FEJÉR VÁRMEGYE TÖRTÉNETE.

A MEGYE KÖZÖNSÉGE IRÁNTI TISZTELETBŐL

ÍRTA:

KÁROLY JÁNOS

A SZÉKESFEJÉRVÁRI KÁPTALAN NAGYPRÉPOSTJA ÉS KANONOKJA
MEGYE BIZOTTSÁGI TAG.

III. KÖTET.

EGY TÉRKÉP ÉS TÖBB KÉPPEL.

MAGYARORSZÁG EZERÉVES FENNÁLLÁSÁNAK ÜNNEPÉRE

KIADJA:

FEJÉRVÁRMEGYE KÖZÖNSÉGE.

SZÉKESFEJÉRVÁR.

NYOMATOTT CSITÁRI K. ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1899.

Tájékozásul.

„Fejérvármegye történetének“ jelen III-ik kötete magában foglalja a községek történetének egyik részét. Valamennyi községet e kötetbe nem foglalhattam ; a nagy anyaghalmaz szükségessé teszi a IV-ik kötetet is ; minek következtében az eredeti három kötetes tervezet korlátaiból ki kellett lépnem.

A községek történetét különféle időben és különféle czélból készitett összeirások előzik meg, melyek mintegy előcsarnokát képezik a községek történetének és csakis az 1698. évit mellőztem, mint a melynek legfontosabb részét, a lakosok névsorát, az egyes községeknél alkalmazom.

Az alakra nézve az A. B. C. sorrendet használom s ugy intézkedtem, hogy a történelmileg és oklevélileg együvé tartozó községek és puszták általános adatait a főbirtok neve alatt beszélem el, de ezen tartozékok külön neve alatt is elmondom a főbirtok leirásában mellőzött adatokat.

Az illustrácziók nagy részét Meszlenyi Bencze urnak köszönöm, ki maga volt szives fáradni azok felvételében. Többet részint régebben, részint ujabb időben, egyes fényképésztől, mint Pribék, Fodor és Bartostól vásároltam. Kaptam a munka számára egyesektől is több darabot, melyekért az illetőknek hálás köszönetet mondok.

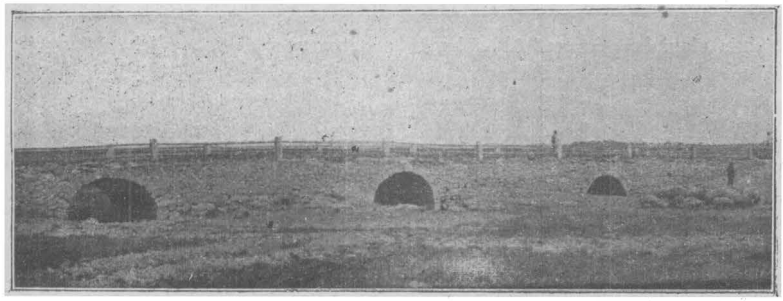
A képduczok Weinwurm, ugyszinte Klösz budapesti czégek műhelyében készültek.

Hálás érzelemmel kell megjegyeznem, hogy Gózony Gyula joghallgató unokaöcsém szabad óráit felhasználva segitett nekem e kötet egybeállitásában. Beteg szemeimet kimélendő több oklevelet nyomda alá másolt, a kész adatfeljegyzések és oklevelek nyomán több község történetét ő irta meg, a „Tartalom“ czimű kivonatot ő fogalmazta s a lélekölő korrekturát ő teljesitette. Isten fizesse meg fáradságát.

Végül pedig mindazok, kik bármi módon segitségemre voltak munkámban fogadják hálás köszönetemet.

Székesfejérvárott, 1899. november hó 3. napján.

Károly János.

A battai római hid.

TARTALOM.

Összeírások.

I. Fejérvármegye területén 1332. és 1337. években létezett plebániak összeirása a pápai adószedők által a plebánosok és fizetett adójuk megnevezésével 1—2.

II. 1543-ban Szentágotai Literatus Lázár dicator összeirja a Cheh Gergely szolgabiró járásában létező falvakat és birtokokat kitüntetve azok tulajdonosait és hogy hány porta van a birtokban és mily állapotban. 2—3.

III 1692-ben a török kivonulása után megindult a megye ujjászervezése s törekedtek a megye régi községeit kinyomozni. A pozsonyi káptalani levéltárban volt sok Fejérmegyére vonatkozó oklevél; a pozsonyi káptalan tehat a birtokában levő oklevelekből összeállitotta a fejérmegyei községek neveit s azt a megye elé terjesztette. A községek betürendben összeszedve. 3—4.

IV. 1696-ban Beniczky László és Somodi Ferencz pozsonymegyei kiküldöttek Miskey István alispán, Albert Benedek és Fekete György megyei kiküldöttek jelenlétében összeirták Fejérmegye azon községeit, melyek Albert Benedek szolgabiró járásába tartoztak; feltüntetve a községek birtokosait és némelyiknek azon időbeli állapotát. 5—7.

V. Fejérmegye községeinek, a hozzá tartozó pusztáknak és a birtokosoknak összeirása 1702-ből. 7—10.

VI 1720-ban Darvas Mihály, Losonczy Gyürky István nógrádmegyei kiküldöttek és Ányos György Fejérmegye kiküldöttje készitettek összeirást Fejérmegye községeiről. 11.

VII VI. Károly császár által 1730-ban és 1731-ben tárgyalás végett a Neoaquistica Commissio elé utalt birtokok összeirása 12—13.

VIII Fejérmegye területén létezet plebániáknak a megye által eszközlött összeirása 1753—54-ből. Ezen összeirás magában foglalja a ple-

bánia alapitását és eredetét, felemliti a patronus családot, tájékozást nyujt a templom és plebánia állapotáról és jövedelmeiről, megtaláljuk benne a hivek összeirását, a község azon időbeli viszonyait és nevezetesebb eseményeit valamint a plebániához tartozó fiókegyházak leirását is. Acsa, Csoór, Pátka, Csákberény, Kozma, Szaár Vaal, Pázmánd, Lovasberény, Iszka-Szent-György régi plebániáknak, Sóskuth, Ráczkeresztur, Pentele, Vajta, ujabb plebániáknak és Ettyek, Tárnok, Érd, Ercsi, Adony, Perkáta, ismét régebbi eredetü plebániáknak a fentebb emlitett pontok szerinti tárgyalása. 13 – 38.

Aba.

A község fekvése, alapitójának kérdése, Aba Samu, az Aba család Valószinüleg II. András idejében Aba nevü besenyő alapit tta. Az első okleveles említése 1334-ből való, egy osztályos perben emlittettik. Az Abai nevü családtagok, mint abai birtokosok, az oklevelekben feltalálható Abaiak. Az Arany család fellépése 1499-ben. A Fürdős család szereplésének kezdete Abán 1672-ben. A Fürdős család nemessége és az ellene emelt tiltakozások. Az Arany családról szóló okleveles feljegyzések. A Fürdős családra vonatkozó oklevelek. A Fürdős családba beházasodott Buús család és ennek leszármazói; az abai Szütsök. Az Eörményesi Fiáth család, leszármazottjai, elterjedése, a családra vonatkozó oklevelek, Fiáth Zsófia jellemzése, végrendelete és levele. Barkóczy Borbála grófnő jellemzése. Az abai róm. kath. és reform. templom Az abai harangozási per A róm kath. plebánia és plebánosok. Az ev. ref. lelkészek. A lakosok összeirása 1696-ból és 1720-ból Aba lakosainak száma és nagyobb birtokosai. 39 – 49.

Acsa.

Acsa földrajzi fekvése; hajdan római telep lehetett; alapitójául bizonyos Acha nevü comes vagy ennek valamelyik őse tekinthető, ki már 1083-ban is szerepel az oklevelekben. Rupp állitása szerint Acsa IV. Béla királynak 1264-ben a csúthi premontreiek részére kiadott adománylevelében mint a premontrei rend birtoka szerepel. Hollós Mátyás király 1475-ben a pálosoknak adja A pálosok birtoklása ellen a premontreiek tiltakoznak. 1753-ban létre jött egyesség értelmében Acsa a pesti pálos kolostoré lesz. Acsa és a csuthi monostor története összefügg. Pénzes Ferencz Gazdasági statistikájában talált feljegyzések: Aranylábu nemes Acsa, a német nyelvü lakosok, birtokosai. A róm. kath. templom, plebánia és a plebánosok. Az ev ref. egyház. A lakosok összeirása 1696-ból. 49 – 52.

Adony (Duna).

Adony földrajzi fekvése. A rómaiak idejében mint Ptolomeo Salina vagy Vetus Salina név alatt szerepel; a talált római emlékek. Az Árpádok korában a környéken királyi ménesek voltak, Adony mint átjáró rév szere-

pel s királyi tulajdont képez; Zsigmond király Borbála királynénak adományozza; ezt bizonyitja a főurak 1424-ben kelt megerősitő oklevele valamint Zsigmondnak egy 1429-ben kelt itélete. 1463-ban Szakolyi Péter temesi ispán kapja meg Mátyás királytól Adony tartozékaiként emlittetnek Szabolcs, Czikola és Szent-Mihály puszták, habár ezen részeket 1457-ben V. László Garai nádornak adományozta Szabolcsból lett a jelen században Csongrád. Hogy ezen helyeken királyi ménesek voltak bizonyitják a helyek régi nevei. A beiktatásnál szereplő királyi emberek, 1464-ben Mátyás király Adonyt és tartozékait Magyar Balázsnak és öcscsének Kelemennek adja; házasság utján Magyar Benigna révén Kinizsy Pál, majd Komicsácz Horváth Márk végre Kereky Gergely kezébe kerül. Adonyra vonatkozó aprólékos okleveles feljegyzések. Magyar Benigna után a Zichy grófok tulajdonába kerül; 1727-ben Fejérvármegye hatósága gróf Zichy Imre érdekében határjárási vizsgálatot tart. A róm. kath. plebánia és plebánosok. Az adonyi lakosok 1720-ból való összeirása. 52—56.

Agárd.

Agárd fekvése a birtok nagysága és tulajdonosa. Az Ürményi család alapitá a plebániát és épitteté a templomot. Farkas Imre székesfejérvári püspök jubeliuma. A tégla égetőnél talált kelta kori lelet. 1193-ban III. Béla Agárd egy részét a fejérvári kereszteseknek adja; 1272-ben IV. Béla a másik részt a csuthi premontreieknek adományozza. 1275-ben IV. László idejében is szerepel egy oklevélben, de ez valószinüleg tévedés. 1579-ig semmi adat sincs róla, ekkor Jakusits Ferencz tulajdonába kerül, ennek halála után a jezsuiták birják, ezen rend eltörlése után pedig Ürményi József kezébe jut. Az Ürményi család Hartig grófnak ez pedig a gróf Nádasdy családnak adja el Agárdot Daniss Zsigmond Az agárdi temető; a gróf Nádasdy család itt nyugvó tagjai. A róm kath. plebánia és a plebánosok 56—62.

Agg-Szent-Péter.

Agg-Szent-Péter fekvése; ma az ercsii uradalomhoz tartozik, régi neve Regun volt. Regunra vonatkozó első oklevelek és birtokosa 1325-ben Egri Jakab budai polgár megveszi; 1338-ban pedig Telman fiának Jakabnak ajándékozza. 1346. Weynner Hannus és Becsei Töttös szerződése; itt emlittetik először a mai néven mint Agg-Szent-Péter. 1590 ig semmi biztos adat nincs csakis némi gyanitások, az Agg-Szent-Péteri Nagy család fellépése; 1590-ben Dombay János és hitvese Borhy Ilona birják, kik elzálogositják Torkos Jánosnak, Dallos Pálnak és hitvesének Dorottyának. 1840. az Agg-Szent-Péteri család birtokai visszaszerzése végett megbizottakat vall a fejérvári káptalan előtt. A puszta neve Agg-Szent-Péter-e vagy pedig Ág-Szent-Péter? Korizmics László. 62—70.

Alap (Felső és Alsó).

Alap fekvése. Magára a köz-égre vonatkozólag nincs ok adat. Az alapi Salamon család jelentékenysége és eredete. Alap mint személy név. A Salamon család 1363-ban említtetik először. A Salamon család eredetére vonatkozó oklevelek. A Romandiny család, mint Alap első birtokosa 1359-ben a Salamon család megjelenik Fejérmegyében s magát Alapi-nak nevezi megkülönböztetésül a Gálföldét a mai Alsó-Alapot bíró Salamonoktól. Az Alapi család tagjaira vonatkozó oklevelek s a család leszármazásának bemutatása. Az alapi Salamon nemzetség eredetének és előkelőségének vitatása. Volt egy ős Salamon nemzetség is, melynek főszékhelye a Csallóközben volt. Ipolyi az Eszterházy családot ezen genusból származtatja Hogy ezen ős Salamon genus összeköttetésben van-e az alapi Salamon családdal az még bizonyításra vár. Dr. Thallóczy Lajos a Szlavoniában szerepelt Kis-Horváthiak más néven Halapcsicsok és az Alapi család összefüggése után kérdezősködik. Nagy Géza pedig bessenyőktől származtatja az Alapi családot. Lehet a Durugchai nemzetségtől, de lehet a bessenyőktől is származtatni; a kérdést teljes biztonsággal eldönteni nem lehet. Alapi Salamon Vinczének a családra vonatkozó fontosabb adatai. 1628-ban Alapra uj adománylevelet nyer a család. A Salamon családba beházasodott családok. A család czimerlevele Alap falura vonatkozó néhány apróbb adat Az alapi lóversenyző társaság Alap Vajta filiálisa, 860-tól önálló plebánia; a plebánosok, Salamonfay Rátky Rozália kápolnája és szerződése Szigethy György vajtai plebános al. Alap lakosainak száma és savanyuvize. 70—88.

Alcsuth.

Az emberek rendesen oly helyeken telepedtek le, mely a megélhetés feltételeivel rendelkezett s ide tartozik különösen a viz. Alcsuth is igen alkalmas volt e czélra Kőkori leletek, római kori lelet. Alcsuth természeti szépségei. Fejérmegye Tempe völgye Az a hely hol ma a kastély áll hajdan sziget volt; az oklevelek is „insula Chuth“ néven emlitik. A IV Béla által Szent Eustach tiszteletére alapitott csuthi premontrei prépostsággal foglalkozó oklevelek bő anyagot adnak Alcsuth történetéhez. A csuthi prépostság helyének meghatározása. 1261-ben említtetik első izben; Dr. Czobor Béla szerint IX Gergely már 1232-ben mint az esztergomi érsekséghez tartozó főesperességről tesz róla említést. Ezen állitásnak más ide vágó oklevelekkel való egybevetése Csuth 1264 előtt már létezett és a Serepheli monostor birtoka volt. IV Béla 1264-ben megalapitja a csuthi premontrei prépostságot és Chuthot ennek adományozza A csuthi nép szabadsága, jogai és kötelességei A csuthi prépostság birtokai és ezek nyomán a monostor helyének meghatározása. IV Béla második oklevelében a monostor helyéül a csuthi sziget említtetik. Az esztergomi érsek, a veszprémi püspök és a csuthi prépost egyessége A csepelszigeti plebánosok engedetlensége Csuth nem tartozott soha az esztergomi egyházmegyéhez Az okleveleknek a csuthi monostorra vonatkozó kitételei A prépostság ott állt, hol ma József

királyi herczeg kastélya áll Csuth már a XIII. és XIV. században plebánia volt. 1475-ig nincs semmi utbaigazitó adat; ekkor Mátyás a Pálos rendnek adja. A pálosok és premontreiek perlekedése. Komárom megye a pálosokat akadályozza a tizedszedésben. Acsa Alcsuth, Felcsuth lakosainak és a pálos rendnek perlekedése. 1702-ben Alcsuth birtokosa Ujváry Imre; ezt bizonyitó néhány okleveles feljegyzés. I. Lipót a pálosoknak visszaadja régi birtokaikat; Alcsuth ekkor Smidek Frigyes birtokában volt, kit azonban 1753-ban a pálosok kipereltek. A katholicizmus helyzete ezen időben. II. József a pálosok t eltörli s Alcsuth a vallás alap birtokaihoz csatoltatik. V. Ferdinánd 1836 jan. 7-én az alcsuthi uradalmat József nádornak adományozza. A székesfejérvári káptalan a nádort a birtokba beigtatja. Az erről szóló oklevél egész terjedelmében. Alcsuth átalakulása József nádor kezén. Az alcsuthi kápolna és zárda. A csuthi premontrei prépostok. Az ev. ref. egyház A lakosok összeirása 1696-ban. 88 126.

Alsó-Szent-Iványy (puszta).

Alsó-Szent-Iványy helyrajzi fekvése, neve hajdan Zedreg volt; besenyők alapitották A Zedregre vonatkozó oklevelek ismertetése A Zedregi család besenyő volta és szerepléee. A Zedregi család tagjai között 1417-ben történt osztozkodás okmánya. II. Lajos király Zedregre vonatkozó uj adományleveie. A Zedregi család kihalta után 1560-ban Zedreg a Paksy család birtokába kerül. 1619-ben már mint Szent-Iványy szerepel és Lendvay János és Farkas András kezére jut. 1651-ben III. Ferdinánd Farkas András és Csajághy Gergelynek adományozza. 1730-ban a Neoaquistica Commissio Zedreg holléte iránt tanuvallatást eszközöl. Zedreg elpusztult s helyét Alsó-Szent-Iványy foglalta el. Ennek bizonyitékai; az 1730-ki tanuvallomások. Zedreg a mohácsi vész alatt elpusztult; a betelepitett ráczok nevét Szendrichre ferditették A rácz jobbágyok levele Jármy András földes urhoz Modrovich állitása szerint a mai temetőben sok régi követ és törmeléket találni; itt állt hajdan a B. Szüz Mária tisztelétére emelt templom. A mai kath. kápolna Később Rácz-Almáshoz tartozik. Az ugynevezett buvó lyukak; a kunhalmok; a Koller Pál kertjében levő jegenyefáról szóló monda; érdekes elnevezések. A Farkas és Lindvay család, ezeknek leszármazói és a jelenlegi birtokosok. A római kor. 126—140.

Apostól.

Egy része Csókakő vár tartozéka volt, a másik pedig nemesi birtok. A Csókakőre vonatkozó oklevelek foglalkoznak Apostollal is Az Apostol család birtoklására vonatkozó oklevelek. 140—141.

Atya.

Földrajzi fekvése; 1334-ben Abával is Guthtal együtt szerepel; 1542-ben pedig mint a székesfejérvári káptalan birtoka emlittetik 141 142.

Árki.

Fekvése ; Csókakővár tartozékát képezi ; igen régi hely ; 1086-ban a bakonybéli apátság birja. Árki szerepe az oklevelekben. A XIV. században már plebánia volt. A mai templomot a báró Wundschwitz család 1745-ben ujra épittette. A török hadjáratok alatt e község elpusztult 142—143.

Bakony-Sárkány.

Földrajzi helyzete ; 1247-ben emlittetik először, a mikor Miklós fia Bechend kapja meg IV. Bélától. 1269. és 1287-ben is szerepel az oklevelekben ; 1387-ben pedig már mint Csókakővár tartozéka tünik fel s ezen időtől kezdve a csókakői oklevelekben folytonosan szerepel s ugyanazon birtokosok kezén megy át, a kikén Csókakő. A kath. plebánia 1788-ban alapitatott ; kezdetben a moóri kapucinusok látták el ; a későbbi plebánosok nevei. Mai birtokosa 143—145.

Balinka.

Balinka fekvése ; 1193-ban már mint a keresztes vitézek birtoka szerepel, három szőllő is tartozott hozzá. II. Endre fia Béla a Csák nemzetségbeli Miklós comestől elveszi több más birtokkal együtt 1230-ban és Basileus fiának Gergely comesnek adja ; 1232 azonban II. Endre az elvett jószágokat ujólag visszaadja Miklés comesnek. Egy 1274-diki oklevélben Balinka mint határ emlittetik. 1511-ben Ulászló a Fajszi Ányos család birtokait a családba házasodott Dobokai Sárközy Pálnak adja. Lehótzky Stemmatographiájában mint az Ozora nemzetség birtokát emliti Nagy Iván pedig a Révay család birtokai közé sorolja. A Modrovich Ignácz iratai között talált régi birtok összeirás tanusága szerint pedig a telekesi Török család tulajdonát képezte Balinka. 1513-ban pedig Podmaniczky János birta. A Várkonyi család kezén is keresztül ment ; 1733-ban ugyanis Báró Várkonyi Amadé Péterné Várkonyi Amadé Antalnak 9000 rhenus forintért zálogba adta. A róm. kath. plebánia s a plebánosok. Mai birtokosai. 145—148.

Baracs.

Baracs helyrajzi fekvése ; hajdan római telep állhatott e helyen. Az oklevelek nem igen foglalkoznak e pusztával ; 1281-ben Kun László korában emlittetik egy Jacobus de Barach mint királyi udvarnok. A Baracsra vonatkozó adatok hiányossága A Kornis család iratai. Baracs birtokosai. 148—149.

Baracska.

Baracska földrajzi fekvése Őseink előtt szlávok lakhatták, a mint ezt nevének eredete is bizonyitja Őseink bejövetele előtt a kereszténység

:s meghonosult már a Dunántul. A székesfejérvári püspöki lak udvarában egy a pécsihez hasonló ó-keresztény sirkamra volt látható. Baracskát tehát a szlávok alapitották, már a római korban lakott hely volt, bizonyitja ezt azon Baracskán talált Herkules szobor, mely ma Kuliffay Adolf ercsii számtartó birtokában van. 1352. A fejérvári káptalan és Töttös mester királyi ajtónálló között Baracskát illetőleg felmerült per iratai. Labdásvarsány mint Baracskával szomszédos birtok; ma már nem létezik. Károly király adományozása folytán a Labdásvarsányi család birta; I. Lajos 1378-ban ezen adományozást megerősiti. Labdásvarsány határjárása; még 1391-ben is a Labdásvarsányi család kezén találjuk. 1416-ban Zsigmond király Benedek fejérvári prépostnak adományozza, mert a Labdásvarsányi család kihalta után királyi birtok lett. 1416-ban még Jégháza birtokot is Benedek prépost nyeri meg a királytól. A beigtatást mindkét izben a fejérvári keresztesek conventje végzi el. 1444-ben Izdrai Darabos Mártont és Baracskai Lukácsot emliti mint baracskai birtokosokat azon feljegyzés, mely szerint nevezettek baracskai részbirtokukat Porkolás Bertalannak zálogba adják. 1507. Az Izdrai Darabos és a Baracskai Pálffy család között támadt perben Ulászló király vizsgálatot rendel el. 1651-ben Baracska Farkas András és Csajághy Gergely tulajdonába jut III. Ferdinánd adományozása révén. Baracskának és a Baracskai Pálffy család története ezen idő után összefüződik Lovasberény történetével. A fejérmegyei levéltár feljegyzése szerint egy 1737-ben tartott határjárásban Gellért György és Szüts Péter szerepelnek mint baracskai birtokosok. A székesfejérvári káptalan hiteles helyi könyveiben Baracskára vonatkozólag fellelhető adatok, melyek a birtokos családok összeköttetéseire nézve sok érdekes dolgot tárnak fel. 1830-tól 1843-ig. A róm. kath egyház; az ev. ref lelkipásztorok A lakósok összeirása nem eszközöltetett A mai birtokosok. 150—158.

Barok.

Barok fekvésének helyrajzi meghatározása. Az első időkből igen kevés adat van róla; 1339-ben mint Sorul birtok határa emlittetik; 1391-ben már mint a fejérvári keresztesek birtoka szerepel. 1695-ben Barok mint a Barkó család birtoka szerepel, egy része azonban Sajnovics Mátyás kezébe jut. 1826-ban Dersikai Erős Béni és neje Ispánky Erzsébet özv. Roboz Mihályné szül. Ispánky Juliannával birtokot cserélnek Ó-Barokon. 1841-ben Schachtner Antalné Tolnai Anna ó-baroki örökölt birtokrészét 1730 frtért eladja Tolnai Jánosnak és Kászonujfalvi Nagy Antalnak. 1841-ben a Barkó család, mint a puszta régi birtokosa, a jelenlegi birtokosok ellen pert indit a puszta birtokáért s e végből szerződést köt Hettyei Sándorral. Ezen szerződés igen élénk világot vet a széleskörü család leszármazására, amennyiben a család valamennyi élő tagját felsorolja és leszármazását kimutatja. A rokonok közül többen a birtokot már kölcsönökkel is megterhelték. 1842-ben a család egyik része Csörgei Zsigmondot bizza meg a per vitelével. 158—162.

Batta.

Két Batta volt Fejérmegyében a legujabb időkig : Batta falu, mely a jelen század eléig Százhalom nevet viselt és Batta puszta. A falu későbben a szomszéd pusztától átvette a nevét, a puszta pedig ma már mint Lits puszta és Francisca major ismeretes. 1318-ban Batta mint Erd határa említtetik. Százhalom birtokosaiul az oklevelek 1448-ban a Kálnaiakat és a Guthori Nagyokat, 1454-ben a Szécsényieket, 1486-ban pedig a Harasztiakat említik. Mátyás király korában egy oklevél a Somogyi családot is megemlíti mint Százhalom birtokosát A Bathai családra vonatkozó különböző évekből való feljegyzések. 1540-ben a budai káptalan János király parancsára az Ebeny testvéreket Batta birtokába bevezeti. A királyi emberek és a meghivott szomszédok nevei. 1560-ban a leleszi konvent Jármy László kértére átirja I. Ferdinánd adománylevelét, melyben a király több fejérmegyei birtokot adományozott a Paksy családnak, többek között Tétényt is ; Batta pedig egész a legutóbbi időkig Tétény tartozékát képezte s igy került a Paksy család birtokába. Százhalmot már régebben birhatta a Paksy család, Paksy Mihály, ki Mátyás király korában élt, felsorolva birtokait megnevezi Százhalmot is ; midőn Paksy Anna nőül megy Daróczy Zsigmondhoz hozományul Százhalmot nyeri meg. 1568-ban Gymessi Forgách János tart jogot Százhalomhoz és tiltakozik ujabb adományozása ellen. 1583-ban Homonnai Drugeth István Tétényt zálogba adja a Kövér családnak, Tétény 1652-ben Paksy Jánosé lesz, 1690-ben a Fiscus foglalja el, 1703-ban ismét a Paksy család tulajdonába jut s Daróczy István veszi birtokába, ennek leánya révén a báró Száraz család szerzi meg. 1731-ben báró Száraz Battát más birtokok fejében Illésházy gróftól megszerzi. Mint Batta birtokosai szerepelnek még a báró Rudnyánszkyak, Mérey Lajos, Szentgyörgyi Horváth Zsigmond 1841-ben végre Hugonay Kálmán báró Rudnyánszky Krisztinától örök áron megvette. Tétény község birtokosai A róm. kath. egyház. A görögkeletiek s lelkészeik. Az adonyi görögkeleti hitközség lelkészei A lakosok összeirása 1720-ból. 162—168.

Batthyán.

Batthyán besenyő eredete. Polgárdi neve Bolgár ország nevét tartotta fenn, a honnan a besenyők hazánkba jöttek. Róbert Károly idejében Batthyánt a besenyő Zedreghy család tulajdonában találjuk ; 1334-ben Dienes Besztercze és a székelyek grófja és utódai kapják királyi adomány képpen. Batthyán határainak leirása. A szomszédok állitása szerint Batthyán falu a Puken nemzetség temploma és monostoráé A Puken nemzetség gazdagsága. 1382-ben a Puken nemzetség leszármozot jai és Dienes vajda utódai a Simontornyaiak uralkodnak Batthyán felett. 1396-ban Zsigmond királytól Kővághó Örsi György kapja meg Batthyánt a kölcsönzött pénzek fejében. 1397-ben Csabda és Polgárdi is Kővághó Örsi György birtokába jutnak. 1398. Zsigmond király Simontornyai Istvántól és Andrástól elkövetett hűtlenségök miatt összes birtokaikat elveszi és Kővághó Örsi Györgynek és utódainak adja az adott

kölcsönökért 1399-ben Zsigmond király a Batthyán községet illető sárvizi rév vámját szabályozza 1401. Kővághó Örsi György és Valkói András fejérvári kanonok jobbágyai között Fövenyen történt verekedés, az ebből ámadt per és kiegyezés. A fővenyi hid miatt a fejérvári káptalán és Kővághó Örsi György között keletkezett per. A Batthyányi családra vonatkozó néhány feljegyzés. Polgárdi Chapy András tulajdonába kerül házasság révén. Polgárdi és Somlyó együvé tartozása kimondatik. Fetel puszta iránti igényper. Polgárdit vagy Batthyánt érdeklő határjárások 1421-ben Polgárdi és Nagy-Füle között, 1435-ben ugyancsak Füle és Polgárdi között; 1436-ban Batthyán, Somlyó és Polgárdi között; ugyanezen évben Föveny és Batthyán között is tartatik határjárás 1438-ban Albert király Batthyán, Keér és Föveny között rendel el határjárást A Batthyányi család több tagja számos birtokrészét elzálogositja a Keszölczés családnak s igy 1449-ben a Keszölczés családot be is igtatják Batthyán, Csabda és Seregélyes birtokokba. A Batthyányi és Keszölczés család összeházasodása. A Batthyányi család tagjaira és azok birtokaira vonatkozó apróbb feljegyzések. 1476-ban Mátyás király a Batthyányi család több tagját megerősiti Batthyán, Polgárdi, Csabda és Somlyó fejérmegyei birtokokban, 1477-ben a felsorolt birtokokba a nevezettek beigtattatnak. A csigléri vagy csilléri Csákok. Batthyányi András és Fejérvár városa között fenforgó per és kiegyezés. A Batthyányi és Keczölczés család között 1498-ban kötött birtokrendezési egyezség. A Batthyányi család okleveleí Vár-Palotán őriztettek. 1512-ben a Batthyányiak a birtoköröklésre nézve egyezséget kötnek. Mátyás király megerősiti a családot régi birtokaiban. I. Ferdinánd Batthyányi Orbán, Wolfgang és Mihály birtokait Batthyányi Ferencznek és Kristófnak adja. Batthyán a török idők alatt, mint erősség Batthyán-Párkány név alatt ismeretes; az ezen időkből származó feljegyzések Az 1696 és 1720. évből való összeirások. A róm. kath. egyház. A szabadbatthyányi kastély. 168–192.

Báránd.

Helyrajzi fekvése. Első említése IV. László király idejében; 1361-ben mint a zsámbéki pálos kolostor birtoka szerepel, ugyanezt bizonyitja egy 1448-ban kelt s a fejérvári keresztesek konventjéhez intézett rendelet is. Ma a vallás alap birja. 193–194.

Berki.

Helyrajzi fekvése. A legtöbb Berkivel foglalkozó oklevél a gróf Zichy család okmánytárában található. Berki Chom fiai már 1241-ben örökségképpen birták Berkit és Deszkát. A Berki testvérek és a budai polgárok pöre 1268-ban s az erre vonatkozó oklevelek. Berki Nánabester főlovászmester birtoka 1270-ben. A Berky családra vonatkozó okleveles feljegyzések Berky Tamás halála után Zonuk Tamás vajda nyer Berkire nézve királyi adománylevelet 1347-ben. Széchényi Frank László 1454-ben Berki felét átengedi Kezy Benedeknek. 1486-ban mint a Haraszty család birtoka szerepel.

1518-ban Haraszty Ferencz lévai Cseh Zsigmondnak és Paksy Mihálynak 25 ezer forintért bevallja. 1540-ben mint Berki birtokosa Petrovics Péter temesi főispán emlittetik. 1560-tól a Paksy család tulajdonába kerül, majd Báró Száraz nyeri el, ki azután Illésházynak engedi át Battáért 1695-ben Csernovics Arzén görög keleti patriarcha ide telepiti népeit; 1748-ban azonban elhagyják a falut. Berki és Deszka régi helyrajzi fekvésének meghatározása. Némelyek Diósdot teszik Berki helyére. A régi leletek bizonyságai. 194–202.

Besnyő.

Fekvése. A római kor emlékei; 1306-ban Walter comes fia Endre mester birja. 1321-ben Simontornya tartozékaként emlittetik. 1424-ben Borbála királyné birtokában találjuk; 1457. pedig egy oklevél Ujlaki Miklóst nevezi Besnyő urának. 1650-ben a Szapáryak nyertek királyi adománylevelet Besnyőre, előttük Dombay Pál birta e birtokot 1752-ben Széplak fejérmegyei puszta hol fekvése iránt tartott tanuvallomások. 202—204.

Bicske.

Bicske keletkezésének ideje, fekvésének előnyei; a római kor maradványai. Mint első birtokosok 1306-ban Róbert Károlynak a bicskei vámot szabályozó oklevelében Botond fiai Péter és János emlittetnek. A Bicskei családra vonatkozó oklevelek. Osztályos egyezség a Bicskei család leszármazottjai között 1314-ben; a Bicskei család birtokairól szóló feljegyzések. 1419-ben a Bicskei család a Zerdahelyi nevet veszi fel; az ezen állitás ellen felhozott érvek, a Zerdahelyi család szereplése Fejérmegyében. 1508-ban mint Vilány vár tartozéka emlittetik. 1537-ben Zerdahelyi Emreffy Mihály özvegye Bicskét és tartozékait elzálogositja Marthonosi Pesthyény Gergelynek, majd pedig a visszaváltásra Kewendi Székely Lukácstól vesz fel kölcsönt és ennek köti le a birtokot A Zéchy és Poppel családok birtoklása; az 1591-diki egyesség. 1611-ki állapota Batthyányi Ferencz soproni főispán kezeli; 1626-ban kötött uj egyesség a Poppel család javára. A Poppel család tagjai egymásután eladják birtokrészeiket Batthyányi Ádámnak s igy végre 1642-ben Bicske egészen a Batthyányi családé lesz. Gróf Batthyányi Ádám szerződése bicskei jobbágyaival 1648-ból. Bicskéhez tartozó néhány község kétséges birása Bicske bérlői. Batthyányi József épittette a kath. templomot és a kastélyt bővittette. Batthyányi Gusztáv eladta a belga banknak. Ma Rosenfeld Gyula birja A róm- kath. egyház 1463-ban mint plebánia emlittetik; plebánosok. Az ev. ref. egyház. A lakosok összeirása 1463., 1498., 1696. és 1720-ból. 205—221.

Bodaik.

Helyrajzi fekvése. Alapitása; szláv eredetü-e vagy pedig a Bodok hegytől vette nevét. A krónikák feljegyzései. A demesi prépostság, majd

pedig keresztesek birják; a Csákok is szerepelnek mint Bodaik urai. A bodaiki malom bérszerződése 1428. Szerdahelyi Imre és társai pusztitása Bodaikon. 1432. A keresztesek birtoklását bizonyitó oklevelek, a Rozgonyi Serédi családokkal folytatott pereik. 1543-ban mint elpusztult hely szerepel az oklevelekben. A keresztesek rendjének eltörlése után Csókakő vár tartozékát képezi s igy kerül a Hochburg család később a Berényi, Lamberg és Miske család tulajdonába Ma Megyeri Krausz Lajos birja. Bodaik mint kegyhely; a szent István korabeli kápolna. 1695-ben Hochburg János özvegye kapuczinus zárdát alapit Moóron A zárda főnöke feltalálja a régi kápolna romjait s azt felépitteti. 1697-ben a kápolna felszenteltetett és a pápa bucsut engedélyezett. A kálvária hegy felszerelése és egyébb adományok. A kapuczinus atyák Bodaikon zárdát épitenek, 1738-ban pedig uj nagyobb templom épitésébe fognak s 1742-ben már a templom felszenteltetik. Bodaik mint állandó szerzetesház, 1745. évbeli állapota. A bodaiki ház alapitó levele, a templom és zárda jótevői; a rendház életében előforduló nevezetesebb események. A bodaiki rendház feloszlatása 1788-ban; világi plebánia lesz, a plebánosok. A helv hitvallásuak. Bodaik gyógyforrása és fürdője. Lakosok összeirása 1696. és 1720-ból. 223—242.

Bodmér.

Fekvése. 1311-ben mint határbirtok emlittetik; 1325-ben a Vasvár család birtokában találjuk. Bodmér mint peres birtok. Bodmér nevéről szóló legenda. A róm. kath. egyház. Az ev. ref. hitközség és lelkészei. Mostani birtokosai. 243—245.

Bóth.

Ma már csak egyszerü puszta; régi apátsága révén szerepel az oklevelekben 1280-ban Moys tárnokmester birhatta, ki az ábráni monostornak hagyta. 1332-ben mint plebánia emlittetik, 1666-ban Kovács Pál és Cseténvi János birják. 1766-ban nazarénus szerzetesek jöttek az apátságba, ma már csak mint rom áll fenn. A Bajnai Bóth család is birta e pusztát 245—247.

Börgönd.

Nemesi birtok volt, 1588-ban az előbbi birtokosok elhalván Herman György, szerecsenyi Zeghy Ambrus és Andreasics Mátyás kapják meg a királytól; Jakusich Imre a beigtatás ellen tiltakozik. 1659-ben Bossányi Gábor, Szeghy János és Eölbei Márton kapnak Börgöndre nézve királyi adománylevelet. Börgönd a gróf Cziráky család tulajdonában. 247—248.

Csabda.

A legszorosabb kapcsolatban állott Batthyánnal Csabda Dienes a székelyek grófja, Kővághó Örsi György és Keszölczés Zsigmond birtokában. Mai birtokosa Batthyányi Géza gróf. A talált épület maradványok. 248 250.

Csabdi.

Hajdan Bicskéhez tartozott; régi neve Csapol volt; nevezetes régi temploma. 1274-ben Chapoli István birta. 1344-ben a Botond család leszármazottjai birták. 1426-ban mint Tata, majd pedig mint Vitány vár tartozéka szerepel. 1662-ben mint külön birtokot Szeghy János és Drahosóczy András nyerik el. A török idő alatt elpusztult; 1729-ben ujra felépült. A Balassa, Barcza és Kenessey családok. Ma közbirtokosság birja. A róm. kath. egyház. A ref. és ágostai hitközség és a lelkészek. Lakosok összeirása 1463. és 1498-ból. 250 – 255.

Csala.

Csala Szabolcs vezér birtokában. 1231-től kezdve mint Csókakő vár tartozéka szerepel az oklevelekben s a Csákok tulajdonát képezi Csala mint Csókakő tartozéka 1440-ben. 1589 előtt Havassy György birta, a jelzett évben a korona Hermann György, Zeghy Ambrus és Andreasics Mátyásnak adta A XVI században a Nádasdyak voltak urai 1671-ig, midőn birtokaik elkoboztattak, azonban Csala kezeik közt maradt, mit több későbbi határjárás bizonyit 1873-ban 390 ezer frtért megvette Kégl György s birja mai nap is A Kégl család eredete és leszármazása, a család nemessége Csala emelkedése uj urának kezeiben 255 – 262.

Csákberény.

Fekvése, a római kor; kezdetben Csókakővel a legszorosabb összefüggésben van és a Csákok birják. 1419. a Csákok és Chalapi István pere Róbert Károly idejében Csókakővel együtt a Rozgonyiak kezére jut; azután a rokon Báthory, Kanizsay, Egerváry, Buzlai és Nádasdy családok kezén megy keresztül. 1691-ben Csókakővel Hochburg János kapja meg Csákberény mint erősség Csákberény elzálogositása. 1752-ki osztozkodás alkalmával a Lamberg család tulajdona lesz. A Lamberg családra vonatkozó fontosabb adatok. A róm. kath. egyház, a templom épitése, plebánosok. Az ev. ref. hitközség. Lakosok összeirása 1498., 1696. és 1720-ból. 262—271.

Csákvár.

A római kor és leletei. A Vértes hegység alján a honfoglalás alkalmával Szabolcs vezér birtokot nyer és azon várat épit. A krónikások tévedése e vár helyét illetőleg s helyének meghatározása. Csákvár a Csákok kezén, Csák Miklós végrendeletei. 1453-ban Ujlaki Miklós tulajdonába jut mint Gesztes vár tartozéka. 1473-ban pedig enyingi Török Ambrus birja; Ulászló király a hütlen Ujlakytól elveszi és Somi Józsának adja használatra; 1526-ban már ismét az Ujlakiak kezére jut; 1719-ben az Eszterházy család birtokai közé tartozik. A csákvári kastély. Az Eszterházy család leszárma-

zása és kiválóbb alakjai A fazekas mesterség. A róm. kath. egyház, plebánosok. A ref. és ágostai hitközség és azok lelkészei. Lakosok összeirása 1696. és 1720-ból. 271—286.

Csókakő vára.

Csókakő vár fekvésének meghatározása. Első birtokosai a Csákok; az 1323-ban kötött egyesség bizonyos oklevelek érvénytelenitése végett, kivéve Csókakő adásvevési oklevelét. Csókakő várának épitői és első tulajdonosai a Csákok; 1327-ben királyi birtokká lett. A Csák nemzetség tagjairól megemlékező oklevelek, a Csákok mai utódai. Csókakő mint királyi birtok; várnagyai: Magyar Pál és neje Gelsei Nádasdy Margit; Tamás a Nagynak nevezett Péter fia; Bathwai István helyettes várnagy 1427-ben. 1443-ban a Rozgonyiak lettek Csókakő urai; alattuk mint várnagyok Gergellaki Sandrin Bodegei Benedek, Dinnyei Vas János, Apostoli Aczél András és Csepi Benedek emlittetnek. Csókakő kiváló fontossága hadi tekintetben az Anjouk alatt. Zsigmond király Csókakő várát a Rozgonyiaknak elzálogositja. Az ezen állitást bizonyitó okmány 1410-ben felsorolja a vár birtokait. A Rozgonyiakat Csókakő birásában Ujlaky Miklós és a Rozgonyi család másik ága folytonosan háborgatják; mig végre a család 1447-ben birtokrendezési egyezséget köt a székesfejérvári káptalan előtt. A család tagjai között fennforgó surlódások és perek. A Rozgonyiak és a székesfejérvári polgárok pere. Csókakő 1453. évi adományozása és akkori birtokai. A Rozgonyi család érdemei, kiválósága és nevezetesebb tagjai és leszármazásuk. A Rozgonyi család 1524-ban fiágon kihal. Csókakő vára 1508-ban a Kanizsayak és Egerváryak kezére kerül. Korvin János is megkapta királyi adományul a várat de nem vehette birtokába. Vitán vár és tartozékai. 1511-ben Buzlai ül bele Csókakő tulajdonába. A Buzlai család leszármazása és kiválóbb tagjai. Csókakő ismét a Kanizsayak birtokába jut. A Kanizsay nemzetség kiválóbb képviselői. Kanizsay Orsolya fiusitása; Nádasdy Tamás neje lesz. 1536-ban Bakith Pál is birta Csókakőt, azonban csakhamar visszakerült Nádasdy Tamás kezébe. A Nádasdy család kimagasló képviselői. Csókakőre vonatkozó okiratok a Nádasdyak idejéből. 1679-ban Széchényi György kalocsai érsek, 1691-ben pedig Báró Hochburg János kapja meg a csókakői uradalmat. A török időkből 1662-ből való Urbarium. A Komárommegyéhez tartozó fejérmegyei községek 1660-ban. A Csókakőhöz tartozó községek összeirása és akkori állapotuk leirása. A török idők pusztitó nyomai. Csókakő török várőrségére vonatkozó adatok s egyébb a török birtoklása idejéből való feljegyzések. Csókakő 1543-ban török kézre jut, 1566-ban visszafoglaltatik; csakhamar ismét török közre jut; 1598-ban Schwarzenberg, Pálfy és Nádasdy veszik vissza. A sárréti csata 1601; 1602-ben ismét a török hatalmába esik; végleges visszafoglalása 1686-ban. Csókakő állapota és néhány a lakosaira vonatkozó feljegyzés. Csókakő leirása Szeidl Ignácz krónikájában. A kincs keresők. A Hochburg család leszármazási táblája. Az 1752. évi birtok felosztás. A Hochburg család szétágazása, a beházasodott családok, azok tagjai és birtokai. A családtagok között létesült birtok felosztások. Csókakőváralja, a mai falu. A róm. kath. plébánia. 286—354.

Csongrád.

A jelen század elején keletkezett az adonyi uradalomból. Bővebben lásd Adonynál. 354—355.

Csoór.

Fekvése. Mátyás király fogadja Beatrixet; A Choóri nemzetséget ismertető oklevelek. A keresztesek malma a Csoór vizén. A fejérvári káptalan csoóri birtoklása és jobbágyai. 1492-ben Csoór a Fajszi Ányos család birtokában 1499-ben a keresztesek is birtak némi birtokrészszel Csoórott A Fajszi Ányosok után Dobokai Sárközy Pál lesz Csoór ura. Székesfejérvár polgárai, mint Csoór birtokosai. A telekesi Török család is birta. Az Orosztonyi és Fejérvári családok. A garam-szent-benedeki convent regestái. A szolgaegyházi Szögyényi-Marich család; eredete s kiválóbb tagjai. A róm. kath. egyház. Az ev. ref. hitközség Lakosok összeirása 1498., 1696. és 1720-ból. 355—369.

Csősz.

Fekvésének meghatározása; Sister comes és utódainak birtokában, határjárása 1276. és 77-ben. Csősz Ibed fiainak birtokában A Molnár család okleveleiben Csőszről talált feljegyzések. Csősz a Márkus család birtokába jut. Kéri Kiss Sándor is birta Csőszit. A Márkus család perel birtokáért. A Kiss és Márkus család között kötött egyezség 1776—77-ben. 1786-ban a Molnár család jut Csőszi birtokába; a család ismertetése A csőszi közbirtokosság és gróf Zichy János határpere. A székesfejérvári káptalan, mint hiteles hely protocollumaiban talált feljegyzések és birtok eladások. Nemeskéri Kiss Sándor alapitványai. A róm. kath egyház. Az ev ref. hitközség. 370—379.

Csurgó.

Helyrajzi fekvése, neve és első birtokosai 1324-ben a keresztesek birják; 1440-ben Csókakő tartozéka, az erről szóló oklevelek. A Hochburgok 1752-ben történt osztozkodásakor a Berényi család, ettől pedig a Perényi család birtokába került; 1834-ban Károlyi György gróf vette meg A Károlyiak kastélya. A Tatárhegy és Vaskapuról szóló mondák. A kunhalmok. A róm. kath. egyház. A helv hitközség Lakosok összeirása 1498., 1696, és 1720-ból. 379—385.

Czecze.

Alapitója és első birtokosa Czecze nevű besenyő. A Czeczei családról szóló oklevelek 1367-ben a czeczei templom emlittetik; a Czeczei család szétágazása. 1626-ban a Syke nemzetség perel Czecze birtokért Vizke-

ety János ellen. Czecze község régi területe. Meszleny János és Mátheffy Mihály birtokában. 1702-ben A sárvizi rév. Jankovich Miklós és Somogyi Ferencz pöre. Az 1749-ben kötött egyezség. A mai közbirtokosság kialakulása. A székesfejérvári káptalan hiteles helyi protocollumaiban talált feljegyzések. A róm kath egyház. A helvét hitközség. Lakosok összeirása 385—394.

Czikola.

Fekvése. Adonnyal a legszorosabb összefüggésben áll. Királyi birtok volt Borbála királyné is birta. 1457-ben pedig Garai László nádor kapta meg. További története Adonnyal olvad össze. 394—395.

OKLEVÉLTÁR.

I. 1334. Visegrád. jul. 15. Pál országbiró Guth, Athya és Aba birtokok osztályos ügyében a feleknek az okiratok felmutatására határnapot tüz ki

II. 1457. V. László Czikolát, Szabolcsot és Szent-Mihályt Garai László nádornak adja; a beigtatás

III. 1464. Mátyás király Adonyt, Zabos, Csikóallya és Szent-Mihaly pusztákkal és a lóréi révvel Magyar Balázsnak és Kelemennek adja öröklési joggal.

IV. 1727. szept. 6. Szent-Mihály pusztára vonatkozó határjárás tanukihallgatás ;

V. Károly János egyházi beszéde, melyet nagyméltóságu Farkas Imre székesfejérvári püspök 50 éves jubileuma alkalmával mondott Agárdon.

VI. 1325. máj. 1. Pál reguni nemes a Kajászó völgyében fekvő birtokát eladja Egri Jakab budai polgárnak.

VII. 1338. okt 6. Egri Jakab előbb emlitett birtokát Telman fiának Jakabnak ajándékozza.

VIII. 1382. jun. 28. Az Alapi Salamon család tagjai bizonyos alapi kurialis telkek kölcsönös átruházását vallják föl

IX. 1432. okt 28. Siena. Zsigmond király bizonyos alapi részbirtokot Fejérmegyében Alapi Istvánnak ad

X. 1464. jun. 1. A fejérvári káptalan az Alapi család több tagját Garai nádor parancsa folytán bizonyos alapi birtokokba bevezeti.

XI. Az Alapi Salamon csal. d leszármazási táblája.

XII. 1749. nov. 8 Rátky Rozália és Szigethy György vajtai plebános szerződése az alapi isteniszolgálat ügyében

XIII. 1264. okt. 14. IV. Béla a chuti monostort több birtokkal javadalmazza

XIV. 1264. okt. 14 IV. Béla a chuti premontrei monostort több a kunoktól elvett birtokkal adományozza meg.

XV. 1272. márt. 21. V. István IV. Béla alapitó levelét megerősiti és a chuti monostort uj javakkal is gazdagitja.

XVI.	1291.	junius 3. III. András János chuti prépost kértére megerősiti IV Béla oklevelét.
XVII.	1291.	nov III András Nyárhidat elveszi a csuthi monostortól és ezt Borcan faluval kárpótolja
XVIII.	1295	márcz. 27. Benedek veszprémi püspök, Lodomér esztergomi érsek és János csuthi prépost csereegyezsége
XIX.	1295.	május 12. Az előbb emlitett csereegyezség terjedelmesebb oklevele.
XX	1295.	május 15. Az esztergomi káptalan az egyezséget megerősiti.
XXI.	1297.	Esztergom Lodomér esztergomi érsek a nagy-szigeti lelkészek kiközösitését az engedelmesség megtagadása miatt jóváhagyja.
XXII.	1297.	Esztergom Lodomér érsek elrendeli, hogy a kiközösités minden ünnep és vasárnapon kihirdettessék.
XXIII.	1309.	jan 15 Csut Péter csuthi prépost je'entése az érseki r ndelet teljesitéséről.
XXIV.	1836.	jan. 7. Bécs. V. Ferdinánd a koronára szállt acsai uradalmat és tartozékait József főherczeg nádornak adományozza; a beigtatás.
XXV.	1417	A fejérvári keresztesek conventje Perényi Péter országbiró parancsára Zedregen a Zedregi család tagjai között birtokfelosztást eszközöl
XXVI.	1516.	Buda. II. Lajos király Zedreget és Kisfaludot a Zedregi család leányágának és ezek révén a beházasodott családoknak ujra adományozza.
XXVII	1649.	jun. 6. Pozsony. Erdődy Pálffy Pál nádor a pestmegyei Szent-Iványt Lendvay Jánosnak és Farkas Andrásnak adományozza
XXVIII.	1651.	április 2 III. Ferdinánd a koronára szállt Alsó Tabajd, Szent György, Szedreg, Kisfalud, Baracska birtokokat Farkas Andrásnak és Csajághy Gergelynek adja. A beigtatatás és ellenmondások
XXIX	1725.	Panonhalma. Lindvay Klára tiltakozik Szendrich birtok adományozása ellen
XXX.	1725.	okt. 22 Székesfejérvár Fejérvármegye Zedreg elpusztult falu helye iránt tanuvallatást eszközöl.
XXXI.	1453.	V. László Kerekes Pál tatai várnagynak a fejérmegyei Apostolon részbirtokot ad
XXXII.		A Tóthváradjai Kornis család leszármazási táblája.
XXXIII.	1352.	Buda. Tamás országbiró Töttös mester és a fejérvári káptalan között Baracskára nézve fenforgott ügyben halasztást ad
XXXIV.	1378.	ápril. 19. I. Lajos Labdásvarsányi Miklós kértére átirja a labdásvarsányi birtokról szóló 1347-ben kelt adománylevelet.

XXXV. 1391. jul. 9. Labdásvarsányi László a leánynegyed fejében labdásvarsányi birtokából bizonyos részt átenged.

XXXVI 1416. febr. 1. Zsigmond király Labdásvarsány birtokot Benedek fejérvári prépostnak és rokonainak adja.

XXXVII 1416. április 12. A fejérvári keresztesek Benedek prépostot a birtokba bevezetik

XXXVIII 1417. febr. 2 Konstancz Zsigmond király Jégháza birtokot is Benedek prépostnak és rokonainak adja.

XXXIX. 1417. márcz 30. A fejérvári keresztesek beigtatási jelentése.

XL. 1444. Székesfejérvár Izdrai Darabos Márton és Baracskai Lukács baracskai részbirtokukat Porkolás Mártonnak zálogba adják

XLI. 1507. Buda. Ulászló király elrendeli az Izdrai Darabos és a Baracskai Pálffy család között fennforgó peres ügy megvizsgálását

XLII. 1695. A győri káptalan bizonyságlevele arról, hogy Érdy András baroki birtokrészét Sajnovics Mátyás és neje birtokában hagyja

XLIII. Hatalmaskodási ügyben hozott ítélet Mátyás király korában.

XLIV. 1540. mart 14. A budai káptalan János király parancsára Ebeny testvéreket felső-battai és ebeni meg székelyi jószágaikba beigtatja.

XLV 1700 febr. 7. Bécs A leleszi konvent Jármy László kértére átirja I. Ferdinánd adománylevelét, melyben a király a Paksy család jószágait ujból adományozza

XLVI. 1356. aug. 1. Nagy Lajos Róbert Károly 1334-ben kelt és László mesternek a Székelyek és Beszterecze comesének javára szóló adománylevelét átirja és megerősiti.

XLVII. 1382. nov. 30. Simontornyai István és Ugali Erzsébet Batthyán, Polgárdi és Zamárd birtokokat illetőleg kiegyeznek

XLVIII. 1397 április. 27 Buda. Zsigmond király Csabja, Polgár és Batthyán birtokokat Kővágó Örsi Györgynek és flainak adja.

XLIX 1398, decz. 31. Esztergom A veszprémi káptalan beigtatja Kővágó Örsi Györgyöt az adományul nyert birtokokba.

L. 1399. jul. 14. Buda. Zsigmond király a batthyáni vámot szabályozza.

LI. 1401. máj. 24. Esztergom András fejérvári kanonok és Kővágó Örsi György a közöttük fennforgó perben kiegyeznek.

LII. 1435. Zsigmond király a Kővágó Örsi család kértére Batthyán, Polgár es Somlyó birtokok között határjárást rendel el.

LIII. 1445. jul 21. Fejérvár. Özvegy Batthyányi Albertné, Csabja, Batthyán és Polgár birtokait zálogba adja Keszölczés Zsigmondnak.

LIV. 1476 aug. 30. Buda. Mátyás király megerősiti a Batthyányi család tagjait birtokaikban.

LV. **1477.** jun. 25. A budai káptalan a Batthyányi családot bevezeti az adományozott birtokokba.

LVI. **1477.** máj. 15 Buda. Batthyányi Boldizsár és Fejérvár város tanácsa bizonyos peres ügyben kiegyeznek.

LVII **1541.** febr. 17. Bécs-Ujhely. I. Ferdinánd a Fejér- és Somogy megyében levő Batthyányi birtokokat, melyek a koronára szállottak hűtlenség miatt, Batthyányi Ferencznek és Kristófnak adja.

LVIII. **1268** körül Mária királyné Dezka nevü földterületet a budai káptalan által megvizsgáltatja.

LIX **1268** körül. Olivér mester jelenti IV Béla királynak, hogy a budavárbeli polgárok által elfoglalt terület iránt inditott perben a feleket megidézte.

LX. **1268** körül Budavárában Mária királyné a budai polgárokat esküre kötelezi

LXI. **1268** körül Pét i irósági bizonyitvány Deszka nevű birtok peres tárgyalásáról.

LXII. **1268** korül A budai káptalan jelenti IV. Béla királynak, hogy Berki Chom fiai és a budai polgárok közötti határperben Walter comest és több budai polgárt megidézett.

LXIII. 1306 máj. 6. Eger. I. Károly a bicskei vámszedést szabályozza.

LXIV. **1354.** február 20. Buda Bicskei Darabos Péter bicskei birtoka egy részét Veres (Rufus) Mihálynak elzálogositja

LXV. **1537.** Buda Zerdahelyi Emreffy Mihály özvegye, Szent-László, Bicske, Szaár és Tarján birtokait Marthonosi Pesthyény Gergelynek zálogba adja.

LXVI. **1538** Az előbb emlitett Zerdahelyi Emreffy Mihályné Kewendi Székely Lukácstól ötven magyar arany forintot vesz kölcsön és ennek fejében zálogba adja neki Szent-Lászlót, Bicskét, Tarjánt és Szaárt.

LXVII. **1539** A budai káptalan Székely Lukácsot a zálogos birtokokba bevezeti.

LXVIII. **1611.** Thurzó György nádor a Zéchy és Poppel család között 1591-ben kötött egyezséget megerősiti.

LXIX. **1662.** Pozsony. I. Leopold a fejérmegyei Eörs, Mánya, Csabdi, Csonka-Töbe, Ecz, Bolczateleke és Ság pusztákat és több más birtokot Szeghy Jánosnak és Drahosóczy Andrásnak adományozza. A beigtatás ellen tiltakoznak.

LXX. **1667.** Győr Király János, mint zichyujfalusi Zichy István megbizottja ellene mond azon donatiónak, melyet Eölbey Márton, Szeghy János és Drahosóczy András Mánya és Csabdi pusztákra nyertek.

LXXI. **1460.** jun. 23. Kelemen a keresztes vitézek conventjének őre tiltakozik az ellen, hogy Guthy János praeceptor bizonyos budai erdőrészt a szent Ágoston remeték csatkai kolostorának adjon.

LXXII. 1476. Mátyás király utasitja a budai káptalant, hogy a fejérvári keresztesek és a Rozgonyi család között felmerült jogtalanságok ügyében tartson vizsgálatot.

LXXIII. 1666. szept. 26. Komárom. Kovács Pál zálogba adja Boóth pusztának felét 150 frtért Cseténi Jánosnak.

LXXIV. 1588. február 22. Pannonhalma. Fejérkövy István királyi heiytartó Csalát, Börgöndöt és Dinnyés-Médet Herman Györgynek, szerecsenyi Zeghy Ambrusnak és nováki Andreasics Mátyásnak adományozza. A beigtatás és az ellene emelt tiltakozások.

LXXV. 1589. julius 14. Nováki Andreásics Mátyás, Herman György és szerecsenyi Zeghy Ambrus tiltakoznak, hogy Jakusich Imre nem engedi őket az adományul nyert birtokokba beigtatni.

LXXVI. 1659. nov. 21. Pozsony. Lipót Börgönd, Novay, Sárosd, Szolga-Egyháza, Ság, Palcza-Teleke birtokokat Bossányi Gábornak, Szeghy Jánosnak és Eölbei Mártonnak adja. A beigtatás és az ellenmondások.

LXXVII. 1751. április 27. Poszony. Báró Horeczky Miksa bizonyitványa nemes Kégl Gáspárról.

LXXVIII. 1302. febr. 18. A székesfejérvári káptalan előtt Mihály comes fiának Istvánnak birtokain Dudari Móricz, Protáz fiai és Herbon comes fiai megoszloznak.

LXXIX. 1419. A Csák nemzetség több tagja Igar és Berény iránt pert indit Chalapi Jakab fia ellen.

LXXX. 1323. A Csák család tagjai bizonyos oklevelek érvénytelenitése végett egyezséget kötnek.

LXXXI. 1456. május 22. A székesfejérvári káptalan átirja Albert király 1439 jun. 24-én kelt és Rozgonyi István javára Csókakőt illetőleg kiadott adománylevelét.

LXXXII. 1440. nov. 18. Visegrád. A székesfejérvári káptalan Rozgonyi Istvánt beigtatja Csókakő és tartozékai birtokába.

LXXXIII. 1447. okt. 4. A Rozgonyi családbeliek között Csókakő és egyébb zálogos birtokok iránt kötött egyesség.

LXXXIV. 1453. febr. 2. Pozsony. V. László Csókakőt minden tartozékaival együtt Rozgonyi Jánosnak adja.

LXXXV. 1458. april 26. Buda. Hunyadi Mátyás megerősiti Rozgonyi Rajnáldot és Osvaldot Csókakő birtokában.

LXXXVI. 1461. jun. 17. Buda. Mátyás király parancsára a budai káptalan beigtatja Rozgonyi János erdélyi vajdát, továbbá Rozgonyi Rajnáldot és Oszvaldot és másik Oszvaldot Csókakő birtokába.

LXXXVII. 1508. febr. 25. Buda. A székesfejérvári káptalan Kanizsay Györgyöt és fiát Csókakő és Vitány várak és tartozékaik birtokába beigtatja.

LXXXVIII. 1511. jun 29. Buda. Ulászló király Csókakő várát tartozékaival együtt Gergellaki Buzlai Mózesnak adományozza.

LXXXIX. 1522. aug 20. Prága A székesfejérvári keresztesek konventje II. Lajos király parancsa folytán Kanizsay Lászlót Csókakő birtokába bevezeti.

XC. 1532. jun. 9. Lippa. Zápolyai János király Kanizsay László leányát Orsolyát fiusitja

XCI. 1575. jan. 9. Gróf Nádasdy Ferencz tiltakozik az ellen, hogy Csurgót Kapornoki Literatus Ferencz nyerje meg.

XCII. 1691. nov Bécs I. Lipót a koronára szállt csókakői uradalmat báró Hochburg Jánosnak és mindkétnemü örököseinek adja

XCIII. 1492. A Fajszi Ányos család birtokfelosztási egyessége.

XCIV. 1499. A keresztesek székesfejérvári konventje nyéki Gyak Balázsnak és nejének a Csoóron keresztül folyó Csabafő nevü vizen levő malmát és kuriáját bérbe adja és az iszkai birtok gondozását is reá bizza.

XCV. 1511. A székesfejérvári keresztesek bizonyitják, hogy Dobokai Sárközy Pált Fajszi Ányos Ferencz összes birtokaiba beigtatták.

XCVI. 1395. nov. 4. Visegrád. Zsigmond király meghagyja a fejérvári káptalannak, hogy Czeczei Jánost Mike fiát Czecze helység birtokába igtassa be.

XCVII. 1395 decz. 23. A káptalan jelenti, hogy az elrendelt beigtatást elvégezte

TARTALOM.

	Lap.
Összeirások	1.
Aba	39.
Acsa	49.
Adony (Duna)	52.
Agárd	56.
Agg-szent-Péter	62.
Alap	70.
Alcsuth	88.
Alsó-szent-Iván	126.
Apostol	140
Atya	141.
Árki	142.
Bakony-Sárkány	143.
Balinka	145.
Baracs	148.
Baracska	150.
Barok	158.
Batta	162
Batthyán	168
Báránd	193.
Berki	194.
Besnyő	202.
Bicske	205.
Bodaik	222.
Bodmér	243.
Bóth	245.
Börgönd	247.
Csabda	248.
Csabdi	250
Csala	255.
Csákberény	262.
Csákvár	271.

Lap.
Csókakő vára . . . . . 286.
Csongrád . . . . . 354.
Csoór . . . . . 355.
Csősz . . . . . 370.
Csurgó . . . . . 379.
Czecze . . . . . 385.
Czikola . . . . . 394.
Oklevéltár . . . . . 399.

A MEGYE KÖZSÉGEINEK TÖRTÉNETE

Összeirások.

I.

Fejér vármegye területén 1332. és 1337. években létezett plebániák összeirása a pápai adószedők által, a plebánosok és fizetett adójuk megnevezésével.

Acsa,	Péter	pap	fizetett	3 garast.
Adony,	Péter	„	„	3 „
Alap,	Péter kés. Pál	„	„	32 kis pensát.
Árki,	Domonkos	„	„	49 „ „
Bares, mai Szt.-Borbála puszta,	Péter	„	„	4 garast.
Barok,	Miklós	„	„	3 „
Berény,	András	„	„	2 „ 4 kis denárt.
Berki,	Miklós	„	„	4 „
Bót,	—	—		—
Csákvár,	Márton	„	„	4 „
Csókakő,	András	„	„	30 kis pensát.
Csóor,	Kelemen	„	„	55 „ „
Csurgó,	Lőrincz	„	„	40 „ „
Csúth,	Miklós	„	„	5 garast
Dád,	Domonkos	„	„	25 kis pensát.
Diósd, (Gyód)	Domonkos	„	„	4 garast.
Dobos, .	Miklós	„	„	40 kis pensát.
Eresi, (Herecy)	Mihály	„	„	3 garast
Érd,	Miklós	„	„	2 „
Forna,	Jakab	„	„	23 kis pensát
Füle,	Imre	„	„	55 „ „
Gúth,	Pál	„	„	40 „ „
Hatvan,	Lukács	„	„	30 „ „
Horki,	Pál	„	„	4 garast
Igar,	Balázs	„	„	25 kis pensát
Szent György (Iszka)		—		—
Ivánesa,	Márton	„	„	1 garast
Kis-Keszi,	Móricz	„	„	40 kis pensát

Kuldó	Miklós	pap	fizetet	2 kis pensát.
Moór,	Mátyás	„	„	60 „ „
Ondód,	Miklós	„	„	2 „ „
Sár-Egres,	István	„	„	40 „ „
Szent-Miklós,	Miklós	„	„	30 „ „
Timár,	Kozma	„	„	60 „ „
Tolina,	Péter	„	„	4 garast.
Vasztély (Bostich)	Mihály	„	„	4 „
Vereb	Péter	„	„	40 kis pensát. [1]

II.

1543-ban Szentágotai Literatus István dicálor összeirása Cheh Gergely szolgabiró járásában.

Hörcsök. Révay Ferenczé, 5 portával, 1 biró, 7 szegénynyel, 2 porta elpusztult.

Káloz, a fejérvári káptalané, 12 porta, 1 biró, 14 szegény, elpusztult 8.

Polgárdi, Batthány Ferenczé, 10 porta, biró 1, szegény 17, elpusztult 6.

Füle, a fejérvári káptalané, 32 porta, biró 1, 15 szegény, üresen hagyott 9.

Kis-Füle, a fejérvári préposté, 12 porta, biró 1, szegény 2, elhagyott 4.

Jenő, Benethey Jánosé, 6 porta, biró 1, szegény 2.

Ladány, nemeseké, 12 porta, biró 1, szegény 5.

Keszi, Chygléry Pálé 2 porta, ugyan itt nemesek portája 5.

Saágh, a fejérvári olvasó kanonoké, 9 porta, biró 1, szegény 4. elhagyott 2.

Szent-Mihály, a fejérvári olvasó kanonoké 10 porta, biró 1, szegény 5, elhagyott 3.

Batthyán, a török elpusztitotta.

---

[1]) Monumenta Vaticana 1 series I. tomus. Ortvay Magyarország egyházi földleirása I. kötet Szvorényi Amoenitates III. kötet Theiner I. 566 és 585.

Ingovány, a fejérvári káptalané 35 porta, biró 1, szegény 38.

A káptalan utczája a várban 16 porta, biró 1, szegény 7.

Csoór, Podmaniczky Jánosé 12 porta, biró 1, szegény 8.

Ugyanitt a fejérvári káptalané 8 porta, biró 1, szegény 2.

Gyón, Podmaniczky Jánosé 13 porta, biró 1, szegény 4.

Eszthemér ugyanazé 15 porta, biró 1, szegény 2.

Mellár ugyanazé 21 porta, biró 1, szegény 5.

Balinka ugyanazé 10 porta, biró 1, szegény 5.

Inota ugyanazé 8 porta, biró 1, szegény 2.

A Szt-Miklósról czimzett káptalan utczája a külvárosban 12 porta, biró 1, szegény 22, tüz által elpusztult 6. [1])

III.

A török kivonulása után 1692-ben a vármegye megalakult s első teendője volt a török alatt teljesen feloszlott megye községeit kinyomozni s a megyét ujra szervezni. Az első főispán gróf Eszterházy Ferencz kérésére tehát gróf Eszterházy Pál nádor megparancsolta a pozsonyi káptalannak, hogy irja ki a nála levő okmányokból a fejérmegyei községek neveit. Ez a következő névsort terjesztette a megye elé. Kihagytam a névsorból azon községek neveit, melyek ma már a szomszéd megyékhez tartoznak.

Alcsuth, Almás (Magyar), Acsa, Aba, Adony, Apostol, Alsó-Tabajd.

Barcs másként Szent-Borbála, Biáleőr (Gusztus

[1]) Az országos és a fejérmegyei levéltárakban.

puszta), Bodaik, Bicske, Barok, Baracska, Berény (Lovas), Batthyán, Balinka, Bodmér, Baracs.

Csoór, Csákvár, Csurgó, Csabafő (Csoórnál), Csókakő, Csákberény, Csikóallja, (Czikola) Caelum vize (Gaja), Csőszapa (Csőszi), Csápol (Csapdi).

Deőss (Diós), Dinnyés med.

Fancs, Fejérvár teleke (Pest- és Fejérm.) Felcsuth, Fövény, Forna, Felső Guth, Felső-Tabajd, Fertő-Fönyek (most Velencze), Fejérvári sziget.

Hatvan.

Igar, Iszka vagy Iszka földe, vagy Keresztes földe, Ingován, Fejérvár város utczája hajdan káptalani birtok, Jakabháza, Iváncsa, Jenő.

Kendertó, Kápolna, Kápolnás-Nyék, Kuldó, Kankuta, Keresztesek majorja (Keresztes) Kecr, Keresztúr, Kaya szent Péter másként Kajászó-Szent-Péter.

Ladán szent Miklós.

Moha, Moór, Mecsér, Menyed.

Noé, Nagy Velegh.

Orond.

Pátka, Pettend.

Szent Miklós prépostság Fejérvár városában, Szentgyörgy (Iszka), Saágh, Szent-Erzsébet, Septer vize, Sered, Szabaka földe másként Bakony, Szent Mihály szigete, Szentkirály földe, Sárol, Szaár, Sárkány, Szent Tamás háza, Szent Mihály, Szent László, Szérmi bakonya másként Szernye bakonya, Szent Iv ány, Szent Márton, Szent Tamás, Szabolcs (más okmány szerint Zabos) Stemer (most Isztimér) Szent Ágotha. Tymár, Tarcsa. Vaál, Vajal, Velegh, másként Velgh, Várallya (Csókakő várallya), Vinér (most Vinár), Vereb. Zámor. [1]

[1]) Megyei levéltár.

IV.

A fejérmegyei porták összeirása 1696-ban, melyet Miskey István alispán, Albert Benedek és Fekete György megyei kiküldöttek jelenlétében Beniczky László és Somody Ferencz pozsonmegyei kiküldöttek eszközöltek. És pedig Albert Benedek szolgabiró járásában. A lakosokat az egyes községek történetében sorolom fel.

Pátka, Csókakő vár tartozéka, néhai Hochburg Miklós örököseié.

Zámoly, Csókakő vár tartozéka, Hochburg Miklós örököseié.

Almás, Gesztes vár tartozéka, gróf Eszterházy Ferencz örököseié.

Moór, Csókakő vár tartozéka, Hochburg Miklós örököseié.

Csákberény, ugyanazoké.

Csákvár, Gesztes vár tartozéka, gróf Eszterházy Ferencz örököseié

Lovasberény, Vasdinyei Jánosé.

Vereb, a komáromi Jézus társaságbelieké.

Acsa, legnagyobb részben jobbágyok lakják, de a kik nemesi jogokat követelnek. Egy időben Komárom megye administrálta. Voltaképen a pesti Pálos rendé, a kik pert is visznek a lakosok ellen.

Vaál, egykor török őrség helye, ez időben a komáromi jezsuitáké.

Tabajd, Bottyán Jánosé.

Bicske, néhai Király János özvegyéé.

Mány, ugyanazé.

Etyek, a komáromi jezsuitáké.

Sukoró, ugyanazoké.

Pákozd, ugyanazoké.

Kolozsváry Mihály szolgabiró járása:

Seregélyes, néhai Zichy Pál gróf örököseié.

Aba, Fürdős családé.

Keresztúr (Sár), a fejérvári prépostságé, részben pedig Vásárhelyi Ferenczé.

Tácz, Zichy Pál örököseié.

Fel-Egres, ugyanazoké.

Káloz, gróf Zichy családé.

Soponya, Zichy Pál grófé.

Bottyán, gróf Batthyány Ádám horváth báné, most zálogban Vörös Pálnál.

Szent-Mihály, a Zichy örökösöké.

Kis-Keszi, Vörös Pálé.

Ladány, Robos Pálé.

Polgárdi, Salamonvári Jánosé.

Füle, veszprémi káptalané.

Inota, Zichy Pál örököseié.

Csoór, Szegedi Bálinté és Vörös Pálé.

Iszka-Szent-György, Eszterházy Ferenczé.

Csurgó, Csókakővár tartozéka, a Hofburg örökösöké.

Bodaik, ugyanaz, ugyanazoké.

Moha, Eszterházy Ferenczé.

Keresztes, Csókakő vár tartozéka, Hofburg örökösöké.

Gyuró, a komáromi Jezsuitáké. Ezen hely Fejérvár visszafoglalása óta pusztán maradt s csakis az elmult évben telepedett le Lázár János, a ki, hogy több jobbágyot édesgessen a letelepedésre az uraság részéről felszabadittatott.

Alcsuth, ennek lakosai is a pesti pálos renddel folytatnak pert nemességük érdekében.

Csikvár, Batthyány Ádám horvát báné. Ezen

hely török időkben a törökök lakása volt. Ő utánok kezdett keresztények által megtelepittetni, van vámja a Sárvizén keresztül.

Tárnok, Szapáry Péteré. Az elmult évben telepittetett meg.

Érd, szinte Szapáry Péteré.

Százhalom. [1])

V.

Birtok összeirás 1702-ben.

Községek.	Puszták.	A birtokosok neve.
Bicske	Kis-Mány	Gr. Batthyány Ádám.
Nagy-Mány	Csabja	
Polgárdi	Somlyó	
Battyán	Eörs	
Csikvár	Mor	
	Német Egyháza	
Lovasberény	Nadab	Gróf Heister Siegbert.
Ráczkeresztúr	Técs	
	Börgönd	
	Jakab szállása	Gróf Eszterházy Ferencz.
	Kis puszta	
	Sárosd	
	Szerecseny	
	Szt.-Mihály szigettye	
Dominium Csókakő	Arx Csóka	A Hochburg bárók.
Pátka	Kaymád	
Zámoly	Tárnok	
Csákberény	Kis-Velegh	
Keresztes	Nagy Velegh	
Csurgó	Tőrös	
Bodaik	Dobos	
Moór	Sárkány	
	Vaial	
	Árki	
	Puszta Nána	
	Puszta vám	
	Gerencsér	
	Sz. Győr vár	
	Nek	
	Sagh	
	Sz. Borbála	
	Igar	

[1]) Országos levéltár.

Községek.	Puszták.	A birtokosok nevei.
	Söréd	
	Orond	
	Puszta Csóka	
	Sz. Kereszt	
	Timár	A Hochburg bárók.
	Sz. Erzsebeth	
	Kerek Sz. Tamás	
	Csalya	
	Novay vagy Kisfalud	
Inota	Réti	
Seregélyes	Kuli	
Sz.-Mihály	Gyón	
Tácz	Esztemer	
	Mellar	
	Mecsér	Gróf Zichy István.
	Eszszeny	
	Ujfalu	
	Föveny	
	Sáagh	
Adony	Szabolcz	
Soponya	Czikola	
Kaloz	Bögöd	
Fel-Egres	Sz Iván	
	Vaita	
	Láng	
	Höresök	Gróf Zichy Imre.
	Bacz	
	Erös	
	Fancz	
	Vám	
	Mindszent	
	Alsó Sz. Miklós	
Csákvár	Forna	
M. Almás	Boglár	Gr. Eszterházy Antal
	Kozma	
Iszka-Szt.-György	Attya	
Moha	Guth	
	Balinka	Várkonyi Amade Antal.
	Jégháza	
Füle	Kis füle	A veszprémi káptalan.
Sóskut		
Etyek		A Jézus társaság komáromi
Vaál		rendháza.
Vereb		

Községek.	Puszták.	A birtokosok nevei.
Sokoro		
Pákozd	Pázmánd	A Jézsus társaság komáromi rendháza.
Gyuró	Agárd	
Tárnok	Kucz	
Érd	Desnyő	
Százhalom	Rácz Sz. Péter	
Eresin	Baraeska	
Rácz-Almás	Batta	Báró Szapáry Péter.
	Berki	
	Divos	
	Ivánesi fok	
	Sz. Ivány	
Perkáta	Sz. Ágotha	Jézus társaság győri rendháza.
	Gárdony	
	Velencze	
	Bodmer	Meszleny János.
	Czeczc	
	Hard	
	Menyőd	
S. Keresztur		A székesfejérvári basilika prépostja és Vásárhelyi Nagy Ferencz
Acsa	Vért	
Alcsuth	Sz. György	A pálos rend pesti rendháza.
	Barand	
	Tordos	Sajnovics Mátyás és Balogh János.
	Káloz	
Tabajd		Balogh János.
Fölcsut	Doboz	
	Martony-vásár	Sajnovics Mátyás.
	Barsch	
	Dinnyés	A Felső eőrsi prépost.
	Ivánesa	Özv. Sándor Istvánné.
	Sz. László	Gellér János
	Sz. Miklós	
	Zámor	Kollát Farkas.
	Szolga Egyháza	Miskei István.
Duna Pentele	Baracs	Fiscus
	Pázmánd	
	Bod	Gróf Cincendorf.

Községek.	Puszták.	A birtokosok nevei.
	Sáár	A tatai uradalom.
	Vastély	Özv. Király Jánosné.
	Csabdi	
	Nyek	Kutas István és Ferenczy György.
	Pettend	
	Kajászó Sz. Péter	
	Szöszvár	Balassa Ferencz.
	Karácsony szállás	A zirc-cziszterci rend.
	Előszállása	
	Venim	
Aba	Pötöle	Fiát János és Fördős Mihály
	Kajtor	
	Daya	
Ladány	Jenő	Komáromi Zsigmond.
	Erdő Bakonya	
	Csiglér	
Kis-Keszi	Pentele	Vörös János.
	Urhida	Madocsányi család.
Csoor	Iszka és Baglyas szőlőhegyekkel	Mecséri Ádám.
	Alap	Nemesek.
	Loók	
	Körtvélyes	Szekeres István.
	Bogárd	Kolozsváry Mihály
	Hantos	Csaiági család.
	Kert	
	Szered	
	Sz. Mártony	
	Töbörzsök	Csaiági és Tinordi család.
	Rét Szilas	Tinordi család
	Tinord	
	Csőszi	Márkus György és Salomváry János.
	Sz. Iván	Daróczy István. [1]

[1]) Megyei levéltár.

VI.

A fejérmegyei községek összeirása, melyet 1720-ban Darvas Mihály Losonczy Gyürky István nógrádmegyei kiküldötek és Anyos György fejérmegyei kiküldött összeirók végeztek. A lakosok névsorát az egyes községek történetéhez osztottam be.

Szt-György
Csoór
Inota
Ladány
Füle
Polgárdi
Kis-Keszi
Szent-Mihály
Csikvár
Battyán
Taácz
Soponya
Káloz
Egres
Vajta
Czecze
Saár-Keresztur
Aba
Seregélyes
Perkáta
Pentele
Rácz-Almás
Adony
Keresztes
Magyar-Almás
Magyar-Moór
Bodajk
Csurgó
Moha
Ercsi
Rácz-Keresztur
Érd
Tárnok
Sooskut
Etyek
Maány
Bicske
Tabajd
Gyuró
Tordacs
Vaál
Vereb
Pázmánd
Velencze
Sokoro
Lovas-Biriny
Csákvár
Csák-berény
Zámoly
Százhalom
Pátka
Pákozd [1]

[1]) Megyei levéltár.

VII.

VI. Károly császár 1730. szept. 26-án elrendeli a következő birtokok tárgyalását a Neoacquistica Commissio által:

Szigetfő, Érd (Irith), Rácz-Almás, Százhalom, Örkény, Tárnok, Lovas-berény, Berky, Diós, Kutts, Dád, Szent-Iványa Sárviz mellett, Zödreg, Szent-Miklós, Zil(?) Zanacs(?) Zemes(?) Hard, Szent-Iványa Hard mellett, Gerencsér, Váma, Dobos, Árky, Besenyő, Puszta-Váma, Ladány, Kis-Keszi, Kajászó-szent-Péter, Alap, Zámor, és Rácz-szent-Péter.

Ugyanazt teszi 1731-ben kelt rendeletében a következő községekkel:

Bicske, Mány, Polgárdi, Szabad-Battyán, Battyán, Csákvár, Fel-Egres, Seregélyes, Soponya, Káloz, (Kallos) Tácz, Vajta, Szent-Mihály, Rácz-keresztúr, Nadap, Iszka-Szent-György, Moha, Ladány, Keresztes, Moor, Bodaj, Csurgó, Csák-Berény, Zámoly, Sár-Keresztur, Kis-Keszi, Füle, Perkáta, Pákozd, Sokoru, Pázmánd, Vereb, Vál, Gyuró, Etyegh, Soos-Kuth, Velencze, Magyar-Almás, Czecze, Pátka, Aba, Rácz-Almás. Tordacs, Kuldó, Fel-Csuth, Sz.-Péter, Csoor, Tabald, Adony, Sismány, Eörs, Mernémet-Egyháza, Csala, Somló, Forna, Boglár, Kozma, Bács, Fáncs, Lángh, Hörczölt, Hatvan, Kuthi, Gyón, Isztimer, Mellár, Mecsér, Ezen, Ujfalu, Föveny, Sorágh, Ricze, Jakab-Szállása, Sárosd, Kis-Puszta, Seregény, Babocska, Sz. Mihály, item Szent Mihály-Szigethi, Halas Börgönd, Bögöd, Sz. Iványa, Kucs, Dad, Kám, Bod, Pentele, Igar, Attya, Gúcs, Balinka, Erde-Bakony, Csellérd, Jenő, Sz. Borbálya, Szeréd, Orond, Kajmad, Tarnok, Nagy-Velik, Kis-Velik, Timár, Sárkány, Dobos, Türös, Vajal, Arki, Puszta-Nana, Puszta-Vám, Ondod,

Csókakő, Gerencsér, Sz. György-vár, Gáncs, Kápolna, Kerék szent Tamás, Csala, Bata, Kisfalud, Borian, Karántson-Szállás, Venyim Ekeö-szállás, Kis-Füle, Dinnyés, Sz. Ágotha, Agárd, Vércz, Sz. György, Báránd, Réthi, Gárdony, Viske, Hard, Menyő, Zabolts, Czikola, Nyék Soosvár, Petele, Kajtor, Day, Cseh-fa, Töbörsök, Szered, Sz. Mártony, Hantos, Kérd, Kúcs, Szalócz, Sz. László, - Sz. Miklós, Saáros Barogh, Urhida, Petend, Rév-Szilas, Tinód, Bogárd, Zámor, Dobos, Alap, Lok, Kis-Mány, Körtvélyes, Szolga-Egyháza, Csősz, Jégháza, Baracska, Ivánesa, Vasztély, Csabdi, Mind-Szent és Boghmér. [1])

VIII.

Hivatkozással az I. kötet 405 lapján érintett azon összeirásra, melyet a vármegye 1753 és 54-ben eszközölt a megye területén létezett plebániákra nézve, közlöm azt érdekességénél fogva egész terjedelemben.

A veszprémi püspökség azon plébániáinak 1753. és 1754. évi összeirása, melyek Fejérmegyében és a fejérvári districtusban vannak:

1. Acsa plebánia.

Ezen plebánia ezelőtt sok évig a fejérvári Máriánus sz. ferencziek által administráltatott, a mennyiben t. i. ők voltak mindaddig, még Schmideck Frigyes gróf birta Acsát az ő udvari káplánjai. De miután Acsa a Remete Szent Pál szerzetének tulajdonába ment át, a plebánia 1753-ban következő módon szabályoztatott:

A patronusi jog az emlitett szerzeté.

A templom kőből van épitve, de fedele csak nád. Jelenleg a kálvinisták usurpálják, holott a katholikusok

[1]) Barcza Károly levélt.

épitették. Addig is, még amazoktól vissza nem vétetik, ideiglenes használatra az uradalmi residentia udvarában egy kápolna épittetett Schmideck Frigyes gróf által, a melyben most a plébánia isteni szolgálat végeztetik, de oly szük az, hogy a hiveket be nem fogadhatja. Egyházi szerekkel azonban a jelenlegi uradalom részéről el van látva.

Templom jövedelme:

Tőkéje nincs. Földje sincs, és nem is remélhető, hogy lesz mindaddig, még a Helvét hitvallásnak ministere a helyben megmarad, kiről állittatik, hogy a kath. egyházhoz tartozó földeket birja, vagy pedig Isten őtet innen el nem rendeli, vagy ha itt marad is a földek tőle az egyház számára vissza nem vétetnek. Különben jelenleg a dominium fedezi a szükségleteket.

Az egyetlen harang után nincs jövedelem.

Perselyből egész évben . . . 10 frt. — den.

Plebánia ház még nincs, az administrator az uradalmi házban lakik, de ha rendes plebánus fog behelyeztetni a plebánia ház épitése el nem maradhat.

A plebánus jövedelmei:

A konyhakert terményeinek értéke — frt. 40 den.

Kaszálló után 4 kocsi széna, melyet a hivek vágnak le, s felgyüjtve be is hordják, kocsiját 1 frt 30 denárral számitva, összesen . . . . 6 frt — den.

32 pozsonyi mérő alá való szántóföld, vagyis egy egész telek, melynek fele őszi, fele pedig tavaszi alá kerül. Összes jövedelme az akkori árbecslés szerint, hozzá számitva 40 kocsi fa árát is . 29 frt 10 d. [1])

[1]) Megjegyzem, hogy ugy ezen, mint a többi összeirt plebániáknál a föld különféle terményeinek részletezését és mennyiségét rövidség okáért kihagyom, és az érdekes árviszonyok tekintetéből csak is azt tüntetem fel, hogy ez időben a fejérvármegyei piaczi közép árt számitva a buza pozsonyi méreje volt 40 denár, rozsé 30, zabé 25, kukoriczáé 35 denár. Egy kocsira való tüzifáé pedig 20 denár.

Stoláris jövedelme volt . . . 18 frt 93 den.
A hivektől párpénz és gabona után 53 frt 50 den.
Házaspár volt (a pár pénz után kiszámitva) 124.
Jövedelem összege . . . . . 107 frt 93 den.

Acsa községében a kálvinisták, kiknek volt Predikátoruk is a török uralom alatt is megmaradtak; de mikor a Polónus (Szobieszky János) a törököket Bécs falai alól visszaverte, ezek visszavonulásuk alkalmával Acsát porrá égették; Fejérvár visszafoglalása után azonban t. i. 1690. körül az előbbi lakosok a Predikátorral együt ujra megtelepedtek, s elfoglalták a kath. templomot, s azt meg is tartották. 1720-tól kezdve azonban a kath. lakosok is annyira kezdtek szaporodni, hogy ez összeiráskor már megközelitették a reformátusok számát.

Ide tartozott mint fiókegyház:

Alcsuth falu. Itt a katholikusoknak nincs templomuk, de az a kőből épült templom, melyet most a kálvinisták birnak, azelőtt a katholikusoké volt.

Birja a falut a Remete Sz. Pál szerzet, mely a kegyuri jogot is élvezi.

Az acsai plebánia jövedelem e fiókegyházból kitett összesen párpénz, stóla és gabnában 4 frt 13 den. Házas pár volt 8.

Alcsuth falucskát a török időben is lakták a reformátusok, s voltak Predikátoruk is, De mikor a török Bécs ostromára vonult, elhamvaztatott, s mindaddig romokban maradt még Fejérvár a keresztények kezére visszakerült. S a mikor Acsát a protestáns lakosok megszállták, megszállták Alcsuthot is és elfoglalták a régi kath. templomot, mely később is mikor t. i. a katholikusok is telepedni kezdtek, birtokukban maradt.

2. Csór plebánia.

Conscribáltatott Tekintetes Fejérváry Pál földes uraság jelenlétében.

Ezen plebánia alapittatott 1730-ban. Kegyura Tekintetes Fejérváry Pál uraság. Kőből épült templomát hajdan a katholikusok emelték, de később az idő viszontagságai miatt sokat szenvedett, és több éven keresztül a protestansok által is használtatott; azonban a fentnevezett kegyur által 1747-ben a katholikusok részére visszafoglaltatván helyre állittatott. A templomnak most fatornya van, boltiv és zsindely tető alatt áll A szükséges templomszerekkel ellátja az uraság és a hivek áldozatkészsége.

A templomnak sem tőkéje sem földje nem lévén, jövedelmét csak a csengetyü pénzből kapta.

Plebánia ház nincs, a szerzetes administrátor az urasági házban lakik, de nem sokára kijelölik a helyet hova a paplak épitettni fog.

Lelkészi jövedelem a földek után	27 frt	63 den.
Stóla után	21 frt	53 den.
Párbér és gabonából	27 frt	— den.
Tizedből	10 frt	03 den
Összesen . . .	86 frt	19 den

A község 1688. után, amikor t. i. Fejérvárt a töröktől vissza foglalták, telepittetett ujra, és pedig úgy a katholikusok, mint a reformátusok által, kik mindjárt hoztak magukkal Predikátort is, ki jelenleg is meg van, noha most már kevesebben vannak a katholikusoknál.

Katholikus házaspár 45.

3. Pátkai plebánia.

A plebánia alapittatott 1746-ban. Kegyuri jogot gyakorolja méltóságos Lambert Ferencz gróf. A tem-

plom valamikor kőből épült, de idő multával annyira összedőlt, hogy alig állott itt ott egy fal belőle, még végre 1747-ben Tripsz tábornokné sz. Hochburg Anna Mária asszony, akkor e község földes asszonya, és a plebánia alapitója a hivek némi hozzájárulásával ujból fölépitette és egyházi szerekkel bőven ellátta.

A templom jövedelme . . . . 2 frt 45 den.

A plebánosé: egy egész telek föld jövedelméből, stóla, párbér tizedből összesen . . 67 frt 89 den.

Megjegyeztetik itt, hogy noha Tripsz grófné az utódokat is kötelező irásbeli igéretet tett, hogy a plebánosnak deputatum fejében évenkint 10 frtot és 10 pozsonyi mérő buzát ád és ezt ő is, meg később a birtokot zálogban biró nemzetes Radovics József is megadta, de miután a csókakői uradalmat akviráló Hochburgnak leányági örökösei 1732-ben az összes birtokokon ujra megosztoztak, Lamberg Antal Ferencz gróf, kire Pátka esett, megtagadta e deputátumot.

A reformátusok állitása szerint, kik itt nagyobb számmal laknak a katholikusoknál s Predikátoruk is van, azt mondják, hogy ők a török időben is itt laktak, s papjuk is volt, de Fejérvár visszavétele előtt elpusztult a község, és csak is azután telepittetett be nagyobb számu reformátusok, mint katholikusok által.

Kath. házas pár van 30.

Ide tartozik mint fiók egyház:

Pákozd falu.

Kegyur benne a Jézus társaságabelieknek komáromi háza.

A templomot romjaiból, melyekbe a török vadság döntötte, tégla és kőből a hivek hozzájárulásá-

val fölépitette a kegyuraság 1720-ban. A templom szentélye boltiv alatt, hajója pedig gerendák alatt nyugszik. Egyházi szerekkel, bár azok már kopottak, el van látva.

Templom jövedelme . . . , 10 frt 60 den.

Plebános jövedelme: Stóla, párbér és tizedből összesen . . . . . 11 frt 26 den.

Lakják e falut még pedig nagyobb számmal a katholikusoknál reformátusok is, kik itt laktak a törökök idejében papjukkal együtt. Fejérvár visszavétele előtt el volt pusztulva, de aztán ismét megtelepittetett és pedig nagyobbrészt a reformátusok által.

A pátkai plébános minden negyedik vasárnap járt ide misézni s ekkor ebéd helyett 2 font marha hust kapott és 2 itcze bort, hogy azonban a hust megfőzhesse, sóról és egyébbről magának kellett gondoskodnia.

4. Csákberény plebánia.

Alapittatott 1730-ban. Kegyur mélt. Lamberg Ferencz Antal gróf ur.

Ezen templomot vagyis inkább oratoriumot a kalvinisták a veszprémi püspöknek Fejérmegye hatósága utján kihirdetett tilalma ellenére épitvén, királyi rendelet következtében 1746-ban a katholikusok számára foglaltatott el. Különben a templomnak sem tornya, sem sekrestyéje nincsen s födve is csak náddal van.

A templom jövedelme . . . 3 frt — den.

A plebános jövedelme házi kert, rét és egy egész telek után, valamint a tüzi fából is, melyet úgy a kath. mint a református gazdák is kötelesek voltak kocsiaikon meghordani, nemkülönben a stóla, párbér és tized után összesen . . 66 frt 85 den.

Az uradalmi segélyre nézve azt mondja a Conscriptio:

Midőn néhai Hochburg Katalin grófnő megalapitani szándékolta, a veszprémi püspökhöz intézett többrendbeli levelében igérte, hogy miután Csákberényben oly kevés hivő van: a plebános segélyezésére évenkint 50 frtot és 24 pozs. m. buzát fog adni. Azonban, mikor az uj plebános behelyeztetett, ép akkor halt meg a református predikátor, kinek helyébe a grófné nem engedett utódot választatni, hanem ugy akart megszabadulni igéretének teljesitésétől, hogy a reformátusokat is kényszeritsék a kath. pap eltartására; a mi nem sikerült. Uj osztály alá esvén később a csókakői uradalom. Csákberény Lamberg Ferencz Antal grófnak jutott, ki sem a reformátusokat, kiknek akkor már lelkészük volt nem kényszerité a katholikus pap eltartására, sem magát nem tartotta kötelezettnek elődje igéretének teljesitésére.

Házas pár van 30.

Ide tartozik mint fiókegyház:

Zámoly.

Ezen község katholikus temploma földbe vert karókra rőzséből fonott sövényből áll, padlása faragatlan gerendákra rakott gyalulatlan deszkákból, födve az egész épület náddal. Formális oltár nincs benne, de az oltár helyén lévő zsámolyon Sz. Lőrincz festett képe van egy szekrényben fölállitva. Mindezekből látható, hogy ha a csekély számu kath. hivek ereje birná, vagy akár a földes urak, akár más jótevők hozzá járulnának egy egészen uj templomot kellene épiteni. Különben mise mondó ruhával a templomocska el van látva.

Templom jövedelme . . . . 1 frt — den.

Plébánosé: föld, stóla, párbér s tizedből 17 frt 81 den.

Itt minden negyedik vasárnap tartatik isteni szolgálat, s ezen napokon akár itt főzeti meg ebédjét a plebános, akár éhgyomorral megy haza, többet nem kap, mint a község pénzén vett két font hust a mészárszékből és két itcze bort a korcsmából.

Zámolyon a reformátusok a török időben is birtak egyházzal és predikátorral, a falu Bécs ostroma után elpusztult és csakis Fejérvár visszavétele után telepittetett meg nagyobb számu reformátusok és kevesebb katholikusok által.

Katholikus házaspár volt 10.

5. Kozma plebánia.

Kegyur Galanthai Eszterházy József gróf ur.

Templom nincs e községben, és az isteni tiszteletet a plebánia ház egyik szobájában tartják.

A templom jövedelme némi csekély föld, rét, persely és egy kis harang után . . 9 frt 30 den.

A plebánia ház részint vályogból, részint sárral betapasztott sövényből van épitve. Elegendő volna ugyan lakásnak, de minthogy a nagyobbik szobában, melyben az oltáriszentség is őriztetik az isteni szolgálatot tartják, a plebánosnak egy szobácskában kell meghuzni magát.

Plebános jövedelme: Egy 20 pozsonyi m. vetésü szántóföld, konyhakert, 20 öl tüzifa, stóla, párbér és tizedből összesen . . 101 frt 87 den.

Ide tartozik mint fiók egyház.

Kőhányás puszta.

Szinte Galánthai Eszterházy József grófé, temploma nincs s az egész puszta csakis egy vendégfogadóból és 3 házacskából áll.

6. Szár plebánia.

Az összeirás Botth Ferencz uradalmi tisztartó jelenlétében történt.

Kegyur ugyanaz ki Kozmán.

A hajdani templomot, miként a fentmaradt romok mutatják, katholikus hivek épitették, de a háborus idők alatt nem csak a templom, de az egész falu is elpusztult és csak is hosszabb idő lefolyása után népesittetett be. Ekkor a régi templom romot ujra fölépitették, de minthogy a népességnek elegendő nem volt, 1731-ben a földes uraság és hiveknek áldozatkészségéből az előbbi templom helyén egy tágas és megfelelő templom épitése kezdetett meg, egészen boltivezettel és zsindely tetővel, sekrestyével, és falazott toronynyal.

A templom jövedelme: az uraság örökös deputátuma, harangozás és perselyből . 41 frt 10 den.

A plebánia ház az uradalom bőkezüségéből a plebános állásának megfelelőleg elég kényelemmel téglából épült s zsindely fedél alatt áll.

A plebános jövedelme: Egy egész telek, rétek, ölfából, továbbá stóla, párbér, tizedből összesen 158 frt 53 den.

Kath. házaspár van 80.

Ide tartozik mint fiókegyház:

Bodmér puszta.

Kath, templom nincs, a közbirtokosság mind református, a kiktől tehát a plebános mást nem kap, csak a stólát Keresztelés után 28½ denárt, esketés után 1 frt járna, de nem igen fordul elő, avatás után 11½ denár, öreg temetés után járna 30 d., kis temetés után 25 d., de nem hivják a plebánost, hanem maguk temetik halottjukat.

Következnek a régi plebániák.

7. Vaál plebánia.

Alapittatott 1713-ban. Kegyur a Jézus társaságának komáromi residentiája.

A hajdani templom kőből volt épitve, de a török pusztitás alatt össze dőlt, azonban 1722-ben kő és téglából részint Fejérvármegye bőkezüségéből, részint Pösthény Mihály azon időben veszprémi káptalan olvasó kanonokja és egyuttal vaáli plebános buzgósága, nemkülönben az uradalom és hivek hozzájárulásával ujra fölépi'tetett, kivéve a tornyot, mely 1753-ban részint az egyház pénzén, részint Dravecz József plebános költségén lett megujitva, aranyozott gombos kereszttel ellátva, a templom pedig ujból födve. A szentély boltives, a hajó stukaturos. Templomszerekkel el van látva.

A templom jövedelme: Az uradalom által ajándékozott szőllő és szántóföldből, persely és harangozásból . . . . . 28 frt — den.

A plebánia ház, melyet az uradalom a hivek és a mostani plebános Drávecz József hozzájárulásával kőből épitett, elég kényelmes.

Plebános jövedelem a konyhakert, egy telek föld, rét, fa járulék, stóla, párbér, és tizedből 130 frt 67 den.

Kath. házaspár lehet körülbelül 100.

Ide tartoznak a következő fiók egyházak:

Gyuró falu.

Templom nincs benne, birtokos a komáromi Jézustársasági residentia.

A plebános jövedelme: a vaáli határban kihasitott szántó föld után, melyet a katholikusok a lutheranusokkal együtt müvelnek, továbbá a stóla, p'rbér és tizedből összesen . . . . . 18 frt 38 den.

Kath. házaspár van 5.

Vereb fiókegyház.

Kath. templom nincs, birja a Jézus társaság rendjének komáromi residentiája.

Plebános jövedelme: stóla, párbér és tizedből 8 frt 20 den.

Ezen kis falut vegyesen lakják protestánsok és katholikusok és néhány lutheránus. De legtöbben a reformátusok, kik itt laktak a török időben is papjukkal együt. A falu azonban a Bécs alól visszavert törökök által elhamvaztatott, s csak is Fejérvár visszafoglalása után 1690. körül telepedtek meg részint a régi, részint máshonnét jött lakosok, kik aztán behelyezték a református predikátort is.

Kath. házaspár van 5.

Tabajd falu, fiókegyház.

E község három negyedrészét birja Rudnyánszky József, egy negyedrészét pedig özvegy Gányiné Zsuzsánna reform. vallásu.

Kath. templom ugyan itt nem létezik, de van egy kis oratórium Rudnyánszky József ur kastélyában, hol a megyés püspök ur engedélyével más falubeliek is hallgatják a szent misét a mikor az ott megtartatik.

Plebános jövedelme: stóla, párbér és tizedből összesen . . . . . 6 frt 63 den.

A plebános itt nem tartozván misézni, sem ebéd, sem a helyett más valami nem jár neki.

E faluban a kalvinistáknak már a török uralom alatt is volt predikátoruk, de vad ellenség felgyujtván a falut, pusztán maradt 1694-ig. Fejérvár visszafoglalása után ismét megtelepitették, többnyire reformátusok és kevés számu katholikus. Amazok predikátort ez idő óta tartanak.

Katholikus házaspár van 5.

Tordas falu, fiókegyház.

Birja Sajnovics Mátyás. A katholikusoknak nincs más templomuk, mint az uraságí magtárhoz toldott vályog épület, melyet az uraság épittetett.

Plebános jövedelme: stóla, párbér és tizedből 7 frt.

Minthogy a plebános nem köteles itt misézni, ennélfogva sem ebéd, sem más valami ebéd helyett nem jár neki.

A falut vegyesen lakják katholikusok és lutheránusok s bár emezek kevesebben vannak, mégis van predikátoruk.

Kath. házaspár van 5.

Kajászó-Szent-Péter falu, fiókegyház.

E helységet 16 compossessor birja, köztük két katholikus, a többi református. A lakosok 1710. tájában telepedtek meg vegyesen, de a reformátusok vagyonosabbak s predikátoruk is van 1714-től fogva.

A plebános jövedelme: stóla és párbérből 6 frt 60 den.

Kath. házaspár van 6.

Doboz puszta, fiókegyház.

E pusztában sem a katholikusoknak, sem a reformátusoknak nincs templomuk. Felében földesur Sajnovics Mátyás és felében a Dobozy család, a falu 8 házból áll s valamennyi reformátusé. 1750-ben e puszta lakosai bár többnyire reformátusok, egyházi tekintetben a vaáli plebános joghatósága alá helyeztettek; ez időtől azonban senki sem házasodik halottjaikat a plebános tudta nélkül maguk temetik, avatásra a gyermekágyasok nem jönnek, és csak is a keresztelésre hozzák el csecsemőiket.

8. Pázmánd plebánia.

Az összeirásnál jelen volt Magyar István uradalmi számtartó.

Alapittatott e plebánia 1722-ben. Kegyur a Jézus társaságiak komáromi residentiája. A hajdani templom kőből volt épitve, de a törökök elpusztitották, azonban 1719-ben részint az uradalom, részint a lakosok segélyével ujra fölépittetett. Szentélye boltozott, de a hajó gerendás és deszkázott. Egyházi szerekkel el van látva.

Templom jövedelme az uraság által ajándékozott szőllőből, harangozás és perselyből 21 frt 25 den.

A plebánia ház bár vályogból épült, elég kényelmes, de pinczéje nincs.

Plebános jövedelme: házi kert, rét, egy telek föld és 18 kocsi fa után, továbbá stóla, párbér és tizedből . . . . . 122 frt 98 den.

Kath. házaspár van 90.

Ide tartozik mint fiókegyház:

Velencze falu.

Kegyur benne Meszlényi Pál földes uraság. A templomot a réginek romjaiból ujra épitették 1722-ben, részint az uraság, részint a hivek és alapitványok hozzájárulásával. Padlása gerendázott és bedeszkázott; egyházi szerekkel el van látva, s minden harmadik vasár- és ünnepnap van isteni szolgálat benne.

A plebános jövedelme: stóla, párbér és dézsmából . . . . . 24 frt 85 den.

Földje nincs, s midőn az összeiró küldöttség a földes uraságot a plebános részére kihasitandó föld iránt kérelmezte, igy felelt: Nem azért adta neki a

Felség a jószágot, hogy abból a plebánosnak kihasitson, hanem hogy belőle önmaga éljen. [1])

Mikor a plebános itt végzi az isteni szolgálatot s a földes uraság otthon van: annál kap ebédet, ha nincs otthon: a communitás ád neki ebéd fejében két font marhahust és két itcze bort.

Benépesittetett e falu 1722-ben részint katholikusok, részint reformátusok által, kik azonnal predikátort is hoztak magukkal.

Kath. házaspár van 22.

Sukoró falu, fiókegyház.

Itt nincs kath. templom, azonban azt, melyet most a kálvinisták birnak, hajdan a katholikusok, épitették kőből.

A falut birja a Jézus társaságiak komáromi residentiája. Megtelepitették a reformátusok a törökök kiüzése után 1691-ben, s predikátort is helyeztek be.

A plebános jövedelme stóla és tizedből 4 f. 45 d.

Kath. házaspár lehet 4.

Gárdony puszta, fiókegyház.

Templom nincs, a pusztát több közbirtokos birja, de egyen kivül ki zálogban bir, mind református. Egyházilag mégis a pázmándi plebánosnak joghatósága alatt állnak 1750-től fogva. Halottjaikat a plebános tudta nélkül maguk temetik, s midőn koledálni [2]) jön hozzájuk egyebet jó szónál vagy gorombaságnál nem kap. Tehát csupán a keresztelés és esketés utáni stólája mehet 2 frt 70 denárra.

Kath. házaspár lehet 3.

[1]) A mit az akkori földes ur megtenni nem akart, megtették az utódok, mikor a plebánia fölállittatott

[2]) Koledálás alatt értetik a három királyok napján tartatni szokott házszentelés

9. Lovasberény plebánia.

E plebániát körülbelül 1728. óta a fejérvári franciscánus barátok administrálták, lévén egyuttal urasági káplánok is. Azonban 1752-ben Özvegy Cziráky József grófné, ki a kegyuri jogot is fentartotta, a plebániát a többi szomszéd plebániák szerint megalapitotta.

A hajdani templom kőépület volt, de az idő viszontagságai alatt elpusztult, azonban a reformátusok elfoglalták és helyrehozván több éven keresztül használták. Az uradalom 1748-ban ismét visszavette tőlük és részint saját, részint a hivek erejével helyre állitotta, a templom nem boltives, sekrestyéje sincs, sőt a torony is alacsonyabb a réginél, egyházi szerekkel el van látva.

A plebánia ház kényelmes, téglából épült és 1753-ban nagyobbittatott is.

Templom jövedelme az uraság adományozta szőllőből, harangozás és perselyből, 9 frt — den.

Plebános jövedelme: konyhakert, fél telek föld — miután itt csakis féltelkesek vannak — rét, tüzifa, stóla, párbér és tizedből . . 123 frt 66 den.

Jelenleg reformátusok is vannak itt, kik állitólag a török uralom alatt is itt voltak. A mikor azonban Fejérvár visszafoglalására megjött a keresztény sereg: a falu népe a szomszéd falvakéval együtt elmenekült, és csakis Fejérvár visszavétele után jöttek vissza részint az előbbiek, részint uj megtelepedő katholikusok és reformátusok, kik azután predikátorukat is vissza helyezték.

Kath. házaspár lehetett 50.

Ide tartozik mint fiókegyház:

Nadap falu.

A kegyuri jog Gróf Cziráky Józsefnéé.

A templomot az uradalom segélyével maga a falu népe épitette 1740-ben, de sem tornya sem kórusa, sem sekrestyéje nincsen.

A templomnak semmi jövedelme sincs.

A plebánosnak párbér, stóla és tized után jár 17 frt 89 den.

Isteni szolgálat csak ritkán tartatik, s a mikor tartatik, ha a plebános ott marad ebédre, azt a falu birájától kapja, ha nem marad, nem kap semmit.

Kath. házaspár lehet 20.

10. Iszka-Szent-György plebánia.

Ezen plebánia alapittatott 1735-ben. Kegyur benne mélt. Várkonyi Báró Amade László ur.

A templomot téglából néhai mélt. Várkonyi Báró Amade Antal épitette, s az egész templom boltivek alatt áll.

A templom jövedelme: Várkonyi Báró Amade László által a templomnak adott 140 frt tőkepénz és szőllőből, persely és harangozásból 13 frt 30 den.

A plebánia ház, melynek sövény fala van, közel áll az összedüléshez.

A plebános jövedelme: konyhakert, rét és párbuzából . . . . . 1 frt 85 den.

Az ujonnan alapitott és a régi plebániák ezen összeirását nevünk aláirásával és pecsétünk rányomásával erősitjük. Vaálban, 1753. deczember 19-én.

Dravecz József s. k. veszprémi kanonok, a fejérvári districtus esperese és vaáli plebános. p. h.

Kálozi Sajnovics Mátyás s. k. Tekintetes Fejérvármegye helyettes szolgabirája, mint ezen összeirásra deputatus. p. h.

Fejérvármegyében és fejérvári districtusban levő ujonnan alapitott és régi plebániák összeirásának folytatása.

Következnek az ujonnan alapitott plebániák:

11. Sóskuth plebánia.

Alapittatott e plebánia 1752-ben. Kegyura a Jézus társaságbeliek komáromi residentiája.

A templomot görögnemegyesült szertartás szerint még a schismatikus ráczok épitették 1722. körül, s birták 1748-ig. De ez évben Pópájuk több rendbeli rablás és gyilkosság bünténye miatt kötél általi halálra itéltetvén, Ribics Ferencz a komáromi residentia főnöke mint patronus a templomot tőlük elvette, s miután a ráczok onnét elszéledtek, a templomot 1752-ben katholikus czélra restaurálta, ujból födte és fatoronynyal ellátta.

A templom jövedelme: az uraság által adott földekből, harangozás és perselyből 11 frt 30 den.

A plebánia ház kőből épült ugyan, de csak két kis szobája lévén nagyon szüknek bizonyul.

A plebános jövedelme: egy egész telek szántóföld, rét, 15 öl tüzifa, stóla, párbér és tizedből 104 frt 06 den.

Kath. házaspár van 60.

Idetartozik mint fiókegyház:

Zámor puszta.

Temploma nincs. Birja a Mentler család, mely Nagyszombatban lakik, s itteni gazdaságát cselédek által kezelteti.

Kath. házaspár lehet 6.

12. Rácz-Keresztur plebánia.

Alapittatott 1750-ben.

A kánonok értelmében jelenleg nincs a plebániának kegyura; noha az előbbeni földesur épitette a

templomot, mégis a mostani református földes urak t. i. Szücs Péter és Szüts Pál, kik vétel utján birják a falut, nem lehetnek kegyuri joggal felruházva.

A templom 1725-ben épittetett mélt. Báró Fleischman Antal ur, akkoriban Ráczkeresztur földesura által, hozzá járulván kézi munkával a lakosok is. 1748 ban csupán a hivek költségén lett a torony hozzá épitve. Egyházi szerelvénye szegényes.

A templom jövedelme: szőllőből, persely és harangozásból . . . . . 17 frt — den.

A plebánia ház vályogból épült, elég alkalmas.

A plebános jövedelme: földek, 12 öl fa, stóla, párbér és dézsmából . . . . . 99 frt — den.

Kath. házaspár 60.

Ide tartoznak mint fiókegyházak:

Baracska puszta.

Az itteni kath. templom romokban hever.

A puszta közbirtokosai számra 28, mind reformátusok. Az összes lakosság azonban mind a birtokosok, mind azok cselédjei 1749-től fogva a ráczkereszturi plebános egyházi joghatósága alatt állanak mindazonáltal a szentségek fölvételére épenséggel nem akarnak megjelenni, hanem leteszik a keresztelési stólát, ugy a keresztelés, mint a házasság kötés czéljából elmennek a kajászó-szent-péteri predikátorhoz, és csakis a katholikus cselédek jönnek a plebánushoz.

Plebános jövedelme . . . . 8 frt 23 den.

Márton Vására puszta.

Az itteni diszes kápolnát Benyiczky Sándor kir. tanácsos, e pusztának földes ura épitette. Mikor a plebános itt sz. misét szolgál, nem kap ebédet, és

ha éhgyomorral nem akar haza menni, saját költségére a vendégfogadóban ebédelhet.

13. Pentele plebánia.

Alapittatott 1752-ben. Patrónus Tekintetes Dezséri Rudnyánszky József, ki a templomot is a hivek fuvarozása mellett alapjából épitette 1749-ben. Az isteni szolgálathoz szükséges ruhákkal el van ugyan látva, de sem ciboriuma, sem a szentségnek a betegekhez való vitelekor szükséges szelenczéje nincsen.

Templom jövedelme: az uraságtól kapott szőllőből, harangozás és perselyből . 30 frt — den.

A plebános jövedelme: rét és az uraság által kihasitandó egy telek után, valamint stóla, párbér és tized után lesz . . . . . 173 frt 56 den.

Kath. házaspár van 120.

Laknak itt ráczok is ugy 40 házban, kiknek saját templomuk s pópájuk van.

Ide tartozik mint fiók egyház:

Rácz-Almás falu.

E falu több közbirtokosé, legnagyobb részét mtgos Jankovics Miklós kir. tanácsos birja, a ki alapjából kezdte meg saját költségén a templomot épiteni. A stukatór alatt álló szentély már kész is, s ha a templomot hozzá megfelelő arányban kiépiti, szép tágas templom lesz.

Templom jövedelme: az uraság által ajándékozott szőllőből, persely és harangozásból 14 frt 26 den.

Plebános jövedelme: stóla, párbér és tizedből 34 frt 11 den.

A plebános itt nem kap a községtől sem ebédet, sem a helyett valami mást, mindazonáltal ha itt miséz, és a közbirtokosok közül „expresse“ senki sem hija meg ebédre: akár otthon van a konsilia-

rius ur vagy a fia, akár nincs, az urasági házban mindenkor ebédelhet.

Laknak Ráczalmáson schismatikus ráczok is, és pedig nagyobb számmal a katholikusoknál, s van templomuk és két pópájuk.

Kath. házaspár van 20.

14. Vajta plebánia.

Alapittatott 1745. Kegyur Vásonkői Zichy János gróf. A templom vagyis inkább kápolna alig itt ott némi csekély kőalapon részint vályogból, részint sövényből készült, s a sövény sincs sárral betapasztva, sem sekrestyéje, sem tornya nincs, teteje meg nád, bizony szükséges volna, hogy egy másik épittetnék.

A plebánia lak is hasonlóképen vályogból és sövényből készült, fedele pedig nád, és lakszoba csak egy van benne.

A plebános jövedelme: két szántó föld, 10 kocsi rőzse 300 kéve nádból, stóla, párbér és tized után 84 frt 60 den.

Kath. házaspár van. 60.

Ide tartoznak a következő fiókegyházak:

Czecze falu.

Birja valami 28 közbirtokos, katholikus és református, de helyben kevesen laknak

Rendes templom nincs, azonban Meszlényi Pál közbirtokos ur szives volt magtárából egy részecskét elkülönözni, hogy az isteni tisztelet ott megtartathassék. De sem Cziboriuma sem Monstrantiája nincs.

A plebános jövedelme némi földek, stóla, párbér és tized után . . . . . 21 frt 86 den.

Minden harmadik vasárnap van isteni szolgálat,

s ekkor a plebános ebéd fejében kap kétfont hust és két itcze bort.

A czeczei lakosság 1725. körül telepedett ide, kik részint katholikusok, részint reformátusok voltak, ez utóbbiak aztán templomot is épitettek, és papot is helyeztek be. Katholikus tanitó csak néhány évig működhetett itt. Nem igen lévén ugyanis fizetése csak is az, a mit Meszlényi Pál uraságnak tett szolgálatai után kapott, meg hogy a Contributió alól fel volt mentve, és igy éldegélt. Házacskáját takács mestersége után épitette. Ámde a jó közbirtokosság ebből is kiturta, t. i. midőn egymás között földjeiket ujból fölosztották, kibecsülték házából és sem neki sem iskola czéljára helyet nem adtak.

Kath. házaspár van 12.

Szent Iv ány puszta.

Templom nincs. Közbirtokos több van, de nem laknak itt csak cselédjeik által müveltetik földjeiket.

Plebános jövedelme stólából . . 6 frt — den.

Kath. házaspár 10.

Alap puszta.

Birja a Salamon család, legnagyobb részben Salamon László, ki saját kastélya mellett diszes templomocskát épittetett és szerelt föl minden szükségessel.

A plebános itt nem szokott vasárnapokon misézni azért nincs is más jövedelme mint a stóla . 8 f. — d.

Szent Miklós puszta.

Birja Vásonkői Zichy István gróf, de zálogjogon bizonyos Freindl kezén van. Más itt nem lakik mint a korcsmáros és a birtokos cselédsége, kik valamennyien bármily vallásuak legyenek, a plebános joghatósága alá rendelvék. Különben templom nincsen.

Bogárd és Tinord puszták.

Templom nincs. E két pusztát, melyek ugy együtt fekszenek, mintha nem is kettő volna, több Compossessor birja. Az itt lakók mind reformátusok, kik különben 1750-től a vajtai plebános egyházi joghatósága alá tartoznak, csakhogy az artikulus daczára halottjaikat a plebános tudta nélkül maguk temetik el.

Következnek a régi plebániák

15. Ettyek plebánia.

Alapittatott 1731-ben. Kegyur a Jézus társaságbeliek komáromi háza. Hajdan kőtemplom volt itt, de a török elpusztitotta. Romjaiból a reformátusok nagyjából fölépitették, és több évig használták is, de 1723-ban Cserkó István komáromi superior visszafoglalta tőlük, és részint a rend, részint pedig Eszterházy Imre primás, akkortájban még veszprémi püspöknek, ki ezen falu dézsmáját huzta, bőkezüségéből helyre állittatott, legujabban pedig 1750-ben Ribics Ferencz komáromi házfőnök által ujra fedetett. A szentély boltives.

Templom jövedelme . . . . 16 frt — den.

A plebánia ház kényelmes, és erős kőépület 1753-ban nagyobbittatott.

Plebános jövedelme: egy telek föld, 14 öl fa, stóla, párbér és tizedből . . . 150 frt — den.

Ettyeken vegyest laknak a katholikusokkal reformátusok is, kik még a török időkben is birtak lelkipásztorral; azonban a mikor a keresztény sereg Budát körülvette e falu is fölégettetett, és addig maradt hamvaiban, még Fejérvár vissza nem hódittatott. A béke ezen első éveiben aztán részint az előbbeni lakosok, részint más vidékről jövők, de többnyire reformátusok, kik aztán predikátort is fogadtak,

telepedtek meg benne. Most már a katholikusok száma nagyobb a reformátusokénál.

Kath. házaspár van 70.

16. Tárnok plebánia.

Alapittatott 1724. körül. A conscriptió Molnárovics János uradalmi tiszttartó jelenlétében történt.

A község öröklött ura nagyméltóságú Illésházi Illésházy József gróf, a királyi felség főpohárnokmestere. Jelenleg azonban zálogos ura Somoskői Péterffy János báró, ki a kegyuri jogot is gyakorolja.

A templom hajdan kőből volt épitve, de az idő viszontagságai alatt rommá vált; 1731-ben részint az uradalom, részint a hivek és hagyományok hozzájárulásával ujra helyre állittatott. Templomi szerekkel szegényen van ellátva.

A templom jövedelme: ajándékozott szőllő és rétből, persely és harangozásból . . 12 frt — den.

A plebánia ház egy lakszobából áll, de most nagyobbittatik.

A plebános jövedelme: a község által ajándékozott rétből, és 20 öl fából, stóla, párbér és tizedből. . . . . 123 f. 05 d.

17 Érd plebánia.

Alapittatott 1695. körül, s 1752-ig a bosnita ferenczrendi barátok administrálták, a mikor is világi pap plebános lett beiktatva.

Ezen községet is Illésházy József gróf birja, ki Tárnoknak ura, s Érdet is Somoskői Péterffy János báró birja zálogban, gyakorolva a kegyuri jogot is.

A templom hajdan kőből épült, de a török dúlás alatt nagyon megromlott 1720-ban hagyományok igénybevételével leginkább csak a lakosok áldozat-

készségéből ujra helyre állitatott. Az egész templom boltives; egyházi szerekkel ellátva.

A templom jövedelme: szőllőből, persely és harangozásból . . . . . 29 frt — den.

A plebánia ház részint kő, részint vályogból épitve elég kényelmes.

A plebános jövedelme: miután földje nincs, s az uraság nem is akar adni, sem itt, sem Tárnokon, a határ szük voltát hozva fel, csak is rétje, fája, stóla, párbér és tized után . . . . . 251 frt 75 den.

Kath. házaspár 95.

Ide tartozik mint fiókegyház:

Batta.

Kath. temlom nincs; birja Dezséri Rudnyánszky József. Lakják pedig görög keleti ráczok s templomuk, pópájuk van.

A plebános jövedelme: a három kath. család után járó stóla, és tizedből . . . 4 frt 30 den.

Kath. házaspár 3.

18. Ercsi plebánia.

Alapittatott 1701-ben, a mióta egész mostanáig a szent ferenczrendü bosnita barátok administrálják. A conscriptió Boros Ádám tiszttartó jelenlétében eszközöltetett.

Kegyur Szápári Szápáry József gróf.

A templom mindjárt a plebánia alapitása után épittetett, részint alapitványokból, részint és pedig kizárólag a lakosok áldozatkészségéből. Azonban szüknek bizonyult, a mennyiben a hivek felét sem fogadhatja be. Sekrestyéje sincs, egyházi szerekkel azonban el van látva.

Templom jövedelme, persely és harangozásból 60 f.

A plebánia ház vályog épület ugyan, de elég kényelmes. Istállója azonban nincs.

A plebános jövedelme: Mindhogy földje nincs, s az uraság nem is akar adni, tüzifa helyett pedig a hivek 20 frtot és 100 kéve nádat adnak, csupán a stóla, párbér és tizedre szoritkozik, ez pedig kitesz . . . . . 245 frt 48 den.

Kath. házaspár van 100.

19. Adony plebánia.

Alapittatott 1723-ban. Kegyur Vásonkői Zichy István gróf.

A templomot legnagyobb részben kő és téglából saját költségükön Schorfensteini Czenegh N. és Miklesich Gergely urak, akkoriban Adonynak zálogos urai épitették. A kézi és fuvar napszámot a kath. lakosság teljesitvén. A templom szentélye boltives, a hajó gerendás stukatóros, egyházi szerekkel ellátva.

A temlom jövedelme: persely és harangozás után . . . . . 62 frt — den.

A plebánia ház vályog épület, s némileg megfelel a plebános igényeinek.

A plebános jövedelme: egész telek szántó föld, stóla és tizedből. . . . . 188 frt 63 den.

Kath. házaspár van 70.

Vannak itt görög keletiek is úgy 30 házaspár, s van templomuk és pópájuk.

20. Perkáta plebánia.

Alapittatott 1712-ben, mely időtől fogva egész mostanáig, a mikor is világi pap helyeztetett be plebánosnak, a sz. Ferenczi bosnita barátok administrálták. Kegyur a Jézus társaságbeliek győri residentiája.

A templomot, mely kő, tégla és vályogból van, alapjából az uradalom és katholikus lakosok épitették, s minthogy falai gyengék, csak is stukaturos. Tornya nincs, de egyházi szerekkel el van látva. Az uradalom

adna ugyan a templomnak földet, ha a lakosok annak müvelését elvállalnák, de azok tiltakoznak ellene.

A plebánia házban csak egy lakszoba van; de úgy az uradalom, mint a lakosok hajlandók még egy szobácska épitésére.

A plebános jövedelme: némi földekből, stóla, párbér és tizedből . . . . . 206 frt — den.

Vannak itt schismatikus ráczok is, körülbelül 12 család, de sem templomuk, sem pópájuk nincs, hanem az adonyi pópa alatt állnak.

Kath. házaspár 110.

Ide tartoznak mint fiókegyházak:

Szolga Egyház puszta.

Itt sem templom, sem kápolna nincsen: birja a pusztát közel 15 Compossessor, kiknek itt lakó cselédjeik után van stóláris jövedelme a plebánosnak 1 frt 95 den.

Daja puszta.

Templom itt sincs. A pusztának több ura van, de az egészet Koszta János görög keleti vallású birja bérben kinek ráczok lévén cselédjei is, a plebánosnak innét jövedelme nincs.

Az ujonnan alapitott és a régi plebániák ezen összeirását nevünk aláirásával és pecsétünk rányomásával hitelesitjük. Waálban május 18-án. 1754.

Dravecz József veszprémi kanonok, a fejérvári distriktus esperese, vaáli plebános. s. k. p. h.

Gadóczi Rőth Ignácz, tettes Fejérvármegye helyettes szolgabirája, és ezen összeirásra kiküldött. s. k. p. h. [1])

[1]) A latin szövegű összeirást a székesfejérvári káptalan levéltárában találtam, de a megyei levéltárban is meg van.

ABA

(Kajtor.)

Fekszik a megye déli részén, Szent Iványi, Tácz, Sárkeresztur és Kajtor között.

Sokáig úgy vélekedtem, hogy a község alapitóját Aba Sámuelben találom fel, azonban csalódtam. Az meg távol volt tőlem, hogy az Aba nemzetség valamelyik tagjában keressem, minthogy ezek tőlünk távol, leginkább Abauj megye területén mozogtak. Meg kellett tehát elégednem azzal a történelmi ténynyel, hogy Aba is azon községek sorába tartozik, a melyeket az itt letelepedett besenyő családok alapitottak és igen valószinü, hogy Abát II. András idejében élő Aba nevü besenyő és királyi ember vagy ennek valamelyik őse alapitotta és adott neki nevet. Az első okleveles említés 1334-ből való, ugyanis Pál országbiró Salamon fiának Jánosnak a vele egy őstől származott Lőrincz fia János ellen Gúth, Athya és Aba nevü birtokok miatt inditott osztályos ügyében az utóbb nevezett félnek okiratai felmutatására határnapot tüz ki. (I. okl.)

Abai nevű családtagok mint abai birtokosok századokon keresztül szerepelnek történeti emlékekben: igy ismerjük 1364-ből Abai András fiát Gúthot, mint királyi embert [1]) 1433-ból Abai Bálint nádori embert [2]) 1483-ban végre, hogy többet ne emlitsek Abai János, Abai László és Abai Máté nádori em-

[1]) Fejér Cod. Dipl. IX. 3. 265. l.
[2]) U. o. X. 7. 486. l.

berek fordulnak elő ; [1]) 1486-ban pedig azon tanukihallgatásban, melyet Mátyás király eszközöltet a fejérvári káptalan által, mint fejérmegyei birtokosok Abai István, Abai Márton, Abai András emlittetnek. [2])

Az Abai nevü abai nemes birtokosok után Abán az Arany család kezd szerepelni. Igy tünik fel 1499-ben abai Arany Ambrus nemes birtokos Abán [3]) Azt azonban nem lehet eldönteni vajjon azon 1334. évi oklevél, melyet Pál országbiró Güth Attya és Aba nevü fejérmegyei birtokok iránt Salamon fia János és vele egy őstöl származott Lőrincz fia János közötti osztályos ügyben kiadott, az Abai vagy Arany család tagjait illetti-e.

Az Arany család, habár megapadva is birtokaiban, egész a legutóbbi időkig megtartotta Abán az ő nemesi birtokos helyét, de 1672-ben már egy új család a Fürdős család tünik fel Abán. Beleházasodott-e ez az Arany családba vagy vétel utján jutott Aba és Kajtor birtokába nem tudom kinyomozni, de tény az, hogy Fürdős Péter és Mihály 1672-ben, mint sárkereszturi jobbágyok kapták nemességüket, mely nemesség adományozása és annak publicatiója ellen 16 3 ban tiltakozott a győri káptalan előtt Szakonyi János fejérvári prépost, mint Sárkereszturnak egyik földesura. [4]) Ugyanezt teszi Nesselrode Bertram fejérvári prépost is; valamint 1733-ban Vásárhelyi Nagy Imre sárkereszturi földes úr, nevezetteknek, mint kereszturi jobbágyoknak nemesitése ellen. [5])

---

[1]) Károly János Fejérm. tört. I. 368. l.

[2]) Timár története.

[3]) Keresztesek protokoluma III. 743—750. l.

[4]) Megyei levéltár fas. I. no. 1.

[5]) U. o. fas. I. no. 46.

Azonban a tiltakozások mit sem használtak, a Fürdős család megerősödött vagyonban, tekintélyben, nemes családok mint az Eörményesi Fiáthok és a Búusok házasodtak bele és örökölték idővel a hajdani Aranyok abai birtokát. Csak röviden emlitem meg az idevaló családok egyes adatait, melyeket legtöbbnyire Fejérmegye levéltárából meritettem. 1525-ben az Arany család szükségesnek látta a megyében nemességét bizonyittatni; [1]) 1748-ban Arany József kereste meg a megyét, hogy nemessége és Abán való birtokjoga iránt vizsgálatot inditson; [2]) 1749-ben végre Arany János vizsgálatot kér az ő családi oklevelei iránt, melyek állitása szerint Fürdős Mihálynál vannak. [3])

A Fürdős családról a következő apróságokat jegyzem fel: egy 1733. évi adat szerint Fürdős Mihály neje Pázmándi Erzsébet volt, fiuk pedig szinte Fürdős Mihály. [4]) 1734-ben Fürdős János özvegye Halász Mária volt [5]) 1741-ben Fürdős Juli Búus István neje, Hajnal Juli Cseh-Csúzi Pálné tiltakoznak Fürdős Mihály által Abán és Kajtoron űzött visszaélések ellen [6]) 1748-ban Fürdős Mihály Abán és Kajtoron való folytonos birtokjoga iránt vizsgálatot kér. [7]) 1776-ban özv. Fürdős Istvánné született Sárközi Juli tiltakozik, hogy Búus Imre és Samu Abán egy bizonyos fundust Véghelyius Jánosnak jogtalanul elkülönitettek. [8]) Végre 1767. junius

[1]) Megyei levéltár fas III. no. 9.
[2]) U. o. fas. VI. no. 189.
[3]) U. o. fas. III. no. 43.
[4]) U. o. fas. I. no. 42.
[5]) U. o. fas. II. no. 76.
[6]) U. o. fas. II. no. 86.
[7]) U. o. fas. VI. no. 191.
[8]) U. o. fas. I. no. 184.

19-én megosztozkodnak abai és kajtori birtokrészükön Búus István és neje Fürdős Julianna örökösei t. i. Búus Imre és József, Hajós György és neje Búus Erzsébet, Szücs János és neje Búus Julianna [1]) kitől az abai Szütsök származnak. [2])

A Fürdős családból házasodott Búus István is, a ki nemzé Imrét és Józsefet, ez Sámuelt. Búus József testvérétől t. i. Búus István leányától Erzsébettől Hajós Györgynétől származnak Ferencz, Gábor, Zsuzsa és Judit.

Végre Fürdős Mihály leányát Katalint vette el Eörményési Fiáth János a XV. századból ismeretes Eörményesi Mihály [3]) leszármazottja t. i. Boldizsárnak fia, a ki Krassó megyéből Győr megyébe költözvén a Fürdős családba való beházasodása által Fejér- és Veszprém megyében a maig is virágzó birtokos családnak lőn alapitója. Ez a Fiáth János először Győr város jegyzője, azután a győri várbeli gyalogság fővajdája, 1698-ban Győr- és Komárom megye alispánja, majd az erdélyi királyi cancellarián titkár és tanácsos, végre mint helytartósági tanácsos szerepelt. Meghalt 1727-ben Pozsonyban. Fürdős Katalintól következő gyermekei maradtak: 1. Ferencz Győr- és Fejérmegye tábla birája, 2. Borbála, 3. Zsigmond-Athanasius panonhalmi sz. Benedek rendi

---

[1]) Megyei levéltár Instrumenta publica fas. XI. no. 95.

[2]) Ezen Szüts családtól megkülönböztetendő ama másik Szüts család, mely Győr és Komárom megyéből származott át és a mely I. Lipót császártól 1696. évben Luxemburgban keltezett s ugyanazon évben Győrmegyében kihirdetett czimeres nemes levelet nyert, az adományos volt Szüts Péter és fiai Mihály, Péter, János és András, a társadományos pedig Szüts Péternek öcsese Pál, kitől István származott. Ezeknek utódai Baracskán laktak a mult század közepétől, nemességük Győr vármegyében 1816-ban igazolva s Fejérmegyében is publicálva lett. Protoc. Congreg. Tom. 34. pag. 455.

[3]) Nagy Iván Magyarorsz. családai IV. 166 és köv. l.

szerzetes, 4. Zsófia, 5. Adám, neje Nyaky Krisztina Ez utóbbitól származtak csak a fiúkat emlitve János és Lázár nős Dancs Terézzel ezek nemzék Józsefet, ki 1858-ban ausztriai báró lett Jánost, Györgyöt és Pétert. Józseftől, neje b. Luzsenczky Francziska, származott Ferencz báró, neje Kapy Ágnes, ettől pedig Pál és Miklós mindkettő Fejérmegye főispánja és Mária, báró Sennyei Pálné. Jánostól (neje Salamon Erzse) vették eredetöket István és Pál. György cs. kir. kamarás és kapitány, gyermekei voltak Pompejusz, a ki 1848-ban Szent-Tamásnál elesett és az én boldogult atyám, pestmegyei nemzetőri százados, karjai közt lehelte ki lelkét: és Imre, a ki Detrich Vilmával nemzé Imrét és Györgyöt. Péter nős Szeth Rozával gyermekei János és Károly. Péter Hantos pusztában részt birt. János ivadékai közül a Józseftől származott bárói ág Akán foglalt helyet; György pedig és utódai abai és kajtori birtokosok lettek.

A Fiáth családról, mint abai és kajtori birtokosokról megemlitem, hogy 1733-ban Fiáth Ádám vizsgálatot tartat Fürdős Mihály ellen a kajtori tó kihalászása ügyében. 1745-ben Fiáth Ferencz megintett Fiáth Ádámot és Fiáth Zsófiát Daróczy Ferencznét, hogy a fejérmegyei családi birtokokat, melyeket 5000 frtért zálogba akarnak adni, ő vehesse át [1]) 1754-ben Fiáth Ferencz ellene mond Fiáth Ádámnak az abai, kajtori és akai részbirtokának elzálogositása miatt. [2]) 1777. november 24-én Eörményesi Fiáth János Fejérmegye alispánja, Fiáth Lázár, Cseh-Csúzi Pál, Hajós Ferencz, Búus Imre, Hollósy Mátyás, Arany György, Arany Mihály, Arany József, Arany Jakab és Lővey György megosztoznak Abán. [3])

[1]) Megyei levéltár fas. II. no. 104.
[2]) U. o. fas. II. no 169.
[3]) U. o. fas XI. no. 124

Volt a Fiáth családnak egy nőtagja, a ki hitvesi hűsége, anyai gondossága, férfias vas akarata, a csapásokkal megküzdő törhetlen erélye egyszersmind mély vallásosságánál fogva kiválólag megérdemli, hogy róla megemlékezzem. Ez a nő Fiáth Zsófia királydaróczi Daróczy Ferencz özvegye volt, egyszersmind ősanyja a mi köztiszteletben álló kir. törvényszéki elnökünknek Daróczy Istvánnak. Jellemére legszebb világot vetnek saját végrendelkezései, a melyek közül kettőt 1765 nov. 13-án egész terjedelemben ő maga irt, a harmadikat pedig, a melyben az előbbiekre hivatkozás történik, Székesfejérvárott 1774. decz. 7-én csak aláirta és a vármegyei tisztviselők által hitelesittette. Igy kezdi az első végrendelkezést: „Dicsértessék a Jézus Krisztus. Mivel Isten ő szent Felségének elröndölt decretumát én is mint halandó ember el nem kerülhetem, azért egészséges elmével kivánok utolsó rendelésemet tenni, ugymint valóságos engemet illető keresményeimből, kit Isten világ tud és gyermekeim is tudják, hogy keserves fáradságaimból szörzöttem az mi vagyon".

Azután feltárul előttünk annak titka, miért mondja, hogy a vagyont ő szerzette; azt mondja ugyanis: „Isten világ tudja, hogy szegény Istenben boldogult uram, midőn elvett húsz forintnál többet nem láttam; két esztendő mulva pedig minden jószágunkat elfoglalták, úgy, hogy intereses pénzzel kellett hozzájutnom, azon pénzt se találtam volna, mivel akkor török háború lévén, úgy mint 1718. esztendőben, hanem atyámtól jutott részt költöttem, azután sört, bort árultam, éjjel, nappal kenyeret eladni sütöttem, ételt kétfülű fazekakkal főztem és garas számra eladtam. Borral, vajjal, sajttal Nándorfejérvárra kereskedtem és látván szükségemet oly soványan éltem,

hogy a kávé alját megszáritottam s ötször, hatszor is arról ittam és valaminek hasznát láttam, kereskedtem úgy, hogy éjjeli nappali fáradsággal éltem. Ha kurirok gyüttek sokszor háromszor, négyszer is főztem és a ruhának legalábbvalójában jártam, hogy csak gyermekeimnek jövendőre kereshessek. Uram halála után megmutattam, hogy háromannyit is szörzöttem, midőn paksi jószág elfoglaltatott, annak kiváltására kértem föl szent mártonyi főapát urtól úgy ezen mostani főapát urnak Sajó apát urnak tettem le és megfizettem egészen. Uram holta után pedig Tiszántúl való atyafiaktól paksi jószágba többet vettem, mint az atyjuk része volt.“

Hagyományoz továbbá a fejérvári barátoknak, a pater karmelitáknak, páter Jezsuitáknak és a paksi barátoknak szent misékre 500—500 frt. Temetkezési helyéül pedig a fejérvári barátok templomát jeleli ki. S azután 4 gyermeke javára intézkedik: úgymint Daróczy Lajos, Francziska először Szentgyörgyi Horváth Ferenczné most pedig Csúzi Gáspárné, Daróczy Zsófia Kiss Sándorné végre Daróczy Zsuzsánna férj. Rosty Istvánné részére. A szerzett készpénz, miként egy mellékelt adóslevél lajstrom is mutatja nagy összegű volt és minden örökösének lelkére köti hogy az ő örök üdvösségéről gondoskodjék.

A későbbi végrendeletet Quek János megyei jegyző, Gadóczi Rőtth Ignácz főszolgabiró, Liptai Károly megyei táblabiró, Bedő Ferencz megyei táblabiró végre Divéky József megyei aljegyző hitelesitették. Az eredeti iratok eleinte sok ideig a megyénél voltak később pedig ez áttette a törvényszékhez. Ez a szerző asszony képe, a következő levél pedig a korabeli úri dámát jellemzi.

Monsieur.

Monsieur de Ludovico Daróczy de Király Darócz p. Sent á Paks (L. S.)

Algyon Isten minden jókkal.

Nem tudom mére vélni, hogy semmi leveledet nem vehetem, holott én Póstán már két rendbeli levelet is irtam, most ujra adom tudtodra, hogy az Kévszegi Táblán való Processus fogh Rrálni Karácsony Havának 9-dik napián annak előtte legalább egy héttel megh kolly indulni azért az Lovakat jó tarcsák és hat Lovon fogsz föl menni, az Kocsisnak és Folaitárnak edgyérant való ruhájok legyen, én innéd most posztót küldöttem volna de az Posztósok Vásárra vannak talán oda alá ócsobban lehet venni, ezért mentül hamaréb csináltasd meg nékik. Ezen Kajdocsi emberekk csak ki kelly megint az erdőt adni hanem Sz: Andrásy és Pa[illegible]sy Adám csinallyák meg az Contractust az mint legh jobbnak láttatik lenni ezzel maradván Fehérvár 14[a] 9[br] 1744.

Jót kivánó édes Anyád Fiatth Sophia.

Ismerek én Fejérmegye családjai között egy másik ilyen hős asszonyt is. Barkóczy Borbála grófnő volt ez Cziráki József gróf hitvese; férje Prága ostrománál esett el. Az elhalt férj birtokaikba idegenek ültek be. Borbála grófné maga vezette a kenyerí gazdaságot, osztotta ki a parancsot, ügyelt az aratásra, kaszállásra és nyomtatásra. Anyja volt a cselédeknek. Korán kelt, rá vette a ködment, ki ment az istállóba és sorba fejte a teheneket stb. Aztán egyszer felfegyverezte béreseit vasvillákkal, és vezette a szomszéd faluba, Cirákra és vasvillás brachiummal kiverte a Bezerédyeket az elfoglalt kuriából. Két dolog maradt

meg utánna, a hálás kegyelet, és a ködmen, melyet Dénesfán őriz a Cziráky család.

Abán a római katholikusoknak és a reformátusoknak is van templomuk. A római katholikus templom tekintve kör alakját a jezsuiták épitményének állitható. Amint a megyei levéltárban az Abára vonatkozó adatokat kerestem egy perirat csomót is találtam, mely érdekes fényt vett az akkori vallásügyi viszonyokra. Mária Terézia idejében ugyanis elrendeltetett, hogy a más vallásuak is kötelesek megülni a katholikus ünnepeket sőt tovább menve arra is kötelezték, hogy a nagyobb katholikus ünnepeken tartatni szokott szertartásokra harangozzanak; persze a községek ettől vonakodtak miért is a megye 1748. év márt. 6-án elhatározta, hogy a nem harangozó községtől a harang elvétessék. A községek a rendelet ellen nem mertek véteni, mert a papság és főurak befolyása igen nagy volt ez időben. Fürdős István abai birtokos azonban ellene szegült a parancsnak. 1750-ben Pater Laurentius Petretics jezsuita az abai administrator folyamodott a megyéhez, hogy Fürdős István abai közbirtokos a megye rendeletét megsértette az által, hogy a legközelebb mult Úrnap előestéjén az abai reformált templom nagy harangjának szivét kivette és igy a harangozást meggátolta, kéri tehát, hogy Fürdős Istvánt a megye idézze perbe. 1750. nov. 16-án megindult a hosszadalmas per. Később a vádló felvilágositttatván, hogy a harangot ugyan Fürdős István rendelte és fizette ki, de ez neki a reá eső rész levonásával megtérittetett s igy a harang a községé; ez pedig nem tagadta meg a harangozást, hanem csak Fürdős hágta át a parancsot, ezért Fördős a harang árában elmarasztaltatott 1751. év márt. 13-án. De hogy az

itélet végre lőn-e hajtva arra vonatkozólag nincs semmi adat az iratokban.

A plebánia alapittatott 1787-ben, temploma a Szentháromság tiszteletére van szentelve. Kegyur: a vallás alap. Fiókegyházai: Báránd, Kajtor, Pötöle, Szentivány.

Plebánosok: Bors György, Lauffenbach János, Sárkány György, Lauffenbach János, Gangó József, Sztanovics Ferencz, Láng György, Havelka Antal, Angyal Ferencz.

Az ev. református lelkészek. Anyakönyve kezdődik 1732. Lelkipásztorok, 1631-től Ladányi Mátyás, Czene István, Bihari János, Gyöngyösi Mihály, Kallai István, Váradi Péter, Enyedi Márton, Kecskeméti Vitéz Gergely, Szent-Miklósi Gergely, Sallai Márton, Tatai István, Damling András, Veszprémi Törzsök János, Váczi István, Váradi István, Kereszturi György, Sebestyén János, Turi Ferencz, Lendvai László, Sallai Samu, Vecsei István, Baranyai Péter, Menyhért Miklós, Pálfy Ferencz, Kazay András, Kálmán János, Erdélyi István,Gaál Sándor, Gaál Lajos, Laky István.

Lakósok 1696-ban. Biró: Gyerek András, Szooko György, Szecsődy János, Molnár György, Szabó Péter, Somogyi György, Horváth János, Balogh Péter, Bor András, Gál András, Vajtai György, Hajdu Péter, Miklós Pete, Laki István, Kasza István.

1720-ban. Szecsődi György, Abay István, Csörgő István, László Gergely, Gál András, Szabó Péter, Hajdok Péter, Hajdok Mihály, Gál Balázs, Farkas Mihály, Nagy Miklós, Cséh Ferencz, Kata István, Mohai Mihály, Varga Imre, Tálas István, Bor István, Kovács Mihály, Boor János.

Aba nagyközség Fejérmegye székesfejérvári járásába tartozik s lakósainak száma 3316, kik mind magyarok. Posta s ujabb időben vasut államással is bir. Jelenleg nagyobb birtokkal birnak e helyen Boda Imre és Sándor, Fiáth Imre, Gorsey Henrichné báró, Hirschfeld Adolf, Kasó Pál, Sárközi Kálmán, Szücs Albert és Dénes, Zichy Jenő és Zichy János grófok, ès Tolnay Sándor. [1])

ACSA.

Acsa nagyközség Fejérmegye északi részében Alcsuth, Forna puszta, Lovasberény és Vaál között fekszik. Római telep is lehetett e helyen mert a faluban ma is lehet még feliratos köveket találni. Alapitójáról biztos adataink nincsenek ; de már Salamon király idejében emlittetik egy Atha vagy Atsa nevü palatinus, kinek fia 1085-ben az esztergomi érseki székben ül. [2]) A szent László király által 1091-ben kiadott sümegi apátság alapitó levelének záradékában is szerepel egy Acha nevü comes [3]) Igy tehát valószinünek vehető, hogy Acsa alapitását és nevét a fent emlitetteknek vagy ezek valamelyik ősének köszönheti. IV. Béla király 1264-ben kelt adománylevelében melylyel a király a csúthi premontreieknek több földbirtokot adományozott, Alcsuth, Felcsuth és a többi községekkel együtt Rupp állitása szerint Acsa is emlittetik. [4]) Én csak a második alapitólevelet ismerem

[1]) Baross Károly Magyarorsz. birtok.
[2]) Budai Lexicon I. 70 l.
[3]) Fejér Cod. Dipl. I. 469. l.
[4]) Rupp J. Magyarorsz. helyr. tört. I. 136. l.

s ebben nincs megemlitve Acsa de talán létezik egy korábbi példány is, melyet Rupp ismerhetett s ebben Acsa előfordulhat. A premontrei prépostság megszünvén Hollós Mátyás király 1475-ben pápai engedélylyel pálosokat telepitett helyükbe. A premontreiek azonban birtokaik elfoglalása ellen óvást emeltek s a pálosokat úgy tekintették, mint az ő házaik és javaik bitorlóit. A pörnek a török dúlás vetett véget, midőn is a kolostor magánosok kezére került; a birtokokat pedig az I. Lipót által visszaállitott pálosok szerezték meg. Igy Alcsút, Acsa, Kajászó-Szent-Péter helységek Felcsuth pusztával együtt 1753-ban létrejött egyesség következtében a pesti pálos kolostor birokába kerültek, miről több okmány tanuskodik. [1])

Láthatjuk ezekből, hogy Acsa története szorosan összefügg az csuthi monostor történetével s igy e helyen csak a leglényegesebb dolgok felemlitésére szoritkozom, bővebben pedig majd a csuthi monostor történeténél fogok kiterjeszkedni. Pénzes Ferencz Gazdasági statistikájában Acsára vonatkozólag is találhatni néhány adatot, melyeket, hogy honnan meritett nem tudom, de mint érdekeset mégis megemlitem. Igy felemliti, hogy volt Acsának másik neve is „Aranylábú nemes Acsa“ amint ez egy pecsétnyomó köriratán látható, de hogy ezen pecsétnyomó hol van nem mondja. Németajku lakósairól állitja, hogy Schwarzwaldból jöttek. Acsa birtokosaiul emliti Sebők ezredest, azután Ujváryt, később ismét Sebők ezredest, kit Ujváry egy Pató nevű ember által megöletett. Ezután a Paulinosok nyerték meg, jelenleg pedig József főherczeg birtoka. Határában van Pénzes állitása szerint a Patóhegy, hol

[1]) Rupp J. Magyarorsz. helyr. tört. I. 137. l.

Patót és kilencz társát az elkövetett gyilkosság miatt kivégezték.

Acsa már a 14 században plebánia volt, a mikor Péter pap 3 garas pápai adót fizetett, újra állittatott 1755-ben. Temploma a szent Kereszt Feltalálására van szentelve. Kegyur Ő Fensége József kir. herczeg. Plebánosok: Hirsch József, Toronyi István, Schiller Mihály, Gózony András, Ernst Ignácz, Janny Ferencz, Erős Lajos, Keifler János.

Az ev. református egyház anyakönyve kezdetett 1725. Lelkipásztorok: Földváry József, Adonyi István, Gyarmathy Miklós, Gyarmathy János, ismét Gyarmathy Miklós, Galgóczy Márton, Csizmadia Mihály, Gömörei Ábris, Bogdányi Mihály, Pátyi Aldott István, Alistáli Gergely, Pályi Samu, Szokolai Pál, Korsi Biró István, Némethy István, Szilágyi István, Rádóczy György, Filepszállásy János, egymás után következett lelkipásztorok, hogy hány évig szolgáltak nem tudatik. Bicskei Tóth János 1728-tól kezdve, Mányi Ács János, Dóczy György. Ennek 1762-dik évben történt halála után Acsának akkori földes urai a Paulinusok nem engedének lelkipásztort vinni, előkönyörgő, tanitó foglalkozának benne egész 1805-ig, a mikor engedelmet nyertek felsőbb helyről pap hivásra, Kádár Péter vitte a szent szolgálatot. Sárkány József, László György, ismét Sárkany József. 1848-ba Földváry József, Sebők József, Peremartoni Nagy Lajos, Bodacz József, Barsy Zoltan, Vajda János, Pálfy Gábor.

Lakósok 1696-ban. Biró: Nasály István, Sarlos János, Tobensi István, Gál István, Kis József, Ladocsi István, Györdeák Gergely, Kis Gergely, Pap János, Varga András, Szajkó János, Kovács Mihály, Kis

Pál, Máté István, Dobrady Imre, Varga János, Takács József, Rongecz János, Czinkó András, Marczi György, Fábián István, Tot János, Gál György, Fias Mihály, János, Horváth Ferencz, Kis Péter, Dobradi János, Molnár György, Csókás János, Szabó Máté, Becsedy István, Tóth Máté, Végh István, Föveny Mátyás, Baranyai György, Kulcsár János, Deák István, Vitalis Mihály, Kocsi György, Szabó Miklós, Kis Mihály, Valy Pál.

ADONY (Duna).

Czikola, Csongrád, Szabolcs, Szent-Mihály.

Adony ma Duna Adony Fejérmegye keleti szélén a Duna jobb partján Ivánesa, Szabolcs, Szikola, Daja, Sz.-Mihály és Kulcs között fekszik.

Már a rómaiak idejében Ptolomeo Salina máskép Vetus Salina név alatt ismeretes lakott hely volt. Keresztül vezetett rajta Aquincumtól Sisciáig vezető római út, melynek egyik mérföld jelzője ma is a községház udvarán őriztetik, egy másik pedig a mult években készitett fejér- és tolnamegyei helyiérdekü vasut mentén ásatott fel és ma Ráczalmáson Paczona István földbirtokos tulajdonát képezi. A község keleti szélén a Duna mellett, a hol Nep. szent János szobra áll, találtatott egykor egy római kő, melyen az anyafarkas által táplált Romulus és Remus alakjai voltak láthatók. E követ, miként nekem néhai Modrovich Ignácz mondotta, testvére Modrovich Elek az ő Alsó-szentIványi birtokára vitte.

Az Árpádok korából mit sem tudok róla, annyi bizonyos, hogy a mikor a Csepel szigeten királyi

ménesek voltak és később is az adonyi, czikolai, szabolcsi, gárdonyi, martonvásári laposokon királyi ménesek tanyáztak, Adony, Lóréval együtt átjárója, réve volt a királyi méneseknek, melyek a szükséges anyagot Székesfejérvárra a királyi udvarba szállitották és igy biztosra vehető, hogy Adony mindig királyi tulajdont képezett.

Tudjuk azt, hogy Zsigmond király Borbála királynét gazdag adományozásokban részesitette ezen adományozott birtokok között foglalt helyet az adonyi uradalom is és hogy ezen uradalom Borbála birtokában maradjon 1424-ben Albert ausztriai herczeg és több magyarországi főur Adony és több fejérmegyei birtok adományoztatását okmányilag biztositották. Ezen biztositott javak között a következők foglaltatnak: Adony az ott lévő ménesekkel, Besnyő és Keresztur, Martonvására az ott levő ménesekkel és vámmal, mely hajdan Pohárosy Ozvaldé volt, Tétény, Gárdony, az utóbbi helyen levő ménesekkel. [1])

A királyné birtokában volt Adony 1429-ben is; a mikor t. i. Zzigmond király a fejérmegyei gonosztevők ügyében Székesfejérvárott törvénykezett, Nagy Pétert, Albertet, Péter fiát és Kis Imrét, mint a királyné birtokán Nagyadonyban tartozkodó tolvajokat emlitti meg. [2])

1463-ban Mátyás király ideiglenesen Szakolyi Péter temesi ispánnak adta. [3])

Az adonyi uradalomhoz tartozott, a mai Czikola, Szabolcs, és Szent-Mihály puszta is, bár 1754 ben Czikolát, Szabolcsot és Szent-Mihályt V. László Garai

---

[1]) Tört. Tár XII. 284 l.

[2]) Károly János Fejérm. monographiája I. 601. l.

[3]) Csánki Magy. tört. földrajza II. 307 l.

László nádornak adományozta. Szabolcsból lett a jelen században Csongrád alakitva. Hogy ménesek voltak ezen a pusztákon, mutatják az ezen oklevélben kiirt helynevek, ugyanis Czikolát nem Czikolának mondja az oklevél, miként azt ma nevezzük, hanem Csikóaljának, Szabolcsot pedig Zabosnak. Mikor a budai káptalan nevezett Garait a birtokba vezette, a királyi emberek között felemliti Peternyche Szentmiklósy Literatus Jánost, Nyéki Istvánt, Nádasdy Istvánt, Almásy Lászlót, Poroszlóy Istvánt; a szomszéd birtokosok közül pedig Péri Antalt, Ujlaky Miklós erdélyi vajda besnyői birtokosnak tisztjét Pétert, Day birtokosait Day Mihályt és Andrást, Felső-Day Jánost és Egyedet. (II. okl.)

1464-ben Mátyás király Adonyt Zabos, Csikó alja és Szent-Mihály pusztákkal, valamint a Dunán levő révvel Magyar Balázsnak, a felső részek kapitányának, valamint öcscsének Kelemennek adományozta öröklési joggal.[1]) (III. okl.)

Magyar Balázs egyetlen leányát Benignát, ki az atyai vagyont is örökölte, elvette Kinizsy Pál. Kinizsy 1494-ben nov. 20-án meghalt, özvegye pedig férje összes jószágait örökölvén a következő évben Komicsáczi és Klisszi Horváth másként Miszlenovics Márk királyi udvarnokhoz ment nőül, ki később budai várnagy majd pedig dalmát, horváth és tótországi bán lett. Horváth Benigna jószágait Ulászló király által magának Máté és András nevű atyjafiainak és János és Péter nevű testvéreinek is adományoztatta és az erről szólló oklevelet 1496-ban kieszközölte. Horváth Márk is elhalt Benigna harmadszor is férjhez ment és pedig egy egyszerü nemeshez, Kereky Gergelyhez, ki a

[1]) Fejérmegyei levéltár.

terjedelmes birtokokat ismét felosztotta neje, maga és Horváth János és Péter között 1509-ben. Benigna a házas élet örömeit nem találván meg, az ájtatoskodásban keresett boldogságot s 1511-ben a maga számára egy szerzetes által imakönyvet iratott s ebből imádkozott. Ezen imakönyvet felfedezte és ismerteti Czech János akadémiai tag. A kegyes és jámbor Benigna, nevét meghazudtolva férjét Kereky Pétert néhány év mulva kegyetlenül meg ölette; e tettéért halál és jószágvesztés várt reá, de a törvényszék előtt nem jelent meg s ezért számüzetett mint hütlen. Azonban 1520-ban április 4-én Lajos király fejének és jószágainak örökös kegyelmet adott. [1])

Megemlitendőknek tartom még a következő aprólékosságokat is. 1439-ben nov. 1-én Erzsébet királyné, Albert özvegye Adonyban az ő birtokán keltezi a cseheknek szólló levelét. [2])

1456 ban pedig V. László keltezett egy okmányt Adonyban. [3]) Adonyt és Földvárt elfoglalta a töröktől Nádasdy és Turzó 1602-ben [4]) Bél szerint szét dulván az ott levő török váracsot vagy kastélyt.

Révay László 1620-ban konstantinápolyi utjáról irt naplójában szintén megemliti Adonyt irván: „szept. 26. háltunk Adonyba, kit most a törökök Zankurtarannak hinak, azaz lélekszabaditónak, mert az benne lakozó törökök sok lelket szabaditnak meg császár útján járó magyar csavargoktul,“ [5])

Magyar Benigna után nem ismerem Adony történelmi viszonyait csakis annyit tudok, hogy a

[1]) Jánay. A magy. nemz. napjai. 374. l. 383. l.
[2]) Teleki. Huny Kora I. 157 és 162. l.
[3]) Hazai okmtár. V. 256. l.
[4]) Istvánfy Kron. 486. l.
[5]) Tört Tár III. 246. l.

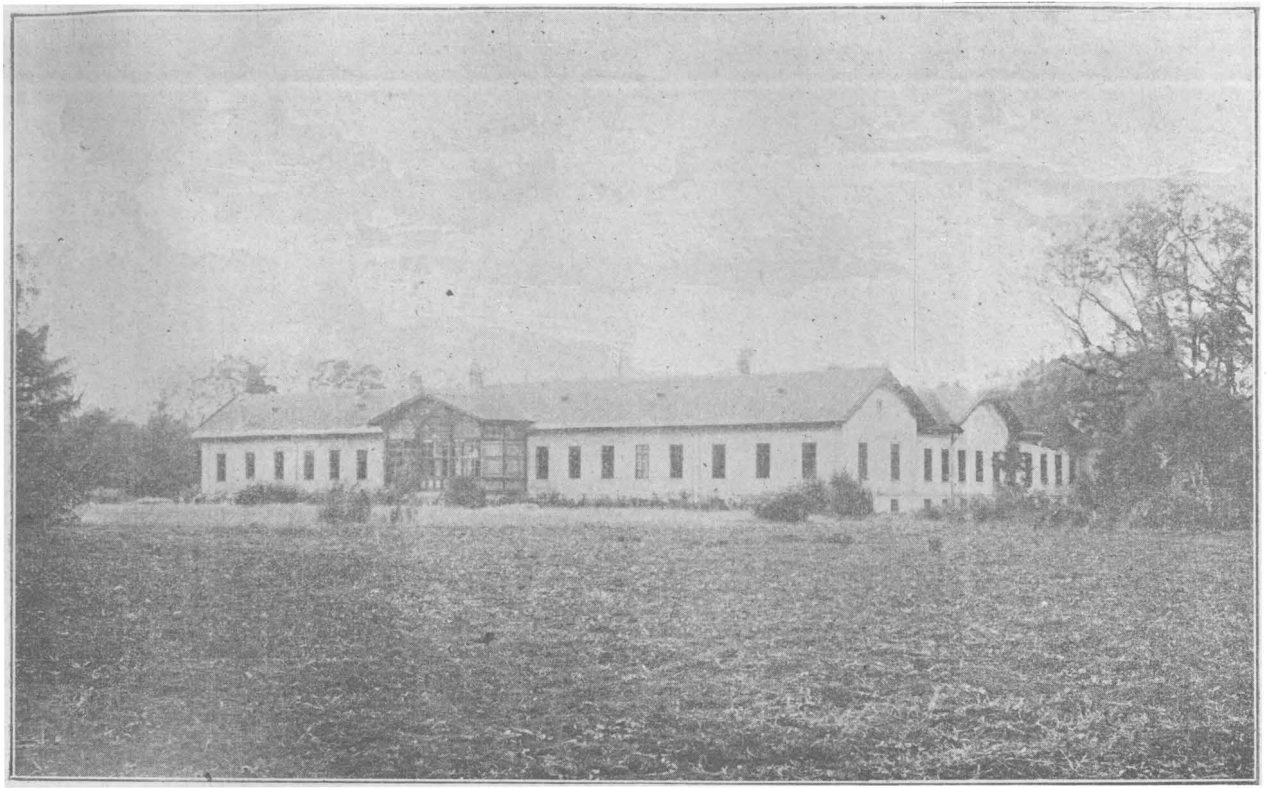
Zichy grófok birtokába került, de hogy vétel utján-e vagy királyi adományozás utján azt adatok hiányában megmondani nem tudom. Egyetlen egy oklevelem van gróf Zichy Imre idejéből 1727-ből, a mikor t. i. szept. 6-án Fejérvármegye hatósága megtartotta az adonyi uradalomhoz tartozó határjárási vizsgálatot, melynek kérdőpontjai és tanuvallomásai a közölt oklevélben olvashatók (IV. okl.)

Adonyban már 1332-ben volt kath. plebánia, mikor is Péter pap 3 garas pápai adót fizetett. A plebánia 1724-ben ujból alapitatott, Temploma a boldogságos szent Szüz látogatására van szentelve Kegyur: Vásonkeői gróf Zichy Nándor aranygyapjas. Plebánosok: Karvászy József, Bonyhádi Perczel József, Spetykó Ferencz, Baján Ferencz, Neiszer József, Funtek László, Pakróczy János, Koller János.

Lakósok 1720-ban. Czvetkovics Péter, Adony Radajko, Szabvesai Antal, Föveny József, Szücs Osztoja, Cserevicsi Osztoja, Tabany Osztoja, Mutai Jóván, Domjanovics Hrisko, Keszi Péter, Popovits, Sztója, Fejérvári Szavo, Draynn Mikli, Cserevicsi Vukova, Cserevicsi István, Szemmártoni Bogossa, Mucskovics Vaczil, Mindszenti János.

AGÁRD.

Fekszik Gárdony, Csongrád puszta, Zichy Ujfalu, Szerecseny és Dinnyés meg a Velenczei tó között, melyben szinte van tetemes része. Községileg Gárdonyhoz van csatolva. Tulajdonosa Fogarasi és Nádasdi Gróf Nádasdy Ferencz. A birtok területe ugy 5500 hold, gyönyörű gazdaság, majorságokkal, utakkal

Agárdi kastély.

és táblákat-szegélyző fákkal ellátva. A kath. plebániát Ürményi Miksa alapitotta, de már azelőtt épitette a templomot, melybe Székesfejérvárról kijárt Farkas Imre papnöveldei tanár az isteni szolgálat vasár- és ünnepnapokon való megtartására. És ennek félszázados emlékét megünnepelte gr. Nádasdy Lipót meghivására Farkas Imre már mint fejérvári püspök és belső titkos tanácsos 1864. nov. 19-én több főrangu ur társaságában. Az ünnepi beszédet lásd (V. okl.)

Hogy már a kelták idejében lakott hely volt: mutatják a tégla kemencze mellett földhányás közben talált előkelő női csontváz koponyáját ékesitő arany pikkelyek és 2 darab arany fülönfüggő, mely háromszegü csucsban a csucs pedig nagyobb gömbben végződik sulya 7 aranyat nyomott. A fülönfüggőket Földváry Károly számtartó az akkor élt Forray Julia grófnőnek, gr. Nádasdy Lipótnénak kézbesité.

Oklevélben legelső emlités van róla 1193-ban, a mikor III. Béla a fejérvári kereszteseket adományozván a sok birtok között Agárdot is nekik adja, mondván: „Agárdban a Fertő mellett — a velenczei tavat értvén — legyen a kereszteseké 4 ekényi föld, a Fertőben is legyen részük mint a mi udvarnokainknak". [1] Ez tehát egyik része volt Agárdnak. A másik részét, mely még a királyi udvarnokok tulajdona vala 1272-ben IV. Béla a csuthi premontrei prépostságnak adta, t. i. Agárd azon részét, melyen 4 udvarnok lakott, kivévén őket a várispán hatósága alól és a préposté alá helyezte. [2]

Egy 1275 évi oklevél azt mondja ugyan, hogy

[1] Fejér Cod. Dipl II. 287. l.
[2] U. o V. I. 205 l.

IV. László Fulkus fiától Farkastól elvévén Mucsan nevü birtokot, helyébe ád neki több nógrád megyei jószágot és adja fejérmegyei Agárdot. De ez aligha nem tévedés, összetévesztése a nógrádmegyei Agárddal. [1])

Agárdról azután nem találtunk említést; azt sem tudom vajjon a csuthi premontrei prépostság megszünése után átment-e a többi birtokkal a pesti Pálosok tulajdonába. Csak annyit tudok, hogy 1579-ben Jakusits Ferenczneк a győri vár alkapitányának adományoztatott élete fogytáig. Ennek halála után Agárd a többi birtokokkal u. m. Pákozd, Sukoró, Vál, Gyuró, Etyek, Sóskuttal együtt a jezsuiták tulajdonába ment át a királyi ügyész szavatolásának czime alatt [2]) A jezsuiták rendje 1773-ban eltöröltetvén Agárdot 1775. deczember 15-én Vállal együt Ürményi József kapta meg. [3]) Ezen Ürményi József utódai közül egyik szinte Ürményi József a negyvenes években eladta Agárdot Hartig grófnak, ez pedig az ötvenes években vált meg a pusztától eladván azt gróf Nádasdy Lipótnak a ki után e pusztát mai nap is a Nádasdyak birják. Jelenlegi birtokosa gróf Nádasdy Ferencz.

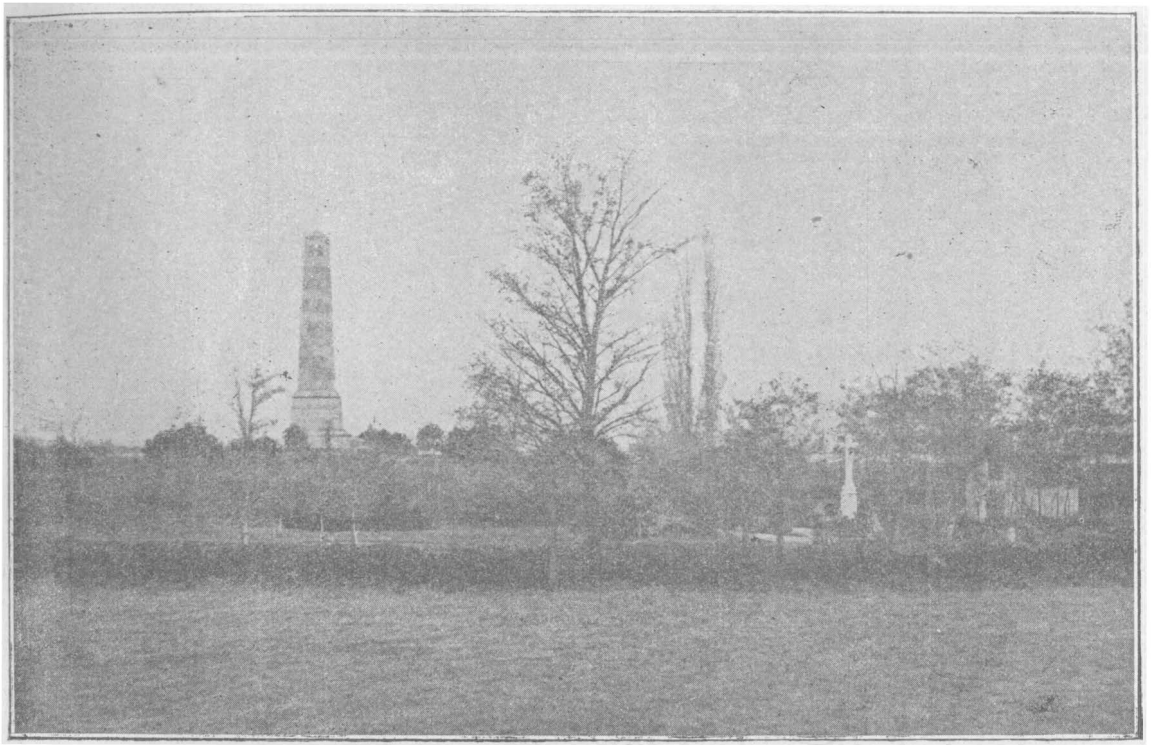
Agárdon lelkészkedett 1860-ig Daniss Zsigmond és ott irta a „Kath. Néplapba" zamatos modorával népies irálylyával „Az agárdi lombok" czim alatt „Kókó a halász" „Két Viski leány." „A három hajszál története. „A simontornyai basa" stb. czimű elbeszéléseket, a melyek drága kincsét képezték akkor a Kath. Néplap olvasó közönségének. Sok érdekes egyházi tudósitásán kivűl nagyon emlékezetes

[1]) Árp. Ok. XII. 131.
[2]) Rupp. Magyorsz. Helyr. tört. I. 158. l.
[3]) Magyar Sion 863. l. 606. l.

az a versezete amelyben, a Kath. Néplap egész irói gárdáját névszerint üdvözölte, a mely üdvözletre azután Mindszenty Gedeon válaszolt hasonló érdekes költeményében. A megénekeltek közül tudtommal csak Sujánszky Antal és Nyulassy Antal, a Kátyolok irója, él még. Daniss 1860-ban a tótfalusi plebániára ment és ott néhány év mulva el is halt. A vaáli egyházkerületi papság az agárdi templomban egy szürke márvány feliratos lappal örökitette meg emlékét, melyen e szavak olvashatók „Daniss Zsigmondnak a mézajku hitszónoknak, a lánglelkű népköltőnek a kiszenvedett hazafi, s jó barátnak sirba szállt ő Tótfalun, hol legutóbb lelkipásztorkodott Életének 46-ik, papságának 23-ik évében az 1863. esztendő szent György hava 21-ik napján. Baráti emlékül a neki annyira kedves Agárdi lombok alatt áldozzák Vaál egyházkerületi paptársai."

Nekem azért feledhetetlen az ő emléke, mert ráczkevei káplán korába ő oktatott az első gymnásiális osztályra; 1860-ban pedig az ő ajánlata és pártfogása mellett kaptam meg a nagylelkű patronustól az agárdi javadalmat, hol 7 évig müködtem és a mely nagylelkű grófi család máig is részesit magas kegyeiben.

1863. aug. 22-én halt el Pesten Forray Julia grófnő és eltemettetett Agárdon a köztemetőben. Gyászoló férje, sirja fölé egy nagyszerü obelisket emeltetett roppant költséggel. Ennek árnyékában temettetett el 1873. sept. 5-én Zichy Ilona grófnő is, gróf Nádasdy Ferenczné egy kis leány gyermekével és azóta minden év szept. 5-én megjelenik az agárdi temetőben az egész kettős család t. i. Nádasdy Ferencz és idősb Zichy Nep. János családja,

Agárdi temető.

jelen vannak az évfordulati halottas szent misén és leteszik a koszorut a sirra, melyet mindenkor gróf Csekonics Endréné szül. Cziráky grófnő küld barátnéja sirhalmára.

A plebánia 1841-ben állittatott fel szent Anna tiszteletére. Kegyur Nádasdi és fogarasföldi gróf Nádasdy Ferencz.

Lelki pásztorok voltak: Fábos József, Daniss Zsigmond, Károly János, Darázsy István, Kindli János, Répászky Ferencz.

AGG-SZENT-PÉTER.

Agg-Szent-Péter puszta a megye keleti részében fekszik. Ma az ercsii uradalom egyik alkatrészét teszi s igy szerepe jelentéktelen de a régi oklevelekben gyakrabban szerepelt Regun néven. Legelőször IV. Béla idejében 1259-ben emlittetik, a midőn IV. Béla király Imre fiának Miklósnak hű szolgálataiért egy a fejervári és a szolgagyőri várispánsághoz tartozó várföldet adomanyoz Szopokon felett. Ezen a földön hajdan Rechun és Regun laktak, kiknek egyike Fejér- a másika pedig Szolgagyőr ispánságának várnépe közül való volt, és a kiktől a föld nevét is kapta, a mint ezt az adomány levél is mondja, régi lakosaitól kapta tehát a Regun nevet. [1]).

1270-ben V. István IV. Béla adománylevelét átirta. [2])

1272-ben Salamon fejérmegyei főispán bizonyitja,

[1]) Pesty Frigyes Magyarorsz. várisp. tört. 210 211. l.
[2]) U. o. 211. l.

hogy Imre fiai Leel és Miklós teljesen igazolták birtokjogukat Regun iránt, felmutatván IV. Béla és V. István adomány leveleit. E Regun az oklevél szerint a mai Kajászó völgyében (in valle Kuaza) feküdt. Salamon főispán oklevelében már mint egykori fejérvári várbirtokról emlékszik meg róla. [1])

1287-ben ismét találhatunk említést Regun földéről, ugyanis V. László 1287. február 8-án Moys mester özvegyének nővére, Erzsébet számára történt Zopokun helységre vonatkozó adományozást jóváhagyja. E Zopokun helység más néven Regun, a mai Agg-szent-Péter. [2])

1325 május 1-én Pál reguni nemes Sel comes fia, Miklós leányával Margittal egyetértésben a Kajászó völgyben Fejér megyében lévő birtokát örök áron eladja Egri Jakab budai polgárnak 50 ezüst márkáért. Ezen eladásról a budafelhévizi konvent állit ki bizonyitó oklevelet, melyben ismét találkozunk Regun nevével, mint a mely az eladás tárgyát képezi [3]) (VI. okl.)

Az előbb emlitett Egri Jakab 1338-ban Regun nevű birtokát, a melyet 1325-ben vett, ajándékba adja Telman fiának Jakab, budai polgárnak. Az oklevél kiállitásánál ismét a buda-felhévizi konvent szerepel s oklevelét 1338. okt. 6 án adja ki [4]) (VII. okl.) 1344. jun. 30-án pedig a budai káptalan adja ki bizonyitó oklevelét arról, kogy ő a Miklós nádortól nyert kiküldetés folytán Telman fia Pétert Regun nevű fejérmegyei birtokba beiktatta és a birtok határait is megjáratta. [5])

[1]) Pesty Frigyes Magyorsz. várisp. tört. 211.
[2]) Árp. Uj okmtar. XII. 458. l.
[3]) Anjou okm II. 193 l.
[4]) U. o. III 505. l.
[5]) U. o. IX. 431. l.

1346-ban egy oklevélben már nyomát találjuk Regun mai elnevezésének is. Az emlitett oklevél egy egyességről szól, melyet a budai káptalan előtt kötöttek Weynner Hannus budai polgár és Becsei Töttös nevében András várnagy Agg-Szent-Péterre vonatkozólag. Agg-Szent-Péter, melyet az oklevelek eddig mindig Regunnak vagy Zópokonnak emlitettek itt igy van meghatározva: „Zopokon alio nomine (más néven) Ogscenthpetur“ vagyis Agg Szent-Péter. Maga az egyesség pedig úgy szól, hogy Hannus a birtokot átadja Töttösnek azon feltétel alatt, hogy ha neki fiörökösei lesznek, akkor a birtok ismét reá és fiörököseire száll, ha pedig fiörökös nélkül halna meg, akkor a fentemlitett birtokot az ő veje Töttös fia Miklós és ennek felesége Katharina és ezek gyermekei kapják meg, a miért azután Miklós és neje valamint örököseik Hannusnak harminczkét márkát kötelesek fizetni. [1])

Ezek után sok ideig nem tudunk semmit Agg-Szent-Péter történetéről, az oklevelek elhallgatnak s igy az összekötő kapcsot nem lehet kimutatni, hogy kik birták Töttös utódai után, ki az ország egyik leggazdagabb embere volt s Fejérmegyében több birtokkal rendelkezett. 1543-ban okt. 4-én Fejérvármegye törvényszéke ülést tart Baracskai Pálffy Pál és Balázs ügyében. A törvényszék elnöke Agg-Szent-Péteri Nagy Benedek alispán volt ki az időben, mint nevéből is gyanitható valószinűleg Agg-szent-Pétert birta. Egy 1561. évi oklevélben pedig, melyben I. Ferdinánd parancsára a Paksy testvérek beiktattatnak Kuts és sz. Ivány birtokába emlittetik Agh-Sszent-péteri Nagy István komáromi százados kapitány.

[1]) Gróf Zichy család okmtára II. 211. l.

1590-ben találunk ismét biztos adatot Agg-Szent-Péterre vonatkozólag. Ez évben emlittetik, hogy Agg-Szent-Pétert, Ujfalut máskép Novajt úgyszinte Ercsit nemes Dombay János és hitvese Borhy Ilona birják, kik hogy a Görög Jánostól felvett 1000 magyar forint kölcsönüket törleszthessék, a nevezett községek felerészét a győri káptalan előtti bevallás szerint 1000 magyar forintban nemes Torkos Jánosnak, Dallos Pálnak és hitvese Dorottyának s mindkét nemű örököseiknek zálogba adják [1]) A beiktatást a győri káptalan 1592-ben teljesitette is. Ma, mint már emlitettem, az ercsi uradalom egyik részét képezi s igy még majd Ercsi történeténél is meg fogok róla emlékezni.

A székesfejérvári káptalani levéltárban az Ág-Szent-Péteri Nagy családra vonatkozólag találtam egy 1840-ben kelt oklevelet, melyben a család akkor élő tagjai u. m. Nagy István, Nagy Pál, Nagy György mindnyájan de Ág-Szent-Péter, továbbá Dobrádi István Kontra Ferencz, Csurgó Mihály, Károly János, Tóth József, Ugrics József és Huszár András teljhatalmú megbizottuknak vallják Ág-Szent-Péteri Nagy Jánost és Sörös Lajost s őket megbizzák, hogy a családot érdeklő minden ügyben szabadon intézkedjenek. A meghatalmazást, mely itt következik, a fejérvári káptalan jegyzőkönyvbe igtatta és hitelesitette.

Mi Székesfejérvári káptalan sat. Nagy István, Nagy Pál, Nagy György mindnyájan de Ágh-Szent Péter, továbbá Dobrádi István, Kontra Ferencz, Csurgó Mihály, Károly János, Tóth József, Ugrits József és Huszár András. Előttünk személyesen megjelenvén élőszóval előterjesztették légyen, mikép ők több rendbeli nehézségeknek és előttük leginkább

[1]) Ercsi története.

tudva levő akadályoknak tekintetéből minden ügyes bajos dolgaikban s pereikben tulajdonképpen eljárni, kellőképpen felügyelni és igazaikra voltaképen felvigyázni képesek nem volnának, ennek okáért Ágh sz. péteri Nagy Jánost és Sörös Lajos urakat, kiknek megbizván, valamint elegendő jártasságú tudományukban, ugy szintén dicséretes hűségükben és jó lelkiesméretükben, a Hazai Törvények legjobb értelméhez képest teljes meghatalmazottjuknak kétségtelenül vallván, önként választották légyen, a mint is vallották megbizták, kijelelték és választották, kérvén egyszersmint általunk honi nyelven irtt Hozzánk bényujtott, és előttük ismét felolvastatott meghatalmazásról levelüknek s illetőleg köztük történt egyezésüknek beiratását, s ekkép meghitelesitését eszközöltettni, mellynek tartalma igy következik.

Mi az Ágh Nagy familiának tagjai nevezetesen Nagy István, Nagy Pál, Nagy György mindnyájan de Ágh Sz. Péter — továbbá Dobrádi István, Zsigmond Mihály, Dobrádi István, Kontra Ferentz, Csurgó Mihály, Károly János, Tóth Jósef, Ugrits Jósef, Huszár András, — értekezvén magunk között tökélletesen meggyőződtünk a felöl, hogy ősi javaink birhatásához csak úgy juthatunk legbiztosabban, ha a familia kebeléből egy jó lelkű vérünket megbizottá, és meghatalmazottá tennénk, ki a familia javát és boldogságát szivén hordozván teljes tehetségét és erejét arra fordittaná, hogy ezen régi vitézlő, de a mostoha idők és perlekedési költségek miatt elszegényedett Ágh-Sz.-Péteri Nagy Familiának ősi törvényes javait törvény és igazság utján vissza szerezné és térittené: — ugyan azért mi feljebb meg irt Ágh vérek és rokonok abban állapodtunk

és egyeztünk meg: — hogy Ágh sz.-Péteri Nagy Jánost mint Actort és t. cz. Sörös Lajos urat mind kettőt mint vér és törvény szerént való attyánkfiait kik már eddig is a familiának javára sok hű fáradozásokat és hasznos szolgálatokat tettek, — és ezutánn is, mint igérik és fogadják, mindent elkövetendenek a familia haszna és boldogulása előmozditására, — a familia meghatalmazottjaivá (plenipotentiarii) kineveznénk és megtennénk, sőtt ezennel kinevezzük és megtesszük; adván nekik a magunk és mind két ág maradékainak, — s minden osztályos vér szerinti mind két ág attyánkfiainak s maradékaiknak nevükben telyes hatalmat és jogot, hogy akár hol a magyar korona alatt levő és akármi jusson az Ágh Nagy familiát illető javakra, birtokokra nézve mind a már meg kezdett és ezután általok kezdendő perekben — ügyvédet vallhassanak, azzal szerződhessenek — az alperesekkel vagy azoknak meghatalmazottyaival jogszerüleg és törvényes hitellességgel a familia javára és hasznára szerződhessenek, egyezhessenek, köthessenek, szóval mindazt tehessék és tegyék is, a mi által a familia haszna és jóléte előmozdittatik. Még pedig nevezett atyánkfiát t. cz. Sörös Lajos urat ollyan joggal és hatalommal is felruházzuk, hogy a sürgetőssebb esetekben és körülményekben egy maga is tellyes erejű és törvényes jogú hiteles szerződéseket, egyezkedéseket, és kötéseket a familia javára és hasznára tehessen — sőt tegyen is. —

Mind ezen szives és hűséges fáradozásaikért és szolgálatjaikért nevezett meghatalmazottjainknak u. m. Nagy Jánosnak és t. cz. Sörös Lajos úrnak véreinknek olly igazságos kedvezést ajánlunk, teszünk és engedünk, sőt ajánlottunk, tettünk és engedtünk

— hogy ha Isten és a törvényes igazság segedelme által akár részenként, akár összesen javaink birásához juthatunk, vagy pedig az általok, mint meghatalmazottjaink által az alperesekkel teendő kötések és egyezkedéseknél fogva — akár pénz, akár birtokbani nyerésre szert tehetünk: mindenik esetben legelőször is mindeneknek előtte a közösből elsőben ugyan a már általok tett és még ezután is teendő költségeket kivehessék: (ezen kedvezésben részesüljenek azon véreink is, kik eddig elé peres keresetünkre tett költségekről nyugtatványt mutatandanak elő, még pedig ezek tett költségeiknek a közösből leendő kétszeres visszatérítésében részesüljenek) az után pedig mindjárt és közvetlenül hivséges fáradozásaiknak és szolgálatjoknak jutalmául, mind a pénz, mind a földbirtokban egy tized részét mind kettőjük személyére, még pedig a földből ott a hol nekik tetszik, szintugy a részenkénti, mint az összes nyeréskor a magok személyére esendő járandóságon feljül az közösből által adjuk és engedjük és mindezekre magunkat és mind két ágon lévő osztályos véreinket, valamint a magunk — és osztályos véreinknek akármi czimű örököseit kötelezzük. Költ Székes Fehérvárott 1840. Augusztus 16kán Dobrádi Istvány, Zsigmond Mihály, Nagy István, Dobrádi István, Nagy György, Kontra Ferentz + Nagy Pál + Károl János + Ugrits Josef + Huszár András + Csurgó Mihály + Nemes Tóth Josef.

Melly meghatalmazásnak, és illetőleg egyezésnek valóságárúl s megtörténtéről a fent említett megbizó és egyező felek kivánságához képest országos Levéltári könyvünkben tett bejegyeztetésével kiadtuk e jelen hiteles levelünket szokott káptalani

nagyobb Pecsétünkel megerősittve, ezt hozván magával a köz igazság. Költ Káptalanunkban az Egy Ezer nyolcz száz negyvenedik év Kis Asszony havának tizenhatodik napján.

Fő Tisztelendő Farkas Ferencz Ercsi Apát, nagy Prépost, Puretiss Ignátz Bakon-Somlai Apát, Lector, Pendl Ferencz, Vértes kereszturi apát, Cantor. Farkas Imre Abrahámi Apát, Custos, és Gaal Josef székes Fő Esperes (A Budai Fő Esperesség üres lévén.) A fentnevezett Székes Egyháznak Kanonokjai lévén. [1])

A puszta nevét a mai használat Agg-Szent-Péternek mondja; az oklevelek pedig mint Ág-Szent-Pétert említik. Hogy most melyik a helyes teljes bizonyossággal eldönteni nem lehet, de valószinübb az, hogy a család tartotta meg helyesen nevét és igy a családtól a puszta is Ág-Szent-Péternek neveztetik s ebből másittatott a ma is használt és elterjedt Agg-Szent-Péter. Nem fejezhetem be a nélkül e hely ismertetését, hogy legalább nagy vonásokkal meg ne emlékezem egy kiváló férfiuról, ki hazánk történetében is kiváló szerepet játszott és különösen a gazdasági életet nem csak tevékenységével vitte előbbre hanem kitünő szakmunkákkal is gazdagitotta. E férfiu Korizmics László volt. Én magam is igen sok jót köszönhetek e kiváló férfiunak, ennek is kitüntetett barátságával s sokszor beszélgettünk együtt, mikor is én a legnagyobb örömmel hallgattam apró elbeszéléseit a 48-as és a későbbi időkből. Ha ezen elbeszéléseket valaki feljegyezte volna, mily drága kincs volna az a mai időkben s mily sok dolognak adná meg magyarázatát.

Korizmics 1816 márcz. 29-én született Agg-

[1]) Káptalani bevallási könyv.

Szent-Péteren. Atyja br. Liliennél gazdatiszt volt. Eleinte a jogra iratkozott be, de később mégis mérnök lett és a Zichy család, majd pedig Esterházy herczeg szolgálatába lépett. Klauzál Gábor az első miniszterium földmivelésügyi osztályában titkárnak nevezte ki, ekkor szerkesztette a Gazdasági lapokat. Az urbéri váltság, a földes urak és jobbágyok viszonyának szabályzása, a tagositás, az adózási ügyek rendezésében az ország igen sokat köszönhet neki. Később a pénzügyigazgatósághoz helyeztetett át s 1861-ben vált meg hivatalától. A gazdasági egyesületek életében tevékeny részt vett, az országos magyar gazdasági egyesület érdemei elismeréseül alelnökévé választotta, a magyar földhitel intézet az ő támogatásával jött létre s ennek igazgatói méltóságát is ő viselte haláláig. 1858-ban vizaknai képviselő volt. 1857-ben a gazd. kiállitás alkalmával a Ferencz József rend lovag keresztjét, később pedig a vaskorona rend másodosztályát, majd pedig Agg-Szent-péteri előnévvel a magyar nemességet kapta meg. Meghalt Budapesten, 1886. okt. 5-én.

ALAP. (Felső és Alsó.)

Alap község Fejérmegye déli részén Sár-Szent-Miklós és Czecze között fekszik. Két részből áll u. m. Alsó- és Felső-Alapból azonban én e két részt összefoglalom és együtt tárgyalom. Magára a községre vonatkozólag nagyon kevés adatom van s igy nem is annyira a községgel fogok foglalkozni mint inkább egy család az alapi Salamon család történetével, mely eredetét és előnevét is innen vette és azt századokon keresztül birta. E családról igen sok adat van birtokomban, részint boldog emlékezetű

alapi Salamon Vincze szivességéből részint pedig saját kutatásom folytán. A család története szoros összefüggésénél fogva magára a községre vonatkozólag is sok érdekes adatot tár elénk, azért tehát én a család történetéhez, mint főtárgyamhoz fogom a többi ide vágó adatokat füzni.

1893-ban „a Fejérmegyei és Székesfejérvár városi történelmi és régészeti egylet“ évkönyvében egyizben már ismertettem a család levéltárából több oklevelet s elmondottam a család származását is. Ezen adatokat használom most ismét, kiegészitve több, úgy a családra mint különösen a községre vonatkozó adattal.

E név Alap, mint személynév már a legrégebbi oklevelekben is előfordul igy 1251-ben emlittetik egy Olup, mint Mikus fia [1]) majd pedig később 1320-ban is előfordul e név. [2]) Valószinünek vehető, hogy ezen Olup név viselői tekinthetők a későbbi Alapi család őseinek, melyből azután kisarjadzott, az alapi Salamon család.

A Salamon családra vonatkozó első adat 1263-ból való.

Egy 1263. szept. 7-én kelt oklevél tanusága szerint Salamon, Gál fia a Durugcha nemzetségből, — de genere Durugcha — Danich fiaival, Danich és Guruzlóval, ugyszinte Juro fiával Bransával sümegi várjobbágyokkal kikkel már előzőleg Moys mester előtt tárgyalták ez ügyet a császmai káptalan előtt Sümeg megyében fekvő Predemih birtok iránt abban egyeznek meg, hogy Salamon Gál fia, megtartja Predemih birtokot örök tulajdonul, Danich fiainak és Bransának pedig három márkát fizet, miből tiz pensát azonnal le is fizetett. [3])

[1]) Fejér. Cod. Dipl, VII. 1. 296. l.
[2]) Hazai okmtár V. 95. l.
[3]) Rég. Évkönyv. 1893.

1272-ben is említés tétetik a Salamon családról. Sixtus esztergomi lector és Gil, Gergely fia V. István király által kiküldött birák, midőn Thotyban a földet szétosztják említik mint ottani birtokosokat a nobiles de cognacione Salamon azaz a Salamon családbeli nemeseket. [1])

A fent említett Salamon azonban, ki a diplomában magyar nemzetiségünek — Salamon hungarusnak mondatik, egy későbbi oklevél szerint, mely 1273. márcz. 1-én kelt, de a melyben át van véve IV. Béla 1264. és V. István 1270. évi oklevele is, elhalt örökös nélkül; Predemih birtok pedig IV. Béla királyra szállt. Azonban IV. Béla Moys sümegi és bihari főispán kérésére nevezett birtokot egy másik Salamon fiának, Simonnak adományozta 1264. april 10.

De Simon csak alig tiz évig birta Predemiht. 1275. évi aug. 20-án ugyanis, Székesfejérvárott, a hol IV. László és az ország rendei országgyülést tartottak, uj lázadás tört ki a király kormánya ellen, olyan, a minőt előbbi évben t. i. 1274. szept. 30-án Föveny falu és Somlyó hegy között tiportak össze. Csakhogy akkor a lázadás élén Joakhim tárnok mester, és Németujvári Henrik tótországi bán állott az ő fiával; leverte pedig őket a király szeme láttára a rettenthetlen Csák Péter, ki megölte a csatában Németujvári Iványt is; most pedig a lázadást Moys mester, Moys egykori nádor fia, anyáról a király vérrokona, és a Csák nemzetség egy másik tagja, t. i. Csák Ugrin, Pusa fia idézték elő, hihetőleg azért, hogy az ingatag király ellenségeiből a kormányra jutott, és a királyi hatalmat bitorló Joakhim tárnok mestert, és a

[1]) Fejér. Cod. Dipl. VII. 4. 146. l.

Fövenynél elesett Németujvári Iván fiait Miklós nádort és Iván tótországi bánt a kormányról letaszitsák.

És Moyssal tartott a lázadásban Simon is, Salamon fia, minélfogva mindketten hütlenségbe estek, s IV. László megfosztotta őket Zólyomban év nélkül, aug. 24-ike, de biztosan 1275. évre tehető oklevelében birtokaiktól, Simont Predemihtől, Moyst pedig Juretina és Musuna birtokoktól, és adta azokat Belusnak, Belus fiának.

A Drugcsai Salamonok horvátországi birtoklása ezzel ugylátszik megszünt s csakis 1359-ben találkozunk velők Fejérmegyében, de már a „de genere Drugcha" nemzetségi név nélkül. [1]) Ezen Fejérmegyét szorosan nem érintő, de a Salamon család eredetére fényt vető néhány adat után, van számos oly adat is, melyek már mint alapi birtokosokat emlitik a Salamon családot. E családot megelőzőleg azonban a mennyire a névből lehet következtetni Alapot a Romandynfi család birhatta, mert ugy szerepel mint Alapi Romandinfi. [2])

1359 ben már megjelennek a Salamonok Fejérmegyében ez évben ugyanis a fejérvári keresztesek konventje azt mondja egy oklevélben, hogy Alapi Chydur fia András és másik fia Salamon és ezek unokája Barnabás, Mihály testvérük fia,

Alapi Chydur { András, Salamon, Mihály } Barnabás.

a konvent előtt megjelenvén, Alapi Chydur fia András élőszóval kifejezte, hogy Alapon levő s kizárólag őtet illető Gálfölde és Chetfölde [3]) nevü

[1]) 1893. Évkönyv.
[2]) Anjoukori okm. III. 395. l.
[3]) Ezt a Ceth vagy Cech földét a mai Czecze községnek lenni vélem

részbirtokait, testvérének Salamonnak és Barnabásnak Mihály fiának és utódaiknak örökül oda adományozza, azon kikötéssel, hogy ott helyben való eltartásáról gondoskodni tartoznak.

Észre vehetjük, hogy ezen okmányban a kétségen kivül Salamon család tagjai magukat Alapiaknak nevezik. Lehet, hogy miután a következő okmány már Felső Alapról beszél, Alapnak mai Alsó Alap részét, mely talán azelőtt, mint föntebb láttuk Gál földének neveztetett, a család egy másik ága birta, s ez nevezte magát Salamonnak, s ettől való megkülönböztetés végett nevezték magukat az emlitett okmánybeliek csupán Alapiaknak. Annyi azonban bizonyos, hogy az Alapi Chydur leszármozottjai valamennyien a Salamon nemzetség tagjai. [1])

1376-ban két oklevélben is találkozunk az Alapi család tagjaival, ugyanis a fejérvári keresztesek és literatus Tamás fejérvári polgár között Diósra nézve fennforgott perben a nádor parancsára Dióst megbecsülik; a kiküldöttek között van Johannes filius Nicolai de Alap, [2]) Ugyanezen ügyet literatus Simon kértére és a nádor rendeletéből a veszprémi káptalan ujra vizsgálja s ekkor is a kiküldöttek között emlittetik Joannes filius Blasii de Alap. [3])

1382 ben már egész nagy számu családdal találkozunk de ezek meg éppen csak felső alapi nemeseknek iratnak és csak is egy neveztetik igy: Joannes, Salamon dictus. De lássuk először is a családtagokat:

---

[1]) 1893. Évkönyv.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. IX. 5. 123. l.
[3]) U. o. 192. l.

Jakab nobilis de Superiori Alap
- Tekke de eaden Alap
  - Kozma
    - Péter
  - Mihály
- Mihály
- Vincze
  - János.
  - Salamon dictus.
- Miklós
- Márton
  - János

Ezek közül Miklós és Mihály, Jakab fiai, ez utóbbi ugy saját, mint Vincze testvére fiának Jánosnak is, — ki Salamonnak hivatik — nevében egy részről, más részről pedig János, Márton fia, és Mihály, Tekke fia saját és Péter, Kozma fia, Tekke unokája nevében 1382. jun. 28-án megjelenvén a győri káptalan előtt, — János, Márton fia és Mihály, Tekke fia előadják: hogy miután bizonyos felső alapi ülésük — sessio [1]) — melyet a győri káptalan egy másik levele szerint még atyáik Mihály és Miklós, Jakab fiai és azoknak elhunyt testvérei kaptak adományul, a benne való tartozkodásra és lakásra nézve nagyon szüknek bizonyult, Jakab fiaival ugy egyeztek meg békességesen, hogy János Márton fia ezen telket, mely különben őtet illeti, Mihálynak Tekke fiának és Péternek Kozma fiának és azok utódaiknak adja Mihály pedig és Miklós, Jakab fiai, János Márton fia, Mihály Tekke fia és Péter, Kozma fia iránti kölcsönös szeretetből, Jánosnak, Márton fiának azt a kuriális telket adják, melyben most maga János lakik; ha pedig ez a

[1]) Réki oklevelek szerint a latin sessiot magyarul „ülés"-nek is, meg telleknek is irták. Sessio, ülés volt az a kisebb nemesi birtok, melybe a tulajdonos bele ült, rajta megtelepedett benne lakott. A mai sessio vagy telek, melyet a régi uri bérért csak jobbágyok birtak, nem felel meg a hajdani nemesek ülésének, sessiojának vagy telkének.

telek tőlük t. i. Mihálytól és Miklóstól, Jakab fiaitól idő multával idegen kézre menne, ez esetben Mihály azt az ülést adja Jánosnak, mely az ő kuriája mellett délre fekszik. (VIII. okl.) [1])

1391-ben Joannes, filius Blasii de Alap egy oklevélben, melyben a fejérvári keresztesek Iszka elfoglalása ellen tiltakoznak, mint a keresztesek procuratora szerepel. [2])

1392-ben is szerepel az Alapi család. Fejérmegye előterjesztést tesz a keresztesek Izka birtokában Szentgyörgyi Imre által okozott károkról s vizsgálatra kiküldi Alapi János megyei szolgabirót. [3]) Ugyanezen Alapi Jánost emliti Teleki is a „Hunyadiak kora“ czimű művében, hol Alapról, mint helységről is megemlékezik midőn Fejérmegyét ismerteti. [4])

Fejér Codex Diplomaticusában a Fáncsi család leveleit közli s e levelekben számos vonatkozást találhatni az Alapi családra; igy 1394 ben Fejérmegye főispánja felterjesztést tesz Zsigmond királynak, hogy Alapi István fiai, Péter, Kelemen és Demeter Fáncsi Mátyás fiának Balázsnak és nejének Margitnak alapi birtokrészét elfoglalták. [5])

1395-ben ugyancsak a Fáncsi család leveleiben emlittetik Alapi Dombó szolgabiró. [6]) Ugyanezen évben Zsigmond királynak egy beigtatást elrendelő levelében találkozunk az Alapi család tagjával Alapi Péterrel, Miklós fiával. [7])

1398-ban a már többször emlitett Fáncsi család

[1]) 1893. Évkönyv.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. X. 1. 732. l.
[3]) U. o. X. 2. 86.
[4]) Teleki Huny. Kora VI. 143 l.
[5]) U. o VIII. 5. 296. l.
[6]) U. o. VIII. 5. 295. l.
[7]) Hazai okmtár II. 159. l.

iratai adnak ismét felvilágositást az Alapiakról. Fáncsi Mátyás fia Balázs neje Margit és fia Balázs nevében Alapi István fiait Kelement, Pétert és literatus Demetert, valamint Alapi Gergely fiát Jánost alapi részbirtokának elfoglalásától eltiltja. [1])

Szerepel a család ismét 1432-ben, szinte Alapon. Egy ez évben kelt oklevél szerint ugyanis Alapi Salamon fiának Jakabnak fia István, ki Durowi Moys Lászlóval Zsigmond király udvari emberével, kit a király ellen föllázadt florenczíak meggyilkoltak, Zsigmond kiséretében volt német- és olaszországi utja alatt, megkapja Zsigmondtól a Fejérmegyében fekvő alapi birtok részt, melynek mái ő és testvérei, meg elődei is birtokában voltak s vele együtt kapják István atyja Jakab, testvére Péter, János, Lőrincz fia és Benedek, Tamás fia, valamennyien Alapiak és osztályos atyafiak. Családfájuk ez :

Alapi Salamon — Jakab
- István — István — Benedek, György
- Péter
- János — Benedek dictus Bessenyő
- Lőrincz — János
- Tamás — Benedek (IX. okl.)

Végre 1464-ben Garai László nádor parancsára a fejérvári káptalan beiktatja Alap birtokába Alapi Lukács fiát Istvánt s ennek fiait Istvánt, Antalt és Mihályt, t. i.

Alapi Lukács — István
- István
- Antal
- Mihály (X. okl.)

Eddig terjednek a Salamon családot érdeklő oklevelek.

[1]) Fejér. Cod. Dipl. VIII. 5. 297. l.

Már most az a körülmény, hogy a legelső diplomák ugyanazon egy családról, a Durugcsai Gál fiáról Salamonról és egy másik Salamon fiáról Simonról s ezeknek ugyanazon birtokáról Sümeg megyében fekvő Predemihről szólnak, s mindkettőben ugyanazon Moys mester szerepel, a kivel Simon oly szoros viszonyban volt, hogy őt még a lázadásban is követte; továbbá az a körülmény, hogy az 1274-ik évi átiratban Predemih határai szóról szóra az 1263. évi oklevélből vannak leirva, végre az a tény, hogy azon oklevelek, melyek szorosan a Salamon családot tárgyalják, mint az ősöktől átöröklött beszélő emlékek maig is az Alapi Salamon család birtokában őriztetnek: mindezen körülmény kell, hogy kezességet nyujtson annak bizonyosságára nézve, miszerint az az 1263-ban szerepelt Salamon, Gál fia valamint az 1264 ben Moys mester kérelmére az előbbi Salamonnak birtokával Predemihvel megadományozott Simon, Durugcsai nemzetségbeli Salamon fia, a mai fejérmegyei Alapi Salamon család ősei voltak.

Hogy magyar nemzetségbeliek valának, bizonyitja az oklevél azon kitétele, hogy Danich fiai Predemih birtokukat „Salomoni hungaro“ adták el.

Nemzetségi előkelőségükre nézve pedig elvitázhatlan bizonyiték az, hogy az adományozó diplomában Salamon fiát Simont a király „de genere Drugcha,“ majd ismét „de genere Durugcha,“ tehát Durugcsai nemzetségből származottnak mondja, a mit pedig nem mondott volna, ha az illető előkelő család nem lett volna.

Nagy Iván azt mondja: [1]) hogy Salamon nevü

[1]) Magy. Orsz. Család. III. k. 13. 1. 3. jegyzet.

genus is volt, de hogy ezzel összeköttetésben állt-e az Alapi Salamon család, az okleveles kimutatást vár.

Azt mondja Ipolyi, [1]) midőn az Eszterházyaknak a Salamon nemzetségből „de genere Salamon“ való származását vitatja, hogy ez a Salamon nemzetség a honfoglaló nemzetségek egyike volt. És hogy Alsó- és Felső-Csallóközben Pozsony és Komárom között már a XI. században való birtoklásuk okmányokkal kimutatható. A XII. században pedig a Salamon nemzetségbeliek, mint királyi emberek, szabad vitézlő nemesek, közispánok és főnökök említtetnek Komárom vára alatt az aranyosi és örkényi, az esztergomi érseki nemesek ersekléli és vajkai, a pozsonymegyei vattai és magyari várjobbágyok földjei közt messze és mindenfelé elterülve. Ama hosszu földterület Felső-Csallóközben, mely mintegy Vásáruttól és Kürttől kezdve a Kis Dunaág mentében Vattáig és Magyarig felnyulik, volt a Salamonok egyik ősi fészke.

Itt állottak a család Salamon, Vatha nevü székhelyei, és a különféle Salamon nevü helységek, melyeknek létezését már csak oklevelekből ismerjük.

Csallóköz lassan szüknek bironyult az elszaporodott és birtokban meg is apadt nemzetség tagjainak, tehetősb ágai tehát átszármaztak a Dunántulra, Veszprémbe, Sopronba, Vasba és Esztergomba, hol már a XIII. században találunk Salamon nemzetségbelieket, kik ujabb székhelyeket alapitottak Salamonfalván és Salamonvártt.

Ugyan ezen Salamon nemzetségbelieknek mondja IV. Béla egy oklevele [2]) Sivákot, Tivadart, Izsákot és Miklóst, — „viri nobiles de genere Salamon,“

[1]) Magy. tört. életrajzok. 1880. Bedegi Nyári Krisztina.

[2]) Cod. Dipl. IV. 1. 149.

kik a pozsonyi várjobbágyokkal, a kik a Salamon nemzetség Vatha és Salamon helységeik mellett fekvő részeket, névszerint Általutallya nevüt megtámadták, a király rendeletére kopja viadalra kelnek, s a király és főnemesek szemeláttára mint győztesek hagyják el a porondot.

Igaz ugyan, hogy ezen adatok kétségen kivüli ténynek bizonyitják azt, hogy létezett egy ős Salamon nemzetség, — genus — és hogy az ott birta ősi fészkeit a Csallóközben a nevezett helyeken; de egyetlen okleveles adattal sem bizonyitja Ipolyi azt a tételt, hogy ebből a Salamon nemzetségből származtak le az Eszterházyak, holott ha oly határozottsággal állitotta, utánna kellett volna kutatni Lehoczky [1]) közleménye nyomán, vajjon az Eszterházy család 21-ik fokozatán álló Márton, ki első volt a Szerházi nevet fölvenni, abban a perben. melyet a veszprém-megyei Salamonok okiratai nyomán, a mag nélkül kihalt Tankházy Ábrahám Vatha és Salamon nevü birtokaiért meginditott, mi alapon, minő hiteles oklevelek nyomán állitotta azt, hogy ő László fia, ez Balázsé, ez Miklósé, ez Jánosé, ez pedig a Salamon nemzetségbeli Péteré? Mert ha ez az állitás oklevelek által igaznak bizonyul, ugy tény, hogy az Eszterházyak a Salamon genusból erednek. De Ipolyi ezt nem kisérelte meg, sőt állitásánál még Lehoczky ezen adatáról sem tett említést, holott csakis ezen közleményekből terjedt el a vélemény, hogy az Eszterházyak a Salamon genus leszármazottjai.

Tény, hogy volt Salamon genus de hogy viszonyban áll-e ez az alapi Salamonokkal talán a jövő fogja kiderithetni. [2]) Boldogult Alapi Salamon

[1]) Stemmatograph II. 8. és 123. l.
[2]) Évkönyv 1893.

Vincze is érdeklődéssel foglalkozott a család történetével, de mielőtt áttérnék az ő adataira, még két a család származására vonatkozó véleményt kell ismertetnem.

Dr. Thallóczy Lajos, a bécsi közös pénzügyi levéltár igazgatója, olvasva a Fejérmegyei régészeti egylet 1893. évi évkönyvében a Salamon családra vonatkozó közleményemet, barátságos jóindulattal 1894. julius 15-én hozzám intézett levelében egész alapossággal kifejtette, hogy a Durugchai genus slavoniai eredetü s nem jelent szükségképen ős származást, felemliti, hogy Slavoniában 1526-ig erősen szerepeltek a Kis Horváthiak, kiket horvátosan Halapcsicsoknak hivtak. Ezek a Halapcsicsok magyarok, ők magukat magyarul Alapiaknak nevezték, ez a diplomatikus nevök s kérdést intéz hozzám hogy a rendelkezésemre álló okmányokból nem lehet-e valami összeköttetést kimagyarázni ezen horvát család és az Alapi család között.

Egy másik jó barátom Nagy Géza, muzeumi őr, összevetve a Salamon család Durugchai leszármazását az 1359-ben élt alapi Chydur név bessenyő jellegével inkább hajlandó a Salamon családot bessenyőktől származtatni annyival is inkább, minthogy van egy oklevelünk Róbert Károlytól 1352 ből, a melynek tanusága szerint Róbert Károly az összes fejérmegyei bessenyőket, a hozzá folyamodó Alapi Tamás, Tombó fia és Kanch János fejérmegyei bessenyők kérésére, valóságos nemesekké tette és a fejérmegyei főispán biráskodása és joghatósága alá helyezte. Ez oklevelet később Zsigmond király át is irta. [1])

A felvetett kérdésben, határozott véleményt mondani nem tudok. A Durugchai nemzetségbeli

[1]) Károly János, Fejérm. tört. I. 180. l.

származtatást egyedül annak tulajdonitottam, hogy a Durugchai féle oklevelek az Alapi Salamon család birtokában vannak, a mi bizonyosan némi összeköttetésre vall. A bessenyőktől való származtatás szinte lehetséges, de azért még bizonyitásra szorul és igy is igen régi a család, mert a bessenyők már Szent István idejében jöttek be és III. Béla 1193. évi oklevelében, melyben a fejérvári keresztes vitézeket javadalmazza Czeczét, mely szinte ős bessenyő telep úgy emliti, mint Czecze comes birtokát.

Alapi Salamon Vinczének már előbb emlitett a családra vonatkozó fontosabb adatai nyomán a család folytatólagos történetét a következőkben adhatom:

Az Alapyak Salamon ága, hogy mely időben vette fel a Salamon nevet és ki után? bizonytalan; a korábbi adatokból következtetve ez ág a XVI-ik században már határozottan a Salamon nevet viselheti, de már a XIV-ik században élt Alapi Vincze Salamonnak is neveztetik; 1464. évben a már 1432. és 1436. évben is előforduló Alapi István mint nádori emberjelölt szintén alapi Salamon István néven szerepel, holott ugyan ezen okmányban később, csak mint Alapi István szerepel.

Midőn 1514. évben a fejérvári keresztesek theberi Istvánffy Benedek kir. emberrel Keszy Imre budai alvárnagyot és testvérét Pált a magbaszakadt szentágotai Istvánffy Demeter alapi részbirtokába igtatják keleti szomszédul Salamon fiai emlitettnek.

A Salamonok minden valószinüség szerint Chydurnak Salamon fiától származnak, mert ezen ágra vonatkozólag maradt meg néhány eredeti okmány a család birtokában.

1514-től a nemsokára bekövetkezett török uralom

folytán több mint száz évig mitsem tudunk róluk 1628-ig midőn Alapra uj adományt kérnek és kapnak.

1628. Salamon János, András és István, miután régi adomány leveleik igen elrongyolódtak, uj nádori adományt kapnak a török uralom alatti Alapra, melyet egy azon korbeli záloglevél rácz falunak és Mező-Alapnak is nevez.

Jánostól származnak az összes alapi Salamonok. Andrásról csak annyi emlékezet maradt, hogy 1650. évben alapi részére ujabban 25 magyar forintot vesz fel Csajághy Gergely Komáromvármegye pénztárnokától és feleségétől Konkolyi Borbálától.

Az adományos Istvánnak fia János 1671. évben Pázmándon lakott Győrvármegyében, különböző időben 29 magyar forintot vesz fel Csajághy Gergelytől és feleségeitől Konkolyi Borbála és Sidó Katalintól alapi részére, ezen Jánosnak fia volt István, kiről nevénél egyebet nem tudunk.

Az adományos Jánosról még ismeretes, hogy anyja Tekenyey Demeter leánya egy régi zalavármegyei családból és hogy 1632. évben elzálogositja alapi részét 50 magyar forintért 15 évre Szentmártony Benedek és Alapi Balázs győri lakosoknak.

1652. S. Ferencz elzálogositja 10. esztendőre alapi részét Csajághy Gergelynek 162 frt 25 tallérért.

1731. S. Farkas, László, Sámuel, Ferencz kiváltják az elzálogositott Alapot Farkas Krisztina, Szalai Istvánné és Farkas Erzsébet, Fiáth Ferenczné től, miután a fennt emlitett hitelező Csajághy Gergely unokája Csajághy László zálogjogát 1696. évben 358 forintért átruházza Fiáth János Győr és Komárom vármegyék alispánjára és Farkas Mihály győri kir. postamesterre; ugyancsak 1696. évben Alapy Mihály

elzálogositja alapi részét Farkas Mihálynak 418 magyar forintért.

Salamon Farkas volt az első családtag, ki 1731. táján Alapra költözött a vasvármegyei Balosáról, hol Sámuel, Zsigmond és Ferencz is laktak.

Midőn a család Alap birtokába jut, Szekeres István volt kurucz ezredes neje Szalay Katalin (Szalay István udvari ágens leánya) és vejök Fördős Mihály gazdálkodtak Alapon. Ugyanis 1717. évben Alapy Gábor és Lászlótól zálogba vették 1500 forinton alapi és lóki részeiket, miután egyébb tulajdonosai azon időben nem jelentkeztek, háboritatlanul birták Szekeresék az egész pusztát $^1/_{32}$ rész helyett.

1734. A veszprémi káptalan Hőgyészy András kir. emberrel beigtatja a Salamonokat egész Alap birtokába.

S. Farkas 1743. évben a fejérmegyei insurgensek hadnagya majd kapitánya, unokája S. Ferencz mint nyugalmazott őrnagy e század harminczas éveiben Sz.-fejérváron halt el.

Ifj. Sámuel 1731-ben vasvármegyei táblabiró, fia János 1753-ban elcseréli alapi birtokát Inkey Boldizsár kis- és nagy récsei birtokai és 5850 forintért, Inkeytől azonban S. László és felesége Rátky Rozália és fiaik megveszik ezen részt, mert 1757-ben ezen birtok árában még adósok Inkeynek 10798 forinttal, később még Zsigmond és Sándor, különösen a Sámuel ágbeliektől több részt megvásárolva a század végén mintegy 6400 holdat birnak Alapból.

Salamon Ferenczcnek felesége Győry Rozália Győry Pál és salamonfalvai Rátky Borbála leánya, egy fia János 1756-ban elhalván, miután mind a zálogos összeget, mind egyébb beruházásokat felesége pénzével tette, kinek vagyonából már azelőtt is többet

elhasznált, végrendeletileg leányainak hagyja alapi részét; igy jutottak Alapba a Horváthok, Borsitzkyak, Zlinszkyek, lidértejedi Nagyok és általok egyébb családok.

A mult század 50—60-as évei körül Alapból birtak: Salamon László 3467 hold 557 □°; Salamon József és György 1525 hold 462 □°; Salamon János 1652 hold 149 □°; Salamon Farkas és érdektársai 3261 hold 458 □ okt. ezenfelül az $^1/_{16}$ részt az Alapyak.

A Salamon család számos más előkelő családdal jött rokonságba házasság révén igy a Rátky, a széplaki Botka, a Meszleny, br. Ghillányi, farádi Vörös, Modrovich, Fiáth családokkal. A családtagok közül néhányan a Salamon László által 1749. évben Felső-Alapon épitett kápolnában nyugszanak. A Salamon család tagjai közül itt csak néhányat emlitek meg, igy 1742-ből Lászlót és fiait Zsigmondot, Sándort és Józsefet. Zsigmond fiai voltak Ferencz és Zsigmond, Ferencznek több gyermeke volt, igy Ferencz, György és László a leányokat mellőzve s igy tovább amint az a származási táblán látható. (XI. okl.) A család tagjai, ugy a közügyek terén, mint katonai téren egyaránt kitüntek. Igy Mihály, mint vértesszázados, az 1794-ik franczia háborúban, Belgiumban Baurelignies mellett 4 ágyut, Chaslessynál 8 ágyut, 24 lőszer és 10 hadi kocsit foglal el, 1796. évben pedig Reuchen mellett 90 katonával 5 óra hosszat tartja vissza az ellenséget, mindez érdemeiért kapja 1801. évben a Mária Terézia rendet 1809. évben a fejérmegyei insurgensek vezére mint ezredes főhadnagy, 1816. évben mindkét nembeli utódaival magyar bárószágra emeltetett, meghalt D.-Földváron.

A családnak czimer levele nincs, elkallódhatott, de közhasználatban a következő czimer van (ámbár a XVII. és XVIII. században találunk más czimert használókra is) Kék mezőben zöld halmon ágaskodó arany oroszlán, jobb első lábában arany markolatú kivont kardot tart, melyre levágott vérző törökfej van szurva, sisakdisz a kinövő oroszlán, takaró: aranykék, ezüstvörös. (Leirás egy régi heraldikailag metszett pecsétnyomó után.) A bárói czimerben a mező vörös, a takaró vörösarany, a többi változatlan. [1])

A Salamon család történetének és eredetének letárgyalása után, magára a községre nézve akarok még néhány aprólékos de mégis érdekes adatot felemliteni. Az Árpádkori okmánytárban találtam egy év nélküli oklevelet, melyben a keresztesek fejérvári konventje bizonyitja, hogy Theek Lőrincz és eskütársai Olup helységre vonatkozó perben az esküt nem tették le. [2]) Még egy ilyen adatom van 1367-ből Tatárteleki Miklós, Móricz fia végrendeletében fordul elő a község neve, a többi hagyományok és rendelkezések között előfordul az is, hogy az alapi plebánia javitására hagy a végrendelkező két ökröt. [3])

1464-ből is van Alapra vonatkozólag némi adat, mely arról tanuskodik, hogy Mátyás király Alapi László fiága kihalván, Alapot Pázma Mihálynak és általa Szentes (dictus Serény) Balázsnak és alapi Simon Gergelynek adja. [4])

Széchenyi buzditására a negyvenes években hazánk több helyén alakult lóversenyző társaság.

---

[1]) Alapi Salamon Vincze feljegyzései.
[2]) Árp. kori okmtár X. 444. l.
[3]) Fejér. Cod. Dipl. IX. 7. 560–61. l.
[4]) Alapi Salamon Vincze feljegyzései.

Igy van adatunk arról, hogy megyénkben Alapon 1842-ben alakult meg az alapi lóversenyző társaság. Alap igy a környékbeli nemesek gyülhelye lett s itt vitatták meg a politikai és hazafias kérdéseket, a közügyeket s igy kerültek a megye gyülésekre. Első nyilvános versenyét 1842. okt 4-én tartotta a társaság. A társaság tagjai voltak: Aichmajer József, Bernrieder József, Csapó Vilmos, Dőry Lajos, Dőry Miklós, Csapody Pál, Fiáth Ferencz, Fiáth István, Gróf Festetich Sándor, Forster Ernő, Horváth Vincze, Gaál Eduárd, Gaál Lajos, Kurz György, Gróf Lazsánsky, Mérey Móricz, Ifj. Pázmándy Dénes, Br. Rudnyánszky János, Ritter József, Salamon Alajos, Salamon Elek, Salamon György, Salamon Imre, Salamon Lajos, Salamon Zsigmond, Tecus Adolf, Gróf Zichy Aladár, Fiáth Pál.

Verseny szabályok: a pesti gyepen létezők.

Tisztviselők: Intéző: Salamon György; Elitélő: Dőry Miklós; Birák: Bernrieder József, Csapody Pál, Mérey Móricz, Fiáth István; Inditó: Pázmándy Dénes, br. Rudnyánszky Iván, Kurcz György: mázsamester: Tecus Adolf.

A lovasok a szokásos szines jockey öltönyt viselték. Ezen adat is az akkori társadalmi viszonyok fejlettségét és élénkségét igazolja, egyuttal megyénk azonkori viszonyairól is sok érdekes felvilágositást nyujt.

Alap Vajta filialisa volt; a plebánia 1860. állittatott, a templom Szent Imre herczeg tiszteletére van szentelve. Plebános Reitmann Venczel, Kolonics Károly, Aczél Lajos. [1]) Amint már a Salamon család történeténél emlitettem, Salamon László és neje

[1]) Pauer János, Hist. eccl.

salamonfai Rátky Rozália Felső Alapon kápolnát épitettek 1749-ben. E kápolnában a vajtai plebános tartozott minden szombaton isteni szolgálatot tartani s ezért bizonyos javadalmazást huzott. Birtokomban van azon szerződés másolata, melyet Rátky Rozália és az akkori vajtai plebános Szigethy György kötöttek. (XII. okl.)

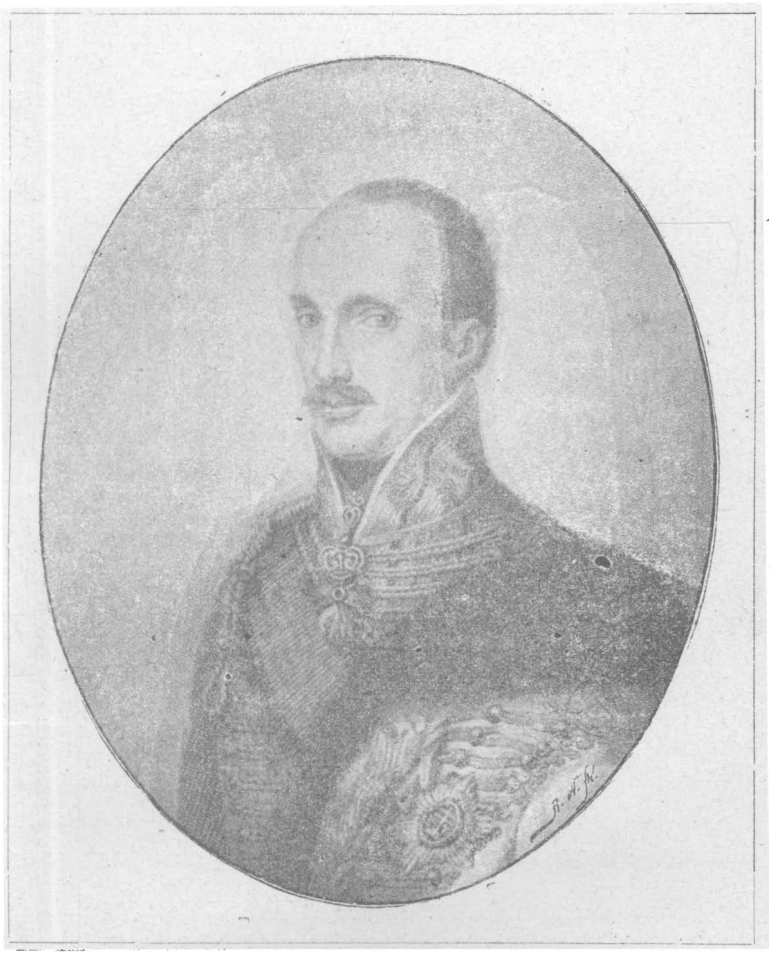
Alsó-Alap nagyközség Fejérmegye sárbogárdi járásában 2370 magyar lakossal, posta állomással. Van keserüviz forrása, mely a forgalomban nem szerepel azonban fürdőjét, a mely még csak kezdetleges használják Felső-Alap puszta kiegészitő része Alsó-Alapnak ennek keserü vize már a forgalom tárgyát képezi.

ALCSUTH.

Acsa, Hatvan, Vérth, Sz. György.

A leletek bizonyitják, hogy már az őskori emberek azon vidékeket foglalták el lakhelyül, a melyek természeti sajátságaiknál fogva nekik a megélhetés föltételeivel kinálkoztak. És a hol ezek tanyát ütöttek, utakat vágtak, élelmüket a föld termékeiből az erdő vadjaiból, a vizek halaiból megszerezték, idővel ezek helyét foglalták el a későbbi emberi rajok is. A mely vidéken különösen a viz, az emberi élet fentartására szükséges elemek egyike, üde forrásaival, patakjai csergedezésével, tavai tükrével az embereknek a halászatra alkalmas helyül kinálkozott, ott telepedett az meg családjával, oda csoportosultak mások is és ott alakultak idővel a községek.

Ilyen Alcsuth vidéke. Meg volt az áldva jó termő földdel, erdővel és vizzel, a mely halaival a megélhetés és kezdetleges kereset egyik legősebb forrásául szolgált.

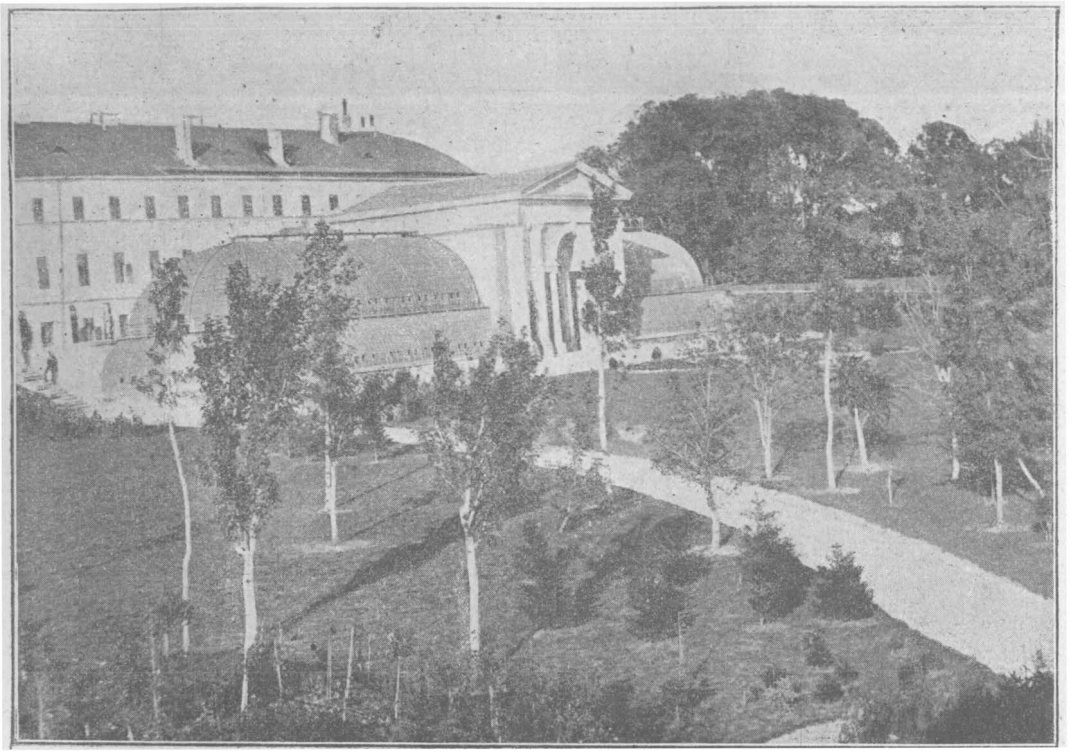
József nádor.

Kőkori emlékeink a kő-csákányok, ékek, gyaluk balták, vésők és golyó alakú lyukas hállósuly stb. szép számba találtattak Alcsuth határában, melyek részint a M. n. Muzeumban, részint egyesek gyüjteményeiben őriztetnek.

A római kort pedig illustrálja a Göböljáráson 1845-ben talált, József nádor által a muzeumnak ajándékozott, betüiről itélve a IV. századból való feliratos kő, mely azon házról tesz említést melyet Flavius Jovinus a histricus katonák expreposituса és fia Flavius Paulus alapjából épitettek. [1])

Lakott hely volt tehát Alcsuth vidéke a kőkortól kezdve keresztül a római koron egész a mai napig. De nem is csoda, hiszen azt az egész völgyet melynek éjszaki partján a község elnyulik, medrében pedig az a kastély áll, melyet a magyar sziv szeretetének ideálja, József nádor épitett, akár a régi időket tekintve a mikor még mindkét oldalát sürü erdők környezék, medrét pedig a mainál nagyobb viz metszé keresztül s egyik ága a váli völgyön hatolva másika pedig megkerülve és szigetté alakitva a mai parkot, Acsa felé rohant, akár a mai disze és pompájában nézzük, a mikor már a régi „csuti szigetet“ félszigetté csinálta a vizek apadása vagy a szabályozó kultura, és kedves lakhelyévé vált, a nagy nádor fenséges családjának, mondom akár a

[1]) Romer Dejardins. 77. l. olvasható a hiteles fölirás. A császárság virágzó korában praepositusnak nevezték azon tisztet, ki ideiglenes parancsnokságot viselt, p. o. a praepositus vexillationis-t az az ki egy vexillatio — talán zászlóalj — élén állt, később a numeri parancsnokai kapták a praepositus nevet, a numeri pedig a régi Cohorsokhoz hasonlitottak. A biarchus az agentes in rebus közt a harmadik fokozaton állt. Kötelessé géhez tartozott a sereget élelemmel ellátni, ha az katonai élelmezési tisztséget viselt. A milites Histrici ritkán jönnek elő, azonban a classes Histricae a notitia Dignitatum Imperii-ben emlittetnek.

Az alcsuthi kastély és pálmaház.

régi akár a mai bájait tekintjük, e völgyet méltán elnevezhetjük Fejérmegye Tempevölgyének. És midőn ezt leirja Aelianus. mintha csak Alcsutot irná le. Kit ne bájolna el a templomos kastély, udvarában az óriási sötét lombú vérbükk, különlegeségeiben a legváltozatosabb fenyves, mellette a zöld ivezetű óriás pálmaház, az óriás lombfák között, a melyek legtöbbje József nádorban ismeri ültetőjét, nyugovó tó, s ennek tükréből felszökellő vizsugár a kertet körül rohanó patak stb. Ezek mind arra szolgálnak, hogy a hely kies fekvését még inkább emeljék.

A völgy keleti oldalán fekszik a falu, mögötte Felcsuthtól kezdve nyúlik el a dombláncolat, mely az egész völgyet végig kiséri, délnyugotról pedig gyönyörű keretet ád a csaplári erdő, azon magaslatot boritva, mely Acsa felé terjed, s a legszebb kilátást nyújtja a Száár felett tornyosuló Vértes hegység erdő boritotta csúcsaira.

Az alcsuthi völgynek ezen természeti és művészeti szépségei okvetlen a classicus Tempe völgyére emlékeztetnek.

Azok a vizek, a melyek az alcsuthi völgyet átszelik, hajdan sokkal nagyobbak voltak s mielőtt a kultura is szükebb ágyakba szoritotta, elterültek azok majdnem az egész völgy széltében, szigetté alakitván azt a dombot, mely a kertnek egy részét képezi s a melyen ma a kastély áll. Ha nem vizsgáljuk is magát a terepet, maga a térkép mutatja, hogy az a viz, a mely Baroktól Felcsúthon keresztül jőve a parkot megkerüli, hogy aztán Acsa felé folytassa útját, átcsapott azon a laposon, a hol ma a konyhakert terül el és szigetté tette a mai kert

magasabb részét, amint hogy ma is szigetté lesz az, ha nagy zápor szakad vagy hirtelen áll be a hóolvadás. De legjobban bizonyitja a kastély környékének egykori sziget voltát a néphagyomány, mely azt az öreg emberek ajkán ma is szigetnek nevezi, legbizonyosabban pedig azon oklevelek a melyekben az „insula Chuth“ a csuthi sziget elnevezés megörökittetett.

És épen ezek az oklevelek, a melyek a csuthi sziget nevét okmányilag fentartották, nyújtanak anyagot az egymás mellett fekvő mindkét Csuth t. i. Al- és Felcsuth történelméhez nem ugyan mint főtárgyat, de mint birtokait illetőleg a premontrei rend csuthi prépostságának, melyet IV. Béla Sz. Eusztach tiszteletére alapitott s részint Fejér-, részint Pest-, Nyitra- és Komárom megyében levő ingatlanokkal javadalmazott.

A midőn tehát ezen okleveleket ismertetem, ismertetem Alcsuth multját is; de főczélom az, hogy a mivel eddig az irók behatóan nem foglalkoztak, a meglevő okleveleket a helyszini szemlével össze nem vetették és igy majd Csalóközbe [1]) majd a Nyulak szigetére, [2]) mások a Visegrád átellenében levő Nagy-Maros mellett volt Sz. Eustách szigetére, ismét mások a Csepel-sziget valamelyik pontjára helyezik, megállapitsam, hogy hol állott a IV. Béla király által Sz. Eusztách tiszteletére alapitott csuthi premontrei prépostság.

Alcsuth és a vele szomszédos mai Felcsuth, a mikor még a két község területe különválva nem volt, Csuth néven legelőször emlittetik azon 1264.

[1]) Danielik János, Történelmi tanulmányok. Premontreiek 320. l

[2]) Szentiványi. Dissertatió paralip. Cathal. LVI.

okt. 14-én kelt oklevélben melyet IV. Béla az általa Sz. Eusztách tiszteletére alapitott monostor javadalmazásáról kiadott. (XIII. okl.)

Dr. Czobor Béla [1]) azt állitja ugyan, hogy IX. Gergely pápa már 1232-ben tesz róla emlitést, mint az esztergomi érseki megyéhez tartozó csuthy esperesség helyesebben főesperesség elnevezési helyéről. Emliti pedig a pannonhalmi főapátság levéltárában őrzött az „Árpádkori Uj okmánytárban“ [2]) közlött, a „Monumenta Ecl. Strigoniensis“-ben [3]) kivonatilag ismertetett oklevél alapján, mely utóbbi alatt azon szerkesztői megjegyzés áll: „a csuthi főesperességnek az esztergomi érseki megyében való létezését ezen egyetlen oklevél bizonyitja.“

De én ez állitást aláirni nem merem, mert Csuth Fejérmegyében lévén, mindig a veszprémi püspökség területén volt, mely Visegrádtól le a Duna mentén egész Tolna megyéig a hajdan Pilis- és Fejérmegyére stb. kiterjed, magába foglalván a szentendrei és Nyulak szigetét, Csepel-szigetet és Budát is melyet ez időben még Pest ujhegyének neveztek: a mit kétségbevonhatlanul igazol a XVIII. sz. oklevél, melyben 1297. márcz. 27-én Benedek veszprémi püspök a csuthi monostornak adja cserében mind azon tizedjövedelmet, mely neki az ő püspöki megyéje területén lévő csuthi prépostság birtokairól, t. i. magáról Csuth és Kuchuláról, a csepelszigeti Fel- és Alháros, Fődémes és Miklós falvakról jár; fentartva a joghatóságot a csuthi plebános fölött, ki a püspöknek is, meg a főesperesnek is engedelmességgel tartozik. Csuth vidé-

[1]) Az alcsuthi udvari kápolna. 1881.
[2]) I. 300. l.
[3]) I. 284. l.

kének, Budának, a Nyulakszigetének és csepel-szigetnek ez időszerinti főesperese pedig József szentendrei főesperes volt, a kit Lodomér esztergomi érsek 1297-ik évben átirván a XXI. és XXII. sz. okleveleket, úgy az átirat bevezető soraiban [1]) a veszprémi egyházmegye főesperesének nevez, mint a XXI. sz. oklevélben és a veszprémi püspök iránt engedetlenkedő csepelszigeti papok főesperesének mond. [2])

Ugyanezen Józsefet, szentendrei főesperest emliti Lodomér a fenti évben egy másik oklevélben, a melyben a Szüz Mária sziget mai Sz. Margit sziget népeit mondja az ő főesperesi joghatósága alá tartozóknak. [3])

És hogy ez időben sőt később is Buda és egész vidéke nem az esztergomi hanem a veszprémi egyházmegyéhez tartozott, mutatja azon körülmény is hogy a XIV. században a pápai adószedések idejében az esztergomi érsekségnek nem volt budai főesperesi területe, de volt a veszpréminek, s van ma a székes fejérvárinak, mely nagy részben a veszprémiből lett kihasitva, élvezvén a székesfejérvári püspök 1848-ig a budai tizedet is.

Valószinübbnek tartom tehát hogy azon Chuth melynek főespereséről mint Esztergom érseki megye főespereséről IX. Gergely pápa az idézett pannonhalmi okiratban egy másik t. i. győr egyházmegyei rábaközi főesperessel említést tesz, Pozsonymegyében létezett s igy az esztergomi érsekséghez tartozó Chuth volt, mely 1240-ben a Sz. István szabadosainak egyik faluja volt, [4]) és a mely falu egy részét IV.

[1]) Hazai okmt. V. 81. l.
[2]) Hazai okmt. V. 82. l.
[3]) U. o. 82–83. l.
[4]) Árpádkori uj okmtár II. 102.

László 1274-ben Chuti Tepe ellenmondása mellett Miklós comes és fiának adott. [1])

Azonban hogy Csuth már 1264. előtt létezett bizonyitja IV. Béla oklevelének azon állitása, hogy Chuth az itt alapitott prépostság előtt már a Serefeli monostor birtoka volt.

A tatár pusztitás után az ország helyreállitásának nagy munkájára IV. Béla vállalkozott, ugyanaz, a ki látta pusztulásának iszonyait is. Ezen több mint emberi erőhöz mért feladatnak egyik részét képezte az elpusztult egyházak, szerzetes rendek helyreállitása, jól tudván azt, hogy azok székházaiból terjednek szét a keresztény alapra fektetett nevelés, az ipar és földmüvelés áldásai.

Azon prépostságok között melyeket IV. Béla emelt, találjuk a premontrei rend számára alapitott csuthit is. Az oklevél mely javadalmazásáról szól, nagyon fontos és érdekes, (XIII. okl.) Azt mondja benne IV. Béla, hogy azt a monostort ő Chuthon alapitotta. Bár az alapitó levelet nem ismerem, ennek az oklevélnek ezen egyetlen kifejezése biztos nyomra vezet helyrajzi fekvése iránt; javadalmazásáról pedig ugy intézkedett a nemes király, hogy neki adta népestől Chuth és Kukula földeket a melyek a monostor mellett fekszenek és hajdan a a Serephel-i monostoré voltak, de attól más birtokokkal kicseréltettek. Csuth tehát — szerintem a mai Al- és Felcsuthot elfoglaló terület — már 1264. előtti időben ki tudja melyik király által alapitott, ma már teljesen ismeretlen Serephel monostor tulajdona volt. Hol fekszik Kukula és mi a mai neve? nem tudom meghatározni, de az oklevél sorai szerint ott

[1]) Árpádkori uj okmtár IX. 66 l.

kellett feküdnie Kukulának is a csuthi monostor mellett.

A csuthi népnek szabadságát igy szabta meg: joga volt saját kebeléből előljárót választani s azt megerősités végett a prépostnak bemutatni. Ez az előljáró intézte a faluban előfordult kisebb ügyeket, a fontosabbakat pedig nevezetesen a bünügyeket, a tolvajlás, gyilkosság, hatalmaskodás, testcsonkitás, vérontás, tizedben való kihágás és gyujgatásban való itélkezési jogot a prépost által kinevezett bíróra ruházta, meghatározván azt is, hogy Sz. Mihály napkor mennyi dézsmát és mennyi suly ezüstöt, karácson és husvétkor pedig a monostornak mennyi uri ajándékot tartoznak adni. Ez oklevél tehát magában foglalja Csuth ősi és legelső községi szervezetét, jogai és kötelességeinek szabályzatát.

Szem előtt tartva czélomat, t. i. a csuthi monostor helyrajzi fekvésének meghatározását, az oklevél azon szavaira hivom fel a figyelmet, melyek szerint a király a csuthi monostornak adományozta a monostor mellett levő Csuth földjét. Tehát a monostor Csuth földjén állott.

De mit adott még neki Csuthon és Kukulán kivül? adta a nagy szigetben vagyis a Csepel-szigeten levő két Háros falut, Al- és Fel-hárost ugyanazon jogokkal és kötelességekkel, mint Csuthot. A mely két Háros azon területen feküdt, mely az öreg Dunán Promontor és Tétény között levő mai Háros sziget átellenében Csepel, Sziget-Szent-Miklós, Lakihegy, Tököl, és az oklevélben emlitett Szőllős falu határai közötti teret képezi.

Továbbá ugyanazon szigetben levő Födémes falut azon kötelezettséggel, hogy lakosai kik leginkább

méhtenyésztéssel foglalkoztak, addig a királynak adott mézet ezentul a csuthi monostornak adják.

Ugyszinte Miklós falut a mai Sziget-szent-Miklóst mely a határjárás szerint Szőllős és Fel-Háros között terül el, kivonván mindezen falvakat a csepelszigeti ispán joghatósága alól.

Csepel-sziget helyrajzi történelmét illetőleg nagyon érdekes e birtokok határjárása, mert a mai Csepel és Sziget-Szent-Miklós falvakon kivül teljesen ismeretlenek azon falvak, melyek ez időben itt feküdtek és a csuthi prépostság tulajdonát képezték.

Adományul kapta a monostor továbbá az Esztergomban levő királyi udvarnokok hetven kuriára terjedő földjét, körülirva annak fekvését a legkörülményesebben.

Ugyszinte Péthen — Veszprém m. — két kuriához tartozó földet, egy öt kaszás rétet, malmot és két bárd alá eső favágást.

Agárdot — Fejér m. — a királyi udvarnokoknak ott levő öt majorságával.

Végre az oklevél irása szerint Toton nevü két falut, Gum-nak nevezett három falut, Kemey nevü két falut és Kyndkörös nevü pusztát, melyek Ocsa szomszédságában vannak. Az oklevél olvasó ezen helynevekben nem találhatja ugyan föl még a vidéket sem a hol ezek a birtokok léteztek. Igy tévedett Rupp Jakab [1]) midőn Totont Turgonynak nevezi és Ocsával Komárom megyébe teszi, Gum — Gyónt pedig a fejérmegyei Gyónnal azonositja. Azonban a határjárásban fölemlitett helynevek t. i. Ocsa, az ocsai monostor, melynek maradványa ma is fenn áll a prépostsági három hajós templom szentélyét képező ref. temp

[1]) Magyar or. Helyrajzi tört. I. 136. l.

lomban, továbbá Gyón Inárcs, Peszér, Dabas, Bessenyő, Saár vize, melynek neve a mai Saári faluban maradt fönn, végre a Szegedre vezető ut, mely ma is azon a nyomon megy, akár Korabinszky, akár Lipszky, akár a legujabb katonai térképen együtt találhatók Pestmegyében; s ezek közelében kellett lenni Toton és Kemey faluknak.

Ezen birtokok összes lakósait, mint a csuthi monostor népeit a Király kiveszi a megye és várispánok joghatósága alól mindazon ügyekben, a melyekben azok alá tartoztak, és saját királyi hatósága alá helyezi, a kisebb ügyekben pedig a prépost itélkezésére bizza.

Csuthra vonatkozólag ugyanazon év és napon keltezve mint az előbbi, egy másik oklevelet is adott ki IV. Béla. Ebben t. i. elveszi pusztitásaik miatt a kunoktól Nyárhidat, a mai Érsekujvárt, és a hozzá tartozó birtokokat, Surányt, Gyarakot, Turmásközt, Hidelő, Lováz, Urbanus, Seurug, Machard Busman, Kukla földeket, melyek mint a határjárás mutatja Nyitra és Komárom megyében részben maig is megvannak, és adja a csuthi szigetben Sz. Eusztách tiszteletére alapitott premontrei prépostságnak (XIV. okl.)

Emlitésre méltó, hogy a csuthi monostor helyéül ezen oklevélben először emlittetik közelebbi meghatározással a csuthi sziget.

IV. Béla ezen adományozását fia V. István 1272. márcz. 21-én kelt ünnepélyes diplomában megerősiti s a szokásos határjárással ujra felsorolja mind azon birtokokat, a melyek az előbbi két adomány levélben foglaltatnak. (XV. okl.)

Ez oklevélben is a csuthi sziget emlittetik a prépostság helyéül.

1291. jul. 3-án kelt okiratban már a csuthi monostor prépostjával Jánossal is találkozunk, kinek kérésére III. András átirja IV. Bélának a csuthi prépostságra vonatkozó XIV. sz. adományozási levelét. (XVI. okl.)

1291.-ben III. András elveszi Nyárhidat a csuthi premontreiektől és adja bár ideiglenesen Bors és Othroknak, kik Szepesvárát neki vissza szerezték, és a monostort Bodrog megyebeli Borkan birtokkal kárpótolja. (XVII. okl.)

1295. márcz. 27-én kelt oklevél szerint a csuthi monostor birtokainak haszonvételére nézve nagy fontosságu változás állt be. Ugyanis Lodomér esztergomi érsek, Benedek veszprémi püspök és János csuthi prépost kölcsönösen megegyeztek az iránt, hogy a veszprémi püspök mindazon gabna, bor, bárány stb. tizedet, mely neki az ő püspöki megyéje területén levő csuthi prépostság birtokairól, névszerint a Csepel vagyis Nagy szigetben levő két Háros falu, Fődémes földről valamint magáról Csuthról és Kucsuléről jár, ide nem számitva az egyházkormányzati és főesperesi jogok iránti engedelmességet, melylyel a csuthi plebános a püspöknek tartozik, a csuthi Sz. Eusztách egyházának adja és engedi, más részről pedig az esztergomi érsek a veszprémi püspöknek ezen tizedek fejében bizonyos érseki falvaknak t. i. Ghaatnak Tolna megyében, Nyun, Berey, Lula, Kopol, alsó és felső Zych, Endréd, Zamárd, Kerushegy Záraztou, Kup, Chepel, Wgol, Belder, Egres, Beka és Kereki nevü somogymegyei falvaknak jövedelmét, haszonvételeit, jobbágyait, szőllőmivelőit, a veszprémi püspöknek adja. János csuthi prépost végreés a csuthi monostor oda adja az

érseknek a Sz. Eusztáchról nevezett csuthi prépostság tulajdonát képező Nyárhid birtokot, mely tartozékaival együtt nagy kiterjedésü ugyan de most majdnem egészen lakatlan, azon részeivel együtt melyekkel azt IV. Béla a monostornak adományozta. (XVIII. okl.)

Ez oklevélben a csuthi prépostság már ismét mindanyiszor, ahányszor előfordul, nem a csuthi szigetben, hanem egyszerüen Csuthon levőnek mondatik.

A fent emlitett három szerződő fél egyességét ugy amint az maig is eszközöltetni szokott az illető tényezők is megerősitették t. i. a csuthi prépostság részéről jóváhagyták a jövedelem cserét Johanka turóczi, László saági, Lőrincz bozsoki, Benedek csornai premontrei prépostok, s kiállittatott a fentebbinél még jobban körülirt oklevél 1295. május 12-én (XIX. okl.) az esztergomi érsekre vonatkozólag pedig jóváhagyta az esztergomi káptalan, s átirva a szerződést, kiadta róla a hozzájárulási okmányát 1295. maj. 15-én (XX. okl.)

A csuthi Konvent szerepléséről tesz bizonyságot az esztergomi keresztesek 1291-ben kiállitott oklevele is, mely szerint a csuthi prépostság és az esztergomi káptalan bizonyos esztergomi föld iránt osztozkodnak. [1])

Nem ugyan Csuth község történelmére, de egyházi tekintetben hovatartozandóságára vet világot a következő három oklevél, és arra különösen, hogy Csuth nem tartozott sohasem az esztergomi érseki megyébe, sem pedig főesperességnek nem adott nevet.

1295-ben a Csepel-szigeti plebánosok ki tudja miféle indokból, megtagadták a kanoni engedelmes-

[1]) Fejér Cod. Dipl. VI. 1 188. l.

séget ugy főpásztoruknak Benedeknek, a veszprémi egyházmegye püspökének, mint főesperesüknek. Minthogy pedig az ismételt intések süket fülekre találtak, a püspök egyházi büntetést alkalmazva valamenyiöket kiközösitette. [1])

E kiközösités több évig sujtotta őket, mert még 1297-ben is érvényben volt, sőt Lodomér esztergomi érsek József szentendrei főesperes kérésére és azon panaszára, hogy az ő kerületébe tartozó papok ugy a püspöknek mint neki az ő főesperesüknek — félretéve az isteni félelmet engedetlenségükben még mindig meg vannak átalkodva — a kiközösitést jóváhagyja és megerősiti, egyszersmind meghagyja, hogy ezen kiközösitést, melyet nekik az ő főesperesök József szentendrei főesperes ki fog hirdetni, tudomásul vegyék. (XXI. okl.)

De még ezzel sem elégedett meg az érsek, hanem ugyanazon évben utasitja a csuthi prépostot, és Albert pestujhegyi — Buda — plebánost, hogy Benedek veszprémi püspök által a nagyszigeti papokra kimondott egyházi büntetést minden ünnep és vasárnap hirdessék ki. (XXII. okl.)

A csepel-szigeti plebánosoknak ezen ügye ugy látszik éveken keresztül elhuzódott; mert 1309. jan. 15-én Péter csuthi prépost Tamás esztergomi érsektől megkapván Lodomer érsek levelét (l. XXII. okl.) jelentést tesz arról hogy az érseki hatóság ezen rendelete alapján a nagy szigeti plébánosokat Benedek veszprémi püspök és József szentendrei főesperes iránti engedetlenségök miatt névszerint Albertet ki Gyuntannak neveztetik, Simon szent-márloni, Mátyás szentmiklósi papot és másokat kiközösitette. (XXIII. okl.)

[1]) Róka. Vita vespr. praesulum. 168. l.

Ez utóbbi adatok ha nem is bővitik ki Alcsuth történelmét annyiban mégis igen becsesek, hogy döntő érvet nyujtanak amaz állitásom igazolására, hogy Csuth soha sem tartozott az esztergomi érseki megyébe hanem igen is a veszprémibe, és hogy a IX. Gergely pápa 1232-iki levelében emlitett s az esztergomi érsekséghez tartozó csuthi főesperesség nem a mi Csuthunktól vette a nevét.

Mielőtt azonban Alcsuth, illetve a csuthi prépostság viszontagságát tovább kutatnók, végezzünk a Sz. Eusztách tiszteletére alapitott csuthi premontrei prépostság helyrajzi fekvésének meghatározásával.

A XIII. sz. oklevélben azt mondja IV. Béla 1264-ben hogy „kegyelettel viseltetvén a csuthi Szent Eusztách monostor iránt; melyet mi alapitottunk“ stb. „lelkünk üdvéért ezen birtokokat adtuk neki: Csuth és Kukula földjét melyek egymás mellett vannak.“ Csuthinak nevezi tehát a monostort és Csuth földjét adja neki.

A XIV. sz. oklvevélben már, ugyanazon év — melyben a kunok földjeivel adományozza meg, azt mondja a király, hogy „azon birtokokat a szent Leustách monostornak adom, melyet a csuthi szigetben alapitattunk.“ A monostor helyrajzi fekvésének pontjául itt is Csuth határát, csakhogy közelebbi meghatározással a csuthi szigetet jelzi.

A XV. sz. oklevélben is ismételve a „csuthi sziget — insula Csuth“ emlittetik javadalmazásul adatván a „csuthi szigetben lévő prépostságnak a csuthi és kuchulai földek.“

A XVI. sz. oklevélben III. András 1291-ben már elhagyja a „sziget“ jelzést és egyszerüen „János a csuthi premontrei rend prépostja kérésére“ átirja az oklevelet.

Egy szinte 1291. évi oklevélben [1]) már az esztergomi keresztesek konventje beszél „Jánosról a Sz. Eusztách csuthi premontrei monostor prépostjáról és konventjéről.“

A XVII. sz. oklevélben 1291. III. András egyszerüen „csuthi monostort“ emlit.

A XVIII. sz. okl. 1295-ben szinte nincs szó már a „szigetről“, hanem egyszerüen és ismételve „Jánosról a Sz. Eusztách csuthi egyháza és konventjének prépostjáról,“ „Sz. Eusztách csuthi templomáról“. „Csuth faluról“, „a csuthi papról, ki a veszprémi püspöknek és az ő főesperesének régtől fogva engedelmességgel tartozik,“ „Sz. Eusztách csuthi temploma prépostjáról és testvéreiről kik abban az Istennek szolgálnak“ van határozott szavakban említés téve.

A XIX. sz. oklevélben 1295. tizenkétszer ismétlődik a „csuthi konvent“, „csuthi monostor“, „csuthi prépost“ és csak egyszer a „csuthi sziget.“

Továbbá Csuthon mint székhelyén keltezi Péter csuthi prépost 1309-ben Tamás esztergomi érsekhez intézett azon levelét, — XXIII. sz. okl. — melyben értesiti őt, hogy érsek elődje Lodomér parancsára a a csepel-szigeti papok kiközösitését kihirdette.

Tekintetbe véve már most a mai Alcsuthnak hajdan Csuthnak fentebb körvonalzott egykori helyrajzát, annak a viznek a folyását,, mely Baroktól Felcsuthon keresztül jöve a főherczegi kert háromnegyedrészét bekeriti s hajdan átcsapva azon a laposon, melyen ma a konyhakert terül el, szigetté tette a kastélyt is magában foglaló park magasabb részét, tekintve azt a körülményt, hogy nagyobb

[1]) Knauz. Monumenta Eccl. Stigon. II. 299. l.

felhőszakadás vagy hirtelenebb hóolvadás alkalmával az egész kertet ma is szigetté teszi, tekintve a a kertnek az öreg emberek ajkán ma is szigetnek való elnevezését, tekintve másrészről, hogy az okleveleknek csak XIV. és XV. számában van a monostor helyéül csuthi sziget megnevezve a többiben pedig az már csuthi monostornak, csuthi egyháznak, csuthi konventnek, csuthi prépostságnak neveztetik, a minthogy minden ilyen intézmény azon helyről neveztetett el, a melynek területén az áll, a Duna annyi szigete között pedig sehol sem ismernek, sem a régi korba sem ma csuthi szigetet: kétséget nem szenved, hogy a IV. Béla által Sz. Eusztách tiszteletére alapitott és 1264-ben a közvetlen mellette levő Csuth községgel is javadalmazott csuthi premontrei prépostság Csuthon, a mai Alcsuthon, és pedig azon a ma is félszigetet képező emelkedettebb helyen ált, a melyen ma József királyi herczeg ő fensége kastélya áll.

Hogy a mai Alcsuthnak már a XIII. században volt plebániája bizonyitja a XVIII. sz. oklevél mely szerint Benedek veszprémi püspök 1295. márcz. 27-én azon birtokcserében, melyet Lodomer esztergomi érsek és a csuthi préposttal közölt a csuthi plébánosra nézve fentartotta magának fenhatósági jogait ugy maga mint a főesperes részére. A XIV. században pedig mikor a pápai adót szedték említés van téve a csuthi plebániáról, és Miklós csuti plebánosról, ki öt garast fizetett. [1])

Ennél többet ezen korból sem a község beléletére sem egyébb viszontagságára nézve nem tudok felhozni, oklevelekről melyek utbaigazitanának nincs

[1]) Magyarország egyházi földleirása a XIV. században Ortvay 2-7. l. és Szvorényi Amoenitates IV 164. l.

tudomásom, későbbi birtokosának a Pálos rendnek történelme pedig a saját birtoklási korára nézve is nagyon szükmarkú az adatokban. Annyi azonban kétségtelennek látszik, hogy a XIV. és XV. században nem csak a prépostság történelmében, de magában a premontrei rendben is hanyatlás állt be, és birtokai is vagy elpusztultak, vagy elkoboztattak ugy hogy jogos tulajdonosai kényszerültek azt odahagyni.

Igy történt, hogy 1475-ben Mátyás király a csuthi prépostságot a zsámbékival együtt a magyar eredetü Pálos rendnek adományozta. IV. Sixtus pápának 1480-ban kelt azon okleveleiben, mellyel ez adományozást jóváhagyja, elszomoritó adatokat találunk e prépostságok állapotáról.

Rangoni Gábor egri bibornok püspök ugyanis Angelus de Gralphis patai főesperest az egri megyéből, Clemens de Turon-t pedig az esztergomi megyéből, küldte ki vizsgálat végett. A kiküldöttek azt jelentették, hogy Zsámbékon egy premontreit, Csuthon pedig egyetlen egyet sem találtak

Az alig kétszáz évig fenálló csuthi prépostság javait a fentebb emlitett adományozás alapján 1477. márcz. 14-én a pálosok foglalták el. Ezekről is csak annyit tudunk, hogy első kormányzójuk Budai Imre fráter volt, és hogy ezen szerzet minden gondját a csuthi kolostor birtokai visszaszerzése és megtartására forditotta.

Pál csuthi perjel ennélfogva 1514-ben az esztergomi káptalant megakadályozta abban, hogy Esztergomban egykor a csuthi prépostság által birt javakat elfoglalja.

1518-ban pedig Ruska Gáspárt, Ujvásárhelyi Györgyöt, Róhman Zsigmondot és másokat gátolt

meg tiltakozásával abban, hogy a csuthi kolostornak még a premontreiek idejében birt pestmegyei Ocsa melletti javait Totont, Gyónt, Kemei és Kindkőrös pusztákat, a Csepel-szigetbe pedig Fődémest stb. elfoglalják [1])

Ezen óvás ellen, valamint a pálosok mint a premontrei javak „vakmerő és szentségtörő bitorlói" ellen ismét a premontrei rend prépostjai t. i. Ferencz sághi, és mások tiltakoznak Endrė az esztergomi káptalan nagyprépostja előtt, mint ez ügy megvizsgálására különösen kiküldött biró és biztos előtt [2]) de eredmény nélkül.

E kölcsönös perlekedésnek a törökök vetettek véget, kik hazánkba betörvén, azt széltében pusztitották s a pálosok által odahagyott csuthi monostort is feldulták, romba döntötték. Birtokai közprédává lettek s az elpusztult monostor is magánosok kezébe került.

Hátrányukra volt a pálosoknak az is, hogy Rudolf uralkodása alatt Fejérmegye felső részét, a mely kevésbbé nyögött a török uralom alatt közigazgatásilag Komárom megyéhez csatolták és igy Alsó- és Felső Csuth, Acsa, stb. szinte oda estek. A mily előnyös lehetett ez a beosztás közigazgatásilag a nemeseknek, oly hátrányosnak bizonyult az a birtokaikat távolból kormányzó pálosoknak, a kiket Komárommegye hatósága nem egy izben akadályozott a tized beszedésében.

Igy erőszakoskodott ellenök Komárom megye 1690 ben is, a mikor ráirt Jurkovics Márton pápai vikariusra, hogy ne háborgassa az acsaikat, csuthiakat és szentpéterieket, kik senkinek sem adóztak,

[1]) Acta Conventus Chut 2. cs. 2. sz. az országos levéltárban.
[2]) Czinár. Monasteriologia. II 14. l.

hanem mint igaz nemes emberek nemes földeket birtak, tehát most sem kivánhatja kegyelmed, hogy kegyelmednek azon földről adózzanak, ember emlékezet óta nem lévén soha senkitől is hárborgattatásuk.

Komárommegye tehát a pálosok erőszakos megröviditésével fogta pártját a közigazgatási tekintetben reá bizott községek lakosainak és akarta őket a nemesek sorába fölvenni, nem tekintve Mátyás király adományozását, nem azon szerződéseket sem, a melyeket a pálosok pápai priorja a jobbágyokkal a dézsma ügyben kötött és a melyek máig is megvannak az országos levéltár aktái között.

De a pálosok is minden eszközt felhasználtak, hogy jogaikat érvényesitsék. Az 1696. évi összeirásban ugyanis az mondatik Alcsuth, Felcsuth és Acsáról, hogy ezek lakosai nem nemesek ugyan, de ügyük a pesti pálosokkal per alatt áll, most azt követelik, hogy ők nemes jogokkal birnak.

A Fejérmegye levéltárában őrzött iratlajstromok szerint, — mert az okiratokat fel nem tudtam fedezni — az acsaiak, al- és felcsuthiak és kajászószentpéteriek már 1693-ban folyamodtak ezen igényök érvényesitése végett a megyéhez a pesti pálosok ellenében. És miuthogy ebben Komárommegye volt legnagyobb védelmezőjök 1694-ben utasitotta Fejérmegye Hajnal Márton szolgabirót, hogy Komárom megyétől kérje ki az illető községek nemesi privilegiumait. De minthogy ilyen privilegiumot Komárom megye sem tudott felmutatni és voltaképen csakis néhány az illető községekbe letelepült nemes érdekében indult meg az egész mozgalom: a községek többi jobbágyai tiltakoztak azoknak ily módon való felszabaditása ellen

az adózástól. Mindazonáltal a néhány nemes meg kapta a nádor protectiónális parancsát, mely ellen a jobbágyok, ezek ellen ismét a nemesek megbizottja Sajnovics Mátyás protestált. Ezen peres ügyben végre 1696-ban Fejérmegye döntött, hogy miképp? azt a levéltári lajstrom nem tünteti föl, de valószinüleg a nemesek javára, mert még ugyanazon évben nov. 16-án kelt a nádornak egy levele, melyben a jobbágyokat veszi pártfogásába; mi ellen ismét a nemesek protestálnak.

Ezen viszálkodás alkalmat adott arra, hogy a községek földjeit a szomszédos falu népei bitangolják; igy tettek a lovasbérényiek 1700-ban Acsa határával, mi ellen aztán a pesti pálosok tiltakoztak a vármegye előtt. 1702. nov. 22-én kelt kir. rendelet Acsát és Alcsuthot a bécsi Neoaquistica Commissió elé idézi.

Hogyan és mikép történt azt a levéltári lajstromokból nem lehet kivenni, de tény, hogy 1702-ben már Ujváry Imrét találjuk Acsa és Alcsuth urának ez t. i. tiltakozik az ellen, hogy a kalocsai érsek szedhesse ott a tizedet. Ujvári aztán áruba bocsájtja a két községet, de megvételük ellen tiltakoznak a pálosok.

A megyei levéltári lajstromok feljegyzései arról is tesznek említést, hogy Ujváry Imrét az acsai és alcsuthi lakosok erőszakosan meggyilkolták; Mi volt az oka, okiratok hiányában nem tudom megmondani, de a vizsgálatot elrendelte ez ügyben a nádor 1715. jul. 17-én kelt parancsával, mely vizsgálat felülbirálása aug. 16-ára tüzetett ki.

Ugyanezen évről az van feljegyezve, hogy Ujvári Imre özvegye Sigrai Borbála a megmaradt acsai, alcsuthi lakosoknak az adozás alóli fölmen-

téseért folyamodván, a megye hozott határozatot s fölmentéseket 1715-ben nov. 22-én a felség is meg a nádor is jóváhagyja. Minek következtében 1719. okt. 6-án a nádor az acsaiakat és alcsutiakat a Curialisták sorába venni és az összeirásokból kihagyatni rendeli.

1722-ben panaszt emeltek az acsaiak és a alcsuthiak az uradalom zsarolása ellen, a megye báró Amadet küldi ki vizsgálatra, melynek eredményéről Ujvári Imre özvegye kéri a jelentést.

1724-ben telepittetnek Acsára a németek, és Ujváriné 4 évi mentességükért folyamodik.

Arról is van tudomásunk, hogy a törökök kiüzetése után I. Lipóttól a pálosok ismét megkapták fejérmegyei birtokaikat, Acsát, Kajászó-Sz.-Pétert, Felcsuthot, és Alcsuthot, de Acsa és Alcsuthban beleült Smidek Frigyes, kit csak 1753-ban befejezett perrel lehetett kimozditani. [1])

A pálos rend anyagi viszonyainak, miként a a fentebbi adatok mutatják — ezen fokozatos csorbitása mellett nagy kárt szenvedett ez időben a katholiczismus is, különösen az által, hogy a törökök a protestantismust valósággal pártfogásukba vevén, ezek az egész megyében, tehát Alcsuthon is tért foglaltak s mig 1712-ben Székesfejérvár, Moór és Ercsin kivül sehol sem volt r. kath. plebánia, a protestánsoknak igen sok faluban, tehát Alcsuthon is volt lelkipásztoruk és templomuk. [2]) Igy tudjuk, hogy az 1753—54. évi összeiráskor Alcsuth az acsai plebánia fiókegyháza lévén „itt a katholikusoknak nem volt templomuk de az a kőből épült templom

[1]) Rupp Jakab M. orsz. helyrajzi tört. I. 137. l

[2]) A Fejérmegyében levő plebániák összeirása 17 3 54-ben. Összeirások VIII.

melyet akkor a kalvinisták birtak, ezelőtt a katholikusoké volt.“ S azt is mondja az összeirás, hogy „Alcsuth falucskát a török időben is lakták a reformátusok s volt predikátoruk is. De mikor a török Bécs ostromára vonult, elhamvaztatott s mindaddig romokban maradt, még Fejérvár a keresztények kezére visszakerült. S a mikor Acsát a protestans lakosok megszállták, megszállták Alcsuthot is és elfoglalták a régi kath. templomot, mely később a mikor t. i. a katholikusok is telepedni kezdtek, birtokukban maradt; kath. házaspár volt ekkor Alcsuthon nyolcz.

A pálos rend Alcsuthon való birtoklását megszüntették végre, II. József császár egyház és alkotmány ellenes reformeszméi, melyeknek hatása alatt elrendelte, hogy a haza anyagi és erkölcsi fejlődése tekintetében annyi érdemeket aratott szerzetes rendek, köztük a pálosok is, eltöröltessenek. Birtokaik, köztük Alcsuth is, a vallás alaphoz csatoltattak.

A vallás alap csak 1836-ig kezelte Alcsuthot ekkor t. i. jan. 7-én V. Ferdinánd az acsai uradalom neve alatt levő birtokokat t. i. Alcsuthot, Acsát, Hatvan és Vérth-Szent-György pusztákat más családi birtokokért felcserélve „alcsuthi uradalom“ elnevezéssel boldog emlékű József nádornak adományozta. (XXIV. okl.) utasitván egyszersmind a székesfejérvári káptalant, hogy ő fenségét a javakba ünnepélyesen beigtassa. Királyi emberekül nevezvén meg Cziráky Antal gróf országbirót és Fejérmegye főispánját, Szolgaegyházi Marich István Dávidot, Ürményi Miksát, Szücs Lajos fejérmegyei alispánt.

A székesfejérvári káptalan hódolattal fogadván a királyi beiktató parancsot, Marich János nagyprépostot és skutarii czimzetes püspököt, ennek

akadályoztatása esetére Farkas Ferencz éneklő kanonokot küldötte ki kebeléből a beiktatás eszközlésére. Minek következtében Dénesfalvi gróf Cziráky Antal királyi és Marics János káptalani emberek okt. 18-án megjelentek Alcsuthon. A nádor nem volt jelen, hanem ugyanazon év okt. 13-án kelt meghatalmazásnál fogva Vartenbergi Valdstein József gróf helytartósági titkár helyettesitette őt, és három nap alatt elvégezték a beiktatást.

Alig volt az országban valamikor ily fényes ily ünnepélyes és annyi ember jelenlétében eszközlött beiktatás. Hogy ezen állitásomat igazoljam, ide irom azok neveit a kik abban mint tanúk részt vettek.

Keglevich Gábor gróf helytartósági elnok, Ürményi Ferencz fiumei kormányzó, galanthai gróf Eszterházy Miklós két fiával Miklós és Pállal, gróf Batthyány Kázmér, gróf Sándor Móricz, Ürményi János, Szolgaegyházi Marich István Dávid, — az első kivételével valamenyien birtokos szomszédok.

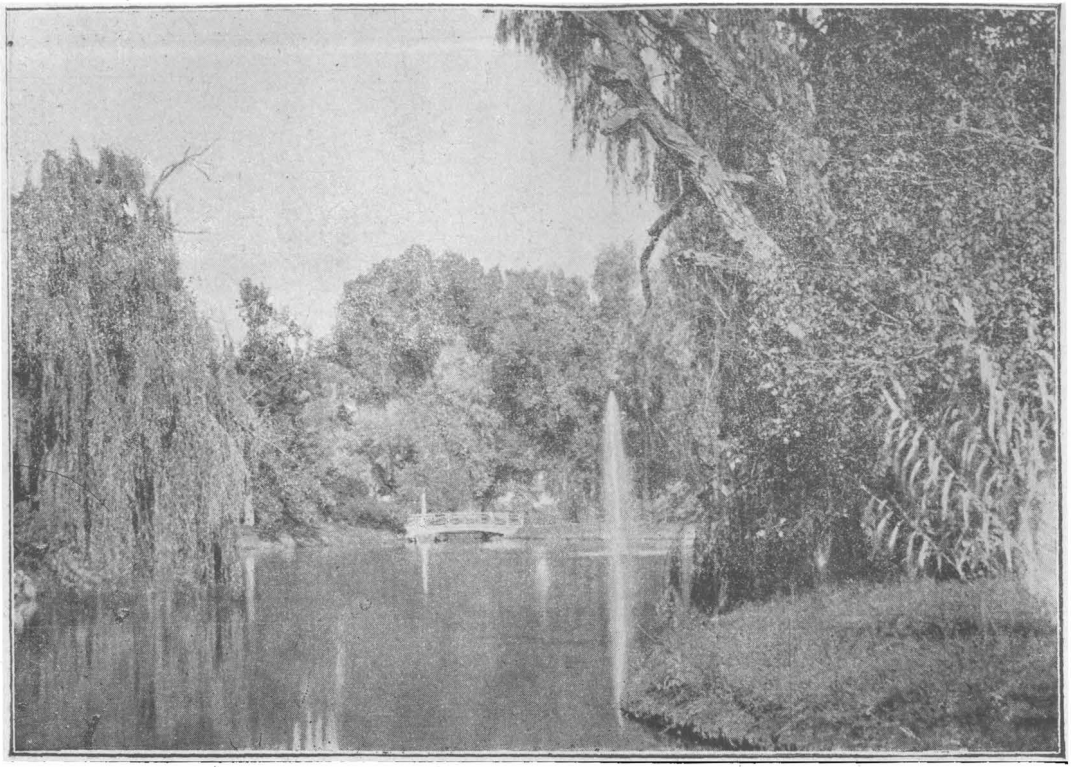
Privitzer Alajos helytartósági tanácsos, Beőthy Sándor királyi ügyigazgató. Verebi Végh Ignácz országbirói itélő mester ugy is mint szomszéd birtokos, Vizkeleti Mihály kerületi biztos, Farkas Ferencz székesfejérvári nagyprépost és Pendl Ferencz kanonok mint Etyek és Gyuróban szomszédos birtokos káptalan képviselői, Pázmándy Dénes komárommegyei alispán, mint felcsuthi birtokos szomszéd, Dubroviczky Simon pestmegyei alispán, Bernátfalvai Földváry Gábor, pestmegyei helyettes alispán, Simoncsics János pestmegyei szolgabiró, Pap Gábor helytartósági titkár, Kempelen Gyula ifj. Pázmánd ura, Frőhlich József kamarai számtiszt, Hermann Keresztély, József nádor jószágkormányzója,

Ladoméri Ladomerszky Imre a nádor alcsuthi ügyvédje, Heringh Ignácz a lovasberényi uradalom ügyésze, Farkas György országbirói titkár, ki a királyi kegyelmes adományozási levelet felolvasta.

Fejérvármegye részéről: Szüts Lajos alispán, Pészaki Bajzáth György helyettes alispán, Nedeczky Ferencz ifj. megyei jegyző, Alsószomolányi Nagy Ignácz megyei főpénztárnok, Eklér Mihály, Petrás Károly megyei partikuláris perczeptorok, Huszár Péter megyei ügyész, Szluha Imre, Mentler Károly Sárközy Kazimir szolgabirók, Pap Gábor, Gyöngyössy Antal, Meszlényi Lajos, Vasanics László megyei alszolgabirók, Petheő János, Nagy László, Eklér József megyei táblabirók, Bánhegyesi Zuber Imre megyei táblabiró, ugy is mint tabajdi és felcsuthi szomszéd és felolvasója az iktatási parancsnak, Takáts Sándor, Véghelius Zsigmond, Moró Antal, Meszlényi Ferencz, Győrfy József, Mészöly Lajos, fejérmegyei esküdtek.

Plebánosok: Schiller Mihály acsai pleb. váli kerület esperese cz. kanonok, Krizsány Ignácz szfejérvári felsővárosi, Lezsó András csákvári, Maurer György bicskei, Galla István páikai, Simontsits Károly ettyeki, Borovetz Mihály gyurói, Fleichtinger János szomori, Pilsák György pákozdi, Adanovics Izidor isztiméri Simovits Lipót lovasberényi, Huliman András martonvásári, Fligl József vaáli, Tóth Antal felcsuthi, Kégl János eősküi, Streith Miklós boglári, Kopalik Kajetán szaári plebánosok, Szőke Jeromos ciszterczi rendü áldozár és a szfejérvári gymnasium IV. osztályában tanár, Janek József püspöki és jelen esetben a káptalan részéről kiküldött aktuárius.

Káplánok: Huber József és Szigly Károly

Részlet az alcsuthi kertből.

Csákvárról, Wéber Ferencz etyek', Benedek Ferencz vaáli, Haincz Lipót acsai, Barics Imre zsámbéki, Marinkovics György érdi, Kálmán János és Gózony András ráczkevei káplánok.

Továbbá ügyvédek: Akter Mihály, Linzer Vilmos, Guitman József, Orsonics János, Felsőőri Nagy Antal, ugyis mint szomszéd bodméri birtokos, Szabó Ferencz, Ferenczy Ferencz, Malesevits Miklós, Antal János, Kiss János valamennyien Sz.-Fejérvárról.

Csaby Antal, Müller Ferencz, Ybl Károly, Pilhoffer János, Braun József székesfejérvári polgárok.

Szomszédok: Lovasberényből Lakatos István tisztartó, Horváth József ispán, Árvay Imre jegyző, Héj József biró, Csordás István esküdt.

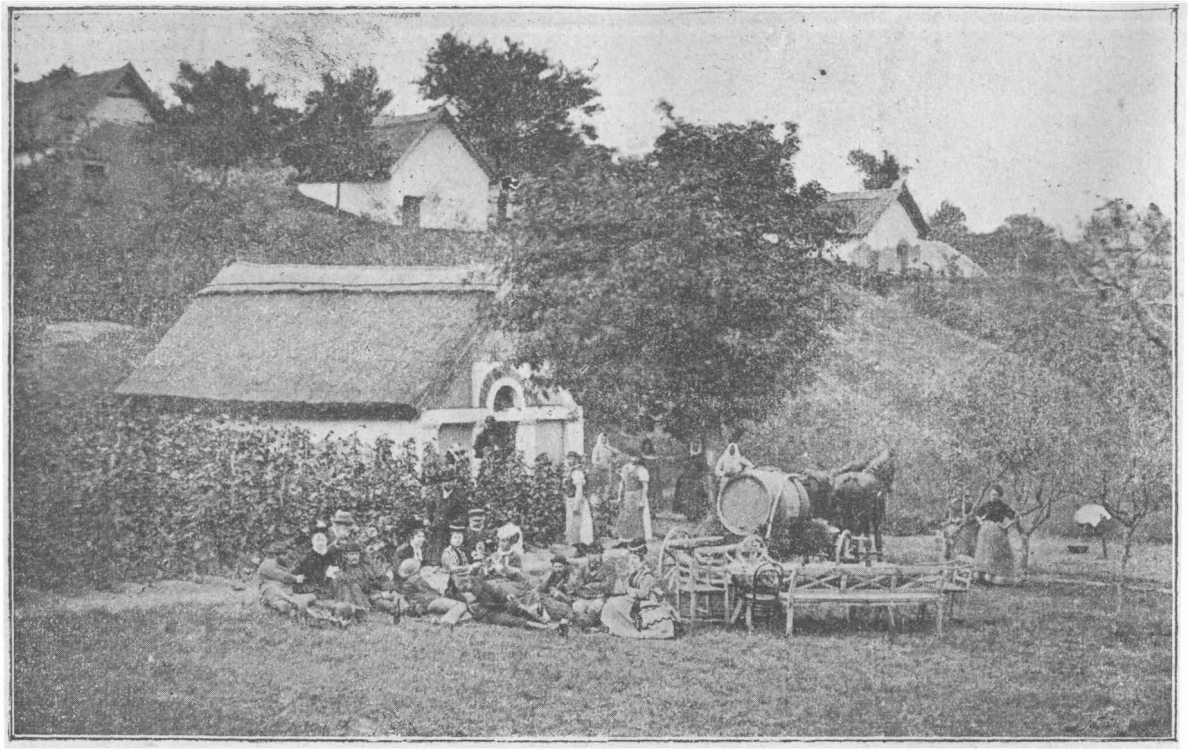
Csikvárról: Géczy Péter tatai urodalmi felügyelő, Rostaházy Károly, Pranner Gábor ügyészek, Kovács József tisztartó, Buchanek György számtartó, Loisch Imre jegyző, Jaró István biró, Gujás Ferencz esküdt, Janicsek Pál esküdt.

Zsámbékról: Pernits József számtartó, Sándor János jegyző, Deller József.

Bicskéről: Zombath Ferencz a bicskei urodalom prefektusa, Horváth Ignácz ügyész, Vochmicska György tisztartó, Pirk József ispán, Rodrich Lajos jegyző, Buzi István biró, Sadli József és Börösky András esküdtek.

Ettyekről: Horváth József tisztartó, Horváth János mérnök, Simon András sóskuti számtartó, Szabó Sándor pákozdi számtartó, Neverkta Károly ettyeki jegyző, Varga Antal biró, Vündaizen Ádám, Martin Antal esküdtek.

Gyuróról: Vittman János uradalmi irnok, Krispeh Mihály jegyző, Tóth József biró, Bönkös János, Petruska János, Pásztor István esküdtek.

A főherczegi család szürete Alcsuthon a 70-es években.

Vaálból: Németh Mihály számtartó, Schlemne Ferencz jegyző, Nagy András biró, Szerencsés György Becsei Pál esküdtek.

Tabajdról: Szeles Dániel, Erős Benő, Roboz József, Roboz Ferencz, Bodacz Zsigmond, Szőke Sándor, Töltéssy András, Jankó Imre, Jankó Ignácz, Lethenyei Imre, Mohós János, Mohós Ferencz, Hollósy János jegyző, Acsay István biró, Pintér János, Szalay Ferencz idősb esküdtek.

Felcsuthról: Ifjabb Pázmándy Dénes, Petheő János, Tóth Sándor, Szőke Gábor, Moró György, Periaki Horváth Antal, Dóczy Dániel, Szöllősy András, Vörösmarty István, Érdy Ferencz, Balogh József, Vasanits József, Farkas János, Körmendy Samu, Szőnyegy András, idősb Kup István, ifj. Kup István, Márton János, Mányoky Sándor, Boda Pal, Várady Sándor, Ágoston János, Erős Samu, Kolozsváry Ignácz, Böröndy Ferencz, Ravasz Péter.

Bodmérről: Fülöp Sándor, Török András, Eörsi Nagy Sándor, Szöllősy János, Lengyel István, Rózsa Károly, Hollósy Ferencz, Miklós Lajos, Bóné József, Kiss János, Rotteschiß János, Rákóczy István, Zágonyi János, Mohácsy József.

Dobozról: id. Dobozy András, id. Dobozy István, Dobozy Dávid, Dobozy András. ifj. Dobozy István, ifj. Dobozy Zsigmond, Elek István, Csuthi Péter id. Csuthi Mihály, Kónya Benő, Miklós István, Dobozy György, Balogh István, Dobozi Benő, Csuthi Péter, ifj. Csuthi Gábor, Elek Samu, Dobozy Sándor, Cserna János, Horvát János, Érdy János, Belley Péter, Csuthi György, Kónya Péter, Belley János.

Baracskáról: Bogár József, Karay Károly, Lengyel Antal, Töltésy Antal, Baros László, Töltésy Lajos, Töltésy József, Töltésy Ferencz.

Ezek vannak az iktatási oklevélben, mint jelenvoltak megnevezve, a kik előtt tehát Alcsuthon mint az urodalom központján szabad ég alatt egy erre létesitett emelkedettebb helyen, midőn az adományozási oklevelet, és iktatási parancsot felolvasták, Cziráky Antal annak tartalmát magyarul is előadta, átadván Valdstein Józsefnek kezébe ki egy széken ült, a földről felvett egy darab rögöt s őtet jobbján, a káptalani kiküldött pedig balján vezetve József nádor helyett, illetőleg az ő személyében József nádort Alcsuth és a hozzá tartozó Acsa falu, Hatvan és Vért-Szent-György puszták birtokába beiktatták, a mikor aztán régi szokás szerint Komáromy János alcsuthi jobbágy és esküdt és Hack Sebő acsai jobbágy felemelték, természetesen a közönség éljenzése között.

A beiktatás megtörténvén egy erre készitett sátorba vonultak a beiktató személyiségek, hogy a netán jelentkező ellentmondókat meghallgassák ; meg is jelent az első nap t. i. okt. 18-án Hollósy Somogyi András aranyosi közbirtokos, és ugy saját mint érdektársai nevében előszóval ellentmondott és ezt irásban is előterjesztette következő tartalommal :

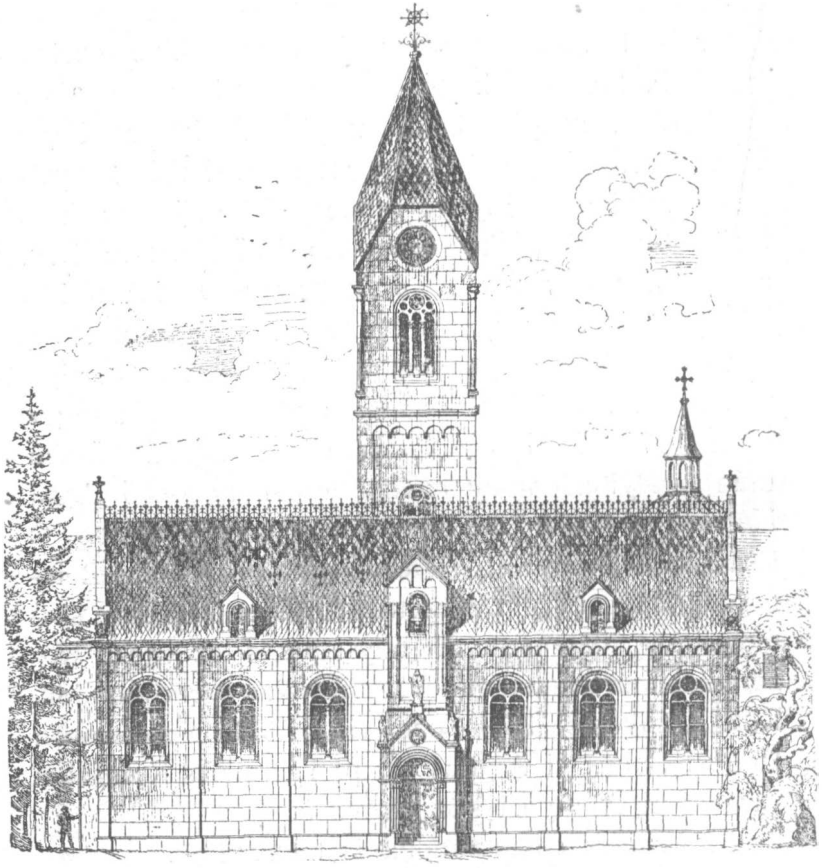
„József Ő Császári és Királyi Fő Herczegségének, Magyar Ország Nádor Ispánjának, Legkegyelmesebb Uramnak, a Felséges Királyi Adomány Levélben foglalt, számlált, s megnevezett határokban leendő bevezettetése alkalmával Tekintetes Fejér Vármegyében kebelezett s a Kegyelmes Királyi Adomány Levélben is felolvastatott Acsa nevezetü Helységben, — igaz ügyem mellett leendő alázatos Fő hajtásommal, tisztelt Ő Császári s Királyi Fő Herczegségének mai alólirt napon és Esztendőben történendő Beiktatása ellen, nehogy

később az elhallgatás vagy Ellent nem mondás esetében őseim által Kegyelmes Királyi adománynyal birt javaim is ujabbi felkérés mellett zavarodásba kerülhetnének, ezennel amennyiben Őseim Legkegyelmesebb Királyi Adomány Levél mellett részint mostanság is birt több számos megnevezett határokkal az acsai határt is századokkal ezelőtt birtokaik között felkérték volt s azokba magokat be is iktatták, melyek közül ugyan Tekintetes Fejér Vármegyei Baracskai és Iváncsai felkért és kegyelmes királyi adománynyal is megerősitett javaknak ez ideig szakadatlan békességes birtokán őseim után állok, a többször nevezett Atsai határban Ő Császári s Királyi főherczegsége örökösödési beiktatása ellen, irásban foglalt kinyilatkoztatásom mellett solemniter protestállok, s Contradikállok, s ezen okoknál fogva most jövendőbeli biztositásom tekintetéből őseim után királyi adomány mellett reám nézendő Atsai Helység s határ Jussaim fentarthatása fejébe Ő Császári s Királyi Fő Herczegsége örökösödési Beiktathatásának vagy Bévezettethetésének magam személyébe a meghivott Bizonyságok s az egész Közönség előtt reclamállok, elleneszóllok s ellene mondok. Költ Aranyoson 18-ik octobris, 1836. esztendőben Hollosi Somogyi András m. p. Tekintetes Komárom vármegyei Aranyosi köz Birtokos.

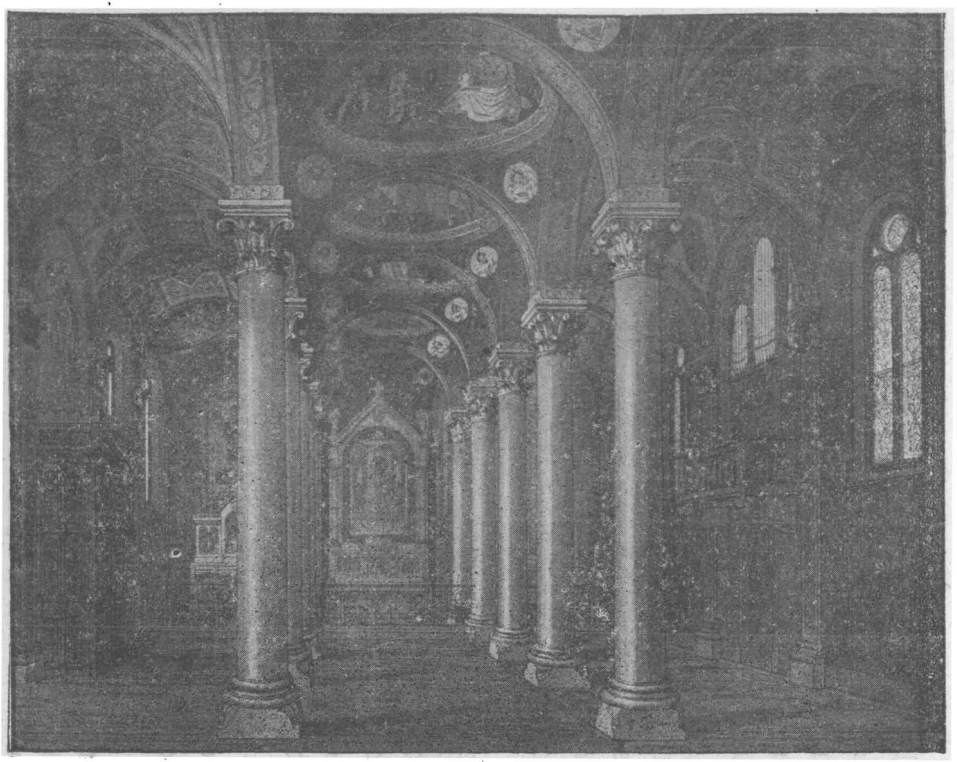
Még más ellentmondók is találkoztak.

Az iktatás második napján t. i. octob. 19-én megjelent a királyi emberek sátrában Felső Eőri Paál János baracskai közbirtokos mint neje született Mátyásy családja jogainak képviselője s szóval ellentmondott a státutiónak.

Harmadik napon végre megjelentek az iktató

Az alcsuthi kápolna külseje.

Az alcsuthi kápolna belseje.

urak előtt Dezső Péter és Dezső János, magyar-almási zsellér emberek s a beiktatásnak ellenmondtak. [1])

József nádor birtokába vevén az alcsuthi földeket, állandó otthont alapitott ott magának és fenséges családjának.

Még nem egészen nyolczvan esztendeje, hogy József nádor a legelső élőfát sajátkezüleg ültette az alcsuthi pusztán s a legelső parasztgyermeknek abécét adott a kezébe s ma már nép és vidék mintaképe annak, a minek „kell“ lennie az egész országnak valaha.

A kopár agyaghalmokat rengeteg erdő fedi; a tölgy összeborult az egykor egyetlen magányos ős szálfa körül, a szálas fenyőerdő kanyargó utjain őzcsapat szökel keresztül s a gyümölcstermő pagonyban a fácánok húznak végig.

A magas tetőről merre a szem ellát, mindenütt nevető tájék, dicsekedő halmok, arany szántóföldek, pompázó bársony rét, hivogató liget, mámoros szőlőhegy; közben fehér házak, fák közé bujt falvak, asztagokkal körülvett majorházak, legelésző gulák, birkanyájak, ménesek.

A kopár sziklaoldalakból kőbánya lett, melynek óriási prizmái mint egy hófehér uj várrom szakadéka, tünnek fel a távolban.

És alant a falu közelében a fejedelmi kastély, tornyos templomával, melynek óraütése mérföldnyire hallik, körülfogva a nagyszerü parktól, melynek lombjai közül messzire kiragyog a pálmaház roppant üvegkupolája.

Egy átelleni ormon a megdicsőült nádor már-

[1]) Székesfejérvári káptalan Hiteles hely. Prot. II.

vány emléke, melyet hálás gazdatisztjei emeltek a késő időknek tanuságul.

Az alcsuthi kert már régóta hires az országban mint anyatelepe valamennyi diszkertnek, a honnan exotikus fáinkat szerezzük. Csakhogy amiket mi araszszal mérhető fehér és veres levelü bokrocskákul ápolgatunk, azok ott terebélyes óriások.

A pálmák háza, az orangeria, az orchideák melegházai s az egész kertet tropicus tenyészetre ösztönző ártézi kut és vizvezetés már a nádorfi, József főherczeg alkotása.

Mióta az ártézi kut és a vizvezeték létrejött, az egész óriási park ujjá alakult át; a tavakban a vizi növényzet, a nagy költséggel összehordott sziklacsoportok közt az alpesi flora diszlik egész otthoni pompájában. És az igy megalkotott berkei és pázsitjai Alcsuthnak játszó terévé lettek a kis főherczegnőknek és főherczegeknek. Ott kergették a himes lepké', fogdosták a világító Szt. János bogárkákat; és ma már mint mythologiai rege tünik fel előttünk az alcsuthi parasztgyerekeknek az a kiabálása: Palatinus Pista, Palatinus Jóska gyertek le játszani.

Az igazi fényoldala Alcsuthnak, a haszongazdaság. Ménei, merino juhai, tehenészete világszerte hiresek, az uradalomnak szántóföldein 82 fontos a buza.

A falvakban kitünő iskolák ojtják az uj nemzedékbe az ismereteket, egyet a főherczeg tart fenn, másikat a kálvinista hivek. A kisdedóvó, a nőipariskola, Klotild főherczegnő alkotása. S hogy a nép védve legyen az uzsora ellen fel van találva számára az önsegélyző takarékpénztár. — Nem szórják

itt az ingyen ajándékokat sápitozó szájnak hanem megtanitnak minden embert megélni a maga keze, esze után.

Hanem a nyugdijazott cselédek hivei már egész telepet képeznek.

És in fine finali, ez a a legfőbb facitja a dolognak; 80 év előtt volt a tiszta jövedelme ennek az uradalomnak holdankint 8 váltó krajczár, most pedig 8 ezüst forint. Ez ám a honfoglalás!

Legujabban Libits Adolf a főherczegi uradalmak jószágkormányzója, egészen uj alapokra fektette a gazdálkodás minden ágát, ugy annyira, hogy ugy az uradalmak jövedelmezősége, a kertészet, tehenészet, juhászat hasonlókép a legmagasabb fokra emeltetett és méltán mintaszerünek mondható hazánkban.

A nádor után annak ifjabbik fia József főherczeg örökié Alcsuthot, idetelepedett ő is, és alapitá fenséges családját.

József főherczeg buzgó vallásosságának egyik legszebb jelét adta, midőn elhatározta, hogy családja tartozkodási helyén templomot fog épittetni nem csupán fenséges családja számára, de a hivek számára is, kik mindez ideig templom nélkül lévén Felcsuthra jártak istenitiszteletre. A templom tervezetének elkészittésére felszólitotta Stornó Ferencz műrestauratort, ki a nehéz feladatot a legfényesebben oldotta meg. Templomul ugyanis a főherczegi kastélynak egy már beépitett része volt átépitendő és pedig a legtisztább stylszerüséggel. Stornó elkészitette tervezetét, mely az 1879. évi székesfejérvári kiállitáson kitüntetést nyert. Mintegy másfél év alatt az udvari kápolna elkészült, melyet azután 1880. november hó 27-én Simor János herczegprimás ünnepélyesen felszentelt.

Az Isteni szolgálat teljesitésére udvari káplánságot alapitott, mely hivatást eddig Horváth Sándor, Heller Iván, Rácz András, Pintér Ferencz, Peék Gyula és Szauer László lelkészek töltötték be.

Ugyancsak a főherczegi család nagylelküsége folytán létesült Alcsuthon a Paulai Szt. Vinczéről nevezett irgalmas nővérek vezetése alatt álló leányiskola és ovoda; az iskola, illetőleg a zárda épülete hasonlókép kápolnával összekötve, nem csupán a nővérek, de hivek használatára is.

E helyen emlitem még meg a csuthi premontrei rend ismeretes prépostjait is amint azokat az okmányokból megállapitani sikerült: 1291—1295. János prépost, 1309. Péter prépost; 1332. Jakab perjel; Kőszeghy János prépost; 1646. Mohácsy Gergely cz. prépost pozsonyi kananok; [1]) Gillanyi György novii püspök és esztergomi kanonok után 1690. nov. 10-én Bullovics János esztergomi kanonok lett préposttá; 1727. okt. 2 Návay János váradi kanonok; 1730. aug. 15 Fábry Jakab váradi kanonok; [2])

Az ev. ref, egyház. Alcsuthnak már 1620 ban rendes lelkipásztora volt. Anyakönyve 1764-ben kezdődik. Lelkipásztorok voltak; Herczegszőllősi Gáspár, Budai István, Köveskuti György, Ráczkevi István, Kosdi István, Kecskeméti Mihály, Tóthfalusi András, Pápai István, Kosdi István, Patyi Áldott István, Veresegyházi István, Kerepesi Mihály, Berényi István, Örsi Péter, Csokonai László kinek 1762-ben történt halála után akkori földes urai Alcsuthnak, a Paulinus barátok nem engedtek más lelkészt hozni 1765-ig, a mikor lelkipásztorul nyerte Nagy

[1]) Rupp. Magy. orsz. helyr. tört I. 137 l.
[2]) Kir. könyvek orsz. levéltár.

Istvánt, ki később zámolyi pap és esperes lett Pap István, Szőke Péter, Sárkány József, Szentkirályi István, Környei József, Nagy István, Ujlaki Sámuel. Mészáros Károly, Mészöly Győző.

1696. Lakosok. Biró: Miklós Tamás, Parthy Mihály Szalay György, Elek Gergely Takács Gergely, Tóth István, Bárányos József, Bőcsey Mihály, Elek József, Simon József, Sebeők István, Nagy Balázs, Sebeök András, Adony András, Patkós István, Tömpe Mihály, Bencze Gergely, Borsos Pál, Szalay Mihály, Miklós Imre, Csuti István, Bencze Mihály.

ALSÓ-SZENT-IVÁNY (puszta.)

Hajdan Zedreg.

Alsó-Szent-Iván puszta a megye déli részén fekszik közel Alsó-Alaphoz. Okmányaink szerint két részre volt osztva, a mint t. i. I. Ferdinandnak a leleszi konvent által átirt és Batta történetében közölt 1563. febr. 7-én kelt adomány leveléből is kitünik, a melyben Szent Iván és Zedreg együtt emlittetnek.

Eredetére nézve az oklevelek világosan bizonyitják, hogy a Szent-Iván helyén létezett Zedreget a Bessenyők alapitották, a kikről már művem I. köt. 168. l. valamint jelen kötetben Aba történeténél szóltam.

Kutatásaim alatt több adatot találtam Zedregről, a nélkül hogy megtudtam volna hol létezett. Ujabban fölmerült oklevelek már tájékozának egy kissé, de csak a vidékre nézve. Kérdezősködtem odavaló birtokosoktól; hirét sem hallották soha. Végre egy

megyei tanukihallgatás nyomára vezetett, s ma már megtudom mondani, mely ponton állott még 1417-ben Zedregnek a B. Szüz Mária tiszteletére szentelt temploma. S miután azt hiszem, hogy nemcsak az ősi helyen lakó s azt birtokló honfitársimnak, de minden történetkedvelőnek jó szolgálatot teszek, összevonom Zedreg multjára vonatkozó adatokat s kijelölöm a helyet, a hol egykor a Besenyő község virágzott.

1265-ben IV. Béla a Guthon Fejérmegyében levő monostor kegyuri jogáért átadja Sinister Miklósnak Zedreget. [1])

1323. okt. 15-én több zedregi nemes, névszerint Kozma, Marczel és Domonkos testvérek, másrészről pedig Máté, Gergely és Mihály szinte testvérek bizonyos verekedés és testi sértés következtében kiegyeznek a földvári konvent előtt, s Kozma és testvérei négy márkát fizetnek Gergelynek és testvéreinek. [2])

1326-ban a fejérvári keresztesek előtt egyezkednek igy ki fáncsi Nothyr Máté, Domonkos, Zul fia, Balázs Kozma fia, István és Pál Ompud fiai, Beze Ipoch fia András Bernát fia, valamenyien czeczei besenyők — zedregi Mihály, Gergely és Mátéval, Jakab fiaival, és több megnevezettekkel olyformán hogy Nothyr tiz márkát fizetett. [3])

1330-ban ismét a földvári konvent tesz arról bizonyságot, hogy a fentebb emlitett Gergely, Máté és Mihály Czeczei Jánossal és Simonnal egymásközt kibékültek. [4])

1337. május 1-én már azt is megtudjuk, hogy

[1]) Fejér. Dipl. VII. I. 328. l.
[2]) Anjoukori okmt. II. 88. l.
[3]) Fejér Cod Dipl VI I. 5. 289. l.
[4]) Anjoukori okmt. II. 487. l.

Kis- és Nagy-Zedreg létezett. Zedregi Pál t. i. Zedregi Chatónak fia, Kis- és Nagy-Zedreg között levő telkét, mely Cható ülésének neveztetett, Zedregi Máté mesternek, Jakab fiának tiz márkáért örökáron eladta. [1])

Eddig ugyan mitsem árulnak el okmányaink a zedregiek bessenyő voltáról; de Róbert Károlynak egy 1337. jul. 29-én Visegrádon kelt donacziójában, melyben Kaydán fiának Bodonnak elhaltával a koronára szállt Kis-Bere birtokot Somogyban, s Szent-Mártonban a besenyők közt levő részt Zedregi Gergely besenyőnek adományozá, őket világosan besenyőknek jellegzi [2]), hasonlókép egy másik oklevélben Pál országbiró 1338. decz. 2-án ki a magvaszakadt Kaydan besenyő berrei birtokát Thudbeygh fia Domonkos ellenében a Kaydannal rokon Zedregi Jakab fiainak itéli oda, mint a kik már a közvetlen előbb érintett oklevél szerint azt a királytól kapták. [3])

A Zedregi család egyik tagját 1347-ben már a fejérmegyei szolgabirák sorában találjuk. A fejérmegyei besenyők ispánja Gergely mester ugyanis bizonyságot tesz arról, hogy Igari György, Naszlai János és Zedregi Mátyás, Jakabnak fia, fejérmegyei szolgabirák bizonyos osztályos egyezséget hoztak létre Gyula-Örs község határában, mely egyezség szerint egyrésze a határnak Gyula tóval Örsi Besenyő Gergely fiának Miklósnak, s ennek fiainak Antal és Andrásnak esett osztályrészül, a másik két rész pedig Bikelének és fiának Jánosnak, Genepsének s fiainak Domonkos és Istvánnak, végre Jakabnak Füle testvérének.

[1]) Anjonkori okmtár. III. 352. l.
[2]) U. o. III. 396. l.
[3]) U. o. III. 514. l

A fejérvári keresztes vitézek egy vizfoltos hártyaokmánya azonban 1417-ből meglepő világot derit Zedregnek nemcsak birtokosaira, hanem magának a falunak templomára, utczáira is. Ez oklevélben a konvent osztályegyezséget hoz létre a Zedregi család tagjai között, Zedregi Antal Bálint fia, Haday Balázs, Tamás fia, Zedregi Antal N. (?) fia, Kormói György Antal fia között egyrészről, másrészről pedig Zedregi Miklós Pál fia, s Zedregi Benedek Vid fia között.

Előfordul az oklevélben mint birtokos nemes Bónis János is; egy hegy Chypategének, egy másik pont pedig Balás lakháza mellett Thelekthekenősnek neveztetik. Kimondják továbbá az intézők, hogy a B Szüz Mária templomához vezető ut nyitva álljon mind az illető birtokos nemeseknek mind pedig jobbágyaiknak; ne merészelje annálfogva a nyilvános kocsi- és gyalogutakat senki elfoglalni vagy bekeriteni. Minthogy továbbá a nyári időszakban Zedregben az ivóviz gyakran fogyatékán van: bármelyik birtokos határában találunk vizre, az közvagyonnak tekintessék ugy a birtokosok s jobbágyaik, mint a barmok számára. A mi pedig a B. Szüz Mária templomának kegyuraságát illeti, maradjon az meg mint eddig, nemcsak Jakab, Tamás fia kezében, hanem az egész Zedregi familia tulajdonában. (XXV. okl.)

Ezután egy egész századon keresztül hallgat a krónika Zedregről, de beszél ismét 1516. Ekkor ugyanis II. Lajos király uj adománylevelet állit ki Zedregi Gallffy Antal leánya, Margit, továbbá Tinódi Jakabos István, Zedregi Gallffy János leánya, Klára Zedregi Imrének felesége valamint Szentkirályszabadjai Barta András özvegye Veronika, végre Zed-

regi Benedek leánya Katalinnak az ő és szülőik hüséges szolgálataikért, melyeket Ulászló királynak, mint magának II. Lajos királynak tettek, egész Zedreg birtokot valamint Kisfalud nevü pusztát Boronázó nevü földdel, mely Kisfalud pusztához tartozik s a melyek Fejérmegyében feküsznek és a melyeket nevezett Margit, Klára, Veronika és Katalin már ezelőtt is sőt ő előttük őseik is birtak, ujból adományozza. Az oklevél Budán kelt. Ez okmányt Eszterházy Pál nádor Eszterházy Ferencz fejérmegyei főispán kérésére Bécsben 1695. május 2-án átirta (XXVI. okl.) Ez okmányban, mint látjuk a Zedregi családnak csak női maradékairól van már szó és ugy látszik a Zedregi család végkép elenyészik történelmi lapjainkról. Zedreget 1560-ban a Paksi családnak látjuk adományozva, a menynyiben t. i. Ferdinánd adománylevelében Zedreg is — Zedreknek irva — Almás, Pentele, Apostag, Hard, Szent-Iványi, Érd, Tétény, Berki stb. birtokokkal mint Paksy János, Lajos és Job testvéreknek adományozottakkal van megnevezve. Birták azután a Paksy család férfi s később a leány águ leszármazottjai majdnem egy egész századig. 1649. jun. 6-án Erdődy Pálffy Pál nádor Szent-Iványt Lendvay János és Farkas Andrásnak adományozta (XXVII. okl.)

De arról is szól egy oklevél, hogy 1651. april. 2. Bécs. III. Ferdinand Zedreggel együtt Alsó Tabajdot, Baracskát. Szt-Györgyöt, Kisfaludot és Boronázó földet Farkas András és Csajághy Gergelynek adja és a győri káptalan azokba őket beiktatja. Ellentmondtak pedig a beiktatásnak Horváth Mátyás, mint Barics András megbizottja Alsó-Tabajd érdekében s szinte Horváth Mátyás, mint Baracskai Pálffy János,

Anna és Katalin megbizottja Baracska érdekében. (XXVIII. okl.)

Zedreget mint községet már 1651-ben nem taiáljuk fel, a midőn t. i. III. Ferdinánd Almást, Kulcsot s Alsó-Szent-Iványt Farkas András és Lendvay Jánosnak adományozta; sőt a neoaquistika commissio is kénytelen volt 1730-ban Zedreg holléte iránt tanukihallgatásokat eszközölni, s e tanuk vallomásai vezetnek nyomra, hogy Zedreg falu helye Alsó-Szent-Iv ány határában keresendő.

Azon körülmény ugyanis, mely szerint a Paksyak donatiójában Sz.-Iványra nézve csak Sz-Iv ány van megemlitve, a Farkas és Lendvay családokéban pedig már az adományozott Szent-Iv ány Alsó-Szt-Iványnak neveztetik; továbbá az, hogy a neoaquistika comissio 1730-iki rendeletében Zedregen kivül két Szent-Iványról emlékezik, egyikről, mely a Sár vize, másikáról mely Hard mellett van, azon következtetésre vezet bennünket, hogy az elpusztult Zedreg helyét s nevét a Farkas-Lendvay-féle adományozásban emlitett Alsó-Szent-Iv ány foglalta el.

S e feltevésünkben megerősit azon körülmény, hogy Lelovich László fejérvári lakos 1724. Szendrich nevü fejérmegyei falura donatiót nyert, s midőn abba t. i. Szendrich név alatt kapott sz.-iványi pusztába statuáltatott volna: Lindvay Klára ezen statutiónak 1725-ben a sz.-mártoni conv. előtt ellent mondott. (XXIX. okl.)

Megerősitenek végre azon tanuk vallomásai, kiket a neoaquistica commissio rendelete következtében 1725-ben kihallgattak. Meszlényi János királyi tanácsos s Fejérmegye alispánja ugyanis Ányos György főszolgabirót esküdtársával Borz Jánossal

Rácz Almás és Czecze községben küldé, hogy Zedreg község iránt tanukat hallgassanak ki a következő kérdőpontokra:

1-ször. Tudja-e vagy hallotta-e a tanu és kitől? hogy nemes Fejérvármegyében Szendre másképmint a ráczok nevezik Szendrich nevü Puszta hol legyen és micsoda puszták szomszédságával megy össze azon emlitett pusztának határa?

2-szor. Volt-e azon a pusztán valaha? látta-e vagy testi szemeivel, tapasztalta-e az ott levő puszta templomának fundamentumát, avagy kőhányását, ha tudja valóságosan látta vallja meg micsoda helyen fekszik, reá tudna-e menni?

3-szor. Nemde azon Szendre nevü pusztát régenten néhai Szigetfői familia birta örökösen, és azon familiának halálával kik birták és mostanság kiknek van birodalmában? s emlékezik-e arra vagy hallotta-e másoktól, hogy a mostani possessorai vagy azoknak praedecessorai beiktatták-e azaz statuáltatták-e magokat benne királyi jus mellett azon pusztában vagy sem.

4-szer. Mit tud s mit hallott felőle és micsoda jussal birják s circiter hány esztendeje lehet hogy a mostani compossessorai birodalmába bementek?

5-ször. Kiket tudna ezen dologban jó bizonyságoknak lenni, — mindazokat nevezet szerint recenseálja a fátens.

I. Tanu Szarka János, Bezur Márton és Plathy András uraknak ispánja, 50 éves, letett hite után vallja.

1. Szendrich nevü pusztát taval hallotta statution levő emberektől, mikor nemzetes Lelovics László ur installáltatta magát benne, akkor fatens is jelen

lévén a mely földet még kurucz háboru előtt való esztendőkben is több abai, nevezet szerint Gaál Andrással, Szecsődi Pállal és többekkel kaszálta köröskörül hardi, szentiványi alapi és előszállási puszták között lévén.

2. Tudja nyilván hol legyen azon hely, még éjjel is reá tudna menni előbbeni fassiója szerint sokszor kaszálván rajta, szemeivel dirib-darab köveket is látott rajta szent-iványi aklokon és földházakon felül napkelet felül levő bodzásbokrokban lévén.

3. Tudja, hogy a török háboru után néhai Daróczy István ur birta szent-iványi pusztához; ő kegyelme után méltóságos Szapáry Péter ur ő nagysága és nemzetes Farkas Mihály ur mentek birodalmába, azután viszont nem igen régen Farkas és Lendvay familiára szállott.

4. Csak két esztendeje circiter, hogy Lendvay familia jutott uraságába azelőtt való esztendőkben a harmadik pontban denominált urak birták, minémü jussal nem tudja.

5. Almási szabadost és Szentivanecz Jánost Sz.-Iványon lakván gondolja jó bizonyságoknak lenni.

II. T. Simontornyai Farkas ráczalmási lakos 100 éves hite után vallja. Németiben, Nemes Tolna vármegyében laktában hallotta egy Goikó nevü rácztól, a ki haramiákkal járván, a midőn visszajött a törököktől, nem mervén ott lakni Szendre vagyis Szendrich nevü akkor faluba vette magát és másfél esztendeig tehéncsordát őrizvén, hogy Szendre, máskép Szendricz jó falu lett volna, de hol legyen nem tudja, hanem Agárdon, Medinán, emlitett Nemes Tolna vármegyében tudja, hogy odavaló ráczokat találhatni,

kik még a határait is meg tudnák mondani, ha fáradságuknak jó jutalmuk lenne.

III. T. Nemes Mátéffy János czeczei lakos 55 éves, hite után vallja 1. Statutió alkalmával a mely helyet Szendre máskép Szendricz nevü puszta helyének mondottanak azóta tudja fatens ur ő kegyelme hol légyen és hogy szent-iványi, hardi és előszállási puszták határozzák. 2. Ugyanazon statutión fatens ur jelen lévén, látott dirib-darab köveket és meszet, hihető valami fundamentomnak kellett ott lenni, kire azután mindenkor reá tudna ő kegyelme menni, két hegy oldalában napnyugotról lévén. 3. Tudja fatens ur ő kegyelme a mely urak szentiványi pusztát birták, azon Szendricz nevü pusztát is azok birták. 4. 5. semmit.

A többi tanu u. m. nemes Mátéfy András, nemes Rozsos Péter, Vásonyi János, Vitéz Gergely, czeczei lakosok minden pontra az előbbi tanuk szerint vallottak. (XXX okl.)

Zedreg tehát ezen néven a donacziókban utoljára a Paksy-féle adományozásban fordul elő s miután a fiskus 1725-ben holléte iránt inkviráltat, valószinü, hogy a mohácsi vész után pusztult el. Később ráczokkal telepittetett meg a puszta faluhely, hihető 1630 körül, akkor t. i. midőn Dombay · Pál, Dallos János és Torkos Péter az elpusztult Ercsi és Szent-Pétert szinte ráczokkal telepitették meg. A megtelepedett zedregi ráczok bizonyosan tudták még Zedreg nevét s ők ronták el Szendre és Szendriczre, miként a tanuvallomások bizonyitják.

Ezek a ráczok intézték azt a levelet is Bölcskéről 1668 jun. 20-án földesurukhoz Jármy Andráshoz, mely a következőkép hangzik:

„Szolgálatunk, s magunk ajánlása után kivánunk Istentől minden jókat Uraságodnak szivünkből.

Nemzetes Urunk Barkóczy János Urunknak ugyan kettős fenyegető Levelei hozzánk érkezvén, hogy hat esztendei adónkat Sarlós Boldog asszony napjára Fülekben fölvigyük mi nem merészelvén az dolgot elmulatni akarjuk elsőben Uraságodat dolgunk s állapotunk felöl tudósitanunk, igaz mi urunknak egynehány esztendeje vagyon miolta oda adót nem adtunk, hanem Győry Czápáry Péternek, de annak előtte oda adtunk Istenben elnyugodott Paxy urunknak mert állapotunk ugy esett volt az Hajduk közülünk elvettek volt két embereket és azokat eladták volt Rába közé, mi osztán Paxy Urunkat megkeresvén az dolog felöl, Paxy Urunk irt az Győri Harminczadosnak Lendvaj Jánosnak, hogy mi nekünk légyen Tisztartónk, s Gondviselőnk, azonban Lendvaj János Gondviselőnk lévén az rabokat kiszabadétotta, az Gondviselés után felment az Császárhoz, és megkérte az Szentiványt, hogy magvaszakad Jószág volt volna, és ugy tötte annak utánna sajáttyává, mi hozzánk ugyan levelét sokszor küldötte, hogy adónkat nekije adgyuk, de mi ugyan nem attuk, hanem reánk küldött és közülünk 7 levágatott, a marháinkban 70 ökröt elhajtott és foglaltatott Lendvaj János magának holta után maradott Farkas Andrásra mostani Győri Harminczadosra, Farkas András ismét adta ugyan Győröt lakó Czápáry Péternek. Mi azért uraságodat kérjük alázatosan hogy az mint annak előtte Urunknak adónkat szépen megadtuk, ezután is ismét meg adjuk, és mindenben engedelmessek leszünk, csak hogy Uraságod szabaditson meg, mert annyi felé nem birjuk, de Uraságod ha oltalma alá

vészen és dolgunknak végét szakasztja, ismét Uraságodnak fejet hajtunk; de ugy a sok felé való vonogatás miatt elkelletik pusztulnunk, ha uraságod irgalmasságos cselekedetét hozzánk nem nyujtya. Mi is peniglen Bölcske városának Lakossai, Birák és Esküttek bizonyságok vagyunk ez dologban, hogy annak előtte is adójokat adták Paxy Urunknak, az melyek bizonyságára adtuk mi is mellettek az pecsétes levelünket irásunkkal edgyütt. Ezzel Istennek ajánljuk Uraságodat jó egészségel. Bölcskén Annó 1668. die 20. mensis Junii. Uraságodat alázatos szolgálni igyekvő jobbágyi Szent Iv ány Rácz polgárok örömest szolgálni igyekeznek."

Külczim: Az Nemes Nemzetes vitézlő Jármy András urnak, Nemes Szabolcs Vármegyének Vice Ispányának, nekünk örökös Urunknak hozzátartozóival edgyütt adassék ez levelünk tisztességgel. P. H.

Egybevetve mindezen adatokat, valamint Modrovich Ignácz Fejérmegye volt fővéltárnokának Alsó-Szent-Iványra vonatkozó azon közleményét, mely szerint, a mostani temető, mely Czecze határa felé fekszik tele van kövekkel és törmelékkel, ugy annyira, hogy ha itt sirt ásnak, ritka, hogy kövekre nem bukkannak. „Saját családi sirboltunk is itt lévén, irta Modrovich, midőn azt épitették, erős kőfalakat találtak és most pár év előtt nagyobbitani akarván a föld mélyében levő nagy kövek gátolták a kivitelt s igy azt hiszi, hogy e temető helyén egykor templom állott."

Igen, az alsó-szent-iványi és közép-szent-iványi épületektől éjszaknyugotra fekvő temető helyén állott egykor a Boldogságos Szüz Mária tiszteletére épült templo n s körülötte terült el Zedreg a mai Alsó-Szent-Iv ány.

Van kath. kápolnája, fájdalmas Szüz Mária tiszteletére szentelve. A kath. hivek Alsó-Alap plebániához tartoznak.

Későbbi viszonyai beleszövődnek Rácz-Almás történetébe.

Alsó-Szent-Iványi község területén vannak az ugynevezett buvó lyukak, melyek a község keleti részén emelkedő hegyben fedeztettek fel, mely hegy nyugati oldala még az ötvenes években szőllőhegy volt de azóta elpusztult s most legelő és szántó föld.

Ezen a nép által emlitett „buvó lyukak"-nál azon hagyomány maradt fenn, hogy a tatárjárás alatt a közel vidék lakossága ide menekült, miután ezen egész vidék sürü erdőséggel volt körül véve. Midőn a tatárok kivonultak IV. Béla király hivására sem akartak a benn levők kijönni, hanem a király személyesen megjelent a lyuk nyilásánál s akkor jöttek elé az abba elrejtőzött emberek. S ekkor a lyuk száját egy nagy kövel befedték s az egész dolgot leirván az irás az országos levéltárba elhelyeztetett. Azonban századok elmulván e dologról megfeledkeztek s midőn a Nádor-csatorna elkészült e század elején s József nádor a csatorna megnyitására e vidéken megjelent a nádori levéltárból elhozta az erre vonatkozó okmányt s akkor a megjelent mérnökökkel — nyársakkal szurkálva a hegy oldalát a nyilást elrejtő követ felfedezték azt felnyitották s a földalatti szobákba bementek s akkor mintegy 21 szobában voltak, különféle fegyvereket találtak — azóta a nyilás nyitva van s számosan megfordultak e szobákban, többi közt e század huszas vagy harminczas éveiben Pyber ottani birtokos vadászat közben bement, minden elővigyázat

nélkül s annyira behatolt, hogy a sötétben eltévedt s vadászkutyája farkába kapaszkodva vezette ki a kutya s mentette meg életét, miután már egy napig ott volt.

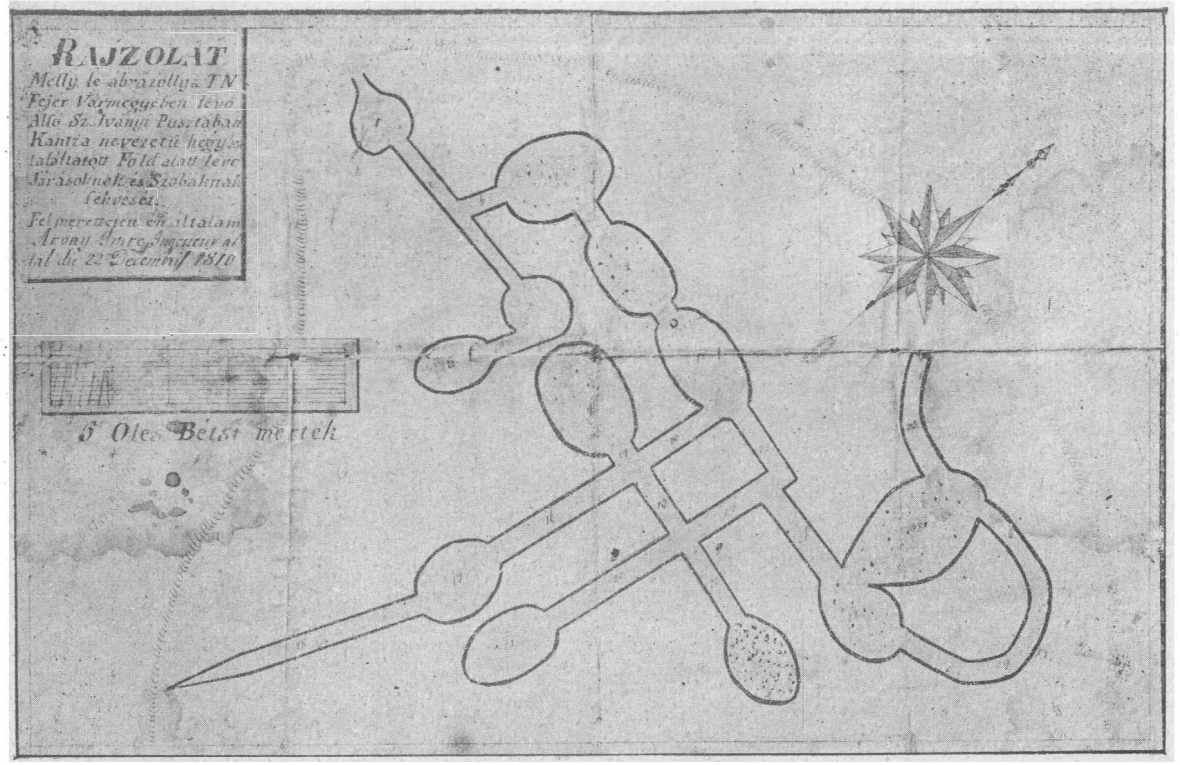
Az imént előadottakat az ottani vidék közbirtokosság régi tagjai beszélték s beszélik, hogy az előadottakba mennyi a való és mennyi a mese azt mondani nem lehet — talán az országos vagy nádori levéltárban lehetne erre felvilágositást keresni.

A földalatti szobák fölmérését 1811-ből rajzban közöljük, ma azonban annyira el vannak iszapolva, hogy a bejáratnál levő szobában sem lehet fölállani, a második szobával összekötő folyosó pedig már oly szük, hogy csak hason csuszva lehet benne előre haladni s a belső térség alig szélesebb mint egy jókora rókalyuk területe.

A község határában a „Nekeresd“ majorságnál kunhalmok vannak, még 43 látható s elég magas melyekből 1892. évben 11 megásatván, cserép, hamu, csont s néhány rossz lándzsa maradvány került elő.

Ugyancsak egy érdekes népmonda szól Koller Pál földbirtokos kertjében levő óriás vastagságu és 300 éves csomós jegenye fáról, mely szerint a Rákóczy forradalom alatt e vidéket Zámory birta ki monda szerint „világi jezsuita“ volt s miután Rákóczy hive lévén a labanczok elfogták s lefejezték, azonban ezen időtől fogva a nagy nyárfa alatt éjjelenkint megjelenik a fejetlen barát alak s ott körbe jár.

Érdekes elnevezések is vannak a községben, azon helyet hol a községháza s iskola s több ház van „Pemetes-“nek hivja a nép; ugyancsak ehhez nem messze levő rétség neve, „dsindsa“ a község határában levő egyik völgy elnevezése „dögvölgy“.

Az alsó-szent-iványi föld alatti szobák.

A község határában a jelenlegi temető helyén a már emlitett régi templom romjai vannak a föld alatt, s ugyanannak a a temetőnek táján a népmonda szerint volt egy kut, hova a török elöl menekvő lakosság a harangokat dobta be.

Alsó Szent Iván községet 1651-ben Rácz-Almás és Kulcs községekkel együtt a Farkas és Lindvay család nyerte királyi adományul, s azóta ezen családnak leszármazói u. m: a Zámory, Boncz, Kreskay, Matkó, Zalai, Bittó, Csupor, Vermes, Somogyi, Modrovich, Horváth, Paczona, Jankovich, Borovszky stb. családok birták egész 1848. évig, azonban e családok nagy része azóta már ott nem birtokos jelenleg birtokosok a Szluha, Koller, Nagy, Magyar és Tamássy családok stb.

A miről vázlatom elején kellett volna megemlékeznem azt most záradékul hozom fel. Lakott hely volt t. i. Alsó-Sz.-Iványa a római korban is, a mint hogy a Dunántul vidékén terült el egykor Alsó Pannónia.

Találtak ugyanis 1830-ban Antonius Piusz kormánya idejében, 145—160 év körül deczember 27-én kiállitott, s Ulpiusz Biasco nevére szólló katonai bronc okmány töredékeket, melyek kiegészitő részei az Adonyban 1839. talált, Biascó hadastyán társa nevére kiállitott katonai okmány bronc töredékének. [1])

Találtak továbbá egy faragott feliratos kő siremléket, melyet Batónak az araviskus nemzetségbeli Trantó fiának és Firmusnak emelt Mogitmarus.

E barbár emlék felső fülkéjében látjuk a két halott mellképét igen sajátságos öltözetben nyakuk körül fogasan csipkés gallér takarja a szük ruházatot.

[1]) Komer Dejardins 105 106. l.

A baloldalon állónak bal vállára, a jobb oldalon álló bal kezét teszi, jobb kezeiket mindketten mellükön tartják; a baloldali alak balkezében alabastrom nevü palaczkot tart. Hajuk rövidre van nyirva, bajusz szakálnak nyoma sincs.

Feltünők ez emléken a Trantó és Mogitmarus nevek, mint a gyakrabban előforduló Bató neve is mely hasonló ama hirneves főnök nevéhez, ki a függetlenségi harczban a romai legióknak oly erélyesen tudott ellentállni. Az araviscus szó földrajzi jelzés. Araviscok vagy Eraviscok Tacitusnál is mint alsó pannóniai népek fordulnak elő. Érdi János véleménye szerint Eszék táján győzték le a rómaiak az araviscokat; meglehet hogy Bató és Firmus e csatában estek el. [1])

APOSTOL.

Apostol a régi oklevekben, részint mint a csókakői uradalomhoz tartozó erdő részlet, részint mint nemes birtok szerepelt, mely a megye északnyugoti részén fekszik.

Hogy egy része Csókakővárához tartozott, ezt a Csókakő adományozására vonatkozó oklevelek

[1]) Komer Dejardins 125. l.

egész sora bizonyitja: igy Erzsébet királyné 1440-ben kelt oklevele, ugyanezt igazolják V. László 1453-ban és Hunyadi Mátyás 1458-ban kelt oklevelei, valamint az 1461-ki beigtatási parancs. Ez oklevelekben világosan fel van emlitve Apostól, mint Csókakő tartozéka.

A másik részére vonatkozólag csak egyetlen oklevél van birtokomban, melynek tartalma szerint V. László király 1453-ban Kerekes Pál tatai várnagynak adományozza a nevezett területet [1]) (XXXI okl.) Ez oklevélből megtudjuk azt is, hogy Apostolt azelőtt Apostol István fia László birta, ennek magvaszakadtával pedig a koronára szállt. Ugyanezen adományozást megemliti Teleki „Hunyadiak-kora" czimü művének II kötetében a 280. lapon.

Hogy Apostol csakugyan két részre volt osztva lehet az 1440-ki beigtató oklevélből is következtetni, amennyiben ebben mint szomszéd birtokos Apostol László István fia is szerepel, a kiről pedig V. László 1453-ki oklevelében ugy emlékszik meg, mint ki azelőtt Apostolt birta.

ATYA.

Atya puszta Fejérmegye észak-nyugoti részében Iszka-Szt-Györgytől északra fekszik. Semmi fontosabb adat sem áll rendelkezésemre e birtokra vonatkozólag, mindössze csak 1334-ben akadtam egy oklevélre, melyben Abával és Guthhal együtt Atya is megemlittetik. Pál országbiró ugyanis Salamon fiának Jánosnak a vele egy őstől származott Lőrincz fia János ellen a nevezett birtokok iránt inditott osztályos perében az utóbbi félnek iratai felmutatására

[1]) Katona Hist XIII. k. 894. l.

határnapot tüz ki. Az oklevél Aba történeténél egész terjedelmében olvasható. [1])

Továbbá Rupp Jakab „Magyarország helyrajzi története“ czimü művében a székesfejérvári káptalan birtokait 1542-ben felsorolva a következő fejérmegyei községeket emliti: Nagy-fyle (Füle), Attya, Chor, Szent-Mihály és Ságh. [2])

ÁRKI.

Árki puszta Fejérmegye észak-nyugati részén a Vértes erdőben Puszta-Vám, Moór és Veleg között fekszik; tartozéka volt mindig a csókakői várnak és részét képezte azon nagy vagyonnak, melyen a Hochburg család jogutódai megosztozkodtak és igy Csókakővel szerepel mindazon eseményekben, a melyeket ennek történeténél le fogok irni.

Árki maga igen régi hely; erről tanuskodik az hogy már 1086-ban előfordul azon oklevélben, melyet szent László király ad ki a bakonybéli apátság kérésére s a melyben az apátság összes birtokai felsoroltatnak. Itt emlittetik Árki is; mint a hol az apátság négy ekényi földet és több szőllőt birt. [3])

1269-ben IV. Béla király Mihálynak a Csák nemzetségbeli Péter fiának hű szolgálataiért több birtokot adományoz; ezen adományozást átirja IV. László 1275-ben, s megnevezve az adományozott birtokokat t. i. Fel-Dobos, Al-Dobos Zuld és Tófalut, azt mondja hogy ezeket Gumne, Vinár, Árki, Medved, Timár. Zuld és Sárkány határolják. [4])

[1]) Anjoukori okmtár VIII. 88. l.

[2]) Rupp. Magyorsz. helyr. tört. I. 223 l.

[3]) Mon. Hung. Hist. VI. 86. l.

[4]) Országos levéltár I. l. 671. Lásd Dobosnál felhozott oklevelet.

1400-ban is találtam Árkira vonatkozólag egy csekély adatot, mely ugyan Árki történetét illetőleg nem bir semmi fontossággal csakis mint általános történeti adat érdekes ugyanis, Bebek Ferencz és Maróthy Járos macsói bánok megkeresik Baranya vármegye ispányait és szolgabiráit, hogy Kozári Uguch özvegyének Negyven nevü birtokán Imre pécsváradi apát által elkövetett hatalmaskodást vizsgáltassák meg. A levél befejező sorai ennek: „Scripta in descensu nostro Árky“ vagyis az Árky melletti táborból irták e levelet. [1])

A hely régiségét bizonyitja továbbá az is, hogy már a 14. században plebániája volt, mint ezt az összeirások mutatják és Domonkos pap pápai adó fejében 40 kis pensát fizetett. A mai kath. templomot 1745-ben a báró Wundschwitz család ujra épittette. E család egyik őse Wundschwitz Mátyás Gottfried állittatta fel 1683-ban a prágai hidon Nep. szent János első szobrát. A fenti év május 16-án az ujjá épitett templom felszenteltetett, a mikor is Theodatus kapucinus német szónok Moórról processiót vezetvén ékes beszéddel jellemezte az ünnep jelentőségét, azután pedig Dravecz József vaáli esperes, Padányi Biró Márton veszprémi püspök meghatalmazottja, Markus Mihály zsámbéki esperes és Theodatus kapucinus segédkezése mellett a templomot Nep. szent János tiszteletére felszentelte. [2])

Elpusztult a török hadjáratok alatt.

BAKONY-SÁRKÁNY.

Bakony-Sárkány község a megye északnyugoti csúcsán fekszik a Vértes nyulványai között. A reá

[1]) Zichy család okmtár. V. 211 l.

[2]) A csákberényi kastélyban lévő irott protocollumból.

vonatkozó első adat az 1247-ik évből való. Ez évben ugyanis IV. Béla király Miklós fiának Bechend comesnek a velenczeiek ellen folytatott harczban szerzett érdemeiért Sárkány falut adományozza. Megtudjuk továbbá az oklevélből azt is, hogy Sárkányt azelőtt különböző királyi szolgák birták nevezetesen solymárok, udvarnokok, pinczemesterek, kik Buchary-nak neveztettek. Még ugyanezen évbe Bechend comest a birtokba be is igtatták Móricz mester királyi asztalnok és nyitrai főispán jelenléte mellett és a határjárást is megtartották. [1])

1269-ben azon oklevélben, melyben IV. Béla király Csák Mihálynak, Uros szerb fejedelem ellen folytatott harczban hadi zsákmányként szerzett drága köves becses keresztért több birtokot adományoz, mint ezen birtokokkal határos falu neveztetik meg Sárkány. [2])

1287-ben a székesfejérvári káptalan által kiadott bizonyságlevél szerint Sárkány helység felerészét a Pylis nemzetségbeli Demeter comes, Miklós comes fiainak Péternek és Zoárdnak eladta harminczöt ezüst márkáért. A másik felét azonban, mely Bechend bán gyermekeié volt s igy az ő feleségéé is, ki szintén Bechend bán leánya volt, megtartotta. Az eladás ellen Lylugi Ruphein Bench fia tiltakozott. [3])

1387-ben Sárkánynyal, már mint Csókakő vár tartozékával találkozunk. A fentemlitett évben ugyanis Zsigmond király Sárkányt, mely az oklevél szavai szerint Csókakő tartozékát képezi, Páztohi Kakas fiának, László mesternek adományozza és még

---

[1]) Fejér. Cod. Dipl. IV. 1. 445. l.
[2]) U. o. IV. 3. 492. l.
[3]) Árpádkori okmtár. IX. 455.

ugyanezen évben a budai káptalan azt birtokba is igtatja. [1])

Ezen időtől kezdve folytonosan, mint Csókakő vár tartozéka szerepel, a várral együtt megy át több kézen, a mint ezt a Csókakőre vonatkozó oklevelek mind bizonyitják. Igy 1448-ban Erzsébet királyné Rozgonyi Istvánnak adja; 1453. V. László adományozása folytán Rozgonyi János, Rajnáld és Ozvald kezeibe kerül; 1458-ban Mátyás király ugyanezeket megerősiti a birtokban; 1461-ben a budai káptalan Mátyás király parancsára be is iktatja őket a birtokba; 1508-ban a székesfejérvári káptalan Ulászló király parancsára Kanizsay Györgyöt és fiát Lászlót Csókakő birtokába igtatja, 1691-ben I. Lipót a koronára szált csókakői uradalmat Báró Hochburg Jánosnak adja. Ezen felsorolt oklevelekben Sárkány mindig mint Csókakő tartozéka emlittetik.

Kath plebániája 1788-ban alapittatott; temploma szent István király tiszteletére szenteltetett; kegyur: a vallás alap. A plebániát kezdetben a moóri kapuczinusok látták el; plebánosok voltak: P. Porphyrius, P. Mór, Thurzó József, Rezsnyi György, Nyáry Ferencz, Dutke József, Peller Alajos.

Mai birtokos Vértessy György.

BALINKA.

Balinka Fejérmegye észak-nyugoti részében Bodaiktól délnyugotra fekszik. Ezen község is ama község csoportba tartozik, melyet III. Béla király 1193-ki adománylevelében a kereszteseknek adományoz, tehát a mai Balinkának, vagy mint az oklevél mondja Boinka, nyomát már 1193 ban felleljük

[1]) Fejér. Cod. Dipl. X. 3. 64, 65. l.

a keresztes vitézek birtokában. Balinkának már régebbi községnek kell lennie, mert már 1193-ban szőllőt is műveltek lakosai s igy bizonyos előrehaladottabb művelődési fokon állottak, mit az oklevél azon szavaiból olvashatunk, hogy Boinka három szőllővel adományoztatott. [1])

1230-ban II. Endre király fia, Béla a Csák nemzetségből származott Miklós comestől több birtokot visszavesz s Béla ezen intézkedését Endre király is jóváhagyja. A visszavett birtokok között vannak Timár, Loboca, Boinka, Zuld Dod fejérmegyei birtokok. [2])

Ezen elvett birtokokat II. Endre király 1232-ben ismét visszabocsátja Miklós comes birtokába. Oklevelében ki mondja, hogy mindazon birtokokat, melyeket az összetüzés korában Béla elvett, visszaadja tekintetbe véve mostani hű szolgálatait s Alberti Moys királyi ember jelenlétében Miklós comes a birtokokba be is igtattatik, mely alkalommal határjárás is történt. Balinkáról, mely itt mint Boyanca emlittetik, meg tudjuk azt, hogy 1230-ban a király Basileus fiának Gergely comesnek adományozta, kitől most az visszavétetik. [3])

1274-ben a fejérvári káptalan a Zolouk nemzetségből való Onth comes fia Onth kérésére Onth helység határjárását tartja meg; a határok között van terra Boyonka a mai Balinka is. [4])

1511-ben Ulászló Király Fajszi Ányos Ferencz összes birtokait közöttük a fejérmegyei Mecsért, Balinkát, Szent-Györgyöt Csoórt, Zernye-Bakonyát

[1]) Károly János Fejérm. tört I. 156 l.
[2]) Hazai okmtár VI. 24. l.
[3]) Árpádkori okmtár VI. 503. l.
[4]) Árpádkori okmtár IX. 136 l

Anyos vejének Dobokai Sárközi Pálnak és nejének Fajszi Ányos Ágotának adományozza. Ugyanezen évben a nevezetteket a fejérvári keresztes vitézek a fentemlitett birtokokba be is iktatják. [1])

Van még néhány adatom, de hogy mely évből valók azt nem határozhatom meg. Az egyik Lehóczky „Stemmatographiájában" fordul elő. Ez ugyanis emlitett munkájában a nemzetségek eredetét tárgyalva néhol azok birtokait is felsorolja igy az Ozora nemzetségnél megemliti Balinkát is, mint a melyet Ozorai Pipó birt egykor. [2])

A másik adatot pedig Nagy Iván „Nagy Magyarország családai" czimü munkájában találtam. A szerző a Révay családról értekezik s a család birtokait is felsorolja; megemliti, hogy a Gyulay és Somogyi családokkal együtt a Révayak is birtak Fejérmegyében birtokokkal a melyek közé tartozott Balinka is. [3])

Boldogult Modrovich Ignácz Fejérmegye levéltárnokának hagyatékában Hattyuffy Dezső ur egy I. Ferdinánd korabeli birtok összeirást talált s ezt kezeim közé juttatta. Ezen összeirásban a homonnai Drugeth, a gersei Pető, a telekesi Török, a gyöngyösi Nagy és a Szalay család birtokai vannak felsorolva, de most bennünket csak a telekesi Török család birtokai érdekelnek, mint a melyek között vannak Mecsér, Zernye-Bakonya, Balinka, Guth, Iszka-Szent-György, Moha, Csoór, Csala, Petele, Szolgaegyháza, Uritelek (Sár-Pentele), Urhida, Szent Mihály, Kis-Keszi, Menyét és Báránd, mind fejérmegyei birtokok.

---

[1]) Körmendi levéltár alm. 3. cod. 3. Nr. 128.

[2]) Lehoczky Stemmat II. 266. l.

[3]) Nagy Iván Magyorsz. családai IX. 720 l.

Az 1543. évi összeirásban pedig — 1 jelen kötet 2-ik lapján — azt olvassuk, hogy ez évben Csoór, Gyón, Esztemér, Mellár és Inotával együtt Balinka is Podmaniczky János birtokában volt.

Nem tudom kinek a révén birta később a Várkonyi Amadé család is. 1733. márcz. 28-án ugyanis Báró Várkonyi Amadé Péterné született Somogyi Erzsébet, ugyis mint gyermekei Tádé, Lázár és Mária Terézia gyámja, bizonyos terhek törlesztése végett Iszka-Szent-György, Moha falukban valamint Atya, Guth és Balinka nevü pusztákban levő részbirtokait, a melyek 1727. év szent Jakab havának 8 napján megejtett osztályos egyezség szerint estek reá vagyis nevezett birtokok felét zálogba adja Báró Várkonyi Amadé Antalnak az ő sógorának és utódainak 9000 rhénus forintért, mely összeget már fel is vette. [1])

A róm. kath. plebániára vonatkozólag a következőket emlitem meg: a plebánia 1784-ben állittatott fel; temploma szent Vendel tiszteletére van szentelve s 1876-ban leégett, de később ismét felépittetett. Plebánosok voltak: Bene János, Bauer Herman, Kollár János, Solfrank Cornél, Borovszky Mihály, Thurzó József, Pótzik György, Stanovics Ferencz, Juller József, Győrdeák László, Fiátska Károly, Lééb Károly, Lendvay Károly, Müller József.

Mai birtokosok: Marsovszky Kamilné, Zichy János gróf. Ágoston rendű szerzet.

BARACS.

Baracs puszta Fejérmegye keleti részén fekszik. A római korban e helyen valami telep létezhetett,

[2]) Fejérmegyei levéltár instr. publ. fas. IX. no. 80.

mire a baracsi pusztán talált számos feliratos római kő enged következtetni. Adatokkal, melyek e hely történetére vagy hajdani birtokosaira némi világosságot vetnének, nem igen rendelkezem; az oklevelekben sem fordul elő e puszta neve. Mindössze csak egy 1281-ben Kun László király alatt kelt oklevélben akadtam némi Baracsot érdeklő adatra. A király ugyanis a királyi udvarnokok sorából egy Jakab nevűt a királyi nemesek sorába emel. Ezen udvarnok, mint Jacobus de Barach emlittetik és az oklevélből kitünik az is, hogy Baracson szőllővel birt. [1])

Ezután nem tudok semmi határozott adatot felemliteni, kiknek a birtokába került; kiknek a kezén fordult meg; mi történt vele? ezek oly kérdések, melyekre az oklevelek és adatok hiányában felelni nem lehet. Valószinü, hogy ép ugy, mint ma, régenten is többen birták Baracsot. Igy a Kornis család is birt egy részt Baracsból. E birtokos család iratai nálam vannak. Azonban ezek inkább a család többi birtokaira vonatkoznak és leginkább magának a családnak történetét és leszármazását tartalmazzák, melyet a család egyik tevékeny tagja Kornis Antal irt meg, azonban Baracsra vonatkozólag semmi sem található bennök. A családra vonatkozó adatok közül mint legfontosabbat ide mellékelem a Kornis család leszármazási tábláját. (XXXII. okl.)

Birtokosok: Amade Rudolf gróf, Braun Ignátz örökösök, Csapó Vilmos, Forster Albert, Heffleisch Henrik, Koller Pál, Kornis Károly örökösei, Kornis Sándor, Szitányi Béla és Károly.

[1]) Fejér. Cod. Dipl. V. 3. 91. l.

BARACSKA.

Labdásvarsány, Jégháza, Szent-Tamás.

E szintoly régi, mint történeti szempontból érdekes község fekszik a Kajászó völgy északi oldalán — Martonvásár, Szentivány puszta és Szent-László puszta határai között. Alapitására nézve minden községnek vagy oklevelek, vagy a nyelvészet segélyével megállapitott vélemények vetnek világot. Baracskára nézve ez utóbbihoz kell folyamodnunk és midőn ezt tesszük, nem csak Baracskára, hanem az egész Dunántuli vidékre nézve is tág tér nyilik a kutatásra. Az egész Dunántuli rész ugyanis tele van szláv eredetű helynévvel p. l. Visegrád: magasvár; Bogdány: Istenadománya; Balaton: blato szóból: mocsár; Bakony: Buken, bükkerdő; Bodmér hajdan Bogmér: Istenbékéje (treuga Dei) Baracs, Baracska Bara — mocsaras, ingoványos. És miután ezen helyeken a magyar történetben szláv lakosokról szó sincs, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy e helyeket már őseink bejövetele előtt szlávok lakták és adtak nekik nevet. Tudjuk az tis, hogy a honfoglaló magyarok a meghódolt bennlakókkal békésen megférték, őket békén hagyták s igy megtartották községeik neveit is, melyek ma is, bár az ősszlávok faja beolvadt — használatban vannak. Eme következtetés még egy más tényre is világot vet, arra t. i. hogy őseink bejövetele előtt már a Dunántul a kereszténység is meghonosult, minek világos bizonyitéka Jankovich Miklós azon állitása, hogy Székesfejérvárott a mai püspökilak udvarában a pécsihez hasonló ó-ker. sirkamra maradványa volt látható.

Ezen általános kitérés után állithatjuk, hogy Baracskát az ős szlávok alapitották, sőt már a rómaiak alatt lakott hely volt, mutatja ama Herkules szobor, melyet a 70-es években Baracskán találtak, mely Kuliffay Adolf ercsii számtartó birtokába került és ismertetve lett az arkheologiai értesitő egyik füzetében.

A legrégibb okmány, mely Baracskáról megemlékezik 1352-ből való. Ámde az okmányban Baracska birtoklása már hosszan elnyuló pör tárgyát képezi, mi arra enged következtetni, hogy maga a birtok jóval régibb keletü. Ez okmány szerint ugyanis Baracska birtoklására ugy a fejérvári káptalan, mint Tőtős mester, királyi ajtónálló is jogot formált. A per folyamán Tamás országbiró 1352. évben Budán kelt végzésében halasztást ád a pör folyamának tovább vihetésére való készületre. (XXXIII. okl.) E szükszavu okmány után jóval fontosabb és Baracskára nézve több felvilágositást nyujtó okmányt birunk 1378-ból.

A mondott esztendőben kelt ugyanis I. Lajos királyunknak egy levele, melyben Labdásvarsányi Miklós kérelmére, az atyjának Istvánnak hű szolgálataiért adományozott Labdásvarsány birtokról szóló adománylevelet megerősiti. Ez oklevél szerint István Moogh fia, Károly királylyal harczolt Erdélyben Bazarád oláh vajda ellen. A harczban sulyos sebeket kapott, melyeknek mintegy jutalmául nyerte Labdásvarsány birtokot. Fia Miklós ezen adománylevél megerősitését kéri Lajos királytól. A király határjárást rendel el, megállapitandó Labdásvarsány határait. E Labdásvarsány ma már nem létezik — eltünt, mint annyi más helység nyomtalanul. De hogy merre

feküdt, a határjárásból következtethető. Egyik határpontja feküdt Szent-Miklós és Baracska között. Innét a birtok határa délfelé vonult ama pontig, hol az ut Kereszturról Baracskára vezet. Innét kiterjedt a „Baranyai nagyutig“ és egész Szt. Tamásig. Érdekesek az okmányban előforduló nevek, mint Hegyeshalom, Hangos-völgy, Kajászó völgy, — mely nevek régi voltuk daczára a legjobb hangzásuak. Nem mulaszthatom el, hogy itt közbevetőleg meg ne említsem, miszerint az idézett okmány az egyetlen, mely Szt-Tamás létezését megemliti. (XXXIV. okl.)

1391 év jul. 9-én kelt oklevél szerint Labdásvarsányi László — a fejérvári káptalan előtt — Erzsébet asszony leánynegyedéért — egy labdásvarsányi telket három hold kaszálóval és 70 hold szántófölddel Antal, Mihály és Margitnak ad át. Ez okmány tehát arról tesz bizonyságot, miszerint e birtokok a mondott évben még mindig a Labdásvarsányi család tulajdonában voltak. (XXXV. okl.) Mintegy 20 évvel később idegen kézre jutott a labdásvarsányi birtok.

Az 1416. évben febr. 1-én kelt adománylevélben ugyanis Zsigmond király Labdásvarsány birtokot — Benedek fejérvári prépostnak és rokonainak adományozza. (XXXVI. okl.) Ezen adományozás, hogy tényleg megtörtént, bizonyitja egy 1416. év április 12. kelt okmány, melynek értelmében a fejérvári keresztesek konventje Benedek fejérvári prépostot és rokonait, Zsigmond király parancsára a labdásvarsányi birtokba iktatja. (XXXVII. okl.) Egy 1417. évben febr 2. kelt okmány felvilágositást nyujt affelől, hogy Labdásvarsány mily czimen jutott a királyi birtokok közé és lett adományozható Benedek

prépostnak. Ez okmány ugyanis elsorolja, hogy a Labdásvarsányiak, András, László fia, Miklós, István fia fiörökösök nélkül haltak el s igy királyi birtokká lőn. A nevezett évben Zsigmond király a fejérmegyei Kajászó völgyben fekvő Labdásvarsányon kivül Jégháza birtokot is Benedek prépostnak és rokonainak Sas Miklós és Sas Dömötörnek adományozta. (XXXVIII. okl.) A birtokba való beiktatásról bizonyságot tesz egy 1417. márcz. 30. kelt okmány, melyben a fejérvári keresztesek konventje jelenti, hogy Benedek prépostot és rokonait Labdásvarsány népes és Jégháza lakatlan birtokba bevezette. (XXXIX. okl.)

Mintegy 25 évvel a fönnebb emlitett adományozások után, már uj nevek, uj családok lépnek fel mint baracskai birtokosok. Nevezetesen egy 1444. évben kelt oklevél szerint Izdrai Darabos Márton és Baracskai Lukács fivérek a keresztesek székesfejérvári konventje előtt, baracskai részbirtokukat Porkolás Bertalan székesfejérvári polgárnak 20 arany forintért 10 évre zálogba adják. (XL. okl.)

Még egy 1507. évben kelt okmánynyal birunk, mely Baracskára vonatkozik. Ulászló király ugyanis utasitja a fejérvári keresztesek konventjét Budán kelt rendeletében, hogy Baracskai Péter, Ozvald Miklós, Gergely Illés, Thewrewk Ambrus és Dénes közül valamelyik királyi emberrel vizsgálja meg a következő ügyet: Izdrai Benedek mint Izdrai Darabos Miklós és Péter meghatalmazottja panaszt emelt, hogy Baracskai Pálffy Pál és fia János, valamint néhai Baracskai Pálffy Lukács fia Gáspár egy napon magukhoz vévén baracskai jobbágyaikat, fegyveres kézzel törtek panaszosok Baracskán lévő nemesi kuriájára, panaszosokat a kuriából kidobták sőt vé-

resre verték. E panaszra Felcsuthi Balassa Benedek, alperesek képviselője kijelenti, miszerint a nevezett felpereseknek azon időben nemesi kuriájuk nem is volt és a verekedés nem is az ő házukba történt, hanem alperesek egyik jobbágyának Weker Benedek házában és pedig akkor, mikor felperesek nevezett Wekert saját házából erőszakkal kiüzni akarták. A verekedés tehát nem támadás volt felperesek ellen, hanem pusztán védelem alperesek egyik jobbágyának érdekében. — Vizsgálja meg tehát a konvent, ha vajjon azon időben, midőn a verekedés történt, volt-e felpereseknek kuriájuk vagy nem és e czélból kihallgatandók a szomszédok is. (XLI. okl.)

III. Ferdinándnak 1651. április 2-án Bécsben kelt oklevele szerint, melyet Alsó-Szt-Iv\u00e1ny történetében közöltem, (XXVIII. okl.) Zedreggel együtt Alsó-Tabajdot, Baracskát, Szt-Györgyöt, Kis-faludot és Boronázó nevü szántóföldet Farkas András és Csajághy Gergelynek adja, a győri káptalan pedig őket beiktatja.

Baracskának valamint a baracskai családoknak ez időtől elmondott rövid története befejeződik, nem lévén egyébb adataink, melyek e korból közvetlen Baracskára vonatkoznának. Azonban a baracskai Pálffy család története, Baracskáéval együtt. Lovasberény történetével füződik tovább. Olvasóimat tehát, kik bővebben óhajtanak e kérdéssel megismerkedni, Lovasberény történetére utalom, melyben a jelenkorig foglalkozom vele.

A fejérmegyei levéltár feljegyzései között találtam fel azt az adatot, hogy 1737. jul. 4. és 5-én határjárást eszközölt a vármegye Nyék, Pettend és Baracska között, ebben mint pettendi és nyéki bir-

tokos Kutas Istvánné szül. Kalocsa Erzsébet szerepelt, képviselték pedig őt Kenessey Péter és Székely István; a baracskai birtokosok pedig Gellért György és Szüts Péter osztatlan birtokosok voltak; ez utóbbiak ugy is, mint kik a családok jogainak védői és meghatalmazottjai, valamint okleveleiknek őrzői is valának. [1])

Felemlitem azonban azon adatokat melyeket a székesfejérvári székeskáptalan hiteles helyi könyvei tartalmaznak.

És pedig: 1830. aug. 10-iki felvallás szerint Konkolyi Thege Balázs, mint édes anyjának Pulay Zsófinak továbbá Ásváni Jókai József mint hitvesének Pulay Máriának meghatalmazottjai, Baracskán és Iváncsán levő azon birtokaikat, melyek reájuk édes anyjuk néhai Pulay Dávidné szül. Szücs Erzsébet után szálltak, bátyjuk Szücs Sándornak és hitvese Szücs Máriának 2400 frtért eladják.

1836. sept. 14. Pátkai Baki Kata, tiszteletes Mózes Mihály leánya, édes anyjáról Pátkai Baki Katalinról reá maradt részjószágot Baracskán nemes Szekér Istvánnak, ennek hugának Szekér Julinak, nemes Sándor Istvánnak, János, Pál és Zsuzsannának, Bucsi Bálint hitvesének, továbbá Szekér Lidiának és Katalinnak mint már nevezett édes anyja Pátkai Baki Katalin testvérei gyermekeiknek 400 frtért eladja.

1837. márt. 20. özv. Horváth Józsefné született Fürdős Eszter baracskai $^1/_3$ rész jószágát, mely anyai ősről maradt reá, eladja Tóth János bérlőnek 320 frtért.

1837. ápril 20. Fürdős Gábor ősanyai baracskai $^1/_3$ rész birtokát eladja Tóth Imrének 480 frtért.

[1]) Inst publ. fas. IX. n. 10.

1834. április 25. Mindkét fenntebbi fél visszavonja az eladást minthogy a vevők nem fizettek.

1838. decz. 27. Dercsikai Erős Béniné, született Ispánky Erzsébet, László István, Buzás Dániel, mint neje László Zsuzsannának megbizottja, valamennyien néhai Kocsi Horváth Juditnak férjé'ől néhai tiszteletes Körtvélyessy Jánostól származott Judit leányának elsőben néhai Ispánki Zsigmond, azután néhai László István feleségének gyermekei, ugy is, mint László András, Frigyes Vilmos lovas ezredbeli káplárnak ideiglenes meghatalmazottjai Baracska és Iváncsa pusztákban nagy- illetve édesanyjuktól öröklött, őket egyenlően illető, de még nagyanyjuk által néhai Kocsi Horváth Istvánnak bérbeadott, azután fiára Kocsi Horváth Józsefre bérben átszállt, ennek pedig megbukásával a masszához csatolt birtokot néhai nemes Szeles Julianna osztályos atyafinak néhai Szőke Zsigmond özvegyének 4260 frtért p. p. eladják.

1840. april 1. Mészöly Dénes baracskai jószágát, mely őt anyja özv. Hollósi Somogyi Judit után illeti, de a melyet annak halála után Hollósi Somogyi Jánosné asszonynénjének zálogba adott, ennek és Hollósi Somogyi Károlynak 860 frtért eladta.

1841 Mindszenthó 24-én Sohár Zsuzsa, Kovács Tamásné, Sohár Anna, Molnár Jánosné, nemes Sohár János és Bányász Ilona leányai eladják baracskai részüket Bakos Pálné szül: Sohár Juli baracskai lakosnak 80 pfrtért.

1841 Mindszenthó 26-án Szücs Sándor dunaszent-györgyi birtokát elcseréli az Ötvös család baracskai és iváncsai részbirtokával.

1841. Sz-András hava 21-én László András, a

Vürtenburgi király nevét viselő VI. huszár ezredbeli őrmester eladja Baracskán és Iváncsán levő rész jószágát, nemes Szeles Julinak, néhai Szőke Zsigmond özvegyének, mely birtok anyjáról néhai Körtvélyessy Juditról szállt reá, 468 frtért.

1842. mindszenthó 1. Németh Sándor táblabiró eladja baracskai részét nemes Botka Máriának néhai Németh Károly özvegyének 5666 frt. váltóért.

1842. mindszenthó 24. Mészöly Lajos eladja baracskai részét özv. Hollósy Somogyi Jánosnénak 950 frtért.

1842. nov. 22. Özvegy Nagy Istvánné szül. Kecskeméthy Eszter Baracskán levő részbirtokát, melyet Töltéssy Istvánné szül Szücs Julianna asszonytól, s édes anyja Kecskeméthy Zsigmondné szül. Szücs Katalintól részint örökölt, részint testvéreitől megvett, s a mely jószág Csontos Gergelyné szül. Janka Erzsébet asszonynál 6 évig volt zálogban, Halász Samu és neje Szücs Ágnes asszonynak eladta 1880 pfrtért.

1843. Szent-György hó 24. Németh Gábor Baracskán eladott 8 lovat özv. Németh Károlyné szül. Botka Máriának 1319 frtért.

1843. ápril 22. ugyanaz ugyanannak eladta baracskai részét 1360 vfrtért

Mindezen feljegyzések nem országos érdekűek ugyan, de aminthogy némi tájékozást nyujtanak a birtokos családok összeköttetésére: czélszerünek véltem ide jegyezni.

A baracskai kath. hivek, mint fiók egyház a martonvásári plebániához tartoznak.

Az ev. ref. lelkipásztorai a következők voltak: 1749-ben t. Szücs Pál kezdett udvari papot tartani;

első volt Rédei György, ezt követte Pápai József, utolsó volt Klubecz Pál, 1752. Ekkor eltiltatván az udvari pap tartás is, 1782-ig előkönyörgő isk. tanitó szolgálatával éltek; hanem ekkor engedelmet nyervén lelkipásztor tartására Pálfi Ferencz volt első rendes lelkésze, ezután Szőke Péter, Maller Ferencz, Veres Lajos, Szalay Sándor, Báthory Dániel lelkészkedtek.

A lakosok összeirása nem eszközöltetett, minthogy nemesi birtok volt

A mai birtokosok ezek: Brachfeld Adolf, Dréher Antal, Hollósy Ernő, Freund Adolf, Kégl György, Ódor Pál, Sándor Pál, Sárközy Aurél, Csontos Andor, Orbán György örökösei, Pogány Sándor.

BAROK.

(Ó- és Uj.)

Barok (ma Ó- és Uj Barok) puszta Fejérmegye északi részében Bicske, Felcsuth és Szaár között fekszik.

Hogy kik voltak első birtokosai vagy hogy miféle birtokcsoporthoz tartozott nem tudom megmondani, mert a reá vonatkozó adatok igen hiányosak.

1339-ben találtam meg e puszta nevét azon oklevélben, melyben Csicsói László és Bulchu fia Lukács Pál országbiró itélete következtében Sorul nevü fejérvármegyei birtok felett kiegyeznek. Barok, mint Sorul határa szerepel ezen oklevélben. [1])

1391-ben István nádor bizonyitó okiratot ad ki arról, hogy János, Alapi Balázs fia a fejérvári keresztesek nevében Szentlőrinczi Péter fiát Imrét és ennek fiait Imrét, Tamást, Jánost, Benedeket és Valentinust szent-györgyi jobbágyokat, a fejérvári

[1]) Anjoukori okmtár III. 600. l.

polgárokat, a csoóri lakosokat, Konth Miklós fiát Miklóst valamint a mohai lakosokat a keresztesek Iszka és Barok nevü birtokainak elfoglalásától és használatától eltiltja és ennek ellene mond. [1])

Ezekben összegezhető mindaz, mit Barokra vonatkozólag a régi időkből megtudnom sikerült.

Az ujabb időkre vonatkozólag sokkal bővebb adatok állanak rendelkezésemre:

Van egy adatom 1695-ből, ez a győri káptalan bizonyságlevele arról, hogy Érdy András, Érdy János és Barkó Kata fia a Barok pusztából őt illető részt Sajnovics Mátyás és neje birtokában hagyja. A Barkó családra nézve is akadunk nehány adatra, Barkó Kata, Barkó Márton fejérmegyei szolgabiró leánya volt s ennek fivére István nőül vette Gazdagh Katát s neki hozományul Barok puszta harmadrészét adta. Mindketten elhalván Gazdagh Kata az ő részét a tatai pápista egyháznak hagyta s ezt váltotta magához Sajnovics Mátyás. (XLII okl.)

A székesfejérvári káptalan, mint hiteles hely előtt három izben is szerepel Barok. Az egyik említés 1826-ból való, midőn is Dersikai Erős Béni és neje Ispánky Erzsébet Ó-Barokon birtokot cserélnek nagynénjökkel özv. Roboz Mihályné szül. Ispánki Juliannával. A másik adat szerint 1841. bőjtmás hava 25-én Schachtner Antalné szül. Tolnai Anna nagyszombati harminczados neje Fejérmegyében fekvő ó-barki, felcsuthi, szalánkai, tabajdi, kuldói, és kálozdi, puszták és falvakban levő azon részjószágát, mely édes anyja néhai nemes Vassanits Anna, előbb öregebb Tolnay János, utóbb nemes Ballus Samu özvegyéről örökségkép reá szállt, eladja 1730 pfrtért Tolnai

[1]) Fejér. Cod. Dipl. X. 1. 732. l.

Jánosnak és Kászonujfalvi Nagy Antal uraknak, ez utóbbinak mint Tolnai Katalintól nemzett gyermekei gyámatyjának, mint különben is emlitett néhai Vassanits Anna közös édes — illetve öreganyja utáni egyenes osztozkodó feleknek.

A harmadik szinte 1841-ből ered s Barok puszta birtokosaira, azok széleskörű rokonságára és az egész család leszármazására vonatkozó igen érdekes adatokat nyujt. Az oklevél tartalmát azon egyezség képezi, melyet a birtokos család rokonai és leszármazottjai kötnek Hetyei Sándorral a Barok puszta birtokáért viselendő perre nézve, mert Barok puszta ősszülőik Barkó Erzsébet Istenes Istvánné után őket illeti. Ezután következik a leszármazás kimutatása: Horváth István; H. Judit, Mészáros Andrásné; H. Zsuzsa, Bölcs Józsefné; H. Erzsébet, Bokody Istvánné, kik néhai Horváth Mihálytól, ki H. Pétertől, ki Horváth Jánostól, ki Horváth Páltól és Istenes Annától, ki Istenes Istvántól és nemes Barkó Erzsébettől származnak.

Horváth Sándor és Katalin Horváth Andrásné, ki H. Istvántól, ki H. Pétertől, ki Horváth Jánostól, ki Horváth Páltól és Istenes Annától, ki Istenes Istvántól és nemes Barkó Erzsébettől származik.

Szijjártó Péter, ki néhai H. Erzsétől. Szijjártó Istvánnétól, mely H. Erzsébet H. Istvántól, ki H. Páltól és Istenes Annától, ki Istenes Istvántól, és Barkó Erzsébettől származott.

Monos András, ki Andrástól, ki H. Évától Monos Ferencznétől, ki H Istvántól, ki Istenes Annától H. Pálnétól, ki Barkó Erzsébettől, ki Istenes Istvánnétól, Monos Ferencz, Judith nemes Balogh Pálné és Sára, özv. Pötördy Illésné, kik néhai H. Évától

Monos Ferencznétől, ki H. Istvántól, ki Istenes Annától H. Pálnétól, ki néhai ns. Barkó Erzsébettől származtak.

Hettyei Hettyey Sándor, ki ns. Varjas Katalintól ns. Hetyey Péternétől, ez Kovács Erzsébettől ns. Varjas Pálnétól, ki H. Annától Kovács Mártonnétól, ki H. Istvántól, ki Istenes Annától H. Pálnétól, ki született néhai ns. Barkó Erzsébettől és Istenes Istvántól.

Az okmány alá vannak irva: Horváth István, H. Sándor, H. Kata, Markus Sándor, Szijjártó Péter, Monos András, Monos Imre Balogh Pál, Papp Samu, H. István Monos Sára, Pötördy Illésné, Pötördy András, Pötördy János, Pötördy József, Horváth Judit, Horváth Zsuzsánna, Horváth Örzse Bokody Istvánné, Horváth Örzse Pánthy Józsefné, Járfás József, Járfás János, Monos Katalin özv. Márkus Samuné.

Kovács János és ns. Lázár István vérszerinti rokonok a többiek tudta és akarata nélkül az egész birtokot 2 ezer frtért felvallották Ns. szomori Pázmándy Dénesnek.

Ugyan ezek ns. Kónya Jánosnétól, is vettek fel a birtokra több száz frtot; azután egy pesti zsidótól, Abelsbergtől is szedvén fel pénzt, a puszta nagy részét a váczi káptalan előtt Gálhoffer Jánosnak örökösen felvallották, ki nekik 1200 frtot adott már és Sárközi Károly pestmegyei szolgabiró előtt perelte is őket.

Végre Csörgei Zsigmond fejérmegyei mérnöknek is több százakból álló kölcsönért több száz holdat vallottak fel a székesfejérvári káptalan előtt.

A negyedik adat igy szól: 1842. szentgyörgy hava 25-én Sz.-fejérvárott nemes Pázmán Ágnes

Pálfy Károly hitvese, ns. Lázár István, ns. Lázár Zsuzsa, ns. Bogár István, ns. Boka Mihály, ns. Balogh István, ns. Lengyel István, ns. Botos Boka Judit, ns. Édes Krisztina, ns. Császár Gábor, ns. Vörösmarty István, Gulyás József, Farkas Sándor, ns. Mártony János, ns. Balogh István, Csörgei Zsigmondot megbizzák teljhatalommal Barok birtok iránti per vitelével a jelen birtokosok ellen; az igényre nézve azon arány lévén igénybe veendő, amint Barkó Erzsébet, Istenes Istvánné és Barkó Katalin, Érdy Jánosné a régi osztályban jogosultak.

BATTA.

Két birtoktest viselte megyénkben a legujabb időkig a Batta nevet; az egyik Batta falu a Duna mellett Érd és Ercsi között, a másik ennek közvetlen déli szomszédja, mely a legutóbbi időkig Batta puszta név alatt volt ismeretes. Azonban Batta falu is csak a jelen század elején vette fel a szomszéd birtoktól a mai nevét, minthogy hajdanában folyton folyvást Százhalom nevet viselt, úgy a történelmi okmányokban, mint a közéletben is, a minek a bizonysága az, hogy az odavaló görög keleti egyház e század eleji pecsétje Százhalom feliratot viselt; a battai puszta pedig, a mely tehát Százhalomnak ujabb nevet adott a közelmultban a nemes vármegye határoztával megfosztatott ős történelmi nevétől és kapta a mai birtokosoktól egyik rész Lits puszta, a másik pedig Francisca major nevet; pedig megőrizhették volna az ős nevet is, ugy t. i. hogy a Lits puszta lett volna Felső-battai Lits puszta, a másik alsó battai Francisca major, mint hogy ez az

Battai népviselet.

ősrégi birtok hajdanában Felső- és Alsó-Battának neveztetett.

A midőn tehát az adatok nyomán Battáról és Százhalomról szóllok, a Százhalomra vonatkozó adatok Battára a falura, Batta pusztára vonatkozó adatok pedig a mai Lits pusztára és Francisca majorra értendők.

Batta legelőször 1318-ban azon határjárásban emlittetik, melyet a budai káptalan Róbert Károly rendeletére tartott s midőn Érdet körülhatárolta, ennek déli határaként szerepel Batta. [1])

1448-ban annyit találunk feljegyezve Százhalomra vonatkozólag, hogy a Kálnaiakkal együtt a Gutori Nagy család is bir belőle egyrészt. [2])

1454-ben ugyancsak Százhalomra nézve megtudjuk, hogy ezen időben a Szécsényi családnak is volt e helyen birtoka. [3])

Nagy Iván „Magyarország családai“ czimű művében a Haraszti családot tárgyalva felsorolja e család 1486. évbeli birtokait s ezek között van Százhalom is. [4])

Van egy Mátyás király korából való év nélküli oklevél is birtokomban, mely Százhalmi Somogyi Péter és neje, másrészről Zakách Miklós de T. és ennek neje között fenforgott hatalmaskodási ügyben hozott itéletet tartalmazza. Tehát mint az oklevél tanusitja a Somogyi család is birhatott egykor némi részt Százhalomból (XLIII. okl.)

1511-ben a Bathai család tagjai közül Antonius Literatus mint a budai káptalan procuratora szerepel. [5])

[1]) Fejér Cod Dipl. VIII. 2. 149. l.
[2]) Csánky Magyarsz. tört. földrajza I. 43. l.
[3]) U. o. 47. l.
[4]) Nagy Iván Magyarorsz. családai V. 52. l.
[5]) Tört. Tár. XII. 61. l.

1512-ben Haraszty Ferencz 150 frtért. Horlószeghi Horváth Györgynek zálogba adja százhalmi birtokát. [1])

1513-ban Apollonia Thordas István özvegye, Bathai András unokája, fiai nevében Bathai Literatus Antalt a battai birtok elfoglalásától és használatától eltiltja. [2])

1518-ban Bathai Mátyás a saját és rokonai nevében Bathai Literatus Antal özvegyét Borbálát és gyermekeit a battai birtok elidegenitésében akadályozza.

Ugyanezen évben Ilona, Ercsi Ambrus özvegye, Bathai András leányainak battai birtokrészét Csehy Mihálynak, Miklósnak és Mártonnak 200 frtért örökáron eladja. [3])

1540-ben Battára vonatkozólag azon feljegyzést találjuk, hogy a budai káptalan János király parancsára Ebeny testvéreket felső-battai, ebeni és zekeli jószágaikba beiktatja. Nem tartom érdektelennek közölni azok neveit, kiket a király királyi emberekként megjelöl. Ezek voltak: Halomi Imre, Sáry János, Bathai Mátyás, Terewk Mihály Tétényből, Leján Péter Berkiből, Fekete Gergely Biáról, Diódy Lajos Biáról Jelen voltak pedig az iktatásnál: Halomi Imre és Diody Lajos Biáról. A meghivott szomszédokat pedig a következőkben sorolom fel: Alsó-battai Mátyás, Nagy Balázs érdi biró, Literatus Ferencz Berkyről Pettrovich Péter temesi főispán jobbágya, Cseh Benedek Érdről, a király jobbágya, Biró Márton szintén Érdről, Haraszty Ferencz jobbágya, Lestenghy Barnabás és Thamassa Mihály Százhalomról,

---

[1]) Illésházy levéltár.
[2]) Illésházy levéltár.
[3]) U. o.

Paksy Ferencz jobbágyai, Tóth Bálint Tétényből, Kun György biró és Molnár Imre Tétényből Zakách Mihály jobbágyai. (XLIV. okl.)

1560-ban a leleszi konvent Jármy László kértére átirja I. Ferdinánd adománylevelét, mely szerint ez több különböző megyékben fekvő birtokokat igy különösen Fejérmegyében Gerencsér várát, Almás, Pentele, Apostag, Hard, Szent-Iványi, Zedrek, Érd, Tétény, Berki és Haraszti birtokokat Paksy János Lajos és Jób testvéreknek ujból adományozott; s ezek a birtokba még ugyanezen évben be is igtattattak. (XLV. okl.) E birtokok között ugyan nem említtetik Batta, de ez egész a legutóbbi időkig Tétény tartozékát képezte, amint ezt az oklevelek is bizonyitják s igy mindig együtt szerepelt Téténynyel. [1])

Százhalomra nézve azt hiszem, hogy azt már a Paksy család régebben birta s e véleményemet arra alapitom, hogy a Paksy család történetében már előbb is feltalálható Százhalom neve; igy midőn a Mátyás király korában élő Paksy Mihály gyermekeinek jószágait örökösen bevallja felemliti Százhalmot is; továbbá midőn Daróczy Zsigmond elveszi Paksy Annát ez ura birtokát több fejérmegyei faluval és pusztával szaporitja s ezek között szerepel Százhalom is. [2])

1568-ban Gymessi Forgách János több fejérmegyei birtok közöttük Érd, Százhalom, Berky stb. uj adományozása ellen tiltakozik. Az uj adományozást az tette szükségessé, mert az előbbi birtokosok Haraszty Ferencz és Levey Zsigmondban kihaltak [3])

[1]) Jankovich Gyula ráczalmási levéltára.
[2]) Daróczy Zoltán iratai.
[3]) Illésházy levéltár lajstroma.

1583-ban Homonnai Drugeth István rokona Paksy Mihálynak a török fogságból való kiszabaditása véget a Paksy család több birtokát közöttük Tétényt is elzálogositja a Kövér családnak; 1590-ben azonban Paksy Mihály Tétényt visszaváltja, 1652-ben a Paksy család férfi és nőiága a birtokokon megosztozkodik s ekkor Tétényt Paksy János birja, mint Mihály utóda, ezen egyezséget 1662-ben a király is helybenhagyja. 1690-ben a törökök kiüzése után Tétényt a Fiscus foglalja el. 1700-ban az ügy a Neoaquistica Commissio elé kerül, azonban a család 1702-ben Lipót királylyal egyezségre lép s ez a család birtokait Tétényt, Érdet, Berkit, Százhalmot is visszaadja s igy 1703-ban Tétény birtokába Vánossy Lörincz fejérvári harminczados Daróczy Istvánt bevezeti, ugy szinte Berki, Érd és Százhalom birtokokba is beigtatja, de Szapáry Péter ellene mond e beiktatásnak s Daróczi István korai halála ez utóbb emlitett birtokok megszerzését meggátolja, azonban utódja Báró Száraz már birtokába keriti Tétényt. 1708-ban Daróczy István Tétényt 1000 frtért zálogba adja, azonban 1711-ben anyja Sokoray Erzsébet kiváltja e birtokot; 1715-ben leánya Katarina férjezett Báró Szárazné anyjától követeli Tétényt, Báró Száraz 2240 frtot letesz napának és igy Tétényt birtokába veszi; igy jut tehát Báró Száraz a Paksy család révén Tétény birtokába s 1724-ben már a tétényi előnevet is fel akarja venni, de ennek a Paksy család jogutódai ellene mondanak

1731-ben Báró Száraz Illésházy gróffal úgy egyezik meg, hogy miután Érdből és Berkiből őt is illeti egy rész ezekről lemond; Illésházy pedig ezért átadja neki Battát örökjoggal. [1]

[1]) Jankovich család levéltára.

Igy került Batta a báró Száraz család birtokába, azután házasság révén báró Rudnyánszky József kezére jutott. Mérey Lajos is birta Batta egy részét ezt azonban 1793-ban Szentgyörgyi-Horváth Zsigmond, gróf Hugonay Kálmán nagyapja birta zálogba. 1841-ben, gróf Hugonai Kálmán Bossányi Józsefné szül. báró Rudnyánszky Krisztinától örök áron megvette e birtokot. A községet azonban részint anyai ágon, részint zálogjognál fogva többen birták igy; Szentgyörgyi Horváth János és József, Horváth Anna férj. báró Pakassiné, Mundspach, Daróczy és Rosty családok. [1])

Batta falu és a puszta kath. hivei az érdi plebániához tartoznak.

A faluban van a görögkeletieknek templomuk és plebániájuk. A plebániára vonatkozó adatokat méltóságos Bogdanovich Lucián budai püspök úr szivességéből közölhetem.

A plebánia 1750-ben alapittatott, A müködő lelkészek a következők voltak: Popovics József, Popovics Emanuel, Milivojin Emanuel, Milivojin Péter, Kovacsevics Dávid, Sztánkovics Arkád, Szilinyszky Pál, Bolyarics János, Ergovics Uliszej, Tyoszics György, Milájlczics Timót, Milics Bránkó, Gojkovics Konstantin, Theodorovits György, Gójkovics Konstantin, Sztepánácz Simon, Gojkovics Konstantin, 1876—78-ig Vitomisovics György szigetcsépi plebános volt administrátor, Jankovics György, Rákics Miklós, Milics Milos.

Amint már Adonynál emlitettem ott is van a görögkeleti szerbeknek plebániájok; akkor még azonban nem voltam azon helyzetben, hogy a plebániára

[1]) Kereskényi Gyula Batta tört. vázlata.

vonatkozó adatokat közölhettem volna, azért tehát pótlólag ide iktatom az utólagosan kézhezvett adatokat.

Duna-Adony. A plebánia alapitási évére vonatkozólag biztos adat nincsen. A kereszteltek anyakönyve 1777-ben létesült, valószinü tehát, hogy 1777 előtt alapittatott a plébánia egy régibb egyházmegyei sematizmus szerint 1775-ben.

Az ott müködött lelkészek névsora: Sárcsevics Pál, Mihajlovics Pál, Prodánovics Péter, Adámovics Dionisius, Radánovics Endre, Jovánovics Román, Szabados Nikifór, Parabák Péter, Tyoszics Czvetko, Marjánovics Uros, Novákovics István, Csupics Mark, Dimitrijevics Vazul, Knizsevics Endre, Marjánovics Szvetozár, Szibinyszki Pál, Komadinovics Vazul, Ergovics Uliszej, Gojkovics Konstantin, Rákics Miklós, Mirkovics Péter, Sztepánácz Simon, Beslics János.

Lakosok 1720: Mali Rachvol, Nigis Secula, Tabanacz János, Rosovacz János, Buvaisicz István, Popovics Mihály, Herlokovics Sobita, Likus Péter, Kralovics Marko, Obrandovics István, Jovicsics Pál, Molnár Péter, Staracz Bozzo, Lansovics Milován, Küszögni Simon, Radoszoli Secula, Mészáros Szávia, Gaglovács Péter, Dokuspita József, Tarmi-ai Melchior, Broncsics Márton.

BATTHYÁN (Csikvár).

Szabad-Batthyán, Csabda, Diós, Polgárdi, Somlyó.

Már e munka I. kötetének 169—170 lapjain emlitém, hogy azt a területet, mely Nádasd-Ladánytól egész a megye déli határáig a Sárvize mellett elterül, Bessenyők lakták, a névben és valóságban fenmaradt helységeket bessenyő családok alapitották azokat kettő kivételével saját nevükről nevezték el,

sőt néhányat mint például Ságot és Szt-Miklóst Bessenyő-Ság és Bessenyő-Szt-Miklósnak is nevezték. E kettő egyike Hatvan, mely a betelepitett hatvan bessenyő család számát örökité meg, másika pedig Polgárdi, melynek a régi oklevelekben használt Pulgár, Polgár neve Bolgárország nevét tartotta fenn, a honnét t. i. ezek a bessenyők hozzánk bevándoroltak.

Batthyán nevü bessenyőt a kitől Batthyán falu nevét vehette volna, nem ismerek ugyan, de hogy Batthyánt már Róbert Károly idejében a bessenyő Zedreghi család birta, oklevélileg be tudom bizonyitani. Ugyanis Róbert Károly 1334-ben Patajon kelt levele által a Fejérmegyében, Sárvize mellett fekvő Battyhánt, melyet a hűtlen Péter bán fiai Péter és Jakab, Zedreghy Jakab fiaitól Mihály, Gergely és Mátétól vásároltak, elvette és Dienes — a székelyek és Beszterce grófja fiainak t. i. Lászlónak, ki előbb zemplényi és berregi főispán, később szinte a székelyek és Beszterce grófja lett, valamint ennek fiainak Miklós és Pálnak, továbbá Dienes másik fiának Istvánnak bán és fölovászmesternek és ennek fiának Dienes erdélyi vajdának, Miklós, Imre, és Istvánnak adományozta.

Dienes
Székelyek és Beszterce grófja

László
előbb beregi és zempléni főispán később Székelyek és Beszterce grófja

István
bán, aztán fölovászmester.

Miklós — Pál. — Dienes, Miklós, Imre, István
erdélyi vajda.

Ezt az adományozást aztán, melyben királyi emberekül Chartar fia János és Hardi Vetih vannak megnevezve, Miklós és Pál kérésére 1356-ban aug.

1-én átirja és megerősiti Nagy Lajos, a beiktatást pedig eszközli a fejérvári káptalan. (XLVI. okl.) Érdekes e beiktatás Batthyán határának megnevezésénél fogva, melyek igy vannak leirva : éjszakról Buken nemzetségbeli nemesek földje, t. i. Istváné és Lőrinczé. Ez a birtok megfelel a mai Szt-Mihálynak. Délről a veszprémi egyház birtoka, mely megfelel a mai Tácznak. Keletről t. i. a Sárvizen tul fekszik a Buken nemzetség Chobud nevü földje, ez megfelel a mai Csabda pusztának, továbbá szinte keletről Diós, mely a diósi nemeseké és a fejérvári őrkanonoké, mely utóbbi birtokról majd önállólag is lesz szó. Ellenmondás a beiktatásnál nem történt, de a szomszédok azt mondották, hogy Battyhán falu a Buken család temploma és monostora tulajdonát képezi.

És ez a megjegyzés alkalmat nyujt nekem, hogy egy kissé kutassak a nevezett Buken nemzetség kiléte iránt.

Annyi tény, hogy a nemzetség gazdag volt javakban. Egy 1262. évi oklevél szerint birtoka volt Nyitra megyében, melyet fia Kozma eladott. [1]) Egy 1274. évi oklevélben, mely szerint Erzsébet királyné adományozását fia III. László király megerősitette, és a mely adományozás győrmegyei Árpád birtokra vonatkozik, mint szomszéd birtok emlittetik Buken fiának Bukennek birtoka is. [2]) 1290-ben pedig Buken Comes a ki a pozsonyi apáczáknak adott, de a tatárok bejövetele előtt vissza vett birtokokat unokatestvére Csekleszi Pál fia Kozma és saját fia ifjabb Buken által ismét visszaadta. [3]) A fent emlitett

[1]) Fejér. Cod. Dipl. IV. 3. 66. l.
[2]) U. o. V. 2. 192. l.
[3]) U. o VI. I. 70. l.

határjárásnál pedig az mondatik, hogy Battyhán éjszaki és keleti szomszéd területei is Buken birtokok voltak, és hogy Battyhán is a Buken család által alapitott monostor és templom tulajdonát képezte.

Mindezek az adatok nem elegendők ugyan arra, hogy közelebbről megismertessenek a Buken nemzetséggel, de elegendők arra, hogy nevétől származtassuk a Bakony-Somlyó hegy ősi nevét, melynek tövében Kun László hivei a pártos Németujvári Henrikéket 1274-ben legyőzték, a XIV. században ismeretes Zernye, Bakonyát, mely ott feküdt Polgárdi és Ladány között s a mely megegyez a nádasdladányi határban levő ma is ismeretes Erdő Bakonyával és annak a női kolostornak javadalmazását, mely Somlyó hegyén állott s a melyből Sz. Lászlóhoz jött Fejérvárra Charitas apácza, hogy Salamont fogságából kiszabaditsa, (lásd jelen munka II. köt. 388. l.)

Mennyi gyöngye a történelmi adatoknak egy rövid beiktatási megjegyzésben!

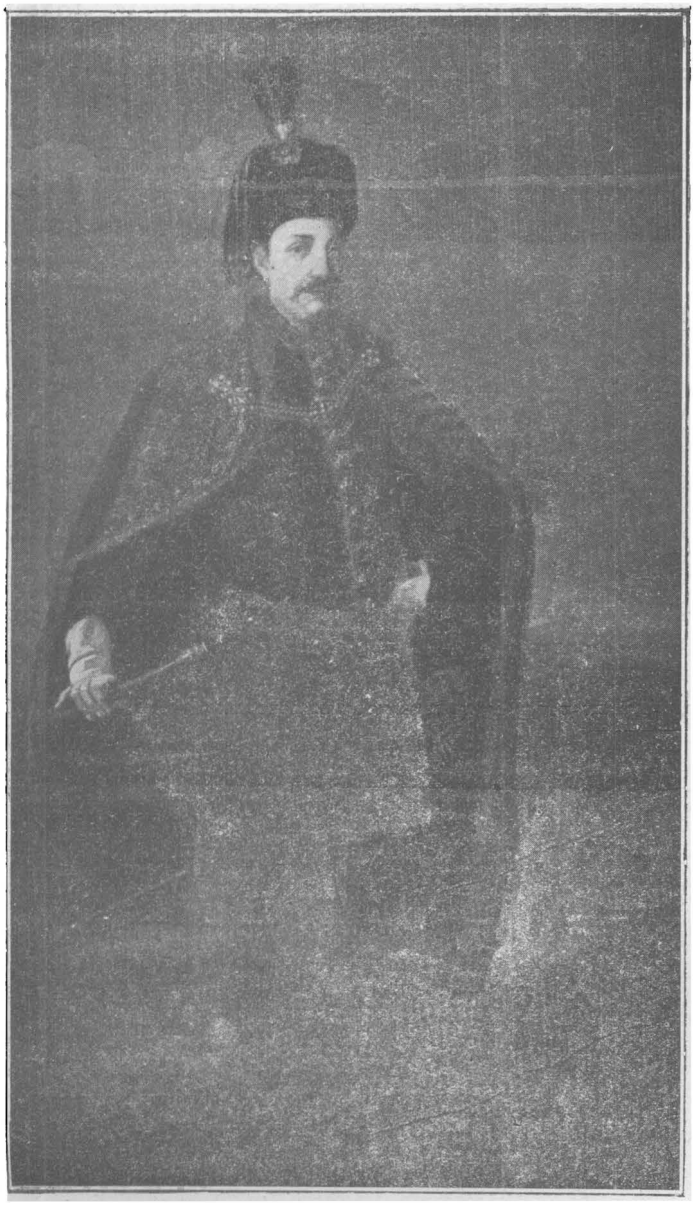
1382-ben ismét találkozunk Batthyánnal és a Buken nemzetség egyik tagjával; találkozunk a fentebb emlitett Dienes Székelyek és Besztercze grófja családjával is. A mondott év nov. 30-án ugyanis a fejérvári keresztesek előtt Simontornyai István, azelőtt vajda, másik Simontornyai István, néhai Simontornyai Dénes vajda fia, kiegyeznek Némethy Literatus Miklós feleségével Ugali Miklós leányával Erzsébettel, mint a kit Batthyán Polgárdi és Szamárd birtokok után, melyek Buken Péter bánéi voltak, a leánynegyed megillet. És minthogy ez oklevélben az mondatik, hogy Batthyán, Polgárdi a hűtlen Buken Péter bánéi voltak, megismerjük nevét is. A Simontornyai családtagokban pedig, vagyis a leszár-

mazásban feltüntetett Dienes erdélyi gróf unokáiban, megismerjük a később hütlenné lett Simontornyai Laczkokat, kik a Horváthyakkal Erzsébet özvegy királynét, Máriát, Garai nádort megtámadták, kirabolták Garait s később Erzsébetet megölték. (XLVII. okl.) És a gonosz tett miatt meg is fosztattak birtokaiktól. 1396-ban Batthyánt már Kővágó Örsi György kezeiben találjuk, a mennyiben Zsigmond husvét utáni csütörtökön Ujlakon kelt levelében biztositja őt, hogy Batthyánt nem veszi tőle vissza, a meddig a kölcsönt meg nem téríti. [1])

1397. április 27-én Budán kelt levele szerint már Csabda és Polgárdi fejérmegyei birtokokat is melyek azelőtt a hütlen Istváné, Dienes erdélyi vajda fiáé voltak, Kővágó Örsi Györgynek esztergomi várnagynak és fiainak Albert és Lászlónak adja zálogba háromezer arany forintért. (XLVIII. okl.) Ugyanazon és Áldozó csötörtök utáni vasárnap pedig Csapda Somló, Battyhán és Polgárdi birtokok zálog összegét ujra kétezer nyolczszáz arany frttal emeli azon ötezer arany frton fölül, melyet azelőtt Kővágó Örsi György, Miske fiától már fölvett.

1398. decz. 27-én Esztergomban Zsigmond király tekintve azt, hogy Horváthy János, Péternek fia és Palisnai János aurániai perjel az ő és az ország ellenségei a király anyját Erzsébetet, és Mária királynét Gara mellett elfogták, temérdek kincseiktől megfosztották, hiveiket pedig lemészárolták, és tekintve hogy Horváthy János bán Pozsega várát elfoglalván, a midőn azt Zsigmond visszafoglalni akarta volna, akkor István, néhai Simontornyai Dénes vajda fia István vajda fiával és Andrással Csáktornyai Laczk

[1]) Körmendi Levéltár másolatok protokolluma 72 sz.

Kővágó-Eörsi-Battyáni György 1370.

fiának, Miklós fiával, ugy Horváthy Jánost, mint Palizsna János perjelt elmenekülni segitette, továbbá, minthogy Bulgáriában a török ellen viselt hadjárat alkalmával mind a két István, ugyszinte András, Döbrögezthy Laczk fiának Istvánnak, ennek fia Miklós vajdának fia a törökkel összejátszott, sőt azt az országba be is vezette, ez pedig temérdek nemes és földnépet rabságba hurczolt, mindezeknél fogva nevezett Istvánt és Andrást, ugyszinte örököseiket hütlenségben elmarasztalván, összes birtokaikat, váraikat tőlük elveszi és őket azoktól megfosztottaknak nyilvánitja. Ellenben minthogy Kővágó Örsi György Esztergomvár parancsnoka Miklós fia szükségének fedezésére hétezer és háromszáz arany forintot kölcsönzött, ennél fogva ezen összeg fejében, fejérmegyei Battyhán falut a vámmal, továbbá Csabda, Polgárdi népes pusztákat, Somlyó lakatlan pusztával, Zamárd somogy megyei falut, melyek azelőtt a fentnevezett hütlenek birtokában voltak, azonban azoktól reánk szálltak, minden néven nevezendő tartozékaival Kővágó Örsi Györgynek, Miklós fiának és örököseinek adományozza és örök áron eladja.[1])

Ezekbe aztán, vagyis Battyhán, Csabda, Polgárdi népes Somlyó és Diós lakatlan birtokokba a királynak 1398. decz. 31-én Esztergomban kelt levele következtében a veszprémi káptalan Kővágó Örsi Miske (Miklós) fiát György esztergomi várnagyot és utódait azon hétezerötszáz arany forint fejében, melyet a királynak adott, beiktatja.

A beiktatásra kirendelt királyi emberek ezek voltak: Csigléri Pál fiai: Vincze András és Kelemen; Zergebakonyai Biró fia János, Zergebakonyai Bene-

[1]) Körmendi Levéltár másolatok protokolluma 8. sz.

dek fia János, Csuthi János, Csuthi Mihály fia Balázs. A beiktató levélben világosan meg van mondva, hogy ezek a birtokok a hütlen Simontornyai és Debregezthi Laczkok, az egykori Dienes erdélyi székelyek és beszterczei gróf unokáié voltak. (XLIX. okl.)

Zsigmond király 1399. febr. 8-án Esztergomban kelt oklevelében Kövágó Örsi Györgynek és utódainak Batthyán, Csabda és Polgárdiban pallos jogot ád. [1])

Batthyán község már ez időbenn számottevő birtok volt révénél fogva, mely a Sárvizen át vezetett és tetemes jövedelmet hozott urának a vám, mely e rév átkelőjénél régidőktől fogva szedetett. E vámot szabályozza Zsigmond király egy 1399. jul. 14-én Budán kelt levelével Kövágó Örsi György, Miklós fia, esztergomi várnagy hüséges szolgálatainak elismeréseül olykép, a mint azt e munka I. k. 542. l. második bekezdésében leirtam. Ide csatolom különben az érdekes okiratot egész terjedelmében. (L. okl.)

Ez időből való azon oklevél is melyet az esztergomi káptalan állitott ki 1401. május 24-én a Kővágó Örsi György és a fejérvári káptalan jobbágyai közt felmerült verekedést tárgyalván. Azt mondja ugyanis a káptalan, hogy megjelenvén előtte személyesen egyrészről Valkói András székesfejérvári kanonok és Szüz Mária templomában levő Mindenszentek oltárának felügyelője, másrészről pedig nemes Kővágó Eörsi, [2]) Miklós fia, kölcsönösen előadják: miszerint noha Valkói András kanonok és a káptalan birtokában levő Föveny falubeli jobbágyok, és Kővágó Eörsi György batthyányi, csabjai [3])

[1]) Körmendi Levéltár másolatok Prot 17. sz. okl.

[2]) A Batthyány nemzetség egyik őse.

[3]) Ma Csabda puszta.

és polgárdi jobbágyai közt azon alkalomból, hogy Valkói András kanonok az ő jobbágyaival együtt éjnek idején elhajtotta Kővágó Eörs batthyányi, csabjai és polgárdii jobbágyai marháit, ezek és amazok között Fövenyen olyan verekedés, sebesülés és vérengzés támadt, hogy maga a kanonok is megverettetett, megsebeztetett és ez által a fövenyi templom temetője is megfertőztetett; mindazonáltal több törvénytudó és jámbor ember tanácsára a peres felek közt, névszerint egyrészről Valkói András kanonok, másrészről pedig Kővágó Eörsi Györgyné Katalin asszony és fiai László és Albert között, nemkülönben az ő nemes és nemtelen jobbágyaik között névszerint Wepsényi György, Szabadi Balázs, Szabady Sebestyén, végre Pál és András nevü szolgáik között elkövetett sérelmek, verekedések, megverettetések és kártételek kölcsönösen elejtetnek, és pedig a következő üdvösséges föltételek mellett, hogy t. i. Nemes Kővágó Eőrsi György és hitvese Katalin asszony a fönt emlitett, és a fejérvári Szüz Mária templomban levő Mindenszentek oltárának, hogy azon a mostani oltárnok és annak utódai jövendőben is szent misét szolgálhassanak, egy kelyhet, egy misemondó könyvet, de olyant, amelyekben minden officium megvan, azután 25 forintot, egyházi szereket, selyem és bársony ruhákat adnak; továbbá az oltár és a mise áldozatokhoz szükségesek fentartására, valamint a mostani és jövőben alkalmazandó áldozárok nagyobb javadalmazása czéljából közép minőségű öt kancza lovat csikaikkal együtt, Keresztelő Sz. János születése napjának ez idei nyolczadára adományoznak, végre pedig, hogy a megfertőztetett fövenyi temető ujra beszenteltessék, Valkói András

kanonok kezeibe egy márka pénzt denárokban adni köteleztetnek. (LI. okl.)

Perben voltak egymással Kővágó Örsi György és a fejérvári káptalan ugyanezen évben a fövenyi hid miatt is. Ugyanis Kővágó Örsi György panaszt tett a király előtt, hogy a káptalan a régtől fogva Föveny mellett a Sárvizen levő hidját régi helyéről máshova helyezte és ezáltal a felperes batthyáni hidja vámjövedelmének tetemes kárt okozott, meghagyja tehát a király a káptalannak, hogy a hidat helyezze előbbi helyére. Ez az oklevél annyiból is érdekes, mert állitja, hogy Föveny, Lángh, Káloz és Soponya a káptalan birtoka. Határos szomszédokul neveztetnek meg ezek Chigléri Szakállas Pál fiai Vincze, Benedek és András; Chigléri István fia Miklós; Keszemi Nepus Lőrincz, Zernyei Dömötör és fia Zernye Bakonyai Péter; Szomszédok: Pátkai Pál fia Balázs, Belmai Miklós, Szentgyörgyi Vincze fia Tamás, Abai Máté fiai Miklós, Márk és János. Chuthi Sebestény; Gáli János; Vörös Ruffus Péter Hardról; Bathi Beke fia Antal; Fánchy Máté szolgabiró és Bicskele. Az oklevél kelt 1401. Sarlós boldogasszony ünnepe előtti napon. [1])

1406. május 17-én Budán kelt levelében Zsigmond király ünnepélyes diplomában igéri hogy Kővágó Örsi Battyáni György fiait Lászlót és Alberttet a jogtalanul megtámadók ellenében fejérmegyei és Zamárd somogymegyei birtokaikat illetőleg meg fogja védelmezni. [2])

1410. junius 14-ik Calendáján Zsigmond király Chapi András kérésére, néhai Kővágó Örsi György,

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 20., 21. sz. okl.

[2]) U. o. 24. sz. okl.

máskép Batthyáni fiait Lászlót és Albertet Batthyán, Polgárdi Somlyó, Csabda és Diós birtokában, melyek, mint mondja, azelőtt Csáktornyai István vajdáé, Laczk fia Istvánnak fiáé, továbbá másik Istváné, Dienes simontornyai vajda fiáé, végre Andrásé Döbrögeszthi Laczk fiának Istvánnak Miklós nevű vajda fiáé voltak. [1])

1412 Szgyörgy nap utáni pénteken Diósgyőr. Zsigmond elhalasztja Polgárdi, mely Chapy Andrásé, (a ki elvette Kővágó Örsi György özvegyét Katalint) és Kővágó Örsi Battyháni László, és Albertté, továbbá Füle, mely Benedek fejérvári préposté — közötti határjárást, minthogy Rozgonyi Simon az ő menyegzője miatt a kitüzött napon azt nem eszközölheti. [2])

Ki vonta kétségbe Polgárdi és Somlyó együvé tartozását nem tudni, de egy 1412. évi okirat Fejérmegyének Sz. Pál apostól megtérésének ünnepe előtti pénteken Fejérvár mellett tartott gyülésén Garai Miklós nádor az alispán és szolgabirák tanuskodása alapján bizonyitja, hogy Vég-Somló község akkor is a mikor Polgárdi István vajda fia birtokában volt, még most is a mikor azt Kővágó Örsi Batthyányi György özvegye Chapy Andrásné és fiai Batthyányi András és Albert birtokát képezi Polgárdihoz tartozik. [3])

Bizonytalan volt ez időben a birtoklás, ingatag a jogczim, a királyok elvettek sokszor fekvőséget jóhiszemüleg is jogtalanul és adták másoknak; innét támadt sok igény per, melyet különféle biróságok előtt tárgyaltak. Fölemlittetik 1419-ben a Batthyányiak birtokai között egy Fetel nevü puszta is, egy ekényi

---

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 25. sz.
[2]) U. o. 26. sz.
[3]) U. o. 26. sz.

föld telek helyekkel együtt. Ezt a fejérvári Sz. Miklósi káptalan tartotta tulajdonának. De a Batthyányiak is magukénak tartották, mint hogy ezt a földet még a hütlen Dienes vajda csatolta Polgárdihoz és ettől elvétetvén adományoztatott Kövágó Örsi Györgynek és nemzetségének. Garai Miklós nádor tehát Fejérmegye Fejérvár mellett 1419. sz. Pál megtérése előtti pénteken tartott gyülésen a pert a Batthyányiak javára dönti el. [1])

A birtokbiztonságot voltak hivatva megőrizni a gyakortabbi határjárások. Ilyen határjárásokról van több rendbeli adatom, melyek nem csak az érdekelt szomszéd birtokosokra, de a régi helyrajzra nézve is igen érdekes világot vetnek.

Perényi Péter országbiró ugyanis 1421-ben Budán kelt levelében elrendeli, hogy Polgárdi és Nagy-Füle között, mely utóbbi a fejérvári káptalané, határjárás tartassék. A határjárás alkalmával Vass György, Fa Mátyás és Szerémi István fejérvári kanonokok felmutatták Nagy Lajos határjárási rendeletét, mely 1368-ban a fejérvári keresztesekhez intéztetett, és magát a határjárási okiratot. E rendeletben a következő királyi emberek neveztetnek meg u. m. Kyngusi Domonkos, Alapi Dombó, Tamás fia, Maynád fia János Kereszturról, Chuth fia András Abáról, Literatus Döme Szent-Ágotáról. A határjárási okiratban pedig ezek a helyrajzi pontok fordulnak elő: ugyanis: „megindultak Fülénél bizonyos Sahud nevü utnál, hol délfelől három határdombot találtak, melyek Zerje-Bakonyát nemesek földjét, Zilágy falut és Fylét választották el egymástól.“ Előfordul Füle és Polgárdi között „Chatanós

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 30. sz.

halála" nevü pont, locus qui dicitur vulgo Chatanós halála, mely keletről Polgárdit nyugotról Fülét választja el. Továbbá a vepsényi ut, három határdomb délfelé Füle, Polgárdi és Chyzthe (Csőszi) possessiók között. Egy pont Gyurge határának egy másik Chedar szöllejének neveztetik, végre visszatértek Fülére a fejérvári prépost birtokára. [1])

Hasonló érdekűek a következő határjárások is: u. m. a melyet 1435-ben Batthyányi Albert özvegye Klára asszony kérésére Palóczy Máté nádor elrendelt s a melyben Füle és Polgárdi között Somlyóhegy, a fülei határban levő Zulchoku nevü szőllő, Thytves erdő, Vepsén falu és a Sümegre vezető ut emlittetnek. [2])

Továbbá az a határjárás, melyet Zsigmond király Kővágó Örsi György fia László és testvére Albert fiának András, Péter és Jánosnak kérésére a fejérvári keresztesek által végeztetni 1435-ben elrendelt és amelyet ezek 1436-ban Batthyán, Somlyó és Polgárdi között teljesitettek. Megvan e határjárás mult századi forditásban a körmendi levéltárban s mellékelem. (LII. okl.)

A fejérvári káptalan pedig tiltakozik 1436-ban, hogy Kővágó Örsi György fia László részére Polgárdi, Batthyán és Somlyó között megjárják a határt, mert nevezett László a káptalan Soponya és Echy birtokait akarja elfoglalni. [3])

Helynevek tekintetében érdekes a Palóczy Máté nádor által gondolom szinte a fenti évben elrendelt és a veszprémi káptalan által végzett határjárás Föveny és Batthyán között, mely alkalommal királyi emberek Csigléri Frank, Csigléri Domonkos, Vay

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 31. sz
[2]) U. o. 37. sz.
[3]) U. o. 35. sz.

István és Antal valának. A megemlitett pontok ezek: ut, mely Fővenyből Szent György possessióba vezet; Bukeni Somlyó hegye; másképen Sár-Somlyó; délfelől Buken halma; nyári kelet felé a Sár folyón átkelve Diós falu temploma szentélye nyugoti sarka; innét pedig, vagyis a templom szentélye sarkától azon utra jöttek vissza, mely Fejérvárról Fövenyre vezet. [1])

Nagy figyelmet érdemel Albert király által 1438-ban elrendelt határjárás Batthyán, Keér, Föveny és Keszi között, minthogy ebből megtudjuk melyik község viselte hajdan a Keér nevet, mely Pál fejérvári préposté volt. Kezdték a járást a Sárvize keleti pontján jöttek Keérre, a prépost birtokára, hol Sz. Mihály arkangyal temploma áll. Nyugot felé menve hosszan, jöttek egy völgyecskébe, melyet Bulcsosháza völgyének nevezett. Odébb menve jöttek a nemzetség métáihoz, azután jöttek egy uthoz, mely Batthyánból Fövenybe vezet. Mentek a Sárvize mellett. Keérrel határos volt Batthyán, kezdték a járást a Batthyánból Fövenybe vezető utnál délről s jöttek egy határdombhoz, mely Batthyánt és Somlyót Urhidától, mely a veszprémi püspöké, elválasztja. Azután mentek nyugot felé egy uthoz, mely Urhida faluból Zerje Bakonya faluba vezet. Előfordul egy másik Keér is „alio nomine“ — más néven Zenth Mihály, melyben Sz. Mihály temploma áll. Saágh, Föveny völgye, Csiglér völgy, mely Batthyánt és Somlyót Csiglér falutól elválasztja, a hol is határdomb felállitása ellen a keszii nemesek: Péter és Illés Domonkos fiai, Gergely és Imre (?) fiai tilta-

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 36. sz.

koztak, állitván, hogy ez az ő birtokuk. Miért is a határdombot az ut közepére állitották. [1])

Ezen határjárásból megtudjuk hogy ez időben két Keér falu volt Fejérmegyében, mindkettőben volt templom Sz. Mihály arkangyal tiszteletére és hogy az utóbb emlitett Keér a mai Sár-Szt-Mihály falu volt.

A Batthyányi család elszaporodott, sok pénz kellett a neveltetésre, kiházasitásra és igy nem csuda ha Batthyányi Albert özvegye Klára asszony egyik másik birtokát zálogba adta. Ilyen zálogot kötött ő 1445. jul. 21-én a fejérvári káptalan előtt Keszölczés Zsigmonddal a roholczai várnagy és Ujlaki Miklós erdélyi vajda udvarbirájával Csabda, Batthyán, Polgárdi birtok részei iránt, 200 arany ftban, azon okból, hogy leányai Erzsébet, Ankó neveltetése, ruházása és kiházasitására pénze legyen. (LIII. okl.)

Ugyanazt teszi a fejérvári káptalan előtt 1448-ban Sz. Egyed napján Batthyányi András, Batthyányi Albert és Klára asszony fia, ki magára vevén öcscse Péter terheit zálogba adja az ő és Péter öcscse részeit Batthyánból, Csabda és Seregélyesből kivéve a batthyáni kuriát a házakkal és két szőllővel, Keszölczés Zsigmondnak és testvére Andrásnak és fiainak 150 arany forintért. [2])

1449 év. Invocavit vasárnapján pedig özv. Batthyányi Albertné, Klára asszony magára vevén fia András, továbbá leányai Erzsébet és Ankó, valamint másik fia Péter és Gáspárnak András fiának vagyis az ő unokájának terheit, néhai Batthyányi László leányának Margitnak János testvérének jelen-

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 37. sz.
[2]) U. o. 41. sz

létében és beleegyezésével zálogba adja Batthyánban levő kuriáját és két szöllejét Keszölczés Zsigmondnak és fiának György és Jánosnak 218 arany ftért. [1]

Hasonlókép beiktatják Palóczy László nádor parancsára a fejérvári keresztesek 1449-ben Sarlós B. asszony ünnepe előtti napon Keszölczés Zsigmondot és fiait Györgyöt és Zsigmondot Batthyányi Albert és Klára asszony fiainak András és Péter birtokaiba, Batthyán, Csabda és Seregélyesbe. Királyi emberek lévén: Pázmáni János, Csigléri Dienes, Unyi István és György, [2])

Feltünő az oklevélben az, hogy abban már Seregélyes is Batthyányi birtok volt.

Azonban a fenti zálog ügyletek nem vitték a Batthyányi birtokokat idegen kézbe, mert Garai László által 1449-ben kiadott oklevél szerint Kővágó Örsi Batthyányi György fiának Albertnek és ennek Klára nevü nejétől született leányának Erzsébetnek férjévé lett Keszölczés András, Zsigmondnak fia. És szinte Batthyányi György és neje Klára asszony másik fiának Lászlónak fia János, nemzé Margitot, kit nőül vett Gerebeni Herman fia János. [3])

Batthyány András 1452--ben a veszprémi káptalan előtt tett felvallása szerént megvált ősi felsőőrsi, vagyis kővágóőrsi birtokától; a mennyiben egy véletlen emberölés, t. i. Bodogasszonyfalay Miklós somogyi nemes megölése miatt, hogy kártéritést adhasson, magára vevén Batthyány Péternek néhai Albert fiának, továbbá Batthyány Gáspár és

---

[1]) Körmeydi Levéltár másolatok 42. sz.
[2]) U. o. 43. sz.
[3]) U. o. 44. sz.

Boldizsárnak, az ő fiainak, azután Erzsébetnek Keszölczés András hitvesének és Anna nővérüknek, végre Batthyány János, László fiának, az ő unokatestvérének és többi vérrokonának terheit, Kővágó-Örsön levő birtokát minden tartozékával, kőből épült palotájával együtt Fayszi Ányos Mihálynak és fiának Györgynek négyszáz magyar arany forintért örök áron eladta. [1])

1453-ban már kezdik visszaváltani a fentebb elzálogositott birtokrészeket. A mondott évben ugyanis Batthyány Péter, Albert fia visszaváltja Keszölczés Zsigmondtól az ő részeit. [2])

1454-ben a fejérvári keresztesek előtt Klára, Batthyány Ankó (Anna) leánya András és Péter fiaival zálogba adják Keszölczés Zsigmondnak Batthyánban levő részöket. [3])

Ugyanazon évben László király elrendeli a fejérvári káptalannak, hogy Klára és gyermekei: András, Péter, Ankó Polgárdiban levő részeik birtokába beiktassa Keszölczés Zsigmondot, királyi emberek ezek voltak: Csigléri Mátyás, Keszy György, Lyulyai Fyntha Lőrincz, Lyulyai Fyntha Bálint, Wy (Uj) István. [4])

A fejérvári káptalannak egy 1464-ben kelt levele szerint Keszölczés Zsigmond Batthyány Albert özvegye Klára asszony férjének mondatik. [5])

A fejérvári keresztesek 1468-ban kelt okmánya szerint Szentgyörgyi Vincze István leányát Erzsébetet feleségül birta Batthyány János. [6])

---

[1]) Hazai Okmt. V. 250 l.
[2]) Körmendi levéltár. Másolatok Prot. 45. sz.
[3]) U. o. 4. sz.
[4]) U. o. 47. sz.
[5]) U. o. 51. sz.
[6]) U. o. 52. sz.

Báthory István országbiró levele szerint Fayszy Ányos György férje volt Batthyány Krisztinának; ez az Anyos György pedig Szerdahelyi Imre fia volt. [1])

Mátyás királynak 1476. aug. 30 án Budán kelt levele szerint a király megerősiti Batthyány Boldizsárt, t. i. Albert fiának Andrásnak fiát és testvérét Gáspárt; nem különben Batthyány Miklóst, Lenárdot és Jánost, néhai Batthyány János fiait valamint Alapi Istvánt, Benedeket, Batthyány Andrásnak Margittól, néhai Batthány László leányától nemzett fiait: Batthyány, Polgárdi, Csabda és Somlyó fejérmegyei és Szamárd, Zabos, mindkét Atát, Eötvös, Baráti, Lapoch somogyi birtokok tulajdonában.

Megjegyzem, hogy a fentnevezett Alapi István és Benedek nem voltak az Alapi Salamon család tagjai, mint némelyek vélekednek, hanem Batthyány András fiai voltak a ki érdemeinek jutalmazásául a győrmegyei Alapot kapván adományban, ettől vette fel nevét. (LIV. okl.)

Egy másik oklevél alapján a budai káptalan 1477. juni 25 én kelt levele szerint beiktatta nevezett Batthyániakat a felsorolt birtokokba. Királyi emberekül a beiktató parancsban, ezek emlittetnek: Falkos Pál Zerjebakonyáról, Csák Máté, Csák Benedek és Csák Balázs Csiglérről, Kewtheni György, Péter és Miklós, Bódai János és György, Bokodi Márton. A szomszéd birtokosok közül pedig ezek: Huszár Péter, Depregh-ről, Kuny László, Kunszki személyében Csurgóról, Bódai György, Dabus Antal, kónyi gazda hasonlókép csurgói Kunszky képviseletében. Kevthen György Péterfalváról, másik

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 53. sz.

Kevthen György, Kevthen Péter mindketten Péterfalváról, Kevthen Miklós Gordvai Fánchy Ferencz személyében, Pothaházy Dienes. Korpádi Kelemen Gordovai Fanchy Gáspár személyében; továbbá Szabó László, Martonosy György, Kwthws János személyében; Csigléry Máté, Chiléri Csák Balázs.

A felsorolt szomszéd birtokosok között meg kell emlitenem még a Csigléri vagy Csilléri (Kis-Keszi és Nádas-Ladány között fekvő major) Csákokat, és róluk azon véleményemet nyilvánitanom, hogy a Csák nemzetség nagyon elszaporodván, mint kisebb birtokosok Fejérmegyében Csigléren és Zerje vagy Zernye-Bakonyán telepedtek le; aztán elhagyván ős neveiket és Csákot, lettek belölük a ma is élő Csilléryek. (LV. okl.)

A Batthyányiaknak nem csak a fejérvári káplalan embereivel, hanem Fejérvár város polgáraival is voltak pereik. Egy ilyenről tesz tanúlságot Mátyás királynak egy 1477. május 15-én Budán kelt levele, melyszerint kibékülés köttetik a király előtt Batthyányi András, Batthyány, Csabda és Polgárdi földes ura és Székesfejérvár város tanácsa és polgárai között Minthogy t. i. a két fél, illetve a jobbágyok és városi polgárok között többszörös betörések, verekedések, emberölések, vérontások és más mindenféle hatalmaskodások miatt a királyi kuria előtt hosszu idő óta folynak a tárgyalások, ugy a királyi kuria birái, amint más jámbor emberek tanácsára különösen elállnak a pertől, kibékülnek s minden ez ügyre vonatkozó periratot semmisnek nyilvánitanak. És e kiegyezést a király személye előtt egyrészről Batthyányi András, másrészről Konth Márton fejérvári lakos mint Borhy Fábián városbiró, Zakchy Dömötör, Porkoláb György, Ispán György,

Kanyán András, Borsos Miklós, Nyerges Gál, Chaván István, Csabjai Mátyás, Szabó Domonkos, Farnay Barnabás, Balogh Tamás és Zoltán Péter esküdtek, nem különben Boncz Imre, Adorján János, és Molnár László a város valamennyi polgára nevében kötöttek meg. (LVI. okl.)

Fentebb láttuk, hogy a Batthyániak egyike másika a családjukba házosodott Keszölczés Zsigmondnak zálogba adta a fejérmegyei birtokok reája eső részét. Azt is láttuk, hogy egyik másik vissza is váltotta azt. Egy oklevélben már valóságos birtokrendezés köttetik, visszaváltatnak t. i. a Keszölczés család birtokában levő birtokok.

Ugyanis 1498-ban egyrészről Batthyányi Boldizsár, más részről pedig Keszölczés István, saját, és Batthyányi Erzsébet, Batthyányi Albert leányával nemzett fia Keszölczés András neviben, valamint leányai t. i. Erzsébet, Frusina és Krisztina nevében is, Báthory István országbiró előtt, a közösen birt Batthyán Polgárdi, Csabda, Seregélyes, Moha fejérmegyei, és más megyékben birt javaknak azon részét, melyeket Keszölczés István birt, visszabocsájtja Batthyányi Boldizsár kezébe, ez pedig fizet neki 1500 aranyforintot, és 200 drb birkát, [1]) Nem felesleges megjegyeznem, hogy Batthyányi Boldizsár atyja András ezé Albert, ezé pedig György a Kővágó Örsi volt. Testvére pedig volt Krisztina, ki férjhez ment először Gibarthy Párvy Lőrinczhez, aki egy okmányban [2]) Kisnek is iratik. Másodszor pedig Keresztury Miklóshoz

Ulászló király 1511-ben kelt oklevele szerént V. Palotán Mariánus szt Ferenczieк kolostora állt.

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 58. sz

[2]) U. o. 64. sz.

Idetették őrizetül Batthyány András családi okleveleit, melyeket azután később anyja Veronika onnét elvitetett. [1])

1512-ben Perényi Imre nádor és országbiró előtt Batthyány Boldizsár és Benedek a fiágnak egyik, vagy másik részről történhető kihalása esetére a birtokok öröklését illetőleg megegyeztek. Ekkor Boldizsár fiai voltak Boldizsár, Ferencz és Bertalan. Benedek fiai pedig: György, János és Orbán. [2])

Ulászló Mátyás király oklevele alapján 1513-ban szinte megerősiti Batthyány Boldizsár és Benedeket Batthyány, Csabda, Polgárdi és Somlyó Fejérmegyei és a Somogy megyei többi birtokokban. [3])

1541. február 17. I-ső Ferdinánd Bécs-Ujhelyen kelt levelében a Fejér és Somogy megyében fekvő Batthyány birtokokat, azokat is a melyek Bahttyány Orbán és testvérei Wolfgang és Mihályéi voltak, de a melyek ezek hűtlensége miatt a koronára szálltak, Batthyány Ferencznek és Kristófnak adományozza. (LVII. okl.)

Ugyan a fenti évben utasitja Ferdinánd az ő Kapitányait és vicekapitányait, hogy a hűtlen Batthyány Orbán és testvérei Wolfgang és Mihálytól a batthyáni és enyingi kuriákat, Zabost, Eötvöst, és Ugalt kivévén Alapot Győrmegyében, hivének Batthyány Ferencz kanczellárnak adják át.

Végre utasitja Ferdinánd 1541-ben Batthyány Ferenczet, hogy testvérének Batthyány Kristófnak az ő javait adja vissza. [4])

---

[1]) Körmendi Levéltár másolatok 76. sz
[2]) U. o. 77. sz.
[3]) U. o. 88. sz.
[4]) U. o. 92. sz.

A herczeg Batthyány Strattmann Ödön körmendi levéltárából meritett ezen oklevelek és oklevél kivonatok némi halvány képét mutatják, mindkét Batthyán, Polgárdi, Csabda és Somlyó birtokviszonyainak. Tekintsünk most egy kissé a török uralom korába és lássuk mit jegyeztek fel ez időszakban a török uralom adószedői. Az ugynevezett és már a II-dik kötetben ismertetett „Török kincstári Defterek“ mindkét kötetében van róluk emlités, igy 1572. évre szóló kiadásokban, melyeket a török a székesfejérvári vár épitése és javitására forditott, a kőmivesek mellé rendelt napszámosok ezek voltak Polgárdiról: u. m. Damján György, Damján Antal, Király Márton, Damján Ambrus, Király Kelemen, Márton János, Dúzs Pál, Vanda Orbán, Jákó Tamás, Péter Márton, Kiss István és Nagy István; Közülök ki hat, ki 8 napot szolgálván.

Ugyanazon évben Polgárdi 11 napszámos embert adott.

A törökök uralma alatt a mai Szabad-Batthyán vagyis Csikvár, miként képünk is mutatja erődített hely lévén a török defterekben „Batthyány Párkány“ rovat alatt 1608 és 1609-ben következő számu török katonaság van felsorolva I-ször Müstaha Fizok: Ajnakhán Aga és Omár Kiája alatt 14 ember II-szor Ulufedzséik: Rodzseb Aga és Abdi Aga alatt 23 ember. III-szor Martalószok: Dimitri Aga alatt 10 rácz ember.

1628. és 1829. évben a batthyáni párkányban a fentebb részletezett török katonai minőségben összesen 59 ember volt elhelyezve.

A török defterek II-dik kötetében ezek a birtokok mint jövedelmező ingatlanok is fel vannak tüntetve; igy 1546-ban az mondatik egyik faluról, hogy

Batthyány Ferencz és Orbán földje Derwis bég kezén, aki 300 akcse-t fizet érte.

Ugyazon évben Batthyán és Polgárdi Khászok jövedelmét, továbbá must tizedét, melyet befizetett a biró, Batthyán község fejadóját tünteti fel.

1547-ben már Batthyán község hidvámja is szerepel Izmaél kezén Ugyszinte a hid jövedelme marha vám és boroshordók után.

1563 és 1566-ban a hitetlenek fejadója — értvén alatta a magyarokat — Polgárdin 52 ház, Batthyánon szinte 52 ház után volt kiróva.

Végre 1574-ben Batthyán község tizedei után találunk adókivetést.

Fentebb ismerkedtünk meg Polgárdinak a török időkben élt lakosai néhányával. És minthogy a mai lakosságra nézve érdekesnek tartom a régi lakosok ismertetését, álljon itt még két korbeli Konscripcióból kivett két névlajstrom u. m. 1696-ból, Batthyány lakosai, mely ez időben Batthyány Ádám, horvát bán tulajdona volt, zálogban pedig Vörös Pál birta ezek voltak: Polgárdi György, biró, Varga János, Herczegh Mátyás, Tőtés György, Ősze István, Merva Gergely, Matus István, Déghy Mihály, Bús István Varga József, Pajos István, Jámbor József, Mészáros György, Deézsi Mihály, Farkas József, Kis Ferencz, Kucsi György, Id. Jámbor János, Szeredi János, Bús György, Tóth György, Szabó Mihály, Matus András, Kis Lőrincz.

Az 1720-ban megejtett összeirás szerint Batthyánnak, mely ekkor már Csikvár névvel birt, megkülönböztetésül Falu Battyántól, mely akkor csak Batthyánnak, neveztetett ezek voltak lakosai: Pap István, Csuti Mihály, Ujvári Gergely, Csizmadia Mihály,

Varga György, Molnár István, Kardos György, Szekcsődi István, Takács Mihály, Varga János, Szentkuti Mátyás.

Katolikus temploma, melyet Batthyány Imre gróf, ha nem tévedek, az ötvenes években épitett ujra, szent Imre herczeg tiszteletére van szentelve.

A plebánia 1762-ben alapittatott, Kegyúr özv. Andreoli Ferenczné született Batthyány Emma Róza grófnő jogutódai, fiókegyházai: Falu Batthyán, Tácz, Föveny, Felső-Somló, Antonia major, Csabda, Öreg- Kis- és Szárhegy. Lelkipásztorok voltak: Pap Pál szent ferenczi szerzetes, Maráczi Antal szt ferenczi szerzetes, Fejér Bernát szt ferenczi szerzetes, Kollár János balinkai lelkipásztorból, Szabó István, Pellet Sándor, Molnár János és Vadkerti József.

Falu-Batthyány 1696. év. Lakosok: Biró: Polghardy György Vargha János, Herczegh Mátyás, Teőtés György, Ösze István, Morva Gergely, Matus István, Deghli Mihály, Bus István, Vargha József, Jámbor József, Mészáros György Deesy Mihály, Farkas József, Kis Ferencz, Pucsi György id. Jámbor János, Szeredy János, Bus György, Tóth György, Szabó Mihály, Matus András, Kiss Lőrincz.

1720. év. Pusi György, Jámbor János, Teőtös Gergely, Varga János, Kis Mihály, Bene János, Varga János, Mona István, Kis András. Mészáros István, Tötés Márton, Pajor János, Irza György, Csuti János, Kis György, Mészáros János, Földes István, Csizmadia Gergely, Szabó István, Molnár István,

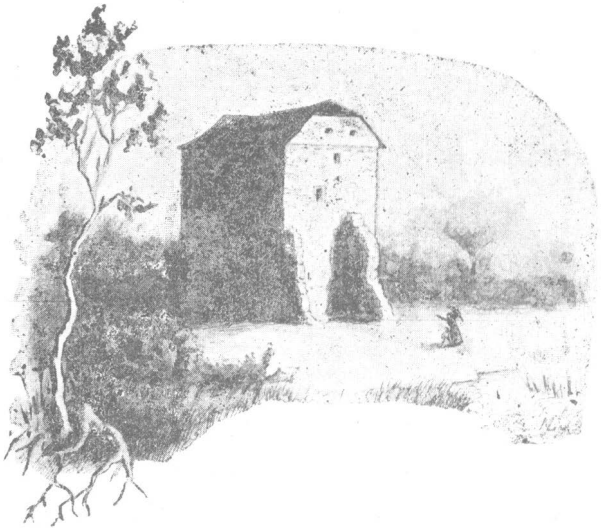
Csikvár. (Szabad-Battyán) 1696. év. Lakosok: Baldó Ferencz, Bende József, Vörös Gergely, Nagy György örege. Csizmadia Mihály, Pap István, Pátkay

Mihály, Csuthy Mihály, Szabó István, Kis József. Takács József.

1720. év, Pap István, Csuti Mihály, Ujvári Gergely, Csizmadia Mihály, Varga György, Molnár István, Kardos György, Szecsődi István, Takács Mihály, Varga János, Szentkuti Mátyás.

A szabadbatthyáni kastély egy régi alacsony földszinti épület; érdekesebb a park a remek szép platán és tulipán fákkal, melyet a Nádorcsatorna ága öntöz.

A falubatthyáni ev. ref. lelkészek névsorát nem ismerem.

Csikvár erőssége.

BÁRÁND.

Báránd puszta Fejérmegye középső részében Fejérvártól délre Seregélyestől pedig nyugatra terül el. Nem jelentékeny hely s ennél fogva az oklevelekben is igen kevés adat található reá vonatkozólag. Néhány adatra mégis akadtam, a melyeket kronologiai sorrendben a következőkben összegezek: Legelőször egy IV. László király idejéből való év nélküli oklevél záradékában találtam fel Báránd nevét. Az oklevél záradéka ugyanis igy szólt „Datum in villa Barand.“ [1])

Később már Báránd birtokosaira nézve is tájékozást nyertem. Rupp Jakab „Magyarország helyrajzi története“ czimü munkájában a székesfejérvári püspöki megyében létezett szerzetes kolostorok történetét ismertetve a zsámbéki pálos kolostornál az alapitók által a rendnek adományozott birtokokat is felsorolja s ezek között van Báránd puszta is, mint a melyet a rend 1361. táján nyer el. [2])

Ugyancsak a Pálos rend Bárándon való birtoklását bizonyitja azon rendelet is, melyet az ország rendei 1448. junius 22-én a Budán tartott országgyülésből a fejérvári keresztesek konventjéhez intéztek. Lőrincz, Endre és két János mindannyian kajtorszállási lakosok panaszt emeltek a csatkai Pálosok ellen, hogy a rendnek egy Török István nevü szolgája a rend Báránd nevü birtokáról Kajtorszállásra

[1]) Hazai okmtár VII. 211. l.

[2]) Rupp Magyorsz. helyr. tört. I. 216. l,

ment s ott a határban levő takarmányt felgyujtotta sőt a panaszt tevők bizonyos Antal nevü jobbágyát minden ok nélkül megverte. Utasitották tehát az ország rendei a keresztesek conventjét, hogy az ügyet megvizsgálva a Pálosokat idézzék a király elé. [1])

Mai birtokosa a vallás alap.

BERKI.

Deszka.

E két szomszédos hely közül ma már csak Berki puszta ismeretes, mely Fejérmegye észak-keleti részén Tárnok és Soóskut között található; a másiknak még a neve sem maradt fenn csakis a régi oklevelek szólnak róla. Régenten, a mint ezt azon oklevelekből, melyek róluk megemlékeznek, következtetni lehet mindkettő falu lehetett, de ma már csak az egyik áll fenn mint az érdi uradalom egyik alkatrésze, a másik pedig teljesen elpusztult.

E két helyre vonatkozólag a legtöbb okmány a gróf Zichy család levéltárában található. A magyar történelmi társulat kiadásában megjelent „Gróf Zichy család okmánytára“ bő tárházát képezi, azon okleveleknek, melyek Berki Chom családjával s e család fejérmegyei birtokaival nevezetesen pedig Berkivel és Deszkával foglalkoznak.

Tekintsük tehát az egyes okmányokat időrend szerint:

1241-ben Mihály veszprémi ispánnak, Berki Chom fiának, János, Tádé fia, ki ez időben Érdet az ócsai préposttal együtt birta, az érdi szigetet és bizonyos szőllőket az ócsai prépost beleegyezése mellett 10 márkáért elad. Berki Chom fiai Mi-

[1]) Károly J. Fejérm. tört. I. 191. l.

hály és István már ekkor örökségképen birták a Tárnokvölgy mellett lévő Berki és Deszka helységeket. Berki Chom fiainak nevével 1256-ban is találkozunk, mert ez évben mint a budai káptalan egy oklevele tanusitja Nána Sasad falubeli szabadosát Berki Chom fiainak eladta. [1])

Hogy a Berki testvérek Berkit és Deszkát már birták tanusitja azon per is, mely a Berki testvérek és a budai polgárok között 1268 körül felmerült. Tárnokot t. i. ez időben a budai polgárok birták a királynétól, kik Deszka határából mint szomszéd községből, önhatalmulag elsajátitottak egy részt. Ez ellen a Berki testvérek IV. Béla előtt panaszt emeltek; a király parancsára Olivér mester, s a budai káptalan éneklő kanonokja kimentek a helyszinére, Berki és Deszka possessiókba, s miután a budai polgárok azt állitták, hogy a kérdéses föld nem Deszkához hanem Tárnokhoz tartozik: határoztatott, miszerint ha a budai polgárok előállitanak nyolcz tisztességes embert, kik megesküsznek a kérdéses föld Tárnokhoz való tartozandóságára: az oda is fog itéltetni. Ennek következtében Hegó budai bilochus, Volth Petur, Otmár királynéi jobbágyok mint alperesek Ó-Budáról Konsch Pált és Detriket, Tárnokról Istvánt, Martonvásárról Ivankát, Tétényből Salamon és Band lakosokat, Pestről Kis Istvánt, Torbágyról Jóbot jelölték ki eskütételre. Ámde a kitüzött időben ezek nem jöttek meg a királyné elé s igy a peres birtokrész a Berki testvéreknek itéltetett.

Ezen perre vonatkozólag az oklevelek egész sora áll rendelkezésemre, melyek a per különböző mozzanatait örökitették meg. Igy nevezetesen: Mária

[1]) A gróf Zichy család okmánytára I. 5. 13. sz. oklevelek.

királyné Deszka földtért a budai káptalan által megvizsgáltatja. (LVIII. okl.) Olivér mester jelenti IV. Béla királynak, hogy Deszka ügyében a feleket megidézte. (LIX. okl.) Mária királyné a budai polgárokat esküre kötelezi. (LX. okl.) Birósági bizonyitvány a per tárgyalásról, (LXI. okl.) végre a budai káptalan jelenti IV. Béla királynak, hogy a már emlitett határvillongási ügyben Walter comest és több budai polgárt megidézett. (LXII. okl.)

Ezután Deszka falunak történelmi emlékeinkben, teljesen nyomát vesztjük; a szomszédos Berkiről is csak annyit tudunk, hogy a Nánabezter nemzetségből származó Bezter királyi főlovászmester fia Döme, egy 1270. évi oklevélben, melyben Sóskut iránt a szigeti apáczákkal a budai káptalan előtt kiegyezik, mint berkii birtokos emlittetik [1])

1275-ben a fejérvári káptalan bizonyitja, hogy Noky Balázs a szent keresztről nevezett Gerluban levő földjét Csák Domonkosnak eladja. Hogy a nevezett földet mi jogon birja, arra vonatkozólag Noky Balázs előadja, hogy azt az ő rokonai Mikustól, Berky László fiától négy márkáért vették s ő örökségképen jutott birtokába. [2])

1292-ből két oklevél is megemlékezik a Berky családról. Úgy vehető ki az okmányokból, hogy sok peres ügyük lehetett, mert mindegyik vagy itéletet vagy pedig perbe idézést tartalmaz. Az első oklevél szerint Berky Tamás mester a Csák nemzetségből való Györk és Mihály részére Pál testvérük haláláért a kitüzött időben 16 márkát lefizetett s esküt is tett; a felmentő levél kiadására nézve pedig határ-

[1]) Wenzel G. Árpádkori uj okmt. XI. 101. l.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. V. 2. 311. l.

idő tüzetett ki. [1]) A másik okmány szerint pedig a sóóskutiakkal folyt a per, hol mint megbizott szerepel Barrabás de Berky. [2])

Az 1292—1294 évek közötti időtől több oklevél található melyek mind a Berky család különböző pöreiről szólnak. Igy a budai felhévizi keresztesek conventje jelenti III. Endre királynak, hogy Gyógi Péter és társai Berky Chom alattvalóját megtámadták s megkárositották. Ebből azután per támad, melyről több oklevél tanuskodik, melyek többnyire a per elhalasztására, uj határnap kitüzésére vagy pedig a megjelenés bizonyitására vonatkoznak. [3])

1364-ben I. Lajos király I. Károly királynak 1347-ben Zonuk Tamás vajda és várnagy részére adott és az elhalt Berky Tamás birtokaira: Érd Berki, Ebecz, Nadur és egyébb birtokokra vonatkozó adománylevelét megerősiti. [4])

1387-ben Bubek Imre kir. curiai biró, Zambó Miklós kir. tárnokmester ellenében Berzechey Miklóst hatalmaskodás miatt elitéli. Az oklevélben felsoroltatnak azon helyek is, hol az itélet kihirdetendő s ezek sorába van „possesio Berky“ is. [5])

1454-ben Széchenyi Frank László fiának Jánosnak terheit magára véve Kezy Benedeknek a kifizetett 2000 frtért és egyébb szolgálataiért Érd és Berki felét s egyébb birtokokat is a budai káptalan előtt átenged. [6])

1486-ban Nagy Iván „Magyarország családai“ czimű munkájában találunk adatott Berkyre vonat-

[1]) A Zichy cs. okmtára I. 75. l.
[2]) U. o
[3]) U. o. 76 79 l
[4]) Illésházy cs. levéltára
[5]) Fejér. Cod. Dipl. X. 8. 30. l.
[6]) Illésházy cs. levéltára

kozólag. Ugyanis a Haraszthy család történetét ismertetve felsorolja a család 1486-ban birt összes birtokait; itt emliti a pestmegyei Berkit is. [1])

1493. Zápolya István nádor utasitja a budai káptalant, hogy Berky Lászlónak Berzenczei Bornemissza János ellen Érd és Berky egyes részeinek elfoglalása miatt inditott perében vizsgálatot tartván a jogát igazolót a birtokban hagyja meg. [2])

1511-ben Berky Imre özvegye Érden két sessió földet 16 frtért Sárkány Ambrusnak zálogba ad. [3])

Berkit még 1518-ban a rengeteg gazdag Haraszthy család birtokában találjuk, mely testvér család volt a Tétényi-vel. Haraszthy Ferencz szörényi bán s aradi főispán a fenti évben több — temes-, arad-, posega-megyei s Lugos kerületi birtokon kivül „Pestmegyében levő Káposztásmegyer, Berki, Százhalom Örkényt s fejérmegyei Ágasegyházát“ 25 ezer frtért bevallja lévai Cseh János fiának Zsigmondnak, s nejének Haraszthi Katának, és Pakos vagy Paksy Mihálynak és ennek neje Haraszthy Annának, az ő leányainak. [4])

Berki 1540-ben ismét előfordul, midőn t. i. a budai káptalan János király parancsára Ebeny Ferencz, Gáspár és Gábor testvéreket a felső-battai birtokba Tétény Gergely kanonok, Imre Halomról, Diódy Lajos Biáról királyi emberek jelenlétében beiktatja, a meghivott szomszéd birtokosok között megemlitve találjuk Deák — literatus — Ferenczet Berkiből, mint Petrovics Péter temesi főispánnak, Berki akkori urának jobbágyát.

[1]) Nagy Magyorsz. családai V. 52. l.
[2]) Illésházy család. levéltára.
[3]) U. o.
[4]) Sz. Benedeki Convent. Prot. B. p. 163. Nagy Iván VI. köt. 51. 52. l.

Találkozunk okleveleinkben Berkivel ismét 1560-ban azon birtokok között, melyeket I. Ferdinánd Bécsben febr. 7. Paksy János, Lajos, és Jób testvéreknek újból adományoz. Nem érintem azokat, melyek Slavoniában s Pozsega megyében továbbá Arad, Tolna, Solt és Szabolcsban feküdtek csak a fejérmegyei possessiókat emlitem meg, u. m. Almás, Pentele, Apostagh, Hard, Szent-Iványi, Zedrek, Érd, Tétény, Berki és Haraszti. Bizonyos tehát ez adománylevélből, hogy ha Berki község az 1543. évi török hadjárat alatt netán elpusztult is, a fenti adományozáskor mint község, falu, possessió szerepelt.

Paksy Jób és Homonnai Drugeth Margit unokájának Paksy Jánosnak leányát Annát Daróczy Zsigmond vette nőül, s miután a Paksy család férfiága Daróczy Zsigmondné bátyjának Paksy Lászlónak fiában Miklósban kihalt: nevezett birtokokat a női ágak öröklék, öröklé ennélfogva részben Báró Száraz is, akkori királyi személynök, Daróczy Katalin férje s minthogy ennek 1731-ben Illésházy gróf bizonyos szolgálatokat tett: Száraz György Berkit Illésházynak, ez pedig Batta falut Szárazaak engedi.

1568-ban Gyimesi Forgách János Érd, Százhalom, Guth Berki, Atya és több más Fejér- és Pestmegyei birtokoknak Haraszti Ferencz és Levey Zsigmond magszakadása miatti adományozása és beigtatása ellen tiltakozik. [1])

Az 1696-ban tartott megyei conscriptió szerint Fejérvár és Buda közötti falvak, a török elleni háboruk alatt pusztulának el. Tehát Berki is, de Csernovics Arzén görögkeleti patriarcha ide, valamint Sóskut, Tárnok, Százhalomra letelepité 1695-ben az

[1]) Illésházy család Levéltára.

az ő népeit, kik aztán 1748-ig, mint jobbágyok mivelék a földet. Azonban ez évben Ribics Ferencz a Jézus-társaságiak komáromi superiora folyamodott Fejérmegye közgyüléséhez, hogy a sóskuti lakosokat több büntény miatt a faluból elbocsájthassa s helyükbe másokat telepithessen. A kérelemnek hely adatott s igy nemcsak Sóskutról, hanem Berkiből is eltávozott a kevés számu népség, pusztán hagyva a falut, templomot, melynek alapjai nemkülönben a házhelyek maig is láthatók.

1722-ben Érd, Batta, Tárnok, Berki és Diósd falvak között határjárás eszközöltetett. [1])

Berki végre 1730-ban azon birtokok között emlittetik, melyeknek birtokosai azon év szept. 26-án Báró Száraz György királyi személynök által birtokjogaik igazolása végett a neoakvistika kommissio elé idéztettek.

Azt kell már most megállapitanom, vajjon a 13-ik században együtt emlitett Deszka és Berki, mely utóbbi a mult század közepéig ismeretes volt, mely helyen álltak ?

A Berkiben lakó Berki család s a Tárnokot birtokló budai polgárok között 1268-ban Deszka iránt fennforgott per egyes kifejezései s a fennmaradt mai emlékek geographiai viszonyai kétségen kivül helyezik, hogy a két község azon téren feküdt, melyet ma a déli vasut, Tárnok község, a sóskuti s diósdi határ körülvesz s mely ma mint az érdi uradalom tartozéka egész terjedelmében berkii határ név alatt ismeretes, s mint az érdi tiszttartóság egyik ispáni kerülete, tiszti-lakkal, gazdasági épületekkel, patakmalommal ellátva az uradalom egyik

[1]) Illésházy cs. levéltára.

gyöngyét képezi. Ennek a berkii határnak majorsága, közvetlen Tárnok mellett az ugynevezett Tárnok-völgyben van. Egy faluhely pedig, melyen a templom alapjai s a házhelyek maig is kivehetők fekszik a fenti majorságtól éjszakra, t. i. az erlakoveczi hires juhászattól nyugat felé, mely helyet ma puszta templom, puszta falu, németül öde Kirche néven neveznek.

Miféle falu volt itt hajdanában? Sokan azt tartják, hogy Diósd feküdt e helyen s a török háboruk alatt elpusztulván a nép a mai Diósdot telepité. De ennek nemcsak ellentmond egy 1333. évi oklevél, hanem világosan azt is bizonyitja, hogy Diósd már ezen évben azon helyen feküdt a hol most, t. i. Tétény közvetlen szomszédságában. Emlitett oklevélben ugyanis Pilis vármegye alispánja s biró társai Sebő és Jakab mester diósdi nemesek, mint perlekedő felek között a diósdi határban, ugynevezett tétényi dülőben fekvő szőllőt, melyet Jakab mester Balás nejétől Liliomtól vett Jakab mesternek itéli oda. [1]) S ezen Diósd később is mint határszéli falu majd Fejér- majd ismét Pilismegyéhez tartozónak állittatik, a mint t. i. a megye határa koronként változott.

Deszka nem lehetett, mert a templom és házhelyek sokkal később történt elpusztulásra vallanak, mint Deszka falu neve elmarad a történelem lapjairól. Berki tehát ott állt templomával, házaival, nemesi kuriáival a hól most az ugynevezett „puszta templom“ vidéke terül el.

És hol volt Deszka? a fentebb idézett 1268. évi okmányban az mondatik, hogy a Tárnokot haszonbérben biró budai polgárok Deszka határából, mint

[1]) Anjoukori Okmt. III. 27. l.

Tárnokhoz közvetlen szomszédos területből elszántottak; Deszkának e szerint azon tájon kellett lenni a hol most a berkii majorság áll; s miután néhai Lits Gusztáv érdi uradalmi felügyelő, ki a régészet és történelmi kutatás terén minden csekélységnek látszó körülményt is kellőleg tud méltatni, ugy szinte Bonis Béla berkii ispán állitásai szerint Ötház és Berki majorság között a sóskuti ut mentén délre elterülő szántóföldeken, melyek a tárnoki völgyre dülnek, szántásközben sok kő darab kerül felszinre: bár nem bizonyos, de valószinü, hogy Deszka csakugyan ott állt, s hozzá tartozott a mai berkii patakmalom, mely bizonyára a legrégibb maradvány lehet.

BESNYŐ.

Felső- és Alsó Besnyő.

Ezen puszták a megye keleti részén Adony és Ercsi között terülnek el s ma az ercsii urodalom alkatrészeit képezik.

A római korban bizonyára valamely telep lehetett e helyen, mert már a régi időben is a föld munkálása közben számos hamvedret, római pénzt sőt még egy római emlékkövet is találtak Alsó-Besnyő felső határában. A követ ns. Petrás András úr találta, a kő henger alakú mintegy másfél lábnyi s felirás is van rajta

A-n TONINO
tri B. POT. XV. COS. III.
IMP. CAES. L AVR. VERO.
MG. TRB. POT COS. II.
DIVI. ANTONINI FILI.
DIVI. HADRian I — NEPOTES.
DIV TRAIANI. PATRICI
PRONEPOTES. DIVI.
NERVAE — ABNEPOTES.

Körülbelül a kr. u. 161 évből való. A Tudományos gyüjtemény 1818-ki évfolyamában megemlékezik e leletről. [1] E kő ma a gőbőljárási és a besnyői puszta között határjelzőül szolgál.

1306-ban Henrik bán és királyi tárnokmester Endre mesternek Walter comes fiának a nagy dunai szigeten fekvő birtokait t. i. Besnyőt és Eörszigetet, a későbbi Bezdán szigetet, mely birtokokat Werner comes és László jogtalanul eltulajdonitottak, megölvén Walter comest Endre atyját, teljes joggal vissza adja. Ugyenezen évben ezen adományozást Ottó király is átirja és megerősiti. [2]

1324-ben Róbert Károly király János mesternek, Hench fiának, Pest város kapitányának érdemei elismeréseül Simontornyát adományozza. Ez oklevélben mint Simontornya tartozéka szerepel Besnyő is több más birtokokkal. [3]

1424-ben Albert ausztriai herczeg és több magyarországi főur Borbála királyné számára biztositó nyilatkozatot adtak ki, hogy mind ama birtokoknak birásában, melyet Zsigmond király neki adományozott, háborgatni nem fogják. Ezen birtokok között találkozunk Besnyő nevével is, mely szintén Borbála királynő birtokát képezte. [4]

1457-ben azon oklevélben, melyben V. László király Czikolát, Szabolcsot és Szent-Mihályt Garai László nádornak adja, és a mely a budai káptalan beigtatási jelentését is magába foglalja; a beigtatásra meghivott szomszédok között szerepel Péter tiszt is mint Ujlaki Miklós erdélyi vajda és Besnyő urának megbizottja. (l. a jelen kötet II. oklevelét.)

[1] Tud. Gyüjt. 1818. IV. 142. l.
[2] Tört. Tár. I. 113—14 l
[3] Fejér. Cod. Dipl. VIII. 2. 519. l.
[4] Tört. Tár. XII. 284. l.

Dr. Szombathy Ignácz a Szapáryakról tartott értekezésében emliti azt, hogy Szapáry András 1650-ben kieszközölte, hogy fia Szapáry Péter királyi adománylevelet nyert a fejérmegyei Ercsi, Rácz-szent-Péter és Besenyő birtokokra, melyek Dombay Pál kihalása folytán jutottak királyi adományozás alá [1])

1752-ben márcz. 29-én Széplak fejérmegyei puszta hol fekvése iránt Baracskán tanukihallgatást tartottak. Az első tanu Madarász Ferencz felcsuthi lakos, Érdi András cselédje, 81 éves vallja, hogy Széplak pusztát a besenyő-ráczok foglalták el; e puszta ott feküdt a Pázmándról Adonyba vezető út mellett és azóta Széplak helyét Besnyőnek nevezték; a széplaki puszta határait igy határozza meg: nyugaton Szabolcs, északon Nyék, keleten pedig Rácz-szent-Péter.

A második tanu Haroncsics Márton érdi lakos Péterffy báró jobbágya 88 éves vallja, hogy a besenyők a maguk földjét egészen a nyéki pusztáig sőt tovább majdnem Velenczéig birták a háborus időkben; hallotta azt is, hogy Széplakot is birták, melynek határa Iváncsa felől a kőhatárig terjed; azt is hallotta, hogy a besenyő lakosok a Duna mellett nem lakhatván a háboru miatt azon hegyre tették át lakásukat, melyen a Pázmándról Adonyba vezető út átvisz.

Harmadik tanu Kocsis György Zichy István gróf seregélyesi jobbágya 76 éves vallja, hogy Széplak helyét az emlitett út mentén Szabolcs, Besnyő, Rácz-szent-Péter és Nyék határolták és csak azért nevezték Besnyőnek, mert a besenyők a Duna mellől Széplak helyére költöztek. [2])

---

[1]) Dr. Szombathy Ignácz: Szapáry vagy Szápáry? tört. ért.

[2]) Fejérmegyei levéltár Instr. publ. fasc. VI. no. 209.

BICSKE.

Csabdi, Szent-László.

Bicske keletkezését már helyrajzi fekvése is felviszi a legrégibb időkbe. A nemzetközi ugynevezett Mészáros utnak azon pontja, melynél a bécsi aquincumi, sabariai, fejérvári főirányok találkoznak és a melyhez később még más szomszédos irányba vezető utak csatlakoztak, kétségkivül megadták neki azt a fontosságot, hogy ott község alapittassék. És hogy már a rómaiak alatt tekintélyesebb község lehetett, bizonyitja az az ékes kősirláda, mely Bicskén találtatott és a melyet Aelius Verinus előkelő római polgár az ő nejének Ulpia Antonillának, Ulpius Candidiánis leányának emelt. Fölirata e sirládának a következő:

VLPIAE ANTONILLAE QVONDAM VLPII. CANDIDIANIS FILIAE AELIVS VERINVS DEC. COL. AQ FLAMEN DVMVIR ALIS SACERDOS VRBIS ROMAE CONIVGI PIENTISSIMAE QVAE VIXIT ANNIS XXIV. [1]

Okleveleinkben legelőször 1306-ban jelenik meg, a mikor Róbert Károly Egerben május 6-án kelt levelében Bicske helységében a helység birtokosainak Péter bánnak, és János ispánnak Botond fiainak javára szedendő vámpénz mennyiségét meghatározza és pedig ily sorrendben: egy kocsitól 12 denárt, egy edény bor után ugyanannyit, kisebb áruczikkek után 6 ot, kősó szállitó kocsi után 1 drb kősót, egy eladó ló és ökör után 2 denárt, egy sertés után egyet, egy gyalog ember után, a ki valami áru-

[1]) Romer Dejarden 87. sz. ábra.

czikket visz 4 denárt, egy gyalog ember után 1 denárt szedhetnek. (LXIII. okl.)

1338-ban már a fentebb emlitett Botond fiának Péter bánnak, a ki ekkor már Bicskei vezeték névvel birt, fiaival találkozunk. Ugyanis Bicskei Péter bán fiainak Mihály- és Miklósnak, valamint másik Miklósnak perük volt a buda-felhévizi Keresztesek konventjével, a mely pert Róbert Károly király előtt Drugeth Vilmos nádor úgy intézett el, hogy a bán fiai a megitélt birságból csak 30 budai márkát fizessenek le. [1])

Pál országbirónak egy itélete, melyet 1339. okt. 17-én Visegrádon hozott és a melyben Csicsvai László [2]) és Bulcsu fia Lukács között ma már teljesen ismeretlen Sorul nevü fejérmegyei birtok felett kötött egyességüket megerősiti, Bicskét mint Sorul birtok egyik határos községét emliti.

Azt mondja ugyanis ezen itéletlevél, hogy az emlitett Sorul birtok Felső és Alsó-Acsa, Felső és Alsó-Csuth, Boglár és Szaár, Barok, Bicske, Felső- és Alsó-Tabajd és Vaál között feküdt. [3])

1344. aug. 12-én Visegrádon Miklós nádor előtt a fentebb nevezett Botond család leszármazottjai között osztályos egyesség köttetik a családi birtokokra nézve. Ugyanis: Botond fiának Jánosnak fia Bicskei Vörös (Rufus) Mihály mint felperes kérésére meghagyja a nádor a budai káptalannak, hogy egyrészről a felperes, másrészről pedig Botond másik fiának Bicskei Péter bánnak fiai Bicskei Miklós, Bicskei

---

[1]) Anjoukori okmt. III. 506. l.

[2]) Ez a csicsói László a Báztéjek családfája szerint Báztéj Rénold nádor fia László fiának Jánosnak fia volt.

[3]) Anjouk okmt. III 599. l.

Bicske.

Mihály és másik Bicskei Miklós között ősi birtokaik Szent-László, Csapoly — ma Csapdi — és Bicskére vonatkozólag osztályt hozzon létre és pedig úgy, hogy mind a három birtokot négy egyenlő részre oszsza fel és azokba az illetőket egyenkint különkülön vezesse be. A káptalan ezt meg is teszi és az osztályt a nádor megerősiti. Királyi ember ezen eljárásnál Péter bán fiai részére Báztéji János, Salamon fia, Bicskei János fiai részére pedig Zsámbéki Máté volt. [1])

1354-ben egy Budán február 20-án kelt oklevél arról tanuskodik, hogy Bicskei Darabos Péter bán fia, Miklós bicskei birtoka harmadrésze felét adójával együtt az előző oklevélben emlitett Veres (Rufus) Mihálynak, trencséni várnagynak negyven forintért elzálogositja Tamás országbiró előtt. (LXIV. okl.)

1366-ban Vilmos pécsi püspök és Nagy Lajos király titkára előtt Rozgonyi családbelick között egyrészről, másrészről pedig Bicskei János fia, Bicskei Vörös (Rufus) Mihály és Bicskei István, Mihály fia között az iránt köttetett egyesség, hogy a Rozgonyiak a Bicskei testvérek anyjának Anna asszonynak a leányi negyedrészt 275 arany forintot lefizetik. [2])

Ezek az okleveles adatok, a melyeket a Botondtól származott Bicskei családra nézve okmánytáraink nyilvánosságra hoztak. A Bicskei családról mint fejérmegyei birtokosról több adatot nem birtam felfedezni. Azonban általánossá lett a vélemény, hogy az 1419-ben cserébe kapván a bicskei birtokokért a nyitramegyei Zerdahelyt, ez időtől fogva elhagyta a Bicskei nevet és a Zerdahelyit vette fel. Igy véle-

[1]) Anjouk okmt. IV. 436. 1.
[2]) Fejér. C. D. IX. 3. 600. 1.

kedik bár elég zavarosan Lehotszky;[1] igy Nagy Iván.[2]

Azonban ez a vélekedés nincs elég világosan megokolva, mert már 1419. év, tehát birtok- és névcsere ideje előtt szerepeltek Zerdahelyiek mint fejérmegyei birtokosok; igy ismerjük 1413-ból egyik Zerdahelyi özvegyét, és Zerdahelyi Mihály fia, Jánosnak fiát Imrét, a ki a kereszt-sek birtokát Megyert Somogyban elfoglalta, a minek megvizsgálására Zsigmond király a fejérvári meg a veszprémi káptalant küldte ki.[3] 1432-ben[4] Zerdahelyi Imre Ders és Donch birtokosokat, a kik, midőn a nagyszombati táborba vonultak, fegyveres kézzel rohanták meg Bodaikot és rabolták ki népét mindenétől. Továbbá adatunk van arra, hogy 1480. és 1489-ben, tehát sokkal később a birtok és a név-csere után Zerdahelyi Donch Pál fiát Somi Zsófia, Somi Mihály leánya, Fajszi Ányos János özvegye a Zerdahelyi családi birtokból ki akarja perelni. Tény tehát az, hogy az állitólagos 1419. évi birtokcsere előtt szerepeltek itt Zerdahelyiek, tény az is, hogy szerepeltek 1419. év után is, a mi arra hagy következtetni, hogy birtokcsere nem is történt, hanem talán csak uj adományozás Zerdahelyre nézve, és a Zerdahelyiek el sem költöztek innen.

Az időszámitás rendjében csak is közbevetőleg emlitem meg azt, hogy Ulászlónak egy 1508. febr. 25-én Budán kelt levele szerint, melyben utasitja a budai káptalant, hogy Kanizsai Györgyöt Csókakő és Vitány várak és tartozékaik birtokába iktassa be, ez

[1]) Stemm. II. 446. l.
[2]) XII. 355. l.
[3]) Fejér C. D. X. 5. 445. l. éa X. 7 ɛ74. l.
[4]) Fejér X 7. '86. l.

beiktatta mint Vitány vár tartozékaiba, Bicske, Sz.-László és Csabdi birtokába is. [1]) Visszatérve már most a Szerdahelyi családra, annyival inkább vagyok azon véleményben, hogy Bicske és tartozékai nem cseréltettek fel Zerdahelylyel, minthogy a következő oklevél arról tesz tanuságot, hogy 1537-ben néhai Zerdahelyi Emreffy Mihály özvegye most Frangepan Farkas hitvese Katalin asszony a budai káptalan előtt zálogba adta Marthonosi Pesthyény Gergely országbirónak Szent-László, Bicske, Szaár és Tarján birtokokat. Már pedig ha Bicske elcseréltetett volna Zerdahelylyel, nem adhatta volna zálogba Emreffyné.

A mikor a káptalan azokba az illetőt bevezette a szomszéd birtokosok közül jelen voltak: Demeterfy Jakab Felcsuthról, Benedekffy Ambrus Sárvolyról, Wérthessy Miklós Bázthéjról, Andorka András Bicskéről, végre Porkoláb György szinte Bicskéről. (LXV. okl.)

A fejérvári keresztesek konventjének 1538-ban kelt levele szerént ugyanazon Katalin asszony, de most már megnevezve családja nevén is t. i. Bothka Katalin néhai Zerdahelyi Emreffy Mihály özvegye most pedig Frangepán Farkas hitvese magára vevén előbbi férjével nemzett leányának Annának terheit, hogy visszaválthassa a zálogba adott Szt. László, Bicske, Tarján és Szaár birtokokat, melyeket már első férje Zerdahelyi Emreffy Mihály, ki közbevetőleg mondva — Fejérvármegye főispánja is volt, Héderváry Istvánnak bizonyos pénzösszegért elzálogositott és a melyeket később Héderváry Istvántól Marthonosi gróf Pesthyény Gergely magához váltott, Kewendi Székely Lukácstól Ormosd örökös urától

[1]) Lásd a Csókakő vára. történetéhez csatolt okleveleket.

nyolczszázötven magyar arany forintot vett kölcsön, lekötvén neki és leányának Katalinnak, valamint fiának Jakabnak a visszaváltásig Szent-Lászlót az ott levő nemesi kuriával, Bicskét, Tarjánt és Szaárt. (LXVI. okl.)

Kewendi Székely Lukácsot aztán 1539-ben János király parancsára a budai káptalan birtokba is vezette. A királyi parancsban következő királyi emberek neveztetnek: Bázthéji Miklós, Goldan Demeter és Jakab Csuthról, Apáthy Péter, Nagy János, Csuthi István, Apáthy Demeter és Bede Ambrus valamenynyien Csúthról. Mint szomszéd birtokosok pedig Bodméry Dienes, Máthéffy András Bodmérről, Boldyzsárffy János Felcsuthról, Bodméry László Bodmérről, továbbá Pethő Pál a budai Szent-György templom plébánosának Péternek Barkon levő jobágya. (LXVII. okl.)

A fentebb felsorolt birtokosok után egy német család egész raja foglal helyet a bicskei birtokokban; Van ugyanis a körmendi levéltárban egy egyesség, [1]) mely 1591-ben Istvánffy Miklós nádori helytartó előtt köttetett, a mely szerént Lobkovitzi Zbyroi báró Poppel László és neje Salmis Magdolna grófnő, aki néhai Salmis Miklós gróf és felső-lindvai Széchy Margit, Széchy Tamás leányának leánya volt, a kik felvévén Échy Ádám és fia János és Miklós, Katalin Kurtzbach Henrikné, Mária Magdolna, Terchka János Rudolfné, végre Julianna, Éva és Zbynko leányaik terheit: Rima-Széchy Széchy Tamással György fiával ugy egyeztek meg, hogy Széchy Tamás kapja Felső-Lendva, Széchy-sziget és Letenyének felét minden hozzá tartozó birtokokkal; Poppel Lászlóné, született Sálmis Magdolna

[1]) Elenchus act. Antiqu. Pag. 147. Nr. 127.

ellenben kapja Felső-Lendva és tartozékainak másik felét, továbbá Dobra várát, Mura-Szombat felét, azután felét a következőknek u. m. Miske, Görcze-Kápolna, Gerzse Vasmegyében, Szalók felét Veszprémben, ennek jutván Tamási is Tolnában és Bicske akkor Veszprém megyében.

Bethlenfalvai Thurzó György nádornak 1611-ben kelt itéletlevele arról tesz tanuságot, hogy Széchy Tamás gömöri főispán már előző időben elvesztette bizonyos perben régi családi birtokait Dobrovárát, Felső Lendvát, Mura-Szombatot, továbbá Miskét, Gercze-Kápolnát, Gettye pusztát, Szalókot, vanczai, szent-biboczi és mihályóczi szőlőket, Tivadarcz erdőséget, végre a szent-gotthárdi apátság birtokjogát. Nevezett nádor megerősiti ezen oklevelében a fent emlitett és Istvánffy Miklós előtt kötött egyességet. Ezen itéletlevél szerint, Széchy Tamás ellen Poppel János Miklós, Poppel Mária Magdolna férjezett Terchka János Rudolfné, Poppel Magdolna, férjezett gróf Sálmis Fülöpné, mint néhai Salmis Magdolnának Poppel Lászlótól nemzett gyermekei részére a fenti birtokokból az őket megillető rész elkülönittetett és igy jutott Bicske a Poppel család birtokába (LXVIII. okl.)

Mindezekből azonban nem tudjuk meg azt, hogy mikép jutott özvegy Emreffy vagy Imreffy Mihályné született Botka Katalin, most Frangepán Farkas hitvese kezéről a bicskei birtok Széchy Tamás kezébe. De megtudjuk ezt is a körmendi levéltár egy 1545. évi okleveléből, [1]) mely szerint Széchy Tamás neje a bicskei birtokokat zálogba vevő Kewendi Zékely Lukács Ormosd ura leánya Zékely Magdolna volt. Valamint megtudjuk az előbb emlitett Istvánffy

[1]) Alm. 2. lad. 5. Nr. 64.

Thurzó féle oklevelekből azt is, hogy a Széchyek kezéből ugy jutott a Poppelék kezébe, hogy Poppel Lászlóné szül. Salmis Magdolna szülei Salmis Miklós gróf és Felső-Lendvai Széchy Margit, Széchy Tamás leányai voltak.

1611-ben a Bicskén keresztül vitt elkülönitési iratban az mondatik: miután Bicske község annyira el van pusztulva, hogy lakosok nélkül állna, ennélfogva az osztály Batthyány Ferenczné született Poppel Éva és Kurtzpach Henrikné között meg nem volt ejthető.

Ugyanazon év junius 3-án Poppel László fia János Miklós azon oknál fogva, hogy az országtól távol lakván javait nem kezelheti, felhatalmat ad azokra nézve sógorának Batthyány Ferencz soproni főispán és fölovászmesternek [1])

1626-ban egyesség köttetett néhai Rima-Széchi Széchy Tamás fiai: Mihály, István, Miklós és Dienes, továbbá Széchy Györgyné született Homonnai Drugeth Mária között egyrészről, másrészről pedig özvegy Batthyány Ferenczné született lobkoviczi Poppel Éva, Poppel László és Salmis Magdolna leánya, úgy is mint az összes Poppel nemzetség meghatalmazottja között, mely szerént mindazon Széchi birtokot, melyekről 1591-ben Istvánffy Miklós nádori helytartó előtt szó volt, köztük Bicskét is, a Poppel családnak örök jogon átengedik.

Ezen átengedést végrehajtotta 1626-ban Cziráky Moizes és felsorolva a temérdek birtok nevét köztük Bicskét is a Poppel családnak átadta. [2])

1632-ben Batthyány Ferenczné született Poppel

[1]) Alm. 2. 169. sz.

[2]) U. o. 157. l. 228. és 230 sz.

Éva és fia Batthyány Adám mindazon rész birtokokat, Dobra és Mura-Szombath-féléket, melyeket Kurtzpachnétól 13000 frtért vett, Puchhaim Margitnak zálogba adja 1500 frtért.

1637-ben Gróf Sálmis Fülöp Ádám, Sálmis Fülöp és Lobkoviczi Poppel Zbynko fia, Batthyány Ádám osztályos atyafiának, Dobra, Rakicsán, Miske, Gercze-Kápolna Vasmegyében, Por-Zalog, Tamási Veszprémben és Bicske Komáromban nevü birtokokat 20 ezer tallérért, ugy szinte minden öröklési jogot, mely Poppel János Miklós kihaltával reá esik 2 ezer tallérért örök áron átadta. [1])

1638-ban Harrach Máximiliána grófnő, elsőben Terchkai Erdmann Ádám hitvese, ki Terchka Rudolf és Popper Mária Magdolna fia volt, magára vevén Izabella nevü leánya terheit, kit Terchkai Erdmann Ádámtól nemzett; első férje elhalálozása után pedig Schaffenbergi Vilmos báró neje, minden már fentebb nevezett birtokokból őt illető részt, és Popper János után reá esett öröklési jogot 6 ezer 6 száz 66 tallér és 60 krért Batthyány Ádámnak átörökiti. A birtokrészek között van Bicske is. [2])

1639-ben Poppel Éva özvegy Batthyány Ferenczné és fia Batthyány Ádám között egyrészről, másrészről ennek testvérei: Magdolna Csáky Lászlóné, Erzsébeth, Erdődy Györgyné és Borbála hajadon között (özv. Batthyányi Ferenczné végrendelete szerint ezek voltak gyermekei.) Dobra, Rakitsán, Felső-Lendva, Szalog, Tamási és Bicske iránt osztályos egyesség köttetett. [3])

---

[1]) Alm. 159. l. 240. sz.
[2]) U. O. 159. l. 244. sz.
[3]) U. o. 158. l. 238. sz.

Végre 1642-ben Batthyány Adám a többi testvéreitől a birtokok legnagyobb részét megvásárolta. Igy jutott Bicske is az ő kizárólagos tulajdonába. [1])

Batthyány Adám idejéből maradt fenn egy igen érdekes szerződés, melyet a gróf bicskei jobbágyaival kötött és ekképen hangzik:

1648. 15. 7-ber Gr. Batthyány Ádám Beneplacitumáig kiadott végzése Bicskeiekkel mit praestáljanak esztendőkint.

„Mi Gróff Batthyány Adám az fölséges III. Ferdinand Romai Császár és koronás király urnak eő Felsége Tanácsa és Komornikja, Magyar Ország Duna innenső részének s Kanizsa ellen vettetett végh várainak Feö generális kapitánya; Németh-Ujvár, Szalonak, Rohoncz, Borostyánkő, Körmend, Dobra és Gereben várainknak eörökös ura etc.

Nálunk lévén az mi Bicskei jobbágyaink keözül az egész falubeliek képében Kenyeres Gergely és Buzgó János in anno 1648 die 8-a septembris, végeztünk ujabban velek az előbbenyi esztendőnkint való adójok felöl, a mely adójok volt készpénz száz tallér Skárlát szünyeg, tiz sárga Karmazsin, tiz vörös és tiz kék karmazsin mostan azért vettük alább az telyül meghirt adójukat, három három skarlát szönyeggel immár mostan egy summában tévén adójukat tartoznak minékünk esztendőnként: (az mi jó akaratunkig) száz tallérral, hét skarlát szőnyeggel, tiz sárga, tiz vörös és tiz kék karmazsinnal, az szőnyegek penig és az karmazsinok melyeket igértek adni jók és igen szépek legyenek*) s azon meghirt adójokat minden esztendőben fogyatkozás nélkül (régi szokások szerént)

[1]) Alm. 161 l. 249. sz.

*) Milyen virágzó házi ipara volt ekkor Bicskének.

Kisasszony napjára tartozzanak minekünk felhozni.

Actum in Castello nostro Pinkafeő anno 1648. die 15. septembr.

C. adamus de Batthyány m. p. p. h. [1])

Ez idő után két oklevél helyezi némi kétségbe a bicskei uradalomhoz tartozó néhány község birtoklását a Battyányi család által, mintha t. i. azok a községek nem a családé, hanem a kincstár birtokai lettek volna. Ugyanis 1662-ben I. Leopold Fejérmegyében fekvő Eörs, Mánya, Csabdi, Csonka-Tebe, Ecz, Bolczateleke és Ság pusztákat, valamint Pestmegyében lévő Eörömöt és Kosáromot végre Tolnában lévő Bikácsot, mint a melyek állitólag gazdátlanok volnának, Szeghy János komárommegyei alispánnak és Drahosóczy Andrásnak adományozta. Bolczatelekéről azt mondja az okmány, hogy az hajdan Wátz Benedeké volt; Ság pedig Vitéz Tamásé. Mely birtokokba a győri káptalan az illetőket Komáromban be is igtatta Taly Ferencz királyi ember, továbbá Makády István ülnök és helyettes szolgabiró Mayer András esküdt, Kecskés Pál, Huszár István, Szüllő György, Cheténi János szomszédok, Peczei Péter, Katona György, kajászó-szent-Péteri nemes birtokosok; Lázár Benedek, Dobozi János, Szabó János alcsuthi birtokosok jelenlétében. A beigtatás alkalmával Vörös Pál komáromi hadbiró, ifj Boronkay István fia Boronkay István nevében is, kinek anyja nemes Nagy Judit, Nagy Tamás és Etyeki Judit leánya volt, továbbá Bosnyák Judit, idősb Gyarmati Balassa Imre özvegye Kosáromot illetőleg, végre 1663-ban Gorup Ferencz novii püspök, győri prépost

[1]) Alm. 2. lad. 19. nr. 30.

és fejérvári őrkanonok saját és Gallovich István fejérvári prépost nevében az egész beigtatás ellen; végre Csapodi István zichyujfalusi Zichy István szentmiklósi tisztartója az ura nevében Csabdi és Páty t. i. Bicskéhez tartozó birtokokat illetőleg ellentmondott. (LXIX. okl.)

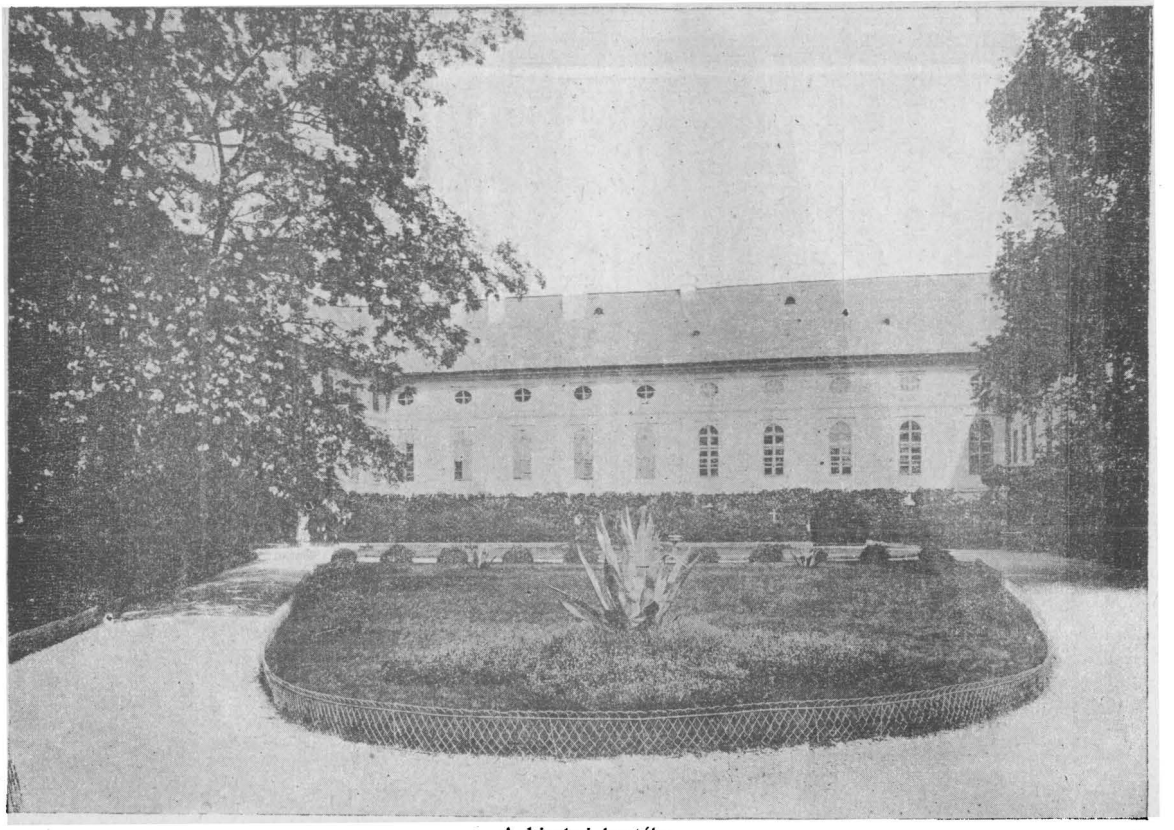
A másik okmány 1667-ben kelt. E szerint a győri káptalan előtt megjelent Király János győri harminczados ellenőr ugymint zichyujfalusi Zichy István koronaőr és kamara elnök megbizottja, mint a ki annak több birtokon tisztartója volt, ellentmondott ura nevében azon donatiónak, melyet több év előtt Eölbey Márton, Szeghy János és Drahosóczy András Mánya és Csabdi pusztákra nézve kaptak sőt a beigtatásnak is ellent mondott. (LXX. okl.)

Batthyányi Kristóf, Palocsay Mária grófnő férje, fia Batthyányi Ádám nevében is 1678. junius 14-én Bicskét, mely atyjuk idejében Zichy István bérletében volt, nemzetes Fesztetics Pálnak adta bérbe.

Ezután Király János bérelte, utánna pedig báró Kurczpach Ignácz, kitől aztán Strattmann Eleonora Batthyányiné vissza vette.

Békében birta a család Bicskét minden tartozékával együtt. Batthyányi József esztergomi érsek épitette a diszes katholikus templomot és a kastélyt két szárnynyal bővitette.

1848-ban Batthyányi Kázmér gróf tulajdonában volt, a kitől 1849-ben elkoboztatott. Majd ismét vissza adatott Batthyányi Gusztáv grófnak, a ki eladta a belga banknak, ez Brachfeldnek, a kitől megvette Machlup. Ma Rozenfeld Gyula tulajdonát képezi; a kinek szivességéből a Bicskére és Csabdira vonatkozó képeket kaptam.

A bicskei kastély.

Egyházi tekintetben bár Bicske nem fordul elő az 1332—1337. évi pápai adólajstromokban, mindazonáltal 1463-ban mint plebánia emlittetik. Ugyanis 1462-ben marcz. 10-én Dienes esztergomi érsek és bibornok meghagyja a többek közt a bicskei és bánki plebánosoknak, hogy akadályozzák meg azon itélet végrehajtását, mely szerint a veszprémi káptalani helynök a majki prépost panasza következtében Bázteji Benedeket jogtalanul elmarasztalta abban, hogy tizedet birtokai után nem adván, bizonyos birtokaitól megfosztassék, és utasitja a nevezett plebánosokat, hogy e birtokokat elvenni ne engedjék.

1463-ban január 31-én pedig szinte Dienes érsek bibornok a szentiványi és más veszprémegyházmegyei lelkészek által maga elé idézteti Báztéji Benedeket a kárára tett tized ügyben.

A székesfejérvári püspöki megye Schematizmusaiban a bicskei plebánia 1725-ben alapitottnak mondatik, és hogy a fejérmegyei plebániák 1753—1755. évi összeirásában elő nem fordul, oka az lehet, mert ekkor talán Veszprém vármegyéhez volt csatolva.

Plebánosok voltak: 1752. előtt Biró Márton, aki veszprémi püspök lett, Kolmár Márton, Toronyi István, Szetykó Ferencz, Horváth Ferencz, Maurer György, Neuman József, Barics Imre, Bognár József, Tilly József, ?? Vinis Ferencz. Jelenleg Szarka Gyula.

Evangelikus református lelkipásztorok 1626. évtől. Endrédi P. András, Váczi Balázs, Deesi János, Szilvási István, Laskai Ferencz, Szelei György, esperes bizonytalan ideig, kit követett Szelei János, Marosi János, Tolnai János, Papi János esperes, Ráczkevei István, Kosdi István, Neszmélyi János, Séllei Pál, Kecskeméti Mihály, Ujvári András, Onodi

Sámuel esperes, Galamb Zsigmond, Gózon István, Szászi János és Nagy István.

Bicske lakosok 1463. évben. Fodor János, Szapáry Gergely, Thabaydi Péter, Nagy Vendel, Nagy Máté, Sutor Dömjén és fia Albert, Bokodi Balázs, Budai Pal, Pinther György, Osvaldy András, Pernyesz Benedek, Felföldi János, Bagó István, Bagó Lőrincz, Biró Vincze, Barky Márton, Baros Péter és fia Mihály, Chel Mihály, Literatus János, Cwn (Kun) Miklós, Faber János, Hajnal András, Nyáry István, Vas Benedek, Theötés Albert, Sooskuthi Benedek, Sooskuthy Mátyás, Thar Balázs, Garbay László, Ászári Valentin, Puns Ambrus, Thakács Mathé, Suttor István, Thabor Imre, Pernyés János, Thaar Pál, Garai Balázs, Szalky Gergely, Thoot István, Thoot Miklós, Puns Tamás, Puns Kelemen, Puns Máthé, Kwn (Kun) Bertalan, Sáska Benedek, Kwn (Kun) Mátyás, Carnifex (Mészáros) Péter, Pynt Antal, Duly István, Zécheny Valentin, Zécheny Illés, Fodor István, Farkas Gál, Thabaydi Mihály. [1])

1498. évben. Lásd I. kötét 369—372. lapokon.

1696. Márkus György, Fehér Mihály, Pathó György, Csülek István, Vida István, Balogh János, Szabó Mihály, Hatvani István, Grothy Gergely, Kovács János, Varga György, Tóth András, Szabó András, Márkus János, Molnár Mihály, Kakas István, Kis György és Jakab, Barcza Péter, Nagy István, Fejér András és János, Kis György, Füsy Mihály, Szántó György, Garlay István, Csere Máté, Szász Máté, Varga Mihály, Kovács András, Lipóth Ferencz, Kakas András, Sántha János, Nyárady János, Farkas János, Szabó György, Pusztay

[1]) Körmendi Levéltár.

István, Vörös Ferencz, Körmendy György, Pálfy Gergely, Péterke János, Szabó Mihály, Gál István, Farkas Gergely, Peterdy Eliás, Ivánesics János, Márton Mihály, Csőrósy János, Kolár Pál, Nagy János, Horváth Pál, Tóth István, Nagy Péter, Borbély Márton, Pap Mihály, Pap Márton, Lakatos Illés, Pap János. [1])

1720. Kovács János, Márkus György, Horváth András, Pap György, Tolnai István, Tóth István, Horváth Pál, Nagy János, Martoni István, Zádori János, Lenard Mihály, Pusztai István, Vecsei Samu, Farkas János, Nyaraik István, Tóth György, Petres Pál, Szabó Ferencz, Posvay Pál, Végh János, Csere Mihály, Szekeres János, Batka Pál, Szabó István, Marton András, Szabó János, Pap Mihály, Hatvany István, Kis János, Grófi István, Vida János, Béke János, Molnár András, Bölcskei István, Pap János, Takáts János, Tóth Mátyás, Kocsis Dávid, Szabó István, Nagy Péter, Kolár István, György János, Deák Péter, Cserny János, Nagy János, Végh János, Zsiros Mihály, Lestár István, Tóth Mihály, Kerekes Mihály, Kiss Pál, Dobrany János, Farkas János, Tóth István, Pálfy Gregor, Pálfi János, Béres Gregor Gál István, Szabó János, Jakab Gergely, Kollár István, Kovács István, Csonoky István, Nagy György, Szijgyártó István, Lipik Ferencz, Kis Gergely, Veres István, Fejér János, Fejér Gergely, Tarcsay András, Fejér András, Komlós András, Kovács András, Markus György, Szabó Gergely, Markus János, Varga István, Molnár Gergely. [2])

[1]) Országos Levéltár.

[2]) Megyei Levéltár.

BODAIK.

A bájos vidékü Bodaik község a megye északnyugoti részén a Vértes hegység mellett levő völgy nyugoti partján fekszik

A Knauz Nándor által szerkesztett Magyar Sion 1863. évfolyamában Szaszinek Bodaik történetét némileg ismerteti, figyelembe veszem az ő adatait én is s helyesbitem, kijavitom és néhány uj adattal bővitem ki az emlitett munkát. Bodaiknak fő nevezetességét hires kegyhelye képezi, de erről majd később bővebben lesz szó, most pedig keressük a történeti adatok világitása mellett Bodaik eredetét s kövessük későbbi sorsát,

Alapitását valószinűleg a magyarok bejövetele előtti időszakban lehet keresni. Vannak, kik nevét Voda-viz szláv szóból származtatják s igy szláv eredetet tulajdonitanak neki, de valószinűbb, hogy nevét a mögötte elterülő Bodok-hegységtől kapta. Hogy már régebbi lakott hely lehetett bizonyitják az ott talált malmok s lakottságát már szép vidéke is magával hozza. Hogy ezen hely már Árpád bejövetelekor létezett bizonyitja a névtelen jegyző azon előadása, mely szerint Árpád serege egy részével Budáról elindulva Sóskut-tól a Vértes hegyeken át Bodoktunak Bodajknak tartott s e helyet Fejérvár környékét a maga részére lefoglalta. Később Kézai Simon mester is az ő krónikájában megemlékezik Bodaikról. Ugyanis I. Endre és III. Henrik császár háborujáról irva ezt mondja: „Henricus (III.) Imperator (1052.) descendens usque Bodoct, V. mensibus Albam obsedit civitatem“ majd ismét: „quod nec etiam de

Bodoct moveret interea suos pedes, donec Sophiam suam filiam Salomoni Regi de Alemania ductam traderet in uxorem.“ Majd pedig később a budai krónika is említést tesz e helyről ismét III. Henrich harcairól irva: Henrik ugyanis ujólag betört Magyarországba nagy sereggel, azonban Endre király öcscse, Béla előtte mindent elpusztitván nagy vereséget szenvedett ugy, hogy a harczosok paizsaikat elhányva menekültek; innét neveztetik az előbb Bodokhátnak nevezett hegy a mai nap is Vértes hegynek. A krónika e helyet a következőképpen határozza meg: „Transiens autem silvas (Bakony) appropinquavit montibus Bodouch.“

1138-ban I. Béla király a demesi szent Margit prépostságot, melyet atyja alapitott, számos birtokkal gyarapitja; ezen birtokok közé van sorolva Bodaik is kilencz szőllővel és hat szüretelővel azaz jobbágygyal.

1193-ban azon okmányban találjuk fel Bodaik nevét, melyben III. Béla király anyja Eufrozina királyné által a keresztes vitézeknek adományozott birtokokat felsorolja. Ezen okmány alapján tehát egész világosan és minden kétség nélkül kimondhatjuk azt, hogy Bodaikot a keresztes vitézek fejérvári conventje birta. A rendnek e birtoklását számos más okmány is igazolja,

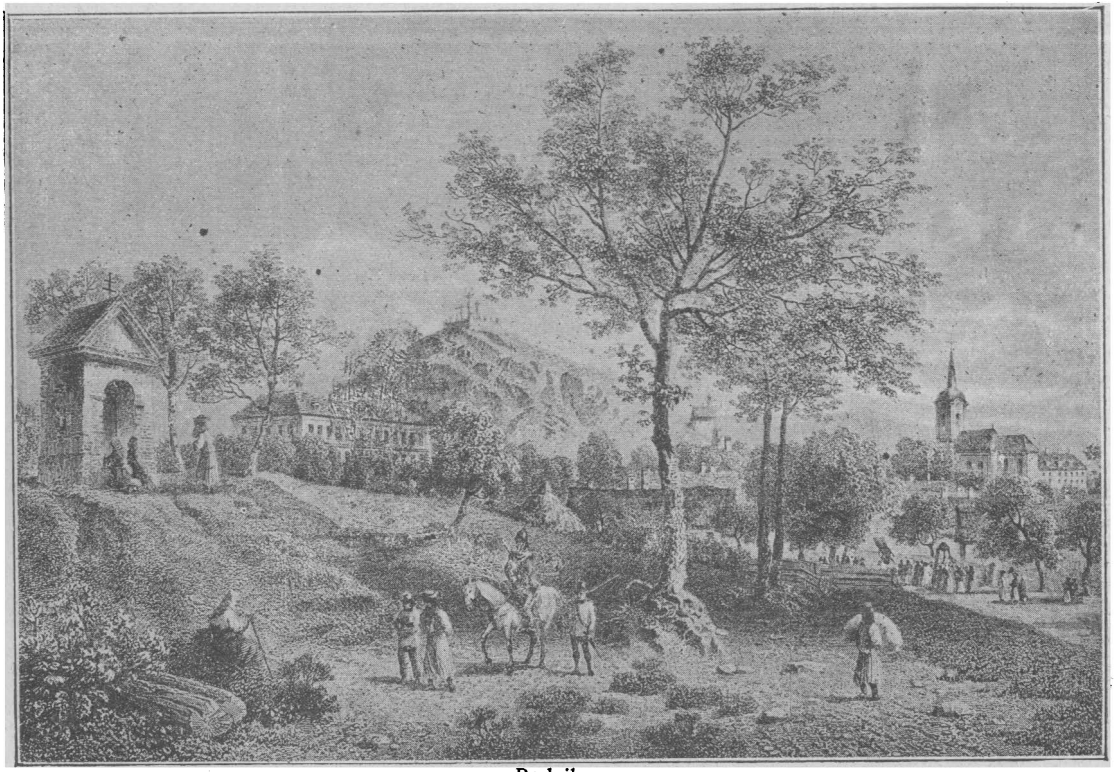
Igy 1201-ben midőn Imre király Ugrin győri püspöknek Szántófalut adományozza, az adománylevélben Bodokt a mai Bodaik meg van nevezve, mint határos birtok s birtokosaiul a keresztesek emlittetnek.

A következő okmányból azt lehet következtetni, hogy Bodaik a keresztesek tulajdonából valami módon a Csákok birtokába jutott, de hogy miképen arra

nézve semmi adatom nincs s igy nem tudom azt megmagyarázni, később azonban ismét a keresztesek birtokában találkozunk vele. Ez okmány 1230-ból való s arról szól, hogy II. Endre király fiának Bélának azon intézkedését, mely szerint a Csák nemzetségből származott Miklós comestől több birtokot elvett, többeket pedig nála ismét meghagyott, jóváhagyja. Fel vannak sorolva ugy az elvett, mint a meghagyott birtokok s az utóbbiak között a fejérmegyei Bodoct és Velg emlitettnek.

1428. évben megjelennek a budai káptalan előtt egyrészről Tamás a fejérvári keresztesek preceptora és Demeter custos, másrészről pedig idősebb Rozgonyi István Temes, Fejér és Győr megyék főispánja és szerződést kötnek a Bodayth vizén lévő malmot és a mellette elterülő birtokot illetőleg. Rozgonyi István az emlitett malmot és birtokot a keresztesektől 36 évre bérbe veszi évi 14 arany frtért oly feltét alatt, hogy szent Vitalis napján fizet 7 aranyat, a másik 7 aranyat pedig szent Jakab apostol napján fizeti le; ha pedig akár ő, akár utódai a fizetés napját elmulasztanák, akkor a mondott össz- g kétszeresét kötelesek kifizetni s a malom és birtok bérletéből azonnal kitehetők.

1432-ben Szerdahelyi Imre, Ders és Dancs a bodaiki lakosokon valóságos pusztitást követtek el. Mielőtt ugyanis teljes hadi felszereléssel Nagyszombatba vonultak volna a legnagyobb gonoszsággal betörtek Bodajkba, a keresztesek birtokára s ott a lakosságnak minden vagyonát, melyet az biztonságból a plebánia templom udvarára hordott össze, összeszedték és elvitték; azután betörtek a lakházakba is és onnan mindent barmot, sertést, kacsát tyukot, lisztet, bort, takarmányt, méhkasokat, szóval minden

Bodaik

ingóságot elvittek. Ezen pusztitás miatt azután a székesfejérvári keresztes vitézek Zsigmond királynál panaszt is emeltek. A király meg is bizta a kalocsai káptalant, hogy a dolgot vizsgálja meg s tegyen róla jelentést. A viszgálat csak 1434-ben eszközöltetett, de hogy mily büntetést nyertek a garázdálkodó Szerdahelyi családtagok, arra nézve nem maradt fenn semmi adat sem. [1])

1460-ban jun. 23-án Kelemen a fejérvári keresztes vitézek őre tiltakozik a kalocsai káptalan előtt a rend nevében az ellen, hogy conventjük Praeceptora Guthy János az ő bodaiki birtokuk határában levő bizonyos erdőrészt a szent Ágoston remeték csatkai kolostorának adhasson. (LXXI. okl.) Ugyanezen ügyben ugyancsak 1460-ban még a budai káptalan előtt is szót emelt. [2])

1476-ban a keresztes vitézek birtokait szomszédaik folytonosan háborgatták, pusztitották és ez által a rendnek sok kárt okoztak. Ezt bizonyitja ama két oklevél is, mely ezen időből rendelkezésemre áll. Az egyik szerint a székesfejérvári káptalan Mátyás király parancsára felszólitja özv. Rozgonyi Jánosné Dorottya asszonyt és Rozgonyi Osvaldot, Osvald fiát, hogy a keresztesektől bérbe vett Zobokaföldjét, máskép Bakont, mely Bodaik határában van és a bodajki vizen levő malmot adják vissza a keresztteseknek, minthogy érette már évek óta nem fizetnek bért. Az oklevélen mint királyi emberek Chalai Byró Mátyás, Iván, Mihály, Chalai Byró Máté fia János, Baracskay Ambrus, Tewrs Balázs, Zakálos János Agárdról emlitettnek. [3])

[1]) Fejér Cod. Dipl. X. 7. 586. 1.
[2]) Prot. Crucifer III. 466., 468.
[3]) U. o. 723.

Ugyancsak 1476-ban Mátyás király István a keresztesek fejérvári konventje parancsnokának panasza folytán utasitja a budai káptalant, hogy a következő kihágások ügyében tartson vizsgálatot és tegyen jelentést. Panaszolta a királynak ugyanis nevezett István parancsnok, hogy midőn a konvent kiküldte egyik tagját Pált bodaiki birtokukra, hogy a szent Mihálynapi bérleteket a jobbágyoktól beszedje és az be is szedve haza tért volna, akkor Zakács Péter és Zakács Dienes özvegy Rozgonyi Jánosné Dorottya asszonynak és Rozgonyi Oszvald fiának, Oszvaldnak csurgói emberei valamint nemes Kereki máskép Apostoli Aczél András és Chepi Benedek csókakői várnagyok fegyveres kézzel nevezett Pál keresztes vitézt megrohanták, véresre verték és minden nála levő pénztől erőszakkal kifosztották. Továbbá egy más alkalommal ugyanazon özvegy Rozgonyi Jánosné és Rozgonyi Oszvald megbizásából nevezett Aczél András és Csepi Benedek várnagyok magukhoz vevén szolgáikat és csurgói jobbágyukat reá rontottak a keresztesek bodaiki malmára, azt elpusztitották, miáltal 200 arany frt kárt okoztak. Végre ismét más alkalommal erőszakkal kivágták bodaiki erdejüket stb. Királyi emberekül ezek emlittetnek: tatai Byró Mihály, István, Mátyás és János, Baracskai Ambrus, Thőrösi Balázs, Agárdi Szakállas János. (LXXII. okl.)

1486-ban Mátyás király levele szerint a fejérvári keresztesek Bodaik vizén levő malmukat és a határban nyugotra fekvő Zobokafölde nevü földrészt Rozgonyi Jánosné Dorottya asszonynak bérbe adták, de mert nem fizette meg a kikötött bért, mint azt már az előbbi oklevélben is láttuk; a király

már több izben vizsgálatot rendelt el ez ügyben a nevezett Rozgonyi Jánosné ellen. [1])

A birtok biztonság a XV. és XVI. században mindenfelé igen gyönge lábon állhatott; a szomszéd-birtokosok egymás tulajdonát kényük-kedvük szerint rombolták, pusztitották és rabolták; a megkárositott pedig a hosszadalmas vizsgálatok helyett igen gyakran a személyes visszatorlás terére lépett s ennélfogva a birtokháboritások és jogsértések napirenden voltak; az ezek miatti panaszok pedig már egészen megszokottakká váltak. Fejérmegyében ugy látszik a keresztesek birtokai szenvedtek legtöbbet a szomszéd birtokosok hatalmaskodásától; legalább ezt látszik bizonyitani a keresztesek protocollumában lévő számos oklevél, melyek mindegyike vagy hatalmaskodás elleni panaszt vagy pedig vizsgálatot tartalmaz. Igy hogy csak a Bodajkra vonatkozókat emlitsem 1508-ban Erdős Gergely, Porkolás de Szent-Péter Márton, Weleghy Gáspár szolgabiró vizsgálata a csatkai remeték ellen, kik a keresztesek bodajki sertéseit elhajtották a kaymáthi majorba s midőn a keresztesek jobbágyai vissza akarták azokat hajtani, őket elfogták és fogva tartották, a sertéseket pedig leölték.

1517-ből négy okmány is van, mely mind ily hatalmaskodással foglalkozik; a főszereplő mindegyikben a Serédi család, mely úgy látszik e téren kiváló helyet biztositott magának. Első izben Serédi Péter Perényi Imre nádor parancsára a nádor elé idéztetik, hogy adjon számot arról, miért fogta el Kovács Jánost, a keresztesek bodajki jobbágyát, miért vágott a fejéhez üveget s miért ölte meg? [2])

Ugyanezen Serédi Péter fiaival Antallal, Bene-

[1]) Prot. Crucifer. III. 449.
[2]) U. o. 727.

dekkel és Györgygyel magukhoz vevén serédi jobbágyaikat, fegyveres erővel betört a keresztesek Bodajkon lakó jobbágyának Berényi Bálintnak házába, az ajtókat betörte, az ott mulató vendégeket megverte, sőt Molnár Lajost magával hurczolta Serédre, ott elzárta és megverte, mig nem az a kinok sulya alatt meg is halt. [1])

E két oklevélben királyi emberekül megnevezteknek; Menyewdi János, Thynódy Demjén, Literatus Lázár de Thynard, Benethen János de Jenew, Ladányi Miklós és György, Pethendi Péter és Boldizsár, Gyárfás László és Bertalan de Zentmarton, Felcsuthy Balassa Benedek, Chygléri Pál, Nyéki Domonkos, Thynodi István és Jakab, Fekethe Mihály Pettendről. Az idézést pedig Zimányi Mátyás székesfejérvári kanonok teljesitette.

A Serédiek azonban nem nyugodtak, hanem továbbra is folytatták hatalmaskodásukat. Husztinyi Miklós keresztes praeceptor panaszára ugyanis a székesfejérvári káptalan Serédi Pétert fiaival együtt ujólag a nádor elé idézi, mert Zabó Benedek bodaiki jobbágyot, midőn ez Serédre ment a Serédieknek kölcsön adott 2 frtot, megkérni, megverték és meg is ölték volna, hacsak kezeik közül meg nem szabadul. [2])

Az oklevelekben megnevezett királyi emberek a megyében élő birtokos családokra nézve tárnak elénk érdekes adatokat, azért itt is megemlitem a királyi embereket a következőkben: Menyewdi Izaiás de Thynod, Lazarus literatus de eadem, Benethe János de Jeneu, Ladányi Miklós és György, Petthendi Péter és Boldizsár, Gyárfás László és Bertalan de

[1]) Prot. Crucifer. III. 730.
[2]) U. o. 734.

Zentmarton, Balassa Benedek de Felcsuth, Chigleri Pál, Nyéki Domonkos, Jakabos István de Thynod, Fekete Mihály de Pettend; a káptalani kiküldött pedig Zimányi Mátyás kanonok volt. Ismét csak a Serédiekről szól az oklevél. Bodaithy Mihály, a keresztesek jobbágya elment a hadi célokra szolgáló adót beszedni a jobbágyoktól, utközben betért Barcsra is, hol Serédi Péter fiaival, szolgáival és jobbágyaival reá tört; őt bántalmazta és az összes pénzt tőle erőszakos rabló módon elvette. Bodaithy Mihály kocsiján Fejérvár felé menekült, a Serédiek azonban Fejérvár előtt Fördös Lukács házánál elérték, őt a kocsiról lehuzták, lovait és minden mást elvittek tőle, s ha csak el nem fut meg is ölték volna. E tettükről ismét a nádor előtt kell számolniok. [1]) Úgy látszik azonban, hogy a Serédiek nem hagytak feltámadásaikkal, mert még 1536-ban is Ferdinánd egy levele megemlékezik a Serédiek és a keresztesek között fenforgott peres ügyről. [2])

1543-ban Fejérvárral együtt környéke is a török uralom alá került. A török uralom alatt a községek sokat szenvedtek s több község el is pusztult. Igy egy összeirásban, mely a Csókakő várához tartozó falvakról szól Bodaikról a következőket találjuk: „Bodaik falu: Fejérvártól két mérföld Csókakőhöz 1. A háboru előtt lakott, most elpusztult hely.“

Bodaik a keresztes vitézek rendjének megszünése után minden valószinűség szerint Csókakő vár birtokai közé került, legalább ezt bizonyitja a moóri levéltárban levő Urbarium 1662-ből, mely Bodaikról, mint Csókakőhöz tartozó lakott helyről tesz említést;

[1]) Prot. Crucifer. III. 137.
[2]) U. o. 473.

de hogy mi módon és mikor jutott oda azt oklevelek hiányában kimutatni nem tudom. I. Lipót 1691-iki adománylevele, melylyel a csókakői urodalmat báró Hochburg (Haas) János főhadi szállitónak s mindkét nemü örököseinek adta, már egész világosan Csókakő tartozéka gyanánt emliti fel Bodaikot s igy Csókakővel együtt szerepel. 1752-ben a Hochburg örökösök birtokaikon megosztoznak, mely alkalommal Bodaik Hochburg Anna Máriának, Hochburg János Domonkos leányának, Karancsberényi Berényi Györgynének jutott. A Hochburg család terjedelmes birtokai idővel megoszlottak még jobban a vele házasság által összeköttetésbe jutott családok között is. Szeidel Ignácz krónikája a gr. Lamberg családnak, mint a Hochburgok női ágon való leszármazottjának, birtokviszonyait tárgyalva 1870-ben Bodaikot mint Miske Imre báró tulajdonát emliti. Jelenlegi birtokosa Megyeri Krausz Lajos.

Letárgyalva már most Bodajk történetét s megismertetve olvasóimmal birtokosait, viszontagságait, a mennyire azt az ismeretes és feltalálható oklevelek megengedték; most még meg akarok emlékezni e község főnevezetességéről ősi hires kegyhelyéről, elmondva róla mindazt, mit a régi irások a kutatók tudomására hoznak.

Bodajkon már a legrégibb időben talán a IX. században, vagy pedig a hagyomány szerint már Szent István korában a mai kálvária hegy tövében a B. szüz Mária tiszteletére szentelt kápolna állott, melyet, úgy szól a hagyomány, Szent István igen gyakran felkeresett s ott buzgón imádkozott. Meglehet, hogy e kápolna szent István azon rendeletének köszöni létét, hogy minden 10 község köteles volt

templomot épiteni és egy lelkészt tartani. Később midőn a keresztesek tulajdonába került a község, ezek bizonyára gondoskodtak a lakosok lelki szükségeiről is. Egy 1434. évi oklevél „ad Ecclesiam parochialem“ kifejezéséből következtetve már ez időben plebániával is birhatott Bodajk.

A Hochburgok kezére jutván a birtok Hochburg János özvegye 1695-ben kelt végrendeletével Moórott kapuczinus zárdát épittetett.

A moóri zárdának első előljárója P. Wilibaldus volt, ki midőn a moóri környéken tevé apostoli kirándulásait, Bodaikon is többször megfordult. Hallván a bodaiki traditiót, mely ide helyezé első szent fejedelmünk kedves kápolnáját, azonnal ezen ájtatos hagyomány után nyomozott, melynek azon eredménye lett, hogy egy dombon nem csak a keresett kápolna nyomaira akadt, hanem ezen felül egy körépület alapját is felfedezte, mely telve volt emberi csontvázakkal. Mindezek meggyőzék őt a tiszteletre méltó traditio alaposságáról s rajta volt, hogy e kápolna a magyarok Nagyasszonya tiszteletére ismét felépittessék, hogy pedig ez megtörténjék, jóltevők kereséséhez fogott. A templom felépitésében és felszerelésében a főjóltevő volt Kolonics Lipót esztergomi érsek, ki 70 frton kivül, 3 miseruhát, misekönyvet, kelyhet szentségtartót s több efélét ajándékozott az emlitett kápolnának.

A szerencsés kezdet P. Wilibaldot a Hochburg családdal rokon Coloredo grófnő felkeresésére bátoritá; a grófnőnek bőkezüségébeni bizalma csalatkozott, mert a kért segélyt a grófnő egyenesen megtagadta. Azonban másnap a grófnő magához rendeli az emlitett atyát s elbeszélte neki, miszerint a szent

Szüz megjelent neki és szemrehányásokat tett, P. Wilibaldnak meghagyta tehát, hogy az épitendő templom számára tőle valamit kérjen. Ez a szent Szüz képét kérte; melyet nem csak megkapott, hanem ezen adományozását még 30 frttal is gazdagitá.

Ezenfelül a Hochburg grófi család adományozott 40 frtot. Vánosi Lőrincz székesfejérvári harminczados 10 frt és török szőnyeget, a Bécsben lenyakaztatott Verner,mise ruhát, kelyhet, oltárasztalt, oltárteritőket,misekönyvet és több efélét, alamizsnából pedig összegyült 60 frt.

Bodaiki kegykép.

Ekkor azután a Szentkutról nevezett a protestánsok által török idők után elfoglalt és elpusztitott kápolnát a moóri kapuczinus rend teljesen helyreállitotta és a felszenteltetés előtt, P. Wilibald Rómába folyamodott, hogy ezen őskegyhelyet ismét bucsúval lássák el.

Ennek következtében a római szentszék Sarlósboldogasszony ünnepére teljes, — a többi Mária ünnepekre pedig 7 esztendős és ugyanannyi negyvennapi bucsút engedményezett mindazoknak, kik a mondott napokon a templomot ájtatosan látogatják, töredelmesen meggyónnak, megáldoznak és az egyház szándéka szerint imádkoznak vagy oda zarándokolnak; erről a kiadott pápai bulla is tanuskodik. Később ben még kisasszony napjára is teljes búcsút kértek a kapuczinusok a kápolna látogatói számára.

A templom felépült 1697-ben és julius 2-án szenteltetett fel ünnepélyesen. Székesfejérvárról is megjöttek a jezsuita atyák s velök 900 ájtatos zarándok a kik egy szép szent Szüz szobrot hoztak, Veszprémből 200, Palotáról 100, Szent-Miklósról és Kis-Barátról 200, Tatából 300 hivő jött. A környék népe 5—6000-t a gyónók száma pedig 1500-at tett ki. A templom, melyben az oltári szentség fényes körvilágitásban a hivők imádására ki volt téve, egész éjen át nyitva volt; sőt a templom körüli oltárokon is szent misék mondattak. Az isten igéje négy nyelven hirdettetett; az Ur dicsőségét, s a sz. Szüz tiszteletét pedig az ájtatos nép különféle nyelveken hangoztatá.

A helyreállitott kápolna birtokát azután a moóri rendház biztositotta is a maga számára, a bekeblezésbe beleegyezett Szécsényi Pál kalocsai érsek, Kolonics Lipót esztergomi érsek és a veszprémi püspök is megerősitette birtokjogukat. E sok biztositás azért vált szükségessé, mert amint a kath. hivek szaporodtak a székesfejérvári jezsuiták és a szent Ferencz rendü szerzetesek is szerették volna a kápolnát birtokukba venni.

1736. évre esik a bodaiki kálváriahegynek felszerelése. Páduai sz. Antal napján állitatott fel 3 kőkereszt a délnyugati csucsos hegyen egy körfalazat között. Létét csupán alamizsnának köszöni, felkaroltatott pedig leginkább gróf Berényi György buzgósága által. Az emlitett három kereszt 58-, azoknak Pestről Bodaikra való szállittatása pedig 15 forintba került.

A szent keresztuti állomások alapja assisi sz. Ferencz napján tétetett le. Jótevői között találjuk, Lueber, Schuler asszonyságokat, továbbá Lueber György, Schuler Antal, Kauper György, Trompl János, Veinmayer János polgárokat, bécsi Fischer nevü mészáros társaságot és Monser Bertalant. Az ünnepélyes felszentelést Agathangelus atya végezte.

Ugyanezen évben még több szobor hozatott ide Palotáról; és pedig a szent Szűz, sz. János és sz. Magdolnáé, melyeket Székesfejérvár készittetett 40 frton következő felirattal:

a) a boldogságos szűz szobrán

Has, si scire cupis, sacras quis posuit aras,
Consule non moestam Matrem, sed cerne Joannem.

b) Szent János szobrán pedig:

S. P. Q. A. [1])

Minthogy e korban még a kapuczinus atyák zárdával Bodaikon nem birtak, a moóri zárdából átjárás pedig ezer kellemetlenséggel volt egybekapcsolva; rajta voltak, hogy számukra a templom mellett, szerzeteslak (residentia) épittessék; minthogy pedig azon a helyen temető volt, ennél fogva Bodaik helység gróf Berényi György birtokos parancsára uj temetőt hasitott ki a helységen kivül.

[1]) Senatus populusque Albensis.

Ugyanezen év május 8-án tétetett a kálvária előtti barlangba bünbánó sz. Péternek fából faragott szobra, a Krisztus szenvedése titkait ábrázoló szobrok julius 30-án tétettek a kálvária körfalazatára.

Augusztus 19-én kezdék épiteni „Az Úr tömlöczét," vagyis a kálváriahegy kápolnáját, melynek felépitéséhez számosan járultak adományaikkal. A kápolna felszentelése már november 16-án történt és pedig t. Agathangel atya által, minthogy Biró Márton veszprémi püspökhelynök az idő mostohasága miatt elmaradt.

A bodaiki kápolnát ugy a Hochburg család, mint ennek rokonai, valamint idegenek is gyakran felkeresték kegyes adományokkal.

A szük kápolna azonban nem birá befogadni az ájtatoskodó hiveket, miért is a moóri kapuczinus atyák nem csak a szerzeteslak, hanem egyszersmind az uj templom épitéséhez is fogtak; és pedig oly szorgalommal, hogy midőn Gregor atya Budáról mint uj moóri zárdafőnök 1738-ban szeptember 8-án Bodaikra érkezett, itt nem csak ájtatoskodó hiveket hanem egyszersmind az épülő templom falait is örömmel látta

1739-ben a bodaiki templom cseréptetőt nyert s a szentély alapja letétetett. A munka oly gyorsan folyt, hogy 1741-ben a szentély kis tornyával s egy más nagyobb bádoggal fedett torony, a kövezet, a kripta, a szerzetes lakba vezető folyosó és az ajtó, a sekrestye s az e feletti oratorium, mind elkészülének.

Itt ismét találkozunk néhány főur bőkezüségével: ugyanis Zichy Imre neje orgonával ajándékozá meg a templomot s ugyanez X. sz. Ferencz oltárára 100 tallért; gróf Zichy Katalin született Széchenyi

egy drága ruhát és 12 aranyat adott, Himkó ur készitteté nep. szent János oltárát, Wunschwicz Kajetán nep. sz. János és Magdolna képeit, gróf Hochburg Katalin a torony tetejét és keresztjét, melyért 100 frtot adott sat.

Végre 1742. év szept. 30-án Berényi Zsigmond pécsi püspök a Segitő Boldogasszonyról czimzett bodaiki templomot, s annak harangjait felszentelte, mely alkalommal sokat a hivek közül a bérmálás szentségében is részesitett.

Az 1744-ben tartott linczi szerzetes tanácskozmány eredménye az lőn, hogy ezen időtől fogva Bodaikra is küldettek szerzetesek: „V. P. Agathangelus Prividiensis; P. Leobinus Óváriensis és Fr. Zachariás Tulnensis laicus“ Ezen időtől tehát Bodaik már mint állandó szerzeteslak kerül elő, mindazonáltal az ide küldött szerzetesek nem voltak függetlenek, ők a moóri zárdafőnök alá tartoztak. Bodaiknak e korbani állapotát legjobban irja le a Biró Márton veszprémi püspökhelynöknek 1744. decz. 1. kelt rendelete folytán készült s 1745. év január 23. a veszprémi püspöki hivatalhoz küldött következő jelentés.

In possessione Bodaik dioecesis (akkor) Veszprimiensis, Cottus Albensis, est Ecclesia in honorem B. M. Virg. Auxiliatricis aedificata, non habens filialem Parochiam administrant P. Capucini. Est ibidem domus scholaris et ludimagister catholicus. Familiae catholicae 77, calvinisticae 30. Adest minister Helveticae Confessionis. Domina terrestris Maria Anna, relicta vidua Illmi D. Comitis Georgii Berényi nata Comitissa de Hochburg. — Homines diversi, germani, hungari, slavi hic habitant.

Már 1745-ben be volt fejezve a templom felszerelése, de a szerzetes lak csak valamivel később 1747-ben készült el.

Az elkészült templom és szerzetesház ezután is számos jótevőt mutathat fel, kik különféle ajándékokkal és alapitványokkal gazdagiták e hires kegyhelyet. Itt is a Hochburg család tagjai jártak elől, továbbá Luzsénszky Erzsébet báróné szül. Berényi grófnő, Zichy Teréz grófnő szül. Luzsénszky bárónő, gróf Niczky és Schmidegg László gróf özvegye.

1749. nov. 4. Bíró Márton veszprémi püspök gróf Berényi A. Mária, szül. Hochburg grófnénak a bodaiki ház alapitó levelét megerősité. Az alapitó oklevél a templom és négy kapuczinus atya és egy szolgáló fráter számára évenkinti javadalmazásul 50 pozsonyi mérő rozsot, 15 mérő tiszta buzát, 400 font marhahust, 200 font sót, 100 font vajat, 70 font gyertyát, 30 akó bort és két hizott sertést utalványoz a zárda részére.

A hitelemzés behozatala 1755-re esik; ugyanezen évben tetemes adományozások történtek; gr. Zichy Borbála és gr. Cziráky özvegye számos drága ruhát ajándékoztak a templomnak; ekkor épült fel az uradalom költségén a karzat, a kert körüli falnak épitése pedig folytattatott; mindezen költségek 800 frtot tőnek. Két harangja volt ekkor a templomnak, az első 10 mázsás a második pedig 1 mázsás, melyek össze nem hangozván. még két más harang egy 5 mázsa 50 fontos és egy 3 mázsa 38 fontos öntettek.

A hivek összeiratása 1757. történt Jaroglavus atya által. Ezen évben a 199 frtba került karzat ékitése is befejeztetett, a romlásnak eredt oltár meg-

erősittetett, és F. Rösler Ferencz, vértes kapitány 2500 frtnyi tőkét tett le egyházi zene alapitására.

Julius 2-án Fejérvármegye részéről itt tartatott hála istentisztelet a planiai győzelemért, s hogy Prága az ostrom alól felszabadult.

1770-ben sok könyörgés után a moóri uradalom melynek kötelességében állott, mind a templom, mind a szerzeteslak épsége felett őrködni ujra épittette a szentély feletti tornyot; mely czélra 900 frttal, a szerzetes ház pedig 100 frttal járul. Ezenkivül a szentély belseje ujonnan kifestetett; mire Budáról fürdők használata végett ideérkezett Banofszky ezredes 100 frtot, a szerzet pedig 40-et adományozott.

1773-ban jul. 22-én tartatott itt először „corona districtualis“ Dravecz József „sede vacante“ veszp. generalis vicarius elnöklete alatt, Téfalusi György, veszprémi kanonok és cathedralis archidiaconus jelenlétében, plebánosok és azok helyetesei 23-an valának.

1775-ben a nmélt. magyar királyi helytartótanács rendelete folytán „canonica és politica visitatio“ tartatott, mely eljárás nem kis zavart okozott a ház főnökének, minthogy ő határozottan vonakodott világi előljáróságnak számot adni, melylyel állitása szerint ő csak a szerzet előljáróinak tartozik.

E visitátio szerint a plebánia jövedeme 140 frtot tett. Bodaik 93 frtot Csurgó 32 frt 32½ denárt, Balinka 8 frt 10 den. Csóka 5 frt 82 den. hozott.

1776 ban a kripta bezáratott, minthogy a magas követeléseknek meg nem felelhetett, az uradalom pedig azt szabálszerüleg felépiteni nem akarta s a szerzetesház pedig az épitési költségeket nem győzte.

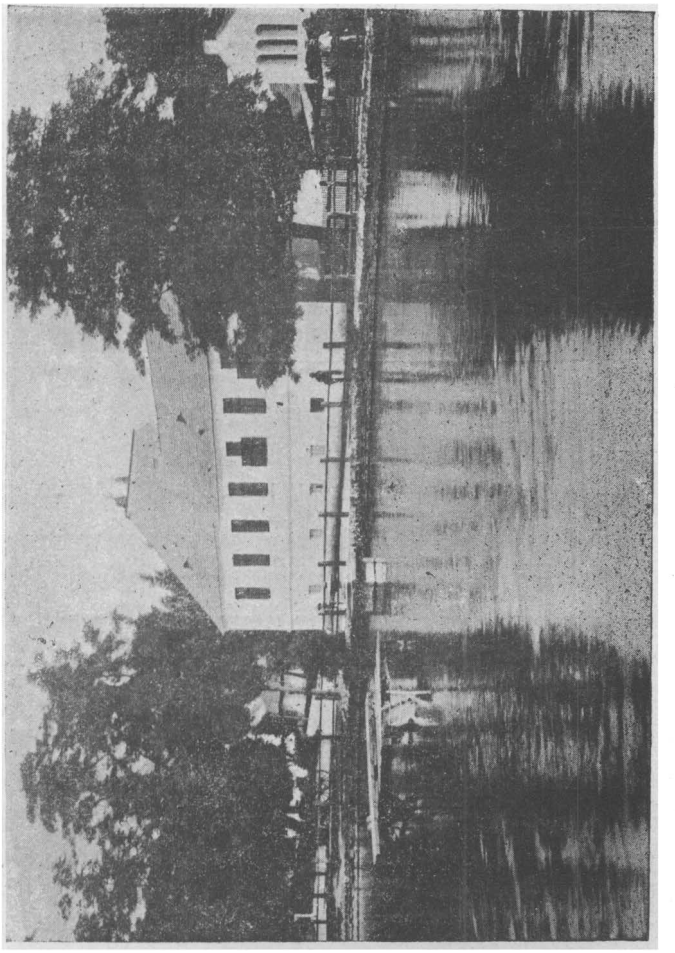
Az ujonnan alapitott székesfejérvári püspökség első püspöke ismét egy uj canonica visitatiót rendezett, mely ismét nem kevés kellemetlenségnek lőn szülője; minthogy a házfőnök a szerzet inventariumát a püspök elé terjeszteni nem akarta, de később a szerzet elüljáróinak határozata folytán, az inventarium s az alapitó levelek a püspöki hivatalnak felterjesztettek.

1788-ban a bodaiki szerzetes rendház nem tudni miért eltöröltetett. A moóri capucinusok házi krónikája ezt igy irja le: Február 26-án megjelent a rendházban Széplaky János királyi kiküldött zsámbéki kir. urodalmi tiszt és Hell Ferencz kerületi esperes és csákvári plebános és felmutatták a királyilag jóváhagyott püspöki határozatot és parancsot: azonban az alapitók ennek ellene mondottak és igérték, hogy az ott maradó négy szerzetesnek mindent, mi megigértetett, megadnak. Egy ideig tehát még elhalasztatott a felosztatás, de május 22-én a királyi kiküldött a szerzetesházat feloszlatta. [1]) Igy töröltetett el a bodaiki szerzetesház, minek következtében 1789-ben jan. 11-én püspöki rendeletnél fogva Gaál Xav. Ferencz világi pap érkezett oda plebánosnak, utána pedig Papp Eerencz, Schmith Ádám, Mattesz Ferencz, Blaumann József, Janny Ferencz, Szentiványi Károly következtek. A templom az ötvenes években néhai Limbek János fejérvári kanonok adományából gyönyörüen kifestetett.

A helv. hitvallásuak is birnak egyházzal, parochiával és elemi iskolával. Az egyház keletkezéséről nincs semmiféle hagyomány 1725-ig, mikor is Csóó nevü lelkipásztort hoztak ide, ki több előtte itt működött papról tett említést. Csóó 1751-ben halt meg

[1]) Szaszinek: Bodaik.

s egész 1781-ig lelkész és tanitó nélkül maradt az egyház csak ezután hoztak papot és tanitót, 1788-ban épitették a tornyos templomot és a lelkészlakot

A bodaiki tó és fürdő ház.

s 1791. óta folytonosan van lelkész és tanitó. A lelkészek névsorát nem ismerem.

Bodaik másik nevezetességét égvényes savanyú vizü gyógyforrása és fürdője képezi. Dr. Hanneker

vegybontása szerint a viz fajsulya 1,001; szilárd alkatrészek egy polgári fontban (7680 szemer)

Kétszén savas mész	2,165	szemer
„ „ keserföld	0,936	„
Szénsavas szikéleg	0,714	„
Szikhalvag	0,053	„
Kénsavas haméleg	0,107	„
Agyag	0,184	„
Kovasav	0,046	„

közönyös szerves anyagok is találhatók benne, azonkivül van benne szabad kénsav 2,188 sz. [1])

A fürdő igen sikeresen használható a csúz és köszvény bántalmak s más hasonló betegségek ellen is. Kár, hogy a fürdő felvirágoztatására nem fordítanak több gondot, pedig az ezt méltán megérdemelné.

Lakosok 1696-ban. Biró: Szücs András, László Tamás, Gáspár Mihály, Vas József, Szücs Mihály, Almády Ferencz, Hegedüs József, Gerencsér István, Ács Mihály, Mészáros Ferencz, Simon György, Kovács István.

1720-ban Zsigmond Samu, Tóth Ferencz, Szücs Mihály, Kis János, Horváth Ferencz, Kovács János, Kovács István. Német János, Fodor Miklós, Dankó Samu, Pinka Lőrincz, Kovács György, Varga István, Kovács Tamás, Zsigmond János, Pinka János, Pinka Márton, Bartaly Mihály, Kovács Péter, Faragó István, Veres János, Veres Gergely, Gulyás Péter, Sziklodi Gábor.

---

[1]) Zách Fejérmegye topographiája.

BODMÉR.

Fejérmegye ezen községe a megye észak-nyugati részén fekszik Szaár és Vértes-Boglár között.

Az oklevelek e községet I. Károly király korában emlitik először és pedig 1311-ben azon oklevélben fordul elő, mely Boglárról, mint királynői birtokról szól s e birtok határaiul felsorolja Oloktar, Budmer, Venye és Keer birtokokat. [1])

1325-ben ugyancsak I. Károly király idejében Bodméri István, Konrád fia és György, Salamon fia egyrészről, másrészről pedig rokonuk Vesvári Péter Dienes fia a király elé járulnak és ott több fejérmegyei birtokról intézkednek. E birtokok között van Bodmér is. Vesvári Péter azon birtokokat, melyeket a fent nevezett rokonai neki használatra átengedtek visszaadja rokonainak azon részek kivételével, melyek Gergely fiait Konrádot és Dampianust illetik, ezeket Péter zálogul tartja vissza, azonban a visszaváltási jog biztosittatott a rokonok számára. [2])

1349-ben is találunk némi csekély adatot Bodmérre nézve, amennyiben a budai káptalan jelenti I. Lajos királynak, hogy Töttös mester peres ügyében Ormándi István fiait Kozmát és Istvánt, Kövesdi Máté fiát Domonkost és Bodméri Mihály fiát Pált megidézte. [3])

1370-ből három okmány is áll rendelkezésemre, melyek ugy hiszem, egy nagyobb per iratainak töredékeit képezik. A per tárgyát Bodmér birtok képezte,

[1]) Hazai okmtár VIII. 19. l.
[2]) U. o. II. 37. l.
[3]) Zichy Codex II. 360 l.

a felek pedig egyrészről Pomázi Benedek másrészről pedig Beke fia István, János fia Mihály, Gergely fia István és Herendi Lőrincz fia János voltak. A perre vonatkozólag az okmányok nem nyujtanak semmi felvilágositó adatot, amennyiben mind a három arról szól, hogy László nádor a feleknek halasztást ad irataik felmutatására. [1])

1378-ban ismét mint személy név szerepel egy okmányban Bodmér. A fejérvári káptalan előtt Gergely, Bodméri Pethő fia tiltakozik a maga és rokonai nevében az ellen, hogy Fodor János rokonának Őrsi Miklósnak birtokát uj határokkal jelelje meg. [2])

Az 1370-ben megemlitett pernek még 1379-ben is nyomát találjuk, ugyanis ez évben Garai Miklós nádor a perhez szükséges okiratok felmutatására ujólag halasztást ad. [3])

Mint érdekes és a nép ajkán élő mondát nem mellőzhetem a következő legendát. Még a török időben történt, hogy egy török csapat a Vértes hegység között portyázott Bodmér táján. Egy öreg ember a török sereget kelepczébe csalta s az elbujt fegyveres erő elől a sok török futásban keresett menedéket, sok pedig elesett. Menekülésük közben Bogemil, Bogemil! kiáltást hallattak s állitólag innen vette volna Bodmér a nevét is. [4]) Ámde ez nem állja meg a kritikát mert Bodmér szláv eredetű s treuga Dei vagyis Isten békéjét jelenti, amint ezt már Baracska elején a szláv származtatások alkalmával felemlitettem.

A kath. hivek a vértes-boglári plebániához tartoznak.

[1]) Zichy Codex. III. 397, 410., 413. l.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. VIII. 5., 293. l.
[3]) Zichy Codex IV. 118. l.
[4]) Kubinyi-Vahot: Magyorsz. és Erdély képekben 1863.

A bodméri ev. ref. egyház lelkészeit a következőkben adom: 1790-ben kezdtek lelkészt tartani; anyakönyve is 1790-ben kezdődik. Első lelkésze volt Pósfay János utána következtek: Nagy Dániel, Zágonyi Sándor, Végh Mihály, Tolnai Mihály, Pethő János, Mészöly András, Chontó István, Fülöp Sándor, Molnár Lőrincz, Péntek Péter, Kerek György, Szánthó Gábor, Gáál Lajos

Mostani birtokosai: Fülöp Lajos és a pápai ref. collegium.

BÓTH.

Bóth puszta Fejér megye észak-keleti részén Etyektől észak-nyugatra fekszik. Ma csak már mint egyszerü puszta szerepel. Alapitását tekintve régi hely lehet mert már 1198-ban szólnak róla az oklevelek, melyekbe leginkáb régi ma már csak czimként szereplő apátsága révén került. Hogy ezen apátság mikor keletkezett ki alapitotta, s mely szerzet lakta? mind oly kérdések, melyekre nem válaszolhatunk, miután a történelem minden tájékozást megtagad.

Az első oklevél, mely a bóthi apátságról emlitést tesz 1198-ból való III. Incze pápa ugyanis ez évben megerősiti Hédervári Saul kalocsai érsek adományozását, mely szerint ez a bóthi szent Móriczról nevezett egyházat, több más egyházzal együtt a kalocsai prépostságnak adományozza.

1280. szept. 26-án Moys a királyné tárnokmestere Tamás váczi püspök, királynői korlátnok s a budai káptalan kiküldöttei előtt végrendeletet tesz, melyben az ábráni monostor és a nyulak-szigete-

beli zárda részére régebben tett hagyományait megerősiti s ezen felül többi jószágairól is intézkedik.

E végrendelet szerint Bóth pusztát is az ábráni monostornak hagyományozta. [1])

A pápai adószedők által 1332. és 1337. években Fejérmegye területén eszközölt összeirásokban Bóth már mint plebánia szerepel, de sem papja, sem fizetett adójának mennyisége nincs feltüntetve.

Egy 1666-ból való záloglevél arról tesz tanuságot, hogy ezen időtájt Bóth pusztát nemes Kováts Pál és Cseténi János birták közösen. A záloglevélben ugyanis Kovács Pál százötven magyar forintért Bóth pusztából őt illető részt leköti zálogképen birtokostársának Cseténi Jánosnak, azon feltétel alatt, hogy Cseténi János öt évig huzza annak minden haszonvételét és ha ezen idő alatt Kovács Pál a 150 frtot visszafizeti a birtok visszaszáll reá, de ha nem fizeti ki az adósságot, ugy Cseténi rendelkezik tovább is a birtok felett, mindaddig mig teljesen ki nem lesz elégitve és Kovács Pál őt a birtokban való minden megtámadás ellen védelmezni tartozik. (LXXIII. okl.)

Az apátság soráról csak 1766-ban tudunk ismét annyit, hogy slavniczai báró Sándor Antal e magányban nazarénus szerzeteseket telepitett be és róluk bőkezüen gondoskodott. E szerzetesek mintegy tiz évi tartózkodás után Mária Terézia rendeleténél fogva Bóthot ott hagyták és visszamentek Olaszországba, a honnét jöttek. Jelenleg csak czimben él még az apátság emléke, melyet a királyi felség adományoz.

A régi oklevelekben gyakran szereplő Bajnai Bóth család is birta egykor e pusztát s innen vette

---

[1]) Hazai okmtár. VI. 259. l.

nevét is, de az időt, hogy mikor volt birtokában s mikor ment át más kezébe adatok hiányában megállapitani nem lehet.

BÖRGÖND.

Börgönd puszta Székesfejérvártól délnyugotra fekszik. Ma gróf Cziráky Antal birtokához tartozik. Nem igen fordul elő az oklevelekben, mert nemesi birtok volt, s valószinüleg hosszabb ideig volt egy-egy család birtokában. Azon nehány oklevél is mely foglalkozik e helylyel a 16-ik századból való és az előbbeni birtokos család magszakadása folytán beállott uj adományozásra vonatkozik.

Börgöndre vonatkozólag csakis 1588-tól kezdve találunk néhány adatot. 1588. február 22-én Fejérkövy István királyi helytartó a Fejérmegyében fekvő Csalát, mely azelőtt Havassy Györgyé volt, Börgöndöt, melyet Zedgyes Tamás birt és Dinnyés-Médet, mely Horváth György birtoka volt, de a nevezett családok magvaszakadása folytán a koronára szállottak, Herman György győri századosnak szerecsenyi Zeghy Ambrusnak és nováki Andreasics Mátyásnak adományozza; egyuttal utasitja a győri káptalant, hogy az adományosokat a birtokokba vezesse be, de a beigtatásnak orbovai Jakusich Imre mind a három birtokra nézve ellentmond; (LXXIV. okl.) azon oknál fogva, hogy ő a nevezett pusztákat inscriptionalis jogon birja.

1589. julius 14-én az előbbeni oklevélben emlitett adományosok panaszt emelnek a győri káptalan előtt orbovai Jakusich Imre ellen, a miért ez nem

engedi az adományul kapott birtokokat elfoglalni. (LXXV. okl.)

1659-ben ismét adományozás tárgyát képezi Börgönd puszta. Lipót király ugyanis Börgöndöt több más fejérmegyei birtokkal együtt Bossányi Gábor a rév-komáromi őrség viczekapitányának, Szeghy János komárommegyei alispánnak és Eölbei Márton tatai viczekapitánynak adja; a királyi parancs folytán a győri káptalan a beigtatást elvégzi s a nevezetteket a birtokokba bevezeti, mely alkalommal több rokon ellene mond a beigtatásnak. (LXXVI. okl.)

Idők folyamán azután Börgönd a gróf Cziráky család tulajdonába kerül s igy történetének további folyama Lovasberény történeténél keresendő.

Börgöndnek fenyőfákkal parkirozott temetője annyiból érdekes, hogy itt nyugszik gr. Cziráky Antalné szül: Eszterházy Alice grófnő.

CSABDA.

Csabda puszta Fejérmegye közép nyugoti részén Szabad-Battyántól észak-keletre fekszik. Történetével már Battyán ismertetésénél is foglalkoztam, mert e puszta folytonosan a legszorosabb kapcsolatban állott Battyánnal és Polgárdival. E helyen mégis szükségesnek tartom összegezni és némileg jobban feltüntetni azon adatokat, melyek Csabdára vonatkoznak.

1334-ben Róbert Károly Battyánt előbbi birtokosaitól elvette és Dienes a székelyek és Besztercze grófja fiainak adományozta. Ezen adományozást Nagy Lajos 1356. átirja és megerősiti, a fejérvári káptalan pedig a beiktatást elvégzi. A beigtatásnál

Battyán határául keleten a Buken nemzetség Chobud nevű földje emlitettik, mely a mai Csabda pusztának felel meg.

1397-ben Csabdát már Kővághó Örsi György esztergomi várnagy és fiainak kezében találjuk, ugyanis Zsigmond király több ezer arany forintért a fent nevezetteknek zálogba adja az emlitett pusztát, miután e birtok előző birtokosai gonoszságaik és hűtlenségük miatt megfosztattak javaiktól.

1398-ban pedig ugyancsak Zsigmond király Csabda népes pusztát egyébb birtokokkal örök áron hétezerötszáz arany forintért eladja Kővágó Örsi Györgynek, Miklós fiának és örököseinek; a veszprémi káptalan pedig az uj birtokost 1398. decz. 31-én a birtokba be is igtatja. 1399-ben Zsigmond király pallos jogot ád Kővághó Örsi Györgynek és utódainak Battyán, Csabda és Polgárdira vonatkozólag. 1410-ben Zsigmond király Kővágó Örsi György fiait Albertet és Lászlót Csabda birtokában ujólag megerősiti.

A Batthyányi család mindjobban sokasodván sok pénz kellett a neveltetésre és kiházasitásra s igy nem lehet csodálni azt, ha egyik másik birtokrészt a Batthyányiak elzálogositották. 1448-ban Batthyány András a saját és Péter testvére részét közötte Csabdát is 150 arany forintért zálogba adta Keszölczés Zsigmondnak és Andrásnak, a mely birtokokba 1449-ben a fejérvári keresztesek Keszölczés Zsigmond fiait be is igtatják.

Azonban ezen elzálogositás folytán nem került Csabda idegen kézre, mert a Keszölczés család beházasodott a Batthyány családba, mit bizonyit az is, hogy 1476-ban Mátyás király már ismét a Batthyányi családtagokat erősiti meg Csabda birtokában.

1477-ben is mint Batthyány, Csabda és Polgárdi földesura emlittetik a Batthyányi család azon oklevélben, mely a család és Fejérvár polgárai között folyt perrel foglalkozik.

1498-ban a Batthyány, és a később házasság révén vele rokonságba jutott Keszölczés család között birtokrendezés történik. Keszölczés István ugyanis a saját és rokonai nevében az eddig közösen birt Polgárdi, Csabda, Seregélyes és Moha községeket 1500 arany forintért és 200 birkáért visszaadja a Batthyányi családnak.

1513-ban Ulászló is megerősiti a Batthyányi család birtoklását Batthyány, Csabda, Polgárdi, és más egyéb birtokokra nézve.

Az oklevelek teljes azonossága világosan bizonyitja, hogy Csabda folyton a legélénkebb kapcsolatban volt Batthyánynyal, és Polgárdival a miért is történetét csak a fővonalakban vázoltam e helyen s az érdeklődő olvasót az adatok kibővitése és az oklevelek megismerése végett Batthyány történetére teszem figyelmessé, hol mind ezen dolgok bővebben fellelhetők.

Batthyányi Géza gróf ur, a mai birtokos, a mult évben arról értesitett engem, hogy csabdai pusztáján az ős időkben nagyobb épület állhatott, minthogy földásás közben nagyobbszerü kő- és épület maradványok kerültek felszinre.

CSABDI.

Csabdi község a megye északi részén Bicskétől északra fekszik. Hajdan Bicskéhez tartozott, amint ez a Bicske történeténél felsorolt oklevelek némelyikéből ki is tünik. Régi neve Csapol volt, a mely

nevét valószinüleg az ott lecsapolt nagy vizállástól nyerte. Van Csabdinak egy nevezetes régi templomromja, melynek ma is fennálló tornyát képben is bemutatom. E templomra vonatkozólag, hogy az szerzetes templom avagy plebánia templom volt-e nincs semmi nyomra vezető adat, csakis annyi bizonyos, hogy a román korból való. A falu feletti dombon hol mély kerekded árokkal körülvéve ma a temető van, állt hajdan a régi templom; ma már csak a torony áll disz párkányzatával és kőfedelével; a templom alapjának nyomai az árkokban találhatók s a toronytól mintegy 5 ölnyire nyulnak kelet felé. A torony alatt a hajóba vezető ajtó kerekivű, ivezetét lapos, réteges kövek képezik; téglát az egész épitményen nem igen venni észre, hanem ugylátszik likas csigamész-kőből épitették fel. A torony szögletei a magasban kirugó állpillérek által vannak megerősitve. A templom régi harangjait valószinüleg a töröktől való félelemből a monda szerint kutba eresztették. A középhajó hosszabb a déli torony mögötti hajónál, és hogy e templom három hajóju volt, bizonyitja az is, hogy a nép két toronyról regél. Ezen a maiaktól elütő épitményt, melyet a nép, a török időből származottnak tart az ötvenenes években bontották le.[1])

A falura vonatkozó első okleveles adat 1274-ből való; a mondott év szeptember 11-én ugyanis Chopoli István a székesfejérvári káptalan előtt chopoli birtokát neje és nejének testvérétől Botond comestől származott Péter és János comeseknek s Gergely mesternek elörökiti.[2])

[1]) Archeologiai értesitő.
[2]) Hazai okmtár VI. 1981.

Csabdii torony.

1291. augusztus 2-án ugyancsak Chopoli Marczell fia János chopoli és holmodi birtokrészeit Botond comes fiainak Péternek és Jánosnak 60 márkáért eladja s ezen eladást a székesfejérvári káptalan előtt felvallja. [1])

Egy 1344 ből való oklevél bizonyitja Csabdinak Bicskével való összefüggését, a mi különben abból is elég világosan kitünik, hogy ugy Csabdit, mint Bicskét ugyanazon Botond család leszármozottiai birták. E család tagjai 1344. aug. 12-én Visegrádon Miklós nádor előtt a családi birtokokra vonatkozólag egyezséget kötnek. A budai káptalan a nádor parancsára az egyezséget létre is hozza s a beigtatást is elvégzi, az osztozás tárgyát képező ősi birtokok között van Csapoly, ma Csabdi is.

1426-ban Csabdi Tata vár tartozéka gyanánt szerepel, majd pedig később mint Vitány vár kiegészitő része emlittetik. Ez utóbbi állitás valódiságát bizonyitja Ulászló király 1508. febr. 25-én Budán kelt levele, melyben utasitja a budai káptalant, hogy Kanizsai Györgyöt Csókakő és Vitány várak és tartozékaiba igtassa be, a beigtatási jelentésben, mint Vitány vár tartozékai felsoroltatnak: Bicske, Szent-László és Csapdi.

1662-ben I. Leopold okleveléből az tünik ki, hogy Csapdi elszakadt Bicskétől és mások birtokába került. Az emlitett oklevél ugyanis ugy szól, hogy a Fejérmegyében lévő Eörs, Mánya, Csabdi, Csonka-Tebe, Ecz, Bolczateleke és Ságh pusztákat valamint mást Pest- és Tolna megyében létező helyeket, mint a melyek állitólag gazdátlanok volnának, — pedig ez időben Bicskét a Batthyány család birta — királyi

[1]) Hazai okmtár VII. 223.

adományul Szeghy János komárommegyei alispán és Drahosóczy András nyerik el. A beiktatásnál azonban, melyet a győri káptalan végzett zichy ujfalusi Zichy István nevében ennek tiszttartója Csapodi István Csabdit és Pátyot illetőleg ellene mondott a beiktatásnak.

1667-ben ugyancsak az előbb emlitett Zichy István nevében Király János győri harminczados ellenőr, mint tisztartó és megbizott ellene mondott ura nevében azon donatiónak, melyet több év előtt Eölbey Márton, Szeghy János és Drahosoczy András Mánya és Csabdi pusztákra nézve kaptak.

1669-ben egy portalis conscriptió Csabdit, mint Tata vár tartozékát emliti fel.

Csabdi a török idők alatt teljesen elpusztult s csak 1724-ben kezdett ismét épülni romjaiból.

1738-ban a megyei levéltárban találjuk azon oklevelet, melyben Balassa Mihály tiltakozik az ellen, hogy a Vasztélyt biró Barcza család és Kenessey István és neje Szondy Zsuzsanna Vasztélyt és Csabdit feloszthassák.

Ma Csabdit közbirtokosság birja. Kath. hivei a bicskei kath. plebániához tartoznak. Van ref. vallásu és ágostai egyháza és parochiája, továbbá zsinagógája. A ref. egyház 1792-ben állitatott fel ; az itt müködő lelkészek névsora a következő : Csontos Sámuel, Sárkány József, Horváth István, László György, Szentkirályi István, Gachal Beniamin, Péntek Péter, Kerek György, Sörös Lajos, Rumek Gábor, Kemenczky János.

Csabdi ágostai hitvallásu hivei 1795-től Tordashoz tartoztak mint filiához, 1800-ban miután Vidos Zsuzsánna urnő saját költségén templomot és lelkész-

lakot emeltetett az egyház részére saját fundusán a falu derekán önálló egyházzá lett. Mint lelkészek müködtek: Badátzy András, Liptay Andor, Erhart Pál, Patzky Pál, Gáspár Dániel, Udvardy József, Belák Géza. A lelkész tanitói képesitéssel is bir és ő végzi a tanitást az elemi iskolában. [1])

Lakosok 1463. évben Országh Mihály, Kynyeres Péter, Kynyeres Antal, Kynyeres Bálint, Somogy Gergely, Somogy Imre, Somogy György, Gáspár György, Gáspár Tivadar, Zilágy Mihály, Zilágy Lőrincz, Olasz Antal.

Az 1498. évből való összeirást lásd I. kötet 369., 372. lapokon

CSALA.

Csala puszta Fejérmegye középső részében Székesfejérvártól észak-nyugatra fekszik. Csala azon birtokcsoport egy részét képezte, melyet Árpád honfoglaláskor Szabolcs vezérnek adományozott. A mint a Csókakőre vonatkozó oklevelek egyik-másikából következtetni lehet e puszta Csókakő vár tartozékát képezte a legrégibb időkben, már t. i. amennyire az oklevelek visszamenőleg róla megemlékeznek.

Az első adatot 1231-ben Csák Miklósnak, Csák Ugrin esztergomi érsek öcscsének első végrendelete nyujtja. Ezen Miklós Pozsony megye főispánja és II. Endre király hű kisérője volt kölföldi utjában miért is a király előtt nagy kegyben állott. A fejérmegyei birtokok legnagyobb részéhez testvére Ugrin érsek utján jutott. Előbb emlitett végrendeletében, midőn még csak két fia volt, felsorolja fejérmegyei

[1]) Zách Fejérmegye.

birtokait, melyeket részint közösen hagy; részint pedig felosztja fiai között. A közös birtokok között szerepel Celum is, mely határainak leirását véve figyelembe valószinüleg a mai Csalának felel meg. Azonban időközben a birtok viszonyokban is változás állván be, de meg azután fiai is születtek Csák Miklósnak miért is 1237-ben uj, második végrendeletét vallja fel a fejérvári káptalan előtt. E végrendeletében Celum földjét Izsák fiának hagyja. 1278-ban Lőrincz és János, Miklós fia elhalt testvéreik brtokán a fejérvári káptalan előtt ujra osztozkodnak, mely alkalommal Celum földje a házzal és két malommal együtt János tulajdonába kerül. [1])

1359-ben I. Lajos király parancsára a fejérvári káptalan István egykor simontornyai bán ellen bizonyos szőllők ügyében nyomozó eljárást indit s ez ügyben, mint királyi ember Michael de Csala szerepel, ki mint a Csák család tagja minden valószinüség szerint csalai birtokos volt. [2])

1376-ban Gara Miklós nádor a fejérvári keresztesek és Literatus Tamás fejérvári polgár között Diós birtokot illetőleg fenforgó ügyet a fejérvári káptalan által megvizsgáltatja, majd pedig 1377-ben a veszprémi káptalan által ujra átvizsgáltatja. Az ezen vizsgálatokról kiadott oklevelek oly adatokat tartalmaznak, melyekből az magyarázható ki, hogy Csalát többen birhatták ezen időtájt, mit a „Nobiles de Chala“ csalai nemesek kifejezés is, mely mindkét oklevélben előfordul eléggé bizonyit. E nemesek valószinűleg mindannyian Csalán lakó Csákok lehettek s lakhelyükről neveztettek Csalaiaknak. [3])

[1]) Hazai okmtár I. 17. l.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. IX. 3. 74.
[3]) Fejér. Cod. Dipl. IX. 5., 123., 192. l.

1440-ben ismét nyomát találjuk annak a már emlitett ténynek, hogy Csala Csókakő vár tartozékai között foglalt helyet. Erzsébet, Albert király özvegye ugyanis ez évben megujitja elhalt férjének Rozgonyi István és fia János valamint utódaik számára 1439-ben kiadott s Csókakő és tartozékaira vonatkozó adománylevelét. A beigtatásnál, melyet a fejérvári káptalan teljesit, felsoroltatnak Csókakő tartozékai, a melyek között egész határozottsággal felemlittetik Chala falu is, mint a melynek egyrésze szintén e várhoz tartozik.

1453-ban V. László Pozsonyban kelt levelében Csókakővár és tartozékainak birtokában hűséges szolgálataik megjutalmazásául a Rozgonyi család ezen időben élő tagjait megerősiti. 1458-ban ugyanezt cselekszi Mátyás király is. Az erről szóló oklevél a Gróf Lamberg család moóri urodalmi levéltárában feltalálható és annyiban Csalára nézve is érdekes, mert ismét felsoroltatván a vár tartozékai ezek között fordul elő Csala is.

Az eddigi oklevelek valamint még inkább a később felemlitendő feljegyzések arról tesznek tanuságot, hogy Csala szoros összefüggésben maradt még hosszu időn keresztül az ő központjával Csókakő várával, részt vett annak családról-családra való vándorlásában és uralta mindama számos birtokost kiknek kezén részint királyi adományozás, részint örökösödés utján Fejérmegye hires vára megfordult.

1588-ban egy Börgönd történeténél felhozott oklevél szerint a mondott év február 22-én Fejérkövy István királyi helytartó Csala pusztát, mely állitólag azelőtt Havassy Györgyé volt s ennek magszakadása után a koronára szállott Herman György,

szerecsenyi Zeghy Ambrus és novaki Andreasics Mátyásnak adományozza.

A XVI. század első felében házasság révén a gróf Nádasdyak ültek Csókakővár birtokában s birták azt 1671-ig, a midőn gróf Nádasdy Ferencz belevonatva a Wesselényi féle összeesküvésbe Bécsben lefejeztetett s rá kimondott itélet folytán birtokai is mind közöttük Csókakő is elkoboztattak. Azonban a vár tartozékai közül Csala, mivel arról a hagyomány szerint csak ugy emlékeztek meg, mint egy jelentéktelen csőszházról, továbbra is a Nádasdy család kezében maradt, mint a fejérmegyei levéltárban talált nehány feljegyzés s a gr. Nádasdy család levéltárában őrzött néhány oklevélmásolat is bizonyit. E feljegyzések mind határjárásokról szólnak, melyeket a Nádasdy család megkeresésére különböző időkben tartottak. Igy 1725-ben Ságh, Csala és Pákozd között eszközöltetett határjárás. 1744-ben egy oklevél másolat szerint gróf Szluha György zálogba adja Csala pusztát Lenner Györgynek és Mihálynak. 1771-ből pedig egy bérbeadási szerződés másolata szerint Nádasdy Ferencz horvát bán meghatalmazottja Kalmár János szerződést köt Csergei Jánossal és Kabai Fülöp Istvánnal Csala bérlete iránt, a nevezett bérlők 3000 frtot tesznek le biztositékul. 1777-ben gróf Nádasdy Ferencz birta Csalát és ő inditott határjárást Csala és Székesfejérvár között; 1781-ben pedig ugyanezt tette ifjabb gróf Nádasdy Ferencz Csala és Pákozd között.

1873-ban végre gróf Brigidóné szül. Nádasdy Lujza grófnőtől Csala pusztát Kégl György vette meg 390 ezer frtért és mai nap is birja.

A Kégl családról biztos adatokkal csak 1676-tól

kezdve rendelkezem. A Thulmon családot érdeklő alsómesterii birtokokról szóló oklevelek regestrumában előfordul a káptalani kiadványok között az V. pont 3. számában Kégl Gáspár leányának Thulmon Józsefné szül. Kégl Anna Margitnak 1676-ban kelt végrendelete. Ezen oklevél a „Regesta diversorum Instrumentorum Literalium Manuscriptorum et Librorum de Rebus Hungaricis Cod. Sec. XVIII—XIX." czimü és magyar nemzeti muzeumban őrzött könyvben található fel és hitelelesitett másolata Csalai Kégl György kezében van.

A család leszármazását a következőleg állithatom egybe:

Nemes Kégl Gáspár

Anna Margit szül. 1676. körül férj. Thulmon Józsefné — Pál (neje Kajdacsy Éva)

Mihály szül. 1680. körül — Éva (Erzsi) szül. 1687. — János Kristóf szül. 1688. — Pál szül. 1690. — Mária (Rozina) szül. 1691. — Anna (Zsófia) szül. 1694.

II. Gáspár szül. 1724. tájban (neje Herbst Erzsébet)

III. Gá pár szül. 1767. (neje nemes Szévald Borbála)

János szül. 1792. — György (neje Simon Katharina)

György szül. 1822. (neje egbeli Körmendy Mária)

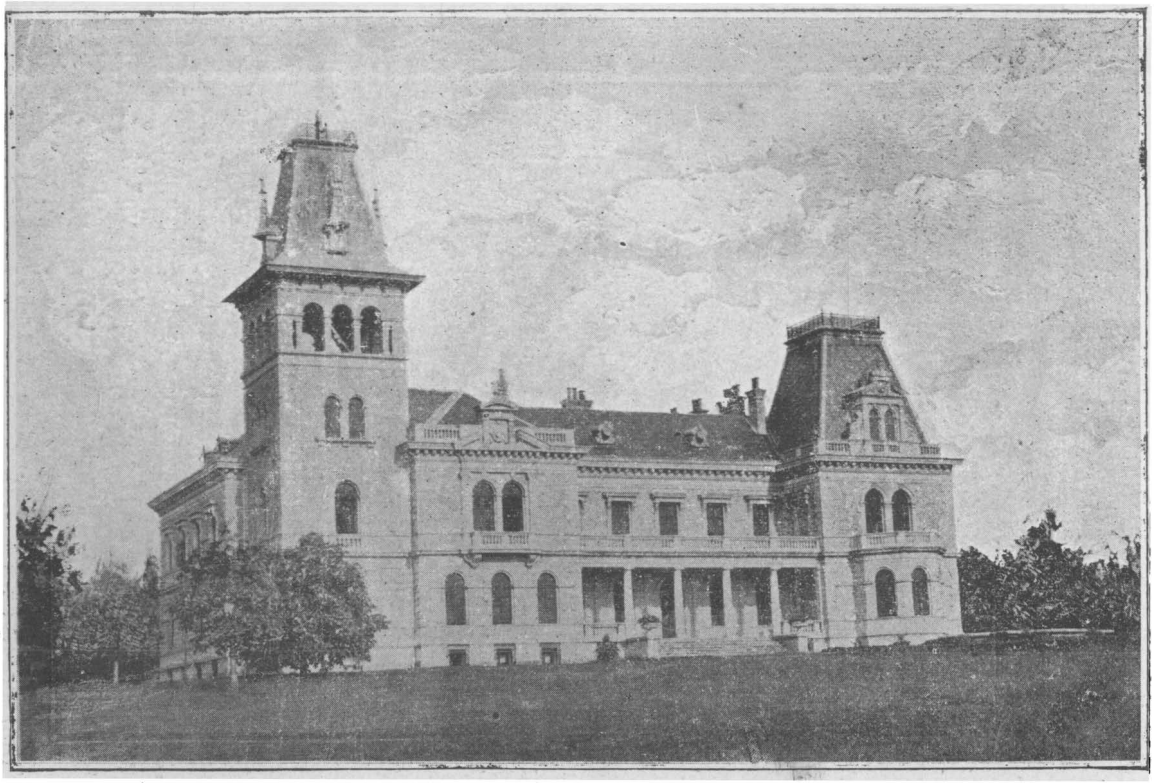
Pista †, Mária férj. Meszlenyi Benczéné, Anna férj. Meszlenyi Pálné, Paula, Ella, Dezső.

A család nemessége már régebbi időből származik. 1751-ben egy oklevélben Kégl Gáspár, Kégl János fia, ki a Ghillányi ezredben szolgált, mint neme s emlittetik; (LXXVII. okl.) 1878. ápr. 29-én pedig Csala

jelenlegi ura Kégl György régi nemességének megerősitésével a csalai nemesi előnevet nyerte érdemeinek méltó elismeréséül.

Kégl György keze alatt Csala emelkedni kezdett; nemcsak gazdasági szempontból emelte az uj tulajdonos a birtok értékét amennyiben teljesen felszerelte és a szükséges gazdasági épületekkel is ellátta, hanem a kies csalai völgyet családja állandó lakhelyéül szemelte ki s csinos kastélyt emeltetett, mely méltán diszére szolgál az egész vidéknek. A diszes kastély méltó környezetét képezi az azt körülövező szépen elrendezett hatalmas park árnyas fasoraival, változatos virágágyaival és csinos kis halastavával. A parkban áll továbbá egy a Nagy Boldog Asszony tiszteletére épült remek kis templom is, mely a birtokos mély vallásos érzületének fényes tanubizonyságát nyujtja. A jószivü emberbarát állandó helyi káplánt is tart, ki az isteni szolgálatot végzi és az elemi iskolában, melyet szintén a birtokos tart fenn a tanitást is teljesiti. Ez a kastély és környéke képezi a szép fekvésü csalai völgy központját.

Ez egyike azon helyeknek hová a legnagyobb örömmel mennek azok kik szerencsések a kastély nemes lelkületü és jó kedélyü urának barátságát birni, hol a kedves és szeretetreméltó házigazda családjával együtt igazi őszinte szives szeretettel fogadja vendégeit. Engemet is nem egyszer részesitett már nagyrabecsült szeretetében és mindig a legnagyobb hálával és örömmel gondolok vissza arra, hogy ő volt az, ki inditványozta, hogy mint agárdi papnak Farkas Imre székesfejérvári püspöknek 1864-ben Agárdon tartott 50 éves jubileuma alkalmával mondott egyházi beszédem kinyomattassék.

Csalai Kégl György kastélya Csalán.

Ez volt az én első nyomtatásban megjelent egyházi beszédem, a mi úgy hiszem minden fiatal iró ember szivét örömmel tölti el, hogyne emlékezném tehát meg hálás szivvel egykori szives pártfogomról.

Családról halmozza el a vallásos nemes szivü s jótékony földesur jótéteményeivel nem csak közvetlen környezetét, hanem nemes szive sugallatát követve s a közjólétet tartva szem előtt az egész megyét örök hálára kötelezi nagyszerü alapitványa által, amennyiben egy a megye által emelendő nagyobbszabásu megyei közkórház alapját 100,000 frtos alapitványával ő veti meg.

Mint érdekes dolgot megemlitendőnek tartom azt, hogy midőn 1849-ben a fejérvári főgymnasium Csalán majálist rendezett, melyen én is mint VI. gymnasista részt vettem, járkálásunk közben megtaláltuk ama horvát katonák holttesteit, kiket a Pátkán lévő huszár csapat konczolt fel, midőn a Fejérvárról elvonuló horvát csapatokat megtámadta.

CSÁKBERÉNY.

Csákberény község Fejér megyének észak-nyugoti részén a Vértes hegység déli nyulványai tövében Csókakő közelében található. Fejérmegye ezen községe igen régi eredetü, visszanyulik egész a római korba. Hogy e helyen a rómaiak idejében valami telep létezhetett, arról elég bizonyosságot nyujtanak magában a községben és környéken nagy számmal talált római edények és feliratos kövek. Seidl krónikája is, mely igen sok érdekes feljegyzést tartalmaz ugy Csákberényre mint Csókakőre s egyébb tartozékaira

vonatkozólag, 1801-ből megemlékezik egy római leletről azt irván: „a Csákberényben talált római kőkoporsó szánokon Moórra szállitandónak és a konyhakertben helyezendőnek rendeltetett.“ Csákberény római korára vonatkozólag azonban semmi egyébb biztos adat nem áll rendelkezésemre, csakis a talált jelek nyomán haladva vonhatjuk le a fent emlitett következtetést.

Az Árpádok korából azonban már számos adattal rendelkezem és Csákberény sorsát ugy szólván nyomra-nyomra kilehet mutatni. Csókakő történetét tartva szem előtt, hol ugy a várra, mint annak tartozékaira irányuló összes adatok tüzetesen fel lesznek sorolva, meggyőződhetünk arról, hogy Csákberény a legrégibb időktől kezdve mindaddig, mig a vár birtokain a tulajdonosok meg nem osztozkodtak, a legszorosabban összefüggött Csókakővel s története is teljesen egybeolvad központjának történetével.

A Fejérmegyében terjedelmes birtokokkal rendelkező Csák nemzetség, mely Csókakőnek épitője és első ura volt, birta Csákberényt is. Csák Miklósnak 1297-ben kelt harmadik végrendeletében olvashatjuk azt, hogy számos birtokai közül Bokodot, Pettendet, Csákvárt, Vajalt, Csákberényt fiainak Lőrincznek és Jánosnak hagyja. A birtok azután apáról fiura szállt, mig nem a család egyenes ága kihalván a vérrokonok osztozkodnak a nagyszámu birtokon. Ezen osztozkodásról 1302. febr. 18-án a fejérvári káptalan ad ki oklevelet, melyben ugy a családtagok mint a felosztás alá kerülő birtokok felsoroltatnak közöttük foglal helyet Csákberény is. Az osztály alkalmával Csákberény, melyet az oklevelek egyszerüen Berénynek emlittenek, Herbon fiainak: Csák-

nak, Benedeknek, Jánosnak és Lászlónak jutott; azonban ezek Kaas somogymegyei birtokért átengedték rokonaiknak Sándor, Gerváz, Konrád és Aladárnak (LXXVIII. okl.) 1323-ban is említés tétetik Csákberényről t. i. a Csák nemzetség előbb felsorolt tagjai és ezek fiai egyezséget kötnek arra nézve, hogy a II. András király alatt az országbiró által István Márk fia javára a dudari birtokosok ellen, kik szintén Csákok voltak kiadott s Berényre vonatkozó oklevelek érvényteleneknek tekintessenek. Még 1358-ban is a Csákok kezén találjuk Csákberényt, mit bizonyit egy ezen időben kelt oklevél, melyben mint Fejérmegye negyedik szolgabirája szerepel csákberényi Csák.

1419-ben Garai Miklós nádor előtt a Csák nemzetség több tagja névszerint Ugrin fiának Mihálynak fia István és ugyancsak Ugrin másik fiának Dezsőnek fia Vinchló pert indit Chalapi Jakab fia István ellen Igar és Berény birtokok iránt, melyek egykor Csák fiáé Balázsé voltak s igy a rokonság révén most őket illetik. A per folyama alatt azonban Chalapi István felmutatja Zsigmond király egy 1397-ben kelt adománylevelét, melynek tanúsága szerint Balázs egyenes utód nélkül halván el, a nevezett birtokok a király kezére jutottak s ez pedig hűséges szolgálatai jutalmául Chalapi Istvánnak adományozta. (LXXIX. okl.)

A Csák család már előbb is birtokai folyton kevesbedvén a történelmi szintérről mindinkább eltünik. Csókakő vára mint fontos hely a hadviselésben már Róbert Károly idejében a királyi birtokok közé tartozik, azonban tartozékai közül némelyek amint az oklevelekből kitünik továbbra is a Csákok kezén

maradtak. Zsigmond király, ki a királyi javak adományozását igen bőkezüen gyakorlá Csókakő várát tartozékaival együtt a Rozgonyi családnak adományozta; ezen adományozást 1439-ben Albert is megerősiti; 1440-ben pedig Erzsébet Albert özvegye a fejérvári káptalannak kiadja a beigtatási parancsot a Rozgonyi család részére. A káptalan jelentésében felsorolja a várhoz tartozó birtokokat közöttük Csákberényt is, melyhez Apátfája nevü erdő és egy malom is tartozik. 1453-ban V. László is megerősiti a Rozgonyi családot Csókakő birtokában hasonlókép cselekszik Mátyás király is 1458-ban. Az erről szóló oklevél a gróf Lamberg család moóri urodalmi levéltárában van meg s az oklevélben ismét feltaláljuk Csákberény nevét.

A Rozgonyi család után a vele rokonságban levő családok u. m. Báthory, Kanizsay, Egerváry családok jutnak Csókakő birtokába; 1508-ban pedig egy örökösödési szerződés értelmében Csókakő várát és tartozékait, közöttük Csákberényt, Kanizsai György és fia László birtokában találjuk. 1511-ben a Buzlai család nyeri el Csókakőt, majd ismét ezek kihaltával II. Lajos Kanizsay Lászlónak adja ezek révén pedig idővel a Nádasdyak birtokába kerül.

1662-ben egy a moóri urodalom levéltárában lévő Urbarium felsorolja a Csókakőhöz tartozó lakott és lakatlan helyeket ez utóbbiak között felemliti Csákberényt is. 1669-ben pedig egy portalis conscriptio, mint Tata vár oltalma alatt Komárom megye közigazgatása alá tartozó községet emliti.

1671-ben ismét a koronára szállt Csókakő uradalma jószágkobzás utján. I. Lipót 1678-ban Széchenyi György kalocsai érseknek, majd pedig ennek halála

után 1691-ben Báró Hochburg János főhadi szállitónak adja. Az adománylevélben felsoroltatnak a várhoz tartozó községek természetesen Csákberény is közöttük található

Van a moóri uradalmi levéltárban egy összeirás az 1678—80. évekből melynek czime: „Kimutatása a Csókakeő várához tartczó falvaknak," melyben Csákberényről a következő feljegyzést találjuk: Cságh-Berény Fejérvártól 2 Csókakőtől pedig 1 mértföldnyire. A török időben adózott a földes urnak (esztergomi érsek 60 frtot, a török császárnak 10 frtot, a török földes urnak minden telek után 1 frtot, két kocsi fát és két kocsi szénát, egy pint vajat, minden telek után pedig a tizedet természetben. Az előtt volt benne 30 lakott ház, most csak 4. Van elpusztult szölleje és erdeje."

Mint érdekes adat 1694-ből felemlithető a Hochburg család tisztartójának következő feljegyzése „1694. máj. 25. két török számára Csákberényben adtam egy mérő rozsot."

Csákberény, Érd, Battyán, Ercsi s Vaállal egyetemben a török időkben mint védelmi palánk, kisszerü váracs is szerepelt s hol a magyarok hol a törökök hozták védelmi állapotba. A török időkben majd a budai majd a fejérvári szandzsáksághoz tartozik.

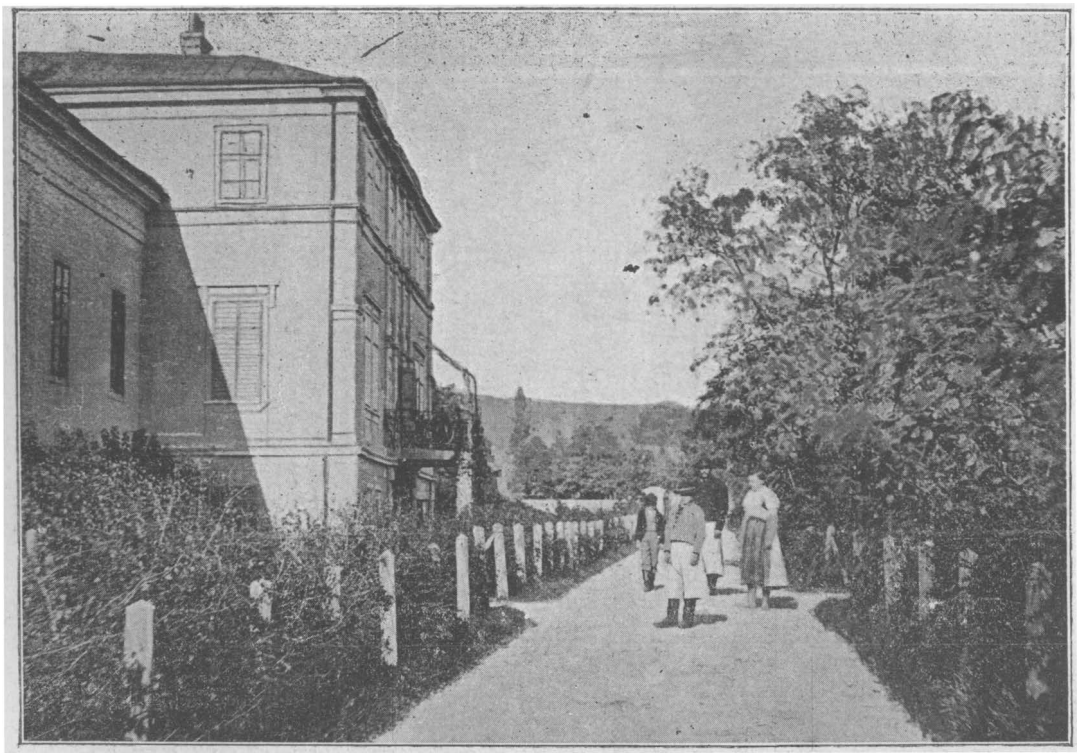
A Hochburg család levéltárában őrzött oklevél szerint gróf Hochburg József 1720-ban október 7-én Csákberény felét bizonyos Schwartz Mátyásnak 5750 frt örökáron eladta. Ez a Schwartz pedig 1728-ban jan. 28-án 5720 frtért Báró Szluha Ferencznek elzálogositotta. Mikép és mikor jött ez a rész ismét a család birtokában; arra nézve Szeidl krónikája,

melyből ezen adatot meritém, nem nyujt semmi felvilágositást.

Mindaddig, mig a Hochburg család fiága ki nem halt, közösen birták az egész uradalmat; de a fiág kihaltával 1752-ben az ősi birtokokon megosztozkodtak a rokonok. Ez alkalommal Csákberény Lamberg Ferencz József grófnak Lamberg Ferencz Ádám Antal és Hochburg Mária Anna fiának jutott, ki azonban testvérével Lamberg Ferencz Antallal az Ausztriában fekvő Stokerau uradalomért elcserélte a reá esett osztályrészt. E csere bizonyitásául szolgálnak a Szeidl kronikában található egyes apróbb feljegyzések, melyekben Lamberg Ferencz Antal gr. szerepel, mint birtokos igy 1772-ben elrendelte Lamberg Ferencz Antal gróf, hogy Csákberényben és Zámolyon a templom és paplak valamint az iskola felépitessék, nehogy a felség előtt felelősség terhelje. Ferencz Antal halála után 1790-ben testvérének Ferencz Józsefnek legidősebb fia Fülöp lőn Csákberény urává, ennek 1807-ben történt halála után 1826-ig özvegye Luzénszky Borbála kezelte az uradalmat. Még életében 1824-ben megosztoztak gyermekei a birtokon, mely alkalommal Csákberény Lamberg Rudolf kezére jutott; ő épittette 1831-ben a csákberényi kastélyt, neje Hoyos Teréz grófnő Hoyos Ernő leánya volt, egyetlen gyermeke Anna nevü leánya maradt, kit 1861-ben gróf Lamberg Ferencz vett nőül. Hoyos Teréz grófnő Lamberg Rudolfné 1875. febr. 3-án halt meg 62 éves korában Bécsben s febr. 7-én eltemettetett a csákberényi családi sirboltban; férje pedig Lamberg Rudolf 1880. április 5-én hunyt el Pozsonyban s hült tetemei szintén a csákberényi családi sirboltban nyugszanak. A szülők

halála után a csákberényi uradalom egyetlen leányuk Anna révén gróf Lamberg Ferencz tulajdonába került, ki azt mai nap is birja.

Csákberénynek van kath. és ref egyháza. A kath. templomra vonatkozólag az 1754-ben tartott Fejérmegyében fekvő Veszprém egyházmegyei plebániák conscriptiojában az van irva, hogy a plebánia 1730-ban alapittatott, patronusa gróf Lamberg Ferencz Antal. A templomot helyesebben csak oratoriumot a kálvinisták épitették, de minthogy a veszprémi püspöknek Fejérmegye hatósága által kihirdetett tilalma ellenére emelték, 1746-ban kibocsátott legfelsőbb rendeletre a katholikusok részére foglaltatott le. Anyaga vályog volt, teteje nád, torony, sekrestye és padok nélkül. 1775-ben kelt oklevél szerint Dravecz Antal kanonok és püspöki vikárius vaáli plebános megengedi, hogy a régi templom plebánia laknak épittessék át. Az uj templom alapköve pedig, habár falai már állottak, 1775. julius 9-én tétetett le, a mely ünnepély alkalmával tartott német prédikátió is a gr. Lamberg féle levéltárban az alapitási oklevél mellett őriztetik. A német predikátió tartása alig lehet valószinü, mivel az ezen korból való conscriptió valamenyi lakost magyar nevünek tüntet fel. A ma is fennálló templomot, paplakot és iskolát gróf Lamberg Ferencz Antal épittette 1775 ben. Az 1761-iki plebánia alapitó levélben Gánth és Zámoly mint fiók egyházak Csákberényhez csatoltattak; elrendeltetvén az is, hogy két vasárnap Csákberényben, a harmadikon pedig Zámolyon tartassék isteni tisztelet, „és ezen kivül magunkért szerelmes Grófnénkkal Gróf Nádasdy Terézia asszonnyal együtt minden esztendőben 15 szent mise mondassék.“ Plebánosok voltak: Czeberer

A csákberényi kastély.

János, Horváth István, Szombathelyi József, Katona Bertalan, Ambrus Sándor, Manszbart Antal, Szakolczay Mihály, Poór Péter, Wilsdorfer Ferencz, Kováts Alajos.

Az ev. ref. egyházra nézve a következő adatokat tudom. Az 1663-iki török dulások után az ev. ref. vallásuak templomot kezdtek épiteni; 1740. körül templomuk összeroskadván helyébe 1743-ban kőből épitettek uj oratoriumot; minthogy azonban az épitésre az akkori rend szerint engedélyük nem volt az uj templom lefoglaltatott. Később engedélyt nyervén a helytartó tanácstól, hely jelöltetett ki számukra, hol a jelenlegi templom áll. 1751-ben rendes lelkészük meghalt s akkori földes uruk Hochburg Domonkos nem engedte meg többé, hogy predikátort hozzanak s igy 1784-ig előkönyörgő tanitók müködtek; 1784. után ismét lelkészt hoztak, templomot és paplakot épitettek s azóta van ismét rendes lelkészük. A lelkészek névsorát nem ismerem

Lakosok 1498. évről lásd I. kötet 369—372. lapokon.

Lakosok 1696. Biró. Bathy Mihály, Kis György, Panczél András, Farkas András, Föseő János, Horváth Ferencz, Kovács Gergely, Szabados Gergely, Nagy Gergely, Nagy József, Dékány Dávid, Bodó József, Kis József, Cseh János, Csirák Gergely, Gőz Benedek, Tóth Gergely, Jády István, Molnár István, Bacodi Mihály.

1720. Föveny György, Czirják György, Kis János, Bakodi Mihály, Kovács János, Kovács György, Szarka István, Baki István, Pánczél András, Pánczél János, Kovács Mihály, Szabó János, Hetzár András, Fodor István, Tóth György, Varga János, László

Péter, Kozma György, Aldott András, Tösér János, Tott Miklós, Denke Mihály, Bodo Mihály, Csere Ferencz, Lakodi Ferencz.

CSÁKVÁR.

Az az ut, a mely az Aquincum — Mészáros utvonalából kiágozik és Bicskétől Csákberény felé halad, hogy a fejérvár győri uttal egyesüljön, továbbá az a helyrajzi fekvés, mely Csákvárra nézve nyugatról a Vértes erdeje, keletről pedig a Fornai tó által oly előnyössé válik: alkalmassá tették arra, hogy helyén a rómaiak is megtelepedjenek. Ezt mutatják a római korból való leletek, melyeknek szövegét itt közlöm:

A Baróczházi (Bároczháza) felirat.

DIANE SAC	Dian(a)e sac(rum)
M.AVR-CONSTA	M. Aur(elius) Consta-
NTINVS-VETEr	ntinus veter(anus)
EX PRETOr	a pretoc(rio)
VSlMPRETO	v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)

Ref. paplak kapujában befalazott felirat.

ROVCEI·MA	
VS ANCVLA	Kelta nevek
AVLRICMAR	
ATALI·VIVASIB	viva sib(i)
TCOIVGI·DOMIT	(e)t coniugi Domit
SFILIVS PARENT	(i)us filius parent
BVS· T. P.	(i)bus t(itulum) p(osuit)

Hering Sándor kertjében.

NVQVR·AVQ	M(. . .)uqus Ausq
VTI·F·AV XX	uti f(ilius) an(norum) XX.
CAPACITA·AVS	Capacita Aus —
QVTI F·AV·XVI	quti f(ilia) an(norum) XVI
T·PN CO	t(itulum) p(osuit) . .

Ugyanott.

BLATNA VAGAIM	Blatna Vagaim —
ONI F An LXX H	oni f(ilia) an (norum) LXX h(ic)
T P T PIVIA	t(itulum) p(osuit) . . .

Midőn Árpád a Csepel szigeten tartott hadi tanácsban elhatározta a Dunántul meghóditását seregével a kis Dunán átkelvén a megyeri révnél a Dunántúlra vonult, Etelvárában húsz napig mulatott. A huszonegyedik napon Százhalomig vonult. Innét küldte aztán hadosztályait Baranyavár és Sárviz vidéke, ugyszinte Veszprém meghóditására s midőn e vidékek meghóditásáról értesitve lőn seregének harmadrészével — miként a névtelen jegyző irja — a sóskuti mezőn szálla táborba. Innét Székesfejérvár vidékére vonult s krónikáink szerint a mai szőllőhegyen ütötte fel sátorát, melynek közelében később szent István Székesfejérvárt alapitotta. [1])

Székesfejérvártól Bodok hegy tövéig ment, mondja a névtelen jegyző. [2]) Itt érintkezik tehát a történelem tárgyunk vidékével, nevezvén a mostani Vértes hegységet Bodoknak, melynek tövéig érkezett Árpád.

Bodok hegy tövétől, vagyis azon hegyfoktól, mely a mai Csókakő, Söréd és Csákberény között kiemelkedik, azon völgy hosszában, mely Csákberénytől Csákvár felé vezet, vonult aztán Árpád Tata felé, hogy Bánhidánál Szvatopluk fiainak hadaival döntő csatát vivjon.

E csatában valószinü, hogy Szabolcs vezér is részt vett atyjával Előddel együtt, mert a névtelen

[1]) Chronicon Budense. Podhraczky József. Buda. 1838. 40. l.
[2]) Podhraczky József Buda. 1861. 348. l.

jegyző szerint [1]) „Árpád annak a nagy erdőségnek," mely Fejérvármegyéből át nyulik Esztergom, Komárom és Győrmegyékbe s „melyet most" t. i. a névtelen jegyző korában „a németek által elszórt vértekről Vértesnek neveznek, keleti részét Előd nek, Szabolcs atyjának adta."

Fejérmegye mai területe tehát első foglalási jogon gazdát nyert. Az akkori Bodok, ma Vértes hegység nagy része Előd, Szabolcs atyjának a Csákok ősének tulajdonába ment.

E birtokon aztán Előd utódai várat is épitettek, de a krónikák e vár épitési helye iránt tévedésben vannak. A névtelen jegyző ugyanis a fentebb idézett szavaihoz hozzá teszi még, hogy „azon erdőség" t. i. a Vértes erdőség tövénél, Fertő mocsár mellett, Csák, Szabolcs unokája hosszu idő után várat épitett. [2])

A Budai krónika [3]) pedig igy szól: Szabolcs pedig a második kapitány, kitől a Csák nemzetség származottnak mondatik, azon mezőn szállt meg, a melyen most Csák vára fekszik elpusztulva. Ezen várat Szabolcs vezér épitette, és Szabolcs várának hivták mindaddig, mig Szabolcs halála után utódja Csák, rokonaival a maga és családja nevétől nem nevezte el. És a mely várat Szár László fiai András, Béla és Levente idejében 1046 táján a magyarok közös elhatározásból rontottak le, és pedig aligha egyébbért, mint azért — mondja Poór Antal, [4]) mert

---

[1]) Steph. Lad. Endlicher. Rerum Hungar. Monumenta Arpadiana. Sangalli 1849. 48. l.

[2]) U. o.

[3]) Podhradczky kiadás. 41. l.

[4]) Magy. tört életrajzok. 1888. 4 füzet Trencsényi Csák Máté 8. l.

a Csákok a pogánysággal, Vattával és társaival tartottak, kiknek főereje a Dunántúl volt elterjedve.

A krónikásokat tehát Szabolcs vezér által épitett s később az ő utódai a Csákok által Csáknak elnevezett vár helye iránt a mai Csákvár mezőváros, mely a krónikások korában már fenállott, vezette tévedésbe. Ugyanis a Csákok saját nevükről nevezvén el Csáknak azon várat, melyet Szabolcs épitett, de a mely elpusztittatván, a krónikások előtt már ismeretlen volt és csak annyi volt róla tudva, hogy romokba hever; és Csákvárnak neveztetvén azon község is, mely valószinüleg szinte a Csákoknak köszönve alapittatását s a mely a Vértes hegy tövében a hajdani fornai tó mellett feküdvén ismeretes volt a krónikások idejében, nagyon érthető, hogy a helyismeret hiányában a két különböző geografiai helyet azonositván, a Szabolcs által épitett és kezdetben Szabolcsnak, később Csákok nevéről elnevezett Csákvárát a későbbi eredetü Csákvár község helyére helyezték, mutatja szövegük, mely szerint Csákvár község helyrajzát is megadják, t. i. a Vértes hegy tövében, Fertő mellett, vagyis azon tó mellett, mely hajdan Csákvár, Forna és Zámoly között elterült.

És e megtévedésben követték a krónikásokat azok forditói, magyarázói, Podhraczky és Szabó Károly is. És a ki nem bir helyszini ismerettel még szemökre sem vetheti tévedésüket, hisz tény, hogy Szabolcs vezér várat épitett, melyet később az ő unokái a Csákok saját nevükről neveztek el és tény az is, hogy Cákvár most is ott van a Vértes hegy tövében, tehát az a Csákok vára nem kereshető másutt, mint a mai Csákvár helyén.

Nem! Az a vár, melyet Szabolcs vezér épitett s a melyet később az ő unokái a Csákok az ő nevükről neveztek el, nem a hegy tövében, nem a Fertő vagyis az akkori fornai tó mellett, tehát nem a mai Csákvár község helyén állott, hanem fent a Vértesen, Kőhányás és a Vértes-szent-kereszti apátság között épen a megye szélén s nem csak a katonai térképeken van mint Csáki vár megjelölve, hanem alapzatai is kidomborodnak a földből

Az a körülmény, hogy Csákvár községében azt a helyet, melyen a luth. templom áll, maig is vár-dombnak nevezik, nem dönti meg állitásomat, mert állhatott ugyan ott hajdanában vagy a Csákok utóbbi nemzedékeinek vagy a későbbi birtokosoknak a Rozgonyiaknak várkastélyszerü lakása, a mi nagyon valószinü is, de nem az a vár, melyet Szabolcs vezér épitett.

A Csákvárra vonatkozó legrégibb irott adataink 1231. évből valók. Ez évben kelt ugyanis egy Csák Miklósnak végrendelete [1]) eme végrendelet időrend szerint első volt ama három végrendelet között, miket a nevezett Csák Miklós egymás után tett. Az 1231-ki végrendeletben a Vértes vidéki birtokok között megnevez némelyeket, miket fiainak közösen hagy, másokat pedig külön-külön hagyományoz. A közösen hagyományozott birtokok között megemliti Csákvárt is. Ezen első végrendelet megváltoztatva megujittatott és pedig azért, mert időközben birtokai vétel utján tetemesen növekedtek, mi arra inditá Csák Miklóst, hogy a fejérvári káptalan előtt 1237-ben egy ujabb végrendeletet tegyen. [2])

[1]) Fejér Cod Dipl. III. 2. 254 l.
[2]) Árpádkori uj okmt. VII. 41. l.

Ez ujabb végrendeletben ismét elosztja birtokait fiai között és pedig most már az időközben született Jánost is felvéve örökösei közé. A hagyományozás szerint Lőrinczés János fiai kapták több birtokokkal egyetemben Csákvárt is. Miklósnak nemsokára ezután megszületett negyedik fia is Márk, mi alkalmat szolgáltatott neki arra, hogy az egresi convent előtt 1239-ben uj végrendeletet tegyen, [1]) mely végrendeletben ujból megemlitetik Csákvár.

Csák Miklós utódjai közül különösen kivált Mihály, ki IV. Béla királynak volt hű vitéze és kisérője s számos hőstettei miatt különféle adományokat kapott a királytól. Fia — István — gyermek nélkül halván el, Fejérmegyében nagyon elszaporodott rokonai 1302. febr. 8. a fejérvári káptalan előtt megosztozkodtak birtokain. Eme birtokok között megemlitetik Csákvár is.

Jólehet Csákvár hosszu időn át a Csákok birtoka volt s nevét is e családtól kapta, később azonban a Csák birtokok gazdát cseréltek legalább részben és eme birtokfelosztásnál Csákvár Gesztesvár birtokához csatoltatott, amint kiviláglik a következő okmányokból: 1453-ban Ulászló király Gesztes várát Csákvár mezővárossal, Gerencsér, Dabos, mindkét Vamma, Forna, Szt Miklós, Dad, Bokod, Oroszlánykő, Ároki és Kalód fejérmegyei helységeket, valamint Környét és az ottani vámszedést, ugy Kemléd és Patha komárommegyei, Őrsáp és Sárisáp esztergommegyei, ugy a Győrmegyében fekvő Parnad, Genü és szt Vid nevü helyeket, az ottani vámszedési joggal Ujlaki Miklós erdélyi vajdának és macsói bánnak adományozza. 1473-ban Mátyás király enyingi

[1]) Turul 1885 33. 1 Hazai okmtár I. 21. 1.

Török Ambrusnak és felesége devecseri Choron Katalinnak fiági, ennek kihalása esetén pedig leányági örökösödéssel — odaadományozza egész Pápa, Ugod, Devecser és Gesztes várakat, az ezen várakhoz tartozó helyekkel együtt, melyek a következők: Aszár, Gönyü, Szt. Miklós, Szt. János, Csicse, Császár, Szt. Albert, Apostag, Gerencsér, Kecskéd, Dobos, Oroszlánkő, Maik, Boglár, Szt. Erzsébet, Forna, Szt. Mihály, Táp, Tagos, Petend, Sárosd, Gárdon. 1495., 1497. Ulászló király az Ujlaky Lőrincz hütlensége következtében Gesztes várát a hozzátartozó javakkal u. m. Keremlő, Maik, Császár, Csákvár, Oroszlánykő, Bokod, Bobak és Környét előbb 4000 arany forintért s ezenkivül a vár épületeire felhasználandó 1000 frtért, majd később ugyanezen javakat ujabb 5000 frtért Somi Józsának használatra átengedi. 1498-ban a keresztes vitézek conventjének jelentése szerint Somi Józsa az Ulászló király által átengedett Gesztes várába és hozzá tartozó összes javakba ellenmondás nélkül beiktattatott. 1526-ban Lajos király adománylevele szerint Ujlaki Miklós Gesztes várába és a hozzátartozó többi javakba u. m. Csákvár, Gerencsér Kabód stb helységekbe beiktattatott.

Lehoczky első könyvében ugy találtam, hogy az 1719. évben Itáliában vitézkedett Eszterházy József szerezte meg birtokul Tatát, Gesztes várát s a hozzátartozó községeket, nevezetesen Csákvárt is. Eszterházy József országbiró 1747. julius 27-én Pozsonyban tett végrendeletében Tata és Gesztes birtokait hitbizománynyá alakitotta. Gr. Eszterházy II. Ferencz Pozsonyban 1753. decz. 8-án tett végrendeletének negyedik pontjában a pápai, devecseri, tatai és gesztesi jószágokat Miklós fiának hagyta.

A csákvári kastély északi oldala.

A csákvári kastély déli oldala.

Eszterházy Miklós, III. Ferencz és Károly egri püspök Tatában 1762. jan. 25-én egyességet kötöttek, a melynek első pontja értelmében Csákvár, Magyar-Almás, Forna, Boglár Ferencz grófnak jutott osztályrészül. [1])

Ezen idő óta állandóan a család kezében maradt Csákvár. Az itt épitett kastély, mely a bécsi schönbruni királyilak mintájára van épitve, állitólag Eszterházy Jánosnak köszöni létét. Valódi fejdelmi lak; meg van benne mindaz, mi egy dynaszta igényeinek megfelel. Fényes lakosztályok, hatalmas termek a legértékesebb antik, rokoko, empyr, renassance és modern műbecsü butorokkal. Van gyönyörü könyvtára, mely nemcsak az irodalom régi termékeit, de az ujabb munkák legjobbjait is magában foglalja. A nagyterjedelmü kastély lakosztályai egyes birtokok neveiről vannak elnevezve mint pl. Gesztes, Maik, Aszár stb. közvetlenül a kastély mellett, a park fái között áll a szinház, mely az Eszterházy család hatalmának és művészet szeretetének bizonyitéka.

Az Eszterházy család országnagyjaink egyik legfényesebb nevü és legvagyonosabb családja. Eredete messze visszanyulik az Árpádok korába és állitólag az Illésházyakkal együtt a Salamon nemzetség közös sarjadékául tekintetik. 1238-ban osztoztak meg Salamon fiai Péter és Illés atyai birtokaikon s akkor ez az Illésházy, Péter a Szerházy család-ágnak lőn törzse. A Szerházy ágból Ferencz, 1584-ben Pozsonyvármegye alispánja irta nevét Eszterházynak galanthai előnévvel, örökölvén anyjától e birtokot. A 16-ik században e Ferencznek legjelesebb fia Miklós, ki

[1]) Az Eszterházy család majorátusát tárgyaló per irataiból, melyeket Farkasdy Dezső ügyvéd ur volt szives átengedni.

kitünő észtehetsége, vitézsége, szerencsés házassága által a virágzás legmagasabb polczára emelte családját. Ferencz grófnak nejétől Illésházy Zsófiától születet több gyermeke között a nevezett Miklóson kivül még Dániel és Pál is maig virágzó családot és pedig Dániel a cseszneki grófi vonalt, Pál a zólyomi grófi vonalt alapitá.

Hogy fogalmunk legyen a fraknói vonalon az idősb vagyis herczegi ágnak roppant vagyonáról, megemlitem, hogy majorescoja az osztrák magyar monarchia leggazdagabb földesura, kinek több mint két millió forintnyi jövedelme van a mint e kis birodalom szakszerüen kezeltetik Miklós herczeg 1804-ben Ligne herczegtől megvette a frankóniai tartományban Edelstetten uradalmat, miáltal családja a német birodalom fejd. herczegeinek sorába lépett. E herczegi uradalom egy tizedrész négyszög mértföldnyi területén mintegy 830 lakost, egy mezővárost és három falut számlál. A herczegi majoratushoz tartozó többi uradalmak száma harminczegy Magyarországban — Schvarzenbach és Pottenstein pedig Alsó-Ausztriában.

A család tagjai között kiváló alak volt Esterházi Móricz gróf, kinek arczképe a tulsó lapon látható. Született 1807. sept. 23-án — meghalt 1890-ben. Kiváló diplomata, ki igazi tipusa volt az egyházához hű főuri diplomatának. A császári udvar követe volt hosszabb ideig a római curiánál. Ez állásában mint a conservativ szellem hű képviselője, fontos szerepet játszott mindazon eseményekben, melyek a római curia hajóját az időben oly vészes szirtek közé szoriták. Védte mind hithű főur és mint diplomata a curia érdekeit és ez irányban szerzett érde-

mei elévülhetlenek. A 48-as év mozgalmai alatt, midőn IX. Pius pápa kényszerült a forradalmárok elől elmenekülni — a pápa távolléte alatt a curia hatalmának restauratiója érdekében minden befolyá-

Gróf Eszterházy Móricz.

sát latba vetette. A bölcs és előrelátó diplomata finom politikai érzékének legkiválóbb jelét a porosz háboru előtti magatartásával adta. Egyike volt ugyanis azon nagyon keveseknek kiket a harczi lelkesedés

nem ragadott el. A háboru után visszavonult a nyilvános szerepléstől s élete végeig csákvári kastélyában élt. A tulságba vitt spanyol etiquette szabályait a grandok példájára környezetében a legnagyobb mértékben érvényesitette.

Csákvárnak jelenlegi ura gr. Eszterházy Miklós Móricz, ki mig ősei fegyverrel védték a hazát s szereztek dicsőséget, addig ő a hit és munka kettős zászlaja alatt oly intézmények létrehozásában szerez soha el nem évülő dicsőséget, melyek a késő utódok előtt is emlékezetessé teszik nevét. Saját költségén emeltetett kórházat, szegényházat, iskolákat, gazdasági intézetet, ifjusági köröket, melyek a modern igények minden követelményeinek megfelelnek és fejedelmileg tartatnak fenn. Csákvár ez intézeteivel a legmeglepőbb látványt nyujtja a szemlélőnek s tekintetét önkénytelenül is oda forditja az ősi kastély felé, melynek falai között lakik a nemes gondolkodásu főur, áldozatkész kegyúr, szelleme és éltetője a művelődés és felebarátiszeretet czéljainak szolgáló ezen intézményeknek.

Csákvárott különösen a fazekas mesterség virágzik leginkább már régi idő óta az itt készült edények igen jó hirnévnek örvendenek s ezek jósága Csákvár cserépedény készitésre kiválóan alkalmas talajának tulajdonitható; földjének felülete ugyanis 1 lábnyira televény ez alatt kékes agyag vagy murva, kova és meszes homok vagy mészkő található.

Csákvár már 1332-ben plebánia volt mikor is Márton pap a pápai adószedőknek 4 garast fizetett.

Csákvárott van gyönyörü kéttornyu kath. templom, van továbbá a reformátusoknak és az ágostaiaknak is templomuk lelkészlakkal együtt.

A szent Mihály tiszteletére szentelt kath. templomot galánthai gróf Eszterházi Miklós életének végső évében épittette és Farkas Imre székesfejérvári püspök gróf Eszterházy Móricz kegyur kérésére felszentelte. Plebánosok voltak: Balassa István, Németh István, Hell Ferencz, Szombathelyi József, Lezsó

A csákvári róm. kath plebánia templom.

András, Benedek Ferencz, Mayer Károly, Rácz Endre.

A csákvári ref. egyház a régibb egyházak közül való, anyakönyve kezdődik 1772. Lelkipásztorok voltak: Pátkai György, Barsi György, Váczi István, Bogdányi Mihály, Berkes Pál, Budai András, Marosi Mihály, Pályi Sámuel, Kosdi István, Kabai

István, Major Kocsi Ferencz, Fülöpszállási János, Kecskeméti Biró Mihály, Sós István, Mányi Ács János, Veszprémi János, Kovács Sámuel, Maller Ferencz, Nagy Sándor, Máté József, Székely József.

Az ágost. hitv. ev. egyház az 1760-ik évben alakult fazekasok és edénykereskedőkből. 1788-ban mint leányegyház szervezkedett Oroszlán filiájaként. 1792-ben emelték első templomukat. 1808-ban lett anyaházzá. A következő lelkészei voltak a gyülekezetnek; Liptay András, Bedászi András, Eszhard Pál, Ruzinger Pál, Holéky Mihály, Karsai János, Tóth Sándor, Fadgyas József, Csengey Vilmos, Zsakó János, Balog János, Madár Rezső, Kövesi Béla.

Lakosai 1696. évben. Biró: Bencsik István, Tóth József, Varga Mihály, Kovács Gergely, Kasza István, Póts Tamás, Berkes József, Tóth István, Szalay József, Bény István, Fazekas József, Kondor Mihály, Kocsi József Bölcs István, Mihoka István, Heringh József, Németh Péter, Berky András, Ágoston Miklós, Tóth József, Száki István, Mire Mihály, Kasza István, Árkay István, Szabó Péter, Szalay József, Kovács Benedek, Geléri János Fazekas István.

1720. évben. Németh István, Sáfrány János, Szabó Péter, Somod György, Egyed István, Kovács Gergely, Agg Ferencz, Béres István, Egyed Benedek Polgár István, Fazekas András, Fazekas Jakab, Fazekas Gergely, Mészáros János, Kaszap István, Bodnár László, Fazekas János, Gerenday János, Szalay István, Gellyéri János, Mihoka István, Hering István, Hering János, Német János, Nagy Mihály, Varga Péter, Szabó Gergely, Bakony István, Csikesz Péter, Német Mihály, Szalai István, Csizmadia János, Szabó Imre, Botka István, Király János, Szőllősy János,

Poto György, Poto István, Berge István, Berki Mihály, Komon János, Berki Mihály ifju, Savanyu János, Szabó Mihály, Takács István, Hik András, Szalay Gergely, Lázár István, Kondor Mihály, Fejér György, Fazekas János, Csigeti Illés, Berkes Pál, Köntös Mihály, Szalay István, Németh János, Németh Benedek, Takács Mihály, Molnár Miklós, Árkus János, Varga Pál, Kün István, Hardi Gergely, Görők Mihály, Szalai János, Kocsi Pál, Pintér György, Hardi Mihály, Nagy András, Szijgyártó György, Szabó György, Csizmadia István, Tóth János, Német Jakab, Bodó György, Baki István, Agg Péter, Varga Samu, Kocsik János, Mohácsy János, Tarcsacs Péter, Tóth Jónás.

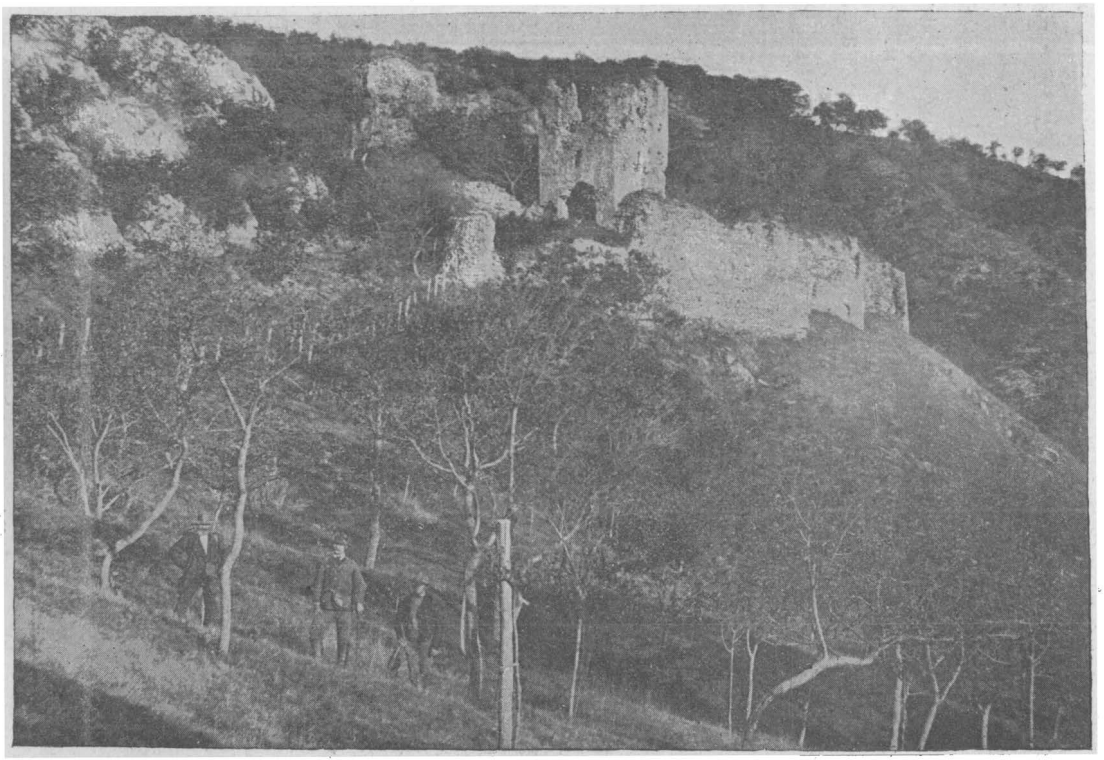
CSÓKAKŐ VÁRA

és tartozékai:

Apátfája, Apostol, Árki, Bodaik, Bokod, Boldog Asszony Kápolna, később Kápolna, Csala, Csákberény, Csurgó, Dinnyés, Dobos, Dudar, Egyházas Sárkany, Forna-Szent-Miklós, Gánth, Gerencsér, Igar, Isztimér, Kajmáti, Kankutja, Kereki, Keresztes, Kisfalud, Kis Veleg, Mellár, Moór, Nagy Veleg, Nováki, Nyék (Pátka mellett,) Ondód, Ó-Pátka, Orond, Pátka, Puszta-Nána, Ságh, Sárkány, Sikátor, Söréd, Szt. Borbála, Szt. Erzsébet, Szt. György vár, Szt. Tamás Egyháza, más-kép Kerek Szent Tamás, Timár, Teés, Törös, Vajal, Váralja, vagyis Csókakővárallja, Vinár, Zámoly.

A Fejérmegye északi részén elterülő Vértes hegysegnek azon sarkát, mely a csákvári és moóri nyulványok találkozásánál képződik, Csóka hegynek nevezik. Ezen saroknak nyugoti oldalán kiemelkedő külön kupon Bodaik átellenében, az egykor Csókakőváralljának ma Csókakőnek nevezett falu fölött áll Csókakővára, a Csákok, a magyar királyok, a Rozgonyiak, Egervváriak, Kanizsayak, Buzlaiak, Nádasdyak stb. egykori birtoka.

Hogy miképp jutottak a Csákok ősei az egész Vértes vidékének birtokába, már elmondottam Csák-

Csókakő vára nyugot felől.

vár történetében. Tudjuk ebből azt is, hogy Csák Ugrin esztergomi érsek unoka öcscse Csák Miklós mikép örökité azt el négy fia Izsák, Lőrincz, János, és Márk között. Ismerjük a három végrendeletet, az osztoszkodást, ismerjük a birtokok neveit. Most már szorosan véve csak Csókakővárával akarok foglalkozni, keletkezésének idejét meghatározni birtokosait ismertetni, és viszontagságait elmondani.

Hogy azonban erre rátérhessek, hivatkozva a Csákokról irt bővebb ismertetésemre, melyet Csókakő vára és várbirtokai czimű közleményben [1]) közöltem, fel kell emlitenem egy egyezkedést, mely a Csákok között 1323-ban köttetett.

A káptalanok valamelyike előtt kiállitott ezen egyezkedés szerint a Csák nemzetségből származott Péter és István, Márk fiának Istvánnak fia egyrészről, másrészről pedig ugyanazon Csák nemzetségből eredt Gerváz és István Protáz fiai, nem különben ezen most nevezett István fiai: Csák és Benedek, végre Máté, Konrád fia és Ugrin Dienes fia, ugyszinte Csák és János, Sándor fiai, vagyis könnyebb áttekintés végett ekép egybeállitva:

Márk
- István
  - Péter
  - István
- Sándor
  - Csák
  - János dudari birtokosok
- Konrád
  - Máté
- Protáz
  - Gerváz
    - Csák
    - Benedek
  - István
- Dienes
  - Sándor
  - Ugrin

[1]) Fejérmegyei és Székesfejérvár város tört. és régészeti egylet évkönyve 1893.

kölcsönösen megegyeztek abban, hogy mindazon itéletlevelek, melyeket II. András király idejében az Országbiró Berény és Dudar birtokokat illetőleg, István, Márk fia javára a dudari birtokosok ellen kiadott: érvénytelenekké válljanak. Kivéve azon adásvevési okmányt, mely szerint Márk fia István, testvéreitől Sándortól és Konrádtól, Gerváztól Protáz fiától és Sándortól, Dienes fiától megvette Csókakőhegyét az alatta levő faluval és várral együtt, mely a Csóka hegy nyugati oldalán áll. (LXXX. okl.)

És ezen oly igen fontos okirat átvezet benünket Csókakő várának történetére.

Csókakő várának multja és eredete érdekében eszközlött fáradságos kutatásaim után alább érintendő két oklevél alapján igen soká azon meggyőződésben voltam, hogy annak épitését Róbert Károlynak tulajdonitsam. Kiváló fejedelem ugyan is élénk ismeretével birván a tatár pusztitás következményeinek, tudatával annak, hogy csak a várak, nevezetesen Esztergom, Pannonhalma és Székesfejérvár birtak ellentállni a vad nép erőfeszitésének, fejedelmi bölcseségénél fogva, különösen uralkodásának mozgalmas kezdő éveiben szükségesnek látta alkalmas helyeken erődök épitését, és sas szeme fölismervén azon ut fontosságát, mely a több vonalt öszpontositó Székesfejérvárból a moóri völgyön keresztül Győr és Bécsnek vezet, valószinünek tartottam, hogy az ezen ut védelme tekintetéből ő emelte a Vértes hegység nyugoti oldalán kiemelkedő sziklacsucsra Csókakő várát. Azonban ezen feltevésemet megdöntötte a Csák család tagjainak fentebb emlitett 1323-ban kelt egyezkedő levele, melyben Péter és István, Márk fiának Istvánnak fiai azt mondják, hogy atyjuk István meg-

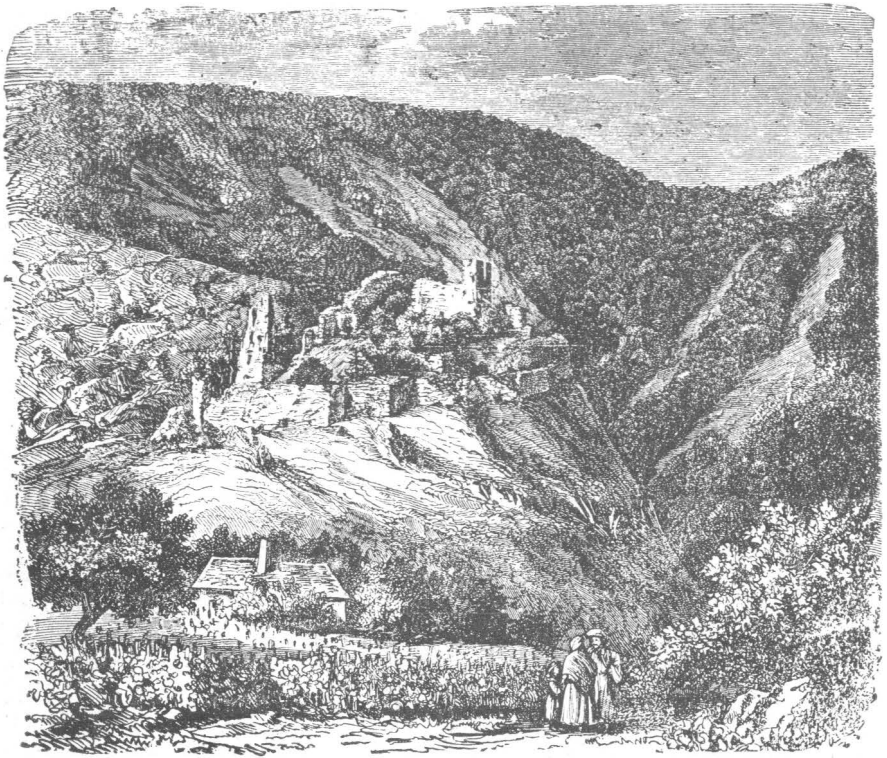
vette testvéreitől Sándortól és Konrádtól, Gerváztól Protáz fiától és Sándortól Dienes fiától, mint testvérei fiától Csókakő hegyét az alatta levő faluval és a Csókakő hegy nyugoti oldalán álló várral.

Ha már most tekintetbe vesszük azon körülményt, hogy Csókakővára sem Miklós háromrendbeli végrendeletében, sem a későbbi osztályokban, sem királyi adományban nem emlitetik meg, holott mint fontos pontnak meg kellett volna emlittetnie, s ha tekintetbe veszszük azt, hogy Péter és István ezen egyezkedése 1323-ban történt s ebben azt állitják, hogy a várat az ő atyjuk vette meg testvéreitől és testvérei fiaitól: azon megállapodásra kell jutnunk, hogy Csókakő várát nem Róbert Károly, hanem a Csákok épitették és pedig vagy az azt megvevő Istvánnak testvérei vagy atyjuk Márk, ki Ugrin érsek és a végrendelkező Miklós valamelyik fiának volt fia. Épitették pedig a 13. század második felében.

Csókakő már 1299-ben fenn állt, bizonyitja azon oklevél, melyet István alországbiró ez év sept. 1. a vár alatt „Datum subtus Castrum Csoukaku“ kiállitott. [1])

Azonban amint az emlitett s a Csák testvérek között létrehozott egyezkedési oklevél Csókakő váráról a második történelmi adatot szolgáltatja, ugy az utolsót is arra nézve, hogy Csókakő vára az ő tulajdonuk volt Már négy év multával t. i. 1327-ben a várat Róbert Károly király birtokában találjuk. Mikép jutott királyi kézre? a tulajdonos magvaszakadása folytán-e, vagy magasabb államérdeknél fogva vette azt a király birtokába, kárpótolván talán

[1]) Hazai okm VI. 451.

A csókakői vár nyugati oldala.

a tulajdonost más birtokkal: oklevelek hiányában nem tudom meghatározni. Elég az hozzá, hogy Róbert Károly király 1327. nov. 28-án kelt levele szerint Moórt, mely akkor Veszprém megyéhez tartozott s mely szt. László király adományozásából és IV. Béla 1261-ben kelt megerősitő diplomájánál fogva az egri püspöki egyház birtoka volt, a káptalan beleegyezésével Csanád egri püspöktől visszavette, Csókakő várához mint királyi birtokhoz csatolta, az egri egyháznak pedig Hev s megyében fekvő Goruld községet és a Hidvégen szedetni szokott vám jövedelmeit adta [1])

Egy másik oklevél pedig, melyet 1330. jul. 8-án a székesfejérvári káptalan állitott ki, arról tesz tanuságot, hogy Róbert Károly Sóskutot, mely magszakadás következtében a király birtoka volt, Verebbel fölcseréli és emezt Csókakő várához csatolja. Ez oklevélből megismerjük a csókakői várnagyot is Tamás, Péter fia személyében, ki a birtokcsere eszközlésénél, mint a király meghatalmazottja Csák Pállal, Vereb urával a káptalan előtt megjelent és Sóskutot Csák Pálnak átadta, Verebet pedig Csókakő várának tartozékául a király számára átvette. [2])

E két oklevélből két dolog ismeretére jutunk. Először világos lesz előtünk az, hogy Moór község miért nem emlittetik soha a Csákok birtokai között, holott ott fekszik azok kellő közepén. Azért nem, mert Moór szt. László adományozásánál fogva az egri székesegyház tulajdona volt. Másodszor megtudjuk, hogy Róbert Károly Csókakő vára fontosságát felismervén, azt külön hozzá tartozó birtokokkal szerelte fel.

[1]) Fejér Cod. Dipl VIII. 3. 199—201. 1.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. IV. 3. 40. 1.

Mielőtt Csókakő várára vonatkozó adataim egybeállitását tovább folytatnám, meg kell emlitenem, hogy a Csák nemzetség fejérmegyei birtokos része ezentúl mindinkább letünik a történelem nagyobb szerepeit illetőleg. Találkozunk ugyan egyik másik Csákkal, de részint talán elszaporodásuk következtében birtokfelosztás, részint más körülmények mindig kisebb körre szoritották őket. Igy tudjuk, hogy 1335 ben azon alkalommal, midőn bizonyos csatkai nemesek csatkai birtokukat Tamás csókakői várnagynak elzálogositották, a csatkai nemesek megbizottjai közt a székesfejérvári káptalan előtt a Csák nemzetségbeli Sándor fia Csák is megjelent. [1])

1336-ban pedig Máté fia Miklós ugy saját, mint fiai Máté és László nevében két fejérmegyei birtokát Kendertó és Szabadgutine nevüt adja át örök joggal vejének Demeter, Málusi nemes és fejérvári polgárnak a fejérvári káptalan előtt. [2])

1358-ban, midőn Fejérmegye alispánja és szolgabirái jelentést tesznek Róbert Károly királynak arról, hogy Szentgyörgyi Imrét a fejérvári keresztesek conventjének tulajdonát képező Iszka bitangolásától eltiltották: Zarka Benedek alispán, Hardy László, Fáncsi Sovány (Macer) László, Tatárteleki György járási szolgabirákon kivül mint negyedik szolgabirája a megyének ott szerepel csákberényi Csák is. [3])

1394ben Csáknak Vérteskereszturi Junkher nevü Pál fiának, ki Sebeházi Jánossal Ilosvai Leustach nádor által Győrött tartott megyei gyülésen száműzetésre itéltetett, Zsigmond király kegyelmet adott. [4])

[1]) Anjouk. Okmt. III. 197. l.
[2]) U. o. 262. l.
[3]) Fejér. Cod. Dipl. IX. 2. 747. l.
[4]) Hazai Okmt. II. 158. l.

1433-ban Csák literatus Balázs királyi ember emlittetik egy oklevélben, melyet Batthyány családot és Batthyán, Csabja birtokokat illetőleg Garay Miklós nádor kiadott. [1])

Egy 1477-ben kelt okmányban pedig, melyben Mátyás király utasitja a budai káptalant, hogy Batthyány Boldizsárt, és testvérét Gáspárt, továbbá Miklós, Lénárd és Jánost néhai Batthyány János fiait, végre János és Benedeket, Alapy András fiait Batthyán, Csabja, Polgár, Somlyó stb. birtokokba beiktassa, királyi emberekül megnevez többek között Csák Mátét, Csák Benedeket és Csák Balázst csigléri lakosokat. [2])

Azt tartom hogy a Csigléren — ma Csillér puszta N-Ladány mellett, letelepedett Csákok lettek később a Csilléry család ősei.

Szinte Mátyás király rendelte el a fejérvári káptalan által Székesfejérvárott 1486-ban megtartott azon tanukihallgatást is, mely annak kideritését tüzte ki czélul, vajjon Timár a Csókakő vár tartozéka-e, tehát azon időben Rozgonyiak birtoka volt-e, vagy a fejérvári keresztesek Conventjé-é? És a kihalgatott tanuk nagy száma között találunk két Csákot t. i. Dömötört és Imrét, mindkettőt Sikátorról. [3])

Végre 1638-ban is jelentkezik egy Csák, névszerint Máté tatai lakos, ki Tóth Bálint mácsai lakossal Alapi Simon Barnabás után dédanyai jogon követel egy perben Alapból bizonyos részt. [4])

Ezek mind okleveles bizonyitékok a Csák nemzetség leszármazottjainak fejérmegyei birtoklásáról.

---

[1]) Fejér Cod Dipl. X. 7. 516. l.
[2]) Körmendi Levéltár. Alm. 4. Lad. 4. n. 55
[3]) Gróf Lamberg cs. moóri levéltára. Fasc. I. n 1.
[4]) Alapi Salamon Vince ur családi iratai közt.

És bár hézagosak is azok, de nem lehet kételkedni, hogy az egyes levéltárakban rejtőznek még adatok, a melyek az ő utókori viszonyaikra világot deritenének. Az a körülmény, hogy vagyonban megcsökkentek, megfejti szereplésük elmosódását is. De azért azt hi-zem nem halt ki e család, mely ősét a honfoglaló Szabolcs vezérben tisztelheti; erős meggyőződésem, hogy ma is élnek az utódok, élnek Fejérmegyében, Velegen, de már nem gazdagságban, hanem egyszerü földmivesek szerénységben, viselvén máig is a Csáky nevet. 1720-ki conscriptió tanusága szerint Pátkán található e hires család egyik elszegényült tagja, mint egyszerü jobbágy.

És most vegyük fel ismét az elejtett fonalat, mely Csókakő várának történelmében tovább vezet.

Azt, hogy Róbert Károly Csókakő várának geografiai fekvésében rejlő fontosságát fölismervén azt birtokokkal ellátni iparkodott, tanusitja a fent idézett két oklevél is. Többel ugyan Róbert idejéből nem rendelkezem, de nagyon valószinü, hogy az ország érdekeiért buzgolkodó fejedelem ezen törekvését Csókakőt illetőleg is a körülmények engedtével nem hagyta abban s követte talán őt Nagy Lajos is, mert hogy Zsigmond király idejében már Sárkány falu is Csókakő tartozéka volt, mutatja azon oklevél, melynek erejénél fogva Zsigmond Sárkányt, mely Csókakőhöz tartozott, Páztohinak adományozza. [1])

De mutatja Csókakő fontosságát, tartozékainak szaporodását leginkább a vár parancsnokainak, köznéven a várnagyoknak, nem csak személyes kitünőségük, de azon méltóságaik is, melyeket azok a csókakői várnagyságon kivül viseltek.

[1]) Fejér Cod. Dipl. X. 3. 64. l. és u. o. X. 6. 635. l.

A csókakői várnagyok közül legelsőnek Magyar Pált ismerjük, ki Róbert Károlynak az ő zürzavaros napjaiban hűséges támasza, ellenségei ellen pedig hatalmas védelmezője volt. Hitveseül Gelsei Nádasdy Margitot ismerjük, Nádasdy nemzetségből származott Csupon fiának Andrásnak unokáját, László leányát.

Özv. Magyar Pálné szül. Gelsei Nádasdy Margit 1365.

Ez a Margit sajátságos módon szabadult meg gyermek korában a haláltól, méltó, hogy itt feljegyezzem történetét.

Henrik nádor fia János, ki Róbert Károlynak esküdt ellensége volt a legelvetemültebb módon üldözte mindazokat, kik Róbert pártján valának, igy

a Nádasdy testvéreket is, Lászlót és Dienest, Róbert kiváló hiveit. Rabló hadával rajtok ütött Gersén Vasmegyében az ő birtokukon egész váratlanul; Lászlót a templomban ölte meg, hová az, nem tudni, ugy menekült-e, vagy ájtatoskodni volt ott, holttestét aztán a templomból kivonszoltatta s fejét levágatta. Dienest pedig éjjel támadta meg, egész háza népével saját házába szoritotta s reájuk gyujtván azt, ugy égette meg valamennyiöket, őt magát feleségét, gyermekeivel együtt, csak Margitka szabadult meg a haláltól, olyképen, hogy dajkája az égő ház ablakán keresztül tudott csak menekülni a leánykával.

Mind a Nádasdy testvérek kiváló érdemei és szerencsétlen sorsa, mind pedig Magyar Pál hüsége arra inditották Károly királyt, hogy Margitot, kinek férfi testvére nem maradt, az összes atyai jószágban örökössé tegye, bár ez eljárás az akkori joggyakorlat ellen volt. Csókakői várnagyságáról tanuskodik egy 1328-ban kelt oklevél, [1]) vagyoni állapotáról pedig elég tájékozást nyujt egy 1328-ban kelt végrendelete, [2]) mely szerint Pál ur mielőtt az apostolok sirjához Rómába, s a szent sirhoz Jeruzsálembe zarándokolna, Sáros, Esztergom, Bács, Szatmár, Szabolcs és Bodrog megyékben fekvő több jószágot leányának Erzsébetnek hagy azon esetre, ha férjéhez vissza nem mehetne; de ha a visszatérés sikerül, ugy a birtokok vagy ő reá, vagy fiára, illetőleg Erzsébet testvérére Lászlóra szállanak vissza.

Pál elhalálozott és sirba szálltak gyermekei is László és Erzsébet, özvegye igy elhalt családjáról

[1]) Fejér. Cod. Dipl. VIII. 7. 210. l.
[2]) U. o. XI. 1. 781. l.

való kegyeletes emlékezésekben s vallásos alapitványokban kereste vigaszát. 1360-ban alapitotta a szentséges Megváltóról czimzett Pápóczi prépostságot, mely javadalom — bár annak egy részét Simor győri püspök az 1857-ben szervezett kis seminarium fentartásához csatolta — maig is fenáll és a győri püspök adományozásából azt a győri káptalan egyik tagja élvezi. Az alapitó urnő életnagyságú arczképe melyet Schogg Kristóf pápoczi prépost ujittatott meg, szinte a prépost lakásán őriztetik.

Alapitotta továbbá a szt. Ágoston remete rendi bold. Szüz Máriáról czimzett perjelséget, mely perjelség a 17-ik század elején Sárvár mezőváros plebániájával egyesittetett, később pedig javadalmazásul Pápócz egy harmadrészével és szt. Péter birtokkal az 1777-ben alapitott szombathelyi káptalannak adományoztatott.

Magyar Pál után csókakői várnagyságot 1331-ben már Tamás, Péternek fia, egyik másik oklevél szerint Tamás a Nagynak nevezett Péter fia viselte.

Lehoczky az ő Stemmatographiájában [1]) a Nádasdy nemzetségből származtatja Tamásunkat és pedig a gersei Petők révén. Ha a Gersei Pető családdal való összeköttetés helyes volna, ugy a Nádasdyaktól való leszármazás is megállana, mert a Gersei Petők a Nádasdy nemzetség egyik ágazata, valamint a Darabos Nádasdyak is. Azonban minthogy a csókakői várnagyról szóló egy terjedelmes okiratban, mely Tamást hadi tettei és királya iránti önfeláldozó ragaszkodásáért 1335-ben megdicséri és jutalmazza, nemzetségi nevéről emlités sincsen, [2]) kétségbe vonom Lehoczky

[1]) II. kötet 302. l.

[2]) Anjouk, okmt. III. 174. l.

állitását, és pedig annyival inkább, minthogy Róbert Károlynak egy 1333-ban kelt oklevelében [1]) melyben Tamás csókakői és gesztesi várnagyot és fivérét Pethőt csörögi várnagyot, kiket nógrádmegyei bizonyos Gedy jószág birtoklásában megerősit, a Csóri nemzetségből származó Nagy Péter fiának nevezi.

Tamás csókakői és gesztesi várnagy személyes tulajdonairól az előbb emlitett 1333. évbeli okirat nagyon bő és megható tájékozást nyujt.

De a király iránta való bizalmának egész nagyságát fényesen bizonyitja egy 1335-ben kelt oklevél melyben Róbert Károly egész áradozással beszél Tamás szolgálatairól. [2])

Tamás után 1427-ig nem ismerek csókakői várnagyot, ekkor is, t. i. Zsigmond alatt helyettes várnagy fordul elő Bathwai István személyében, kit a király Vice Castellanus Castri nostri Csókakő nevez, miből látható, hogy a vár ekkor még királyi birtok volt.

1443-ban pedig, midőn Csókakő már a Rozgonyiak kezén volt, emlittetnek mint csókakői várnagyok Gergellaki Sandrin és Bedegei Benedek, kiknek a család a tatai tó partján egy malmot ajándékozott. [3])

1466-ban Dinnyei Vas János, Fejérmegye alispánja volt csókakői várnagy. [4])

1476-ban pedig Kereki máskép Apostoli Aczél András és Csepi Benedek voltak várnagyok. [5])

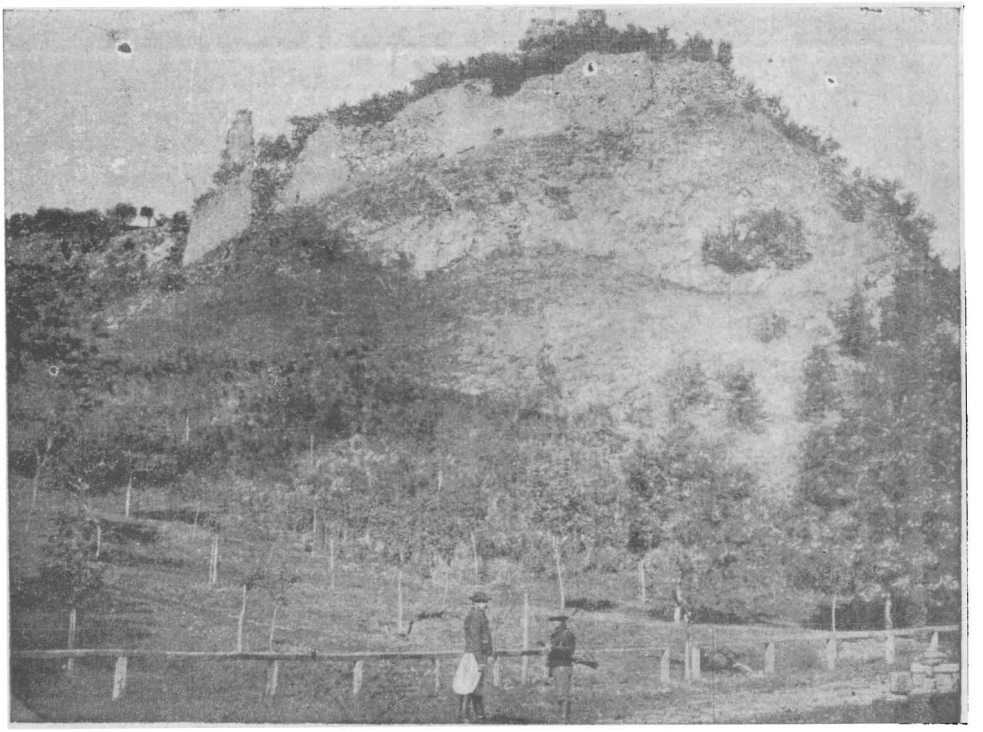
[1]) Fejér. Cod. Dipl. XIII. 3. 684. l.

[2]) Lásd bővebben Fejérmegyei és Székesfejérvár történ. egylet évkönyve 32—41. l.

[3]) Wenzel G. Tata fénykora 46. l.

[4]) Körmendi Levéltár Ladula 12. num. 2.

[5]) Keresztesek Prot. III 119—122. l.

A csókakői vár keleti oldala.

Mindezen a várnagyok személyiségére vonatkozó adatokat csak azért csoportositám, hogy kiemeljem annak a Csókakő várának fontosságát, melynek romjai — fájdalom — napról napra jobban szétmállnak és hogy az odamenő turista olvasóimnak legyen kikről és mikről elmélkedniök.

Csókakő várának harczászati szempontból való fontosságát az Anjouk korában, de a vegyesházi királyok idejében is, nemcsak geographiai fekvése, de várnagyjainak egyéni kitünősége, kiváló állása, s az ország legmagasabb méltóságaival való kitüntetése bőven igazolja. Fokozza még ez igazolást a várnak a legelterjedtebb birtokokkal, Fejérmegye majdnem egy negyed részével való felszerelése, javadalmazása. Valóságos góczpontja volt e vidék a vár erődítéseknek, melyek akár az alólról jövő, akár a felülről támadó ellenséggel szembe szálltak. Nyugatról Várpalota, mely Kaprinay [1]) szerint szt. István király nyaralója, vára, palotája volt. Erőd alakját a hajdan körülvevő vizárok nélkül ma is fentartotta. Éjszakról állt Tata, mely szinte első szent királyunk idejében kapta nevét Deodáttól, ki ott Benczés apátságot alapitott, s kit szent István mint keresztatyját és nevelőjét fiui gyöngédséggel Tatának szólitott. Tata a vértesi hegyláncz keleti részén feküdvén a török világ felfogása szerint, mint magyarországi véghely Komárom elővárának tekintetett. Azonban az előbbi időkre vonatkozólag földrajzi positiója a Balaton, Bakony és a Duna, Rába-Rápcza közt még sokkal fontosabb volt, mert oly ponton áll, hol a Budától kétfelé, t. i. Székesfejérvár és Visegrád — Esztergom felé szét-

[1]) Hung. dipl II. 410. l.

ágazó utvónal ismét öszpontosulván, Komárommal együtt az egész vidéknek nyugat felé nevezetes strategiai jelentőséget adott. Beljebb nyugotnak ott áll Gesztes, melyben szinte Tamás volt a várnagy, végre Vitány ugyan e csoportban, tartozván később a Rozgonyiak birtokaihoz.

A később erőditett helyek, u. m. Zsámbék, Érd, Batthyán, Ercsi, Vaál, Csákberény és Sárbogárd, melyek közül a három első birt váracsszerü épülettel, csak a török időkben szerepeltek mint palánkok, részint a magyarok, részint a törökök által hozva védelmi állapotba.

Csókakő tehát ebben a csoportozatban fontos szerepre volt hivatva. Székesfejérvár előörseként megvédeni a Székesfejérvár-győri utat és igy, hogy elővédje legyen Székesfejérvárnak, ha pedig alólról támadtatnék az meg, legyen tartalék ereje, fedezője egy visszavonulási utnak.

És e fontosságának tulajdonitható az a gondoskodás, mely oly nagy terjedelmü birtokkal látta el. Meglesznek olvasóim lepve, ha elmondom, mely községek, falvak és puszták, melyek közül már sok elpusztult, lettek az Anjouk után Csókakőhöz csatolva.

Nagy Lajos halála után a magyar birodalom, melynek területét ő a Balti tengertől Adriáig, Hamburgtól a Duna torkolatáig terjesztette, özvegye Erzsébet nagyravágyása, leányának Máriának pedig gyávasága által asszonyi gyenge kezek között, nemcsak szétbomlott, hanem belsejében is megrázkodott. Nagy Lajos leányát Máriát feleségül vette ugyan Luxenburgi Zsigmond, de Erzsébet fondorlatai őt az uralkodástól másfél évig távoltartván, midőn a

kormányt átvevé nem volt képes országát a vészes körülmények sulya alatt megmenteni.

Eladományozott, elzálogositott temérdek királyi birtokot; igy elzálogositá Rozgonyi László fiának Istvánnak Csókakő várát összes tartozékaival, várbirtokaival együtt, melyeket elődei egyesitettek.

Zsigmond ezen zálogos adományozásáról oklevelem ugyan nincs, de Albert 1439. Budán kelt adománylevele, melyet a székesfejérvári káptalan 1456-ban átirt, (LXXXI. okl.) valamint ugyanazon káptalannak egy 1440-ben Albert özvegyétől Erzsébettől származó kiadványa vezetnek némi nyomra. — 1439-ben Visegrádon kelt s Rozgonyi László fiának Istvánnak és az ő fiának Jánosnak Csókakő várába szóló iktatási parancsában már azt mondja Erzsébet, hogy azt a várat tartozékaival együtt Zsigmond és Albert királyok adományozásából már Rozgonyi László birta zálogban. (LXXXII. okl.)

A midőn tehát Erzsébet ezt az adományozást a fenti okmányban Rozgonyi Istvánnak, fiának Jánosnak és utódaiknak számára ismét megujitja, a káptalan felsorolja a birtokokat, melyek Csókakő várához tartoznak. E birtokok a következők: Csókakő vára, Igar, az ott szedetni szokott vám jövedelmével, valamint Igar határában levő négy patak malommal, Csurgó, az ottani malommal és halastóval, nem különben Csurgóhoz tartozó Vinner (Vinár) pusztával és három malommal. Stenner ma Isztimér és Vellegh, Stikátor, (Sikátor), Tymár, Apostol Moor az ide való vámmal, Waya (mai Vajal), Várallja [1]) Orond, a helybeli vámmal, valamint ezen községekben levő

[1]) A mai Csokakő falu; mely a vár aljában feküdvén ősi neve Váralja volt. Vajmi szép lenne, ha a község előljárósága e régi nevet „Csókakő Váralja“ a vármegye hatósága utján visszaszerezné.

szöllőkkel. Chákberén, Zámor (Zámoly) Kerek-szt.-Tamás. Boldogasszony Kápolna (ma Kápolna) Apátfája nevü erdő és egy malom, melyek Csákberény és Zámolyhoz tartoznak. Továbbá Forna-szt.-Miklós [1]) Páthka az ott levő nagy halastóval [2]) és Ó-Páthka [3]) pusztával végre Chala falu egy része.

A káptalani beiktatás eszközlésénél eljáró királynéi emberek közül következőket nevezi meg az iktató parancs. Szentgyörgyi Vince, László, János és István, Moóri Péter és Mihály, Kanicz Péter Reczkeőről, Akai János. Serédy Balázs. A beiktatásnál pedig jelen volt Moóri Mihály fia Jakus királynéi ember.

A csókakői várbirtokok közé tartozott ezen adomány szerint a Veszprém megyében fekvő Thess [4]) Dudar [5]) és Sárkány község is. Rozgonyi Istvánnak és fia Jánosnak ezen beiktatásánál az oklevél szerint következő szomszéd birtokosok, mint meghivottak voltak jelen, u. m, Serédi Balázs és István, Thorasi Toroz (Törösi) György, Chalai Péter és Apostoli László, István fia.

Azonban Rozgonyi István fia János nem birhatta békében Csókakőt, valamint Tata, Debregezth és Vytan várakat sem; mert folytonos zaklatásnak volt kitéve, hol idegenek, hol saját rokonai részéről. Ugyanis 1445-ben a székesfejérvári káptalan előtt tiltakoznia kellett Ujlaki Miklós erdélyi vajda ellen ki az országos tanács megbizásából a családnak

[1]) Igy hiták a mai Forna pusztát egykor, ez is megérdemelné régi neve visszaszerzését

[2]) Az izletes kárászairól hires pátkai tó, melyen hajdan keresztül folyt a Csákvár melletti régi Fertő a mai Forna puszta lapályában volt tó fölösleges vize, a mult évtizedekben csapoltatott le.

[3]) Ó Pátka a mai Pátka átellenében feküdt a tó partján

[4]) Ma a székesfejérvári püspökség birtoka.

[5]) Ma gróf Nádasdy Ferencz birtoka

több birtokát s ezek közt Csókakőt tartozékaival együtt ettől elvonni igyekezett. [1]) De folytonos per tárgyát képezték e birtokok a Rozgonyi család másik ága részéről is; mig végre 1446-ban a rákosi országgyülésen egybegyült rendek a család két ága t. i. Rozgonyi János, István fia, és néhai Rozgonyi János fiai Lőrincz, János, Rajnáld és Oszvald között Tata, Csókakő, Moór és Gerencsért illetőleg osztozkodást rendeltek el. [2]) E rendelet következtében aztán kibékültek, s 1447-ben a székesfejérvári káptalan előtt következőkép egyezkedtek:

Rozgonyi János és Rajnáld, néhai Rozgonyi János tárnokmester fiai, magukra vevén Oszvald fivérük terheit egyrészről, más részről pedig ifjabb Rozgonyi János, néhai idősb Rozgonyi István temesi főispán fia abban egyeznek meg, hogy bizonyos pestmegyei birtokok, t. i. Isaszeg, Mácsa, Tura stb. melyek ifjabb Rozgonyi Jánost illették, lefizetett négy ezer forint fejében Rozgonyi János, Rajnáld és Oszvald birtokába menjenek át. Ugyszinte mindazon birtokokon, melyeket akár per utján, akár máskép Rozgonyi György és Sebesténytől visszaszerezznének, azokon egyformán fognak osztozkodni. Különféle más birtokokon való megosztozkodásuk után, Dudarra nézve abban állapodtak meg, hogy az, miután azt ifjabb Rozgonyi János hű szolgálataiért Kurinai Györgynek és fivérének Jánosnak, nem különben nejének Dorottya asszonynak és örököseiknek adományozta, a Kurinai család birtokában maradjon meg; Dömsödöt pedig János, Rajnáld és Oszvald tartoznak néhai Rozgonyi István temesi

[1]) Tata fénykora. Wenzel G. 46. l.
[2]) U. o. 46–47. l.

főispán özvegyétől Annától visszaváltani és ifjabb Jánossal megosztani. Megegyeztek végre abban, hogy Csókakő vára élethossziglan ifjabb Jánosé legyen tartozékaival együtt, kivéve a moóri vám jövedelem felét és minden várbirtokban egy-egy telket, mely a három testvéré legyen. Az ifjabb János által kinevezendő csókakői várnagyok eskü alatt kötelesek legyenek, hogy ha ifjabb János örökös nélkül halna el, a várat csakis János, Rajnáld és Oszvaldnak átadni. Ha pedig örököse maradna, a várat és tartozékai felét kapja ez, a tartozékok másik felét pedig a három testvér. Ép igy egyeztek meg Tatára nézve. A vár maga és Tata város, valamint az idetartozó várbirtokok fele maradjon a három testvér birtokában, a birtokok másik fele pedig ifjabb Jánosében és utódaiéban oly kikötéssel, hogy a három testvér az ő tatai várukban csak is ifjabb János beleegyezésével nevezhet ki várnagyot, a ki ifjabb Jánosnak is, ép ugy mint az ő csókakői várnagya tartozik hűséget esküdni, s e szerint mind a két vár parancsnoka tartozik kölcsönösen mind a két egyezkedő felet és kiséretét, bármikor éjjel vagy nappal jőjjenek azok, a várba bocsájtani. Végre bármelyik fél magszakadása esetében annak része a másik félre száll. (LXXXIII. okl.)

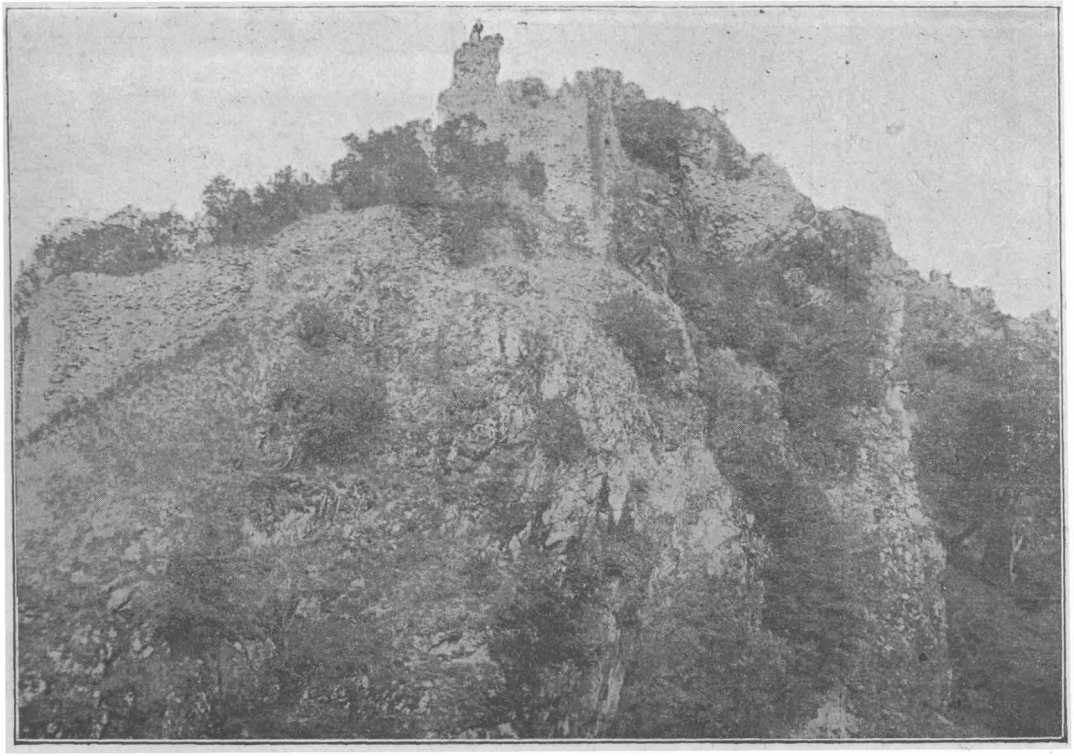
E birtok rendezés reánk nézve annyiban érdekes, a mennyiben arra más sokkal előbbi események adtak alkalmat. Ez események pedig azon pártállásban gyökereztek, melyet a Rozgonyiak két ága a király választásoknál elfoglalt. E két ág egyike István egykor temesi gróf utódai, másik ág János egykori királyi tárnokmester leszármozottjai voltak, Az előbbi t. i. István, Albert király és Erzsé-

bet királynénak volt hive s fia idősb János is követte ebben atyját, Erzsébetnek, valamint később László királynak is párthive maradván. Ezen pártállásuk folytán Csókakő és Tatának birtoka is tulajdonkép nekik volt zálogkép adományozva. Az utóbbiak, t. i. János egykor királyi tárnokmester fiai, Lőrincz, ifj. János, Rajnáld és Oszvald nem tartottak ugyan Rozgonyi Simon egri püspökkel, ki azért, mert Erzsébet nem akarván őt esztergomi érsekké tenni, s azt mondá, hogy „még ő él Rozgonyi Simon nem lesz esztergomi érsek," boszuból azt felelte, hogy „még ő él Erzsébet sem fog uralkodni," a ki ennélfogva Ulászló királynak volt egyik fő támasza tehát János fiai nem tartottak ugyan a püspökkel, de a pártok között neutrális állást igyekeztek elfoglalni. Csak ezen előzmények által nyer felvilágositást a közös birtoklási egyezkedés, melyet az országos rendek utasitása folytán kötöttek; a mely egyezkedés azonban nem gátolta meg, hogy köztük belső surlódások ne keletkezzenek. Ily surlódásra adott okot idősb Rozgonyi János vámjogositványa, mellyel a fontos közlekedési és kereskedelmi vonalon Orond, Moór és Igar helységekben birt, és a mely vámok kijátszására rokonai Zámolyon hamis vámhelyet tartottak, mely jogkijátszás panaszra is, meg vizsgálatra is adott alkalmat. Ily surlódás tárgyát képezte ama per is melyet szerint Rozgonyi János, Rajnáld és Oszvald idősb Rozgonyi János ellen az országos rendek előtt 1450-ben az iránt inditottak, hogy idősb János az ő emberüket Novák Pál ujtatai lakost, ki szekerén Héregről Tatára egy hordóban bort vitt, emberei által elfogatta, s szekerével, vonó marháival s a borral

együtt Vitan vagy Vitáni várába letartóztatta. Az erre vonatkozó oklevelet közli Wenzel. [1])

De nem csak egymás közt, hanem másokkal is folytonos küzdelemben álltak a Rozgonyiak ezen időben, a mikor t. i. a jogot sokszor az erőszakos hatalom használása váltotta föl. Ily küzdelem fejlődött ki a Rozgonyiak és a székesfejérvári polgárok között. Ezek t. i. 1448. elején Rozgonyi Rajnáld emberét Szücs Bálintot Székesfejérvárott elfogták, letartóztatták, sőt szidalmak és verések közt 237 arany forintjától megfosztották. Hogy ezt Rozgonyi Rajnáld megtorolja, több székesfejérvári lakos vagyonát, melyet a városon kivül talált fegyveres erővel elfoglaltatta s az emberén elkövetett bántalom miatt Komáromban a megyei hatóságnál panaszt emelt. A megyei hatóság ennek következtében két szolgabiráját Tatára küldi, kik több megyei nemest segédbirákul maguk mellé vevén 1448. febr. 17-én Tatán törvénynapot tartanak, melyen Rozgonyi Rajnáld személyesen és két székesfejérvári polgár szinte személyesen jelent meg. A fejérvári polgárok bünösöknek találtatván, a kérdéses 237 arany forint visszaadására és teljes elégtételre olykép itéltettek el, hogy a kártérités után a tőlük elvitt tárgyak is nekik kiadattassanak. Erre a polgárok a pénz kifizetését és az elégtételt önként megigérték, a magok vagyonának kiadatását kivánták; azonban a biráskodást mint nem illetékeset sem ellenük, sem mellettük elfogadni nem akarták. Az ügy tisztába hozatalára határnapul febr. 24-ike tüzetett ki s minthogy ekkor a tárgyalások teljesen befejezhetők nem voltak, a fejérvári polgárok kérésére február 27 én lett volna a tárgyalás befejezendő;

[1]) Idézett m. 52. 53. l.

A csókakői vár nyugoti oldala.

de ekkor meg a polgárok nem jelentek meg. Az ügy ekép elintézhető nem lévén, a vármegyei hatóság Rozgonyi Rajnáldnak a tárgyalások megtörténtéről márczius 12-én hiteles bizonyságlevelet adott ki [1])

De térjünk át Csókakőre vonatkozó egyébb okleveleinkre.

V. László 1453. Pozsonyban kelt levelében az előbb emlitett testvéreknek u. m. Rozgonyi János erdélyi vajdának és testvéreinek Rajnáld és Oszvaldnak a székelyek grófjának és elődeiknek Zsigmond és Albert királyok korában tett hűséges szolgálataikért Csókakő várát tartozékaival és minden királyi joggal együtt ujra adományozza.

A várbirtokok nevei sem Pray [2]) sem Katona [3]) által közölt oklevélszövegben nem fordulnak elő. Azonban fel vannak sorolva a moóri levéltár diplomájában, mely ezen birtokokról szól: Wáralja, Waya, Moór az adóval, Tymár, Nagyvelegh, Csurgó, Igar, Orond az adóval, Chákberén, Zámor, Pátka és mindkét Sárkány, Dienesmed, Chala, Apostol, Kankuttya, Szent-Tamás-Egyháza és Winár. (LXXXIV. okl.)

V. László ezen adományozását Mátyás király 1458-ban az emlitett három testvér számára ujból megerősiti, felsorolván oklevelében a birtokokat ép ugy, mint azok az előbbi adománylevélben felsorolvák. (LXXXV. okl.)

Beiktatásuk a király parancsára a budai káptalan által eszközöltetik 1461-ben. A király következő királyi embereket emlit parancslevelében: Septei Péter, Szent Dienesi László, Thörösi Mihály, Zágrábi

---

[1]) Wenzel id. m. 50—52. l.

[2]) U. o Annal. Reg Hung. 130. l.

[3]) U. o Hist. Crit. Reg, H. VI. 889—893 l.

Péter, Hassági István, Gerecsi Antal, Pettendi István, Zichi Imre. A beiktatásnál pedig mint királyi ember jelen volt Thörösi Mihály, szomszédok pedig : Thörösi Albert, Serédi Antal, Orondi Domonkos, Serédi István és György, Nyéki Nemes Tamás és Balázs. (LXXXVI. okl.)

Csókakőt 1467-ben, midőn t. i. a három Rozgonyi testvér ifj. János, Rajnáld és Oszvald, nemkülönben Olnodi Zudar Benedek közt kötött testvérré fogadást Mátyás király szentesitette, Vitannal együtt a három testvér birta. [1])

Csókakő és várbirtokai a Rozgonyi család birtokában maradtak egész annak kihalásáig az az 1523. évig.

De hát mik is azon érdemek, melyek a királyi adománylevelekben a Rozgonyi család tagjairól felsoroltatnak?

Nagyok, igen nagyok. És miután a királyoknak mindig jellemvonása kellett hogy legyen a hűség, önfeláldozás, vitézkedés erényeit jutalmazni, méltányolnunk kell azok elismerését is és jutalmazását különösen a Rozgonyiakban. kiket röviden ismertetni kénytelenittetem.

Zsigmondtól kezdve Hunyadi Mátyásig sok belzavar, külellenség nyugtalanitotta az országot, ott voltak a csehek, a husziták, Axamit, a törökök, mindezek ellen a Rozgonyiakban egy egy hőst tisztelhetünk.

Rozgonyi István az első adományozott, Rozgonyi László fia volt. Már atyja hű embere vala Nagy Lajosnak, kinek ügyéért viaskodott testvérével Simon-

---

[1]) Tata fénykora. Wenzel. 55 l.

nal Olaszországban 1357. körül, Tarvis város ostrománál pedig sok sebet kapott.

Mint essegvári várnagy, bakonyi főispán, 1410-ben temesi, azután Győr és Fejérmegyék főispánja unokatestvérével Jánossal ifjuságában egyetértett ugyan azon pártosokkal, kik Zsigmond királyt fogságba tették, hogy helyébe Nápolyi Lászlót emeljék a trónra, de azután Zsigmondhoz hajoltak, ki azután 1410-ben őket kegyelmébe fogadta. Fivérével Péter egri püspökkel jelen volt Szerbiában Galambócz vára alatt, mikor azt Zsigmond 1428-ban bevenni akarta. A szárazföldi 25 ezernyi hadat, melynek fővezére Rozgonyi István volt, egy hajósereg is támogatta, melyben egy gályát az ő felesége Szentgyörgyi Czeczilia vezérle. Mindenekelőtt a törökök hajóhada támadtatott meg, mely a Morava folyóból indult a Dunára. E csatában Czeczilia grófné — mondja Zsigmond egy későbbi levelében — daczára gyönge és félénk nemének, egyébb hölgyeknél bátrabb, hősi lélekkel egy gályára lépvén azzal a megkezdett harczba elegyedett s a Dunán ide s tova evezve számos hősi tettet vitt véghez. Gályájával több izben megközelitette Galambócz várát is és abba keményen lövöldöztetett a törökre. [1]) A török hajóhad hamarjában részint felgyujtatott, részint elsülyesztetett, a vár ostroma pedig május 1-én mind vizen mind szárazon megkezdetett.

Rozgonyi keményen törette ágyuival a vár falait s azok legnagyobbikával saját kezelése melllett iszonyu réseket tört a védmüveken. Már-már általános rohamra készült a királyi sereg, midőn hire érkezett hogy Murad szultán roppant haderővel közeledik

[1]) Fejér. Cod. Dipl. X. 7. 638. l.

Galambócz felmentésére. Zsigmond a háromszor nagyobb sereggel megütközni nem akarván, a szultánnal fegyverszünetet kötött, melynek feltételei szerint Galambócz török kézen vala maradandó, a magyar sereg pedig átkelhet a Dunán. De a török hitszegő vala, mert midőn a sereg átkelőben volt, a törökök rárohantak a még hátramaradt csapatokra. Magát Zsigmondot is talán levágták vagy elfogták volna, ha Rozgonyi István őt különös vitézséggel és nemes önfeláldozással egy csónakba nem ülteti és a magyar partra nem viszi, mely alkalommal kevésbe mult, hogy ő is el nem veszett. Ugyanis, midőn a királyt a csónakba vitte, maga a Dunába esett s csak mások segitségével menté meg életét.

Csoda-e, hogy ezek elismeréseül 1431-ben Diósgyőrt, Földest és Dédest kapja Borbála királynétól, 1439-ben Csókakőt Alberttől, 1458-ban Tata, Vitan, Gesztes és Essegvár birására megerősitést Mátyás királytól, melyeket még Alberttől és nejétől kapott. [1])

István fiai Lőrincz, János, Rajnáld és Oszvald méltó utódai lehettek atyjuknak, ugy a békében, mint a csatatéren. Istvánról mit sem tudok.

Lőrinczről annyit mond V. Lászlónak 1453 ban Csókakő adományozásáról szóló oklevele, hogy ő Hunyady János kormányzó mellett kapitánykodott és Szécs alatt esett el, mikor a cseheknek ott épült erősségét ostromolta.

János erdélyi vajda, tárnokmester és országbiró volt. V. László fentebb emlitett 1453-ik évi oklevelében arról dicséri meg őt valamint fivéreit Rajnáldot és Oszváldot, hogy Hunyadi Jánossal,

[1]) Kaprinay II. 147. l.

mind az országon kivül a törökök, mint pedig benn a csehek ellen viselt hadakozásokban vagy mindnyájan, vagy legalább egy-kettő közülük részt vett.

1458-ban azon országos küldöttségben, mely Hunyadi Mátyás királylyá választása után az ország szélére ment hazahozni őt, részt vett Rozgonyi János is, ki akkor erdélyi vajda volt, valamint Rozgonyi Sebestyén főlovászmester is. Jánost, mint tárnokmestert 1460-ban Mátyás király Vetéssy Albert veszprémi püspökkel Olmützbe küldte, hogy ott a cseh király birósága alatt, Frigyes császár követeivel békét kössön. De fáradsága ekkor nem arat sikert. 1461-ben tehát ismét Olmützbe ment Csáki Ferenczczel, hogy Podiebráddal, Mátyás jegyese hazahozásáról értekezzék. Ugyanez évben kapták Mátyástól János és Rajnáld biharmegyei Szt. Péterszeg nevü falut és Szt. Miklóstelke nevü pusztát, melyeket azelőtt Horogszeghi Szilágyi Mihály birt. Őtet küldötte el Mátyás király Czesinye János (Janus Pannonius) pécsi püspökkel Rómába a pápához, hogy attól a törökök ellen segitséget kérjen, a mely utjában a velenczeiekhez is betért. Követsége azt eredményezé, hogy a pápa évi százezer aranyat ajánlott Mátyásnak a török elleni hadakozásra. Mikor Mátyás 1468 ban a csehek ellen ment, s kénytelen volt az országra uj adót vetni, Rozgonyi János vállalt kezességet az iránt, hogy többször ez nem fog történni. És midőn két év után Mátyás hadi költségeit, minden portától egy arany forintot, az ország rendei önként megajánlották, ekkor is megkivánták, hogy több főrendüekkel Rozgonyi János is kezes legyen, hogy a király az ország akarata ellenére önhatalmilag nem fog adót kivetni. Sok

érdemeiért, melyeket a közügyek terén aratott, 1471-ben országbirói méltóságra emeltetett s ugyanezen évben meg is halt.

Rajnáld nógrádi és hevesmegyei főispán és tárnokmester volt. Hű embere volt ő Erzsébet özvegy királynénak és érette rabságot is szenvedett. De 1442-ben Ulászlóhoz, ki később V. László nevet vett föl, állott, kezeirásával biztositotta hűséges szolgálatairól. 1461-ben a fejérvári keresztesek konventje a bodaiki malom használatától tiltja el [1]) Jelen volt Hunyadi Jánossal a rigómezei szerencsétlen csatában. Kétszer esküdött hűséget Mátyás királynak s mégis ő volt egyike azoknak, kik 1471-ben akarták, hogy Kázmér bejöjjön és elfoglalja a királyi széket. Meghalt mint tárnokmester. Nejétől Mynberg Erzsétől egy leánya maradt, Anna, ki 1477-ben Losonczy Istvánné lett.

Oszvald 1453-ban székelyek főispánja, 1460-ban fólovászmester. Ő is tagja volt 1445-ben azon küldöttségnek, mely Bécsbe Frigyes császárhoz ment László királyt visszakérni. 1458-ban Mátyás a rendek közül Ujlaky Miklóssal Prágába küldte, hogy jelen legyenek Podiebrád cseh király koronázásán. Következő évben pedig Brünnbe lett küldve, hogy ott Fridrik követeivel békét kössön, bár ez nem sikerült. István, Oszvald és Dorottya gyermekei maradtak. István kihalt, Oszvald 1483-ban halt meg, Dorottya leányt, Gyulaffy Istvánnét hagyván maga után, anyja pedig Polóczy Imréné lett.

A Rozgonyi-féle adományos oklevelek, valamint egyébb források is nagy dicséretekkel halmozzák el ezeket a Rozgonyiakat és megemlitik különösen

[1]) Kaprinay II. 479. l.

azt az áldozatot róluk, hogy a viselt háborukban csapataikat is saját költségükön szerelték fel és tartották fön.

Méltók voltak tehát arra, hogy királyaink őket javakkal felruházzák. A föntebb elősorolt testvérek közül János ivadékai vezették tovább a Rozgonyi család leszármazását, mig az 1423-ban Istvánban kihalt Ezen ivadékoknak családfája pedig ez:

- János István fia
  - János első neje Alsó Lindvai Bánffy Dora
    - János,
    - Klára
      - 1-sső férje Egerváry László
        - Egerváry István
      - 2-ik férje Kanizsay György
        - Kanizsay László
    - Apollonia, Csáky Benedekné
    - Borbála, Frangepán Mihályné
  - 2-ik neje Petheő Dora
    - Oszvald †
    - István
      - 1-sső neje Héderváry Kata
        - János †
        - Péter †
        - Kata, ecsedi Báthory Andrásné
      - 2-ik neje Meszteg-nyői Szerecsen Kata
        - Katalin †

A moóri levéltárban levő egyik oklevélmásolatok kötetében csak ugy beletéve a kötetbe találtam egy lapot, melyen feljegyezvék a csókakői birtokosok nevei, ezek között fordul elő Báthory András neve is; de oklevelet sehol sem találtam. A mellékelt leszármazás fejti meg a Báthory András birtoklását, úgy szinte az alább megemlitendő Egerváry és Kanizsay-féle donátiokat.

Ugyanis István unokájának Jánosnak fia István, miután a többi Rozgonyi kihalt, minden Rozgonyi

birtokot öröklött, ugy hogy korában a leggazdagabb magyar főurak közé tartozott, látván családjának fiágon bekövetkező enyészetét, nehogy roppant javai mind a koronára szálljanak, kieszközlé II. Lajos királytól 1519-ben, hogy birtokai egy nagy része vejére Báthory Andrásra irassanak át. Ő 1523-ban szált a sirba s vele a Rozgonyi család.

A Rozgonyi-féle oklevelek után egy 1508-ban kelt levél következik, (LXXXVII. okl.) mely szerint a fejérvári káptalan II. Ulászló királynak u. a. évben kelt parancsa alapján Kanizsay Györgyöt és fiát Lászlót Csókakő, Vitán várak és somogymegyei Patha nevü város birtokába beiktatja. Ez oklevélben meg van emlitve az, hogy Kanizsay György Csókakő és Vitán várak birtokába, melyek néhai Egerváry István, László fiáé voltak, — egy a fejérvári keresztesek előtt egymás között kötött öröklési szerződés alapján jutott, és ez a nyilatkozat megfejti azt, hogy a táblázaton látható Rozgonyi István unokája János az ő leányának Klárának, először Egerváry Lászlónénak aztán Kanizsay Györgynének, talán hozományul adta Csókakővárát, mert az emlitett öröklési szerződés Klárának mindkét fia t. i. Egerváry István és Kanizsay László közt köttetett.

És ezen öröklési szerződés alapján adja a király nevezett birtokokat tehát Csókakőt is Kanizsay Györgynek és fiának Lászlónak.

És itt helyre kell igazitanom Nagy Iván [1]) azon tévedését, mely szerint ő Rozgonyi Klárának első férjeül Kanizsay Györgyöt, másodikul pedig Egerváry Lászlót mondja; mert az nem igy volt, hanem megforditva, különben nem mondhatná az oklevél

[1]) Magy. ország. Család IX. 787. l.

ezen szavakat: „Azt mondják nekünk nagyságos Kanizsay György és fia László, hogy ők Csókakő, Vitan és Patha birtokába, melyek Egerváry Istváné, néhai Egerváry László fiáé valának, a fejérvári keresztesek előtt kötött öröklési szerződés alapján jutottak", a mikor ugyanis Kanizsay László és fia [1] még életben vannak, Egerváry László atyjáról már mint néhairól szól az öröklési szerződés.

Meg kell azonban emlitenem, hogy Ulászló idejében a mikor nemcsak Miksa császár, hanem János Albert is kereste a magyar trónt, Korvin János a sok főur példájaként szinte várakozó állásba helyezkedett és Komárom várába vonta magát. Hogy tehát Ulászló Korvin Jánost maga iránt lekötelezze: a Rozgonyiak két várát Csókakőt és Vitánt adományozta neki. [2] De Korvinnak nem sok reménye volt az uradalmakat birtokba venni, melyeket az Egerváriak tartottak kézben.

A királyi igtató parancsban a következő királyi emberek neveztetnek meg: u. m. Pettendi Péter, Felsőchuti Gáspár, Balassa Benedek, Serédi Péter, Biai Bársony Albert, Biai Domlán Miklós, Tharcsai Zai Miklós, Biai Tamás, Korotnai Sebestyén, Pathi (Páty) Török László, Laki Kacser Miklós, Kereszturi Miklós, Szilvágyi Balogh, Maroczhelyi Farkas Ferencz és György.

A beiktatás Serédi Péter és Pettendi Péter jelenlétében ment végbe. Beiktatták pedig Csókakő várába és következő tartozékaiba u. m. Igar, Csurgó

---

[1]) Ez Ferencz volt.

[2]) Az oklevél, mely Nagyszombatban decz. 6-án kelt, a müncheni kir. levéltárban őriztetik. Ung. Doc. 82. sz a. Schönherr Gyula „Corvin János" Történelmi Életrajzok 1894—95. évf. 170. l.

és ide való vámokba, Timár, Velegh, Moór és vámjövedelmébe, Vaja, Várallya, Csákberén, Zámor falvakba, Orondba a vámmal, Szt. György, Szt. Tamás, Winnar és Kerekvölgy pusztákba, Sárkány és Puszta-Sárkányba, mely utóbbi ekkor Veszprém megyéhez tartozott.

Vitan várához pedig, melyben az adományosok szinte beiktattak, a következő községek tartoztak: u. m. Forna. Zár Fejérben, Bikeke (Bicske) a vámmal, szt. László, Chapoly Pestmegyében, Tarján Esztergomban, Nagy Galla Komárom megyében. A beiktatásnál jelen voltak következő szomszéd birtokosok: Vass Miklós, Serédi András, Bodméry Törössy Albert és Mihály, Soós Fülöp, Martrassy András, Sárosy Kónya György és Felcsuti Bertalan János.

Egerváry László horvát, tót és dalmát bán halála után 1511-ben II. Ulászló király Csókakő várát a hozzá tartozó birtokokkal, melyeket Egerváry csak visszaváltásig birt zálogban, most pedig özv. Kanizsay Györgyné, született Rozgonyi Klára asszony és fia István s ennek fia László birt szinte zálogképen, hű és kitünő szolgálatai jutalmául gergelylaki Buzlai Mózes királyi ajtónállónak és fiának Lászlónak és mindkét nemü örököseinek adta. (LXXXVIII. okl.)

Ez a gergelylaki Buzlai család a XV. század elején Zsigmond király korában küzdi fel magát, s csakhamar az ország zászlósai sorába emelkedik. Nevét a sárosmegyei Buczli helységről vette s ugyan abban a megyében fekszik Gergelylaka is, mely neki előnevet adott.

Családfája a következő:

Tamás { Balázs neje Podmaniczky Anna { László { Miklós { Farkas, János, István
Mózes { László, Katalin Báthory Györgyné

Buzlai Tamásnak fia Balázs. Zsigmond király mellett szolgált, és azzal Bosznia, Isztria, Lombardia, Német, Franczia országban és Aragoniában utazott s ez alkalommal 1415-ben szt. Mihály napján kapott családja részére Zsigmondtól nemesi czimert, mely azonban az okmányban leirva nem lévén, alakja nem ismeretes. [1]) Balázsnak fia vagy unokája László volt. V. László király alatt főpohárnokmester és a Garai párt hive. Budai M. O. Polg. Lexicona szerint [2]) ő volt egyik oka Hunyadi László halálának 1457-ben Garai Miklóssal, Bánffy Pállal és másokkal. Azután Mátyáshoz ragaszkodott, ki őt hivévé ujra feleskette, nehogy azokhoz pártoljon, kik helyébe Frigyes császárt akarták magyar királylyá tenni. Azután Erdélybe küldetett, hogy az ottani rendektől a korona kiváltására pénzt kérjen. Mint elaggott embert Mátyás 1476-ban a hadviselés terheitől és a katonáskodástól felmenti. [3]) 1481-ben pedig megengedte, hogy a székesfejérvári Szüz Mária temploma főbejárata alatt jobbfelől levő kápolnában magának, nejének és gyermekeinek sirboltot készithessen. [4])

Fia Mózes II. Ulászló korában főajtónálló és udvari kapitány, 1484-ben pedig Fejérmegye főis-

[1]) Wagner Diplomatarium Com. Sárosd 37 – 373 l.
[2]) I. 470. l.
[3]) Wagner Dipl. Sárosd. 393.
[4]) Teleky Hunyadiak kora XII. 191. l.

pánja volt birta Lovasberényt, hol szent András apostol tiszteletére a plebániatemplomot ő épitette, mint kegyurat dicséri VIII. Incze pápa s azon kitüntetésben részesiti őt és templomát, hogy mindazon hiveknek, kik szt. András, Mindenszentek, Nagyboldogasszony, szt. György napján és Nagycsütörtökön a templomot látogatják stb. 10 évi bucsut ád és enged. [1]) Jelen volt 1550-ben a rákosmezei gyülésen, következő évben pedig Szakmári György pécsi püspökkel és másokkal követségbe ment Miksa császárhoz a béke dolgában, a hova mielőtt elment volna végrendeletet csinált vagyonáról, melyben gergelylaki birtokát az eperjesi szegények házának, a tolna- és fejérmegyei javait pedig, de a melyek nincsenek megnevezve, fiának Lászlónak hagyja. E végrendeletét a király is megerősiti. [2]) Ezen László fiával Ulászlót ő is elkisérte Bécsbe Miksa császárhoz 1515-ben, 1518-ban pedig mint Tolna megyei főispán emlittetik, mikor a simontornyai dominikánusoknak ezer juhot, száz lovat, huszonöt ökröt, s ugyanannyi tehenet, ezenkivül bizonyos pusztákat és szőllőhegyeket ajándékozott. 1526-ban már nem élt, mert akkor II. Lajos csak az ő özvegyéhez küldötte Vizi Ferencz deák által azt a levelet, melyben őt bizonyos számu katonák kiállitására szólitja fel.

Leánya Katalin Bethlen György neje lett, fia Lászlóban pedig a Buzlai család is sirba szállt. [3])

A Buzlaiak kihaltával Csókakő vára ismét gazdát cserélt. II. Lajos ugyanis Prágában 1522. aug.

---

[1]) Theiner II. 495. l.

[2]) Wagner Diplom. Sáros 242 244. l.

[3]) Nagy Iván i. m. II. 278—279. l. és Budai polg. Lexikon I. 470—481. l.

20-án kelt levelében (LXXXIX. okl.) azt Kanizsay Lászlónak, György fiának és nejének Annának adományozta, kinél amugy is már zálogban volt és pedig adományozta zálogképpen azon nyolczezer forint fejében, melylyel ő atyjának Györgynek báni fizetésével még hátralékban volt. Az adománylevélben, melyben fölhivja a fejérvári káptalant, hogy őt beiktassa a következő királyi emberek neveztetnek meg: Csóri Miklós, Eberliczkoi Péter deák, Kereszturi Csudi Lukács, Sághi Váli Pál, Berényi Imre.

Kanizsai György, Miklós fia a tárnokmester Miklós unokája az ős Osl vagy Osth nemzetségből származott, már elei nagy tekintélyre, vagyonra és méltóságokra emelkedtek, közülük Kanizsai János esztergomi prépostból egri püspök, végre esztergomi érsek lett. Zsigmond korában több hadban vett részt, jelen volt a konstanczi zsinaton. S ő volt az első magyar primás, ki Bonifácz pápától kapott „apostoli szentszék született követe“ czimet utódai számára is megnyerte.

György, László atyja, Mátyás halála után ennek fiát Corvin Jánost akarta a trónra segiteni, de a csonthegyi szerencsétlen ütközetben Báthory István vajda őt elfogta s Budára hozta. Itt adta szavát, hogy Ulászló ellen nem dolgozik, a ki aztán őt főpohárnoki méltóságra valamint belgrádi és horvátországi bánságra emelte.

Ezen méltóságok után járó fizetése és sóillet-
ménye fejében hátramaradt tartozásról t. i. 11607 forintról tesz II. Lajos a fent emlitett adományozó levelében említést, melyből fia László 3607 forintot elengedvén, a fent maradt 8000 frt fejében kapta meg Csókakőt.

Második házassága miatt hütlenségi bélyeggel sujtatott. Első felesége t. i. Bánffy Erzsébet, Bánffy Pál és Báthory Margit leánya volt, kinek halála után ennek testvére Bánffy Dorottyának Rozgonyi Jánossal nemzett leányával Klárával kelt házasságra, de a törvények ellenére ugy látszik a szentszék fölmentvénye nélkül. Azonban a fölmentvényt utólagosan megnyervén, a hütlenségi bélyegtől is megszabadult, mert ezután is magas méltóságokat viselt.

Fia László vasmegyei főispán és országbiró volt 1525-ben. Ugyanezen évben elküldötte őt II. Lajos király Drágfy Jánossal és másokkal a hatvani országgyülésre azzal az üzenettel, hogy Verbőczy István nádorrá választását ő is helybenhagyja, mely hirt a rendek oly örömmel fogadták, hogy Kanizsai Lászlót is azonnal országbiróvá tették.

Volt ugyan Drágfy Katalintól egy fia Ferencz, de ez örökös nélkül halt el, őt követte a sirba atyja is és vele kihalt a Kanizsaiak férfi ága. Leánya volt Orsolya, később Nádasdy Tamás hitvese, kire Zápolya is, meg I. Ferdinánd is fiusitás utján minden apai javakat átruházott.

Kanizsai Orsolya János király által 1532-ben fiusittatván, e fiusitást mikép fentebb emlitém Ferdinánd is megerősitette. Igy jutott a Nádasdy család Csókakő vára és tartozékainak birtokába. (XC. okl.)

Egy 1536. évi oklevél szerint Ferdinánd és Zápolya közti vitában Laaki Bakith Pál volt Csókakő vára és urodalmának birtokosa, a ki valószinüleg Zápolyától kapta, mint olyan birtokot, mely a Kanizsaiaké volt és ezekről Orsolya leányukkal Nádasdy Tamásra szállt. Azonban Bakith nem sokáig birta,

mert Nádasdy Tamás is Ferdinándnak vallott hűséget és igy ismét ura lett Csókakőnek.

Nádasdy Tamás 1537-ben horvát bán 1540-ben országbiró 1552-ben főhadvezér 1554-ben nádor lett; Meghalt Egervárott 1562. jun. 2-án összes birtoka tehát a csókakői vár is fiára Ferenczre szállt, a kit az akkori történelem fekete bégnek nezezett. Ezt a hőst és hadvezért, a ki Vas megye főispánja és királyi fólovászmester is volt; ezt a rettenhetetlen és roppant erejü embert, ki képes volt két törököt egyszerre fölemelni és levegőbe dobni, kit kortársai a törökökön vett győzelmeinél fogva fekete bégnek neveztek, ki az ellenség előtt győzhetetlen volt, ezt a férfiut alig 40 éves korában meggyőzte a halál. Nejétől Báthory Erzsébettől nemzé:

Pált, ki ősei nyomdokain szinte a hadi pályán szerzé babérait, Kanizsánál pedig hősi hirt és dicsőséget, 1604-ben Vasmegye főispánja, 1622-ben a Dunántuli részek országos főkapitánya, királyi főudvarmester lőn, Révay Judittal nemzé:

Ferenczet. Ez ismét egyike a család legjelesebb férfiainak, ki azonban a legszerencsétlenebb korban élve, végre hazaszeretetének, ellenségeinek és gazdagsága irigyeinek esett áldozatul. 1633-ban Vasmegye főispánja, 1644-ben királyi tanácsos, 1646-ban főudvarmester, 1664-ben országbiró, Zala és Somogymegyék főispánja, v. b. t. tanácsos, s végre a nádor halálával királyi helytartó lett. Képzettségét, szónoki erejét tanusitja azon ékesen szóló beszéd, melyet 1649-ben a nádor választáskor tartott, midőn Pálffy ellenében inkább Forgácsot óhajtá nádornak. [1])

Irodalompártolásának emlékét fentartják a

[1]) Kazy 107—108. l.

Pottendorfban 1658-ban kiadott „Törvény gyüjtemény“ és 1664-ben nyomott „Mauzoleum regni apostolici regum et ducum“ czimü képes munka, mely utóbbinak szerző jogát azonban bizonyos irói irigység elakarja tőle vitatni.

Belevonatva a Wesselényi-féle összeesküvésbe, noha megkegyelmezéséért maga a pápa is közbenjárt, csupán ellenségei ármánykodása következtében nem magyar birák által pallos általi halálra itéltetett és 1671. április 30-án Bécsben lefejeztetett. Nem Lipót császár és királynak, de csakis az őt közvetlen környező tanácsosainak tulajdonitható Nádasdy és társai halálos itélete.

Az itélet következtében, mely Nádasdy Ferencz gróf fölött kimondatott, életén kivül elvétettek tőle összes birtokai is, köztük Csókakő vára és tartozékai, melyek a kincstárra szálltak.

Csókakőre vonatkozó okiratok a Nádasdyak birtoklási idejéből sem a moóri, sem a nádasdladányi levéltárban nem léteznek, hisz a jószág elvétele alkalmával a fiscusra szálltak a családi irományok is. Csakis egyetlen egy másolatot örzött meg a moóri levéltár, melyben gróf Nádasdy Ferencz, Tamás nádor fia, Vasvármegye főispánja tiltakozik a győri káptalan előtt az ellen, hogy Kapornoki Deák Ferencz a csókakői várhoz tartozó Csurgó falut a királytól megkapja. (XCI. okl.)

1678. jul. 26-án Bécsben kelt okirat szerint a koronára szállt Csókakő várát és urodalmát I. Lipót Széchenyi György kalocsai érseknek adományozza 15 ezer forintért élethossziglani birtoklással, [1]) ki azt 1688-ban kelt végrendeletével, mint saját birtokát

[1]) Gróf Lamberg család moóri urod. levélt.

az esztergomi szent ferenczieknek hagyományozza, [1]) de a mely hagyományozást ugy látszik nem szentesitették, mert 1691. nov. 8-án I. Lipót a csókakői urodalmat, mely a koronára szállt, Báró Hochburg János főhadi szállitónak s mindkét nemü örököseinek adományozza pallós és kegyuri joggal, azon 60 ezer rhenus forint fejében, melyet ő a kincstárnak az ő szükségei fedezésére adott és lefizetett. A győri káptalan pedig 1692. okt. 21-én statuálja is.

A beiktatási parancsban következő királyi emberek emlittetnek: Fiáth János, Posgay Ágoston, Vásárhelyi István, Baranyai György, Zádory András Deáky János, Szabady András, Böze Mihály, Vásárhelyi Ferencz, Fürdős Mihály.

Ezen adománylevélben a következő helyek vannak megnevezve: u. m. Csókakő vára, Pátka Szüzvárral együtt, Ság, Nyék, (most Pátkához tartozó majorság), Kisfalu, Nováki, Zámoly, Gánt, Csákberény, Puszta-Nána, Keresztes, Szent Borbála, Orond, Igar, Csurgó, Bodaik, Söréd, Kajmáti, Nagy Veleg, Kis Veleg, Sárkány, Puszta-Vám, Ondód, Mellár, Dobos, Törös, Vajal Bokod, Szent Erzsébet, Árki, Timár, Tárnok, Szent Kereszt, Kereki, Gerencsér, Szentgyörgyvár, Kápolna, Kerek-szent Tamás és Ikrény, melyek Fejér-, Győr- és Komárom megyékben fekszenek. (XCII. okl.)

Ezen Hochburg Jánosnak azelőtt Haas volt a neve. Neki 1648-ban okt. 29-én midőn még magyaróvári élelmezési tiszt volt, III. Ferdinánd czimeres magyar nemességet ad. [2]) 1658-ban nov. 6 án Lipót a fenti armálist megerősiti, a czimert módositja s

[1]) Liber Regius III. 41. lap. Az országos levéltárban.

[2]) Gróf Lamberg család moóri urad. levélt.

Haast „de Hochburg“ előnévvel ruházza föl [1]) Végre 1683-ban szinte Lipót Hochburgi Haas Jánost a Haas név elhagyásával és csupán Hochburg névvel birodalmi lovaggá teszi és czimerét kibőviti. [2])

Hogy a török idők viszontagságai mennyire megviselték ezt a vidéket, mutatja több történelmi adat, Igy a moóri levéltárban van egy Urbarium, mely 1662. évről, tehát még a Nádasdyak birtoklása idejéből Csókakő várához tartozó következő lakott és lakatlan falvakat sorolja föl, u. m.:

Lakottak: Szent Erzsébet község 11½ jobbágyi telekkel. [3]) Moór 31 jobbágyi telekkel. Bodaik 23. Csurgó 34½, Zámoly 29, Pátka 38½, Igar 10. Keresztes 22½ jobb. telekkel.

Ezek tehát 1662-ben müvelés alatt levő lakott községek voltak; azonban a következők már mint lakatlanok, üresek és müvelés alatt nem levők soroltatnak föl, u. m.: Vayal, Árki, Vám, Nána, Gerencsér, Szent Györgyváros [4]) (szentgyörgyiensis urbs.) Szent Kereszt, Kereki, Ondód, Szent Albert, [5]) Dobos, Sárkány, Kis és Nagy Veleg, Tárnok, Törös, Timár, Seréd, Orond, Csákberény, Almás, Gánt, Apostag, Nyék, [6]) Kisfalud, Kerek szt. Tamás és Ikrény.

Hogy a török időkben Fejérmegye ezen része közigazgatásilag is nem Fejér, hanem Komárom megyéhez tartozott, mutatja egy 1669-ből fenmaradt portális conscriptió, mely a következő községeket sorolja fel, mint Fejérvárhoz be nem hódolt, hanem

[1]) Gróf Lamberg család moóri urad. levélt.
[2]) U. o.
[3]) Most erdőség.
[4]) Ma szt. Györgyvár.
[5]) Ma ismeretlen.
[6]) Pátka mellett.

Gesztes és Tata várak oltalma alatt Komárom megye közigazgatása alá tartozó községeket, névszerint: Moór, Csókakő, Csákberény, Gánt, Forna, Csákvár, Boglár, Bicske, Csabdi, Mány, Szaár, Felcsut, Alcsut, Doboz, Tabajd, Bodmér, Acsa, Vaál, Etyek, Zámor, Gyuró, Tordacs, Kajászó szent Péter, Pátka, Lovasberény, Zámoly, Bodaik. [1])

És mutatja a török idők pusztitó nyomait a következő összeirás is, mely szerint a csókakői uradalomhoz tartozó községek nemcsak a magyar földes urnak t. i. az összeirás idejében Csókakőt biró Széchényi György érseknek, hanem a török császárnak, valamint a török basáknak, mint egyes földes uraknak is adóztak. Ez összeirás egész terjedelmében a következő:

Kimutatása a Csókakeő várához tartozó falvaknak:

1. Pátka falu. Székesfejérvártól egy mértföldre, törökök idejében adózott az esztergomi érseknek 60 frtot, a török császárnak 12 frtot, a török földes urnak minden telek után 50 denárt, egy kocsi tüzelő fát, egy kocsi szénát, egy itcze vajat, bizonyos számu kézi és kocsi napszámmal; terményekből tizeddel. Van szép halastava és elpusztult szőlleje. Azelőtt volt benne 30 ház, most csak 14.

2. Zámoly falu. Székesfejérvártól 2 mértföldnyire, Csókakő várától 1 mf. A törökök idejében adózott az esztergomi érseknek 60 frtot, a török császárnak 15 frtot, a török földes urnak minden egyes telek után 1 frtot, két kocsi tüzi fát, két kocsi szénát, egy pint vajat, tizedet a termények után. Azelőtt volt benne 30 lakott ház, most csak 10. Van erdejük és elpusztult szőllejük.

[1]) Századok 1870. évi nov. füzet.

3. Cságh-berény. Fejérvártól 2, Csókakőtől pedig 1 mértföldnyire. A török időben adózott a földes urnak (esztergomi érsek) 60 frtot, a török császárnak 10 frtot, a török földes urnak minden telek után 1 frtot, két kocsi fát, és két kocsi szénát, egy pint vajat, minden telek után pedig a tizedet természetben. Azelőtt volt benne 30 lakott ház, most csak 4. Van elpusztult szőlleje és erdeje.

4. Moór falu. Fejérvártól 3, Csókakő várától pedig egy mfnyire. A török időben adózott az érseknek 100 frtot, török császárnak 35 frtot, a török földes urnak minden telek után 1 frtot, két kocsi fa és két kocsi szénával, 1 pint vajjal, tizedet pedig minden termény után természetben. Azelőtt volt benne 35 lakott ház, most nincs több ötnél, van elpusztult szőllejük és erdejük.

5. Körösztös falu. Székesfejérvártól 1 mértföldnyire és Csókakőtől is annyira. A török időben fizetett az érseknek minden telek után 3 frtot, a török császárnak összesen 15 frtot, a török földes urnak pedig minden telek után 50 denárt, 2 kocsi fát, 2 kocsi szénát, egy pint vajat, tizedet pedig minden néven nevezendő dologból, (tehát termény-ből és állatból.) Azelőtt volt benne 20 lakott ház, most csak 15. Van elpusztult szőllejük és értéktelen halastavuk.

Jegyzet. A következő falvak a háboru csapásai alatt elpusztultak, holott van elegendő földjük, legelőjük, szöllejük és erdejük.

6. Igar falu. Fejérvártól 1, Csókakőtől fél mértföld, azelőtt lakott, de a háboruban elpusztult.

7. Csurgó falu. Fejérvártól 2, Csókakőtől 1 mértföld, azelőtt lakott, most elpusztult.

8. Bodaik falu. Fejérvártól két mértföld, Csókakőhöz 1. A háboru előtt lakott most elpusztult.

9. Bokod falu. Fejérvártól 4 mf., Csókakőhöz 1. A Vértes erdő mellett, a háboru előtt népes, most puszta.

10. Szent Erzsébet falu. 4 mföldre Fejérvárhoz, 2 Csókához. Fekszik a Vértes erdőben, a háboru előtt népes, most puszta.

11. Tőres falu. Hajdan igy neveztetett. 3 mf. Fejérvártól, 2 Csókától. A török uralma alatt a bodaikiak birták és fizettek évenkint 10 frtot. A török időben is lakva volt.

12. Timár falu. A török időben is lakott volt. Fejérvártól 2, Csókától 1 mf. A körösztösi jobbágyok birták bizonyos évi bér fejében.

13. Vellek falu. A törökök alatt lakva volt és birták a cseszneki jobbágyok, fekszik a Bakonyban.

14. Nagy Vellek. A török időben lakott volt, a mikor a csesznekiek használták, vagy az, a ki többet fizetett. Fejérvártól 3, Csókától 2 mf. fekszik, szinte a Bakonyban.

15. Sárkány falu. A törökök alatt is lakva volt. Fejérvártól 3, Csókától 1 mfnyire, fekszik a Bakonyban, a török időben a kisbériek birták ugy amint megegyezhettek.

16 Dobos falu. Török időben is lakva volt, 3 mfnyire Fejérvártól, 1 mföldnyire Csókakőtől. A török időben a moóriak birták, ugy a mint az érsekkel és a törökkel megalkhattak.

17. Ondóth falu. Fejérvártól 4, Csókakőtől 2 mfnyire. Fekszik a Vértes erdő mellett. A török időben a móoriak birták vagy mások, a kik a két

urnak, t. i. az érseknek és a török földesurnak többet fizettek.

18. Puszta Vám falu. 4 mföldnyire Fejérvártól, kettőre Csókakőtől, a Vértes erdő mellett. Ki az uraknak többet adott az birta.

19. Árki falu. A török időben lakva volt, két mföldnyire Fejérvárhoz, egyre Csókához, a török uralom alatt a körösztösiek birták, annyit fizetvén, a mennyiben a földes urral és a törökkel megegyezhettek.

20. Vajal falu. Török időben lakva volt, s ekkor a móoriak birták, fekszik Moór falu mellett. Fejérvártól 2, Csókakőtől 1 mföldnyire.

21. Szent György falu. A török időben lakva volt, fekszik a Vértes erdő közepén. Fejérvártól 3, Csókakőtől két mföldnyire. Azelőtt a zámolyiak birták.

22. Szent Körösztt. A török időben lakva volt. Fejérvártól 4, Csókakőtől 2 mföldnyire, fekszik a Vértes erdő közepén, a törökök alatt a szent erzsébetiek használták.

23. Kápolna falu; a törökök idejében lakva volt. Fejérvártól 3, Csókakőtől 2 mföldnyire fekszik a Vértes erdőben. A törökök alatt a pátkaiak használták.

24. Seréth falu. A török időben lakva volt, a mikor a bodaikiak birták, Csókakő mellett fekszik 2 mföldnyire Fejérvártól.

25. Kerek-Szt-Tamás [1]) falu, a török időben lakva volt, birták a zámolyiak bizonyos összegért. Fejérvártól 2, Csókakőtől egy mértföldnyire fekszik.

26. Nyék [2]) falu. A török időben lakva volt,

[1]) A kéziratban tévedésből Kerek. szt. Jánosnak irva.

[2]) Most Pátkához tartozó majorság.

használták a pátkaiak. Fejérvártól 1, Csókakőtől 1 mföldnyire.

27. Szent Borbála falu, török időben lakva volt, használták a körösztösiek. Fejérvártól 1, Csókakőtől szinte 1 mföldnyire fekszik.

28. Kajmáti falu, a török időben lakva volt, használták a csurgóiak. Fejérvártól 2, Csókakőtől 1 mföldre van.

29. Kereki falu a török időben lakva volt, használták a bokodi lakosok, ugy a mint megegyeztek az érsekkel és a török földesurral. Fejérvártól 3, Csókakőtől 2 mföldre fekszik.

30. Gerencse (helyesebben Gerencsér) falu, a török időben lakva volt, bizonyos összegért a szenterzsébetiek birták. Fejérvártól 3, Csókakőtől 2 mföldnyire fekszik.

31. Ságh falu, a török időben lakva volt, birták a pátkaiak, Fejérvártól 3, Csókakőtől 2 mföldnyire.

32. Szösz-Vár falu Fejérvártól 1, Csókakőtől 2 mföldnyire. A török időben lakva volt s birták a lovasberényiek, vagy mások, kik többet adtak a két földesurnak.

33. Puszta Nána falu, török időben lakva volt, s birták a császári lakosok és a cséghiak [1]) a mint a haszonbérben megtudtak egyezni, Fejérvártól 3, Csókakőtől 2 mföldnyire.

34. Oroszlánkő falu, a török időben lakva volt. Fejérvártól (?) Csókakőtől 2 mföldre. A török időben birták a pákozdiak (talán bokodiak.) Mindezen elpusztult falvaknak vannak vetés alá való szántóföldjeik, erdeik és rétjeik bőven. [2])

[1]) Valjon nem-e a Csák család maradványai?

[2]) A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

Ez összeiráshoz, mely Csókakő várbirtokainak állapotát a török hódoltság korának végén elénk tünteti, s melyből az egész megyére is következtethetünk, ugy hiszem nem kell bővebb ismertetés. Ez időtől maradt lakatlanul több virágzó község s lett majorsággá, vagy pusztává a mai fogalom szerint. Ezen állapotban vette azt birtokába a Hochburg család, melynek mielőtt leszármazottjairól szólnék, felemlitem azon adatokat, melyek a várnak török várőrségére vonatkozólag a hódoltsági korból fenmaradtak; értem dr. Lászlófalvi Velics Antal által török eredetiből forditott és Kammerer Ernő által bevezetéssel ellátott „Török Kincstári Defterek“ vagyis számadásokban foglalt följegyzéseket. Sajnos, hogy azon időkből, mikor t. i. Csókakő várát a mi seregeink időnként visszafoglalva kezükben tartották semmi féle adattal nem rendelkezem.

Tudva levő, hogy a hódoltság idejében megyénk Duna melletti része a budai, a többi része pedig a fejérvári szandzsáksághoz tartozott. A budai hatóság alatt álltak Érd, Ercsi, Vaál és Csákberény erősségei; a fejérvári alatt pedig Székesfejérvár, Veszprém, Csókakő, Batthyán, Palota és Bogárd erősségek. Noha előfordul a számadásokban az az eset is, hogy Vaál és Csákberény olykor a fejérvári szandzsáksághoz is képezték kiegészitő részét.

1551. decz. 28-ikától 1552. decz. 16-ikáig Csókakő várparancsnoka Musztafa dizdár [1] volt, napi tiz akcse [2] zsolddal: a várőrség pedid 34 müsztehafiz vagyis várőrző gyalogos jancsárból állt, 6—6 akcse napi zsolddal.

[1] Török kincstári Defterek I. 72. 1 Dizdár annyi mint várparancsnok, ezek mindég a Janicsárok közül választattak.

[2] Török pénzegység melyből 60 darab képezett egy aranyat.

1556. nov. 3-tól 1557. okt. 22-ig Iliáz várdizdár parancsnoksága alatt volt 32 ember 10, illetve 6 akcse napi zsolddal. [1])

1558. okt 13-tól 1559. okt. 1-ig Iliász Teszvidsz dizdár alatt, kinek napizsoldja 10 akcse volt, napi 6 akcse zsold mellett három szakaszra osztott 33 emberből állott az őrség. [2])

1608. április 16-tól 1609 április 4-ig Sabán dizdár alatt volt Ozma kiája [3]) és 28 ember 9 akcse napi zsolddal. Azután Mohammed aga alatt, kinek 30 akcse volt napi zsoldja, állt Ali kiája 15 akcse napi bérrel, és 21 topcsi, vagyis a zsoldos sereg egyik műszaki katonája, tüzére, 9 akcse napi zsolddal. [4])

1628—1629. években volt Csókakő várában összesen 47 ember, topcsik müsztehafizok. [5])

1629. aug. 20-tól 1630. aug. 8-ig Sabán aga alatt, kinek napi zsoldja 40 akcse volt, szolgált Ozman Murad kiája 22 akcse napi bérrel és 28 müsztehafiz. A tüzérség pedig Mohammed aga alatt, kinek 30 akcse napi bére volt és Ferhád alatt 16 akcseval három tizedből állt [6])

1631. jul. 29-től 1632. jul. 17-ig volt 28 gyalog zsoldos és 19 tüzér. [7])

Ez időtájban lakott itt Sabán Cseri basa, ki Gyömrő község ura volt, [8]) egymás közt osztván föl

---

[1]) A gróf Lamberg család moóri urad. levélt.

[2]) U. o. II. 243. l.

[3]) Kiája annyi mint helyettes; minden fontosabb katonai hivatalban a dizdár s az aga mellett egy állandó helyettes tartatott, ki teendőiben segédkezett.

[4]) A gróf Lamberg család moóri urad. levélt.

[5]) U. o. 429. l.

[6]) U. o. 447. l.

[7]) U. o. 458. l.

[8]) Tört. Tár. VIII. 28. l.

a fejérmegyei basák és spáhik a meghódolt vidékeket. Ugyanezen Cseri basa birta 1617-ben a győrmegyei Pázmándot három más spáhival, melynek lakosai velök Csókakőben 100 frt készpénz, 40 szekér széna, 40 szekér tüzifa, 40 pint vaj fizetésében egyeztek meg. [1]) Keservesen panaszkodtak sérelmeik előadásában a pázmándiak a csókakői Saban aga zsarolásai miatt; „midőn t. i. Fejérvárra a császár munkájára szekereiket beküldik, mely dolog ezelőtt egyszer most kétszer történik, Halil ispája hol 4, hol kevesebb, hol több szekereket emberektől ott fogja a végzett császár munkája után és magának szolgáltatja. Az elmult háborus időben egy három lovas vasas kocsijokat fél évig tartóztatta Fejérvárott és szolgáltatta, noha a táborba nem ment, azután a lovakat haza eresztvén, a kocsikat ott fogta és oda vontatta. Végre Halil ispájának istentelensége, szidalmai, verekedései miatt 16 öreg érdemes jobbágyok hagyták el Pázmándot, kiknek elmenetele után immár szintén megpusztult a falu és a többi is utánna megyen s pusztul, mert Saban aga is hogy táborba való kocsit nem adhattak, 10 forint birságot kér rajtok. Lehetetlen, hogy ily nyomoru falu négy hatalmas török ispájákat eltarthasson, táplálhasson és szolgálhasson.“ [2])

Cseri basa ugylátszik 1618-ban Csókakőről Fejérvárra tette át lakását s helyét az ő veje Ibrahim aga váltotta föl, ki a pázmándiak adóját a többi török földesurral együtt tetemesen fölemelte [3])

A vár erődítéséről is van említés téve, a mennyiben Nagy Nyul községe 1618-ban oda rendeltetett császár munkájára. [4])

[1]) Tört. Tár. VIII. 31. l.
[2]) U. o. 47. l.
[3]) U. o. 64. l.
[4]) U. o 65. l.

És ezen török földesurak nem elégedtek meg az adóval, hanem ha észrevették, hogy a jobbágy az ő magyar földesurának is szolgál valamiben, elfogják őt. Igy midőn a pázmándiak az ő magyar urok szolgálatát teljesitették, 11 embert elfogtak a portyázó csókakői törökök, s boszujukban annyira elverték, hogy néhányokból ép ember többé soha sem lett. [1])

Sabán Cseri basát 1627-ben ismét Csókakőben találjuk, birván ekkor Gyömröt. [2])

Ezen történelmi adatok után, melyek Csókakő várára nézve a török időkből némi világot vetnek, lássuk a vár szereplését a hadi tényekben, vagyis a hadi szerencse változásait annak el- és visszafoglalásaiban.

Csókakő legelőször 1543-ban esett a török birtokába, mikor t. i. Solimán Esztergom és Tata elfoglalása után Székesfejérvár ostromára sietett. Utjába esvén ugyanis a Fejérvár felé törekvő ellenségnek, a Vértes hegyek között széltében portyázó török az őrséget meglepte s hatalmába keritette. 23 évig maradt Csókakő a török egyik fészke, honnét a környéket bekalandozni szokta; de 1566. Salm vezér Veszprém és Tata visszafoglalása után elfoglalta Gesztes, Vitan, Zsámbék és Csókakőt is, honnét a török őrség Salm közeledtének hirére előre kitakarodott, Salm ez alkalommal megrakta őrséggel, maga pedig Komárom alá vonult. De birtoklása csak ideiglenes volt, mert a fejérvári törökök ismerve a hely fontosságát, a mennyiben Csókakőt a fejérvár-győri ut egyik őrállomásának tekintették, csakhamar vissza-

[1]) Tört. tár. VIII. 75. l.
[2]) U. o. 80. l.

foglalták azt. S midőn Salm ugyanazon évben Székesfejérvár ellen ment, s utközben sz. Vitál puszta templomához érkezett, mely Csókakő alatt egy kerek dombon állt, [1]) már akkor a törökök ben voltak a várban. És benne maradtak 1598. késő őszéig a mikor Schvarzenberg, Pálfy és Nádasdi Ferencz Tihany, Veszprém, Palota, Gesztes, Vitan, Vásón és több más kisebb várakkal Csókakőt is, [2]) mely Ortelius szerint meglehetős erős volt visszafoglalták. [3])

Nagy szerepet játszott Csókakő vára 1601. okt. 15-én az ugynevezett sárréti csatában, melyet már a II. kötet 508. és következő lapjain terjedelmesen elmondtam.

Csókakő vára 1602 ben, a mikor t. i. a török Székesfejérvárt hatalmába kerité ismét török kézre került s abban is maradt mindaddig, mig Budavára 1686. aug. 22-én vissza nem foglaltatván, hogy Székesfejérvár ostroma megkönnyittessék s az oda vezető utak biztosságba helyeztessenek. Ariez-aga elfoglalta Palotát és Csókakőt, mely utóbbit neki a bent levő török őrség hadi szereivel és 20 ágyujával együtt átadta.

Ezek azon történelmi emlékek, melyek hadászatilag Csókakő várához füződnek. Azóta ott állnak rozoga falai, a melyek az idő vas foga s a kincseket kereső kabzsi emberi kéz pusztitásai után még fönmaradhattak: ott áll mint egy kiszolgált vén harczos, beszélve a multak eseményeit.

Ami eredeti épületét, erődítéseit illeti, azokról képet magamnak alkotni nem birok, Bél Mátyás [4])

[1]) Istvánffi 302 l.
[2]) Ortelius 240. l.
[3]) Istvánffi 449 l.
[4]) Muzeumi kézirat.

látta Csókakőt a mult században, s igy ir róla: aljában pinczék voltak, ezek fölött istállók és az őrség szobái foglaltak helyet. A várlak nem birt valami rendszeres beosztással, és körözték azt a különféle időben hozzá csatolt erődítési épületek, melyeknek összegét a külső bástya keritette.

1692—1694. években még meglehetős lakható állapotban volt, ezt tanusitja legalább azon gazdasági számadás, melyet Némethi, a Hochburg család csókakői uradalmának tiszttartója a fenti években vezetett, [1]) s melyben a várra következő kiadások jegyezvék fel:

1692. május 24-én egy ajtó készitésére a várban 50 denár. Jul. 3-án a vár számára két zár vétetett, 55 denár.

Sőt lakták is a várat, még pedig törökök, kik mint foglyok maradtak ott, ezekre nézve következő kiadások fordulnak elő:

1692. aug. 23-án a nagyságos ur (Hochburg) rendeletére Mummi töröknek egy pár bocskor vétetett 35 denár. Ugyanannak 1694. jan. 2-án egy pár nadrágra költetett 2 forint.

1692. okt. 27-én a várbeli aknákban lőporra 40 denár.

1693. máj. 24-én Volf muskatérosnak, ki a várban maradt több időn keresztül, május 14-től 24 ig 1 frt fizettetett.

1693. febr. 24. A török foglyoknak, kik Csókából elillantak felkeresésére András ispánnal mentem én (a tisztartó) Budán alól hét mérföldre, hol a ráczok hármat elfogtak; kiadásaink beleértve a ráczok vajdájának adott ajándékot is kitettek 14 frtot.

[1]) Szeidl Ignácz krónikája.

1694. máj. 25. Két török számára Csákberényben adtam egy mérő rozsot.

1695. jan. 15. A törökök számára kenyérnek 6 mérőt.

Azután előfordulnak e számadásban kiadások a várban eszközlött különféle munkákért, kőmiveseknek és favágóknak stb.

Szeidl Ignácz az ő krónikája szerint ismerte a század elején, s igy irja le: a vár Csókakő falu fölött a Vértes hegy oldalából éjszakra kiemelkedő szikla csucson áll, 1800. utáni években még sokkal épebb volt. Alant egy félkör alaku fedéllel keritett előudvar környezte a szikla egyik oldalát. Ezen előudvarból bal felé egy kapun keresztül, mely a torony alatt állt fel lehetett menni a második udvarba, vagyis a vár igazi első udvarába. Ezen udvarban a század elején láthatók voltak még falmaradványai egy lakszobának és a kaputól jobbra egy kisebb szobának, mely hihetőleg a várőr helye volt.

Ugyanezen felső várudvarban volt egy kut, mely akkor még daczára, hogy törmelékkel hányatott be, mégis 5 öl mélységgel birt. A torony már nagyon rongált állapotban volt és ledőléssel fenyegetett s alig érte el az eredeti magasságnak felét. Látott rajta egy ép ablak nyilást s azonfölül még egy ölnyi magassággal birt, az ötvenes években pedig, a midőn t. i. krónikáját irta alig fele állt fön, a toronynak ablak nélkül.

Ezen felső udvar fölött volt még egy másik szükebb udvar, bástyákkal körülvéve s ez udvarban voltak láthatók a vár lakásainak osztályai. A várba vezető ut fallal volt erősitve, melyből még most is maradtak fön egyes részek.

A 30-as években két pestmegyei ember a kir. helytartóság engedélyével két hétig dulta napszámosokkal a romokat, kincset keresvén, s több kárt tettek azok épségében mint egész század időviszontagsága s nem találtak egyebet egy pár ágyu golyónál és lándzsahegynél.

Fönmaradt Szeidl irataiban egy ilyen kincskeresés multszázadi emléke is, mely Goger György uradalmi tiszttartóról szól, ki az uradalmat 1756-tól 1760-ig kezelte. Goger állitólag a csókai méhészszel a várban nagy kincset talált s abból a moóri vásárban több arany pénzt eladtak. Vizsgálat folytán kiderült az, hogy a méhész megszökött és soha vissza nem jött, a tisztartó pedig lemondott állásáról, s Győrre menvén ott házat és földeket vett. A mit különben a maga becsületes szerzeményéből is vehetett.

Sokkal később Goger tiszttartóskodása után — beszéli egy csókakői lakos — bekopogtat egy este egyik odavaló emberhez két ismeretlen egyén és mint távolról jött utasok szállást kérnek. A szállást megkapják, azonban éjjel felkelnek csendesen helyükből s lopva kimennek a házból; az éber házigazda messziről követi őket, kik a vár felé tartanak. Itt figyelmesen keresgélnek jó darab ideig, nézik az irányt, mérik lépésekkel a távolságot erre is arra is. Végre egy kőduczra akadnak, azt feldöntik s alóla kiveszik a török őseik által eldugott kincset.

A kincskeresés egyéb iránt egész hagyományos dolog maradt 1795 ben Kis Mihály királyi helyettes ügyigazgató engedélyt adott özv. Kiss Györgyné és Szily András lovasberényi lakósoknak, hogy a csókakői uradalomhoz tartozó Kisfaludon

a malomcsatorna mellett kincset kereshessenek; kerestek is, de nem találtak.

És most lássuk a csókakői uradalom adományosának gr. Hochburg János és neje Hartmann Johannának leszármozottjait és az uradalom ezek közt eszközlött felosztását.

Mindaddig, még Hochburg János fi-utódai ki nem haltak, az egész uradalom közös birtoklás tárgya volt. De ezek kihaltával 1752-ben a kőszegi táblán a női ágon leszármazottak megosztozkodtak. Ezen osztozkodás megvilágitására ide melléklem a leszármazási táblákat.

I. Tábla.

Hochburg János, neje Hartmann Jo anna.	Hochburg János Domonkos, neje Fürstenbergi Frieschenhaus bárónő.	Hochburg Anna Mária, férje Karancsberényi Berényi györgy. *Folytatása a II. táblán.*
	Hochburg János, neje Herschmann Filippina bárónő	Hochburg Polixena, hajadon. †
	Hochburg Mária Anna, sz. 1678. † 1731, férje Lamberg Ferencz Ádám Antal	Lamberg FerenczJózsef gf., neje Hoyos Teréz grófnő. *Folytatása a III. táblán.*
		Lamberg Ferencz Antal gf., neje Nádasdy Katalin grófnő.
		Lamberg Mária Izabella Szonáth grófné.
		Lamberg Mária Anna, Wunschitz Kajetán gfn.
		Lamberg Mária Józefa † 1781.
	Hochburg János Ferencz, neje?	Hochburg Mária Johanna, Waffenburg Lajos grófné.

Hochburg Mária Katalin, férje Auersperg Farkas gróf. — Auersperg Mária Antónia, Tripszi báró Berge Adolf tábornok neje.

II. Tábla.

Karancsberényi Berényi György grf., ki az I. táblán.

Berényi Katalin, apácza.

Berényi Klára, férje Perényi Ignácz báró — Sem Berényi Klára, sem Berényi Erzsébet leszármazását nem ismerem.

Berényi Erzsébet, férje Luzsénszky György báró.

Berényi Mária, férje Zichy János gróf — Zichy János gróf, neje Colloredo Franciska

Folytatása a IV. táblán.

III. Tábla.

Lamberg Ferencz József, ki az I táblán.

Lamberg Fülöp gróf, neje Luzsénszky Borbála bárónő.

Lamberg Ferencz Fülöp gróf, neje Hoyos Karolin grófnő. † 1848.

Folyt. az V. táblán

Lamberg Teréz. †

Lamberg Mária, férje Fesztetits Miklós gróf.

Folyt. VI táblán

Lamberg Rudolf gróf, neje Hoyos Teréz grófnő. — Lamberg Anna, férje Lamberg Ferencz.

Lamberg József gróf, nőtlen. †

Lamberg Magdolna, hajadon †

IV. Tábla.

Zichy János gróf, ki a II. táblán.

Zichy György gf., neje Pálffy Luiza grófnő. — Zichy János gróf, neje Redern Mária grófnő.

V. Tábla.

Lamberg Fer. Fülöp gróf, ki a III. táblán.

- Lamberg Ernesztina, férje Széchen Antal gf
- Lamberg Karolin, férje Wimpffen Alfonz gf.
- Lamberg Ferencz grf, neje Lamberg Anna gfnő.
- Lamberg Mária. férje Mensdorf Puilly grf.
- Lamberg Terézia, férje Merán Ferencz gf
- Lamberg Fülöp, neje Wenkheim Mária bárónő
  - Lamberg Ladiszlája, férje Merán János gf.
  - Fülöp Ferencz.
  - Angelika.
- Lamberg Henrik tábornok, neje Schvarzenberg Eleonora herczegnő.

VI. Tábla.

Lamberg Mária, Fesztetics Miklósné, ki a III. táblán.

- Fesztetics Krisztina, férje Trautenberg Frigyes báró.
  - Trautenberg Frigyes br. neje Almásy Emerika.
  - Trautenberg Borbála, Tallián Vilmosné.
  - Trautenberg Teréz, Ivánka Lászlóné
- Fesztetics Geiza.† 1874
- Fesztetics Gizella, férje Ludvigsdorf

Felosztatott tehát az egész uradalom öt részre, és pedig olyképpen, hogy

I. Auersperg Mária Antónia, Auersperg Farkas gróf és Hohchburg Mária Katalin leánya, Tripszi báró de Berge tábornok hitvese kapta Ikrényt, Néma, Nagy és Kiskeszi portiókat, Sárdos és Királyképe kaszállókat, Bokodot Szent Erzsébet, Kereki és Szent Kereszt pusztákkal, Pusztavámot Ondód prediummal, továbbá Nána, Gerencsér és Szent Györgyvár pusztákkal.

Ezen ötödrészt azután az örökös Tripszi de Berge báróné özvegy korában 1754-ben eladta Jeszenák Pálnak 110 ezer forintért. Ettől ismét ugyanazon évben Eszterházy Móricz vette meg Ikrény, Néma, Nagy és Kiskeszi kivételével, melyeket mások vettek meg; megvette t. i. Bokodot, Szent Erzsébetet, Kerekit, Szent Keresztet, Gerencsért, Szent Györgyvárt és Nána felét.

II. A második örökös Huchburg Polixena, Hochburg József leánya hajadon maradt, ez az ő egy ötödrész örökségét eladta 80 ezer frtért.

III. Hochburg Anna Máriának, Hochburg János Domonkos leányának, t. i. Karancsberényi Berényi Györgynének, kinek ennélfogva két ötödrész jutott a következő birtokban; u. m. Moór fele, és fele Törös, Timár, Dobos, Árki, Vajal és Csókakőnek; továbbá egész Bodaik fele, Söréd egy részével, néhány szántófölddel Törösön és Kajmáthin. Csurgó falu Igar pusztával, Keresztes falu, Szent Borbála puszta egy része, végre Tárnok puszta és Sárkány falu.

IV-ik örökös volt Lamberg Ferencz József gróf, Lamberg Ferencz Ádám Antal és Hochburg Mária Anna fia. Minthogy erre örökösödés utján az ötödik

örökös része is átment, ennélfogva a IV-ik örökös is két ötöd részt kapott osztályrészül, t. i. Moór másik felét, valamint Törös, Timár, Árki, Dobos, Vajal és Csókakő másik felét. Pátkát egészen Ságh és Nyék pusztákkal; jogigényt Szüzvár birtokára. Valamint Zámoly, Szent Borbála puszta másik felével; végre Gánt, Kápolna, Nagy és Kis Veleg, és Kisfalud pusztákkal.

V-ik örökös Waffenberg Lajos grófné szül. Hochburg Mária Johanna, Hochburg János Ferencz leánya, a ki az ő ötöd részét átszármoztatja a IV-ik örökösre.

Megjegyzendő, hogy az I. táblán Lamberg Ferencz Ádám Antal és neje Hochburg Mária Annának a IV-ik örökösön kivül még egy fia volt, t. i. az I. táblán látható Lamberg Ferencz Antal, kinek neje Nádasdy Katalin grófnő volt. Ez ugy egyezett meg bátyjával Lamberg Ferencz Józseffel, hogy ez az Ausztriában fekvő Stokerau uradalmat tartsa meg, mely gondolom Lamberg féle ősi birtok volt, ő pedig a bátyjának Lamberg Ferencz József és Waffenberg Lajos grófné után reá szállt egy egy ötöd részt kapja. És birta is ezen két ötöd részt egész 1790-ben történt haláláig.

Minthogy azonban Lamberg Ferencz Antalnak örököse nem volt, magához vette bátyjának Lamberg Ferencz Józsefnek legidősb fiát Lamberg Fülöpöt, s ugy intézkedett, hogy halála esetére bátyjának Lamberg Ferencz Józsefnek és Hoyos Teréznek gyermekei, vagyis az előbb emlitett és a III. táblán látható Fülöp, József és Magdolna legyenek örökösei. Ezek ismét ugy egyeztek meg, hogy az egész birtok maradjon Fülöp kezén, ők pedig évi járulékot

kapjanak tőle, a ki azután Ferencz Antal özvegyének Nádasdy Katalin grófnénak halála után, tehát 1798-tól egész 1807. május 27-ig t. i. haláláig egyedüli birtokosa maradt a IV. és V. sz. alatti részeknek.

1755. augusztus havában statuáltatott Jeszenák Pál Bokodon, melyet Tripsz de Berge bárótól vett.

1773-ban Pusztavám és Nána felét, melyet szinte Tripszi adott el Jeszenáknak, báró Luzenszky Györgyné született Berényi Erzsébet grófnő visszanyerte Eszterházy gróftól.

1770—1787-ig terjedő idő alatt vitte Lamberg Ferencz Antal gróf a csókakői urodalomhoz tartozott, de Tripszi Berge Adolfné szül. Auersperg Mária Antónia által 1754-ben jan. 14-én Jeszenák Pálnak eladott Ikrény, Lesvár, Néma, Nagy és Kiskeszi visszanyerése iránt a pert az oda való közbirtokosság ellen, és meg is nyerte; minek következtében Lamberg Fülöp Ikrényben azonnal több gazdasági épületet emelt, sőt a régi elpusztult kastély helyett is ujat épittetett.

E pert Schedius ügyvéd kezdte, s Mihálykó Márton fejezte be, a ki aztán a család jószágigazgatójává lett. Jutalmul a per megnyeréséért megkapta Némát, Kis és Nagykeszit, melyekről az adománylevelet Lamberg Fülöp állitotta ki 1790. szept. 29-én.

1790. jun. 24-ikén elhalt Lamberg Ferencz Antal, életének 77-ik évében s eltemettetett a moóri kapuczinus rend templomában. Lelki üdvéért özvegye Nádasdy Katalin grófné örök időkre naponkint mondandó szent misét alapitott 1790. aug. 8-án; s kifejezte azon óhaját, miszerint ha van valaki a családból Moórott, a miséző pap a m ghatározott óráig várakozzék annak megjelenésére.

Nádasdy Katalin özvegy grófné 1790-től 1798-ig birta fiával Lamberg Fülöppel az uradalmat. Fülöp gróf 1790. jan. 17-én lépett házasságra Luzénszky Borbála bárónővel, Luzénszky György tábornok és Karancsberényi Berényi Erzsébet leányával, s e házasságból született ugyanaz év november 30-án Lamberg Ferencz Fülöp.

1791. november 12-én osztatott fel Szent Borbála puszta két részre s fele a zámolyi uradalomhoz fele pedig Keresztes határához csatoltatott.

1795-ben a helytartótanács rendelete következtében különözték el és látták el önálló határokkal Töröst, Timárt, Csókát és Árkit, 1796-ban pedig Vajalt.

1798. jun. 19 én halt meg Moórott Lamberg Ferencz Antalné szül. Nádasdy Katalin grófné s eltemettetett ugyanott a kapuczinusok templomában. Végrendeletében halála után mondandó ezer szent misére tett alapitványt. A birtok most már Lamberg Fülöp kizárólagos tulajdona lett.

1799. julius 6-án született Lamberg Fülöp és Luzénszky Borbála leánya Mária, ki később Fesztetics Miklós gróf neje lett.

1802. febr. 11-én pedig ugyanazon házasságból Lamberg Rudolf született.

1807. május 27-én meghalt Lamberg Fülöp gróf, Luzénszky Borbála férje 59 éves korában, s eltemettetett Moórott a kapuczinus atyák templomában. Ez a Fülöp az ő korában hazánk egyik legkitünőbb mezőgazdája volt, az atyja által megkezdett birtokfölszereléseket és gazdasági beruházásokat létrehozta és befejezte, a maig is fennálló szilárd gazdasági épületeket ő emelte; különös eredményt

ért el a birka gyapju finomitásában. Rendkivül tevékeny ember lévén, gazdasági ügyeit páratlan szakértelemmel maga vezette. Özvegye 1826-ig birta az ingatlanokat.

Azt a kastélyt mely most Trautenberg Frigyes báróé, özv. Lamberg Fülöpné épitette prefektusa számára 1811-ben.

1816-ban kezdetett meg Moór, Tőrös, Timár, Dobos, Árki, Vajal és Csókán az urbéri rendezés foganatositása.

1817. okt. 13-án Lamberg Mária, Fülöp leánya, házasságra lépett Fesztetics Miklós gróffal.

1820. augusztus 20-án meghalt Fesztetics Miklósné s eltemettetett Bodaikon a plebániatemplomban.

1821-ben Perényi Imre báró a csókakői urodalomhoz tartozó Keresztest és Szent Borbála puszta hozzá tartozó részét eladta Károlyi György grófnak.

1824-ben osztoztak meg Lamberg Fülöp gróf és Luzénszky bárónő birtokain a gyermekek, mely osztály szerint Lamberg Ferencz Fülöpnek jutott Zámoly Szent Borbálával, Kerek Szent Tamás és Veleg.

Lamberg Teréz hajadon kapta Moór felét, továbbá Törös, Vajal, Timár, Árki, Dobos és Csókakő felét.

Lamberg Rudolf Csákberényt Orond, Gánth, Kápolna és Kisfaluddal.

Lamberg Mária Fesztetics Miklósné gyermekei: Fesztetics Geiza, Krisztina és Gizella kapták Pátkát Ságh és Nyék pusztákkal.

Ikrényt és Lesvárt még Lamberg Fülöp szerezvén vissza, ezeket Lamberg Ferencz Fülöp és Lamberg Rudolf között osztotta meg.

1828. április 19-én Lamberg Ferencz Fülöp házasságra lépett Hoyos Karolina grófnővel, Hoyos Ernő gróf leányával.

Ugyanazon évben lettek a Zámolyhoz tartozó Szent Borbála pusztán az első gazdasági épületek felállitva.

1831-ben épitette Lamberg Rudolf gróf, ki Hoyos Teréz grófnőt, Hoyos Ernő leányát vette el, a csákberényi kastélyt.

1834. junius 16-án Perényi Imre báró eladta Csurgót és Igart Károlyi György grófnak.

1843-ban halt meg özv. Lamberg Fülöpné született Luzénszky Borbála 76 éves korában, és eltemettetett Moórott a kapuczinusok templomában.

1848. szept. 28-án Lamberg Ferencz Fülöp gróf, tábornok és királyi biztost, ki a legnemesebb szándékkal jött Budapestre, a felbőszült utczai tömeg a hid közepén délután 1—2 óra közt, daczára néhány nemzetőr elszánt védelmezésének, megtohanja és kegyetlenül megöli. Tetemei 1849. febr. 28-án nyertek Moórott a kapuczinusok templomában eltakaritást.

1856-ban Lamberg Teréz hajadon és a Luzénszky báró örökösök következő birtokokon osztozkodtak meg. Lamberg Teréz kapta Vajalt, Csókakőt, Tőröst egészen, Moór és Dobosból 417 hold szántóföldet 3122 hold erdőt, Árkiból 137 hold szántóföldet és 957 hold erdőt. A Luzénszkyak kapták Timárt egészen, Moór nagyobb felét, Dobos s Árki felét. A Luzénszkyak birtoka lévén Pusztavám és Nána is egészen, ezen ág örökösei következőkép osztozkodtak meg: $^1/_3$ részt kaptak Luzénszky báró örökösei, $^1/_3$ részt Zichy Jánosné szül. Luzénszky Teréz örökösei, és $^1/_3$

részt Lamberg Fülöpné született Luzénszky Borbála örökösei.

Ezen Lamberg Fülöpné született Luzénszky Borbála örököseinek része állt egész Pusztavám és Nánából. Továbbá Árki 716 hold szántóföldjéből, 330 hold erdejéből és Dobos 907 hold erdejéből.

1861. jan. 29-én Lamberg Ferencz gróf nőül vette Lamberg Anna grófnőt. Lamberg József Rudolf és Hoyos Teréz grófné leányát. Ezek birják ma a csákberényi urodalmat. És ezek nemeslelküségének köszönhetem én, hogy e kis vázlatot megirhattam

Ugyanaz év szept. 21-én Moóron meghalt Lamberg Teréz hajadon 71 éves korában eltemettetett ugyanott a kapuczinusok templomában, Farkas Imre székesfejérvári püspök által. Birtokrésze következőkép osztatott föl testvérei illetőleg azok örökösei között:

1. Lamberg József Rudolf kapta Tőröst egészen, t. i. 590 hold szántó földet, 88 hold rétet, 723 hold erdőt. Csókakőből 336 hold szántóföldet, 14 hold rétet és az összes erdőt 1090 holdat.

2. Néhai Lamberg Ferencz Fülöp örökösei kaptak Moóron 325 hold szántóföldet, 38 hold rétet; Doboson 65 hold szántóföldet, 2480 hold erdőt; Csókakőből 317 h. szántóföldet, 27 hold rétet; Vajalon 474 hold szántóföldet és 1287 hold erdőt.

3. Néhai Fesztetics Miklósné szül. Lamberg Mária grófnő örökösei kapták Némát egészen, 100 hold szántófölddel, 224 h. réttel, 117 h. legelővel és 1454 h. erdővel. Pusztavámot egészen, 53 h. szántófölddel, 1 h. réttel, 304 hold erdővel. Árkiból 639 h. szántóföld, 2157 h. rét, 1288 h. erdőt. Doboson 907 h. erdőt, Vajalon 2317 h. szántóföldet,

13 h. rétet, 264 h. erdőt. Az arány különbözet onnét van, hogy köztük már megelőzőleg részint örökösödés, részint vétel változtatta meg a föld mennyiségét.

1863-ban alapittatott és szereltetett fel gazdasági épületekkel a sághi puszta Pátka mellett.

Ugyanekkor a 600 hold területü pátkai tó, mely hajdan oly nagy bőségben tenyésztette a legizletesebb halakat, s több ezer forint jövedelmet hozott, minthogy néhány száraz év alatt teljesen kiapadt, csatornahuzás által végkép kiszárittatott. A pátkai ponty keresettebb volt Budapesten a dunainál, csuka pedig 20 fontosig is megnőtt benne.

1869. aug. 19. Lamberg Fülöp gróf házasságra lépett Wenkheim Mária bárónővel, Wenkheim László báró leányával, mely frigyből született 1870. május 20-án Ladislája Mária Karolina Francziska Teréz nevü leány gyermek. 1871. május 26-án pedig Fülöp Ferencz Rudolf Ádam nevü fiu, és 1773. szeptember 14-én Angelika.

1871-ben Lamberg Ferencz Fülöp gróf és Hoyos Karolina grófnő három fia, t i. Lamberg Ferencz, Lamberg Fülöp és Lamberg Henrik grófok három részre osztották birtokaikat.

Ferencz kapta Ikrényt és a Zámoly melletti Szent Borbála egy részét.

Fülöpnek jutott Zámolyból egy egész rész, és Kerek Szent Tamás.

Henriknek a moóri rész és Vajal, végre Szent Borbála pusztának Ferencz melletti része.

1872-ben Henrik az ő szentborbálai részét két fivérének eladta.

1874. jan. 24-én meghalt Lamberg Ernesztina,

férjezett Széchen Antal grófné 45 éves korában s eltemettetett Moórott a kapuczinusok templomában.

Ugyanaz év aug. 18-án meghalt Lamberg Fülöp Wenkheim Mária férje, 37 éves korában Reichenauban s eltemettetett Zámolyon a köztemetőben.

1875. febr. 3-án meghalt Lamberg Rudolfné szül. Hoyos Teréz grófné 62 éves korában Bécsben s febr. 7-én eltemettetett Csákberényben a temetőben levő családi sirboltba.

Ugyanaz év április 11-én meghalt Bécsben Lamberg Ferencz gróf özvegye született Hoyos Karolina 64 éves korában s eltemettetett Moórott a kapuczinusok templomában ápr. 22-én.

Ugyanaz év június 7-én meghalt Fesztetics Géza gróf, Fesztetics Miklós és Lamberg Mária grófnő fia 57 éves korában Moórott, s eltemettetett junius 9-én az árkii kápolna sirboltjába

1876. febr. 1-én meghalt Mensdorff Pouillyné szül. Lamberg Mária grófné 43 éves korában Boskoviczon Morvában, s eltemettetett február 7-én férje családi sirboltjába Preitensteinben Csehországban

1879. julius 19. és 20-án meghalt néhai Lamberg Fülöp gróf és Weinkheim Máriának két gyermeke, u. m. Fülöp Ferencz Rudolf az egyetlen fiörökös 8 éves korában és Angelika 6 éves korában, mindkettő difteritiszben; az előbbi Ottensteinban Ausztriában, az utóbbi Pozsonyban. Eltemettettek Zámolyon a köztemetőben, atyjuk mellé. A harmadikat illetőleg a legidősebbet Ladiszláját Merán János gróf birja nőül.

1880. április 5-én meghalt Lamberg Rudolf 79 éves korában Pozsonyban a családi házban,

melyben 1802 ben született. Eltemettetett Csákberényben a temetőben levő családi sirboltba, április 8-án.

A Lamberg grófi családra és vagyon felosztásra vonatkozó adatokat Szeidel Ignácz krónikája őrzötte meg; s abból meritém a Lamberg családnak, valamint a Hochburgok női ágon való többi leszármazottjainak 1870. évi birtok állapotát is, mely akkor a következő volt:

1. Lamberg Rudolf grófé Csákberény, Orond, Kápolna, Gánth, Kisfalud, Csókakő, Tőrös, Lesvár, s néhány föld Sörédből.

2. Lamberg Ferencz,

3. Lamberg Fülöp,

4. Lamberg Henriké együtt: Moór és Dobos egy része, Vajal, Csókakő néhány földje, Zámoly, Szent Borbála fele, Kerek Szent Tamás és Ikrény.

5. Lamberg Ernesztina Széchen Antal grófnéé: Veleg és Dobos egy része.

6. Lamberg Karolina férjezett Wimpfen Alfonz grófnéé Dobos egy része.

Lamberg Mária férjezett Fesztetics Miklósné örököseié, u. m.:

7. Fesztetics Krisztina férj. Trautenberg Frigyes báróné.

8. Fesztetics Geiza,

9. Fesztetics Gizella férj Ludvigsdorfnéé együtt: Pátka, Ságh, Nyék, Dobos egy része, Nána, Ondód, Pusztavám fele, Árki nagy része, s Vajal egy része.

10. Luzénszky Borbála,

11. Luzénszky Károly,

12. Luzénszky Klára férjezett Stahrenberg grófnéé együtt Dobos nagy része s Árki egy része.

13. Zichy János grófé (nagy-lángi) Timár.

14. Fiáth Ferencz báróé Dobos egy része.

15. Miske Imre báróé Bodaik, Kajmáti, Tárnok, Söréd, Sárkány.

A Hochburg féle ősi birtokokból:

Eszterházy Móricz gróf, 1754-ben Auersperg Mária férj. Tripszi de Berge grófnétól megvette Bokodot, Szent Erzsébetet, Kerekit, Szent Keresztet, Gerencsért, Szent Györgyvárt s Nána felét.

Károlyi György gróf pedig Perényi Imre bárótól 1821. és 1834-ben megvette Csurgót Igart, Keresztest és Szent Borbála felét.

1873-ban Kégl György, gróf Brigidóné született Nádasdy Luiza grófnőtől megvette Csalát, mely a Hochburgok kora előtt szinte Csókakő tartozéka volt.

A vár alatt elterülő falu hajdan a Csókakővára-alja nevet viselte s a legszorosabb kapcsolatban állott folytonosan a várral ennélfogva semmiféle külön adat róla meg nem emlékezik hanem mindaz a mit a várról elmondottunk érinti és érdekli Csókakőváralját is a mai Csókát.

A róm. kath. plebánia már a XIV. században is emlittetik; 1788-ban állitatott fel ujra. A templom szent Donatus tiszteletére épült; kegyúr a vallásalap. Plebánosok voltak: Jankó Péter, Stublits Ferencz, Dani István, Simkovits János, Branizsa József, Szilassy István, Fligler György

CSONGRÁD.

Csongrád puszta Fejérmegye középső keleti részén található. Története e pusztának tulajdonképen nincs s nem is lehet mert csak a jelen század elején alakitatott és szakitatott ki Szabolcsból. Igy

tehát mindaz a mi a régi oklevelekben Szabolcsra vonatkozik az érinti Csongrádot is. A mit e két pusztáról tudtam azt már Adony történeténél előadtam s az oklevelek is ott vannak idézve.

CSOÓR.

Csoór község Fejérmegye észak nyugoti részén Inota, Iszka-szent György és Székesfejérvár között fekszik. A falu déli határa közelében terül el a Sárrét-nek nevezett mocsaras talaj, melynek jó részét már lecsapolták s most mint jó szántóföldet használják; magában a faluban is számos forrás található. Csoór közelében van Várpalota, hol Mátyás király hires vadászkastélya állott s valószinüleg e hely közelsége révén jutott Csoór ahhoz, hogy nevét Mátyás király korában a történelem lapjai is feljegyzésre érdemesitették. Az egyik nevezetes és fényes esemény, melynek a feljegyzések szerint Csoór szinhelye volt, Beatrix fogadása Mátyás király által; a nagy király ugyanis itt fogadta második nejét, midőn az Fejérvárra mint régi királyi székhelyre bevonulását tartotta. E nevezetes történelmi mozzanatot különben már a megye történetének általános ismertetésénél bővebben leirtam. 1894-ben midőn a megye lelkes felbuzdulásában a milleneum emlékére egy a megye területén lejátszódott történelmi esemény képben való megörökitését elhatározta, engem szólitottak fel, hogy terjesszem elő, a sok közül azokat, melyek a kitüzött czélra alkalmasak; én e fentemlitett eseményt is ajánlottam, mint a mely igen szép és szinpompában gazdag képet nyujtott volna. Ez az egyik valóban nevezetes történelmi dolog, a másik pedig csak

egyszerű anekdota szintén Mátyás király korából a ma is gyakran emlegetett s általánosan ismert „csoóri csuka nincs mája.“

Csoórnak alapitásáról, eredetéről semmi biztos adatot nem tudok sőt magára a falura nézve sem igen találok adatot a XIV. században, hanem igen is megismerkedhetünk ez időtájt a Csoóri nemzetséggel, a melylyel már számos oklevél foglalkozik. Valószinűnek vehető az, hogy Csoórt e nemzetség alapitotta és e nemzetségnek köszönheti nevét is, mert a nemzetségek rendesen a saját nevöket adták azon nagyobb terjedelmü birtokuknak hol letelepedtek. E nemzetség létéről több oklevél tanuskodik. Az első oklevél, mely e nemzetséget felemliti 1333-ból való. Róbert Károly ez évben ugyanis Pál országbiró kiváltságait Tamás csókakői és gesztesi és testvére Pethő csörögi várnagy kérésére megerősiti. Tamás és Pethő az oklevél szerint a Chori nemzetségből származott Nagy Péter fiainak mondatnak. [1]) Ugyanezen évben még egy másik oklevélben is előfordul a Choóri nemzetség e két tagja, mely oklevél Gedi Nógrád megyei birtokkal foglalkozik. [2])

1366-ban Chóri Péterrel ismerkedünk meg, kinek Kozma nevű csóori jobbágyát Konth Miklós nádor a fejérmegyei gyülésen elitéli, mert a keresztesek Iszka nevü erdejét pusztitotta, miért is ezek panaszszal léptek fel ellene. [3]) 1376-ban azon oklevélben, mely a fejérvári keresztesek és Tamás fejérvári polgár között Dióst illetőleg fenforgó ügyről szól a királyi emberek között emlitetik Petrus literatus

---

[1]) Fejér. Codex Dipl. VIII. 3. 684. l.
[2]) U. o. 688. l.
[3]) U. o. IX. 3. 627. l.

de Chor, mely az előbb említett Chóri Péterrel teljesen azonos. [1])

1391-ben István nádor bizonyitványt ad arról, hogy a fejérvári keresztesek tiltakoztak Izka és Bark birtokuk elfoglalása ellen. Ezen birtokok birásában ugyanis többen a szomszéd birtokosok közül a nevezett conventet háboritották ezek között szerepelnek a „populos seu hospites de Chor" a csóri lakosok. [2])

1393-ban találjuk meg az első egyenesen a falura vonatkozó adatot azon oklevélben, melyet a veszprémi káptalan állit ki arról, hogy a Csoór vizén levő malom használatától, mely a fejérvári keresztesek tulajdonát képezte, a Szentgyörgyi testvéreket eltiltotta. [3])

1397-ben ismét egy uj tag lép a Chori nemzetség sorába Bertalan Chori Péter fia, ki mint királyi ember neveztetik meg a veszprémi káptalan által kiállitott azon oklevélben, mely a fejérvári keresztesek Gerenás birtokának elfoglalásáról szól. [4])

Egy 1411-ben kelt oklevél már több tekintetben nyujt tájékozást, megtudjuk ez oklevélből azt, hogy Csoóron a fejérvári káptalan is birt valami részbirtokkal; továbbá tájékozást nyerünk az akkori csoóri lakosokra nézve is, mert az oklevél a káptalan jobbágyait névleg is felsorolja. A fent jelzett évben ugyanis Perényi Imre nádor parancsa folytán István preczeptor kértére Tatárfalvai Erdeus György és Porkolás Márton de Zenthpeter alispányok megvizsgálják, hogy a fejérvári káptalannak csoóri részbir-

[1]) Fejér. Codex Dipl. IX. 5. 123. l.
[2]) U. o. X. 1. 732. l.
[3]) U. o. X. 2. 154. l.
[4]) U. o. X. 2. 500. l.

tokukon lakó jobbágyok névszerint Fyat Ambrus, Benedek és Máté, Zewke Ambrus, Besnew Tamás, Zabady Máté, Athyay Benedek, Vayay Mihály, Tewrewky Simon és Mihály, Keresztes Imre, Illéssy Bertalan Atthyay Péter és fia Péter Atthyay Barnabás jobbágyok Csoóron fegyveres kézzel Atthyay Barnabás korcsmájába berohantak és ott Mohay Balásnak a keresztesek tisztjének fiait Pétert és Mátét, a kik a keresztesek csoóri nemes curiájában laktak összekötve hajuknál fogva a földre teperték, megverték és ha jó emberek meg nem szabaditják meg is ölték volna.

1438-ban a Chóri nemzetség leszármazását tárja elénk azon oklevél, mely arról tanuskodik, hogy a fejérvári keresztesek conventje Gyanth nevü szőlőjét 32 arany forintért eladta Literatus András és Benedeknek. Ezen nevezett két nemes pedig Bertalannak, ki Péter literatusnak, ez Istvánnak, ez pedig Chóri Almasnak volt fia. [1]) Ime itt vanak összegezve a Chóri nemzetség összes ismert tagjai, kikkel eddig egyenként találkoztunk az eddig ismertetett okleveleken.

1439-ben pedig Chóri Imrével gyarapithatjuk a Chóri nemzetség ismert tagjainak számát, ki mint királyi ember szerepel egy a Szentgyörgyi Vincze Valentinianus fia István és a fejérvári keresztesek között támadt perben. [2])

1492-ben Csoórt már a Fajszi Ányos család birtokában leljük. Hogy mikor került e család tulajdonába azt miután semmi utbaigazitó adatot nem ismerek kimutatni nem tudom. A fentjelzett évben azon-

[1]) Fejér. Codex. Dipl. XI. 178 l.
[2]) U. o. XI. 229. l.

ban egy osztályos egyezség mint családi birokot emliti meg Csoórt. Ugyanis 1492. szent Lukács napján a veszprémi káptalan előtt megjelennek Fajszi Ányos János fia Ányos Ferencz és ennek fia Péter és leánya Ágota másrészről pedig az előbb emlitett Ferencznek testvére János jelentkezik és kölcsönösen megegyeznek az iránt, hogy családi birtokaikon megosztozkodnak, az osztály szerint Fajsz az ott lévő kőlakházzal, kerttel és halastóval, továbbá Vámos, Hidegkut az arácsi szőllők Jánosnak jutottak; az esztergári és lepsényi részek pedig és Mecsér, Balinka, Szent-György, Zernyebakonya, Csoór, Ányos Ferenczné és gyermekei Péter és Ágotháé lettek. (XCIII. okl.)

1499. év Csoór történetére vonatkozólag azon adatot tárja elénk, hogy ha nem is az egész Csoór, de annak egy része a fejérvári keresztesek tulajdonát képezte. Egy bérbeadási szerződés szerint, mely a jelzett év Szent-Háromság vasárnapján kelt a keresztesek conventje hűséges szolgálatai elismeréseül nyéki Gyak Balázsnak és nejének Anastasiának valamint ezek fiainak János, Máté és Péternek bérbe adja a Csoóron keresztül folyó Csabafő nevü vizen levő malmot és a hozzátartozó kuriát valamint az Iszkán levő birtok gondozását is reá bizza kikötvén évi haszonbér fejében három „Fejérváry weka“ buzát azonkivül a tizedszedés alkalmával a konvent emberét tartozik ellátni vizzel, asztallal, tüzifával, tálakkal és fazekakkal, valamint törölközőkkel is. (XCIV. okl.)

Amint már 1492-ben is emlitettem Csoór a Fajszi Anyos család kezébe került. Fajszi Ányos Ágotát, Fajszi Ányos Ferencz leányát pedig nőül vette Dobokai Sárközy Pál; e házasság révén azu-

tán a Sárközy család ül bele az összes Fajszi Ányos birtokokba. Ulászló király ugyanis 1511-ben Fajszi Ányos Ferencz összes fejérmegyei birtokait közöttük Mecsért, Balinkát, Szent-Györgyöt, Csoórt, Zernyebakonyát Ányos vejének Dobokai Sárközy Pálnak és nejének Fajszi Ányos Ágotának adja. Ugyanezen évben az adományosokat a keresztesek conventje az adományozott birtokokba be is vezeti. (XCV. okl)

1541-ben Lipót király leveléből látjuk, hogy Csoór ujra adományozás tárgyát képezi. Lipót király figyelembe véve Fejérvár polgárainak érdemeit másrészt pedig, hogy a várost a Podmaniczkytól szenvedett károkért némileg kárpótolja, megengedi, hogy a fejérvári polgárok a Palota várához tartozó Chorvai, Gyór, Esthemer birtokokat, melyeket az idő szerint Podmaniczky bitorolt, elfoglalhassa és azokat minden hozzátartozókkal, jövedelmekkel háboritatlanul birhassák, mig Palota vára akár ostrom, akár más uton a lázadóktól ő Felsége birtokába nem kerül; de mihelyt a vár visszafoglaltatik a Felség akaratja az, hogy a polgárok a fent emlitett javakat azonnal átadja Móré Mátéuak és Lászlónak mint a kiknek Palota vára és tartozékai jogos tulajdonát képezik.

Van a birtokomban egy régi birtokösszeirás, a mely a homonnai Drugeth, a gersei Pető, a telekesi Török, a gyöngyösi Nagy és Szalai család birtokait sorolja fel. E birtok összeirás ideje körülbelül a XVI. század második felére tehető. Ebben Csoór mint a telekesi Török család birtoka szerepel.

Ezen adatok után egész a XVII. század második feléig Csoórról semmi biztos adatot sem találunk, kiknek tulajdonába került, kiknek a kezén ment

keresztül semmi nyomra vezető adat nincs. A XVII. század vége felé azonban ugy a váczi káptalan de különösen a garam-szent-benedeki convent levéltárának regesztái már bő anyagot szolgáltatnak a kutatónak. Elsőnek a váczi káptalan regestái között talált két év nélküli adatot közlöm, mely az Orosztonyi és Fejérvári családdal foglalkozik.

Orosztonyi László saját Szántó Borbála, Anna és Farkas nevében ellentmond azon felvallásnak, melyet a nevezett nők a fejérmegyei Csoórt illetőleg a váczi káptalan előtt Fejérvári Pál és neje Nagy Agnes javára tettek. Gál Györgyné, született Fejérváry Eleonora Csoóron Fejérmegyében levő birtokrészét eladja Fejérváry Józsefnek 140 frtért 100 birkáért és 4 drb tehénért; egyszersmind ellentmond Fejérváry Tamásnak a miért az bizonyos birtokot Nedeczky Józsefnek adott át a veszprémi káptalan előtt.

A garam- szentbenedeki convent levéltárának regesztái már sokkal több adatot tartalmaznak, ezeknek nagy része szintén a Fejérváry családot emliti mint csoóri birtokost, ugy látszik azonban, hogy a Csák család is igényt tartott Csoórra A regeszták időrendben összeállitva a következőkről adnak felvilágositást:

1699. Fejérváry György, Imre, Sándor, és Ádám tiltakoznak Fejérváry Zsigmond ellen, ki fejérmegyei Csoóron levő jószágokat 800 frtért Ráty Istvánnak és nejének Vizkelety Évának eladta. Prot. U 131. lap.

1735. Csák Zsuzsanna, Baranyay Zsigmond hitvese nővérével Csák Erzsébettel egyetemben a csoóri jószágok ügyében Gamhakell Mihályt meghatalmazottjának vallja. 153. csomag 68. sz.

1744. Illovay Mária, saját férjétől Fejérváry

Imrétől nemzett fia Fejérváry Simon nevében a csoóri birtokát illetőleg Amade László báró ellen meghatalmazottat vall. Prot. C. C. 193. l.

1746. Fejérváry Magdolna, Simonyi Mihály hitvese Fejérváry Pál fiának Farkasnak Csoórra való beiktatása ellen tiltakozik. 77. csomag 4. sz.

1746. Fejérváry Magdolna, Simonyi Pál özvegye ugy is mint gyermekeinek gyámja Fejérvári Miklós fiának Pálnak egész Csoór birtokába való beiktatása ellen óvást tesz. 154. csomag 89. sz.

1746. Özvegy Simonyi Mihályné, Fejérváry Imre és Zsolnai Éva leánya, ugy is mint fiának Farkasnak s leányainak Anna, Márta és Juliannának gyámja visszaveszi a meghatalmazást, melyet Csoór ügyében testvérének, Fejérvári Pálnak adott: 154 csomag 91. sz.

1750. Fejérvári Simon, Imre és Morvay Mária fia, tiltakozik azon határolás ellen, melyet több csoóri közbirtokos Amade Lászlóval egyetemben Csoór és Iszkaszentgyörgy között eszközöltek Prot. D. D. 136. l.

Az ismertetett regestákban szereplő Fejérváry család után házassági összeköttetés révén a szolga-egyházi Marich család jutott Csoór birtokába, majd pedig e család utolsó leány sarja Mária fiustittatván s nőül menvén magyarszőgyényi Szögyényi László-hoz, ki azután nejének praedicátumait is saját neve mellé vévén első tagjává lőn a szolga-egyházi Szögyényi Marich családnak.

A szolga-egyházi Marich családra vonatkozólag Nagy Iván Magyarország családai czimű műve nyomán a következőket közlöm. A család Fejérvármegyei adományos nemes család, melyből Marich Tamás aranysarkantyús vitéz cs. kir. kamarás és udvari

tanácsos született 1746-ban, 1780-ban Fejérmegye főszolgabirája, majd pedig első alispánja lőn s mint ilyen 40 évig hivatalcskodott meghalt 1831-ben okt. 14-én 86 éves korában. Nejétől románfalvi Fejérváry Katalintól fia István-Dávid született 1777. decz. 30-án. 1795-ben szintén Fejér megyénél mint tisz-

Szolgaegyházi Marich István Dávid.

teletbeli aljegyző kezdi hivatalos pályáját és e megyénél mint aljegyző, főszolgabiró, másod-alispán, 1813-ban első alispán 1832. évig hivataloskodot és e közben az 1805, 1825, 1830 és 1832-iki országgyüléseken mint Fejérmegye követe vett részt; ismert

tapasztaltsága és higgadt éles belátásánál fogva a Sárviz lecsapolásánál a királyi biztosság tagjául és a sárvizi ugynevezett nádorcsatorna társaság központi bizottmányának elnökéül választatott, ugyancsak 1811-ben cs. kir. kamarássá neveztetett. Nem kevesebb érdemet szerzett 1811—1832-ig mint Székesfejérvár sz. kir. városánál működött kir. biztos. 1836-ban Liptó vármegyének főispáni helyettessévé neveztetvén e méltóságától saját kérelme folytán felmentetett; de a következő 1837. évben márcz. 31-én Torna, 1841. szept. 16-án Győr, 1845-ben pedig Veszprém vármegye főispánságával tiszteltetett meg s ez utóbbi alkalommal egyszersmind cs. k. val. belső titkos tanácsossá neveztetett. A veszprémmegyei főispánságot köztisztelet mellett viselte 1848 ig. A legujabb időkben az alkotmány visszaállitása hajnalán 1860. ápr. végén ismét Veszprémmegye főispánjává neveztetett ki, azonban előre haladt kora miatt saját kérelme folytán e meltóságtól a Felség által felmentetvén 1860. évi nov. 26-án a Szent István király rend középkeresztjével diszitetett föl.

Nejétől tapolyai és krajovai báró Kray Franciskától egyetlen fiusitott leánya Mária csillagkeresztes hölgy m. szögyényi Szögyény-Marich László alkanczellár hitvese lett. A család czimere a czimerpaizs kék udvarában repülésre készülő madár csőrében galyat (vagy irótollat) tartva.

E ponton jönnek érintkezésbe a Marich és a Szögyényi családok s a fentemlitett házasság folytán egybeolvad e két ősi nagynevü nemesi család. A Szögyényi családra vonatkozó főbb adatokat a következőkben összegezem; a legelső ismeretes tagja e családnak Szögyényi Szeifrid 1255-ben emlitetik s

mint Fejérmegye főispánja szerepel. Két oklevél is megemlékezik róla a mondott évben; az első Kezu a mai Budakeszi adományozását tárgyalja, a másik pedig az esztergomi polgárok és a fejérvári káptalan között fennforgó vámfizetési ügygyel foglalkozik, melyben Szögyényi Seifrid mint biró szerepel.

1272-ben Seweredi helyesen Seifrid fiát Pétert mint királyi embert emliti egy oklevél; [1]

1280-ban Marczel fia Miklós és testvére Severéd Ibran földét kapják Kun László királytól [2] s ezen adományozás 1286-ban két izben is megerősittetik sőt 1296-ban III. András is jóváhagyja azt 1282-ben Marczell s Seweredről birunk tudomással; 1297-ben Szögyényi Seifrid fiával Erdő comessel ismerkedünk meg, kit ez évben két oklevél is felemlit az egyik a keresztesek esztergomi conventjének bizonyságlevele, mely arról tanuskodik, hogy Némethi helységről az esztergomi káptalan javára lemondott, a másik oklevél pedig bizonyos peres ügyben való kiegyezésről beszél, mely kiegyezés foganatositásáról még 1300-ban is tétetik emlités. Az előbbi oklevél ismertet meg bennünket a Szögyényiek ős nemzetségével, mert abból tudjuk meg, hogy a Szőgyényiek a de genere Gyulazumbur a Gyulazombor nemzetségből erednek. [3]

A Szőgyényiek őseiről s eredetéről megemlékezve a család teljesen ismeretes leszármazását röviden a következőkben ismertetem csupán csak a fiukat emlitve fel. Ferencz (1641—1705) ennek fia János Máté és Ferencz, János Máté fiai Imre, Lőrincz és József, Imre fiai Ferencz és Zsigmond

[1]) Fejér. Cod. Dipl. V. 2. 38. 1.
[2]) Fejér Codex Dipl. V. 3. 317.
[3]) Árpádkori okmtár X. 287. 1.

ennek fia László; ennek gyermekei pedig László, Róza, Gyula († 1862.) Géza, Julianna, Franciska, Mária, Ferencz. A fentebb emlitett József fiai voltak József, Lőrincz, Sándor, Gábor; Lőrincznek fiai Zsigmond és Béla; Sándornak fiai István és János; Gábornak fiai pedig Emil, Jenő és Lajos voltak. [1]) A régi nemes család valamennyi tagja tevékeny életét a közügyeknek szentelte s mindegyik magas méltóságokra jutott, mindenkor a legmagasabb kitüntetéseket nyerte el fáradhatlan munkásságáért. A család egyik kiváló tagja volt László, ki Pesten 1806. jan. 2. született, Már atyja Zsigmond is nagy nevet vivott ki magának ritka műveltsége és nagy tudománya által s igy fia is atyja nyomdokain haladt. Pestmegyénél kezdte hivatalos pályáját; 1841-ben nádori itélőmester, 1844-ben a m. kir. udvari kanczellariánál referendarius cs. kir. kamarás, majd m. kir. helytartósági és val. belső titkos tanácsos; a m. tanulmányi biztosság elnöke és végre m. kir. udvari alkanczellár lett, mely utóbbi méltóságról 1848-ban a m. ministerium felállitása és a m. udv. kanczellária feloszlása után lelépett. Később 1851-ben a birodalmi tanács felállitása után ebbe hivatott meg és 1860-ban a megerősitett birodalmi tanácsnak alelnöke volt, midőn több magyar hazafi elvtársával a magyar alkotmány visszaállitása mellett erélyesen küzdvén azon évi október 20-án a m. udv. kanczelláriának ujabbi visszaállitásával második magyar kir. udvari kanczellárá neveztetett ki, mely állásról azonban utóbb az országgyülést feloszlató legfelsőbb leirat keletkeztével b. Vay Miklós első udv. kanczellárral együtt önként lemondott s hiva-

[1]) Nagy Iván Magyarország családai.

A Szögyényi-Marich család urilaka Csoóron a 70-es években.

talt csakis az alkotmány visszaállitása után fogadott el, midőn egyenesen a király kivánatára Fejérvármegye alkotmányos főispánja lett, mely hivatalát 1883-ig viselte; 1883-ban márcz végén a főrendiház elnöki székére lépett később a főtárnokmesteri majd pedig az országbirói méltóságra emeltetett. Kitüntetései közül a Szent István rend középkeresztjét 1854. ápr. 22. kapta; 1875-ben ehhez még a Lipót rend nagy keresztje járult; majd pedig a főrendiház elnökségéről lemondva agg kora miatt 1885. év végén kitüntetéseinek koronájául az aranygyapjas renddel diszitette őt fel az uralkodó kegye. 1885. óta a magyar tud. Akadémiának is igazgató tagja. Neje a már előbb méltatott Marich István Dávidnak fiusitott leánya Mária volt; ennek következtében férje 1854. jul. 31-én majd ujólag 1862. jan. 22-én kelt királyi magyar oklevélben ősrégi nemes családi nevének és czimerének a fiágon kihalandó szolga-egyházi Marich nemzetség régi nemesi czimerével vezeték és előnevével való egyesitését nyerte, úgy, hogy ő s ezen házasságból lett és leendő mindkét nemű gyermekei és utódai ezentúl magyarszögyényi és szolga-egyházi Szögyény-Marich nevezettel s az egyesitett czimerrel élhessenek.

Csoórott van róm. kath. plebánia és templom; a helv. vallásuak is birnak tenplommal és pappal.

A kath. plebánia eredete valószinüleg igen régi, mert már 1332—37-ben mint plebánia szerepel a pápai adószedők összeirásában s Kelemen plebános 35 pensát fizetett pápai adó fejében. 1344 ből is van adatunk a csoóri kath. templomra vonátkozólag. A mondott évben ugyanis VI. Kelemen pápa a templomot látogató hivek számára, ha a bucsú elnyerésé-

hez kötött feltételeknek eleget tesznek egyévi és negyven napi bucsút engedélyez. Megtudjuk ez oklevélből továbbá azt is, hogy a templomot Tamás liptói comes épitette, s hogy szent Péter apostol tiszteletére volt szentelve.[1]) A róm. kath. plebánia 1788-ban állitatott ujra; kegyur a vallásalap A plebánia jövedelmének gyarapitására Csoór jelenlegi birtokos urai a Szögyény-Marich és Nedeczki családok 40 hold földet ajándékoztak.

Plebánosok voltak; Páter László carmelita, Grain Szaniszló, Pap Ferencz, Gaál Ferencz, Vajland András, Palkovits János, Venos Imre, Saly Pál, Vinis Ferencz, Fliegler György

A ref. egyházra vonatkozólag semmi közelebbi adattal nem birok, sem a működő lelkészek névsorát nem tudom.

Lakosok 1498. évben: lásd. I. köt·t 369—372 lapokon.

1696. Lakosok. Biró: Nemes István, Tondeli Adám, Tóth Gergely, Szurok Pál, Takács Benedek, Molnár István, Szemeney György, Faragó Péter, Posgay György, Gál Samu, Csizmadia György, Kovács István, Balogh György, Pap András, Németh Máté, Keszegh József, Varga István, Farkas Gergely, Pap Mihály, Száraz Péter, Horváth Ferencz, Varga Péter.

1720. Lakosok: Pap András, Szabó Ferencz, Szurok Pál, Posgai Imre, Balogh György, Keszeg János, Kovács István, Csizmadia György, Szemennei György, Berta Mihály, Varga István, Posgai György, Bedegei János, Horváth János, Pap Mihály, K. Varga István, Zsidó György, Nemes Ferencz, Bujdosó János, Balogh György, Szurok István, Balogh István.

[1]) Theiner Mon. Vaticana I. 667. l.

CSŐSZ.

Csősz község a megye dél-nyugoti részén Tácz és Soponya között fekszik. Az oklevelek legelőször 1276-ban hozzák felszinre Csősz nevét.

IV. Kun László király parancsára a székesfejérvári keresztesek Sister comes fiait Csúz földébe bevezetik s azt körülhatárolják. Az oklevél jan. 3-án kelt s ennek nyomán megismerkedhetünk Sister comes fiaival Izsák, Benedek, Pál, Lex és Lászlóval, kik mint adományosok szerepelnek; megtudjuk továbbá azt is, hogy Csősz birtoknak csak felét kapták Sister comes fiai, a másik fele pedig a királyi tárnokok tulajdonát képezte; a legfontosabb azonban, mit ez oklevél elénk ad, a megtartott határjárás, mert ez úgy Csősz helyrajzi fekvésére, mint a szomszéd birtokok és birtokosokra nézve érdekes feljegyzéseket tartalmaz. Mint fontosabb határok szerepelnek: a bögödi nemesek földje „Mugsar" nevű tó, Eleusar tava, Supuna, a mai Soponya, Wepsen, a mai Lepsény. [1])

1277-ben László király Csősz földterület azon részét, mely azelőtt kir. tárnoki birtok volt Syster fiának Benedek mester fejérvári kanonoknak, testvérének Pálnak és utódainak adományozta, a miért ez őt a koronázás alkalmával felöltöztette s ezen ajándékozást az elődök által is gyakorolt és szentesitett régi szokással indokolja, hogy a ki a koronázás ünnepélyén a királyt öltözteti az bizonyos birtokkal jutalmaztassék meg. Ezen adományozás alkalmából új határjárás tartatik; miután az ily határjárások helyrajzi történelmünkre különösen el-

[1]) Hazai okmtár I. 65. l.

pusztult s feledésbe ment helyeknél nagy fényt deritenek: közlöm e határjárást egész terjedelmében „. . . Chuuz nevü föld határai pedig következőleg különböztetnek meg: keletről a Bugud — bögödi nemesek földjének dombjai mentén a hátulsó tó, mely közönségesen Mugsár mögsárnak neveztetik, jő az ember a nagy szigetbe, ennek partján van két határdomb, melyek egyike a Chuuzi királyi földet, másika az udvarnokok földjét határolja. Innét menve eléretik a külső tó, mely közönségesen Eleusaar-nak neveztetik. Ezen tó nyugati oldalán ismét van két halom; innét egyenes irányban haladva egy hegyecske mellett ismét van két domb, honnét a sik földön tovább menve hasonlókép két halom áll; innét egy szántóföld végéhez érve hol szinte két domb áll, jő az ember az országutra, innét a mezőre hol ismét két domb található, végre a szántóföldön és rónaságon keresztül egyenesen Supuna Soponya földjét érintve eléri Wepsem Lepsény földjének határát. [1])

1278-ban a vasvári Szent-Mihályról nevezett káptalan jelentést tesz László királynak, hogy Ibed fiainak Rajnáldnak és Jaaknak Csősz földébe való beigtatatását a határok kijelelésével együtt elvégezte.

1291-ben III. András király megemlékezve arról, hogy Ibed fiai Rajnáld és Jaak már IV. László királytól kérték Csősz földét a király erre utasitá a vasvári káptalant, hogy járja be az emlitett birtokot s tegyen az eredményről jelentést; a megbizott káptalan 1278-ban be is terjesztette már előbb ismertetett jelentését, melynek értelmében Rajnáld és Jaak a kért birtokba bevezettettek; most III. András előd-

[1]) Cod. Dipl. VII. 2. 54. l.

jének ezen adományozását átirja és jóváhagyja tekintetbe véve a nevezett testvéreknek Ausztriai Albert ellen viselt háboruban szerzett érdemeit. [1])

Ezekben foglalható össze a Csőszről szóló régi oklevelek tartalma. A XVII. század második felétől kezdve azonban már sokkal több és bővebb felvilágositást nyujtó adatokkal rendelkezünk. Dr. Molnár Béla ügyvéd birtokában van a Molnár család néhány okirata, mely család szintén a csőszi közbirtokosság közé tartozott s igy az iratokban számos Csőszre vonatkozó adat is található. Megtudjuk azt, hogy miként került e birtok vétel utján a Márkus, majd pedig házasság révén a Molnár család kezébe.

1665. jan. 6-án megjelennek a veszprémi káptalan előtt Csiszár Gergely, Vörös György és András és bizonyos terheik és kötelezettségeik kiegyenlitése végett a fent nevezettek valamint Vörös Mihály is az előbbieknek fivére Fejérmegyében lévő Tácz és Soponya között fekvő Csősz nevű pusztai birtokukat Márkus Péternek és hitvese Bagoly Erzsébetnek, ezek törvényes utódainak Gergely, János, Péter, Zsuzsanna és Ilonának valamint Márkus Péter fivérének és ezek mindkétnemü utódainak 45 birodalmi tallérért elörökitik. 1694-ben a veszprémi káptalan Márkus Péter utódait Márkus Jánost és Ilonát Ivó István özvegyét a megvett birtokba beiktatta. E beiktatásnál mint nádori emberek Szentmiklósi Szőke Mihály, Csajághy Ferencz, Baditz Péter szerepeltek, a meghivott szomszédok között találjuk : Salamonváry János Veszprém- és Fejérmegye assessorát, Szabó Andrást, Dobroviczay Sáfár Miklóst, Devecsery István polgárdi jegyzőt, Patay András táczi predikátort,

[1]) Fejér Cod. Dipl VII. 2. 289 l.

Sárközy János a Zichy grófok palotai uradalmának ispánját. Vecsey Pál polgárdi lakost, Csögör Istvánt és Kelemen Istvánt Soponyáról végre Balassa Benedeket, Kiss Istvánt és Nagy Jánost Táczról. Ez alkalommal gróf Zichy Imre és István a beiktatás ellen tiltakoztak.

A Márkus család tagjai a török uralom alatt Csőszről elszéledtek, de birtokjogukat a távolból is fentartották s a földeket miveltették. Később Salomváry-nak a királyi donátió megnyeréséért fele pusztát igérték azon feltétellel, hogy ha Salomváry mag nélkül hal meg, az általa birt fele rész visszaszáll Márkus Péter utódaira, Salomváry meg is nyerte a donátiót, a miért is a fele pusztát a Márkus családtól megkapta, utóbb azonban az egész puszta az ő kezeibe jutott. Salomváry utód nélkül halt meg, de azért a feltétel értelmében nem adta vissza az általa birt fél pusztát a Márkus családnak, hanem özvegyét Kéri Kiss Sándor nőül vevén ez ült bele egész Csőszi birtokába.

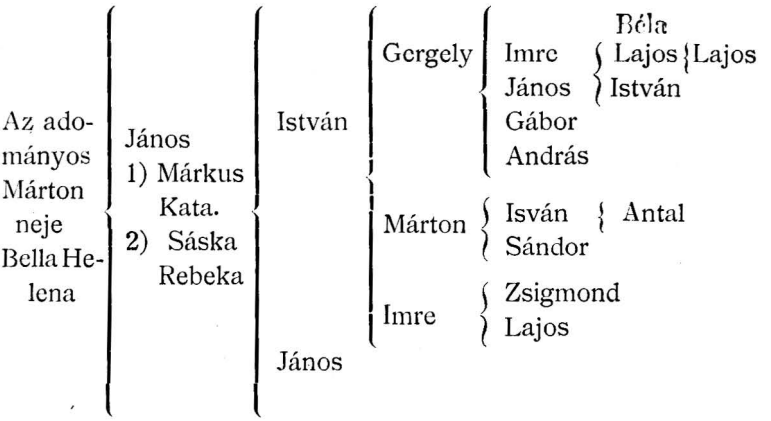
Azonban a pusztát megvevő Márkus Péter Gergely fiának János unokája Csőszön tiszttartó lett s mint ilyen a kellő okmányokat mind beszerezte azután a XVIII. század elején per utján a Kiss családtól a puszta felét családjának megszerezte. Ekkor azután a Márkus család többi tagjai is Csőszre jöttek lakni s a Kiss családot ujólag perbe fogták mig végre is egyesség utján az egész határ $^5/_8$ része a Márkus családé, $^3/_8$ része pedig a Kéri Kiss családé lett. Ezen egyezségről mely a 1776—77. évben kötetett, a dr. Molnár Béla ügyvéd urnál levő s Csőszivel foglalkozó határper iratai között is tétetik említés. [1]

[1] Zách Fejérmegye.

1786-ban Csősz birtoknak a Márkus családot illető része házasság kapcsán a Molnár család birtokába jut, ugyanis Molnár János, kinek első neje Márkus Kata volt a fent jelzett évben Csőszre jött, a mely birtokot neje révén vette tulajdonába. A Molnár család adományos nemes család volt, nemesi oklevele I. Leopold alatt 1658. nov. 12-én kelt; kapta pedig a nemességet Molnár Márton, neje Bella Helena, Katalin leányuk és Bella Péter, Molnár Mártonné testvére. A család nemesi oklevelét 1659. év márcz. 31-én Sopron megyében ki is hirdették; 1767-ben junius hó 22-én Győrmegyében is publikáltatott a nemesség, majd pedig ugyanezen év augusztus 18-án Sopron megye Molnár János és fiainak Istvánnak és Jánosnak kértére kiadott egy nemesi bizonyságtévő levelet, a melyet 1767. decz. 16-án ki is hirdettek. Amint a család tagjai más megyébe költöztek iparkodtak nemességöknek ott is érvényt szerezni igy 1818. szept. 14-én Fejérmegyében, majd pedig 1841-ben nov. 2-án Veszprémmegyében mutatták be nemesi oklevelöket. Családfájuk a következő:

A Molnár család czimere.

1819-ben a csőszi közbirtokosság nevében Nemes Pap Szabó István, Molnár Márton és Vörösmarty István mindannyian csőszi pusztai közbirtokosok gróf Zichy János ellen határpert inditanak a székesfejérvári alispán előtt. A per tárgyát az képezi, hogy ott hol a csőszi és táczi határ érintkezik egymással a tácziak mintegy 25 holdnyi területet elfoglaltak Csősziből s a csősziek beleegyezése nélkül uj határjelket raktak le. Mindkét fél külömböző időkből való tanuvallomásokkal igyekszik bizonyitani a maga igazát. Egy 1724—25. évi tanuvallomás igazolja, hogy a határok már régen ugy állottak, mint jelenben csak az ugynevezett Aszó-völgy egy részén tétettek 1780-ban uj határjelek, addig egy Polgárdiról Csőszre vivő ut képezte a határt. 1771-ben a csősziek beleegyezésével ujitattak fel a határjelek; 1774-ben azonban a csősziek a határt a táczi földekre nyomták ettől akkor el is tiltattak, a miről hiteles bizonyitvány is van; ezen bizonyitvány és több tanuvallomás és más egyébb körülmények is megerősitik azt, hogy az Aszó-völgyi uton felül levő föld a tácziak birtokához tartozott. 1794-ben

és 1813-ban ismételve határjárást tartottak s a határjelek felállitása ellen senki sem emelt szót. A per egész 1831-igy huzódott, midőn is uj vizsgálattétel végett visszautasitatott az illetékes birósághoz ; miután már az első fórum a Zichy grófokat felmentette.

A Márkus, Molnár és Kéri Kiss családok révén számos más család is szerzett magának birtokot Csősz pusztán. A székesfejérvári káptalan, mint hiteles hely protocollumainak kivonatai 1833-tól kezdve csaknem minden évben számos birtokeladásról emlékeznek meg, a melyek mind sok érdekes adatot nyujtanak a birtokos családok rokonságára, összeköttetésére vonatkozólag. 1833-ban jul. 15-én nemes Csonka János csőszi közbirtokos Csősziben levő 22 öl hosszu és 8 öl széles belső fundusát több házzal együtt eladja nemes Balogh Jánosnak 900 frtért.

1834. okt. 27. Vida Erzsébet, Örsi Ferenczné és Zsuzsánna Huszár Péterné csőszi kuriájukat, melyet már anyjuk szül. Márkus Judit néhai Puskás Jánosnak eladott, ennek utódjának Puskás Imrének és hitvesének Molnár Zsuzsannának 75 frtért eladják. Ugyanezen Puskás Imre megveszi még Varga András és neje Csonka Sára csőszi kuriáját is 85 frtért.

1838. decz. 15-én Ns. Török Mihályné szül. Molnár Juli csőszi birtokát 277 pengő frtért eladja özv. Molnár Gergelyné szül. Rácz Juliannának. Ugyanezen év decz. 16-án Kozma Mihály eladja csőszi birtokát Puskás Józsefnek 867 váltó frtért.

1839. jan. 2. Török Mihályné szül. Molnár Juli csőszi birtokát Márkus János, István, Mihály és Sándor testvéreknek és Márkus Péternek, Balogh Évának Márkus Gergely özvegyének eladja 596 frt 3 kr. vételárért.

1839. ápr. 6-ki feljegyzés szerint Huszár István bognár mester csőszi birtokrészét eladja 3124 frtért Márkus János, Péter és Gergelynek illetve Márkus János fiainak János, István, Mihály, Sándornak valamint a fenti Márkus Péternek és Péter, János, Imre, Dániel nevü fiainak egyszersmind Juli, Zsuzsa, Klára, Erzsébet nevü leányainak végre Márkus Gergely özvegyének ns. Balogh Évának és István, Gábor fiainak továbbá Sára leányától Molnár Józsefnétől való István és Julianna unokáinak és végre Klára leányának. Ezen oklevélből a Márkus család leszármazása és szétágazása is teljesen levezethető. 1839. ápr. 22. Balogh Sándor és Balogh Zsuzsa, özv. Balogh Istvánné, Balogh Mária Nagy Jánosné csőszi birtokukat ns. Molnár Gergelynének 160 frt örök áron eladják; ápr. 24-én Molnár Juli Török Mihályné és Csonka Sándor szerepelnek mint eladók, a vevő pedig Puskás Imre a vételár 1458 frt. Ugyancsak Puskás Imre megveszi özv. Bodó Mihályné szül. Tóth Judith és Tóth Istvánné szül. Tóth Julianna birtok részét is 320 frtért. 1839. aug. 17-én pedig Balogh Mihály válik meg csőszi birtokától 160 frtért s átengedi azt Virág Istvánnak.

A már gyakrabban emlitett Puskás Imre 1840-ben ismét mint vevő lép fel és Jónás Zsuzsanna és Kis Anna csőszi részét veszi magához 987 frtért.

1841-ben Hentz Mihályné szül. Felnagy Éva engedi át csőszi részét Szives Péternek 200 frt vételárért. Ugyanezen évben Molnár Imre is szerzett földbirtokot Csősziben megvévén 122 frtért ns. Péczeli Miklós Éva ns. Németh Antal hitvesének csőszi részbirtokát.

1842-ben Szántó Ferenczné szül. Szalay Sára

adja el csőszi földjét özv. Molnár Jánosnénak szül. Rácz Juliannának 180 frtért.

1843-ból két eladás van feljegyezve ugy mint Kiss-János eladja csőszi részét Márkus Istvánnak 1615 frtért; és Balogh Mihályné Péczeli Miklós Katával egyez meg 400 frt vételárban.

Ezekben foglalhatók össze mindama feljegyzések, melyekből ugy a birtokviszonyokra, mint az egyes birtokos családok szétoszlására nézve némi képet alkothatunk magunknak s láthatjuk, hogy miként tünt le egy régebbi birtokos család, miként jött helyébe uj, mint vándorolnak az apró birtokrészek házasság révén kézről kézre s lassan-lassan hogy tagositgatták a szét szórt darabokat.

A pusztát ma is közbirtokosság birja.

Nem lehet megemlités nélkül hagynom Nemeskéri Kiss Sándor és neje pészaki Bajzáth Franciska csőszi birtokos család nagylelkü alapitványait, melyeket különféle nemes czélokra nevezetesen: szegények, betegek, özvegyek, árvák, tanitók, lelkészi javadalmazás, iskolákra stb. stb. bőkezüleg hagyományozott és a székesfejérvári káptalan kezelése alá helyezett. Az alapitványok részletezése olvasható a püspöki hivatal által 1894-ben kiadott „Elenchus piarum fundationum per venerabile Capitulum ecclesiae cathedralis Albaregalensis administratarum.“ 30—36 lapokon.

Az alapitványok tőkéi összegezve kitesznek 46310 frt. és 1050 cs. kir. aranyat; azonkivül amit a káptalan kezel, hagyományozta székesfejérvári házát a hozzátartozó rétekkel és földekkel együtt.

Kath. hitvallású lakosai a nagy-lángi róm. kath. plebániához tartoznak, mint anyaegyházhoz.

A helvét vallásuak eklézsiájának keletkezése a

Márkus családdal van összefüggésben, e család ugyanis helvét vallásu lévén gyermekeik nevelése végett a losonczi iskolából 1759-ben tanitót hozatott: az első után még több tanitó müködött itt, mignem 1786-ban jun. 22-én Bora Sámuel előimádkozó végre rendes lelkész lett s ez időtől kezdve a csőszi helvét egyház anyaeklézsia lett. [1])

CSURGÓ.

Csurgó falut Fejérmegye délnyugoti részén Magyar Almás, Bodajk és Iszka-Szent-György közelében találjuk. Nevét minden valószinüség szerint a falu közepén még ma is fennálló folyton csurgó forrástól vette; különben is e környék ásványos vizekben gazdag s vizei a bodajki s mohai vizzel egyező összetételüek. E falu első birtokosairól nem sokat tudunk; egyidőben birták a keresztes vitézek is, majd Csókakő várához tartozott s a Hochburg család szétágazása folytán a gróf Berényi ezután a gróf Perényi majd pedig vétel utján a gróf Károlyi család tulajdona lőn. Mindezekről bővebb tudomást a Csurgóval foglalkozó oklevelekből szerezhetünk.

Az első oklevél, mely Csurgót felemliti 1227-ből való. Ez évből származik Dyonisius nádor egy itélő levele, a mely szerint a fejérmegyei Csurgó földjét Ellu pesti archidiacon és testvére Ottmár ellenében Rajnáld comesnek itéli oda. [2])

1236-ban is adományozás tárgyát képezi Csurgó. IV. Béla székesfejérvári várhoz tartozó Csurgón 2 ekényi földet, egy malmot, kaszálót és szőlőmive-

[1]) Zách Fejérmegye

[2]) Fejér Cod. Dipl. VII. 1. 217 l.

lésre alkalmas 40 hold földet adományoz bizonyos Uhmand nevü betelepült idegennek.

1255-ben IV. Béla király a Győrmegyében fekvő Abda és Fiszegh községek vámszedési jogát szabályozván és megujitván erről szóló oklevelének végső sorában Csurgót is megtaláljuk, mint keltezési helyet. [1])

1324-ben a keresztes vitézek Csurgón való birtoklására vonatkozólag már bővebb adatokat találunk; megtudjuk azt, hogy Csurgót a keresztesek II. Endre királytól kapták adományul és ezen adományozást Róbert Károly 1324-ben átirja és jóváhagyja, Róbert Károly ezen okleveléről a székesfejérvári káptalan a fent jelzett évben a keresztesek rendjének kérésére hiteles másolatot ad ki s ez szolgáltatja nekünk mind eme fent elmondott adatokat. [2])

1440-ben Csurgóval, már mint Csókakővár tartozékával találkozunk, hogy ki és mikor csatolta a várhoz e birtokot arról semmi adat nem maradt fenn. Midőn Erzsébet 1440 ben elhalt férjének Albertnek a Rozgonyiak számára kiadott adománylevelét megujitja, mely okmányt a fejérvári káptalan is átirt, egyszersmind felsorolja a Csókakő várhoz tartozó jószágokat. Csurgóról a következőket olvashatjuk: „Csurgó az ottani malommal és halastóval nem különben Csurgóhoz tartozó Vinner (Vinár) pusztával és három malommal.“

1453-ban és 1458-ban V. László és Mátyás adománylevelei csak megerősitik azt, hogy Csurgó csakugyan Csókakőhöz tartozott mert e fentemlitett adománylevelek mindegyikében ugy emlittetik, mint a várhoz tartozó falu. Csókakővár tartozékát képezte

[1]) Fejér. Cod. Dipl. IV. 2. 324. l.
[2]) U. o. VIII. 2. 588.

még ezután is hosszu ideig ; 1562. és 1604. között ugy látszik azonban, hogy a király el akarta venni a vártól s másnak akarta adományozni ezt pedig azon oklevélből köketkeztethetjük, a mely szól, hogy Nádasdy Ferencz Tamás nádor fia Vasvármegye főispánja, ki a jelzett időben Csókakő várát is birta a győri káptalan előtt tiltakozik az ellen, hogy az ő birtokán levő várhoz tartozó Csurgó falut Kapornoki Deák Ferencz a királytól megkapja. Ugyancsak a Nádasdyak birtoklása idejéből 1662-ből van a moóri levéltárban egy Urbarium, mely a Csókakő várához tartozó lakott és lakatlan falvakat sorolja fel, a lakottak között megtaláljuk Csurgót, mely 34½ jobbágy telekkel bir.

1678. és 1688. közötti időből, midőn Széchenyi György kalocsai érsek volt Csókakő ura, a vár birtokait képező falvak összeirásában Csurgóról a következő feljegyzést olvashatjuk: „Csurgó falu. Fejérvártól 2, Csókakőtől 1 mértföld azelőtt lakott, most elpusztult.“

Még Csókakő legutolsó adományozásánál is, 1691-ben midőn I. Lipót király a koronára szállt csókakői uradalmat báró Hochburg János főhadiszállitónak adja, megtaláljuk az adománylevélben felsorolt falvak között Csurgó nevét is, e falvak pedig mind a csókakői uradalom részeit képezik.

Ezen emlitett adományozás folytán Csurgót, mint az adomány tárgyát képező vár tartozékát a Hochburg család egyenes ágának kihaltáig a Hochburgok fiutódai birták. 1752-ben azonban, midőn a család fitagjai elhaltak a női ágon rokonságba jutott családok a nagyterjedelmü birtoktesten megosztozkodtak. Ezen osztozkodás alkalmával Csurgó falu több más

birtokkal egyetemben Hochburg Anna Máriának, Hochburg János Domonkos leányának, Karancsberényi Berényi György nejének jutott. Berényi György leányát Berényi Klárát elvette Perényi Ignácz báró. E házasság révén jutott Csurgó a Perényi család birtokába, mely család közel 60 évig birta; 1834-ben Perényi Imre báró eladta Csurgőt és Igart Károlyi György grófnak. Igy került azután Csurgó mai tulajdonasának kezéhez. A család kastélya képezi a falu egyik legszebb diszét. A kastély a község bal végén áll egy emelkedetebb domb tetején, gyönyörü szabad és nyilt kilátással az egész alatta elterülő völgyre; regényes fekvésénél, meglepő csinosságánál fogva méltán sorolható a megye legszebb kastélyai közé. Az épitést 1844-ben kezdték meg Koch épitész vezetése alatt, mintául pedig a budapesti károlyi palota szolgált. A kastély épitészeti stylje nem hajlik teljes szabatossággal egyik határozott styl felé sem; terjedelméről fogalmat alkothatunk, ha megtudjuk, hogy száz családi szoba és több diszes salon van benne; egyik oldalát 16 ölnyi magas torony diszesiti, ez alatt található a gyönyörü udvari kápolna; a déli részén szép széles bronz oszlopokon nyugvó s felette bájos kilátást nyujtó veranda áll. E diszes kastély méltó környezetét képezi a körülötte elterülő s kiváló finom izléssel és változatossággal elrendezett nagy terjedelmü angol kert.

A falu határában több oly hely található, melyek mindegyikéhez bizonyos monda füződik. Ilyen a Tatárhegy, mely bolygó szirtekből áll s kő neme igen kiváló, bensejében pedig özönvizi torlat maradványok mészesült tengeri kagylók és fakövületek találhatók tetején phantasticus alaku mészkőtömegek

A csurgói kastély.

hevernek, melyeket a nép kővévált tatárseregnek mond A másik a Vaskapuról szóló hagyomány. A helységtől csekély távolságban van egy rét s ezen keresztül folyik a Gaja patak, a pataknak egy mesterségesen nyitott hegy szolgál medreül. A monda szerint Mátyás király halastava volt itt s e hegy szolgált zsilip gyanánt s vaskapu volt a neve egy vaskapu sarkot találtak is e helyen; a mi a másik verzió mellett bizonyit, hogy t. i. a törökök épitettek itt a viz felfogására egy nagy vaskaput s ennek nyoma még maig is meglátszik.

Itt emlékezhetünk meg az ugynevezett kunhalmokról is. A falutól mintegy 10 percznyi távolra az emelkedettebb fekvésü erdőben kilencz egymástól egyenletes távolban fekvő halom látszik. E halmok félgömb alakuak; az alapkör átmérője 10 ölnyi magasságuk 5—6 ölnyi. Eleinte természeti alakulásoknak tartották e halmokat azonban felásatásuk után kitünt, hogy temetkezési helyek. Terjedelmes térfogatu fekete mázas cserép urnákat találtak, sajnos szétzuzva, e halmok bensejében; az urnákban pedig elégetett csontok hamvai, szén és állati csontok maradványai voltak. A középső urna mellett egy félig rozsda emésztett lándsának vasára ismertek, voltak még azonkivül e helyen csatok, nyereg-, fegyverékitésre szolgáló apró rézgyürük.

A csurgói róm. kath. egyház hivei 1777-től Bodaik anyaegyházhoz tartoznak. A lakosok nagyobb része a református vallást követi s lelkipásztorral is el vannak látva. Midőn Csurgó Bodajkhoz csatoltatott a reformátusok eddigi temploma visszaszállott régi birtokosaira a róm. katholikusokra; ezért a reformátusok templom épitési engedélyt kértek a

megyétől s egy kisebbszerü oratoriumot épitették is. A mai helv. vallású egyház 1785-ben épült, mely idő óta folytonosan van lelkésze.

Lakosok 1498. évben: lásd I. kötet 369—372. lapokon.

Lakosok 1696-ban. Biró: Kozma István, Orbán Mihály, Milis István, Orbán Gergely, Kis Mihály, Jánosa Benedek, Szabó György, Keresztes György, Rigó István, Keresztes József, Erős Mihály, Fancza Ferencz, Baráti György, Ferenczi Mihály, Tóth János, Kovács István, Tombor János.

1720. Kis Mihály, Keresztes Tamás, Keresztes György, Rigó István, Jánosa Benedek, Keresztes János, Mikos István, Orbán Mihály, Kozma Ferencz, Erős Péter, Mod György, Erős Mihály, Kozma György, Csizmadia István, Bodnár János, Andvesi András, Szabó György, Tombor János, Szabó János, Bernad Péter, Rosta Pál, Takács Pál.

CZECZE.

Czecze nagyközség Fejérmegye délnyugati csucsában fekszik. Alapitását és eredetét minden valószinüség szerint a szent István korában letelepedett bessenyőknek köszönheti s nevét is minden bizonnyal Czecze nevü bessenyő birtokosától kapta, mint a kinek birtokában e hely legelőször szerepel az oklevelekben.

1193-ban III. Béla királynak a keresztesek javadalmazásáról szóló oklevelében találkozunk először a Czecze névvel; ugyanis Uj-Udvar tolnamegyei birtok szintén a kereszteseknek adományoztatott s ezen birtok határjárásában emlittetik fel Czecze

ispán az emlitett bessenyő család ősének birtoka Czecze is. [1])

1326-ban is megtaláljuk még a Czecze család nevét; az emlitett évben Czete vagy Czecze *) fia János és több más szomszédos bessenyő között bizonyos peres ügyben egyezség köttetik. [2])

1339-ben a Czeczei család Igar negyedrészét is birtokába keriti: Egy ez időből származott oklevél szerint ugyanis Czeczei Bernald bessenyő fia András nőül veszi Igari György leányát Klárát, a mikor is Igari György a fejérvári keresztesek előtt igari birtokának negyedrészét leköti hozományul veje részére [3]) Ezen oklevelet 1353-ban a fejérvári keresztesek conventje Czeczei András Bernald fia kérésére átirta.

1367-ben ismét akadunk némi csekély adatra, melyből azonban nem csak Czecze létezésére vonhatunk következtetést, hanem arról is tudomást szerzünk, hogy Czeczén ezen időben már kath. templom állott fenn. Mór fiának Miklósnak végrendeletében, mely a fejérvári keresztesek rendházában őriztetett, találjuk a következő pontot: „Item pro una casula emenda duos florenos Ecclesie de Cheche legasset.“ vagyis a czeczei templomnak egy casula vásárlására hagyott két forintot [4])

Azon oklevél, mely 1369-ből való igen érdekes adatokat tartalmaz ugy Czecze birtokosaira vonatkozólag, amennyiben a Czeczei család leszármazását is némileg bemutatja; valamint az előbbi oklevélben

[1]) Károly J. Fejérmegye tört II. 154 l.

*) A külömböző irás ne hozza zavarba az olvasót, mert ez csakis az oklevelek külömböző irásának kifolyása, a mint idők folytán az irás változott, de az adatok világosan Czeczére vonatkoznak.

[2]) U. o. I. 170 l.

[3]) Anjoukori okmt. III. 596 l.

[4]) Fejér Cod. Dipl IX. 4. 92 l.

emlitett templomra nézve is bővebb felvilágositást nyújt. Megtudjuk ugyanis, hogy e templom Czecze községben állott és szent Kozma és Demjén tiszteletére volt szentelve. Az oklevél, mely 1369. márczius 26-án kelt és a melyet a fejérvári káptalan adott ki, Tamás Zege fia és András Bernold fia között a csetei község határában Fejérmegyében fekvő két birtok részök felett kötött perszüntetési egyezséggel foglalkozik. E birtokrészeket ugyanis I. Lajos király magszakadtsági jogon Fáncsy Miklósnak adományozta. A perlekedő felek azután úgy egyeztek meg, hogy a kérdéses birtoktest két egyenlő részre osztatván el, fele Fáncsy Miklósnak, a másik fele pedig Csetey Antal és Jánosnak, Tamás és Miklós, Gergely és Mihálynak, mint Csetey András leszármazóinak és rokonainak jutott; a két rész elkülönitése végett határ is jeleltetett ki s kiindulási pontul a szent Kozma és Demjén tiszteletére épült templom szolgált. [1])

1373-ban is szerepelnek az előbbi oklevélben felsorolt birtokosok. Ez évben ugyanis Fáncsy Miklós, Máté fia a fejérvári káptalan előtt tiltakozik az ellen, hogy Csetey Antal és János, valamint Mihály András fia, András Bernát fiának egykori birtokrészét, melyet a tiltakozó I. Lajos királytól magszakadás folytán adományul nyert elfoglalják ; továbbá az ellen is szót emel, hogy Balázs, Szőke fia, e birtokrészt eladhassa. [2]) E két oklevél mutatja a Czeczei család őseit és a család szétágazását is feltárja; kitünik továbbá az is, hogy Czecze területe már ez időtájban számos birtokos között oszlott meg s talán ezen megoszlás folytán van mai nap is annyi család kezén.

[1]) Hazai okmt. I. 265. l.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. VIII. 5. 292 l.

1395-ben nov. 4 én Zsigmond király meghagyja a fejérvári káptalannak. hogy Csetei Jánost és fiait Pétert és Lászlót a fejérmegyei Csete helységben lévő birtokrészbe, mely a nevezett családot illeti, igtassa be (XCVI. okl.) A káptalan a vett parancsnak megfelelően eljárt s a beigtatásról szóló jelentését deczember 18-án keltezve felterjesztette a királyhoz, melyben előadja, hogy a beigtatás Alapi Domonkos királyi ember és Péter kanonok jelenlétében a szokásos formák között megtörtént. (XCVII. okl.)

1498-ban azon oklevélben, melyben a fejérvári keresztesek conventje bizonyitja, miszerint II. Ulászló király parancsa folytán tinódi Apsa Dénest, Jakabos Istvánt és Gált bizonyos bogárdi birtokba bevezette, mint királyi emberrel találkozunk a Czeczei család egyik tagjával Péterrel a mi reánk nézve mint Czecze birtokos családjára vonatkozó csekély adat szintén érdekes [1]) Ma már csak egyetlen Czeczei nevü ember él a megyében s ez Czeczei János érdi tanitó, az egykori kiterjedt család utolsó képviselője.

1626. junius 22-én Komárommal egyesült Fejér megye birósága előtt, melynek tagjai voltak: Pajor János főjegyző, mint Fejérmegye kirendelt alispánja, Thaly Gergely szolgabiró, Czine János esküdt és Bogydy Mátyás Deák jegyző, megjelentek a Syke nemzetségből származott utódok, mint felperesek és Czecze birtokért pert inditottak Pápán lakó Vizkelety János ellen. [2])

1698-ban ismét birunk adatokkal, melyek némi utmutatást nyujtanak Czecze község tartozékaira és birtokosaira nézve. Az oklevélből megtudjuk, hogy

[1]) Hazai okmtár. V 390. l.

[2]) Tud. gyüjt. 1827. IV. 46. l.

Czecze község régi területéhez tartoztak, Hard, Menyőd, Vajta és Föl-Egres nevezetü puszták s ezen birtokok egyenlő arányban való felosztása iránt Meszlenyi János győrmegyei főszolgabiró és később alispán Győrött 1698. évi február hó 2 án Mátéffy máskép Bakó Mihálylyal egyezséget kötött s lépéseket tett az iránt, hogy ezen terjedelmes birtokokat a budai kincstári kamara által megterhelt hadi váltságdijtól tényleg ki is váltsa, ami 1702. év folyamán sikerült is, mert Lipót császár ugy Meszlenyi János valamint Fiáth János akkori győri alispán kiváló érdemének méltánylása alapján a váltság illetve hadikárpótlás összegét 15 ezer frtban állapitotta meg.

Ezen királyi jóváhagyás alapján Meszlenyi János és Mátéffy Mihály nevezett birtokok tényleges tulajdonosai is lettek a mit az 1825. évi politikai és közigazgatási mutatókönyv M. betüjében 510 szám alatt talált következő megjegyzés is bizonyit: „M. 1825. Meszlényi János és Máthéffi Mihály ugy hitveseik jószágairól szóló levél hová helyeztetett, tudósittatik". Magának a jószágokról szóló levélnek rövid foglalatja pedig az, hogy 1702-ben márcz. 8-án I. Lipót Czecze, Menyőd, Hard és Viszke fejérmegyei községeket nemes Meszlényi Jánosnak és nejének Festetits Máriának, valamint Máthéffi Mihály és neje Major Katalinnak adományozta. 1738-ban pedig ezen adománylevelet III. Károly átirta és jóváhagyta. [1])

Meszlenyi János 1701. évben a „Sárvizet" szabályozván azon révet létesitett melyre a király Meszlenyi Jánosnak a vámszedés jogát is megadta.

[1]) Moenich Károly városi levéltárnok szivességéből kijegyzés a városi levéltárból.

Már a régi oklevelekben is nyomát találtuk annak, hogy Czecze számos birtokos között oszlott meg, e tekintetben még több adatot nyujt egy 1749. évi per, melyet május 5-én Jankovics Miklós és Somogyi Ferencz birtokos társak inditottak a szentiványi határ miatt a czeczei, hardi és menyődi birtokosok ellen, mely három birtok, mint az az előbbi oklevélben érintve van, egy adományozás tárgyát képezte. E nagy per 1750. deczember 11-én ért véget. Ha a perben szereplő alperesek névsorán végig tekintünk, megismerkedhetünk Czecze község birtokos családainak csaknem teljes leszármazásával.

E leszármazásra vonatkozólag még több és világosabb adatot nyujt a két régi birtokos és tulajdonos társ leszármazói között 1749. év szeptember 19-én a birtok egyenlő tulajdonjogára nézve ujból kötött egyezség.

Mindkét ős nagyszámu leszármazóiból s törvényes örököseiből alakult a mult század közepén a nagy czeczei közbirtokosság az alábbi táblázat szerint amely a leszármazást is szemlélhetővé teszi, s hogy mely családok milyen ágon lettek Czeczén birtokosok. Az egész s osztatlan birtok az 1780. évi felmérés szerint 4368 magyar holdat tett ki, melyből a Meszlenyi ágon leszármazó közbirtokosok 2263 a Mátéffy ágon leszármazók pedig 2104 holdat birtak. Meszlenyi ágon birtak a következő családok: Meszlenyi, Farádi Vörös, Király-daróczi Daróczy, Alapi Salamon, Jékey és Sixty; Mátéffy ágon birtak: Roboz, Gellért, Péchy, Horváth-Kócsy, Fekete, Naszvady, Laky és Dely nevezetü családok.

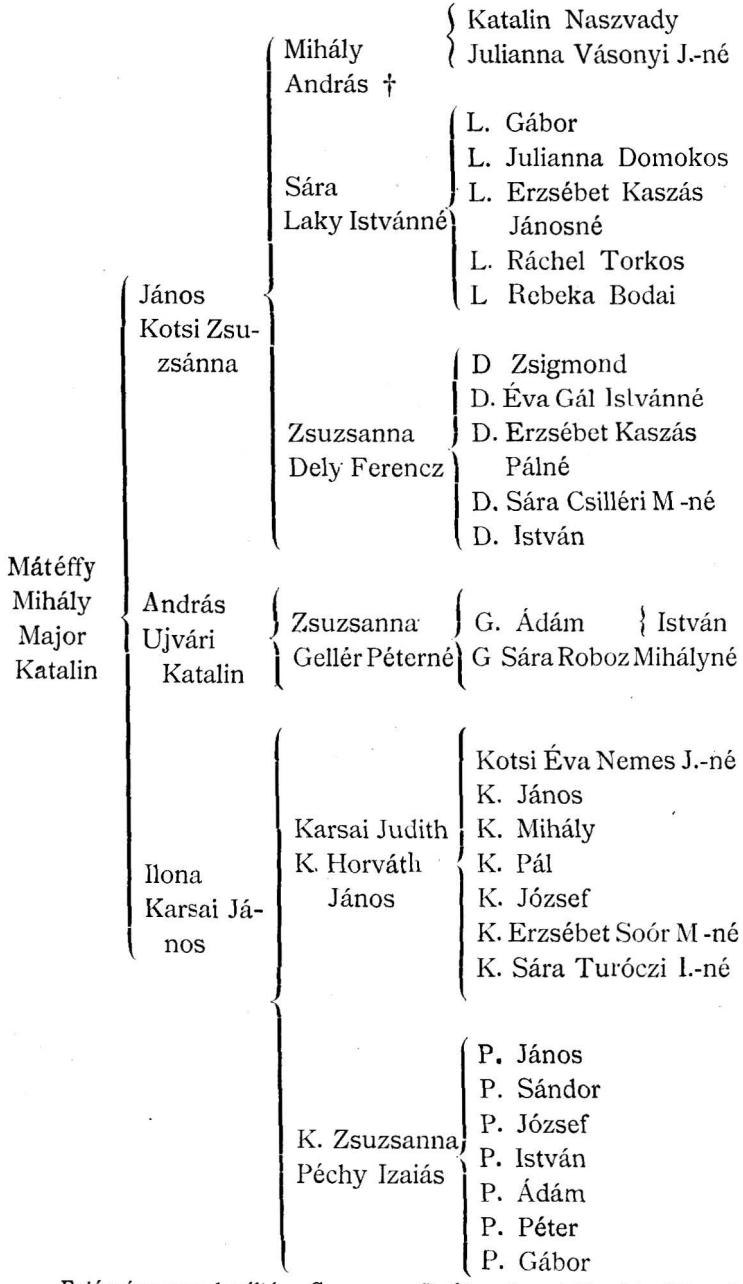
Ezen közbirtokosság beházasodás és oldalági

örökösödés folytán 1700—1787. évig névszerint igy alakult:

I.

- Meszlenyi János győri alispán Fesztetics Mária
  - Pál
    - Anna
      - Judith
      - Anna
    - Vörös Ignátz
    - Rozália
    - Vörös Antal
      - Magdolna
    - Antal
    - Pál
  - Julianna Jékey András
    - J. József
    - J. János
    - J. Ferencz
  - Clára Naszvady Károly
    - Károly
      - N Teréz Szluha Antalné
    - Mátèffy Katalin
      - N. Károly
    - János
  - Rozália 1) Mátyás Antal
    - Julianna
      - D. János
      - D. Ferencz
    - Eleonóra
    - Daróczy Lajosné
      - D. Anna
  - 2) br Mednyánczky János
    - Br. Mednyánczky János
  - Magdolna Sixty András
    - Ferencz
    - Antal
    - Joanitza Kapuváry Józsefné
  - Borbálya Trunev János
    - Tr. Teréz
    - Salamon Zsigmond

II.

Fejérvármegye levéltára Causarum Civilium fasc 4,95 ; 12, 314; 19, 526; 28, 689.

A székesfejérvári káptalan hiteles helyi protocollumaiban is találunk a jelen század elejéről több adatot és feljegyzést, melyek sok érdekes dolgot közölnek velünk ugy a birtokos családokra és azok összeköttetéseire, mint az azon időbeli birtokviszonyokra vonatkozólag. Igy:

1829. julius 15-én Özvegy Meszlenyi Ignáczné született Bóbits Rozália ugyis mint Kazimira és Karolina gyermekeinek gyámja, Meszlenyi Lajos Fejérmegye jegyzője, özv. Meszlenyi Antalné szül. Meszlenyi Johanna és Meszlenyi Ilona Egressy Lajos hitvese eladják Kolozsváry Miklósnak és neje Bezerédy Teréznek czeczei és hardi ősi jószágrészüket, osztálybeli jussukat. Eladják tehát a Czeczén levő belső fundust, mely 17 holdat tesz ki, a falu derekán levő zsidóházat, a korcsmának harmad jussát regalékkal együtt; ehhez tartozik a czeczei határban 329 hold szántóföld egy tagban, Meszlenyi Borbála és Mentler örökösök földjei között, ugyan a czeczei határban a Sárréten 62 hold egy tagban néhai Meszlenyi János Pfiszterer successor között. Hardon egy tagba 111 hold föld erdőkkel és közös jágerházzal. Mindezen részek 16150 ezüstért Kolozsváry Miklós és hitvese valamint első nejétől Börcsi Anna asszonytól származott gyermekeinek birtokába kerültek.

1831. mártius 29. Alapi Salamon Zsigmond czeczei birtokrészét, melyet testvére Bertalanné szül. Salamon Judit után örökölt s a mely 14 holdtól egy sexta részt képez Skublics József cs. kir. kapitánynak egy 14 holdtól 4 sexta részt kitevő györkövi birtokrészével elcseréli.

1832. május 1. Alapi Salamon János cs. kir. főhadnagy Hardon levő részbirtokát 225 holdat,

mely felülről Forster Pál alul pedig Verbói Szluha János földje között fekszik, továbbá Czeczén levő házát Verbói Szluha János és neje Baur Annának 7280 pengő forintért eladja.

1834. február 17. Skublits Ferencz cs. kir. kapitány bizonyos birtokrészeket, melyek 497½ holdat tesznek ki és Czeczén, Hardon és Menyődön vannak és a melyeket édes anyjától Salamon Rozáliától és Salamon Zsigmondtól örökölt, de a mely részek terheit nem tudja viselni eladja Szluha Sándornak 20 ezer forintért.

1839. jul. 29. Pfisterer László főhadnagy czeczei birtokát Verbói Szluha Sándor és neje Polimberger Annának 20 ezer forintért eladja.

1841. Sebők Zsófi eladja czeczei házát és földjeit vejének Tóth Pálnak és neje Fehér Évának 1000 frt vételárért.

Czecze a vajtai kath. plebánia filialisa; a helvét hitvallásuaknak is van temploma, de a lelkészek névsorát nem ismerem s a hitközség megalakulására nézve sem rendelkezem semmi adattal.

Lakosok: Tóth János, Vitéz György, Halász János, Horváth János, Szabó Mihály, Szabó István, Biró Mihály, Szakmári István, Horváth István, Bonyai János, Abai János, Czeczei György, Horváth János, Bodor János.

CZIKOLA.

(Alsó- és Felső Czikola)

E két puszta Fejérmegye keleti szélén Adony közelében található s az adonyi uradalom alkotórészei közé tartozik.

E szoros összefüggésnél fogva története is a legszorosabb kapcsolatban folyik Adony történetével s már Adony tárgyalásánál számos adatot felemlitettem, melyeket ujólag röviden a következőkben összegezek:

Az Árpádok korában Adony és szomszéd pusztái, a mint ez gyanitható, a királyi ménesek legelőiül szolgáltak s igy királyi tulajdont képeztek. Zsigmond király nejének Borbálának adományozta az adonyi uradalmat több más községgel együtt, mint ezt már Adonynál elmondottam. Bizonyitja ezt a magyar főurak Borbála királyné számára 1424-ben kiadott biztositó oklevele, valamint Zsigmond királynak egy 1429-ben kelt itélete. Egyenesen Czikolára vonatkozó adatot csak 1457-ben találtam, a midőn V. László király Czikola, Szabolcs és Szent-Mihály pusztákat Garai László nádornak adta adományképen [1]) Valószinünek vehető ezek után az, hogy Czikola is mind ama birtokosok kezén keresztül ment, kik valaha Adonyt birták s igy a történet további folyamán Adonynyal együtt szerepel; miért is, nehogy ismétlésekbe essem ,egyszerüen Adony történetére utalok e helyen.

[1]) Teleki Hunyadiak kora II. 534 l.

OKLEVÉLTÁR.

I.

1334. Visegrád, jul. 15. Pál országbiró Salamon fiának Jánosnak a vele egy őstől származott Lőrincz fia János ellen Gúth Athya és Aba nevű birtokok miatt inditott osztályos ügyében az utóbb nevezett félnek okiratai felmutatására határnapot tűz ki.

Nos comes Paulus iudex curie... damus pro memoria, quod iuxta continenciam priorum literarum nostrarum Johannes filius Salamonis filii Ekch filii Elek in quindenis nativitatis beati Johannis Baptiste ad nostram personaliter accedens presenciam contra Ladislaum et Fabianum filios Johannis filii Laurencii filii Pauli in figura nostri iudicii proposuit eo modo, quod prior avus ipsius scilicet Elek et avus ipsorum Ladislai et Fabiani Nandor ab uno patre videlicet ex Farkasio procreati extitissent et ut ipse scire potuisset inter se nullam divisionem in eorum possessionibus habuissent et ex eo in possessionibus Gúth Athya et Aba vocatis cum ad easdem pertinentibus divisionem equalem et perennalem vellet habere cum eisdem; quo audito Cosmas cum procuratoriis literis conventus sancti Stephani prothomartiris de promonthorio Waradiensi pro predictis Ladislao et Fabiano exsurgendo respondit ex adverso, quod prefatus Johannes filius Salamonis prenominatus Ladislao et Fabiano in proxima linea cognacionis et generacionis ut referret attineret sed antecessores et priores predictorum Ladislai et Fabiani in prenominatis possessionibus Guth et Athya cum predecessoribus ipsius Johannis filii Salamonis divisionem fecissent inter ipsos perennalem alie autem universe possessiones suprascripte quas ad prefatas possessiones pertinere affirmat facta ipsa divisione

acquisite per priores eorumdem extitissent et ex hoc nullam posset promereri divisionem de eisden, ac super hiis omnibus instrumenta efficacia haberent et ad exhibicionem eorumdem terminum a nobis sibi dari postulavit; unde nos auditis parcium proposicionibus adiudicantes decrevimus quod prefati Ladislaus et Fabianus filii Johannis filii Laurencii in octavis Nativitatis virginis gloriose nunc venturis instrumenta ipsorum coram nobis contra prelibatum Johannem filium Salamonis exhibere teneantur, ut visis ipsis instrumentis iudicium et iusticiam facere valeamus inter partes supradictas iuris ordine observato. Datum in Wysegrad, octavo die termini prenotati, anno domini M^{o} CCC^{o} XXX^{mo} quarto.

Anjoukori okmánytár III. kötet 88., 89. lap.

II.

1457. V. László király Czikolát, Szabolcsot és Szent-Mihályt Garai László nádornak adományozza és a budai káptalan a birtokba Garai nádort bevezeti.

Capitulum ecclesie Budensis Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presentium notitiam habituris Salutem in salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos litteras serenissimi principis domini Ladislai dei gratia Hungarie Bohemie Dalmacie Croacie etc. Regis ac Austrie etc. Stirie ducis necnon marchionis Moravie etc. introductorias et statutorias nobis directas reverentia, qua decuit, recepimus in hec verba: Ladislaus dei gratia Hungarie Bohemie Dalmacie, Croacie etc. Rex ac Austrie et Stirie dux necnon marchio Moravie etc. Fidelibus nostris capitulo ecclesie Budensis, Salutem et gratiam. Cum nos pro fidelitatibus et fidelium obsequiorum meritis fidelis nostri sincere dilecti magnifici Ladislai de Gara dicti regni nostri Hungarie palatini et judicis Cumanorum consanquinei nostri meritissimi per ipsum Majestati nostre exhibitis et impensis totum et omne jus nostrum regium, si quod in prediis Chykoalya Zabos et Zenthmyhal vocatis in comitatu Albensi habitis qualitercunque haberemus et nostram ex quibuscunque viis, modis, causis et rationibus concerneret Majestatem, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet

memorato Ladislao palatino, suisque heredibus et posteritatibus universis vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium exinde confectarum in perpetuum contulerimus, velimusque ipsum in dominium eorundem et ipsius juris nostri regii in eisdem habiti per nostrum et vestrum homines legittime facere introduci. Super quo Fidelitati Vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Johannes litteratus de Peternyche Zenthmyklos vel Stephanus de Nyek aut alter Stephanus de Nadasd sin Ladislaus de Almas sive Stephanus de Porozlo aliis absentibus homo noster de curia nostra ad id specialiter transmissus ad facies predictorum prediorum Chykoalya, Zabos et Zenthmyhal vocatorum, consequenterque juris nostri regii in eisdem habiti vicinis et commetaneis eorundem universis inibi legittime convocatis et presentibus accedendo, introducat memoratum Ladislaum palatinum in dominium eorundem et ipsius juris nostri regii, statuatque eadem et idem eidem Ladislao palatino ac suis heredibus et posteritatibus universis premisse nostre docationis titulo perpetuo possidenda, si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint, evocet ipsos contra annotatum Ladislaum palatinum ad terminum competentem nostram personalem in presentiam rationem contradictionis eorum reddituros. Et posthec hujusmodi introductionis et statutionis vestre seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum qui premisse statutioni intererunt, nominibus, terminoque assignato eidem nostre personali presentie fideliter rescribatis Datum Wyenne in festo visitationis beate Marie virginis anno domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimoseptimo. Regnorum autem nostrorum anno Hungarie etc. decimo octavo, Bohemie vero quarto — Nos itaque mandatis dicti domini nostri regis in omnibus obedientes, uti tenemur, unacum prenominato Johanne litterato de Peternyche Zenthmyklos homine suo de curia regia ad id specialiter transmisso nostrum hominem videlicet honorabilem magistrum Ladislaum de Marczelhaza socium et concanomicum nostrum ad premissam introductionem et statutionem faciendam nostro pro testimo-

nio fidedignum duximus destinandum. Tandem iidem exinde ad nos reversi, nobis conformiter retulerunt, quod ipsi die dominico proximo ante festum ad vincula beati Petri apostoli proxime preteritum ad facies predictorum prediorum Chykoalya Zabos et Zenthmyhal vocatorum consequenterque juris regii in eisden habiti vicinis et commetaneis eorundem universis inibi legittime convocatis presentibusque Anthonio de Pel, Petro officiali magnifici domini Nicolai de Wylak wayvode Transsylvaniensis per ipsum in possessione Besenew constituto in persona ejusdem, Michaele et Andrea de Day, Johanne et Egidio de Felsewday accedendo memoratum Ladislaum palatinum in dominium eorundem et ipsius juris regii introduxissent, eademque et idem eidem Ladislao palatino ac suis heredibus et posteritatibus universis premisse donationis titulo perpetuo possidenda nullo contradictore apparente statuissent diebus legittimis et horis in facie eorundem permamendo. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendenti, consignatasque sigillo nostro ad fassionem dictorum domini nostri regis et nostri hominum duximus concedendas. Datum sextodecimo die diei introductionis et statutionis prenotatarum anno domini supradicto Presentibus ibiden honorabilibus dominis Gallo cantore, Andrea custode, magistris Paulo, Kyliano, Septhano Briccio Jacobo Mathia, ceterisque canonicis fratribus nostris in dei ecclesia predicta regi jugiter famulantibus sempiterno.

Eredetije zöld selyemzsinóron függő kopott pecséttel az Országos Levéltár diplomatikai osztályában Dl. 15176.

III.

1464. Mátyás király Adonyt, Zabos, Csikóallya és Szent-Mihály pusztákkal, valamint a Dunán lévő lóréi révvel Magyar Balázsnak, a felső részek kapitányának és öcscsének Magyar Kelemennek adja öröklési joggal.

Nos Mathias dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. memoriae commendamus, tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod etsi omnibus fidelibus nostris condigna mercedum retributione respondere teneamur, multo magistamen convenientius est, horum merita nos lar-

gioribus prosequi munificentiarum donis, qui inter ceteros sinceriori fidelitate, amphiorique exhibitione famulaturum ac reddunt multipliciter insignitas. Considerantes itaque et in nostrae mattis cogitatione revolventes multimodas fidelitates, et fidelium obsequiorum gratuita merita, fidelis nostri dilectii egregii Blasii magyar, capitanei partium superiorum regni nostri etc. Quorum intuitu volentes nostram regiam benevolentiam eidem ostendere favoratam, possessionem nostram Adon vocatam, ac praedia nostra Zaboch, Chykoalja et Zenth-Mihály appellata et earundem pertinentia in comitatu albensi existentia habita, simul cum vado Lorew nuncupato super fluvio Danubii habito, simniliter ad dictam possessionem Adon pertinente, memórato Blasio magyar et per eum Clementi similiter magyar fratri suo carnali ipsorumque haeredibus dedimus, donavimus et contulimus. Datum Budae die dominico proximo post festum ascentionis Domini anno ejusdem 1464. (L. S.) Praesentem copiam cum suo vero originali in omnibus punctis et clausulis conformem esse testamur. Signatum Albae 20. junii 1776. Thomas Marich incliti comitatus Albensis supremus judex nobilium, Stephanus Nagy praelibati incliti comitatus albensis juratus assessor.

Másolat Fejérvármegye levéltárában.

IV.

1727. szept. 6. Szent-Mihály pusztára vonatkozó határjárási tanukihallgatás.

Primo: Tudja-e a Fatens, hogy Szent-Mihályi puszta a melyet mindenkor Adonyhoz birtak és Kutsi puszta között a Dunától kezdvén merre megyen a határ Adoniak meddig birták minémü határjelek avagy Hányások vannak, nemde nem azon Hegy tetején által, melynek Nap Nyugati oldalán a Török Kementzék vannak és ugyan a hegy tövében fönt álló hányt Határnak?

Secundo: Onnand pediglen a Régi usus szerint is nemde nem az Arany Almának mégyen-e?

Tertio: Továbbá peniglen igye megyen a Sas szárnyu Tollas Hegynek, Rátzul Turnabai, a kinek alsó végén egy

kis hányt határ látszik, mell hányás vallja meg a Tanu nemde nem valóságos határnak tartatott-e mindenkor?

Quarto: Azon Sas Szárnyu Tollas Hegynek a közepén nemde nem az Dai, Kutsi és Szent-Miháli Határok-e?

5-to Onnand a Sas Hegynek a Tetején Föl-Szélnek jó darabigh a felső orrázatban két hánt halom vagyon, a mellyek Dajt és Szent Mihályt distingvállyák?

6-to Azon Sas Hegyrül le ereszkedvén tovább is fel-Szélnek egyenesen a négy Halomig, melyek a Sas Hegyével ellenben által lévő hegy orrában fönt a Tetőn vadnak és a Szent-Mihályi, Czikolai és Dai Határok concurrálnak?

7-o Ezen Halmoktól a Perkátai Malomban jövő Régi uton Délnek jővén a Völgyön által a Hegy orrában fenálló Halomnak, a hol Dai, Czikolai és Perkátai Határok conveniálnak? Onnénd az Perkátai és Czikolai szántások között, a Perkátai hídig, a holl is az ut mellet két folyó Határ vagyon?

8-o Onnend az Uton jüvén és Völgyön által kelvén föő Szélre, a most ujjonnan Hegy oldalában kezdett Perkátai szántások derekán által egész a hosszasan árok formán extáló Hányásokigh, melyeknek magasabb tetejc nemde nem mindenkor Határnak tartatott és az Adonyi Urak Czikolát addig szabadon birták.

9-o Tovább is amint Föl-Szélnek menvén nemde nem Czikola és Perkáta között a Határ a Hegy orrában lévő Halomig vagyis Hegy orráig tart a Völgyön mindenütt menő Uton lemenvén?

10-o Atudon fogva peniglen a Perkátai kutak mellett elmenvén és a Hegynek föl kelvén a Mező derékon, ki egy nagy halomnak a melly tájján is Halmotzkáknál Czikolai és Perkátai Határokhoz concurralnak Szabolts és Szolga-Házy Határok.

Primus Szavo Kanossay Annorum circiter 52. Civis Metropolitanae et Liberae Regiae Civitatis Budensis Juratus examinatus. Ad 1-um Hogy az Fatens az mult Rákóczy hábo-rúja előtt circiter 20 esztendőkig lakott Adonyban per continuum vallya Szent-Mihályi pusztát tudja, hogy Adonyhoz birták, ki is határos Kutsi pusztával, tudja, hogy a Dunától elkezdvén, mint a Török által csinált kementzék vadnak,

azon Völgyön egy Hegy orrázatján, a minemű ki-tetsző hánt Határ vagyon, azt igaz és valóságos Határnak tudgya és mondgya lenni. Ad 2-*dum* Onnand egyenessen, hogy az Arany almafára megyen vallya. Ezen almafa felöl tesz ily relatiót: jóllehet ugyan most tsak némely fiatalok láttzanak lenni, mindazonáltal tudgya, hogy a Török világban ott az határban nagy almafa volt, mellyet egy Perkátai Rátz levágott, az mellyért is az Adonyi Jemenynek Száz Tallérokat fizetett, ugyan tsak közel ezen Almafa Határához mondott és mutatott egy nagy darab Hold földet mellyet Adonyban laktában, mint Adonyi földet excolált. Ad 3-*um* Az nevezett Arany Almafától az Deutrumban kitett Sas Szárnyu Tollas Hegynek Törökül vagy Rátzul Durnabai nevű Hegynek alsó végén, hogy lett légyen egy Határ, melly mégis most is alkalmasint megtetszik, melly is Kultsi, Dai, és Szent-Mihályi földet egymástul subdividálta. Ad 4-*um* 5-*um* Azon határtul fel Szélnek fordulván az Sas szárnyú Tollas Hegynek közepin, az mint az tetején két hánt halom. evidenter kitettzik, azokat Dai és Szent-Mihályi határoknak mongya lenni. Ad 6-*um* Az Deutrumban nevezett halmokat, hogy mindenkor igaz Szent-Mihályi, Dai és Czikolai határoknak hallotta és tudgya lenni. Ad 7-*um* Ezen kérdésben föl tött halom, hogy distingvállya Czikolát, Perkátát és Dajt referállya, az mint-zis hogy ugy birattatott légyen valla. Ad 8-*um* Az melly szántásokat most az Deutrumnak expositioja szerint az Perkátaiak tettek, hogy nagy darabon az Czikolai földre s határra beszántottak légyen mongya. Ad 9-*um* Hogy az kérdésben kitett út, melly Velencze tájjárúl gyün mint az Völgyön lemegyen Perkátai Kutak felé, hogy az haséttsa Perkátát és Czikolát tudja és mintis hogy ab utrinque adigh birattatott. Ad decimum nihil.

Secundus. Szávo Sankotaránczky Annorum circiter 55 praememoratae Cittis Budensis, Juratus examinatus. Az Fatens cir. 25 Esztendőkig lakott Adonyban, mind azokat, mellyeket az immediate praecedens Fatens referalt asserválván confirmállya.

Tertius. Stanko Karagatya Annorum circiter 62. Colonus Venerabilis Collegii Jauriensis S. J. Perkatensis Juratus examinatus Ad 1-*um* Az Fatens circiter 12 Esztendőkig lakott

Adonyba, confirmállya ezen két Fatensnek relatióját per omnia usque 7-*um* Deutri Punctum inclusive.

Quartus. Miáth Obraczich Annorum cir. 70. Colonus Illmi Domini Georgii Száraz Personalis Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenentis in Possessione Pentele dicta habitans Ad 1-*um* Fide mediante vallja, hogy az Fatens Adonyban lett légyen e Világra, az hol is föl nevelkedett, Ember kort érvén mindenkor Adoniak az Dunántul elkezdvén, mint az Török Kementzék vadnak, az Völgyön egy Hegyetskének orazattyán az mely hánt halom vagyon, azt mindenha igaz határnak tudja lenni Adony és Kuts között. Ad reliqua Primus in ordine Fatens.

Quintus. Szavó Czikolaj Inhabitator Possessionis Rátz-Almás Annorum circiter 54 Juratus examinatus confirmat in omnibus et per omnia Fassionem primi Fatentis.

Sextus. Sztojak Szaboltzina Annorum circiter 90. Praememoratae Possessionis Rátz-Almás Incola. Az Fatens Szabolcson lett az Világra, gyakran járt Czikolai földön. Ad 8-*um* Vallja, hogy ezen Deeo Utrumban nevezett Szántásoknak nagy része Czikolai földön légyen, mellyet a Perkálaiak fölszántották és hogy a nevezett árok forma helyen extáló Halom valóságos Határ légyen Czikola és Perkáta között valja. Ad 9-*um* et 10-*um* directe respondet.

Septimus. Páró Muzgitits Annorum circiter 70.

Octavus. Lazar Jakovich Annorum circiter 60. Cives praescriptae Cittis Liberae Regiae Budensis Jurati examinati. Minthogy Szabolcson lettek ez Világra gyakran járták expe riálták az Czikolai Határt Ad 9-*um* et 10-*um* tett relatióját hatodik Fatensnek per omnia confirmállyák.

Super quibus, quo modo Juramento mediante secundum manuductionem praescriptorum Testium factis et concinnatis Fassionibus et attesationibus praesentes Nostras subscriptionibus usualibusve Sigillis corroboratas extradedimus Litteras Testimoniales. Datum in Libera Regiaque Civitate Albensi. Die 6-*o* Septrembis Anno Domini 1727. Paulus Vörös Cottus Albensis Processualis Supremus Judlium m. p. (L. S.) Stephanus Vásárhelyi ejusdem Cottus Jurassor m. p. (L. S.)

Qua taliter modo quo resignata Spectabilis ac Perilust-

ris Dominus Nikolaus Jankovits de Jeszenitz Eques auratus S. R. Mattis Consiliarius et Excelsae Tabulae Septemviralis Assessor velut praeattacti Praedii Kuts Terrestris Dominus Eandem sibi sub authentico Cottus hujus Sigillo extradari postulabat. Unde nos ad Juri, et Justitiae consonam praetitulati Domini Consiliarii Petitionem, Seriem Metalis ejusmodi Inquisitionis praesentibus Litteris Nostris sine diminutione vel augmento aliquali insertae Jurium suorum et eorum quibus competit futuram ad cautelam extradandam duximus, et concedendam communi svadente Justitia. Datum ex altera Generali Congregatione nostra in praefata Libera ac Regia Citte Alba-Regalensi. Die septima Mensis Decembris Anno Millesimo Septingéntesimo quadragesimo Tertio celebrata. (L. S) Lect. correct. et extradat. per me Stephanum Hrabovszky de Eadem praelibati Cottus Ordinarius Judex Notar. m p. Alexander Röth de Gadotz Ord. Comes m. p. Jozephus Fekete Judlium m. p. Jozephus Dalmata Jurassor m. p Joannes Kreskay Jurassor m. Josephus Gulik Jurassor m. p. Franciscus Farkas Jurassor m. p.

A Jankovich család levéltárában „Rácz Almás“ 61. sz.

V.

Egyházi beszéd, melyet nagyméltóságu és főtisztelendő Farkas Imre urnak, székesfejérvári megyéspüspök-, cs. kir. val. belső titkos tanácsos-, Leopold császár jeles rend középkeresztese-, bölcsészet tudor- s aranymisés főpapnak, ő kegyelmességének az agárdi szentegyházzal 1814-iki évben történt eljegyeztetésének ötven éves emlékére nagyméltóságu Nádasdi és Fogarasi gróf Nádasdy Lipót ur, Fogarasföld örökös ura s Komárommegye örökös és valóságos főispánja, cs. k. valóságos belső titkos tanácsos s kamarás, az egyház és haza nagy hive által szerzett örömünnep alkalmával 1864 dik év nov. 15-kén az agárdi templomban mondott: Károly János, székesfejérvári püspökmegye áldozára s agárdi lelkész.

„Ma lett üdve e háznak“ Sz Lukács Ev. XIX, 9

Nem hiszem, hogy e szentegyházra fennállása óta derült volna valamikor oly örömnap mint épen a mai; s azért, ha valaha bizonyára létezésének e mai napjára kivánnám mon-

dani, mit hajdan Jósue mondott, midőn a napot és holdat megállitá: „Ne mozdulj nap Gábaon ellen, se te hold Ajalon völgye felé.“ Józue 10, 12. Ha valaha. bizonyára ma szeretném az eget és földet, angyalokat és embereket azon egy hymnuszba olvasztani: „Hálát adjatok az Urnak,, mert jó, mert örökké az ő irgalmassága.“ Krónik. I. k. 16, 34.

Avagy azt kérditek A K. H., hogy honnét az a végtelen öröm, hogy még a napot is szeretném megállitani? — — jöjjetek kérlek s elvezetlek a forráshoz, melyből a mai ünnep örömeit meritjük, elvezetlek, s megtudjátok miért lett ma üdve e háznak.

Isten ki az emberek sorsát intézi, áldásos müködésében igen gyakran emberi kezeket használ eszközül; szemel ki egyeseket, jelöl ki családokat, hogy ezek egyeseknek ugy, mint nemzeteknek az ő rendeltetésök munkálásában sorsuk intézőivé váljanak. Szemel ki egyeseket, jelöl ki családokat, kiket midőn egyrészről a földi szerencse javaival elhalmoz, másrészről keblökbe oltja az erkölcsi tökély s nemzeti nagyság utáni vágy termékeny csiráját, hogy igy áldásaivá legyenek egyeseknek, áldásaivá ezreknek.

Egy ily kiszemelt magyar családról kell okvetlen megemlékeznünk, ha a mai ünnep örömeinek forrását föllelni akarjuk. Igen, egy családról, melynek ősei már jeruzsálemi Endre király okmányaiban, tehát a 13-ik században Ilmériek nevén ismertettek; azon családról, melynek ősi czimere a pusztitó tatárok elől Sopronyba kalauzolt királyleány történetének emlékére 4-ik Bélától származik, s mely Cseh Venczel és Bajor Ottó idejében a kalocsai széknek egy oly érseket adott, ki a hazai függetlenség ügyében kifejtett erélyeért minden magyar előtt emlékben marad Azon családról, mely Mária Teréziának kedves tanácsost, Galicziának bölcs kormányzót, édes hazánknak igazságos országbirót, szép megyénknek pedig kedves emlékü főispánt adott.

Ha nem mondom is, tudja mindenki, hogy a nagynevü s honfiui ugy, mint vallási érdemektől ragyogó Ürményi családra gondolok, midőn azt állitom: hogy a Gondviselő Isten ezt jelölte ki, ezt használta eszközül e szentegyház emelésére.

1814-et irtak tehát épen ötven évvel ezelőtt történt, midőn e magas családnak egyik buzgó tagja, e birtoknak ura, *) szem előtt tartva az irás szavait, hogy: „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik," Máté 4, 4. s átérezve azt is, mit egykor Dávid Náthánnak mondott: „Ime én czédrusfaházban lakom, az Ur szövetsége szekrényének pedig nincsen hajléka;" v. ö. Krónik. I. 17, 1. a hullámzó vetések aranykalászai, virányos rétek fürge nyájai, s a vidék bájaitól mintegy elragadtatván, szive boldogságában felkiáltott: Épitsünk oltárt s áldozzunk hálával az Urnak!" és miután oly jó volt neki e gyönyörü ligetben – miként Dávidnak a czédrusfaházban – laknia emelt még egy hajlékot, de nem Mózesnek, sem Illésnek, hanem magának az élő Istennek; épitett templomot, hogy legyen Isten háza és az égnek kapuja.

Egy hajlékkal tehát többje lett Istennek, egy menyasszonynyal többje az egyháznak; de minthogy már a rómaiakhoz megirta volt sz Pál, hogy: „A hit hallásból vagyon, a hallás pedig Krisztus igéje által . . . s hogy az igét sem hallhatni predikáló nélkül:" 10, 14 - 17. menyasszonynak vőlegény s az Isten oltárának áldozár kellett, hogy legyen ki hirdesse és predikálja a felfeszitett Krisztust, s az ő üdvözitő evangeliumát.

Isten kezének műve volt, - de nem is lehetett más mint Isten működése, — hogy midőn e szentegyház alapitója pásztort keresendő Székesfejérvárra, ott pedig reggeli ájtatosság végett annak egyik templomába ment: feltalálta az ép akkor áldozó papban a szive szerinti férfiut. S igy történt, hogy az első látásra megkedvelt ifju áldozárban: tisztelendő s tudós Farkas Imre bölcsészet tudor- s hittanárban Istennek e csinos temploma Jézusnak e kis nyája nyerte első pásztorát.

És mindez félszázad előtt történt! félszázad előtt, s azóta 50 hosszú év merült le a mulandóság ölébe.

Az 50 év elmult, de a templom még most is áll „tanuságaul az unokáknak, hogy megismerjék – miként Józue mondá a földnek minden népei, mily hatalmas legyen Istennek keze." Józue 4. S a férfiu, kit mint egy Isten ujja jelölt

*) Mélt ürményi Ürményl Miksa, cs kir. tanácsos s kamarás.

ki e kies paradicsom első őreül, ma ismét eljött, hogy hálát adjon az Urnak, kinek hatalma végtelen. Eljött, hogy a népet, melyet ő tanita először a hit, remény és szeretet üdvözitő erényeire, e szent erényekben megerősitse. Eljött, hogy a nyájra, melynek mint egyszerü tanitvány első pásztora volt; most mint Kisztusnak élő apostola arany áldását adja, s apostoli aranyáldásával meghozza üdvét e háznak.

És ez körülbelül az eredete, ez a forrása a mai ünnep örömeinek.

Ritka esemény ez A. K. H., hogy egy ily napra virradjunk, milyet ez 50 éves felszentelt falak közt ma ünneplünk. Ritka igenis! mert hisz hány millió meg millió bimbó és virág hull el, hány ezer meg ezer éretlen gyümölcs potyog le a fákról, mig róluk egy-egy érett gyümölcsöt szakithatunk? Hány ezer és ezer hitvestárs közt szakad meg a frigy, mig csak egy is találkozik, ki 50 hosszu év után megünnepelheti arany menyegzőjét? Hány ezer meg ezer fáradt munkás rogy össze az Ur szőlejében, mig csak egynek is kedvez az élet aranymiséjét elmondhatni.

S ime a mi szivből szeretett, s országszerte tisztelt főpásztorunkat: Főtisztelendő Farkas Imre ur Ő Nagyméltóságát áldotta meg az Isten annyira, hogy nemcsak ötven éves áldozárságát élhette túl, hanem e templommal történt eljegyeztetésének is megünnepelheti félszázados örömünnepét; megünnepelheti nem mint egyszerü tanitvány, hanem mint főpásztora hazánk e szép megyéjének, melyet sz. István és Gizella, sz Imre és sz Gellért, sz. László és sz. Margit emlékei dicsőitenek.

És e szent, e magasztos pillanatban lehetetlen, hogy ünnepelt főpásztorunk helyzetébe ne gondoljuk magunkat, lehetetlen, hogy ne gondoljuk gondolatait, ne érezzük az ő érzelmeit.

A leélt és mintegy felhalmozott évek magaslatáról visszatekint ő, tudom hogy visszatekint az átélt időkre. Emlékezete — mint fáradt hattyu — tudom visszarepül azon korba, melyben gyermek éveit ártatlan örömök közt játszá le. Eszébe jut, tudom hogy eszébe jut azon gyermekkori esemény, midőn egyik játszótársa — mintegy isteni sugalamtól ihletve

jóslélekkel irta fel Székesfejérvár egyik szent épület magaslatára: „Farkas Imre székesfejérvári Püspök.“

Tudom, hogy visszagondol azon szavakra, melyek erejével mint egykor Jézus Apostolai a szent hivatásra felavatatott: „Adatott nekem minden hatalom menyben és földön; elmenvén azért, tanitsatok minden népeket megkeresztelvén őket az Atyának, Fiunak és Szentléleknek nevében.“ Máté 28 19. Tudom visszaemlékezik ő most e pillanatra, hisz ekkor nyilott meg előtte ama hosszu pálya, melynek majd sima, majd göröngyös utain a gondviselő kéz őt ennyire vezette.

S ha valamiről megemlékezel ünnepelt Főpásztor! nemde visszaemlékezel azon eseményre, midőn e szentegyház alapitója pásztort keresve téged a templomban feltalált, s számodra e helyre küldetést eszközölt? Hogyne emlékeznél vissza? Hisz épen ez az, minek most félszázados ünnepét szenteljük.

Nemde megemlékezel e pillanatban, hányszor piroslottak ajakid a makula nélkül való bárány vérétől, midőn e szent hajlékban, Istennek ugyanezen oltára előtt állva mintegy második Mózes esedeztél, kérted az urat, hogy szent Fiának érdemeiért áldja meg a királyt, hazát és nemzetet?

Megemlékezel hányszor beszélték ajakid a bölcseséget, midőn intéd hiveidet, hogy mindenekelőtt „Isten országát keressék és az ő igazságát, mert a többi mind megadatik nekik“ Máté 6, 33.

Megemlékezel nemde arról is, midőn ugyanazon kegyes család, mely e kis nyájat egykor gondjaidra bizta, lángbuzgalmadat méltánylandó 1816-ban a megürült Vaál mezővárosi plebániára hivott meg, hogy nagyobb nyájjal birván több jót tehess, több érdemeket gyüjthess, nagyobb kedvességet szerezhess Isten és emberek előtt?

Igen! nyugodt lélekkel emlékezhetel vissza, mert lelkiismereted bizonyságot tehet, hogy nem valál: „Béres, kinek nincs gondja a juhokra, azért mert béres, hanem pásztor, ki életét adja juhaiért;“ Ján 10. midőn 17 éven keresztül hiven őrizted nyájadat, nehogy „a sátán, ki mint az orditó oroszlán körüljár: találjon, kit elnyeljen“ Péter 5, 8.

Erényed s érdemed hire felhatott a fejedelmi trónig is,

s ennek tulajdonitható, hogy a királyi kegy székesegyházi kanonokká, utóbb hazánk s a magyar egyház árvaságra jutott e szép megyének püspökévé nevezett.

Azt pedig ország-világ tudja, hogy legközelebb cs. kir. val. bel. titkos tanácsossá avattatál, tanácsossá mint olyan, kinek ajakiról mindenkor az Ur lelke, tehát maga az igazság szól.

Visszagondolva mindezekre, nemde feldobog kebled és hálát adsz az urnak, hogy a nyájat, melynek első pásztora valál, 50 év mulva mint főpásztora áldhatod meg aranyáldásoddal.

Ha valaki, te bizonyára elmondhatod sz Péterrel: „Tudva legyen mindnyájatok előtt, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus által állok előttetek egészségesen.“ Apost. Csel 4, 10. Az ő gondviselő őrszeme virasztott fölötted bölcsődtől fogva e mai napig. Krisztus az, ki áldásteljes életed bájos alkonyára ritka kegyelmének e szép verőfényét hinti.

Igazán hálaadólag rebegheted Dáviddal: Az ur volt életem oltalmazója; egyet kértem az urtól megadta nekem, hogy lássam az ő gyönyörüségét és meglátogassam az ő templomát.“ 26. Zsolt. Igen, megadta az Ur, hogy meglátogattad e templomot is, melyet buzgóság emelt, buzgóság tart fenn. És midőn Istennek ily kegyeiért nemes kebled a hálaérzettől feldobog: nézd azon nagy férfiut, ki meghozta számodra a kegyelet őszinte adóját; nézd őtet, egyházunk hű fiát, nemzetiségünk edzett bajnokát. Keblében most is azon ezredéves vér szökkel, melyet dicsőült ősei Buda- és Lippánál, Szigetvár- és Szent-Gotthárdnál, hitért és házáért ontának: — karjait most is azon erő fesziti, melyet hires őseiben hazánk ellenségei tatár és török, legutóbb a porosz oly siralmasan tanultak ismerni. Tekintsd e nagy férfiut, s látni fogod, hogy örömtől lelkesült arczáról azon buzgóság sugárzik, melyre felgyuladva ősei oly sok szép intézménynek adának életet. Tekintsd őt szeretett fiával a haza méltó és jogos reményével, megmutatják ők, hogy méltó unokái azon családnak mely országbirákat és nádorokat érsekeket és püspököket, jámbor szerzeteseket s rettegett hősöket adott az egyház- és hazának. Megmutatják, hogy Istennel vannak, s tettel hirdetik a sz. irás szavait: „Si deus pro nobis: quis

contra nos?“ azaz: „Ha Isten velünk, ki ellenünk.“ Rom. 8, 35). *)

Tekintsd ez örömtől lelkesült többi arczot is, és midőn fölismered bennök apostoli hazánk nagyjait, **) kik aranyünnepedre szinte meghozzák a kegyelet babérját: dicsérd az Istent és örvendj, mert hidd el, nem magamtól szólok, de Isten lelke mondatja velem, hogy a nemzetre, melynek nagyjai imádva Istent éretted így tisztelik benned az Ur Jézus Krisztust: e nemzetre mondom „El kell jönni a kornak, mely után egy buzgó imádság epedez százezrek ajakán.“

De nem állok immár utadba, hanem inkább fiui alázattal kérlek, lépj az Urnak oltárához és mint hajdan az öreg Simeon karjaira véve a világ Megváltóját: vedd Őt te is kezedbe, hisz megjelen Ő mihelyest saját szavainál fogva szólitod, megjelen a kenyér és bor szent szine alatt.

Vedd Őt jótékonyságtól kifáradt kezeidbe, s mutasd fel mennyei Atyjának, mint a hála, kérelem s engesztelés végtelen érdemü áldozatát, S mivel, a mit az ő nevében kérsz, megadja neked, nyisd meg imához szokott ajkidat, s kérd, hogy áldja meg az anyaszentegyházat: áldja meg szorongatott IX. Pius pápánkat; kérd őt, hogy áldja meg oly sok szép tulajdonokban bővelkedő, uralkodó fejedelmünket, hogy mielőbb értse meg e nemzetet, s boldogitsa e szép s dicső hazát; áldja meg a jelenvalókat körülötted állókat, kiknek Isten látja hitöket, ismeri imádságukat; áldja meg végre ezen egyház kegyurát, egyetlen fiával, hogy miként a sz. irás mondja: „Lássa fiának fiait és unokáit, és soká, igen soká örvendezhessen bennök Amen.

VI.

1325. máj. 1. A buda-felhévizi convent előtt Pál reguni

*) Mert a gróf Nádasdy nemzetség jelmondata is ez.

**) Jelen voltak: Gróf Cziráky János; Szőgyényi M. László; Báró Apor; Gróf Eszterházy László és fia; Báró Splény Henrik és Odön; Gróf Schmidegg János: gróf Zichy János; Báró Fiáth Ferencz; Huszár Ferencz, alországbiró; Gradvohl Ede, fejérmegyei cs. kir. biztos; Meszlény Károly, első alispán, Kégl György; Beőthy Zsigmond; Kenessey Kálmán A papság közül: Nyárák Ignácz, apát s kanonok; Gürtler Mihaly, esperes: Huszár Károly, püsp. titkár és Láng László, vaáli káplán.

nemes a Kajászó völgyben Fejér vármegyében lévő birtokát Egri Jakab budai polgárnak örök áron eladja.

. . . . frater Bartholomeus prior et conventus cruciferorum ecclesie Sancte Trinitatis de Calidis Aquis . . . ad universorum notitiam . . . volumus pervenire, quod magister Paulus nobilis de Regun filius videlicet comitis Sel unacum domina Margareta filia comitis Nicolai uterini fratris eiusdem comitis Sel sorore sua ab una parte, item magister Jacobus filius comitis Nicolai dictus de Agria iuratus et concivis Budensis coram nobis personaliter constituti idem magister Paulus filius comitis Sel et domina Margareta oraculo vive vocis ministerio (igy) quandam terram seu possessionem eorumdem Regun vocatam supra Zapakon in valle Keaza in comitatu Albensi existentem, quamquidem terram seu possessionem Regun mediantibus litteris privilegialibus domini Stephani quondam illustris regis Hungarie et conventus domus hospitalium Jherosolimitani de Alba olim habere et possedisse dinosscerentur, cum omnibus suis utilitatibus . . . eidem magistro Jacobo filio Nicolai . . . de voluntate et permissione omnium proximorum et vicinorum suorum . . . pro quinquaginta marcis argenti mercionalis . . . confessi sunt vendidisse . . . coram nobis iure perpetuo . . . possidendam . . . Datum in octavis beati Georgii martiris, anno domini Millesimo trecentesimo vicesimo quinto.

Anjoukori okmánytár II. kötet 193. 1

VII.

1338 oct. 6. A buda-felhévizi convent előtt Egri Jakab budai polgár, odavaló Telman fiát Jakabot Regun nevű birtokkal a Kajászó völgyben Fejér vármegyében, megajándékozza.

. . . . . frater Bartholomeus prior et conventus cruciferorum ecclesie sancte Trinitatis de Calidis Aquis . . . . ad universorum . . noticiam . . volumus pervenire, quod magister Jacobus dictus de Agria civis Budensis ab una, item magister Petrus filius comitis Telmanni civis Budensis parte ex altera coram nobis . constituti, idem magister Jacobus dictus de Agria . . est confessus, quod quia ipse eundem magistrum Petrum filium Telmanni proximum et fratrem

suum pre aliis proximis suis dilexisset, et eundem cum aliqua particula possessionis sue remunerare intendisset . . ob hoc ipse quandam terram seu possessionem suam Regun vocatam supra Zapakon in valle Keaza in comitatu Albensi existentem, quam quidem terram seu possessionem ipse a magistro Paulo filio comitis Sel et domina Margareta sorore eiusdem Pauli pro quinquaginta marcis argenti mercimonialis emisset eidem magistro Petro filio Telmanni . . . et per eum filiis filiorum eiusdem . . . contulisset . . iure perpetuo . . possidendam sub eisdem antiquis metis . . . quibus sibi vendita extitisset, de voluntate . . . omnium proximorum et vicinorum ac filiorum suorum, nullo penitus contradictore existente . . Assumsit nihilominus idem magister Jacobus se et suos successores firmiter obligando memoratum magistrum Jacobum Petrum filium Telmanni et filios . . . ab omnibus . . racione dicte terre . . Regun . molestare volentibus defendere . . propriis laboribus suis et expensis; insuper dictus magister Jacobus alias literas nostras privilegiales quibus mediantibus ipse dictam possessionem a sepedicto magistro Paulo et domina Margareta sorore eiusdem precio comparaverat, ad manus eiusdem magistri Petri . . . assignavit . . Datum in octavis festi beati Michaelis archangeli, anno domini Millesimo trecentesimo tricesimo octavo.

Anjoukori okmánytár III. kötet 505. lap.

VIII.

Jakab fiai Mihály és Miklós, felső alapi nemesek s ugyanazon Mihályt t. i. ugy saját mint Salamon Vincze fiának Jánosnak az ő unokatestvérének nevében egyrészről, másrészről pedig Alapi Márton fia János és Alapi Tekke fia Mihály ugy saját, mint Tekke fiának Kozmának Péter nevü fia nevében is a győri káptalan előtt bizonyos felső alapi kurialis telkek kölcsönös átruházását vallják föl. 1382. jun. 28.

Nos Capitulum ecclesie Jaurinensis memorie commendamus, Quod Michael et Nicolaus fily Jacobi nobiles de superiori Alap et idem Michael pro se et pro Johanne filio Vincency dicto Salamon fratre suo parueli cum procuratoriis literis conventus sancti Martini de sacromonte Panonie ab

una, parte vero ex altera Johannes filius Martini, et Michael filius Tekke pro se et pro Petro filio Cosme, fily predicti Tekke de eadem Alap fily consobrinorum videlicet filiorum Jacobi predictorum, coram nobis constituti prenominatos Johannem filium Martini, et Michaelem filium Tekke confessum exstitit et relatum organo vive vocis in hunc modum: Quod ipsi in quadam sessione seu fundo in eadem superiori Alap habita vel habito, que vel qui olym patribus ipsorum iuxta continenciam aliarum literarum nostrarum memorialium cum terris, arabilibus, pratis, pascuis et alys quibuscunqve utilitatibus eiusdem prenotatos Michaelem et Nicolaum filios Jacobi et alios fratres et proximos eorundem prout dicebant nunc defunctos veluti consobrinis data et collata fuisset, que nunc ambobus nimis arta (igy) forret admanendum et habitandum in eadem cum rebus et bonis eorumdem consencientibus prenotatis filys Jacobi racione pacis taliter inter se fecissent convencionem, quod supradictus Johannes filius Martini partem vel porcionem suam totalem in prenotata sessione habitam et iure sibi contingentem, salvis tamen porcionibus in prefatis terris, arabilibus, pratis, pascuis et alys Juribus ad eandem sessionem curie spectantibus quos sibi et suis posteris inde progenitis (?) reservasset supra dicto Michaeli filio Tekke et Petro filio Cosme fily Tekke ac heredibus ipsorum dedisset et contulisset. ymo dedit, nostri in presencia perpetuo possidere et libere manere in eadem. Supradicti vero Michael et Nicolaus fily Jacobi de porcionibus ipsorum possessionariarum in eadem Alap superiori adiacentibus pretextu amplioris dileccionis mutue vel concordie supradictorum Johannis fily Martini ac Michaelis fily Tekke et Petri fily Cosme proximorum suorum unam aliam sessionem curie, inqua nunc prefatus Johannes filius Martini residenciam faciet personalem, vel si eadem sessio ab eisdem filys Jacobi temporibus succesivis alienaretur extunc quandam sessionem penes curiam prescripti Michaelis fily Jacobi a parte meridionali existentem pretytulato Johanni filio Martini ac posteris et successoribus suis dedissent et donassent et donaverint nostri in presencia pro perpetua mansione eorumdem, Demptis tamen novis vel futuris occu-

pacionibus terrarum arabilium, pratorum vel aliarum quarumcunque possesionariarum porcionum antedictorum filiorum Jacobi ad eandem sessionem usurpandarum vel applicandarum. Datum sabbato proximo post festum nativitatis sancti Johannis baptiste. Anno Domini Millemo CCCmo octvagemo secundo.

Ép hártyán hátul pecsét nyomaival, későbbi irással de A° 1382. sabb. post fest. Nativitatis Joannis Baptis.

Alapi Salamon Vincze család levelei között.

IX.

1432. okt. 28. Siena. Zsigmond király bizonyos részbirtokot Alapon Fejérmegyében Alapi Istvánnak, Salamon unokájának adományoz.

Relatio Ladislai de Chap alias vicecancellarii Regie majestatis.

Nos Sigismundus dei gratia Romanorum Rex semper Augustus ac Hungarie etc. Rex, Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos attentis et consideratis fidelitatibus et fidelium serviciorum meritis fidelis nostri Stephani filii Jacobi filii Salamonis de Alap, quibus Idem in nonnullis nostris et regni nostri factis et negociis ac exercitualibus expeditionibus, sicuti prosperis sic et adversis sub locorum et temporum varietate, signanter in Alamanie Lombardie Tuscie, et his Italie partibus quas nos pro sacri Romani Imperii ac tocius orthodoxe fidei comodis profectibus et utilitatibus ampliandi ac pomovendis digne duximus visitandas, cum nostra Celsitudine in familiaritate condam fidelis nostri dilecti ladislai mayos de Darow aule nostre familiaris qui in his Italie partibus prenotatis in nostris regalibus serviciis a quibusdam sequacibus nostrorum rebellium florentinorum extitit interemptus et vitam suam finivit c . . . continue procedendo cum omni sinceritatis zelo, fidelique et alacri voluntate juxta sue possibilitatis exigenciam maiestati nostre laudabiliter studuit complacere, gratumque se reddere pariter et acceptum, Totum et omne ius nostrum regium, si quod in porcione possessionaria in predicta possessione Alap in Comitatu Albensi existenti habita in cuius pacifico domino ipse Stephanus predecessores suos et fratrum suorum

infrascriptorum perstitisse, seipsumque ac eosdem fratres suos persistere asserit eciam de presenti, quoquomodo haberemus, et nostram quibuscunque causis modis et racionibus concerneret Serenitatem, simul cum omnibus suis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet, locis scilicet sessionalibus, terris arabilibus cultis et incultis, Agris pratis fenetis pascuis et fenilibus cunctis eciam aliis quarumlibet utilitatum et pertinenciarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis et antiquis, animo deliberato et ex certa nostre majestatis sciencia, premis-is, sic ut nostre superius proposita existunt majestati se habentibus prenominato Stephano et per eum annotato Jacobo patri, nec non Petro carnali, Johanni filio Laurencii, et Benedicto filio Thome, ac alteri Benedicto dicto Bessenew filio Johannis de dicta Alap, generacionalibus et condivisionalibus fratribus eiusdem Stephani, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis dedimus donavimus et contulimus, ymmo damus donamus et conferimus Iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam tenendam pariter et habendam. Salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis fuerint in specie reportate. Datum in nostra Imperiali Civitate Senarum, parcium Italie predictarum in festo beatorum Symonis et Jude apostolorum, anno domini 1432 regnorum nostrorum anno hungarie etc. quadragesimo sexto, Romanorum vigesimo tercio et bohemie tredecimo.

Hazai okmánytár II. 248., 249. l.

X.

1464. jun. 1. A fejérvári káptalan bizonyitja, miszerint Garai László nádor parancsa folytán Alapi Istvánt, Antalt, Istvánt és Mihályt bizonyos alapi birtokrészbe bevezette.

Capitulum ecclesie Albensis. Omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris presencium noticiam habituris Salutem in Salutis Largitore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas magnifici viri domini

condam Ladislai de Gara Regni Hungarie palatini et judicis Cumanorum nobis amicabiliter loquentes et directas Introductorias et Statutorias debita cum reverencia recepimus in hec verba. Amicis Suis Reverendis Capitulo Albensi Ladislaus de Gara regni hungarie palatinus et Judex cumanorum, Amiciciam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis Stephani filii Luce de Alap, alterius Stephani Anthony et Michaelis filiorum eiusdem, quomodo ipsi in dominium porcionis ipsorum possessionarie in dicta possessione Alap in Comitatu Albensi existenti habite ac tocius juris Regii in eadem porcione possessionaria qualitercunque habiti ipsos nove Regie donacionis titulo concernentis legitime vellent introire, Super quo vestram amiciciam presentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Johannes filius Anthony dicti Dombo, aut Stephanus Salomon de dicta Alap, vel Paulus Eched de Czecze, sive Blasius de Zylas, aliis absentibus homo noster ad faciem predicte porcionis possessionarie pretacti Stephani filii Luce et filiorum eiusdem prenotatorum in prescripta possessione Alap habite consequenterque Juris Regii in eadem habiti vicinis et commetaneis eiusdem inibi legitime convocatis et presentibus accedendo introducat prefatos Stephanum filium Luce ac alterum Stephanum, Anthonium et Michaelem filiis eiusdem in dominium ipsius porcionis, statuatque eandem porcionem et ipsum jus Regium eisdem cum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis premisse nove Regie donacionis titulo perpetuo possidendam. Si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos Stephanum filium Luce et filios eiusdem predictos nostram in presentiam ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros. Et posthec huiusmodi introductionis et Statucionis seriem cum contradictorum et Evocatorum si qui fuerint ac vicinorum et commetaneorum qui premisse statucioni interernnt nominibus terminoque assignato nobis amicabiliter rescribatis. Datum in Czecze die dominico proximo ante festum beati Galli confessoris anno domini 1453.

Et iuxta earundem continenciam unacum prenominato

Paulo Eched de prescripta Czecze homine ip ius domini Ladislai palatini nostrum hominem videlicet discretum Benedictum Chori dicte ecclesie nostre presbyterum Rectorem Altaris Sanctispiritus in eadem nostra ecclesia fundati ad premissam statucionem faciendam nostro pro testimonio transmisisse fidedignum. Qui tandem exinde ad nos reversi nobis uniformiter retulerunt eo modo, quomodo ipsi feria sexta proxima post festum omnium sanctorum tunc proxime preteritum ad faciem predicte porcionis possessionarie pretacti Stephani filii Luce de prescripta Alap ac alterius Stephani nec non Anthony et Michaelis filiorum eiusdem in dicta possessione Alap habite consequenterque Juris Regii in eadem habiti vicinis et commetaneis eiusdem universis videlicet Anthonio Dombo, Blasio Zenthes, Alberto Wagoth, Gregorio filio Benedicti Parvi, Stephano Alap, Valentino de Peder, Blasio de Zylas et Demetrio Syke de Czecze inibi legitime convocatis et presentibus accedendo demumque eisdem vicinis et commetaneis nostram veniendo in presenciam ac coram nobis personaliter adstantibus et premissis Statucioni atque donacioni ipsorum consensum benevolum prebentes, memoratus homo palatinalis jam fato nostro testimonio presente introduxisset prefatos Stephanum filium Luce, alterum Stephanum, Anthonium, et Michaelem filios eiusdem in dominium porcionis possessionarie ipsorum in dicta Alap habite ac Juris Regii in eadem porcione qualitercunque habiti Statuissetque eandem et idem eisdem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet premisse nove Regie donacionis titulo ipsis incumbente perpetuo possidendam tenendam et habendam nullo alio contradictore apparente legitimis tamen diebus et horis in facie eiusdem moram continuam iuxta Regni consvetudinem protraxissent, in cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes nostras literas privilegiales pendentis et autentici Sigilli nostri majoris munimine roboratas duximus concedendas. Datum feria sexta proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi. Annus eiusdem 1464. Venerabili ac honorabilibus viris dominis Nicolao Bodo dicto eiusdem ecclesie nostre preposito, domino et prelato nostro, Andrea lectore, Michaele Cantore, Petro de Sary Custode, altero Petro de

Karws et Blasio de Simigio decanis ecclesie nostre pretacte existentibus.

Hazai okmánytár IV. 412—414. l.

XI.

Lásd mellékleten.

XII.

1749. nov. 8. Felső Alap. Salamon Lászlóné született Salamonfai Ráttky Rozália ki a felső alapi kápolnát (nem a mostanit hanem az elpusztultat) saját költségén épitteté, javadalmazza Szigethy György vajtai plebánost az Alapon tartandó isteni szolgálatért.

Dicsértessék az Ur Jézus Christus!

Én Salamonfalvay Ráttky Rosalia T. N. és Vitézlő Salamon László ur házos társa, előttem viselvén mindenek fölött az Isteni kereszteni szolgálatot és buzgóságot, azonkévül az Isten szülő Annyanok az Boldogságos szűz Máriának velem született és gyermekségemtűl fogvást velem nevelkedett mindenkor előttem viseltetett méltó nagy tisztöletit, és ugyanezen buzgóságimnak indulatibul és jó szándékábul, minthogy az Ur Istennek ű sz. Fölségének elöl segéttö kegyelmébül itt Felső Alapi kis Jószágunkban az Boldogságos szűz Máriának Tisztességére az magam Istenes jó szándékombul s tulajdon magam (de nem sajnáló költségemmel) az fönt álló kápolnát elkészéttettem és azt minden szükséges hozzá tartozandó ezközeivel tehetségem szerént elkészéttettem, ugy hogy abban már a Sz. mise mondás és szolgáltatás is a méltóságos Püspök engedelmébül elkezdődölt, arra valo nézve, hogy az emlétett Felső Alapi kis kápolnánkban az Isteni szolgálot naponként nevelkedgyék és az Boldogságos Szűz Máriának föltett szándékom, és igyekezetem szerint Tisztölete gyarapodgyék, és öregbüljön, maj napságtul fogvást egyeztem meg magam Istenes buzgó szándékombul jelen levő Uri emberek jelenlétében Tisztölendő mostani Vajtaij helségbéli plébánus Szigethy György plebanus Urammal; hogy emlétett plébánus ur ű kegyelme máy napságtul fogvást Esztendőrül Esztendeig minden szombaton ide fog Felső Alapra jöni és itt a kápolnábon az

én Intemtiomra ű kegyelme a sz. misét minden szombaton elfogja mondani, vagy ha történet szerint akármi névvel nevezhető akadályo történnék emlételt plebanos urnak ugymint rosz és alkalmatlan üdő, betegeskedése, házánál nem létele, vagy Temetés a fárában, az elmulasztott szombatot mindenkor kedden ha lehet vagy szerdán tartozik emlitett plebánus ur ugyan az én intentiómra helre hozni az sz. mise véghez vitelére, ha pedig szombaton üllő Ünnep talál esni, itt az Méltóságos Püspök kegyelmes dispozitiójátul fog függeni Plebánus ur vagy hogy ha ű Exczellja megnem engedi Ünnep nap az idejövetelt tehát azon szombatot is kedden fogja plebánus ur a sz. misével helre hozni, és én mind ezen lölki szolgálataiért Esztendeig fogok füzetni Tisztölendö Plebanus urnak 25 frtokat kész pénzt és 12 pozsonyi Tiszta buzát, mell Istenes alkum és egyezésemrül adom ezen Contractualis Levelemet. Datum Felső Alap dié 8va Novembris 1749.

Salamonfai Ráttky Rozalia m. p.

Coram me Stephano Horváth de Jákfalva praeposito sanctae Mariae Magdalenae de Fölsö Eörss m p. P. h.

Az okiratra van vezetve a vajtai plebános Szigethy György két évi nyugtája a fölvett pénz és buzáról.

Eredetije Alapi Salamon Vincze családi oklevelei között.

XIII.

1264. okt. 14 IV. Béla az általa sz. Leusztách tiszteletére alapitott Chuti monostort szomszédos Chut, Kukula földekkel, a nagyszigetben levő Alsó és Felső Hárossal, melyek a Duna, Chepel, Szöllös és Miklós között feküsznek, továbbá ugyan a nagy szigetben levő Födémes nevü helylyel, Miklós (mai Sziget-Szent-Miklós) faluval, mely Szöllös és Felső Háros között feküdt, kivonva e szigeti falvakat a Nagyszigeti Ispán hatósága alól azután Esztergomban az udvarnokok földjével Péten egy malommal Agár — mai Agárd — kir. udvarnokok földjével sat. sat. javadalmazta.

Bela dei gracia Hungarie etc Rex Omnibus presens scriptum inspecturis, salutem in eo qui est salus omnium, quoniam etc. etc. Ad universorum igitur notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos producti devocione erga Mona-

sterium beati Ieustachii de Chwuth, cuius fundatores extitimus, et patroni, Has possessiones pro remedio anime nostre eidem monasterio contulimus, videlicet:

terram Chwth et terram Kukula iuxta eandem existentem, condam Monasterii de Serephel, receptam pro competenti concambio ab eodem, sub eisdem metis et terminis, in quibus idem Monasterium de Serephel dinoscitur possedisse. Hospitibus super eadem terra Chwth residentibus, talem concedentes libertatem: ut ijdem hospites villicum interse, quem voluerint, de communi eligent voluntate, et eundem preposito dicti Monasterij de Chwth presentabunt confirmandum, qui omnes causas minores inter se exortas iudicabit secundum aliorum hospitum liberiatem, maiores vero causas, utpote causam furti, homicidij, violencie, membrorum mutilationes, effusionem sangvinis, decimarum et Incendij, Iudex, per prepositum de Chwth ordinatus et statutus, Iudicabit, de quibus duas partes Iudiciorum percipiet Idem Iudex per prepositum deputatus, tercia parte huiusmodi Iudiciorum villico eorundem hospitum remanente. Item racione census, seu terragij ijdem hospites in octava beati Michaelis Archangeli in quolibet anno dicto Monasterio tria pondera finiti argenti solvere tenebuntur et munera deferent, sicut dominis terre consveverunt exhibere in duabus solempnitatibus festis, videlicet in Nativitate domini et in pasca.

Item in magna Insula contulimus eidem monasterio nostro duas terras seu villas Harus vocatus cum decimis et Iudicio ac aliis utilitatibus universis, quarum quidem terrarum seu villarum mete hoc ordine distinguntur (következik Al és Felháros falvak határjárása.)

Item villam Fedemus in magna Insula cum omnibus populis mellidatoribus nostris de eadem predicto Monasterio nostro contulimus, qui omni anno mel fratribus eiusdem Monasterij sicut nostre majestati solvere consveverant, dare teneantur, que villa his metis est distincta: (Következik a határjárás.)

Item in eadem magna Insula contulimus eidem monasterio nostro terram Nicola vocatum, que est inter Zeulus et felharus, sub eisdem metis et terminis, in quibus antea habita

extitit et possessa, ab omni jurisdictione Comitis de magna insula predictas villas penitus eximentes. [1])

Preterea contulimus dicto monasterio sancti leustachii terram udvornicorum nostrorum sitam in Strigonio intra fossatum et extra, circa ecclesiam beati Laurencij martiris et eciam in vico fabrorum que possent in se continere septvaginta curias sat. (a hely közelebbi meghatározásáról.)

Item contulimus ipsi monasterio Molendinum nostrum quod est in Peyth, cum duobus fundis Curiarum et feneto, quod potest quinque hominibus ad falcandum uno die sufficere et lignis que possunt sufficere ad duo dolabra uno die.

Item ob divine pietatis demencium contulimus eidem Monasterio quandam terram wdvornicorum nostrorum, Agar nominatam, cum quinque mansionibus super eandem residentibus.

Preterea contulimus eidem monasterio nostro duas villas, Toton vocatas, et tres villas Gnum vocatas, et terram duarum villarum Kemey nominatarum, et eciam quandam Terram que Kyndkeurus nuncupatur, que his metis sunt distincte: etc. (a melyeknek határjárása következik.)

[1]) A nagy szigetben — Csepel sziget — adományozott Háros falvak, t. i. Al- és Felháros, valamint Fedemes nevünek határjárási szövege szerint ezek a falvak azon a téren feküdtek, mely Csepel falu alsó határa, az öreg Duna mellett a mai Laki hegyig, innét keletnek tartva Sziget-Szentmiklós határa, és a kis Duna nyugoti partja végre Csepel falu keleti határa között terül el. Ezeken kivül itt feküdt még Szöllős falu is, mely a szöveg szerint a visegrádi apáté volt, valamint Bacha, Onuz fia villája is a Duna közelében a csepeli határ alatt. Mint megjelölt pontok emlittetnek még a következők: Kápolnahegy, Tövises völgy, Őzmára, Leshegy, Küngőshalom, Szenesvölgy, Székső, Kaptárhegy, Agyagkelthő, Csonkavár, Bagald földje, Sz.-Miklós temploma és Miklós földje, a mai Sziget-Szent-Miklós. Ma már a Szigetben semmi nyoma sincs, sem a két Háros, sem Födémes és Szöllős faluknak: de van a régi Alháros falu irányában közel a tétényi parthoz egy terjedelmes és erdő lepte nagy sziget, melynek Háros a neve, s a melyben a vadászlak mellett egy régi rom is áll, de mely időből, vagy mi volt, nem tudni; lehet hogy a premontreieknek egy kies mansiójuk volt az s bár az adománylevélben e sziget nincs megemlitve, oda tartozott az a két Háros faluhoz, a mit valószinüvé tesz az a körülmény, hogy a sziget, bár azt a tétényi határtól csak a Duna egy kis ága választja el, mégis a fenséges kir. család tulajdona, a kié a nagy sziget is.

És ezen felsorolt falvakat és azok népeit kiveszi a király minden várispán joghatósága és biráskodása alól, és kizárólag az ő királyi itélkezése, kissebb ügyekben pedig a chuti prépost joghatósága alá helyezi. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Farcassij electi Albensis, aule nostre vice cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini Millesimo, ducentesimo sexagesimo quarto regni autem nostri anno vicesimo nono.

Knauz. Mon. Eccl. Strig. I. 509—13.

XIV.

1264. okt. 14. IV. Béla a Kunoknak adományozott Nyárhid (ma Érsekujvár) falut tartozékaival, t. i. Suran, Gyrok, Turmáskuz Hydhe'en falvakkal, Luaz, Urbanus, Seurug, Machard, Busman, Kucha földekkel együtt az ő szörnyü és számtalan kihágásaik következtében tőlük elveszi és örök alamizsna képpen Sz. Leustach monostorának, melyet ő a Chut szigetén alapitott, s a mely monostorban premontrei rendü prepost és szerzetesek szolgálnak az Istennek, adományozza.

Bela dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie Cumanieque Rex, Omnibus presentes literas inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad universorum noticiam Tenore presencium volumus pervenire, quod nos ante omnia saluti anime nostre invigilantes, villam Narhyd, in quo Cumani per nos fuerant constituti propter plurimos et enormes excessus eorundem ab ipsis auferenda cum omnibus villis et servis ad ipsam villam Narhyd spectantibus, videlicet villa Suran Gyrok, Turmaskuz et Hydhelen, Item terra Luaz, terra Urbanus, terra Seurug, terra Machard, terra Busman et terra Kucha, totisque utilitatibus et pertinencijs suis et omni tributo pontis quibus ijdem cumani possidebant et tenebant in perpetuam Elemosinam salubriter concessimus, dedimus et donavimus Monasterio sancti Leustachii, quod in insula Chuth fundavimus, in quo viros religiosos prepositum et fratres ordinis premonstratensis, deo iugiter famulantes constituimus et locavimus, perpetuo et irrevocabiliter possidendam et easdem villas et terras dicto monasterio nostro per fidelem

nostrum Mychaelem comitem de Zoulum, certis metis vallando fecimus assignari. Mete autem earundem prout idem nobis in Scriptis remandavit hoc ordine distingvuntur:

(Következik az adományozott birtokok határjárásának leirása)

In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras, Duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasij, Electi Albensis, aule nostre vice cancellarij, dilecti et fidelis nostri. Anno domini Millesimo CC° LX° quarto. Regni autem nostri Anno vicesimo nono.

Knauz. Mon. Eccl. Strig. 1. 514—17 lap. 670. sz. oklevél.

XV.

1272. mart. 21. V. István azon monostor alapitását, melyet atyja IV. Béla a Chut nevü szigetben Sz. Eusztach tiszteletére a premontreieknek tett, megerősiti, s az adományozott birtokokat, t. i. Nyárhid és tartozékait, továbbá Thothon nevü két falut, Gnum (Gón) nevü három falut, Kemei nevü két faluhelyet végre Kyndkewrus nevü földet, melyek a határleirásban emlitett Inarch, Peszér, Dabas, Gyón, Szegedre vezető ut Ócsa földje, Bessenyő, Ócsai monostor és Saári jelzésénél fogva Pest megyében feküdtek; azután Esztergomban a város ár.án kivül és belül Sz. Lőrincz temploma körül levő udvarnokok földjét, Chut és Kuchula földjét, melyek azelőtt a Serefeli monostor tulajdonát képezték, Esztergomban Oguz udvarnoknak a Sz. Mihály temploma melletti földjét szölleivel együtt a királynak Peith-en (Pét) levő malmát, két kuria helylyel, kaszáló és két bárdra való faizással; Agár királyi udvarnokok földjét, ujra adományozza, határaikat körül irja, a népeket a várispányok joghatósága alól kivonva, közvetlen a királyi és a Prépost itélkezése alá helyezi.

In nomine Sancte trinitatis et individue unitatis. Stephanus dei gracia Hungarie etc Rex. Successive posteritati ad perpetuam rei memoriam Salutem in domino sempiternam. Quanto regalis sublimitas propensiori affectu et attencionis devocione superna contemplatus, divina gracia adiuvante, tanto operibus affectum debet producere ad effectum, maxime unicum Salamon

Christi ecclesiam videlicet Katholicam sublimando, religiosis consulendo ad sic eterne remuneracionis premium cum temporalis vite subsidio consequatur. Sane considerantes, dilectos nobis in Dei filios fratres ordinis premonstratensis tanto pocioris antidoto favoris Regii prosequendos, quanto specialiori devocione eosdem novimus obsequiis et reverencie beatissime virginis, que nostra et Regni nostri est domina et patrona, beatique Eustachy obligatos, ac uberioribus caritatis, que multitudinem peccatorum operit, operibus habundare; ipsos volentes pro nobis et pro anima domini B(elae) illustris Regis Hungarie, Karissimi patris nostri felicissime recordacionis apud Deum ponere intercessores, monasterium pro eisdem fratribus in Insula Chuth, in honore beati Eustachij, et domos ac officinas religiose conversacionis quieti congruentes disposuimus, sicut predictus carissimus pater noster, clare memorie disposuerat et ordinaverat premissa deliberacione Regia ordinare Et quia religiosam vitam ducentibus prona benevolencia quoslibet katholicos et maxime personas, regali dignitate predictas, convenit subvenire ne alicuius necessitatis occasio eos in divinis desides aut negligentes efficiat, vel robur, quod absit, sancte conversacionis, subtracto subsidio vite utriusque, infringat, monasterium predictum et religiosam domum de Insula Chuth voluimus et volumus, sicut antedictus dominus Rex, karissimus pater noster, voluerat et ordinaverat, filiacionis iure soli subesse ecclesie premonstrathensis; dotantes idem monasterium pro remedio anime eiusdem patris nostri et nostre, datis, concessis et collatis eidem villa Narhyd pleno iure, in qua Cumani per prefatum dominum B. regem, karissimum patrem nostrum, fuerant constituti, quam propter plurimos et enormes excessus eorundem idem abstulerat ab eisdem, cum omnibus villis et terris, ad ipsam villam Narhyd spectantibus, videlicet villa Suran, Gyron, Turmaskuz et Hydhelen, Item terra Luaz, terra wrbanus, terra Seurug, terra Machard, terra Busman et terra Kucha, totisque utilitatibus et pertinencijs suis et omni tributo pontis, quibus ijdem Cumani possidebant et tenebant.

Mete autem earundem terrarum hoc ordine distinguntur: Incipit itaque prima meta in terra Luaz (következik ismét-

lése a Narhyd és tartozékairól szóló adományozás szövegének.)

Preterea contulimus eidem Monasterio beati Eustachij duas villas, Thothon vocatas, et tres villas, Guum nominatas et terram duarum villarum, Kemey nominatarum, et eciam quandam terram, que Kyndkewreusis nuncupatur, que hiis metis sunt distincte: (következik ezen birtokok határjárása, a melyek a körülirt szomszédos falvak, t. i. Inarcs, Peszér, Dabas, Gyón, Ócsa, Besenyő, Ócsai Monostor, Sári és a Szegedre vezető ut helyrajzánál fogva Pest megyében feküdtek.)

Preterea contulimus Monasterio beati Eustachij predicto terram Wdvornicorum nostrorum, sitam in Strigonio intra fossatum et extra, circa ecclesiam beati Laurencij et eciam in vico fabrorum, qui possunt in se continere septuaginta fundos curiarum cum omnibus terris ad eundem pertinentibus sub eisdem antiquis metis, quibus ijdem wdvornici possidebant.

Item contulimus eidem monasterio terram Chut et terram Kuchula, Monasterij de Serefel, receptas ab eo pro competenti concambio, sub eisdem antiquis metis, quibus idem monasterium de Serefel eas possidebat.

Contulimus eciam quandam terram sepedicto monasterio Oguz wdvornici nostri in Strigonio prope sanctum Michaelem existentem, cum vineis et terris arabilibus, quas idem Oguz possidebat.

Item contulimus ipsi monasterio molendinum nostrum, quod est in Peith cum duobus fundis curialem et feneto, quod potest sufficere quinque hominibus ad falcandum uno die et lignis, que possunt sufficere ad duo dolabra, que Bard nominantur, uno die.

Item ob divine pietatis clemenciam contulimus eidem monasterio quandam terram wdvornicorum nostrorum Agar nominatam, cum quinque mansionibus wdvornicorum, qui super eadem sunt residentes, sub eisdem veteribus metis et terminis, quibus ijdem wdvornici nostri possidebant.

(Az oklevél befejező részében az adományozott birtokok népeit hasonlóképen mint azt IV. Béla király tette, kivonta minden várispány joghatósága alól s közvetlen a király és csuthi prépost itélkezése alá helyezte).

Datum per manus magistri Benedicti, prepositi ecclesie Orodiensis, aule nostre vicecancellarij, dilecti et fidelis nostri. Venerabilibus domino Phillipo Strigon. Stephano Colocensi archiepiscopis ; Lamberto agriensi ; Job Quinque-ecc esiensi ; Phillipo Waciensi ; Paulo Vesprimiensi ; Thymoteo Zagrabiensi ; Petro Transilwano ; Lodomerio Waradiensi ; Dyonisio Jauriensi et Rolando Boznensi Episcopis, qui in Regno nostro dei ecclesijs prefuerunt. Moys palatino ; Joachino Bano tocius Slavonie ; Egidio summo camerario ; Nycolao Judice Curie nostre tenentibus Regni nostri baronatus. Anno domini Millesimo ducentesimo Septuagesimo secundo. Regni autem nostri anno tercio XII° kalendas aprilis.

Knauz. Mon. Eccl. Strig. I. 593—595.

XVI.

1291. junius 3. III. András János csuthy prépost kértére átirja és megerősiti IV. Béla oklevelét, melyben Narhydat és tartozékait a csúthi monostornak adományozta.

(A)Ndreas, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex, Omnibus xpi fidelibus, presentem paginam inspecturis, salutem in salutis Largitore. Ad universorum noticiam tenore presencium harum serie, volumus peruenire, Quod religiosus vir frater Johannes, prepositus ordinis fratrum premonstratensium de Chuth, ad nostram accedens presentiam, exhibuit nobis priuilegium Bele regis, illustris recordacionis, karissimi avi nostri, super facto collacionis quarumdam terrarum, Nyarhid et aliarum quam plurimum (sic), que in eodem priuilegio regis Bele continentur, facte confectum, petens a nobis cum instancia, ut ipsum priuilegium ratum habere et nostro priuilegio confirmare dignaremur, cuius quidem priuilegij tenor talis est :

(Következik IV. Béla király XIV. sz. adománylevele.)

Nos igitur iustis Peticionibus ipsius fratris Johannis, prepositi ecclesie de Chuth, favorabilem consensum adhibentes predictum priuilegium karissimi aui nostri, non cancellatum. non abrasum nec in aliqua sui parte viciatum, ratum habentes et acceptum, collacionem predictarum terrarum, per ipsum

avum nostrum factam, innovando, et presentibus de uerbo ad uerbum inseri faciendo, patrocinio nostri privilegij duximus confirmandum. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Discreti viri, magistri Theodory, albensis ecclesie prepositi, aule nostre Vicecancellary, dilecti et fidelis nostri. Anno domini M.° cc.° Nonagesimo Primo tercio nonas Junij indictione quarta, Regni autem nostri anno primo.

Knauz. Mon. Eccl. Strig II. 287—288.

XVII.

1291. nov. III. András Nyárhidat, melyet IV. Béla a csuti monostornak adott, ettől elveszi és Bors és Othroknak, kik Szepesvárát neki vissza adták adományozza. A csuti monostornak pedig Bodrog megyében levő Borcan nevü falut adja.

Az eredeti oklevél mely a primási levéltár világi osztályában Lad. M. fasc. 1. Nr. 12. őriztetik, s a mely közölve van Knauz Mon. Eccl. Strig. II. 302—303. l. de csak nagyon töredékesen és csakis az oklevél külsejére vezetett 16-ik századbeli eme feljegyzés: „1291. Literre III. Andree Regis. quibus villam Nyárhyd a Claustro Chut, cui Bela Rex contulerat ablatum . . . Bors et Othrok quia ipsi castrum Scepus restituerant Donaverat.“ világosit fel teljesen tartalmáról.

Knauz Mon. Eccl. Strig. II. 302—303.

XVIII.

1295. marcz. 27. Benedek veszprémi püspök, Lodomér esztergomi érsek és János csuti préposl egymás között következő csere egyezséget kötik: hogy tudniillik a veszprémi püspök mindazon gabna, bor, bárány stb. tizedet, mely neki az ő püspökmegyéje területén levő csuti prépostság birtokairól, nevezetesen a nagy Szigetben levő két Háros falu, Födemes földről, valamint magáról Csut falu és Kuchule földjéről jár, ide nem számitva az egyház kormányzati főesperesi jogokat és engedelmességet mellyel a csuti pap (plebánus) a püspöknek tartozik, a csuti Sz. Eusztách egyháznak adja és engedi, más részről pedig az esztergomi érsek a veszprémi püspöknek

ezen tizedek pótlásául bizonyos érseki falvaknak, t. i. Chaatnak Tolnamegyében továbbá Nyun, Bereg, Lula, Kopol, alsó és felsö Zygch, Endreed, Zamárd, Kerusheg, Zarazton, Kup, Chepel, Wgol, Belder, Egres, Beka és Kereki nevü somogymegyei falvaknak jövedelmét, haszonvételét, jobbágyait, szöllömivelöit a veszprémi püspöknek adja. János csuti prépost végre és a csuti monostor oda adja az érseknek a Sz. Eusztáchról nevezett csuti egyház tulajdonát képező, Komárom és Nyitra megyében fekvő Nyárhid birtokot, mely nagy kiterjedésü ugyan, de most majdnem egészen lakatlan, mindazon tartozékaival együtt, melyekkel azt egykor Béla király a csuti monostornak adományozta.

(B)enedictus dei gracia Episcopus Wesprimiensis, aule domine Regine Hungarie Cancellarius, universis, quibus presentes ostenduntur, salutem in domino ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, Quod cum unusquisque suam condicionem facere teneatur meliorem, venerabilis pater dominus Lodomerius, miseracione diuina archiepiscopus Strigon. et comes perpetuus Loci eiusdem. Nos et ecclesia nostra, Johannes prepositus et conventus ecclesie sancti Leustachij de Chuth, ordinis premonstratensis, pari voto et communi consensu ex adiacenti vicinitate et euidenti utilitate, unusquisque nostrum ecclesie sue prospiciens meliora, inter predictum venerabilem patrem, dominum Lodomerium archiepiscopum, et nos, ac eciam inter prefatum prepositum, mediantibus nobis eciam in personis successorum nostrorum, talis permutacio taleque concambium, perpetuo et irreuocabiliter duraturum, interuenit, videlicet quod nos decimas nostras episcopales, nobis vel episcopatui Wesprimiensi prouenientes, frugum scilicet, vini, agnellorum, et aliarum quarumlibet specierum, super terris seu villis ecclesie eiusdem beati Leustachij de Chuth, Intra et extra magnam Insulam existencium, duarum scilicet villarum, Harus vocatarum et cuiusdam tercie terre Fedemus nuncupate. Item ville ipsius Chuth et terre Kuchule nominate, que sub eiedem metis distingitur; de voluntate, consilio et consensu discretorum virorum, fratrum nostrorum Capituli Wesprimiensis, exceptis iuribus magistralibus archidiaconalibus, debitis consuetis, et obediencia, quam sacerdos

de Chut nobis facere tenetur ab antiquo dedimus et tradidimus in perpetuum dominium ecclesie Sancti Leustachij de Chuth et Religiosis viris preposito et fratribus, celi domino famulantibus in eadem. venerabilis vero pater dominus Lodomerius, archiepiscopus Strigon. in commutacionem, concanbium, se repensivam decimarum predictarum quasdam possessiones suas archiepiscopales, Chaath, in comitatu Tholnensi existentem, Item alias in comitatu Symigiensi. in villis Nyun, Berey, Lula, Kopol, Zygch, superiori et inferiori Endreed, Zamard, Kerusheg, Zarraztou, Kup, Chepel, Wgol, Belder, Egres, Beka et Kerequi vocatis porciones scilicet suas archiepiscopales In prefatis possessionibus, seu villis archiepiscopum et archiepiscopatum Strigon. contingentes, cum omnibus iuribus, utilitatibus et pertinencijs suis, condicionibus, condicionarijs, vinitoribus et vinidatoribus uel solo adherentibus, nobis et episcopatui Wesprimiensi Similiter perpetuo domino applicauit. Johannes autem prepositus et conuentus de Chut quandam possessionem ecclesie Sancti Leustachij, Narhyd vocatam, Nytriensi et Comaromiensi comitatibus existentem, amplam quidem et latam; Sed nunc fere habitatoribus destitutam, cum omnibus utilitatibus, pertinencijs et attinencijs suis, prout idem ex collacione Inclite Recordacionis Regis Bele eandem dinoscuntur possedisse. Jam dicto venerabili patri, domino Lodomerio archiepiscopo et archiepiscopatui Strigon. iure perpetuo dederunt et tradiderunt possidendam. In cuius permutacionis et concanbij memoriam et perpetuam firmitatem, presentes concessimus, sigilli nostri appensione communitas, Datum Strigonij In Sancta Dominica Ramispalmarum. Anno domini M° cc° Nonagesimo quinto, indictione octava.

Knauz. Mon. Eccl. Strig. II. 368—369. l.

XIX.

1295. május 12. Lodomér esztergomi érsek János csuti premontrei prépost Benedek veszprémi püspök között kötött és az esztergomi káptalan valamint Johanka Turóczi, László saági, Lőrincz bozsoki, Benedek csornai premontrei prépostok hozzájárulásával és megerősitett azon csere egyesség, mely a

megelőző XVIII. sz. okiratból már ismeretes ujra és terjedelmesebb szöveggel megkőttetik.

Lodomerius, miseratione divina Archiepiscopus Strigoniensis eiusdemque loci Comes perpetuus universis xpi fidelibus praesencium noticiam habituris salutem in Auctore salutis. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod cum possessio Prepositi et Conventus Fratrum ordinis Premonstratensis de Chuth, Nárhid vocata, quam ex donacione pie recordacionis quondam Bele Regni Hung. Regis illustris predictum monasterium de Chut, concesso prefati Regis privilegio cum pleno iure possessionis et proprietatis seu perpetui dominij cum universis suis utilitatibus et pertinenciis obtinebat, invalescentibus iniquis predonum direpcionibus redacto esset in solitudinem, ita ut vix quinque domuncule, quin pocius tuguria vocabulo veriori remansissent in ea. Sicque prepositus et Conventus prefati ordinis de Chuth nullam penitus utilitatem possent percipere de eadem, Nosque possessiones Archiepiscopales In Simigiensi, et Tholnensi Comitatibus, licet lautas plures et satis utiles haberemus, Tamen propter interposita terrarum spacia satislonga et violentorum occupatorum malicias paucas ex eisdem percipere utilitates (kimaradt.) possemus, inter nos accedente capituli nostri consensu, ecclesie nostre nomine ex una parte, et inter venerabilem patrem Benedictum dei gracia Wesprimiensem episcopum ex altera, modo consimili convenit nobis et ipso venerabili patre voluntariis et ijdoneis concorditer consencientibus in idipsum, ut in concambium decimarum, quas idem venerabilis pater jure Dyochesana super terra prepositali eiusdem monasterii beati Leustachii de Chuth, inter magnam Insulam et ext a sibi de iure provenientes percipiebat, predictas possessiones nostras archiepiscopale, cum omnibus utilitatibus et pertinenciis earundem et percepcionibus decimarum, sique nobis ut fertur competerent in eisdem, ipsi venerabili patri et per eum suis successoribus contulimus, iure perpetuo possidendas, pro quibus decimis a prefato venerabili patre preposito, et conventui monasterij de Chuth in huiusmodi concambium perpetuo iure collatis, Frater Joannes prepositus et conventus de Chuth, Frater Johanka dicti ordinis premons-

tratensis de Turch prepositus, ipsius monasterii de Chuth paterabbas, Fratre Ladislao de Saág, Fratre Laurencio de Bozok, Fratre Benedicto de Churna, aliis quam pluribus prefatorum Monasteriorum prepositis et eorum conventibus scientibus, consencientibus et aprobantibus, prememoratam possessionem Narhyd vocatam, cum universis utilitatibus, terris arabilibus, aquis, Molendinis, pratis seu fenetis et universis terris et territoriis, theloneis, seu tributis ad ipsam possessionem Narhyd pertinentibus, quarum terrarum nomina, termini sive mete in prefati Bele Regis privilegio plenius continentur nobis et in persona nostra successoribus nostris Archiepiscopis Strigoniensibus, qui pro tempore fuerint, contulerunt, plene et integre, quiete et pacifice possidendas perpetualiter et habendas. Nos quoque preter possessiones nostras prenominatus, quas in concambium decimarum prescriptarum villarum Monasterij de Chuth dicto venerabili patri episcopo Vesprimiensi contulimus, consenciente et approbante ecclesie nostre Capitulo, ipsi preposito Johanni, et suo Conventui dedimus decem marcas decime combustionis. Insuper ordinavimus irrevocabiliter et inviolabiliter, ut sedecim marcas omni anno de populis Manasterij de Saag et de Bozok de decimis nobis provenientibus, prepositus et Conventus de Chuth perpetuo percipiant, singulis quadraginta capecijs pro Marcis singulis computatis; ita videlicet, quod decimatores nostri presente homine de domo nostra et preposito de Chuth cum aliquo seu aliquibus de suo conventu presentibus, ipsorum Monasteriorum decimas dicare debeant, et sedecim Marcas dictis preposito et Conventui de Chuth assignatis id, quod residuum de decimis fuerit, pro nobis percipiant; sed ad decimas illorum populorum, quae usque complementum sedecim marcarum preposito et conventui prefatis fuerint assignate, se decetero nullatenus intromitant. Quod si predicta quantitas sedecim marcarum in decimis prenominatorum populorum prescriptis Monasteriis subjectorum compleri non posset, de Camera Archiepiscopali omnibus nostro et successorum nostrorum temporibus, ipsi preposito et fratribus plene et sine diminucione qualibet persolvi debebit, occasione seu refragacione qualibet non obstante. Incuiusrei memoriam et perpe-

tuam firmitatem presentes eidem preposito et conventui Monasterij de Chuth concessimus, sigilli nostri Munimine roboratas. Datum Strigonij in festo ascencionis Domini Anno domini M° CC° Nonagesimo quinto.

Knauz, Mon. Eccl. Strigon. II. 370—372. Eredetije a a Primási levéltár. Lad. M. fasc. 1 Nr. 10.

XX.

1295. Május 15. Az esztergomi káptalan átirja Lodomer érsek XIX. sz levelét és a cserét hozzájárulásával megerősiti.

Universis presentes literas inspecturis, Capitulum Ecclesie Strigoniensis salutem in domino sempiternam. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod nos privilegiales literas venerabilis patris domini nostri domini Lodomerij miseracione divina Strigon. Archiepiscopi et comitis perpetui loci eiusdem recepimus in hec verba.

(Következik a XIX. sz. oklevél szövege).

Nos autem literas eiusdem domini nostri archiepiscopi ad cautelam in Honorem presencium transcribentes auctoritate et testimonio presencium duximus approbandas, predictum concanbium confitentes de nostro consensu, assensu, consilio et beneplacito processisse. Datum per manus discreti viri magistri Cypriani Ecclesie nostre Lectoris. Anno Domini M° CC° nonagesimo V° dominica proxima post festum ascensionis domini.

Knauz. Mon. Eccl. Strig. II. 372.

XXI.

1297. Esztergom. Lodomer esztergomi érsek, József szent-endrei főesperes panaszára értesiti a nagyszigeti lelkészeket, hogy a veszprémi püspöknek és főesperesüknek tartozó canoni engedelmesség megtagadása miatt a reájuk mért kiközösitést jóváhagyja.

Lodomerius miseratione divina Archi Episcopus Strigoniensis, locique eiusdem Comes perpetuus dilectis in xpo. filijs universis ecclesiarum sacerdotibus in magna Insula constitutis benedictionem paternam, cum dilectione sincera. Magister Joseph Archidiaconus de sancto Andrea nobis significavit cum

querela, quod venerabili in xpo patri domino B. [1]) Dei gracia episcopo Wesprimiensi et Archidiacono vestro tam in spiritualibus quam in temporalibus dei timore postposito in vestrarum periculum Animarum contumaciter ves gerendo rebelles extitissetis, superquo devocioni vestre ammonendo imponimus, quatenus prefato venerabili patri, et Archidicono vestro tam in spiritualibus, quam in temporalibus obedire debeatis, et iura Arhidiaconi eidem archidiacono vestro plene et integre tam in quartediaticis, quam in aliis omnibus proventibus Amministrari faciendo alioquin domini Archidiaconi vestri sentenciam excommunicacionis et interdicti, quam contra vos rite et legitime tamquam ordinarius vester promulgaverit, ratam habebimus et acceptam. Datum Strigonij secunda feria proxima post octavas epyphaniarum domini. Anno domini M° CC° Nonagesimo septimo.

Tamás esztergomi érsek átiratából. Hazai Okmt. 5. k. 82. l.

XXII.

1297. Esztergom. Lodomér esztergomi érsek utasitja a csuti prépostot és Albert pest ujhegyi plebánust, hogy Benedek veszprémi püspök által a nagy szigeti papokra hozott kiközösitést minden ünnep és vasárnap kihirdessék.

Lodomerius miseratione divina Archi episcopus Strigoniensis Iocique eiusdem comes perpetuus religioso viro preposito de Chuth Alberto novi Montis pestiensis benedictionem paternam cum sincera dilectione. Cum venerabilis pater dominus Benedictus dei gracia episcopus Wesprimiensis in sacerdotes in magna Insula existentes propter suorum exigenciam meritorum, excommunicacionis sentenciam protulerit sicut priorum nostrarum tenor continet literarum nos ratam habuerimus et pariter approbatam, devocioni vestre in virtute obediencie mandamus, quatenus in prefatos excommunicatos Sacerdotes ipsam latam sentenciam promulgare, et denunciare debeatis omnibus diebus dominicis et festivis. Datum Strigonij in concilio nostro, Anno domini M° CC° nonagesimo septimo.

---

[1]) Benedicto.

Hazai Okmt. 5, 82. l. Tamás eszt. érsek 12[illegible]7. sz. átiratából.

XXIII.

1309. jan. 15. Csut Péter csuti prépost Tamás esztergomi érseknek jelenti, miszerint Lodomer esztergomi érseknek azon rendeletét, hogy a nagy szigeti papok kiközösitését hirdesse ki, teljesitette és Albertet ki Gyuntannak neveztetik, Simon Szent-Mártoni, Mátyás Szent-Miklósi plebánosokat és még többeket, kik Benedek veszprémi püspök és József főesperes iránt makacsságban lettek elmarasztalva kiközösitette.

Petrus prepositus de Chuth, receptis literis Lodomerii archiepiscopi (l. a XXII. számot) sub sigillo venerabilis Patris Thome archiepiscopi Strigoniensis sacerdotes de insula, Albertum videlicet sacerdotem dictum Gyuntan, Symonem de Sancto Martino, Mathiam de Sancto Nicolao et alios in contumaciam contra Dominum Benedictum Episcopum (Vesprim.) et Joseph Archidiaconum compertos excomunicat. Datum in Chut, tercio die octavarum Epiphanie Domini.

Knauz Mon. Eccl. Strig. II. 591.

XXIV.

1836. jan. 7. Bécs V. Ferdinand magyar király a pálos rend eltörlése után a vallás alapra, ettől pedig csere utján a koronára szállt fejérmegyei Acsa uradalmat hozzá tartozó Alcsuth, Acsa községekkel, Hatvan és Vérth-Sz.-György pusztákkal József főherczeg magyarország Nádorának és örököseinek adományozza. Mely birtokokba a Sz.-fejérvári káptalan a helyszinén a beiktatást el is végzi.

Nos capitulum cathedralis Ecclesiae Albaregalensis etc. Quod Sacratissimae C. et Regiae apostolicae Majestatis Domini Domini Ferdinandi Primi Divina favente clementia Austriae Imperatoris, Hyerosolimae Hungariae huius Nominis Quinti, Bohemiae Dalmatiae, Croatiae Slavoniae, Galliciae et Lodomeriae Regis Apostolici, Archi Ducis Austriae, Ducis Lotharingiae, Salisburgi, Vürceburgi, et in Franconia, Magni Ducis Cracoviae, Magni Principis Transylvaniae, Ducis Styriae, Carinthiae et Carnioliae, Superioris et Inferioris Silesiae, Principis

Berchtoldsgadenae, et Mergenthemii, Comitis Habsburgi etc. etc. benigno gratiosas Literas Introductorias et Statutorias pro parte Serenissimi Hungariae et Bohemiae Caes. Regii Haereditarii Principis et Archiducis Austriae Domini Josephi aurei Velleris una insignium ordinum Sancti Stephani Regis Apost. et Caesareo Brasiliani de meridionali Cruce Magnae Crucis Equitis, Regni Hung. Palatini et Locumtenentis Regii, uti et generalis eiusdem Regni Capitaneis, Comitis et Judicis Jazygorum et Cumanorum. Caes. Reg. Generalis Campi Marechalli, Duarum Legiorum Militiae Equestris Ordinis Hungariae Colonelli et Proprietarii, Comitatuum Pest-Pilis et Solt articulariter unitorum Supremi ac perpetui Comitis Excelsi Consilii R. L. H. nec non Excelsae Tab. Septemviralis Praesidis, regali Papyro Clause confectas et in Imperiali Urbe Vienna Austriae die 7ª m. Januarii A-Dni 1836. expeditas et Sigillo eiusdem Suae Majestatis Sacratissimae secreto authentico ab extra impressive communitas nobisque pro effectuatione earundem preceptoriae sonantes ac directas homogiali cum submissione acceperimus in haec verba.

Ferdinandus Primus Divina favente clementia Austriae Imperator, — — Hungariae etc. Rex apostolicus etc. Fidelibus nostris Honorabilibus Capitulo Cathedralis Ecclesiae Alba Regalensis salutem et gratiam. Quum nos singulari cum gratitudine tenerrimique affectus sensu recolentes illustria et distinctissima illa servitia, quae Serenissimus Hung. Bohemiae Caes Reg. Haereditarius Princeps et Archidux Austriae Dominus Josephus etc. etc. Patruus noster nobis charissimus inde ab anno 1795. qui in Locumtenentem Regium per gloriosissimae memoriae Imperatorem et Regem Divum Franciscum Primum genitorem Nostrum desideratissimum renunciatus fuit; Anno vero 1796. per fideles Status et Ordines Regni Nostri Hungariae et Partium adnexarum Diaetaliter congregatos unanimibus Votis in Palatinum Regni electus quasvis sublimis muneris huius partes graves, et secundum dispositionem Regni legum momentosissimos rara ingenii felicitate et judicii in promotione rei publicae, cui omni tempore totum se sacravit, sagacitate cum perennatura gloriosissima Nominis sui in fastis publicis memoria secundum Paterna monita ad Legum

Tabulas Articulo 5-to 179$^{0}/_{1}$ relata, quibus Divus Imperator et Rex Leopoldus II. gloriosae Memoriae Avus noster Charissimus immediatum eiusdem in Palatinali Dignitate Praedecessorem Serenissimum D. Archi Ducem Leopoldum Alexandrum piae memoriae coram statibus et Ordinibus Regni Dietaliter congregatis. Regio Solio suo circumfusis ad Manus Suum ex asse omni tempore explendum qua Pater et Rex cohortatus est aequa semper contentione Fideque religiosissima explendo in difficillimis Reipublice adjunctis, tum belli cum pacis tempore continua quadraginta et quod excedit annorum serie sacrae cum primis praelibati Regni nostri Hungariae Coronae Augustaeque item Domui Austriacae ac Majestati quoque nostrae Animo, Individuis Summi Terrae Principis et Regni commodis pari fidei et fidelitatis candore semper devotissimo ac indefessi zeli ardore exhibuit et impendit ac constantia quantiscunque difficultatibus cedere nescia cum summo Reipublicae et Altissimi servitii emolumento ad plenam satisfactionem et complacentiam nostram Caesareo Regiam actuquoque exhibere non desinit in uberiorem tesseram gratiae et complacentiae nostrae Caesareo Regiae: Dominium Acsa Comitatui Albensi ingremiatum, cum eo spectante Possessione Alcsuth, quam una pro capite Bonorum benigne designamus et Possessione Acsa cum diverticulo Hatvan Praedio item Vérth-Szent-György per abolitionem Ordinis Eremitarum S. Pauli ad Fundum Religionis devolutum, et per realem pro Fundo Religionis aequivalentis ad Cameralibus nostris bonis titulo cambii factam excisionem ad dispositionem atque collationem nostram Regiam devolutum; totum item omne Jus nostrum Regium si quod in praerecensito Dominio Possessionibus, Diverticulo et Praedio, etiam aliter qualitercunque haberemus, aut eadem et idem nostram ex quibuscunque causis viis modis et rationibus concernerent Majestatem, simul cum cunctis eorundem utilitatibus et pertinentiis, terris silicet arabilibus cultis et incultis etc. (stylus) generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suorum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad praeattactum Dominium Possessiones Diverticulum et Praedium de Jure etab antiquo, spectantibus, et pertinere debentibus sub suis metis et liminitibus, in

Metalibus Litteris occasione resignationis praeattacti Dominii, Possessionum, Diverticuli concinnatis datum 14-ae Maji 1819-i praeseferentibus at una cum concernente resignatoris Instrumento in Archivo nostro Camerali asservatis specifice designatis et deductis, Altefato serenissimo Hung, et Bohemiae Caesareo R. Haereditario Principi, Archi — Duci Austriae et Regni nostri Hungariae Palatino Dno Josepho Patruo nostro Nobis charissimo, Ejusdem Sexus Masculini descendentibus Jure perennali, Sexus Foeminei descendentibus vero Jure duntaxat Inscriptitio, ad Vires videlicet utilium aedificiorum, et Meliorationum non ex ipsa soli natura profluentium, sed sumtibus procuratorum, suoq. tempore debite legitimandarum detractis praevie signae superinducta fuerint, oneribus; cum Jure Patronatus in Dominio Acsa exercito vigore aliarum benignarum Litterarum nostrarum Juris nostri Regii Donationalium superinde emanatarum (salvo tamen Jure alieno praesertim Ecclesiarum DEI) bgne dederimus, donaverimus, contulerimus, et inscripserimus, velimusque Eundem Serenissimum Hung. et Bohemiae C. R. Haereditarium Principem Archi — Ducem Austriae et Regni nostri Hungariae Palatinum Dnum Josephum Patruum nobis charissimum in Dominium praespecificati Dominii Acsa Cottui Albensi adiacentis et eo spectantis Possessionis All-Csuth pro Capite Bonorum bgne designate, et Possessionis Acsa, Diverticuli Hatvan, Praedii item Vérth-Szent-György, dictiq. Juris nostri Regii in eisdem habiti per Nrum Regium et vestrum Capitularem Homines legitime introduci idemq. easdem, eadem, et idem Eidem serenessimo Hung. et Bohemiae C. R. Haereditario Principi, Archi — Duci Austriae et Regni nostri Hungariae Palatino Dno Josepho Patruo Nobis charissimo statui facere lege Regni admittente. Super quo Vobis harum serie bgne committimus et mandamus, quatenus Vestrum mittatis Hominem vestro pro Testimonio Fidedignum, quo praesente Fideles Nostri Nobis sincere dilectus, Sp. ac Magnificus Com. Antonius Cziraky de Eadem et Dienesfalva Insig. Ord. S. Stephani Regis Aplici Magnae Crucis, Auratus item Eques, Camerarius, et A. I. S. Consilarius Noster, Judex Curiae nostrae Regiae, et Consilii nostri R. L. H consiliarius, ad

Tab. nostram Septemviralem Co-Judex Cottus Albensis supremus Comes, et R scientiarum Universitatis Pestiensis Praeses, aut Egregii Nobis dilecti Stephanus Daniel Marich de Szolga-Egyháza Camerarius noster, vel si non Maximilianus Ürményi aeq. Camerarius noster, tunc Ludovicus Szüts Cottus Albensis Ord. Vice Comes, aliis absentibus Homo noster Regius per nos ad id specialiter transmissus ad facies praementionati Dominii Acsa dicto Cottui Albensi adiacentis et eo spectantis Possessionis Al-Csuth, pro Capite Bonorum bgne designatae, et Possessiones Atsa, Diverticuli Hatvan Predii item Vérth-Sz.-György Vicinis et Commetaneis eorundem universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat praementionatum Serenissimum Hung. et Bohemiae C. R Haereditarium Principem, Archi Ducem Austriae, et Regni nostri Hung. Palatinum Dominum Josephum Patruum Nobis charissimum in Dominium praedeclarati Dominii Acsa in antelato Cottu Albensi existentis et eo spectantis Possessionis All-Csuth pro Capite Bonorum bgne designatae, et Possessiones Acsa, Diverticuli Hatvan, Praedii item Vérth-Sz.-György, dictiq. Juris Nostri Regii in iisdem habiti, statuatq. idem, easdem eadem, et idem Eidem Serenissimo Hungariae et Bohemiae C. R haereditario Principi Archi — Duci Austriae, et Regni nostri Hung. Palatino D. Josepho Patruo nostro nobis charissimo, Ejusdemq. Sexus Masculini descendentibus Jure perennali, Sexus Foeminei descendentibus (vero uti praemissum est) Jure duntaxat Inscriptitio et modalitate in Litteris nostris donationalibus uberim declarata perpetuo possidenda sinon fuerint contradictum contradictores vero si qui fuerint, evocet eosdem. Idem Testimonium Vestrum contra annotatum serenissimum Hungariae et Bohemiae C R. Principem Archi — Ducem Austriae, et Regni nostri Hung. Palatinum D. Josephum Patruum nobis charissimum in Curiam nostram Regiam, nostram videlicet personalem in praesentiam ad Terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros efficacem; Et post haec super hujusmodi Introductionis, et statutionis serie, simul cum Contradictorum et Evocatorum, si qui fuerint vicinorum et commetaneorum, qui praemissae statutioni intererunt Nominibus,

Terminoq. assignato ut fuerit expedienda Nobis suo modo et Ordine fideliter rescribatis secus non facturi. Datum in Imperiali Urbe Vienna Austriae die 7-a Januarii A — Dni 1836.

Unde nos Bgne Gso suae Mattis Sacratissimae Mandato satisfacere, et ex debito fidelitatis nostrae obligamine homagiali cum subjectione morem gerere cupientes ad praemissa rite, et legitime peragenda, ac dein Nobis fideliter referenda, hominem nostrum Capitularem elegimus, ejusq. electionem praeinsertis Benignis Litteris Introductoriis et statutoriis inscripsimus his verbis.

Praesens Bgnum suae Mattis Sacratissimae Introductorio Statutorium intraserto Capitulo exhibitum est, et praesentatum homagialiq. cum veneratione perceptum, pro cujus debita effectuatione Ill. ac Rss. D. Joannem Marich electum Eppum Scuttariensem, Abb. B. M. V. de Campo Strigoniensi Cath. Eccl. Alba Reg. Praepositum M. Canonicum, sinodalem Examinatorem Excel. Tab. Septemviralis; S. Sedis consistorialis JJ. item Cottuum Trenchin, Sümegh, Bihar, Tolna, Báts Bodrogh, Zemplén, Torontál, Veszprim, Albensis et Soproniensis Tab. Jud. Assessorem, aut hoc legitime impedito Rss. D. Franciscum Farkas, Abb. S. Nicolai E. C. de Ertsi. Cath Eccl. Alba Reg. Cantorem et Canonicum sede Episcopali vacante per Dioecesim Alba Regalensem in Spritualibus Vicarium, et Causarum auditorem generalem Capitularem, Lycei Episcopalis Studiorum Pro-Directorem, Ss. Theologiae Doctorem, et S. Facultatis Theologiae penes S. Scientiarum Universitatum Pestiensem commembrum, Fratres, socios, et Concanonicus nostros nostro pro Testimonio fidedignos de gremio nostro duximus exmittendos. — Datum ex Capitulo nostro Die 16-a Julii A. s. 1836. Josepho Mészáros Cath. Eccl. Alba-Regal Lectore Ignatio Puretits mp. Cath. Eccl. Alba Regal. Custode.

Praemissarum itaq Benignarum Litterarum Introductoriarum, et Statutoriarum originalium, nec non vestrarum Exmissionalium Tenorem et Continentias de verbo ad verbum sine diminutione, augmento item aut variatione aliquali in transumto praesentium Litterarum nostrarum sub Sigillo

nostro Capitulari authentico duximus extradandos. Datum ex Capitulo nostro ut supra.

Illustrissimo ac Rss. D. D. etc.

A székesfejérvári káptalan hiteles helyi II. könyvének 97—103. lap.

XXV.

1417. Perényi Péter országbiró parancsára a székesfejérvári keresztes vitézek konventje birtok felosztást eszközöl Zedregen Zedregi Bálint fia Antal, Haday Tamás fia Balázs, egy másik Zedregi Antal, Kormoi Antal fia György között egy részről, másrészről pedig Zedregi Pál fia Miklos, Zedregi Vid fia Benedek között. A határban előfordulnak Telektekenős, Chipatege nevü hegy, utcza és a B. Szüz Mária tiszteletére szentelt templom.

Conventus Cruciferorum Ordinis Sancti Johanis Jerosolimitani, Domus Hospitalis ecclesie beati Regis Stephani de Alba, omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presentium notitiam habituris, salutem in omnium Salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire Quod nos receptis litteris Viri magnifici Domini Comitis Petri de Peren Judicis Curie Domini Sigismundi Dei gratia Romanorum regis semper Augusti, ac Hungarie etc. Regis, pro parte Anthonii filij Valentini de Zedregh, ac Blasij filij Thome de Hada, et Anthonii filij — — — de eadem Zedregh, necnon Georgij filij Anthonij de Kormo contra Nicolaum filium Pauli, et Benedictum filium Vid de dicta Zedregh adiudicatoriis seriem — annuentibus nobis, amicabiliter directis, iuxta earundem continentias unacum — — Andrea de — viosa homine regio inter alios homines regios — — — — — — — — — — — — — — expresso autem Regie Maiestatis ad id specialiter — transmisso — — — — videlicet Valentinum chori ecclesie nostre clericum nostris pro testimonijs transmisimus fide dignos, qui demum ijd exinde ad nos reversi, nobis concorditer retulerunt, Quod ipsi quinto decimo die festi beati Andree Apostoli, et aliis diebus ad id — — — —

necessarijs ad faciem possessionis Zedregh vocate, et per consequens portionis possessionari Blasij filij Thome in eadem habite, vicinis et commetaneis eiusdem universis et presentibus accedendo prefatis Anthonio filio Valentini et Blasio de Hada personaliter, et Andrea — — — — legitimo procuratore — — dictorum Anthonij filij Valentini et Georgij filij Anthonij de Kormo — — — — filio Pauli similiter legitimo procuratore Annotati Nicolai filij Pauli et Benedicti filij Vid de dicta Zedregh — — personaliter accedendo primo unam sessionem Jobagionalem in dicta portione possessionaria dicti Jacobi filij Thome, in qua videlicet Petrus filius Benedicti resid ret eidem Nicolao statuendo, dictam portionem taliter in duas divisissent partes, quod loca sessionalia Berka deserta in linea aquilonali adiacentia et quibusdam duabus signis notata de ipsarum partium communi voluntate inter sessiones prefati Petri filij Benedicti et Johannis dicti Bonis in platea et retro ortum existens per ipsius pontis sessione dicti Johannis Bonis Curiam prefati Andree filij Valentini usque finem, dictis tribus Anthonio, Blasio et Georgio, alia vero pars eiusdem linee usque domum Georgij filij Michaelis memorato Nicolao et Benedicto. In linea vero sub monte Chijpathege nominato in parte meridici existenti loca sessionalia simul cum deserto a quibusdam duobus signis metalibus similiter per ipsas ante sessionem Ambrosij filij Nicolai in latere dicti montis et — — — —

proventus earundem de convenientia partium communiter uti et percipi commisissent. Hinc divisionalibus his partes prenotate non contradixissent, hoc non pretermisso, quod nulla partium viam publicam vel servitam ad ecclesiam vel alias quocunque tendentem sine plateas communes sepibus circumdare vel pro se occupare habeat facultatem. Ceterum quia tempore estuali sepius aqua in ipsa possessione deficeret ideo semper foret in quacunque partium portione aqua habundaret, extunc alteri parti, et eorum Jobagionibus et animalibus aquam dare non abnegarent; patronatus etiam eclesie beate virginis ibidem fundate, prout ipsum Jacobum filium Thome, sic et ipsos similiter concernere deberet Hijs itaque habitis dictas portiones modo premisso divisas et separatas eisdem partibus statuissent et commisissent in perpetuum possidendas, tenendas pariter et habendas, contradictione quorumbilet non obstante. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas. Datum duodecimo die diei statutionis et divisionis prenotate Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo Venerabilibus — — — — Dnis Ladislao preceptore, Johanne Custude ceterisque fratribus predicte Ecclesie nostre existentibus et jugiter famulantibus regi sempiterno.

Eredetije hártya és másolata a Jankovich család levéltárában.

XXVI.

1516. Buda. II. Lajos király fejérmegyei Zedreg és Kisfaludot, valamint az utóbbihoz tartozó Boronázó nevü földet néhai Zedregi Gálffy Antal leányának Margitnak, Tinódi Jakabos Istvánnak, Zedregi Gállffy János leányának Klárának Zedregi Imre nejének Veronikának özvegy Szentkirály Szabaljai Bartha Andrásnénak, végre néhai Zedregi Benedek hajadon leányának Katalinnak, kiknek őseik is birták az emlitett javakat ujból adományozza. Ez adománylevelet 1695. május 2-án Bécsben átirja Eszterházy Ferencz fejérmegyei főispán kérésére Eszterházy Pál nádor.

Bécs 1695, május 2.

Nos Paulus princeps Esterházy de Galantha etc memo-

riae comendamus etc. quod pro parte spectabilis ac magnifici comitis Francisci Esterházy perpetui in Csesznek Cottus Alb. supr. comitis exhibitae sunt nobis et praesentatae certae quaedam litterae serenissimi olim Ludovici Hungariae Bohemiae regis novae donationales pro parte nobilium olim dominarum Margarethae filiae quondam Antonii Galffy de Zedregh, similiter Stephani Jakabos de Tinod ac Clarae olim filiae Joannis Galffy de dicta Zedregh, Emerici de Zedregh consortis item Veronicae relictae quondam Andreae Bartha de Zenth-Király-Szabadja, necnon puellae Catharinae filiae olim Benedicti de praedicta Zedregh, Budae feria 4-*ta* proxima post beati Laurentii martiris anno domini 1516. emanatae sigilloque ejusdem majestatis regiae consignatae, instando apud nos in eo quatenus nos easdem litteras transumi et transcribi praesentibusque litteris nostris inseri facere dignaremur. Quarum quidem tenor talis est: Nos Ludovicus dei gratia rex Hungariae Bohemiae. Memoriae comendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos quum ad nominatarum fidelium nostrarum domicellarum supplicationis instantiam per eos pro parte nobilium dominarum Margarethae filiae quondam Antonii Gallffy de Zedregh, similiter nobilium Stephani Jakabos de Tinod, ac Clarae filiae olim Joannis Gallffy de dicta Zedregh, Emerici de Zedregh consortis, item Veronicae relictae quondam Andreae Bartha de Szent-Király-Szabadja nec non puellae Catharinae filiae olim Benedicti de Zedregh praedicta, nostrae propterea factam majestati. Quum vero attactis et consideratis fidelitate, et servitiis, quae progenitores primum et postea mariti earundem dominarum praedicti sacrae huius regni nostri Hungariae coronae, deindeque serenissimo principi quondam domino Uladislao regi genitori nostro carissimo piae memoriae ae majestati nostrae justa possibilitatis ipsorum et exigentiam exhibuerunt et impenderunt, totalem portionem Zedregh praedictam ac praedium Kisfalud nuncupatum necnon quandam particulam Terrae Boronázó vocatam ad dictum praedium pertinentem omnino in Cottu Albensi existentem habitam in quorum pacifico et quieto dominio praefata domina Margaretha, Clara, Veronica et puella Catharina progenitoresque ipsarum ab antiquo praefuissent seque ipsas una cum

dictis earum maritis persistere asserunt etiam de praesenti, item totum et omne jus nostrum regium, si quod in praedictis totali portione Zedregh ac praedio Kis-Falud, nec non particula terrae ad idem praedium pertinente qualitercunque haberemus aut nostram, ex quibuscunque causis viis modisque et rationibus concernerent majestatem simul cum certis suis utilitatibus et pertinentiis etc. memoratis dominabus Margarethae et Clarae necnon Stephano et Emerico earundemque maritis, item Veronicae relictae dicti quondam Andreae Bartha necnon puellae Catharinae iparumque hoeredibus et posteritatibus universis, nomine novae donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas salvo iure alieno harum nostrarum vigore et tertimonio litterarum mediante quas in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum Budae feria 4-*ta* proxima post festum B. Laurentii martiris anno domini 1516. regnorum nostrorum Hungariae et Bohemiae anno primo. L. S. per manus egregii Nicolai Bostyen (Pöstyén). Unde nos ad demissam nomine antelati Francisci Eszterházy coram nobis factam instantiam praescriptas litteras, non abrasas, non cancellatas, nec in aliquo sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, transcribi et transsumi praesentibus litteris nostris inseri et scribi facientes memorato Francisco Eszterházy iuriumque ejusdem futura pro cautela necessarias, sub sigillo nostro secreto autentico extradandas duximus et concedendas. Datum in Civitate Vienna Austriae die 2-*a* mensis maji 1695. Paulus Eszterházy (L. S.)

Fejérvármegyei levéltár. Instr. publica fasc. XI. Nr. 77.

XXVII.

1649. Jun. 6. Pozsony, Erdődi Pálffy Pál gróf, nádor Pest megyében fekvő Szent Iványt Lendvay Jánosnak és Farkas Andrásnak adományozza.

Nos Comes Paulus Pálffy ab Erdőd, Regni Hungariae Palatinus, et Judex Cumanorum Perpetuus a Detrekő ac Comitatus Posoniensis Supremus Comes, Arcisque eiusdem Capi-

taneus, Liber Baro in Stomffa et Vereskeő, Dominus in Marhek et Baymócz nec non Sacratissimi Principis ac Domini Domini Ferdinandi tertii Dei gratia electi Romanorum Imperatoris semper augusti ac Germaniae Hungariae Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Intimus Consiliarius, Camerarius et per Hungariam Locumtenens. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum Instantium Supplicationem apud Nos poptere a factam tum vero attentis et consideratis fidelitate fideliumque servitiorum meritis egregiorum Joannis Lendvay et Andrea Farkas, quae ipsi sacrae inprimis dicti huius Regni Hungariae Coronae ac deinde praefatae quoque Sacrae Caesareae et Regiae Majestati Domino nostro clementissimo pro locorum et temporum varietate iuxta possibilitatis ipsorum exigentiam fideliter semper exhibuerunt et impenderunt, ac imposterum quoque pari fidelitatis, et constantiae fervore sese exhibituros ac impensuros pollicentur, totum et omne jus Regium si quod praelibata Sacra Caes. Regia Majestas in totali et integra possessione Szent Iványy nuncupata in comitatu Pestiensi adjacente habitum simul cum cunctis eiusdem possessionis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet etiam aliter qualitercunque haberet aut eadem suam ex quibuscunque causis viis et modis et rationibus concerneret Majestatem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet Terris, scilicet arabilibus cultis et incultis, agris pratis pascuis campis foenetis sylvis nemoribus, montibus vallibus vineis vinearumque promonthoriis, aquis fluviis piscinis piscaturis pisciumve clausuris, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominisvocabulo, vocitatis ad eandem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus subsuis veris metis et antiquis limitibus existentibus (quae videlicet numerum Triginta duarum sessionum colonicalium non excedere perhibentur) praemissis sic ut praefertur stantibus seque habentibus memoratis Joanni Lendvay et Andreae Farkas ipsorumque haeredibus et posteris universis (si et in quantum ad aliquam Ecclesiam vel Suae Majestatis arcem non

pertinent) Authoritate nostra Palatinali et Locumtenentiali qua pleno jure fungimur, dedimus donavimus et contulimus. Imo damus donamus et conferimus, jure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam. Salvo jure alieno. Harum nostrarum vigore et Testimonio Litterarum mediante. Quas praefata Sua Caesarea et Regia Majestas in formam privilegii sui redigi faciet cum suae Majestati fuerint in specie reportatae. Datum in Curia nostra Posiniensi die sexta Mensis Junii Anno Domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo nono.

Comes Paulus Pálffy m. p. Pecsét.

Papir külröl későbbi irással: N. B. excesserunt Authoritatem Palatinalem, ideo sunt a Rege impetrata, uti docent Statutoriae V. Cap. Jaurinensis etiam in processu Neoaquistico productae

Jankovich család levéltára. Nr. 8.

XXVIII.

1651. április 2 III. Ferdinánd a magvaszakadt Vajda Kristóf halálával a koronára szállt Alsó-Tabajdot, Szent-György, Szedreg, Kisfalud, Baracska pusztai birtokokat, végre Boronázó nevü szántó földeket, mint Fejérmegyében levőket Farkas András és Csajághy Gergelynek adományozza és utasitja a győri káptalant, miszerint Szapáry Péter, Thorkos István, Máthéffy Bálint, Dömjén Mihály, Musztay Barabás, Alapi Gergely, Pesthy János, Szarka András, Nagy Balázs, Huszár István királyi emberek valamelyikének közbejöttével őket beiktassa. Minélfogva a győri káptalan a beiktatást a helyszinén a törököktőli félelem miatt nem végezhetvén, azt Győrött végezteté Lupanics György locsmándi főesperes és Dömjén Mihály királyi ember által, Bollányi Gábor komáromi alkapitány, Kenyeres Gergely fejérmegyei szolgabiró, Odor Péter fejérmegyei esküdt, továbbá komárommegyei tisztviselők, és Dobozy Miklós, Cuthy Gergely, Horváth József fölcsuti, Barko Mátyás, Nagy István acsai lakosok jelenlétében. Ellentmondtak pedig Horváth Mátyás, mint Banics András nevében Alsó-Tabajd érdekében, s ugyan Horváth Mátyás

Baracskai Pálffy János, Anna és Katalin nevében Baracska érdekében.

Sacratissimo Principi et Domino, Domino Ferdinando tertio Dei Gratia electo Romanorum Inperatori, semper Agusto, ac Germaniae, Hungariae etc. Regi, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae etc. Domino, Domino et Regi nostro clementissimo, Capitulum Ecclesie Jaurinensis, Fidelium ac perpetuorum suorum servitiorum in Gratiam Majestatis Vestrae Sacratissimae demissam subjectionem et orationum in Domino devotarum assidua sufragia. — Vestra nosse dignetur Sacratissima, Caesarea atque regia Majastas, quod nos Literas ejusdem Majestatis Vestrae Sacratissimae Introductorias et statutorias, pro parte Egregiorum Andraea Farkas et Gregorii Csajághy, in papyro clause confectas, et emanatas, Sigilloque ejusdem Sacratissimae Caesareae et Regiae Majestatis secreto, ab extra in superiori earumdem margine impressive obsignatas, Nobis praeceptorie sonantes, et directas honore et demissa Animi cum subjectione, quibus decuit recepimus in haec verba: Ferdinandus tertius, Dei Gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, etc. Fidelibus nostris honorabilibus, Capitulo Ecclesiae Janrinensis Salutem et Gratiam. Quum Nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem Nostrae propterea factam Majestati, tum veroattentis, et consideratis fidelitate, et fidelium servitiorum meritis, fidelium nostrorum Egregiorum Ándreae Farkas, et Gregorii Csajághy, quae ipsi Sacraeprimum praedicti Regni nostri Hungariae et deinde Majestati nostrae pro Locorum et Temporum varietate, atque occasionum exigentia fideliter et constanter exhibuerunt, et impenderunt, ac imposterum quoque pari fidelitatis constantia sese exhibere et impendere velle pollicentur: Totalem et integram Possessionem Alsó-Thabaid, in Comitatu Albensi existentem, habitam, quae alias Egregii olim Christophori Vayda praefuisse, sed per mortem et defectum seminis ejusdem ad Sacram imprimis praedicti Regni nostri Hungariae Coronam, consequenterque Collationem nostram regiam, juxta antiquam et approbatam ejusdem Regni nostri Hungariae Consvetudinem, atque Legem

rite ac legitime devoluta esse perhibetur, et redacta. Totum item et omne jus nostrum regium, si quod in dicta Possessione Alsó-Thabaid necnon totalibus et integris Praediis Szent-György, Szedregh, Kisfalud, ac Baracska, certis item Terris arabilibus Boronázó nuncupatis, omnino in dicto Comitatu Albensi adjacentibus etiam aliter, qualitercunque haberemus, aut eadem et eaedem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent Majestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, Terris scilicet aliis arabilibus, cultis et incultis, Agris, Pratis, Pascuis Campis, Foenetis, Sylvis Nemoribus, Montibus, Vallibus, Vineis, Vinearumque Promonthoriis, Aquis Fluviis, Piscinis, Piscaturis, Pisciumve Clausuris, Aquarumque decursibus Molendinis et eorumdem Locis, qualiter vero, quarumlibet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis Nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris Metis et antiquis Limitibus existentibus, ad eandemque, eadem et easdem de Jure, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, nemoratis Andreae Farkas, et Gregorio Csiajághy haeredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis, vigore aliarum Literarum nostrarum Donationalium superius emanatarum, jure perpetuo et irrevocabiliter dederimus, donaverimus et contulerimus, velimusque eosdem in Dominium eorundem Bonorum, dictique Juris nostri Regii, in eisdem habiti, per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci, super quo fidelitati vestrae harum serie committimus et mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem vestro pro Testimonio fidedignum, quo praesente fidelis noster Egregius vel Nobilis Petrus, Szapáry, aut Stephanus Thorkos, seu Valentinus Mattheffy, sive Michael Dömjen, non Barabás Musztay, neve Georgius Alapy ni Joannes Pesthy nisi Andreas Szarka, nam Blasius Nagy, namque Stephanus Huszár aliis absentibus homo noster regius, per nos ad id specialiter transmissus ad facies praescriptae totalis et integrae Possessionis Alsó Thabaid in antelato Comitatu Albensi existentis habitae, necnon totalium et integrorum Praediorum Szent-György, Szedregh, Kisfalud, ac Baracska, certam item Terrarum arabilium Boronázó, ut supra dictum est, nuncupatarum

omnino in praelibato Comitatu Albensi adjacentem, si et in quantum id isthic propter metum et Tyrannidem turcicam commode fieri poterit, alioquin ad locum aliquem tutiorem et Bonis eisdem viciniorem, vicinis et commetaneis eorumdem universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus introducat praenominatos Andream Farkas et Gregorium Csiajaghy in Dominium eorumdem, dictique Juris nostri Regii, in eisdem habiti, statuatque eandem, eadem et easdem, idem eisdem, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis praemissae nostrae Donationis et Juris nostri Regii Titulis ipsis incumbentibus, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet perpetuo possidendis, si non fuerit, contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint evocet eosdem idem Testimonium vestrum, contra saepefatos Andream Farkas et Gregorium Csiajághy, in Curiam nostram regiam, nostram scilicet personalem in praesentiam ad Terminum competentem, rationem contradictionis suae reddituros efficacem. Et post haec super hujusmodi Introductionis et statutionis serie simul cum Contradictorum, et evocatorum, si qui fuerint ricinorumque et commetaneorum, qui praemissae statutioni intererunt Nominibus, Terminoque assignato, ut fuerit expediendum Nobis suo modo et ordine fideliter rescribatis, secus non facturi. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, die 2-a mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quinquagesimo Primo. — Nos itaque hujusmodi benignis Commissioni et mandato Vestrae Sacratissimae Caesareae, Regiaeque Majestatis, uti tenemur, obtemperare et satisfacere volentes, una cum Egregio Michaele Dömjen, homine regio inter alios homines regios in praeinsertis Literis Introductoriis et Statutoriis recensitos nominato, et per eandem Majestatem Vestram Sacratissimam ad id specialiter transmisso nostrum hominem, Admodum Reverendum Dominum Georgium Supanics, Archidiaconum Lucsmaniensem, Fratrem et Concanonicum nostrum, nostro pro Testimonio exmiseramus fidedignum. Qui tandem exinde ad nos una reversi Nobis consona voce fideliter, conscientiose et sub Juramento, in generali Regni Decreto superius expresso retulerunt eo modo: Quomodo ipsi (ex quo ad facies praescriptae totalis

Possessionis Alsó-Tabaid, in antelato Comitatu Albensi existentis habitae, ac totalium et integrorum Praediorum Szent-György, Szedregh, Kisfalud, Baracska, ac certarum Terrarum arabilium, ac Boronázó nuncupatorum, omnino in praelibato Comitatu Albensi existentium adjacentium propter metum et Tyrannidem Turcicam commode accedere non potuissent) die decima nona Mensis Februarii proxime elapsa, in Oppidum regium Comaromiense, in Comitatu similiter Comaromiensi existens, tamquam Locum tutiorem et dictis Possessioni ac Praediis viciniorem, Vicinis et Commetaneis, qui commode haberi poterant, earumdem universis, signanter autem Egregiis ac Nobilibus Gabriele Bossány, Praesidii Vestrae Majestatis Sacratissimae Comaromiensis Vice-Capitaneo, Gregorio Könyeres Judlium, et Petro Odor, Jurassore dicti Comitatus Albensis; item Andrea Nagy Judlium Francisco Tali, Michaele Arbonász, Georgio Csechy, ac Paulo Kecskés Jurassoribus, et Joanne Pesthy Jurato Notario annotati Comitatus Comaromiensis; necnon Nicolao Dobozy, Georgio Csuty et Joanne Hovráth ex Fölcsuth, item Matthia Barkó et Stephano Nagy ex Acsa, in Comitatu dicto Albensi existente. Demum ex antelato oppido Comaromiensi Nicolao Mészáros Judice, Georgio Bán et Stephano Szabó de Peech juratis Civibus oppidanis, necnon Gregio Stephano Huszár, Matthia Bogyay, Emerico Zaluszky et Petro Fogas ac Joanne Pap aliter Rácz, Inhabitatoribus Nobilibus, aliisque quam plurimis Comaromiensibus inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus, praenominatus homo regius, dicto Testimonio nostro secum praesente introduxisset, praefatos Andream Farkas et Gregorium Csiajaghy in Dominium praescriptorum totalium et integrorum Possessionis Alsó Thabaid, et Praediorum Szent-György, Szedregh, Kisfalud ac Baracska, necnon certarum quarumdam Terrarum arabilium Boronázó nuncupatarum, dictique Juris regii in iisdem habiti, statuissetque eandem, eadem, easdem et idem eisdem, ipsorumque haeredibus et posteritatibus, utriusque sexus universis, simul cum cunctis eorumdem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, Donationis et Juris regii Titulis ipsis incumbentibus perpetuo possidendas: Nemine penitus eodem die ibidem Contradictore, coram memorato

regio et nostro Capitulari hominibus comparente. Verum die immediate subsequente, nempe vigesimo dicti mensis Jurii itidem praetactam Introductionem de more praesentibus praerecensitis Vicinis et Commetaneis continuantes, Egregius Matthaeus Horváth, nomine et in Persona Egregii Andreae Banics, uti moderni Possessoris dictae Possessionis Alsó Thabaid eidem Introductioni et Statutioni in quantum in ipsam Possessionem Alsó Thabaid instituta esset, Contradictionis velamine obviavisset, medio cujus Contradictionis Matthiae Horváth, jam fatum Andream Banics Principalem ejus; item tertio immediate succedente die vigenti adhuc Introductioni et Statutioni coram exmissis regio et nostro Capitulari hominibus, a dictis Vicinis et Commetaneis idem Matthaeus Horváth, in Personis Nobilium Joannis et Annae Catharinae Pálffy de Baracska, respective ejusdem Praedii Baracska contradixisset, quos similiter medio ejusdem Contradictionis Matthiae Horváth, dictum Testimonium nostrum evocavisset, contra annotatos Andream Farkas, et Gregorium Csiajághy in Curiam Vestrae Majestatis Sacratissimae Regiam ejusdem scilicet personalem in praesentiam, ad Terminum competentem, rationem praetactae Contradictionis Nominibus et in Personis ipsorum factae redditurum efficacem. Super cujus quidem Introductionis et Statutionis peractione et serie, simul cum Contradictorum et evocatorum, Vicinorumque et Commetaneorum, qui praemissae Statutioni interfuerunt Nominibus, Terminoque assignato, ut fuerit expedita, Vestrae Sacratissimae Caesareae, Regiaeque Majestati, ejusdem scilicet personali praesentiae suo modo fideliter rescripsimus. Datum decimo sexto die ultimi diei Executionis praenotatae, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quinquagesimo Secundo.

Néhai Modrovich Ignáctól kapott mult századbeli másolatról.

XXIX.

1725. Pannonhalma. A Szentmártoni convent előtt Lindvay Klára tiltakozik az ellen, hogy Lelovich László az ő jószágkormányzója nádori adományt kapott Szendre máskép Szendrich fejérmegyei birtokra, mely a Lindvay családé és visszaveszi tőle a jószágkormányzóságot is.

Nos Conventus Ecclesiae Sancti Martini de Sacro monte Pannoniae, Ordinis Sancti Benedicti. Damus pro memoria per praesentes, Significantes quibus expedit universis. Quod nobilis Domina Clara Lindvay, generosi Domini Andreae Plathy de Nagy Palugya conthoralis coram nobis personaliter constituta in forna solemnis protestationis et contradictionis, annihilationis, item revocationis, cassationis et mortificationis proposuerit et detexerit nobis sequentibus. Qualiter nimirum eadem Domina Protestans hisce recenter praeteris temporibus intellexisset, eidemque revera ad notitiam devenisset, Generosum Dominum Ladislaum Lelovich, nescitur ex quonam legalitatis fundamento, et juris titulo certa Bona et Jura Possessionaria, signanter quidem Praedium Szendre, alias Szendrich nominatum, in Inclyto Comitatu Albensi existens habitum pro se suisque haeredibus et Successoribus virtute Donationus Palatinalis impetrasse, seque in eiusmodi impetrato Praedio etiam statui et introduci curasse. Hinc eadem Domina Protestans in tempore juribus suis prospectum iri cupiens, talismodi impetrationi et donationi tam praetacti Praedii, quam vero nefors aliorum directe familiam Lindvayanam respicientium Bonorum, subsecutaeque eatemus Statutioni et Introductioni, in quantum nimirum Juribus eiusdem in praespecificato pago Szendre, alias Szendrich. ac aliis bonis eandem Dominam Protestantem et dictam Familiam concernentibus, habitis praejudicaretur, solenniter Contradiceret protestando, et protestaretur contradicendo, non absimiliter Plenipotentiam illam, quam praenotato Domino Ladislao Lelovich ante Annum, quod negotium directionis et administrationis Bonorum Suorum dederat, et adtribuerat, eandem de fasto annihilaret, revocaret, cassaret et mortificaret. Prouti protestata est et contradixit, annihilavit item, revocavit, cassavit et mortificavit, palam publice et manifeste coram nobis modo et forma praemissis. Hárum nostrarum sigore et testimonio litterarum mediante. Datum Feria quinta proxima post Dominicam in Albis. Anno Domini Millesimo Septingentesimo vigesimo quinto. Illustrissimo et Reverendissimo nec non Honorabilibus Dominis Benedicto Archi Abbate, Alexio Priore, Iosepho Abbate Sanctae Margaretae de Bela, Dominico

Suppriore, Bonifacio Custode, Bernardo Provisore ac Astrico Anastasio Caeterisque Conventualibus et Religiosis fratribus in Dicta Ecclesia nostra Deo jugiter famulantibus et devote.

(Papirral beragasztott konvent pecsét.)

Lecta in Conventu per me
F. Dominicum Suppriorem m. p.

A Jankovich család levéltárából. „Rácz-Almás" 18 sz.

XXX.

Székesfejérvár 1725. okt. 22. Fejérvármegye Zedreg elpusztult falu helye iránt tanuvallatást eszközöl.

Anno 1725. diebus 17 et 18 currentis mensis octobris in possessionibus Rácz Almás et Csecse sic nominatis innique hocce inclyto Comitatu Albensi existentibus habitis. Nos in frascripti modo fati inclyti Comitatus Albensis Judlium et Jurassor, vigore judiciariae Spectabilis Domini Joannis Meszleny de eadem Suae Majestatis Sacratissimae Consiliarii qua praedicti comitatus Albensis Ordinarii Vice Comitis Commissionis ad juridicam requisitionem aeque spectabilis ac generosi Domini Magistri Antonii Grasalkóvics de Gyarak, qua causarum Regalium Directoris, et Sacrae Regni Hungariae Coronae Fiscalis, juxta sub in serta Deutri Puncta inquisitionem Fassionemque Collectionem, a Testibus ab infra specificatis prout sequeretur modo et ordine peregimus.

De eo Utrum?

1-o Tudja-e vagy hallotta-e a tanu és kitől? hogy nemes Feir Vármegyében Szendre alias, az mint az Ráczok nevezik Szendrich nevü Puszta hol légyen, és micsoda Pusztáknak szomszédságival megyen öszve azon emlitett pusztának határja.

2-o Volt-e ama Pusztán valaha? látta-e avagy testi szemeivel tapasztalta-e az ott levő puszta templomának fundamentomát, a vagy is kűhányását, ha tudja valóságosan, és látta, vallja meg micsoda helyen fekszik, reá tudna-e menni.

3. Nemde nem azon Szendre nevü pusztát régenten néhai Szigetfői Familia birta örökösen, és azon familiának halálával kik birták, és mostanig kiknnek vagyon birodalmukban? S emlékezik-e arra, avagy hallotta-e másoktól, hogy az mostani possessorai, avagy azoknak praedecessori beik-

tatták-e az az Statualtatták-e benne magokat királyi Jus mellett azon pusztában? vagy sem?

4. Mit tud s mit hallott felüle és micsoda jussal birják s circiter hány esztendeje lehet, hogy az mostani compossessorai birodalmában bementek.

5. Kiket tudna ezen dologhban jó bizonyságoknak lenni, mindazokat nevezet szerint recenseálja a Fatens.

Primus testis agilis Joannes Szarka spanus Perillustrium Dominorum Martini Bezur et Andreae Plati annorum circiter 50. Juráto mediante fassus est. ad 1-*um* Szendrik nevü pusztát taval hallotta Statution levő emberektől, mikor Nemzetes Lelovics László Ur instalaltatta magát benne akkor fatens is jelen lévén a mely földet még kurucz háboru előtt váló esztendőben, és több Abai lakosokkal, nevezet szerint Gaál Andrással, Szecsődy Pállal és többiekkel kaszálta körös körül Hardi, Szent Iványi, Alapi és Előszálási puszták között lévén. Ad 2-*um* Tudja nyilván hol légyen azon hely. még éjjel is rá tudna menni, előbbeni fassiója szerint sokszor kaszálván rajta szemeivel dirib darab köveket is látott rajta, Sz. Iványi aklokon és földházakon fölül napkelet felől lévő bodzás bokrokban lévén. Ad 3-*um* Tudja hogy a törökháboru után Nehai Daróczy István Ur birta Szent Iványi pusztához. Ő kegyelme után Méltóságos Szapáry ur Ő nagysága és nemzetes Farkas Mihály ur mentek birodalmába. azután viszont nem igen régen Farkas és Lendvay familiára szállott. Ad 4-*um* Csak két esztendeje circiter hogy Lendvay familia jutott uraságába, az előtt való esztendőkben in tertio puncto nominált Urak birták, minemü jussal? nem tudja Ad 5-*um* Almási Szabadost és Szentivanecz Jánost Szent Iványon lakván gondolja jó bizonyságoknak lenni.

Secundus festis providus Volfgangus Simontornyai, degens in possessione Rácz Almás. Annorum circiter 100. juratus, examinatus, fassus est Ad Deutri puncta. Hogy ezen fatens Németiben nemes Tolna Vármegyében laktában hallotta egy Gviko nevü Rácztól, a ki haramjákkal járván, a midőn vissza jött a törökőktől nem mervén ott lakni, Szendre vagy is Szendrich nevü akkor faluba vette magát, és más fél esztendeig tehén csordát őrizvén hogy Szendre aliter Szendricz

jó falu lett volna, de hol legyen nem tudja, hanem Agárdon és Medinán emlitett Nemes Tolna Vármegyében tudja hogy oda való ráczokat találhatni, kik még a határjait is meg tudnák mondani, ha fáradságuknak jó jutalmuk lenne.

Tertius fatens Nobilis Joannes Matefy, in Possessione Czecze degens, Annorum 55. fide mediante fassus est ad 1-*um* Statutio alkalmatossággal a mely helyet Szendre aliter Szendricz nevü puszta helyének mondottanak, azóta tudja fatens ur ő kegyelme hol légyen, és hogy Szentiványi, Hardi és Előszállási puszták határozzák. Ad 2-*um* Ugyan azon statutión fatens ur jelen lévén, látott dirib darab köveket és meszet, hihető valami fundamentomnak kelletett lenni, kire azután mindenkor rátudna ő kegyelme menni, két hegy oldalában napnyugatról lévén. Ad 3-*um* Tudja fatens ur ő kegyelme, a mely urak Szent-Iványi pusztát birták, azon Szendricz nevü pusztát is azok birták. Ad 4-o et 5-o nihil.

(Quartus testis Nobilis Andreas Mátéfy, 47 éves czeczei lakos, valamint Nemes Rozsos Péter czeczei lakos 50 éves Vasonyi János czeczei lakos, 33 éves Vitéz György czeczei jobbágy 35 éves ugy vallottak miként a harmadik tanu.)

Super qua inquisitione fassionumque collectione praevio modo legitime peracta praesentes subscriptas et sigillis usualibus corroboratas, futura altetitulati Domini Fiscalis jurium suorum pro cautela necessariorum extradedimus Testimoniales communi id ipsum svadentejusticia. Albae die 22. Oktobris 1725. Georgius Ányos praetitulati Incliti Cottus Albensis supremus Judlium. m. p. (l. s.) Joannes Borz ejusdem Inclyti Cottus Albensi Jurassor m. p. (l. s)

Jankovich család levéltárában „Rácz Almás“ 17. sz.

XXXI.

1453. V. László Kerekes Pál tatai várnagynak veszprém-megyei Telkiben és fejérmegyei apostolon részbirtokot ad. Posony Gyertyaszentelő b. asszony napján.

Nos Ladislaus — memoriae commandamus — quod nos recensitis fidelitatibus et fidelium servitiorum gratuitis meritis ac sinceris complacentiis fidelis nostri Pauli Kerekes, castellani de Tatha, quibus ipse ut didicimus a disturnis tem-

poribus sacraedicti regni nostri Hungariae coronae, sub locorum et temporum varietate rebusque et bonis suis non parcendo huiusque se gratum reddere studuit et acceptum, quasdam portiones possessionarias, unam scilicet in possessione Theleky, in Vesprimiensi, que quondam Georgii de eadem, aliam vero porcionem possessionariam in possessione Apostal, in Albensi comitatibus situatos, quae olim Ladislai, filii Stephani Apostal praefuisse, sed per defectum seminis eorundem iuxta antiquam et approbatam legem et consvetudinem ad coronam eiusdem regni nostri, et per consequens majestatem nostram rite et legitime devolutae fore perhibentur, simul cum cunctis earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet — — praemissis sie se ut praenotatum et habentibus, praenotato Paulo Kerekes suisque heredibus et posteritatibus universis de praelatorum et baronum nostrorum consilio dedimus, donavimus et contulimus. Datum Posonii die festi purificationis B. M. V. gloriosae anno 1453.

Katona T. VI. ord. XIII. P. II. 398—99. l. ki Cornides kéziratából vette.

XXXII.

A Tóthváradjai Kornis család leszármazási táblája.

I.

Adományos: Tóthváradjai Kornis N. 1458—1490. év között

2 nemzedék 1500-ig

3 „ 1530-ig

4 „ 1560-ig

5 „ 1590-ig

6 „ 1620-ig

Tóthváradjai Kornis János élt 1619-ben neje volt Pókafalvy Becsky Zsuzsa

Folytatása II. tábla.

II.

Mihály †

Péter † — Gábor 1750 Erdélyben Bonczhidán — leánya Juritskayné

I György 1674. neje Száva Borbála

Mihály
1. neje Dull Borbála
2. Neberth Györgyné Borsitzky Magdolna.

II. Mihály 1775. — József † septemvir 1809. István — leánya Knezichné

II. György neje 1. Nebest Teréz 2. Schiszler Magda — Sándor sz 1752. neje Dadai Nagy Rozália 1782. lakott Tokajban. — Folyt. III. tábla.

Krisztina † Susanna Berzevicyné — György pap Károly, József, Francziska, Anna

III.

Mária Daróczyné — Zsigmond, Antal, Sándor, János, István, Ignácz, Elek
János — Tamás
István — István, Lajos

Pál neje Luha Mária — László, Pál, Éva (Egererné), Róza (Jakyné), Stanczi (Csolnakyné)
László — két fia

Károly neje Csuzi Anna — József, Kata, Mari
József — József, Kata Peinlichné, Mari Davidovszkyné

József neje KárolyMagdolna
- Antal: István neje Léner Mária, Margit (Dr Rieder Gyula), Irén (Hoszpotzky Alajos)
- Gábor: Flóra
- Károly: Géza, Bodi, Zoltán neje Sárközi Sarolta fiuk Károly
- Ignácz: Ödön, Valéria, Gyula

Folyt. IV. tábla.

László neje Zabreczky Anna
- Róza †
- Mária
- Madarász Józsefné: Mária, Forintosné

Miklós neje Bauer Anna: Mária Benéné: Mária Pálmafyné

Teréz Durcsák Jánosné

IV.

István, Márta, Blanka, Gabriella, Andor.
Andrea, Jenő, Ferencz
Ernő, Irén

Amennyiben a Kornis család a Paksy családdal is rokonságban állt.

I.

Paksy János Eödönffy Judit
- Paksi László (Farkas Erzse)
  - Judit Beczky Györgnné
  - Klára B. Holló Zs.

II.

Mária B. Bozsetzky Ferenczné
- B. Bozs. †
- Magdolna Nebert Györgyné
  - Teréz Kornis Gy.

XXXIII.

1352. Buda. Tamás országbiró a Töttös mester és a fejérvári káptalan között Baracska birtokra nézve fenforgó peres ügyben halasztást ad

Nos Comes Thomas Iudex Curie domini Ludovici dei

Gracia Regis Hungariae Comitatusque de Turuch ténens honorem, damus promemoria quod Causam quam magister Petrus rector ecclesiae beati Nicolai confessoris de Alba et Canonici sui, ex quibus idem magister Paulus literatus cum procuratoriis literis regalibus comparuit, iuxta continentiam priorum literarum nostrarum in octavis festi beati Georgii martyris in facto contradictionis statucionis possessionarie porcionis in possessione Barachka vocata existentis movere habebant coram nobis de parcium volumtate ad octavas festi beati Mychaelis archangeli nunc proxime venturas statu sub priori peremptorie duximus prorogandam datum Bude octavo die termini prenotati anno domini 1352.

Gr. Zichy család okmánytára II. 481—482. l.

XXXIV.

1378. april. 19. I. Lajos király Labdásvarsányi Miklós kértére az atyjának Istvánnak hű szolgálataiért adományozott Labdásvarsányi birtokról szóló 1347-ben kelt adománylevelét (melyben a határjárás is benfoglaltatik) megerősíti és átirja.

Ludovicus dei gracia etc . . . ad universorum noticiam harum serie volomus pervenire, quod Nicolaus filius Stephani de Labdásvassyan in sua necnon Ladislai et Michaelis filiorum suorum personis ad nostre celsitudimis accedendo presenciam exhibuit nobis quasdam literas nostras patentes majori et authentico sigillo nostro in partibus Vzure causaliter deperdito consignatas litteras capituli ecclesie Budensis rescripcionales super statucione et reambulacione eiusdem possessionis Labadasvassyan vocate confectas de verbo ad verbum confirmative in se continentes tenoris infrascripti supplicans nostro culmini prece humili et devota at easdem de verbo ad verbum presentibus inseri ac in formam nostri privilegii redigi faciendo pro ipso et filys suis prenotatis ac eorum heredibus perpetuo valituras confirmare dignaremur. Quarum tenor talis est. Nos Ludovicus dei gracia Rex Hungarie Memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod Stephanus filius Mogh hospes noster de Chepel videlicet de magna Insula fidelis noster ad nostre seremitatis accedendo presenciam, exhibuit nobis quasdam

litteras Capituli ecclesie Budensis rescriptionales super statucione et reambulacione possessionis labadaswassyan vocate facta confectas tenoris infrascripti nostram humiliter flagitans excellentiam, ut ipsas nostris litteris patentibus Transscribi et confirmari facere dignaremur; quarum tenor talis est; Excellentissimo principi domino Ludovico dei gracia Illustri regi Hungarie Capitulum Budensis ecclesie oratiorum suffragia devotarum, literas vestre celsitudinis honore quo decuit recepimus in hec verba: Ludovicus dei gracia rex Hungarie fidelibus suis Capitulo ecclesie Budensis Salutem et graciam. Noverit vestra fidelitas quod Stephanus filius Moogh hospes noster de Chepel videlicet de magna Insula fidelis noster ad celsitudinis nostre accedens presenciam declaratis suis fidelitatibus specialiter autem morte Johannis dicti Otel filii sui qui in terra Transalpina in expeditione domini Karoli olim incliti Regis hungarie genitoris nostri carissimi contra Bozorad Olacum, tumc regni et sacre corone in fidelem habita per homines eiusdem Bozarad inserviciis eiusdem domini Karoli olim incliti Regis hungarie patris nostri interemptus extitisse perhibetur, in memoriam nostri revocata et ipsius Stephani filii Moogh proprii sangvinis effusione et mutilativis letalibus vulneribus demonstratis que eciam in vultu suo cunctis cernentibus fatetur evidenter, ipse enim in nostris servicys et legacionibus de Alba Regali veniens per invasionem latronum vix mortis periculum evasisset, quandam possessionem labadaswossyan vocatam in Comitatu Albensi in Valle Kayassow existentem nostram regalem fore asserens nostraeque collacioni pertinentem ac nobis sibi dari et conferri postulavit. Et quia in huiusmodi donacionibus faciendi iuxta approbatam regni nostri consvetudinem ex certa sciencia procedere volumus eo quod de qualitate et quantitate ipsius possessionis, et utrum nostre collationi pertineat nec ne, nobis veritas non constat. Ideo fidelitati vestre precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem idoneum pro testimonio quo presente Stephanus filius Henrici vel Ladislaus filius Jacobi filii Chala aut Jensul Comes de magna Insula predicta aliis absentibus homo noster accedat ad faciem prefate possessionis Labadaswossyan vocate vicinis et commetaneis

eiusdem convocatis et presentibus reambulet ipsam per suas veras metas et antiquas, novas netas iuxta veteres ubi necesse fuerit evigendo et statuat ipsam prefato Stephano filio Moogh, Item Mathie Ladislao Petro et Nicolao filiis eiusdem Stephan perpetuo possidendam si non fuerit contradictum. Contradictoribus si qui fuerint contra eundem Stephanum filium Moogh ad nostram presentiam ad terminum conpetentem legitime evocatis. Et posthec dien citationis terminum assignatum nomina Citatorum sive contradictorum cum cursibus metarum tociusque facti serie nobis fideliter rescribatis. Datum Bude feria secunda proxima post octavas apostolorum Petri et Pauli beatorum. Anno domini 1347. Nos igitur vestris preceptis obedire volentes ut tenemur cum predicto Ladislao filio Jacobi homine vestro nostrum hominem fidedignum Petrum Clericum de Choro ecclesiae nostre ad premissa fideliter exequenda pro testimonio duximus destinandum, qui demum ad nos reversi nobis concorditer retulerunt quod in festo divisionis apostolorum próxime preterito ad faciem predicte possessionis Labadaswassyan vocate in comitatu Albensi in valle Kayassow vocate existentis vicinis et commetaneis eiusdem universis legitime convocatis et presentibus accessissent et ipsam per suas veras metas et antiquas, novas metas iuxta veteres ubi necesse fuisset erigendo reambulassent in hunc modum: Prima meta ut ydem homo vester et noster retulerant incipit inter possessiones Zenthmiclos Barachka et Labdaswossyan ubi sunt tres mete angulares et antique, quarum una est ipsius possessionis Labadaswossyan, alia Barachka et tercia Zenthmiclos. Inde procedit versus parten meridionalem vadit ad metam Lapideam circa quandam viam per quam itur de Kereszthur ad Barachka et econverso existentem que distinquit predictam possessionem labadaswossan a possessione Zenthmiclos vocate, Inde transeundo vadit ad partem orientalem per eandem viam ad duas metas terreas et antiquas a parte orientali eiusdem vie existentes quarum una est dicte possessionis labadaswossyan et alias possessionis Kereszthur, Inde vadit ad partem meridionalem ad unam metam magnam terream que distinquit dictas possessiones labadaswossyan et Kerezthur. Inde ad eandem partem ad unam metam terream et antiquam circa

quendam monticulum Wolgo holm vocatum existentem, Inde currit ad eandem partem meridionalem usque ad magnam viam, que dicitur Baranyaynoguth, et per eandem viam transit ad partem occidentalem, ad quandam vallem et in medio eiusdem vallis est una meta terrea magna et antiqua que distinquit possessionem labadaswassyan a possessione Scethomas vocata, deinde per eandem viam eundo in fine eiusdem vallis est quidam lapis quem pro meta assignassent et inde Transeundo flectitur ad partem occidentalem vadit ad quendam monticulum qui apparet remote, deinde currit ad partem occidentalem ad alium montem qui volgo dicitur Hegesholm in fine unius vallis existentem, qui vallis dicitur Hangasweuld, deinde flectitur ad partem orientalem iterato ad Kayassowlg prope possessionem Barachka vocatam et ibi sunt due mete terrae quarum una dicitur ipsius Labadaswassian et alia Barachka, super quibus quidam nobiles quibus Dominus Rex dictam Barachka contulit prohibuissent et e converso idem Stephanus filius Mogh eosdem a renovacione earundem, deinde curreret ad tres metas priores ubi prius incepissent, reambulatamque a possessionibus aliorum separatam et distinctam sub metis predictis inclusam nullo penitus preterquam dictis nobilibus super dictis duabus metis contradictore existente, predicto Stephano filio Moogh Item Mathie Ladislao Petro et Nicolao filiis eiusdem Stephani statuissent perpetuo possidendam. Datum sexto die termini prenotati. Anno Domini prenotato.

Nos itaque humillimis peticionibus ipsius Stephani filii Mogh fidelis hospitis nostri de Chep d de magna Insula favorabiliter inclinati predictas literas jam dicti capituli Budensis rescriptionales de verbo ad verbum presentibus transcribi faciendo, eatenus, quatenus ipsa possessionaria reambulacio et statucio ac erecciones metarum eiusdem rite et legitime facte existunt easdem literas exceptis duabus metis terreis super quarum erectione per quosdam nobiles contradiccio ut in eisdem continetur facta extitit eidem Stephano et filiis suis ac earum heredibus duximus conferendas presentium literarum nostrarum patrocinio mediante. Datum Bude quarto die festi Assumptionis beate virginis Anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo. Nos itaque justis ac legitimis

supplicationibus ejusdem Nicolai filii Stephani grato concurrentes assensu easdem literas nostras patentes de verbo ad verbum presentibus insertas in nulla sui parte viciatas sed omni suspicione carentes, quoad omnis sui continencias approbantes seu ratificantes pro eodem Nicolao filio Stephani et filiis suis prenotatis ac eorum heredibus perpetuo valituras regia auctoritate confirmamus presentium patrocinio mediante. Salvis juribus alienis In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes eidem concessimus literas nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri novi duplicis munimine roboratas. Datum per manus venerabilis in Christo patris et domini domini Demetrii Episcopi Zagrabiensis aule nostre Cancellarii dilecti nobis et fidelis Anno Domini 1378. tredecimo calendas Maii regni autem nostri tricesimo septimo.

(Következnek a főpapok és zászlós urak nevei.)

Hazai okmánytár II. 130—134. l.

XXXV.

1391. jul. 9. A fejérvári káptalan előtt Labdásvarsányi László Erzsébet asszony leány negyedeért egy labdasvarsányi telket 3 hold kaszálóval és 70 hold szántóföldde Antal, Mihály és Margitnak ad át.

Nos Capitulum ecclesie Albensis memorie commendamus quod Ladislaus filius Nicolai de Labdasvassyan de cuius personali noticia Jacobus filius Johannis et Stephanus aurifaber Cives Civitatis Albensis nos certificarunt coram nobis personaliter constitutus confessum est per eundem ministerio vive vocis sponte et relatum in hunc modum, quod ipse pro quarta filiali condam nobilis domine Elisabeth vocate filie condam Stephani filii Mach (Mogh) de predicta possessione Labdasvassyan sibi de iure et regia consuetudine debentis Anthonio filio Pauli, et Michaeli filio Nicolai, ac nobili domine Margarethe filie condam nobilis domine Anestasie unam sessionem in predicta possessione Labdasvassyan cum feneto trium jugerum usualium ac septvaginta jugeribus terrarum arabilium quorum triginta jugera intra locum Kayaza dictum et quadraginta jugera extra predictum locum in loco scilicet campestri dedisset, donasset et in perpetuum contulisset ymo

dedit donavit et in perpetuum contulit testimonio presencium mediante. Datum quarto die octavarum festi beatorum Petri et Pauli apostolorum. Anno domini 1391.

Hazai okmánytár IV. 230. l.

XXXVI.

1416. febr. 1. Zsigmond király Labdásvarsány fejérmegyei birtokot Benedek fejérvári prépostnak s rokonainak adja.

Nos Sigismundus — — — memoriae commendamus per presentes, quod nos — — — consideratis — — — meritis — — — quibus fidelis noster — — — dominus Benedictus ecclesie Albaregalis prepositus sedis apostolice proto notarius Consiliarius nostre majestatis specialis — — — se nobis gratum reddidit valde et acceptum — — — Cupientes itaque — — — nostre majestatis benevolentiam aliquantiter demonstrare — — — quandam possessionem Labadasvassan appellatam in Comitatu Albensi habitam per refectum seminis sexus masculini quondam Andrée filii Ladislai filii Nicolai de eadem Labdásvassán iuxta antiquam et approbatam dicti regni nostri hungariae consvetudinem ad manus nostras regias rite et racionabiliter ut dicitur devolutam nostre que collationi pertinentem simul cum omnibus suis utilitatibus et pertinenciis — — — sub suis veris metis et antiquis limitibus — — — prelibato dominis Benedicto preposito et per eum Demetrio filio Nicolai de Alsovadkert patrueli fratri ac Jacobo dicto Sas de Acha Sororio sui ipsorumque Demetrii et Jacobi dicti Sas heredibus et successoribus universis — — — dedimus donavimus et contulimus imo damus donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter possidendam tenendam pariter ac habendam salvo jure alieno, Harum nostrarum vigore et testimonio literarum quas in formam nostri privilegii redigi faciemus dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Lugduni cis Rodamum in vigilia festi purificationis virginis gloriose. Anno Domini Millesimo quadringentesimo sextodecimo Regnorum nostrorum Anno Hungarie etc. Vicesimo nono Romanorum vero sexto.

Zsigmond kir. egy 1419. decz. 8-án kelt átiratából kivonatolva, mely Hazai Okmánytár II. 214—224. l. közöltetett.

XXXVII.

1416. april. 12. A fejérvári keresztesek konventje Benedek fejérvári prépostot és rokonait Zsigmond király parancsára a labdásvarsányi birtokba iktatja.

Conventus Cruciferorum ordinis sancti Johannis Jerosolimitani domus hospitalis ecclesie beati Regis Stephani de Alba. Omnibus christi fidelibus — — — salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas serenissimi principis domini Sigismundi — — — recepimus in hec verba Sigismundus — — — conventui — — — salutem et graciam. Cum nos vigore aliarum literarum nostrarum donacionalium superinde confectarum quandam possessionem Labdasvassan vocatam in comitatu albensi habitam — — — venerabili Domino Benedicto preposito ecclesie beate Marie virginis de Albaregali — — — nove nostre donacionalis titulo inperpetuum duximus conferendam, volumusque ipsos in dominium eiusdem — — — legitime facere introduci, Igitur fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum quo presente Georgius de Ezen vel Jacobus sin Michael de eadem, neve Georgius de Fanch aut Johannes filius Nicolai de Sidnuk, ceu Laurencius de Acha aliis absentibus homo noster ad faciem predicte possessionis Labdasvassan — — — accedendo introducat prefatis — — — statuatque — — — contradictores vero evocet — — — et post hec huiusmodi possessionarie introductionis et Statutionis seriem — — — more solito rescribatis. Datum Lugduni cis Rodanum in festo Purificationis virginis gloriose Anno domini 1416 — — — Nos itaque mandatis ipsius domini nostri Regis — — — obedire volentes — — — una cum prefato Georgio literato de Fanch homine regio nostrum hominem scilicet religiosum virum fratrem Thomam cruciferum unum ex nobis ad premissa fideliter exequenda nostro pro testimonio transmissimus fidedignum, quidemum exinde ad nos reversi nobis

uniformiter retulerunt quod — — — feria sexta proxima post festum Annunciacionis beate Marie virginis gloriose proxime preteritum (marczius 31.) ad faciem prenotate possessionis Labdasvassan — — — accedendo, prefatos dominum Prepositum ac Demetrium et Jacobum dictum Saas in dominium eiusdem introduxisset statuissetque — — — nullo penitus contradictore apparente, — — — In cuius rei memoriam — — — presentes concessimus literas nostras privilegiales pendentis et autentici Sigilli nostri majoris munimine robaratas. Datum duo decimo die diei Introductionis (april 12 — — — anno Domini supradicto. Ladislao preceptore — — —

Zsigmond kir. egy 1419. dec. 8-án kelt átiratából kivonatolva, mely Hazai okmánytár II. 214—224. l. közöltetett

XXXVIII.

1417. febr. 2. Konstancz. Zsigmond király fejérmegyei Kajászó völgyben fekvő Labdásvarsányon kivül Jégháza birtokot is Benedek fejérvári prépost és rokonainak Sas Miklós és Sas Dömötörnek adja.

Nos Sigismundus — — — Rex, memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis quod licet alias per obitum quondam Andree filii Ladislai filii Nicolai filii Stephani de Labdasvassán Nobilis Comitatus Albensis absque heredibus sexus masculini defuncti possessiones eiusdem Labdasvassan predicta et Jégháza vocate in dicto Albensi Comitatu habite habitatoribus destitute — — — ad manus nostras Regias sint redacte et devolute, prefatamque possessionem Labdasvassan vocatam — — — venerabili viro domino Benedicto prepo sito ecclesie beate Marie virginis Albaregalis — — — fideli devoto sincere dilecto, de nomine et vocabulo prefate alterius possessionis Jeghaza vocate ut prefertur per obitum quondam Andree filii Ladislai filii Nicolai filii Stephani de Labdasvassan manibus nostris regiis similiter devolute tunc prorsus ignoranti, ac per eum Demetrio filio Nicolai de Alsowuadkerth archiepiscopali patrueli fratri nobilitato et Jacobo dicto Sas nobili de Acha sororio suis eorundemque Demetrii et Jacobi heredibus et

posteritatibus universis — — — mediantibus aliis literis nostris donacionalibus exinde confectis nove nostre donacionis titulo et omni eo iure, quo eadem ad nostram regiam rite et legitime pertinuit collacioni inperpetuum dederimus donaverimus et contulerimus. Tamen nunc ob prefata antedicti domini prepositi meritoria — — — obsequia, Volentes eidem domino Benedicto preposito hac vice aliqualis Regie remuneracionis antidoto — — — ocurrere Annotatam possessionem Andree filii Ladislai filii Nicolai filii Stephani de Labdasvassan Jeghaza vocatam simul cum universis suis utilitatibus et pertinenciis — — — prefato domino Benedicto preposito et per eum antedictis — — — eorundenque successoribus universis nove nostre donacionis titulo et omni eo iure — — — sicuti dicta possessio Labdasvassan eis data donata et collata existit dedimus — — — ac damus donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter per eosdem — — — possidendam. Salvo jure alieno. Harum nostrarum literarum mediante. Quas in formam privilegii nostri redigi faciemus Anno nobis in specie fuerint reportate Datum Constancie in die festi Purificacionis beate Marie virginis gloriose Anno domini 1417.

Zsigmond kir. egy 1419. decz. 8-án kelt átiratából kivonatolva, mely Hazai okmánytár II. 214—224. l. közöltetett.

XXXIX.

1417. mart. 30. A fejérvári keresztesek konventje jelenti, hogy Benedek fejérvári prépostot és rokonait Labdásvarsány népes és Jégháza lakatlan birtokba bevezette.

Conventus Cruciferorum — — — de Alba — — — ad universorum noticiam volumus pervenire, quod nos literas Serenissimi — — — regis Sigismundi — — — imperiali suo sigillo consignatas recepimus in hec verba (következik a király rendelete, hogy Benedeket és rokonait fent nevezett birtokokba bevezessék) — — — Nos itaque mandatis — — — domini nostri Regis — — — obedire volentes ut tenemur, una cum prefato Georgio de Fanch homine regio nostrum hominem scilicet religiosum virum fratrem Thomam — — — transmisimus fidedignum, qui

demum exinde reversi nobis uniformiter retulerunt — — — quod feria quarta proxima post festum beati Gregorii pape proxime preteritum ad facies prenotatarum possessionum Labdásvarsán populose ac Jegháza vocatarum nunc habitatoribus destitute in prescripto Comitatu Albensi adjacentibus — — — accedendo, memoratos dominum Benedictum prepositum ac Demetrium et Jacobum dictum Sas in dominium earundem introduxisset. — — — nullo penitus contradictore inibi apparente. In cuius rei memoriam — — — presentes concessimus literas nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri majoris munimine roboratas. Datum duodecimo die diei introductionis (mart. 30.) Anno supradicto. Ladislao preceptore — — —

Zsigmond kir. egy 1419. dec. 8-án kelt átiratából kivonatolva, mely Hazai okmánytár II. 214—224. l. közöltetett.

XL.

1444. — — Székesfejérvár. Izdrai Darabos Márton és Baracskai Lukács fivérek a keresztesek székesfejérvári konventje előtt baracskai részbirtokukat Porkolás Bertalan székesfejérvári polgárnak 20 arany forintért 10 évre zálogba adják.

Nos Conventus Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesiae Sancti Stephani de Alba. Memoriae commendamus quod nobiles Martinus Darabos de Izdra et Lucas de Barachka frater eiusdem carnalis onera omnium fratrum proximorum et consangvineorum in subscriptorum super se levantes coram nobis personaliter constituti, sponte sunt confessi in hunc modum: Quod ipsi pro quibusdam ipsorum ordinis necessitatibus ipsos ad praesens summe urgentibus evitandis, totalem portionem ipsorum possessionariam tam divisam quam indivisam in dicta possessione Barachka in Comitatu Albensi existentem habitam, simul cum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, arundinetis, piscinis, piscaturis, nec non montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis et generaliter quarumlibet utilitatum ejusdem, ad eandem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, cir-

cumspecto Bartholomaeo Porkolas civi exterioris civitatis Albensis, et honestae Dominae Annae consorti ejusdem, pro viginti florenis auri puri, plene prius uti iidem assernerunt ab eisdem levatis et receptis, usque decem annis integris pignori obligassent, imo obligarunt, et impignorarunt eisdem nostri in praesentia tenendam possidendam et habendam. Assummentes nihilominus praefati Martinus Darabos et Lucas de Baracska oneribus sub praemissis in se assumtis memoratos Bartolomaeum Porkolas et Dominam Annem consortem eiusdem ipsorumque haeredes et successores universos in pacifico dominio praescriptae portionis possessionariae infra tempus redemptionis eiusdem ab omnibus impetitoribus defensando conservare propriis ipsorum laboribus et expensis; hoc tamen specialiter expresso, quod si in dominio eiusdem portionis possessionariae pacifice servare nollent, non possent, vel recusarent quovismodo, extunc solum vigore praesentium mediante, aliam portionem possessionariam eiusdem Martini in possessione Budi Comitatu Pestiensi existentem habitam pro se occupandi et tamdiu tenendi liberam haberent potestatem, donec ipsis de praescriptis florenis auri puri satisfactum fuerit quo ad plenum, vigore et testimonio praesentium mediante. Datum Sabbato proximo ante festum Beathae Margaritae Virginis. Anno Domini Millesimo quadrigentesimo octvagesimo quarto.

Keresztesek protok. II. kötet 295 296. l.

XLI.

1507. Buda. Ulászló király utasitja a fejérvári keresztesek konventjét, hogy Baracskai Péter, baracskai Oszvald, Miklós, Gergely, Illés, Thywrch Ambrus és Dienes közül valamelyik királyi emberrel vizsgálja meg a következő ügyet: Ugyanis Izrai Benedek mint Izdrai Darabos Miklós és Péter meghatalmazottja panaszt emelt az iránt, hogy Baracskai Pálffy Pál és fia János valamint néhai Baracskai Pálffy Lukács fia Gáspár, egy napon magukhoz vevén Baracskán levő jobbágyaikat fegyveres kézzel rohanták meg Izdrai Darabos Miklós és Péter Baracskán levő nemesi kuriáját, panaszosokat a kuriából kidobták s panaszos Izdrai Darabos Pétert az

alperesek osztályos atyjafiát véresre verték," E panaszra Felcsuthi Balassa Benedek alperesek képviselője azt felelé. hogy nevezett felpereseknek azon időben nemesi kuriájuk nem is volt s nem is az ő házukban történt a veszekedés hanem az ő jobbágyuk Weker Benedek házában épen akkor, a mikor felperesek nevezett Wekert saját házából erőszakkal kidobni akarták. A veszekedés tehát tisztán önvédelem volt saját jobbágyuk érdekében. Vizsgáltassa meg ennélfogva a konvent a szomszédok kihallgatásával, vajjon azon időben volt e felpereseknek kuriájok vagy nem.

Uladislaus Dei gratia Rex Hungariae et Bohemiae fidelibus nostris Conventui Ecclesiae Cruciferorum de Alba salutem et gratiam Noveritis quod Benedictus de Izdra pro nobilibus Nicolao et Petro Darabos de Izdra cum procuratoriis literis judicum Curiae nostrae juxta continentiam literarum nostrarum praeceptoriarum et exhibitoriarum ac dicti Conventus Cruciferorum exinde relatoriarum feria quarta proxima post festum B. Andreae Apostoli proxime praeteritum, ad quem scilicet diem et terminum praesens causa fuerat prorogata, in figura Judicii Majestatis nostrae comparendo contra nobilem Paulum Palfy de Barachka, ac Johannem filium eiusdem, et Caspar filium quondam Lucae de eadem Barachka proposuit eo modo: Quomodo die Dominico proximo post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae praeterito, Praefati Paulus Palfy ac Johannes filius ejusdem et Caspar nescitur quibus respectibus, assumptis secum quibus lam jobagionibus ipsorum in eadem possessione Barachka commorantibus, manibus Armatis et potentiariis ad domum et curiam nobilitarem praefatorum Actorum in dicta possessione Barachka in Comitatu Albensi existente habitam irruissent, ibique eosdem Actores nullis ipsorum culpis et demeritis exigentibus primum diversis verbis illicitis et vituperiosis pertractassent tandemque de domo ipsorum nobilitari eosdem expellendo, praedictum Petrum actorem fratrem ipsorum condivisionalium diris verberum et vulnerum plagis affecissent potentia mediante in praejudicium praesatorum actorum valde magnum. Et haec sic facta fore exhibitionem praescriptae literae nostrae praeceptoriae pariter et exhibitoriae vires trium

literarum inquisitionalium reputando comprobando ijsdem actoribus per eandem nostram Majestatem in praemissis juris aequitatem supplicavit impertiri Quo audito Benedictus Balassa de Felchwth pro prefatis in causam attractis respondit ex adverso, quomodo tempore in praedicto praelibati actores in praenominata possessione Barachka nullam domum nobilitarem habuissent, neque de praesenti haberent, aut possiderent, sed ijdem actores tempore in praedicto armatis et potentiariis manibus ad domum cuiusdem Benedicti Weker jobagionis ipsorum in causam attactorum in eadem possessione Barachka commorantis irruendo ibique eandem occupari voluissent; tandem praenominati in causam attacti eosdem actores exinde vim vi repellere volentes quid nocumenti inibi ijsdem actoribus actum esset, tamquam actus potentiarios exercendo evenissent, sicque in totali praemissa actione et acquisitione dictorum actorum innocentes essent penitus et immunes. Et in eo eosdem in signum innocentiae et immunitatis ipsorum veridicae attestationes vicinorum et commetaneorum antelatae possessionis Barachka, nobiliumque comprovinci alium praescripti Comitatus Albensis per formam communis inquisitionis fiendae submittebant; Et quia praefatus procurator dictorum actorum eosdem modo simili in eo: ut ipsi in eadem possessione Barachka domum nobilitarem tempore in eodem possederint ipsique in causam attracti modo praemisso in eandem domum et curiam nobilitarem tamquam propias potentialiter irruissent, ad ipsam communem inquisitionem Nobis ut moris est legitime requirentes benevole committendo submittebat, ad quam faciendam et perficiendam noster et vester homines necessario transmissi debere videbantur, Pro eo fidelitati vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem unum et eundem pro utrisque partibus pro testimonio fidedignum, quo praesente Petrus de Barachka aut Nicolaus Oswald de eadem, vel Elias Gergel, sive Ambrosius aut Dyonisius Thywrch, aliis absentibus, homo noster octavo die festi B. Georgij Martyris nunc venturi ad faciem dictae possessionis Barachka, vicinis et commetaneis eiusdem universis, nobilibusque comprovincialibus antelati Comitatus Albensis per Vi:e Comites et Judices Nobilium eiusdem Comitatus sub

onere sedecim marcarum gravis ponderis super his, qui super praemissis requisiti, illos accedere et veritatis fassionem ac attestationem facere recusaverint et renuerint, auctoritate nostra Regia immediate et irremissibiliter exigentium, in simul et ad unum locum convocatis et congregandis, partibusque praedictis et earum legitimis procuratoribus tempore hujusmodi attestationis hinc procul et abjectis; et primo ab ijsdem vicinis et commetaneis, ac tandem nobilibus comprovincialibus antefati Comitatus Albensis ad fidem coram Deo debitam, fidelitatemque Nobis et sacrae nostrae coronae observandam, tacto Dominicae crucis signo praestando, odio, favore, prece, praetio partium postergatis, deum solum et eius justitiam ferendo prae oculis, de eo: Utrum ipsi actore, tempore in praedicto in eadem possessione Barachka domum nobilitarem possederint, ipsique in causam attacti modo praemisso in easdem domum et curiam nobilitarem tamquam proprias potentialiter irruerint, vel autem tempore in eodem ijdem actores armatis et potentiariis manibus ad domum eiusdem Gregorii Weker jobagionis ipsorum in causam attactorum in eadem possessione Barachka commorantis irruerint, ibique eandem occupare voluerint? Tandem praenominati in causam attracti eosdem actores abinde vim vi repellere voluerint, quid nocumenti inibi ijsdem actoribus actum esset tamquam actus potentiarios exigentes, evenerit anne? seorsim et sigillatim more communis inquisitionis investigando, simul, semel et ad invicem procedendo, sciat, inquirat et experiatur meram, plenam, atque omnimodam certitudinis veritatem, et posthaec huiusmodi attestationis et commissionis seriem, cum propriis et possessiorum attestantium nominibus ut fuerit expediens ad trigesimum secundum diem huiusmodi attestationis exhinc fiendae computando ut fuerit expediens eidem nostrae Majestati fideliter rescribatis. Datum Budae sexto die termini praenotati. Anno Domini millesimo quingentesimo septimo.

Keresztesek Protok. III. 964—967. l.

XLII.

1695. A győri káptalan bizonyságlevele arról, hogy Érdy András Érdy János és néhai Barkó Kata fia, mint

Barkó István osztályos öcscse a Baroki pusztából őt illető részt Sajnovics Mátyás és neje birtokában meghagyja.

Nos Capitulum Ecclesiae Jauriensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Egregius Andreas filius egregii Joannis Erdy ex nobili olim Domina Catharina alias Consorte sua, filia vero Egregii olim Martini Barko Inclyti Cottus Albensis Judlim susceptus, et provocatus coram nobis personaliter constitutus matura prius et exacta intra se Animi sui deliberatione praehabita sponte libere ac benevole fassus est, eandemque suam fassionem Hungarico idiomate conscriptam nobis exhibuerit et praesentaverit huiusmodi sub tenore: Én Érdy András Érdy Jánosnak Fia, néhai Barko Kata most nevezett Atyám Uram házastársától való, mely néhai Barkó Márton nemes Fejér vármegye Szolgabirájának Leánya volt, magamra vállalván mindennemü Attjám fiainak kiket ez utóbb megirt dologh most vagy jövendőben illetne vagyis illethetne terheket, vallom ez Levelem által, hogy néhai Barko István emlétet Barko Mártonnak Fia, Ezer Hatszáz kilenczven egyedik Esztendőben Junius Havának Tizedik napján Tatában lakozó Gazdagh Katát az anyaszentegyháznak bevett szokása szerint örökös Házas Társul eljegyezvén és elvévén, akkorban Baruki fejér Vármegyében levő Pusztabeli Portióját, ugymint harmadrészt Husz Tallérokban emlitett Házas Társának Jure hypothecario et redemptibili moringolta, kivel egy darab ideig lakván magtalanul ez árnyék világból kiszollittatott. Azután Gazdag Kata Angyom asszony is idővel azon neki moringolt Just és portiót a Tatai Pápista Ecclesiára transferálta ingyen való jóakaratából, mely Portiót Nemzetes és Vitézlő Saynovics Mátyás ur nemes Geőr vármegye hitös notáriussa December Havának nyolczadik napján Ezerhatszáz kilenczvenegyedik Esztendőben Tatában magához váltván, mivel e mai napig azon Portiobeli Jusnak kiváltása inkább engemet ugyismint néhai nevezet és deficialt Barkó Istvánnak osztályos öcsét és attyafiát illetett volna s ugy most is illetne kire nézve voltam oly szándékkal, hogy most nevezet Hypothecarius urat kifizettem, de mivel az mostoha időnek mivolta miat fogiatkozot állapottal vagyok, azon Summának szerit nem tehetem, s ha

szinte kiváltanám is, az mostani fölháborodot idő miatt hasznát nem igen tudnám venni. Annakokáért actionaliter vettem emlitett Hypothecarius Uramtól Huszonöt tallért érő Tehenféle Marhát, oly opinióban és Isten után reménységben lévén hogy azon Marhácskából vagyis szaporaságokból az mostani szük időben több szükségemet tehetem és előmenetelemet vagyis emolumentumomat várhatom, hogy sem mintha azon portio kezemben volna. Ezen okokra nézve azon néhai megirt Barkó István én reám deriválandó portióját mindennemü hozzátartozandó Igasságával, nevezet szerint penigh Parragh és más Szántóföldeivel, Réttjeivel, Marhalegelő mezejével, Erdeivel, Vizeivel, Malom heleivel, egyszóval mindennemü hasznavételeivel engettem és kezeinél hattam előbb irt Saynovics Mátyás urnak és Házastársának Posgai Kata aszonnak s eő kegyelmének mindkét ágon leendő Haereseinek, Posteritásnak és Legatáriusnak is örökben és meghihatatlanul birja, és usuálni: Semminemü Just és proprietást se magamak se penigh nevezettimnek es successorimnak nem reselválván, hanem mindennémő Jussomat meli most lett volna, vagyis jövend ɔben lehetne, meghirt Emptor Uramra és Házastársára és nevezettire transferálván és rederiválván a mint transferáltam és deriváltam, Magamra és nevezettimre válolván mindazonáltal a szokott törvényes és legalis erictiót is tartozom sokszor emletet Emptor Uramat többivel edgiütt, ennyihánszor nevezett Baruki Portiónak békességes uraságában és Usussában mindennemü törvényes Inpetitorok ellen oltalmaznom és manuteneálnom holot penigh nem akarnám vagi nem oltalmazhatnám, ezen fassionalis levelemnek erejével lehessen más jószágomra eö kegyelmének regressusa. Melynek nagiob bizonyságára adtam ezen fassionalis levelemet Geörött 19. septembris 1695. Esztendőben. Super qua quindem memorati Fatenti spraevio modo coram nobis celebrata ac praesentibus de verbo ad verbum inserta fassione praesentes Literas Nostras testimoniales, Juvium dicti Emptoris futura pro cautela necessarius sub sigillo nostro capitulari usuali et authentico extradandos duximus et concedendos. Communi Svadente Justitia. Datum ex Capitulo nostro Jauriensi die vigesima quarta Mensis septembris Anno Domini 1695. hóval irva.

Körmendi levéltár.

XLIII.

Hatalmaskodási ügyben (actus potentiarius) hozott ítéletet. Mátyás király korában, keltezés nélkül.

Quod Petrus Somogyi de Zázhalom et honesta Domina consors eiusdem onera et quaelibet gravamina item Pauli et Dionisii filiorum suorum in se assummentes ex una, ac Nicolaus Zakách de T. et honesta T. relicta T. partibus ab altera coram nobis personaliter constituti proposuerunt et sponte confessi sunt in hunc modum Quod licet praefatus Petrus Somogyi et Domina Consors ejusdem prefatos Nicolaum Zakach et Dominam T. ratione et praetexta quorundam actuum potentiariorum, nec non testamentariae dispositionis praetacti condam Blasii Sartoris, eisdem Petro Somogyi et Dominae consorti eiusdem factae in Curia Regia in causam convenerit, causaque in eadem usque ad communes inquisitiores processerint, tamen nunc ordinantibus et componentibus probis et nobilibus viris partes inter easdem laborantibus ad talem pacis et concordiae devenissent unionem; quod quia praefati Nicolaus Zakacs et Domine T. etc. eidem Petro T. et Dominae consorti eiusdem viginti quisque florenos auri, unum currum ferratum, octo boves, unum equum, et septem jugera frugum dedissent et solvissent ac eosdem modis omnibus contentassent, ideo ipsi praemissi oneribus in se assumptis antefatos T. et T. sed et ad eos pertinentes super universis damnis, injuriis, nocumentis, actibus potentionariis hominumque verberationibus, et generaliter quorumlibet maleficiorum generibus hactenus eisdem qualitercunque factis et irrogatis quittos expeditos et per omnia absolutos reddidissent et commisissent. Imo devenerunt quittosque et expeditos reddiderunt coram nobis Harum nostrarum.

Kovachich Formulae Styli solemnis 347. l.

XLIV.

1540. mart. 14. A budai káptalan János király parancsára Ebeny testvéreket felső-batai és ebeni, meg székelyi jószágaikba beigtatja.

Capitulum Eccl. Buden. Omnibus Christi fidelibus — — — Nos litteras serenissimi principis et domini nostri Joannis dei gratia Hung. Dalm. Croacie et. Regis domini nostri clementisimi — — — honore et reverentia quibus decuit recepimus. Quarum verbalis continencia talis est:

Joannes dei gracia Rex — — — Capitulo eccl. Buden. — — — Cum nos attentis et consideratis fidelium serviciorum meritis fidelium nostrorum nobilium Francisci Gasparis et Gabrielis de Eben que ipsi sacre primum huius regni nostri Hung corone et deinde maiestati nostre pro locorum et temporum varietate — — — cum summa fidelitatis constancia impenderunt. Totale igitur predium ipsorum Felsewbathe nominatam, ac totales porciones eorum possessionalias in prediis Zekel in Pesthien, et Eben vocatis in Pilisien Comitatibus habitas, In — — quarum pacifica possessione — — — se persistere asserunt — — — literas tamen ac literalia instrumenta factum predictorum bonorum tangencia — — per hec disturbiorum tempora deperdite et alienata essent, simul cum omni iure nostro Regio, si quoad — — qualitercunque haberemur — — — memoratis Francisco Gaspar et Gabrieli Ebenj ipsorumque heredibus — — — vigore aliarum literarum nostrarum donacionalium superinde confectarum Nove nostre donationis titulo in perpetuum contulerimus — — —; quo presente Emericus de Halom, sin Joannes Sery, sive Mathias de Bathe, aut Michael Terewk de Thethen vel Petrus Leyan de Berchy, sin Gregorius Fekethe de Bya, seu Ludovicus Dyody de eadem Bya aliis absentibus homo noster — — Introducat prefatos — — — Datum Bude feria tercia proxima post festum assumptionis B. V. Marie (aug. 19.) 1539. Regnorum vero nostrorum tredecimo.

Juxta quarum continencias nos — — — magistrum Gregorium de Thethen — concanonicum nostrum cum Nobilibus Emerico de Halom et Ludovico de Dyody de Bya — — — trasmisimus; qui — — retulerunt, qualiter ipsi in Dominica Oculi ad facies prenarrati — — — predii — — ac porcionum — — — accessissent, convocatis ibidem vicinis — — — Nobile Mathia de Alsó Bathe, ac

providis Blasio Nagy Judice de Erd, Francisco Litterato de Berky. Spectabilis ac Magnifici Petri Pettrovith Comitis Temesiensis necnon Benedicto Cheh de eadem Erd majestatis Regie, ac Martino Byro de eadem Erd Francisci Haraszthy, Item Barnaba Serlengy et Michaele Thamassa de Zazhalom Francisci de Pakos, Nec non Valentino Thoth de Thethen officiale, ac Gregori Kwn Judice et Emerico Molnar de prefati Thethen Michaelis Zakach Egregiorum Jobbagionibus, nominibus videlicet et in personis, quibus presentibus — — Franciscum, Gasparem, et Gabrielem de — — Eben in Dominium — — statuissent, Nullo — — contradictore apperente — — — Datum per manus prefati magistri Gregorii de Thethen Cantoris et Canonici Presentibus — — honorabilibus Magistris Joanne de Thamassy Custode, ac Benedicto de Zegedino vicario, necnon Magistro Paulo de Pald, Nicolao de Soklos, Joanne de Thwvy, Paulo de Háros, Emerico de Zeden fratribus et concanonicis nostris.

Knauz Nándor kivonatos másolata után a magyar Történelmi tár XII. 106., 107. l.

XLV.

1700. febr. 7. Bécs. A leleszi Convent Jármy László kértére átirja I. Ferdinánd adomány levelét, mely szerint Slavoniában és Posega megyében levő Gradács és Sagovina nevü várakat egészen Vina vár és Chuhantz Castellumot fele részben nemkülönben Gerencsér várát, Fejérmegyében levő Almás, Pentele, Apostagh, Hard, Szent Iv'ány Zedrek, Érd, Téteny, Berki és Haraszti birtokokat, Aradmegyében levő Szent András, Chabachut, Komlós, Eötven-Ablak és Szent Tornyát továbbá Pakos, Gyapa, Bölcske, Várréve, Magocsa, Kormó Hada, Zenkus, Beér, Páli Magyari Csampa, Szent Miklós, Akalos, B'gádh, Bégács, Cherith és Uzdint Tolnában, Pataj, Sólth, Zádor, Geder, Apostagh, Egyházi, Vétte, Zelid, Szent Imrét Soltban végre Halasnak fele részét Szabolcsban Paksy János, Lajos és Jób testvéreknek ujból adományozza.

Nos Conventus Ecclesiae Stae Crucis de Lelesz, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus

expedit universis; Quod Egregius Ladislaus Jármy nostram personaliter veniens in praesentiam, exhibuit et praesentavit nobis quasdam literas serenissimi olim piae recordationis Principis ac Domini Domini Ferdinandi divina favente clementia Electi Romanorum Imperatoris semper augusti, ac Germaniae Hungariae Bohemiae etc. Regis Donationales pro parte et ad instantiam Egregii olim Joannis Paksy Comitis Comitatus ac Capitanei Arcis Comaromiensis Ludovici item et Job similiter Paksy patenter confectas et emanatas, sigilloque praefatae Regiae Maiestatis ac eiusdem et Nicolai olim Olahij Archi Episcopi Strigoniensis et Francisci Forgách Ecclesiae Varadiensis Episcopi manuum propriarum ab inferiori earundem margine communitas et roboratas tenoris infrascripti, petens nos debita cum instantia, quatenus nos easdem de verbo ad verbum transcribi et transumi facientes in Transumpto Literarum nostrarum sub sigillo nostro conventuali et authantico jurium suorum futuram ad Cautelam extradari et emanari facere vellemus. Qarum tenor sequitur Hoc modo:

Nos Ferdinandus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae et Bohemiae etc. Rex. Infans Hyspaniae Archi Dux Austriae Dux Burgundiae etc. memoriae commendamus tenore praesentium, significantes, quibus expedit universis Quod nos attentis et consideratis fidelitate et fideliumque servitiorum meritis fidelium nostrorum Egregiorum Joannis Paksy Comitis Comitatus ac Capitanei Arcis nostrae Comaromiensis Ludovici et Job similiter Paksy, quae ipsi sacrae inprimis Regni nostri Hungariae coronae ac deinde Majestati Nostrae pro locorum et temporum varietate semper constanter ac fideliter exhibuerunt, et impenderunt, prouti exhibent et inpendunt etiam modo et in posterum quoque exhibere parati sunt, totalia Castra Gradacs, et Sagovina vocata, item aequales dimidietates Castri Vina et Castelli Chuhantz omnino in Regno nostro Slavonia et in Comitatu de Posega nec non totale Castellum Gerencsér, praeterea totales Possessiones Almás, Pentele, Apostagh, Hard, Szent Iványi, Zedrek, Irt, Tétény, Berki et Haraszti in Albensi, nec non Szent

András, Chabachut, Komlós, Eötven Ablak et Szent Tornya in Aradiensi, item Pakos, Gyapa, Bölcske, Várréve, Magocsa, Kormo Hada, Zenkus, Beér, Páli Magyari, Csampa, Szent Miklós, Akalas, Bigádh Bégács, Cherith et Uzdin, in Tolnensi, Praeterea Patay Sóth, Zádor, Geder, Apostagh, Egyházi, Vétte, Zelid, Szent Imre in Sólth una cum dimidia possessione Halas vocata in Szabolcs Comitatibus existentes habitas, in quorum omnium quieto et pacifico Dominio idem Joannes, Ludovicus et Jób Paksy majores et progenitores suos ab antiquo, ac Franciscum quoque Paksy condamfratrem ipsorum perstitisse sicque ipsos in aliqua, parte persistere asserunt etiam de praesenti, parte autem aliqua per Turcas, Hostes, totius Christianitatis occupata possideri, literasque et literalia, instrumenta superinde sufficientia sed injuria temporum illa a se deperdita et abalienata esse asserunt; totum item omne jus nostrum Regium, si quod in praedictis Bonis signanter autem Egregii condam Francisci Paksy fratris ipsorum Castris videlicet et Castello nec non dimidietatibus praefatorum Castri et Castelli, item possessionibus tam in de Posega, quam Albensi, Aradiensi, Tolnensi et Solt Comitatibus habitis praeterea in praenarrata dimidia possessione Halas vocata in Comitatu de Szabolcs ac aliis etiam universis bonis et juribus ipsorum possessionariis, in quibuscunque Comitatibus intra ambitum Regnorum nostrorum Hungariae et Slavoniae existentibus habitis qualitercunque haberemus, aut eadem nostram ex quibuscunque causis viis, modis et rationibus, concernerent Majestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet terris scilicet Arabilibus, cultis et incultis, agris pratis, pascuis campis foenetis sylvis nemoribus, montibus vallibus, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis piscatoris, aquarumque decursibus, mol ndinis, et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis, et antiquis existentibus ad eadem praefata Castra, et dimidietates, dictorum Castri et Castelli possessiones nec non portiones possessionarias de jure et ab antiquo spectantium et pertinere debentium praemissis sicut praefer-

tur stantibus et se habentibus memoratis Joanni, Ludovico, et Jobo Paksy ac haeredibus et posteritatibus eorundem universis novae Donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus juré perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter ac habendas salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Quas secreto sigillo nostro quo prout Rex Hungariae utimur communiri fecimus, quasve dum nobis in specie reportatae fuerint in forma privilegii redigi faciemus. Datum in Civitate Nostra Viennae 7-a Die mensis februarii A-o Domini 1560 (L. S.) Ferdinandus mp. Nicolaus Olahus Strigoniensis Eppus m. p. Franciscus Forgach Eppus Varad. m. p. Unde nos petitioni praehabiti veluti justae et legitimae nobis factae annuentes et aquiescentes praesentes literas Donationales non abrasas, non cancellatas, non variatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omnis prorsus vitio et suspicione carentes de verbo ad verbum transcribi et transumi facientes tenore earundem in transumpto praesentium literarum nostrarum sub sigillo nostro conventuali et authentico jurium praelibati Domini Ladislai Jármy et quorum interest, futura pro cautela necessarias dandas duximus et concedendas. Datum ipso Sabatho proximo ante Dominicam quartam ssae Trinitatis A-o Domini Millesimo septingentesimo (L. S.) Extradatum per juratum Conventus notarium m. p.

Jankovics család levéltárában levő másolatról.

XLVI.

1356. aug. 1. Nagy Lajos Róbert Károlynak 1334. Patajon kelt adománylevelét és a fejérvári káptalanhoz intézett beiktatási parancsát, mellyel Batthyánt Fejérmegyében a Saár vize mellett, melyet Péter Bán hütlen fiai Péter és Jakab, Zedregi Jakab fiaitól Mihály, Gergely és Mátétól vettek, László mesternek a Székelyek és Besztercze comesének és fia István főlovászmesternek és a többi fiainak adta, Miklós és Pálnak, László zempléni és beregi comes fiainak javára átirja és megerősiti.

Ludovicus Dei gratia Hungariae etc. rex salutem in omnium Salvatore. Cum a nobis petitur -- — -- ad uni-

versorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod Magister Nicolaus et Paulus filii condam Comitis Ladislai Comitis de Zemlyn et de Beregh fideles nostri et dilecti ad nostram accedendo praesentiam exhibuerunt nobis quasdam literas patentes excellentis ac Magnifici Principis Domini Caroli olim inclyti Regis Hungariae Patris nostri Charissimi piae memoriae, tertio et ultimo suo sigillo consignatas in facto Possessionis Batthyan vocatae emanatas tenoris subsequentis supplicantes nobis humiliter et devote ut easdem ratas habendo et acceptas pro eisdem, nec non Dionisio Vojvodae Transilvano, Magistro Nicolao, Emerico, et Stephano filiis condam Stephani Bani, filii eiusdem comitis Ladislai, eorumque haeredibus et posteritatibus universis nostro dignaremur privilegio confirmare. Quarum tenor talis est: Nos Carolus Dei gracia Rex Hungariae memoriae commendantes tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod cum nobilis vir Magister Ladislaus filius Dyonisii Comitis Siculorum et de Biztricza, et vir Magnificus Stephanus magister Agasonum nostrorum filius eiusdem, caeterique filii eiusdem dilectique nostri et fideles universas possessiones Petri et Jacobi filiorum Petri Bani infidelium nostrorum a Michaele, Gregorio, et Mathe filiis Jacobi de Zedreg quibus eas pro ipsorum meritis preclaris dictorum filiorum Petri Bani in fidelitate promerente legitime contuleramus, de beneplacito et permissione Regiae nostrae Majestatis pretio sibi comparassent perpetuo possidendas, et inter caeteras unam possessionariam portionem possessionum earumdem Batthyan nominatam, in comitatu Albensi juxta aquam Saar adjacentem et existentem de nostra sublimitate ipsorum manibus approbata Regni nosri Consvetudine requirente postulassent applicari Nos autem juxta consvetudinem Regni nostri Bonam, super hoc fidelibus nostris Capitulo Ecclesiae Albensi ut ipsi cum Joanne filio Chantar, vel Vetih de Hord altero absente homine nostro hominem ipsorum transmitterent pro testimonio fidedignum, qui vicinorum et commetaneorum eiusdem possessionariae portionis convocatione facta contradictionibus si qui fierent ad nostram praesentiam legitime evocatis eandem facta reambulatione statuerent praefato Magistro Ladis-

lao et Stephano Magistro Agazonum nostrorum filio eius, aliisque filiis eiusdem, et tandem facti Seriem nobis rescribere deberent, dedissemus scribentes in mandatis; Posthaec dictum capitulum fideles nostri nobis super haec rescripserunt in haec verba: Excellentissimo Domino suo Carolo Dei Gratia Illustri Regi Hungariae Albensis Ecclesiae Capitulum Orationes in Domino. Literas Serenitatis Vestrae honore quo decuit recepimus in haec verba: Carolus dei Gratia Rex Hungariae fidelibus suis Capitulo Ecclesiae Albensis Salutem et gratiam Cum Nobilis vir Magister Ladislaus Comes Siculorum et de Bisztricza, ac vir magnificus Stephanus Magister Agasonum Nostrorum filius eius caeterique filii sui Universas Possessiones Petri et Jacobi filiorum Petri Bani infidelium nostrorum a Michaele Gregorio et Mathe filiis Jacobi de Zedreg, quibus nos pro obsequiosa fidelitate eorum, easdem de regia pietate contuleramus de beneplacito et permissione nostrae Regiae Majestatis praetio comparassent sibi perpetuo possidendas, volumus et fidelitate Vestrae firmiter praecipiendo mandamus quatenus Vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Joannes filius Chantar, vel Vetih de Hord altero absente homo noster, ad faciem portionarie Possessionis Batthyan nominatae, in Comitatu Albensi circa Aquam Saar existentis, quae ibi ipsorum filiorum Petri Bani asseritur fuisse, accedat, vicinis et commetaneis eiusdem legitime convocatis et praesentibus, per veras metas et antiquas eandem reambolando, si invenerint portionem possessionariam sicut dicitur eorundem filiorum Petri bani ibi fuisse, salvo jure nostro et alieno et specialiter Jure Ecclesiae inibi salvo remanente, statuat Magistro Ladislao et Stephano filio ejus et aliis filiis suis antedictis perpetuo possidendam, si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint contra eosdem ad nostram citet praesentiam ad terminum competentem. Et post haec diem citationis, nomina citatorum et terminum assignatam, ac totius facti seriem cum cursibus metarum nobis fideliter rescribatis. Datum in villa Patay secunda feria proxima ante festum Beati Michaelis Archangeli Anno Domini Millesimo trencentesimo trigesimo quarto. Unde nos Mandatis Serenitatis Vestrae

obtemperando cum praedicto Merchih homine serenitatis Vestrae magistrum Joannem condam Subcustodem ecclesiae nostrae socium et concanonicum ac hominem nostrum fidedignum ad exequendum praemisso pro testimonio duximus destinandum, qui postmodum ad nos reversi retulerunt, quod ipsi in crastino festi beati Michaelis Archangeli primo convocatis commetaneis et vicinis ad faciem eiusdem accessissent, et eandem per veras metas et antiquas praesentibus ipsis commetaneis et Vicinis reambulassent, reambulatamque praefatis Magistris Ladislao et filiis suis salvo jure aliorum perpetuo statuissent possidendam, nullo contradictore penitus comparente et existente. Cuius quidem possessionis a parte Boreali existunt commetanei et vicini nobiles de genere Buken, videlicet Stephanus, Laurentius et caeteri, a parte meridionali Ecclesiae Vesprimiensis item a parte orientali scilicet ultra aquam Sar, existit quaedam particula terrae praefatorum Csobud vocata, in terras nobilium de Devs, et custodis Ecclesiae Albensis existens quam similiter nullo contradictore existente Magistro Ladislao cum filiis suis statuissent possidendam, quam quidem commetanei et vicini dixerunt pertinere ad Ecclesiam, seu Monasterium Cognationis Bwken. Datum Crastino octavarum festi praenotati. Anno Domini supradicto. Nos itaque ex tenore literarum rescriptionalium praememoratorum fidelium nostrorum Capituli Ecclesiae Albensis super statutione possessionariae Portionis Batthyan dicto Magistro Ladislao et praedictis filiis suis fidelibus nostris nulla contradictione apparente legitime facta, eatenus quatenus sumus informati, toto tenore earundem praesentibus inserto de gratia Regiae Benignitatis ipsam statutionem Possessionariam acceptamus praesentium patrocinio literarum nostrarum patentium perpetuo valere confirmantes. Datum in Vissegrad in festo Inventionis Sanctae Crucis Anno Domini Millesimo tercentesimo trigesimo quinto. (1335.) Nos itaque Justis et honestis ipsorum Magistrorum Nicolai, et Pauli filiorum Comitis Ladislai fidelium nostrorum supplicationibus, benigniter exauditis favorabiliter et admissis praetactas literas patentes dicti Patris nostri, omni vitio et suspicione carentes, praesentibus de verbo ad verbum insertas acceptamus, approbamus, rati-

ficamus, easdemque quoad omnes ipsorum continentias et clausulas pro eisdem Magistris Nicolao ac filiis praefati Stephani Bani eorumque haeredibus posteritatibus universis — — Regia auctoritate perpetuo valituras confirmamus praesentis privilegii nostri patrocinio mediante, salvo jure alieno. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes concessimus literas nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri novi duplicis munimine roboratas. Datum per manus Venerabilis in Christo Patris Domini Nicolai Archi Episcopi Strigoniensis Locique eiusdem Comitis perpetui, aulae nostrae Cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini Millesimo Trecentesimo quinquagesimo sexto. (1356.) Octavo calendas Augusti. Regni autem nostri anno vigesimo quinto. Venerabilibus in Christo Patribus et Dominis eodem Nicolao Strigoniensi Thoma Colocensi, Ugulino Spalatensi Nicolao Jadrensi et Elia Rogusiensi Archi episcopis. Demetrio Varadiensi Dominico Transylvano Colomanno Jaurinensi, Stephano Zagrabiensi, Ladislao Vesprimiensi, Villermo Quinqueecclesiensi, Michaele Agriensi, Joanne Vacziensi, Petro Bosnensi, Demetrio Sirmiensi, fratre Stephano Nitriensi, Nicolao Tinniniensi, Demetrio Nonensi, Nicolao Traguriensi, Stephano Farensi, Valentino Macarensi, Matheo Sibinicensi, Michaele Sibinicensi et Portiva Senniensi ecclesiarum Episcopis Ecclesias dei feliciter gubernantibus. Corbaviensi sede vacante Magnificis Viris Nicolao Kont Palatino Dionisio Vojvoda Transylvano, comite Stephano Judice Curiae nostrae, Joanne Magistro Tavernicorum nostrorum, Nicolao de Zech Dalmatiae et Croatiae, Nicolao de Gara de Machaw Banis, Petro Pincernarum, Paulo Dapiferorum, Joanne Janitorum et Emerico Agazonum Nostrorum Magistris ac Magistro Ladislao Comite Posoniensi, aliis que quam pluribus, Comitatus Regni Nostri tenentibus et honores.

Körmendi Lt. Alm. 4. Lad. 4. Nr. 1.

XLVII.

1382. nov. 30. Simontornyai István, azelőtt vajda és másik Simontornyai István néhai Simontornyai Dienes vajda fia egy részről, másrészről pedig Nempthyi Literatus András

neje nemes Ugali Erzsébet Ugali Miklós leánya nevében a fejérvári keresztesek előtt kiegyeznek akképpen, hogy Batthyán, Polgár és Zamárd birtokok iránti igényeit melyekből miután azok a birtokok Buken Péter Báné voltak őt a leány rész megilleti, készek kielégiteni.

Nos Conventus Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesiae Beati Regis Stephani de Alba Memoriae commendamus quod viri magnifici Domini Stephanus condam Vojvoda, et alter Stephanus filius condam Dyonisii Voyvodae de Simontornya personaliter ab una, item Andreas Litteratus de Nempthy pro nobili Domina Elisabeth vocata, filia condam Nicolai de Ugal consorte sua cum procuratoriis literis nostris parte ab altera coram nobis constituti, iidem Domini uterque Stephanus confessi extiterunt in hunc modum. Quod licet ipsa Domina eodem super factum possessionum Batthyan, Polgár, et Zamárd vocatarum, nec non quartalitiae puellaris eidem de possessionibus condam Petri dicti Buken Bani, nunc apud manus dictorum Dominorum utriusque Stephani habitis provenire debentium in Curia Regia in causam attraxisset, et ipsa causa diutius exstitisset ventillata, tamen ipsi de omnibus praetensionibus eidem Dominae juxta aestimationem et arbitrariam ordinationem proborum et nobilium virorum per partes eligendorum visis eorum juribus infra revolutionem annualem absque omni litigionali processu in se assumpsissent et appromisissent satisfactionem, et assumpserunt coram nobis spontanea eorum voluntate. E converso autem ipse Andreas Literatus in persona eiusdem Dominae consortis suae — — universas et singulas literas facto in praemisso et coram quovis judice causaliter emanatas reddidisset frivolas et mortuos, litem et causam praesentem condescendere faciendo. Datum festo sancti Andreae. Anno Domini 1382.

Körmendi levéltár. Prot. N. 2. B. 2-ik sz.
Alm. 4. Lad. 4. N. 2.

XLVIII.

1397. április 27. Buda. Zsigmond király Csabya, Polgár és Battyán birtokokat Fejérmegyében, melyek azelőtt a hűtlen Istváné, Dienes Vajda fiáé voltak, három ezer arany forintért

Kővágó Eőrsi Györgynek és fiainak Albert és Lászlónak zálogba adja.

Nos Sigismundus Dei gratia Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae ac Marchio Brandenburgensis etc. Memoriae commendamus per praesentes, quod quia Magister Georgius de Kewvágó Ewrs, Castellanus Castri Strigoniensis, pro expeditione cuiusdam ardui nostri negotii tria millia florenorum auri, florenum quemlibet per centum novos dedit mutuavit; et concessit, ideo nos eidem et per eum Alberto et Ladislao filiis ejusdem ac ipsorum haeredibus quasdam possessiones quae condam Stephani filii Dionisii Vojvodae nostri notorii infidelis fuissent, ob hoc manibus nostris Regiis devolutas videlicet Chabya, Batthyán, Polgár in Albensi, nec non Zamard in Simigiensi Comitatibus existentes, sub hisdem terminis, metis et limitibus ac pertinentiis, Tributis, Molendinis et quibuslibet utilitatibus quibus per praefatum Stephanum nostrum notorium infidelem tentae fuissent, et possessae, de manibus nostris Regiis et ex certa scientia nostrae Majestatis dedimus impignoravimus et concessimus tamdiu Possidendas, tenendas et habendas, donec per nos aut nostros successores de praefatis tribus millibus florenis auri modo praemisso pro quolibet floreno per centum novos eidem Magistro Georgio et filiis suis praefatis vel eorum posteritatibus extiterit satisfactum quoad plenum imo dedimus concessimus et impignoravimus praesentium literarum nostrarum testimonio mediante. Datum Budae feria sexta proxima post festum Beati Georgii Martyris Anno Domini Millesimo trecentesimo Nonagesimo septimo. Relatio Petri de Perény Bani Machoviensis.

Körmendi Lt. Alm. 4. Lad. 4. N. 3

XLIX.

1398. decz. 31. Esztergom. A veszprémi káptalan beiktatja Kővágó Örsi Györgyöt, Miklós fiát Batthyán, Polgár, Csabja, Somlyó és Dws fejérmegyei és Zamárd somogymegyei birtokokba.

Capitulum Ecclesiae Vesprimiensis omnibus Christi fidelibus praesentibus pariter et futuris praesentium continentiam

habituris salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas serenissimi Principis Domini Sigismundi Dei gratia Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. Regis incliti, Domini nostri metuendi majori sigillo suo consignatas nobisque praeceptorie Transmissas omni cum reverentia qua decuit recepimus in haec verba: Sigismundus Dei gratia Rex Hungariae etc. fidelibus suis Capitulo Ecclesiae Vesprimiensis salutem et gratiam. Noveritis nos quasdam Possessiones nostras Batthyan in Albensi simul cum tributo in eadem exigi consveto, nec non villas Chabja et Polgár populosas, ac Somlyó et Dws habitatoribus destitutas in eadem Albensi, et Zamard vocatas in Simigiensi Comitatibus adjacentes et habitas, quae condam Stephani filii Lack de Simontornya, nec non Andreae filii condam Nicolai Vajvodae, filii dicti Stephani, filii praedicti Lachk de Debregezth nostrorum notoriorum infidelium praefuissent, ob hocque propter notam hujusmodi infidelitatis ipsorum juxta Regni nostri jus approbatum, ad manus nostras Regias devolutae fore nostraeque collationi rite pertinere dignoscuntur; fideli nostro dilecto Magistro Georgio filio Nicolai de Kewago Eörs, Provisori Castri seu curiae Archi Episcopalis Strigoniensis, tum pro fidelitatibus et fidelium servitiorum meritis eiusdem plurimum requirentibus, tum etiam in recompensum septem millium et tercentorum florenorum auri, florenum quemlibet cum centum novis denariis majoris monetae nostrae computando, per ipsum nobis tempore et loco opportunis accomodatorum et assignatorum, suisque haeredibus et posteritatibus universis, mediantibus aliis literis nostris exinde confectis, novae nostrae donationis et venditionis titulo perpetuo contulisse. Et licet nos in dictarum possessionum Batthyan, Csabja et Polgar populosarum ac Somlyo et Dws vocatarum habitatoribus destitutarum, ac Tributi in dicta Batthyan exigi consveti Dominium secundum constitutionem superinde editam per proximum Capitulum Albensis Ecclesiae, et etiam Conventum Domus Hospitalis Beati Regis Stephani de eadem Alba eundem Magistrum Georgium introducere mandassemus, sibique easdem et idem legitime statui voluissemus, tamen quia idem Capitulum et Conventus cum eodem

Magistro Georgio causari perhibentur et litigant. Ob hoc que communem justitiam sibi abnegando eorum testimonium ad hujusmodi statutionem fiendam mittere dictum Capitulum et etiam ipse Conventus contumaciter recusarunt; Ne igitur propter hujusmodi contumatiam dictorum Capituli et Conventus praefato Magistro Georgio in suis juribus praejuditium contingat gravari, Fidelitati igitur Vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus praenotatis consitutionibus super statutione Possessionaria editis non obstantibus quibus in hac parte censuimus derogari, vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Vincze, vel Andreas aut Clemens filii Pauli de Chigler, sive Joannes fllius Biro de Zerje-Bakonya, seu aller Joannes filius Benedicti de Eadem, ceu Joannes dictus de Chut, neve Blasius filius Michaelis de Eadem Chuth aliis absentibus homo nos'er ad faciem praefatarum Possessionum Batthyán, Csabja, et Polgár populosarum, aut Somlyo et Dws vocatarum, habitatoribus destitutarum, nec non tributi in eadem Batthyán exigi consveti, vicinis et commetaneis ipsorum universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat praefatum Magistrum Georgium in Dominium earundem, et ejusdem, statuatque easdem et idem praefato Magistro Georgio suisqui haeredibus et posteritatibus universis praemisso novae nostrae donationis et vemditionis titulo perpetuo possidendas et tenendas si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint citet eos contra annotatum Magistrum Georgium filium Nicolai in nostram praesentiam ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros. Et post haec huiusmodi introductionis et statutionis seriem vel nomina contradictorum et citatorum si qui fuerint, terminoque assignato nobis fideliter rescribatis. Datum Strigonii in festo Beati Sylvestri Papae Anno Domini 1395, Nos itaque mandatis ipsius Domini nostri Regis semper obedire cupientes ut tenemur, una cum praedicto Joanne de Chuth homine Regio nostrum hominem videlicet honorabilem virum Magistrum Joannem Moysi pridem Decanum socium et Concanonicum nostrum ad praemissa peragenda pro nostro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui tandem exinde ad nos

reversi nobis concorditer retulerunt, ut praelibatus homo Regius simul cum eodem nostro testimonio, feriis secunda et tertia proximis post festum Cathedrae Beati Petri Apostoli de novo elapsum ad facies praescriptarum possessionum Batthyán, Chabja, et Polgár populosarum ac Somlyo et Dws nuncupatarum habitatoribus, destitatorum, nec non tributi in eadem Batthyán exigi soliti vicinis et commetaneis ipsarum universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo, introduxissent praenotatum Magistrum Georgium in dominium ipsarum et eiusdem, statuissetque easdem et idem praenarrato Magistro Georgio, suisque haeredibus et posteritatibus universis praemisso novae Regiae donationis et venditionis Titulis perpetuo possidendas et tenendas nullo penitus contradictore apparente legitimis diebus in eisdem commorando. Datum Octavo Idus Mensis Martii Anno Domini 1399. Actum per manus honorabilis viri Magistri Georgii Lectoris praedictae Ecclesiae nostrae, Gregorio Cantore, Ladislao Custode et Magistro Nicolao de Valho Decano et Canonico Ecclesiae nostrae existentibus.

Körmendi Lt. Alm. 4. Lad. 4. N. 11.

L.

1399. jul. 14. Buda. Zsigmond király a Kővágó Örsi Györgynek adományozott fejérmegyei Battyánban, mely azelőtt a hűtlenségbe esett István vajda fiáé Istváné továbbá másik Istváné, Simontornyai Dienes vajda fiáé és Csáktornyai László fiáé Andrásé volt, a helyben szedetni szokot vámot szabályozza.

Sigismundus Dei gratia Rex Hungariae. Dalmatiae, Croatiae etc. ac Marchio Brandenburgensis etc. Memoriae commendantes cunctis praesens scriptum intuentibus, praesentibus et futuris harum serie declaramus, quod quia qualitas et quantitas tributi seu telonii in Battyán in Comitatu Albensi existentis, et exigi consveti, nostrae non constabat Majestati, collationi tamen nostrae, et donationi ob notam infidelitatis suorum possessorum priorum pertinere dignoscebatur, ipsumque habito maturo consilio Baronum et Praelatorum Regni nostri Hungariae nobili viro Magistro Georgio Filio Nicolai de Kővágó Eőrs Provisori Castri seu Curiae Archi Episcopalis Strigoniensis, et per eum

suis sobolibus ac posteritatibus universis ob aliqualem recompensam suorum fidelium servitiorum, nobis in adversis et prosperis nostris et Regni nostri negotiis inpensorum et impendendorum, licet a nobis plura meretur, jure perpetuo et irrevocabili dedimus donavimus et perpetuavimus, prout in literis privilegialibus nostris limpidius et lucidius continetur superinde confectis; Ideo nostri Regiminis ex officio ob rogatumque Magistri Georgii filii Nicolai praedicti de praedicta Örs ad facies dictae Possessionis Battyán vocata hominem nostrum certum et fidelem, videlicet — — — filium Sebastiani ad investigandum inquirendum et resciendum, obventiones et proventus ac exactiones Tributi praenotati duximus transmittendum, qui demum ad nostram reversus Majestatem Nobis declarare curavit, ut ipse in die festi Beatorum Apostolorum Petri et Pauli Anno domini Millesimo trecentesimo nonagesimo nono, ad facies dictae possessionis Battyán vocatae accedendo, a quibus decens et opportunum fuisset talem depromsisset inquisivisset et indagare potuisset veritatem, ut in praedicta Possessione Battyán sicut personaliter vidit verus transitus, vadam, et justum tributum fuisset ab antiquo et exstitisset atque ab uno Curru vacuo duos denarios, ab uno plaustro vini similiter duos denarios, ab uno plaustro ferri ligato duodecim denarios; si autem centuatim lamina ferri feruntur de quolibet centenario unum lamen ferri, ab uno plaustro cupri duodecim denarii: ab uno plaustro chalibis integro et ligato 12. denarios, si vero centuatim portantur, de singulo centenario unum chalybem ab uno curru pellium vulgo Beer mázsától unum aureum, item de uno modio alecum olei, ficus aut qualiacunque legumina transmarina in uno modio vulgo Bálban existentia duodecim denarios. De una petia panni coloniae 8. denarios, de uno panno bohémicali 4 denarios, de uno Criseo integro duos denarios, ubi vero dicti pannus, Syndo et Barhanum aut qualescumque res existant in simul ad unum modium fuerint ligatae, tunc de quolibet modio, singulos duodecim denarios, ad centum salis unum, ab uno lodice integro duos denarios, a medio lodice unum denarium, ab uno scrinio (scrinio?) novo unum denarium, ab uno homine pedite unum denarium, ab uno equite non satrapa

sed incola existente unum denarium, ab uno equo vendendo duodecim denarios, de uno bove vendendo solitarie ducendo unum denarium de duobus ircis (igy) unum denarium, et de centum ircis unum, et sic de aliis rebus, de quibus intra limite hujus Regni tributum solvi consvevit juxta merita earum rerum tributum in praedicta Battyán dare et solvere usi et consveti fuissent ab antiquo et essent de praesenti. His itaque peractis et revera rescitis exauditaque relatione praedicti hominis nostri dictum tributum fore justum cognoscentes annotatum Magistrum Georgium filium Nicolai de Örs et suos posteros in vero Dominio dictae possessionis Battyán et tributi ibidem exigi consveti modo praemisso nec non aliarum quarumdam possessionum prout nostris in literalibus instrumentis de et super easdem confectis plenius habetur eidem per nos novae nostrae Donationis titulo datarum et perpetuatarum serie praesentium pacificum dimisimus et dimittimus ac quietum perpetuo possidenda tenenda et habenda si etiam condam Stephanus Wojvoda filius Stephani, et alter Stephanus filius condam Dionisii Vojvode de Simon-Tornya, et Andreas filius Nicolai filii Ladislai de Csák-Tornya, priores videlicet Possessores dictae Possessionis Battyán et tributi literalia instrumenta super ipso tributo ibi exigi consveto, quod absit, non habuissent denique de unanimi consilio et parili deliberatione fidelium Praelatorum et Baronum nostrorum harum serie expresse sanximus, ut nullus Judicum tam in congregatione generali, quam alias et Justitiarium Regni nostri praesentium et futurorum, praefatum Magistrum Georgium ipsiusque haeredes, dum successu temporum ipsi praetextu et occasione possessionum et tributi nec non alicuius portionis earundem per quoscunque causidicos et actores in litem attrahentur, et causam seu litem super eisdem movere continget coram ipsis aliquatenus judicare praesumat, aut aliquem ex ipsis suo adjustare judicio compellere aut ad cujuspiam Instantiam responderi facere audeat quoquo modo in praemissis. Ita quod praedicto casu occurrente, non praedictus Magister Georgius, nec sui haeredes, sed Nostra Majestas, nostrique successores respondere teneatur et teneantur, cuilibet quaestionem facienti, seu causam vel litem mo-

vere volenti superinde. Harum nostrarum testimonio literarum, quas in formam nostri privilegii, dum nobis in specie fuerint reportatae redigi faciemus pro eisdem. Datum Budae quindecimo die Diei praenotatorum. Anno Domini supradicto.

Fejérvármegye levéltárában levő másolatról. Fasc. 11. Nr. 132. Miscellanea.

LI.

1401. Esztergom máj. 24. András fejérvári kanonok és Kővágó Őrsi György Battyhán birtokosa a köztük fenforgó perben, nevezetesen, hogy a fejérvári káptalannak soponyai lánghi. kálozi és fövenyi jobbágyai egy bizonyos éjszakán Kővágó Eőrsi György marháit erőszakkal elhajtották, s ekkor az elhajtók és Kővágó Őrsi György emberei közt verekedés támadván, magát András kanonokot is megverték és megsebezték az esztergomi káptalan előtt kiegyeznek.

Nos Capitulum Ecclesiae Strigoniensis memoriae commendamus per praesentes, quod honorabilis vir Magister Andreas de Valko Canonicus Ecclesiae Albensis ac Rector Altaris ac honorem omnium Sanctorum in Ecclesia Albensi fundati pro se personaliter et pro cunctis famulis et complicibus suis sine literis procuratoriis, onera tamen eorundem universa super se ipsum benevole assummendo ab una, parte vero ab alia nobilis vir Georgius filius Nicolai de Kővágó Eörs coram nobis personaliter constituti confessi sunt et unanimiter detexerunt eo modo: quod licet in quadam seditione praetextu ablationis cunctorum pecorum et universarum pecudum jobbagiorum annotati magistri Georgii in Possessionibus suis Batthyan, Chabja et Polgár vocatis residentium, per ipsos Magistrum Andream et famulos suos, item complices et jobbagiones ipsius Magistri Georgii antefatos tempore nocturno in possessione praescriptae Ecclesiae Albensis Twen (Föveny) nuncupato alternatim inter ipsas utrasque partes laesiones et cruentationes ac nocumenta inibi mutuo vicissitudine perpatratae et facta, ac idem Magister Andreas verberatus, et vulneratus, ac Cimiterium Ecclesiae ibidem constructae Panchialis cruentatum causaliter exstitisset; tamen ipsi Juris peritorum et certorum proborum

virorum sane compositionis condigno moderamine inducti, et modo subnotando pacificati, annotatus magister Andreas Canonicus suo et dictorum famulorum et complicium eiusdem in praescripta seditione pro tunc existentium nominibus, verberationibus, vulnerationibus ac damnorum illationibus ac aliis cunctis Jurgiis et nocumentis antea quoquomodo inter ipsos signanter nobilem Dominam Catharinam vocatam, consortem et Ladislaum et Albertum filios suos, complices famulos, nobiles, ignobiles, praesertim Georgium dictum de Wepsen, Blasium de Zabady, Sebastianum de eadem Zabady, Paulum et Andream familiares eorundem ac Jobbagiones antefatos expeditos, omnino absolutos et penitus quietatos, et a cunctis realibus et quibuspiam gravaminibus eisdem exinde connexis et ingruentibus per omnia expiatos sponte et benevole reddidit et commisit coram nobis, huiusmodi salutifero pacto introserto. Quod memoratus Magister Georgius et nobilis Domina Catharina consors sua pro salute animarum suarum praescriptum altare ad homorem omnium Sanctorum utiforet antelatum in dicta Ecclesia Albensi constructum donis subnotandis pro divinis officiis et missarum ministris praeconiis perpetuis temporibus super ipsum Altare per rectores ejusdem Praesbyteros modernum et futurum salubriter peragendis praemiare et remunerare, signanter unum calicem, et librum missalium officia plenarie continentem, viginti quinque florenos, florenum quemlibet per centum novos denarios majoris monetae Regalis computandum valentem, vel eosdem viginti quinque florenos in promptis denariis, ac ornamenta et indumenta sacra de Syndone et bisso composita, idem Altare et rectorem eiusdem Praesbyterum praetextu celebrationis ipsarum missarum concernentia ac ad eiusdem Rectoris Praesbyteri pro tempore constituti, et in divinis officiis inibi se lule satagentis uberiorem sustentationem quinque Equas cum poledris mediocriter bonas de Equatia sua usque octavum diem festi nativitatis beati Joannis Baptistae nunc affuturam, et unam Marcam denariorum pro reconciliatione ipsius cimiterii ad manus annotati magistri Andreae dare, et assignare teneatur effective praesentium patrocinio mediante. Datum feria tertia proxima post festum Penthecostes Anno Domini 1401.

Körmendi Lt. Alm. 4. lad. 4. Nr. 22.

LII.

1435. Zsigmond király Kővágó Örsi György fia László, nemkülönben testvére Kővágó Örsi Albert fiainak András, Péter és Jánosnak kértére a fejérvári keresztesek által Batthyán, Polgár és Somlyó birtokok közt határjárást tartatott, melynek régebb magyar fordítása ez:

Fejérvármegyében levő Batthyán, Polgárdi és Somló nevü faluknak Határi 1436. Esztendőben káptalan személy és király embere által ez következendőképen járattattak megh.

Elsőben elkezdvén Batthyán és Urhida nevü faluk között a határjárást, az Sárvize mellett, az Császár vapa végiben az ut mellett, mely Batthyánrul Urhidára viszen, napkeletről határjelt csináltak; onnét egy kevéssé egyenessen napnyugotra menvén szántóföldek között viszont más határjelt csináltak; ismét egy kis spaciumon még kissé egyenesen napnyugotra által menvén, egy malom árok nevü ároknak az végében napkeletről csináltak határjelt. Onnét mégh is napnyugotra azon árkon által egy kis darab földön által menvén, azon azoknak az végiben napnyugatról viszont más határjelt csináltak, a honnét ugyan jó darab földön mégis mind napnyugotra tartván egy Monmulato hegynek az oldalában déltűl ismét határjelt csináltak. Innét ugyan mégis napnyugotra nem messze menvén egy kőkut mellet délről határjelt emeltek. És ugyan innét ismét napnyugotra egy kis darab földön menvén az ut mellett Jelt emeltek. Onnét mégis napnyugotra ugyan jó darab földön menvén, egy halomhoz érvén, a holott egy ut mellett mely Batthyánból Csigler nevü faluban viszen napkeletről, valami Cser Bokor nevü helyben is mégh mass jelt csináltak. Innén azon uton jó darab földet menvén, egy más utra érvén mely Föven nevü faluban viszen, azon két ut között viszont határjelt emeltek. Azután azon uton föll szélre térvén és nem messze menvén egy uthoz értek, mellyet Vár utjának hivnak és az mely Zerje Bakonyáról Urhidra viszen, a hol azon Urhidának Battyánnal való határi végződnek. Azután azon uton föll szélre nem messze menvén és egy nagy földhatárhoz érvén azon földhatár mellett napnyugatról viszont határjelt csináltak. Innét mégis azon uton fölszélre egy kis darab föl-

det menvén és egy uthoz jutván azon ut mellett napnyugotról csináltak határjelt. Onnét osztán méghis föllszélre menvén és egy más utra érvén, mely Sz. Mihályról Cséglérre mégyen, azon ut mellett napnyugatról viszont határ jelt csináltak, a holott Sz. Mihálynak Battyhyánnal összefügendő határa végeződik. Esmit fölszélre menvén egy föld vapa nevü völgyben és egy ut mellett, mely Föveny nevü faluban által mégyen napesetről viszont más határjelt emeltek, a holott Saagh nevü falunak Batthyánnal való határa végződik. Azután napnyugotra térvén és egy Zemér hegye nevü hegyre jutván ismét határjelt csináltak, a honnét továbbá azon napnyugotra ugyan jó darab földet menvén és egy uthoz jutván, mely Keszy nevü faluból az erdőre viszen, azon ut mellett és délről határ jelt csináltak, az holott az meghmondott Föven nevű falunak Batthyánnal való határi végződnek. Innét méghis napnyugotra menvén és egy völgyben jutván mely völgyön által menvén és itt utat érvén a melyen Chygleről Urhidára járnak, azon ut mellett délről viszont határjelet emeltek. Onnét ugyan mégis napnyugatra menvén nem messze egy hegy oldalában két régi határt találtak, és ott ugyan régi határok mellett napkeletről csináltak határjelt, onnét ismét délfelé hajulván jó messze és egy kis hegyre menvén azon kis hegyecskén is határjelt emeltek. Innét osztán napnyugatra térvén és azon kis hegyecskén egy kis darab földön előbb menvén azon kis hegyecskének végen is határjelt csináltak, Hasonlóképen innét is egy kevessé tovább menvén napnyugatra és egy nagy utra érvén, mely Batthyánból Chyglérre viszen, azon nagy ut mellett is napkeletről határjelt csináltak, Innét délre egy kis darab földön menvén és az megmodott hegynek oldalán Roka lyukakhoz érvén az Róka lyukok mellet napkeletről viszont határjelt csináltak. Onnét méghis délre a megmondott hegy oldalán egy kevéssé tovább menvén, ismét határjelt csináltak, Innét méghis délre menvén és egy nagy uthoz jutván mely Váruttyának hivattatik, és a ki Zerje-Bakonyából Fejérvárra viszen és ott is ugyanazon ut mellett föllszélről határjelt csináltak. A holott Kis Keszi nevü falunak Batthyánnal való határa végződik a hol Péter és Illés Domonkos fiai Gergely, Imre fia, és Barnabás Keszii Literatus Antal fia ellent mondottak, Innét azon uton

napnyugatra térvén határjelt csináltak. Innét méghis azon uton napnyugatra nem messze menvén viszont azon utnak mindkét felén határjelt csináltak, melynek egyike délről Eőrsi (Battyanyi) Lászlónak és attyafiának, másika pedig Chigléri Franknak, és attyafiának szolgálna. Az után azon uton három helyen határjelt csináltak a holott Kis Ladán nevü falunak Somlyóval való határa végződik. A hol senki sem mondott ellen. Innét is tovább délre menvén három helyen nem messze határjelt csináltak, Innét is mint egy nyillövésnyire menvén határjelt csináltak. Onnét mégis délre ugyan jó darab földet előbb menvén és uthoz jutván, mely Urhidáról Kengyes (Küngösd) nevü faluban viszen, azon ut mellett is délről határjelt csináltak. Onnét mindig délre menvén régi határjelt emeltek, Onnét nem messze délfelé menvén azon uton melyen Polgárdi faluba fát szoktak hordani viszont határjelt emeltek. Innét mégis délre menvén és egy más utra térvén melyet Sajt utjának hinak és az kin Urhidáról Kis Füle nevü faluba jönek ott is azon ut mellett napnyugatra határjelt emeltek. A honnét más utra térvén szinte napnyugatra mely Zerje Bakonyárol Polgárba vezet szinte határjelt emeltek. Innét mindig nyugatra haladván egy határjelt emeltek innét ismét napnyugatra egy nyillövésnyire előbb menvén, azon ut mellet délről ujabb határjelt csináltak, a hol Zerje Bakonnak Somlyóval való határi terminältatlnak. Ahol Zabó Benedek ki Zerje Bakonyában lakik Szent-Györgyi Vincze Tamás fiainak László és Jánosnak nevőkben. ugyszinte Szent-Györgyi Vincze Bálint fiainak kit Zulchakewnek hinak, István, Imre, Miklós és Péternek nevökben ellen mondott. sat.

Előfordulnak itt még a következő pontok Tythews nevü erdő, Chath János nevü halom, Sártó, egy kőhatárjel, mely Thysthe neveztetik, és végre Aszó-völgy.

A határjárást a fejérvári keresztesek végezték. Királyi emberekül neveztettek Zsigmond parancsában ezek: Mátyás, Vincze fia Kis-Ladányból, György, Kelemen fia ugyanonnét, János, György fia Csoórról; Miklós, István fia Kis-Ladányból; Pál Folkus fia Zerjebakonyából; György, Benedek fia Jenőről, Miklós ugyanonnét.

Körmendi Levéltár. Arm. IV. Lad. 4. Nr. 38.

LIII.

1445. jul. 21. Fejérvár. Özvegy Batthyanyi Albertné, nemes Klára asszony leányainak Erzsébet és Ankának neveltetése, ruházása és kiházasitása tekintetéből Csabja Batthyán, Polgár nevü birtokait Keözelczes Zsigmondnak a Roholczai vár Castellánja és Ujlaki Miklós erdélyi vajda udvarbirájának kétszáz arany forintért elzálogositja.

Nos Capitulum Ecclesiae Albensis Memoriae commendamus, quod nobilis Domina Clara vocata, relicta condam Alberti de Batthyán onera Andreae et Petri filiorum, nec non Elisabeth et Anka vocatarum filiarum suarum in se assummendo coram nobis personaliter constituta sponte confessa extitit eo modo, quomodo ipsa certis et rationabilibus ex causis necessitatibusque ipsam ad praesens urgentibus, specialiter in educatione et vestitura ac maritatione praescriptarum suarum filiarum totales suas ac praescriptae filiae suae Elisabeth portiones possessionarias in universis possessionibus ipsorum, ubicunque intra ambitum hujus Regni et in quibuscunque Comitatibus existentes signanter in Possessionibus Csabja ac Batthyán et Polgár in Albensi, item utrisque Athád nec non Wthwes et Zabas vocatis in Comitatu Simigiensi habitas, cum universis ipsarum utilitatibus ac redditibus et proventibus Egregio Sigismundo de Kewzelczes, Castellano Castri Roholcza vocati, nec non magistro Curia Magnifici Domini Nicolai de Uylak Vojvodae Transilvanensi ducentis florenis auri puri monetae hungaricalis veri et justi ponderis plene uti retulit ab eodem praesens habitis et perceptis pignori obligasset, et inpignorasset imo obligavit et inpignoravit coram nobis tali modo, quod nec ipsa in sua vita nec praenotati filii et filiae sui praenotatas portiones possessionarias ab eodem Sigismundo et suis haeredibus aliter possint ac valeant rehabere nisi prius persolutis eidem praescriptis florenis auri Ducentis. Harum nostrarum literarum vigore et testimonio mediante. Datum feria tertia proxima ante festum Beatae Mariae Magdalenae. Anno Domini 1445.

Körmendi Lt. Arm. 4. lad. 4. Nr. 40.

LIV.

1476. aug. 30 Buda. Mátyás király megerősiti Batthyáni Boldizsárt, Batthyáni Albert fiának Andrásnak fiát, és testvérét Gáspárt, nemkülönben Batthyáni Miklóst Leonardot és Jánost néhai Batthyáni János fiait, valamint Alapi Istvánt Benedeket Batthyáni Andrásnak Margittól néhai Batthyáni László leányától nemzett fiait Batthyán, Polgár, Csabja fejérmegyei és Zamárd, Zabos mindkét Athád, Ewtves, Baráthi Lapoch somogyi birtokok tulajdonában

Nos Mathias dei gratia Rex Hungariae Bohamiae etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: quod nos consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium nostrorum Egregiorum Balthasaris filii condam Andreae filii Alberti De Batthyán aulae nostrae familiaris ac Gaspar Carnalis, nec non Nicolai Leonardi et Joannis condam Joannis de Batthyán jam dicta, ac Stephani Benedicti Andreae de Alap ex nobili Domina Margaretha filia condam Ladislai de Eadem Batlyán progenitorum filiorum condivisionalium fratrum suorum, per eos primum sacrae dicti Regni nostri Hungariae coronae, tandemque Majestati nostrae exhibitis et impensis, totum et omne Jus nostrum Regium, si quod in Possessionibus eorum Batthyán praedicta Tributoque in eadem exigi solito, ac Chabja, et Polgár populosis, nec non Somlyo vocatis deserta in Albensi; Item Zamard, Zabos utraque Athad, Ewtves et Baráthi nuncupatis et particula terrae Lapoch in Simigiensi Comitatibus existentibus habitis qualitercunque haberemus aut nostram ex quibusvis causis viis, modis et rationibus concernerent Majestatem simul cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis, vinearum promonthoriis, aquis fluviis piscinis piscaturis aquarumque decursibus molendinis et locis eorundem, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus memoratos Balthasar de Batthyán, Caspar Carnali, ac Nicolao, Leonardo et Joanni filii condam Joannis de Eadem, nec non Stephano, et Bene-

dicto filiis Praefati Andreae de Alap, ex praedicta Domina Margaretha filia dicti quondam Ladislai de Batthyán praescripta propagatis, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis dedimus donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus perpetuo Jure et irrevocabiliter tenendas possidendas pariter ac habendas Salvo Jure alieno harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri Privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum Budae feria sexta proxima ante festum Beati Egidii Abbatis, Anno Domini Millesimo quadringentesimo septvagesimo sexto, Regnorum nostrorum Anno Hungariae etc. Decimo nono coronationis tredecimo, Bohemiae vero octavo.

Körmendi Lt. Alm. 4. Lad. 4. Nr. 54.

LV.

1477. jun. 25. A budai káptalan Mátyás királynak 1476-ban hozzá intézett parancsa következtében, melyben Falkos Pál, Zerjebakonyáról, Csák Máté, Benedek és Balázs Csyglérről, Kewtheni György, Péter és Miklós, Boda János és György, Bokodi Márton királyi emberek vannak megnevezve, következő évben beiktatják az előbbi okmányban megnevezett Batthyániakat az ugyanott felsorolt birtokokba s a beiktatásról kiállitott okiratban folytatólag ezt mondják:

— — — Nos itaque mandatis praefati Domini nostri Regis Semper et in omnibus obedire volentes, ut tenemur, una cum praenominatis Nicolao de Kwthen et Benedicto (Chak) de Chygler hominibus suis regiis nostrum hominem videlicet discretum Blasium Praesbyterum Rectorem Altaris sacratissimi corporis Christi in dicta Ecclesia nostra fundati ad praemissam introductionem et statutionem fiendam nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis conformiter retulerunt quod ipsi feria tertia proxima ante festum visitationis Beatae Mariae virginis proxime praeteritum diebus aliis ad id aptis et sufficientibus, ad facies praescriptarum Possessionum Batthyán et tributi in eadem exigi soliti, ac Chabja, Polgár populosarum nec non Somlyó desertae, Zamárd, Zabos utrarumque Athad

Ewtvös et Baráthi nuncupatarum et particula terrae Lapoch consenquenterque juris Regii in eisdem habiti accedendo vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo et praesertim Petro Huszár de Depregh, Ladislao Kuny in persona Kunszky de Chorgo, Georgio fratre ejusdem Ladislai de Boda, Antonio Dabus, villico de dicta Kuny similiter in persona Kunsky de Chorgo, Georgio Kwthen de Péterfalva altero Georgio de eadem Kwthen, Petro similiter de Eadem, Nicolao de Kwthen in persona Francisci Fanchy Gordwa, item Dionisio de Pothaházy et Clemente de Korpád in persona Gasparis Fanchy de dicta Gordwa; providis Ladislao Zabo,Georgio Martonosy in persona Joannis Kwthws, Matheo de Chyler et Blasio Chak de Eadem praesentibus memoratos Balthasar de Batthyán, Caspar fratrem ejusdem carnalem, ac Nicolaum, Leonardum et Joannem filios condam Joannis de Eadem, nec non Stephanum et Benedictum filios praefati Andreae de Alap in Dominium eorundem introduxissent eosdemque nomine dictiJuris Regii eisdem simul cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet praemisso titulo Juris Regii in ejsdem habiti perpetuo possidendas nullo contradictore apparente statuissent diebus legitimis et horis in faciebus earundem permanendo. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras privilegiales pendenti sigillo nostro consignatas ad fassionum dictorum Domini nostri Regis et nostri hominum duximus concedendas. Datum Sexagesimo die diei statutionis et Introductionis praenotatae. Anno Domini Millesimo quadingentesimo septvagesimo septimo.

Körmendi Lt. Alm. 4. lad 4. Nr. 55.

LVI.

1477. máj. 15. Buda. Mátyás király előtt Batthyáni Boldizsár, András fia, Fejérvár város tanácsa kiegyeznek a köztük és embereik között megesett verekedés, vérengzés és emberölés miatt folyt perben.

Nos Mathias Dei gratia Rex Hungariae etc. memoriae commendamus quod egregius Balthasar filius condam Andreae de Batthyán personaliter ex una, parte vero ab altera circumspectus Martinus Konth civis Civitatis nostrae Albae-

regalis pro circumspecto Prudenti Fabiano Borhy ac Demetrio Zakchy, Gregorio Porkoláb, Georgio Ispán, Adriano Kanyan Nicolao Bortos, Gallo Nyerges, Stephano Chawacz, Mathia Chabjay, Dominico Zabó, Barnaba Fornay, Thoma Balogh et Petro Zolthan Juratis, nec non Emerico Boncz, Joanne Adoryán et Ladislao Molnár ceterisque et universis Civibus et Incolis dictae Civitatis Nostrae Albae Regalis cum procuratoriis literis eorundem coram nobis constituti, sponte et manifeste sunt confessi in hunc modum: quod quamvis alias ratione et praetextu nonnullorum diversorum negotiorum utpote Domorum Invasionis hominum verberationis, vulnerationis, interemptionis, sangvinisque effusionis, aliorumque actuum potentiariarum occasione inter partes quomodolibet illatorum et commissorum quaedam lites et causae ac materiarum differentiae subortae et in curia nostra Regia hinc inde ventillatae exstitissent. Tamen eaedem partes habita Superinde primo inter se deliberatione matura, tum ex eo, tum vero per dispositionem nonnullorum Dominorum, Baronum ceterorumque Curiae nostrae notabilium proborum causis et differentiis earundem in praescriptis inter se hoc ordine concordassent, prout concordarunt coram Nobis, et ad hanc unionem pacis devenerunt. Quod ipsi sese, et in alterutrum ac antefatos Fabianum Judicem, Juratos, caeterosque universos cives et Incolas praetactae Civitatis nostrae Albaregalis scilicet homines et familiares ipsarum partium et ad eos pertinentium, Item etiam praefatus Balhasar, Bartholomeus Porkolab familiaris Benedicti Pyber hominesque familiares ejusdem universos, de et super omnibus praemissis ceterisque damnis Injuriis, nocumentis, domorum invasionibus, hominem vulnerationibus, interemtionibus, sangvinis effusionibus actibusque potentiariis universis, generaliterque quorumlibet malorum generibus, sub quavis specie, usque modo et hactenus inter se et in alterutrum ac ad eos spectantibus factis illatis, patratis et commissis quietos et expeditos, atque omnibus modis absolutos reddidissent, Literas quoque earundem partium causales duntaxat universas, puta Inquisitorias, Evocatorias, Insinuatorias et alias quaslibet ratione omnium praemissorum inter se et in alterutrum loco-

rum ubilibet emanari procuratas causis partium universis inter se sedatis prius mortificatis et omnino condescensis, vanas cassas, inanes mortificatas et viribus carituras exhibitorique earundem partium nocituras reliquissent, et commisissent, imo reddiderunt, reliqueruntque et commiserunt nostri in conspectu; harum testimonio et vigore literarum nostrarum mediante. Datum Budae in festo ascensionis Domini Anno ejusdem Millesimo quadringentesimo septvagesimo septimo

Körmendi Lt. Alm. 4. Lad. 4. Nr. 56.

LVII.

154[1]. febr. 17-én Bécs-Ujhely. I. Ferdinánd a Fejér- és Somogymegyében fekvő Batthyáni birtokokat, azokat is a melyek Batthyáni Orbán és testvérei Wolfgang és Mihályéi voltak, de a melyek hűtlenség miatt a koronára szálltak, Batthyáni Ferencznek és Kristófnak adja.

Nos Ferdinandus Divina favente clementia Romanorum Hungariae Bohemiae etc. Rex etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos considerantes fidelitatem et servitia fidelium nostrorum Magnificorum Francisci de Batthyán consiliarii nostri et Cristophori de Batthyán, ex fratre nepotis eiusdem quae idem Sacrae imprimis regni nostri Hungariae Coronae ac deinde Majestati nostrae exhibuerunt, et impenderunt, Oppida Batthyán et Polgárdi cum pertinentiis in Albensi, item possessiones Alap in Jaurinensi, praeterea Zend et Zamard in Simighiensi Item Eöthves Chonny Thapson et Kadarkuth, praeterea Bona et possessiones ipsius Francisci inpignoratitias Zabaas Baráthy Atthyád que videlicet Pater ejusdem inpignoraverat, aliaquae universa Bona et possessiones portionesque ac quaevis Jura possessionaria in quibuscunque comitatibus existentia quae Urbani Batthyáni ac Wolfgangi et Michaelis fratrum ejusdem uterinorum fuissent, sed per notam infidelitatis eorundem videlicet, qui fidei nobis debitae immemores partes rebellium nostrorum sequentes sese nobis rebelles exhibere ausi sunt, ad nos ac sacram Regni nostri Hungariae Coronam rite et legitime devoluta esse perhibentur et redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et perti-

nentiis quibuslibet terris scilicet arabilibus cultis et incultis agris pratis, pascuis campis foenetis sylvis nemoribus montibus vallibus vineis vinearumque promontoriis Aquis fluviis piscinis piscaturis aquarumque decursibus, Molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus praemissis sicut praefertur stantibus et se habentibus memoratis Francisco et Christoforo Batthyany ipsarumque haeredibus et posteritatibus universis dedimus donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenenda, possidenda pariter et habenda. Salvo jure alieno harum nostrarum vigore et testimonio literarum, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum in Nova Civitate nostra Austriae Decima septima die Februarii Anno Domini millesimo quingetesimo quadragesimo primo, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Reliquorum vero decimo quinto Ferdinandus m. p. Petrus Perén cancellarius. m. p.

Körmendi Levélt. Alm. 4 lad. 4. N. 90.

LVIII.

1268. körül. Mária királyné Dezka nevű földterületet, a budai káptalan által megvizsgáltatja.

Mária dei gracia Regina ungarie, fidelibus suis Capitulo Budensi salutem et graciam fidelitati vestre precipimus, quatenus homini nostro detis vestrum hominem fidedignum, cujus testimonio idem homo noster accedat ad faciem terre Dezka vocate et respiciat quantitatem et qualitatem eiusdem et secundum quod viderit nobis fideliter rescribatis. Datum Bude in vigilia apostolorum Symonis et Jude.

Gr. Zichy család okmánytára I. 15. lap.

LIX.

1268. körül. Oliver mester IV. Béla királynak jelenti, hogy a berkii és dezkai határokból a budavárbeli polgárok által Tárnok földjéhez elfoglalt birtok iránt folyamatban levő perben a feleket a király elé idézte.

Excellentessimo domino suo Bela dei gracia illustri Regi Ungariae magister Oliverius inclinacionem cum perpetua fidelitate. Vestra mihi precepit sublimitas ut una cum Nicholao Cantore Budensi accederem super faciem possessionum Michaelis Comitis Stephani, filiorum Chum et aliorum nobilium de Berki, Dezka et Berky vocatarum, quas cives de castro Budensi nomine terre Thavarnuk vocate occupassent. Vestrum igitur mandatum omni cordis desiderio cupiens adimplere, quia auctoritate vestre maiestatis precipiebatis facere ordinationem et plenam iusticiam inter ipsos, pariter cum civibus Budensibus perambulari una cum eodem Cantore in socium recepto ipsas terras, et sicut per provinciales et nobiles circumquaque adiacentes, ac per litteras magisri Mauricii, quia et antea ad processus litis evenerem, rem scire potui veritatis, Michael Stephanus nobiles predicti in terra Dezka vocata, haberent terram ad usum duorum aratrorum. Tandem ad majorem cautelam dicto Michaeli comiti cum alio de sua generacione diiudicavi ad prestandum sacramentum, predicti autem cives nostrum Judicium noluerunt acceptare, ad ultimum eciam ejdem Michael et Stephani, se iudicantes quod Petrus villicus Budensis cum quibusdam concivibus suis super ipsa terra prestaret sacramentum, qui simili modo iurare noluerunt dicentes, quod de vestra donatione haberent ipsam terram, vestrum esset aufferre et donare sed nec illud pretermitto quod de terra Berky vocata sicut mihi constitit veraciter ipsi cives Budenses ultra metas veteres ad usum unius aratri et dimidy sufficientem occuparunt. Unde predictis partibus terminum assignavimus octavas Sancti Regis personaliter coram vobis comparendi et sicuti videbitur vestra velit discutere celsitudo et ad testamentum cercioris fidei literas misi sub sigillo duplicato.

Gr. Zichy család okmánytára I. 15. 16. lap.

LX

1268. körül. Budavárában. Mária királyné kiküldött bírái által Tárnokvölgy mellett fekvő Deszka birtok iránt a budavárbeli polgárokat esküre kötelezteti.

Damus pro memoria, quod Mychael et Stephanus comi-

tes de Beruk cives de Castro Budensi traxerunt in causam et egerunt contra eos quod ipsi terram eorum hereditariam, Duzka vocatam sitam iuxta terram Tavarnukvelg, quam ipsis civibus contulise dicimur, cum eadem terra Tavarnukvelg indebite occupassent. E converso, ydem cives responderunt, quod ipsa terra Duzka quam occupatam esse dicunt esset particula terre Tavarnukvelg memorate, et non nobilium predictorum, adiicientes, quod ydem nobiles ibi terram aliquam non haberent. Cum itaque magister Laurentius praepositus de sancto Ireneo aule nostre vicecancellarius, et Chak banus filius Demetry comitis, fideles nostri iudices per nos deputati premissas parcium proposiciones audivissent et nos super hoc requisissent tandem consenciente utraque parte et nobis disponentibus decreverunt, quod octo probi viri de eiusdem civibus videlicet Petrus quondam — — — Rapolt Karul Greph — — — et Chuncil filius Cunch in octavis sancti Martini proxime venturis in capella nostra debeant prestare sacramentum super eo, quod illa terra Duzka que requisitur esset particula terre Tavarnukvelg supradicte, et non nobilium predictorum, et quod ydem nobiles terram aliquam non habeant iuxta terram Tavarnukvelg prenotatam, et prestito ipso iuramento ipsa terra Duzka remanebit cum omnibus utilitatibus civibus antedictis. Si vero iuramentum prestare non presumpserint, extunc ipsa terra pleno iure cedet in ius et proprietatem nobilium predictorum. Datum feria sexta post festum omnium sanctorum in castro Budensi.

Gr. Zichy család okmánytára I. 16–17. lap.

LXI.

1268. körül. Pét. Birósági bizonyitvány a tárnokvölgy Deszka nevü birtok peres tárgyalásáról.

Datum pro memoria, quod proxima VI[a] feria ante festum omnium sanctorum coram capitulo Budensi Hego bilocus, Volth Petur filius Farkasii et Othmarus, iobbagiones domine regine cum testibus suis videlicet Konch, Paulo, Detricho de veteri Buda item Stephano de villa Tavarnuk, item Joanka quondam villico de foro Martini, Salamone et Band de villa Tetyn, item parvo Stephano genero comitis Pauli

de castro Pest, item Jobos de Turbag, item de nova Buda: Benedicto fratre sacerdotis sancti Jacobi et Lodomerio item Petro de castro Pesth super hoc, quod terra Dezka in Thavarnukvelg fuerit semper terra populorum domine regine, quam Comes Michael requirebat ab eis ratione terre sue hereditarie, qui si iuraverint, dicta terra Dezka statuetur populis domine regine, dicto comite Michaele sententiam approbante; magistro Corrado et comite Bechend vicem iudicis gerentibus et sententiatibus. Datum in villa Peyth VI. feria post festum Luce evangeliste.

Gr. Zichy család okmánytára I. 17. 18. lap.

LXII.

1268. körül. A budai káptalan IV. Béla királynak jelenti, hogy Berki Csom fiai és a budai polgárok között fenforgó határvillongási perben Walter Comest és több budai polgárt megidézett.

Excellentissimo domino suo B. dei gracia illustri regi ungarie Capitulum Budensis ecclesie oraciones pro ipso ad dominum debitas ac devotas. Receptis litteris excellencie vestre, mandatum vestrum, quod in eisdem continebatur, fideliter sicut tenemur exsequi cupientes dedimus hominem nostrum idoneum et fidelem coram quo Petrus custos ecclesie nostre in feria secunda proxima ante festum beati Demetrii martiris citavit Walterum comitem, Rapolth, Greyph, Wyganth, Arnoldum, Hentenguer et Ob cives de castro Pestiensi contra Michaelem et Stephanum filios Chom in presenciam magnitudinis vestre ad quindenam sancti Martini, et idem homo noster dicto comiti Waltero dixit verbo vestro, ut tres homines sibi assignatos debeat statuere coram nobis, quos homines idem Comes W. apud se esse presente homine nostro est confessus. Datum in festo apostolorum Symonis et Jude.

Gr. Zichy család okmánytára I. 19. l.

LXIII.

1308. Eger, máj. 6. I. Károly király Botond fiainak a Bicske helységében szedendő vámpénz mennyiségét meghatározza.

Nos Karolus dei gracia Rex Hungarie tenore presencium quibus expedit significamus universis. Quod consideratis fidelitatibus et servitiorum meritis Peter (igy) bani et Comitis Johannis filiorum Botond, que nobis cum omni fervore fidelitatis in diversis expedicionibus et negocijs nostris exhibuerunt et inpenderunt in villa eorum Bykcheu vocata tributum sive Thelonium concessimus exigendum, scilicet de uno Curru Masa vocato duodecim denarios pro tempore currentes de tunella vini similiter, de alijs minutis mercimonijs sex denarios de Curru qui ducit sales unum salem, de uno equo venali duos denarios, de pecude similiter, de uno porco unum denarium, de pedite, qui ducit res venales, quatuor denarios de simplici pedite unum denarium usualem, in perpetuum et irrevocabiliter exigendum nostrum eciam eisdem super ipso tributo privilegium dari faciemus cum presentes fuerint reportate. Datum Agrie in festo beati Johannis Ewangeliste. Ante portam Latinam Anno domini Millesimo CCC-o sexto. Regni autem nostri anno similiter sexto.

Anjoukori okmánytár I. kötet 111. 1

LXIV.

1354. Buda, február 20. Tamás országbiró előtt Bicskei Darabos Péter bán fia Miklós, bicskei birtoka harmadrésze felét adójával együtt, az előző oklevélben emlitett Veres (Rufus) Mihálynak, trencséni várnagynak negyven forintért elzálogositja

Nos comes Thomas, iudex curie — — regis - — comitatusque de Turuch tenens honorem memorie commendamus, quod magistro Michaele rufo castellano de Trenchyn ab una ac Nicolao dicto Darabus filio Petri bani de Bykche parte ab altera personaliter coram nobis constitutis, propositum extitit per eundem Nicolaum dictum Darabus — — quod ipse a magistro Michaele predicto pro sublevandis quibusdam necessitatibus suis ipsum ad presens urgentibus super possessionariam porcionem suam in dicta possessione Bykche vocata habitam, videlicet super tercia parte medietatis ipsius possessionis Bykche ac tercia parte medietatis tributi in eadem exigere consveti, quam idem magister Michael

rufus a nobis velut iudice pro tercia parte septuaginta marcarum per ipsum redemptam fore exhibicione literarum nostrarum patencium, in anno Domini M° CCC° L^mo^ emanatarum declaravit, quadraginta florenos bonos aureos recepisset, imo eosdem quadraginta florenos plenarie et integre recepit coram nobis, ab eodem magistro Michaele redimere posset atque valeret, tunc idem magister Michael eandem sibi ad redimendum dare tenetur occasione qualibet pretermota. Datum Bude, feria quinta proxima ante dominicam Estomihi, anno domini M° CCC° L^mo^ quarto.

Anjoukori okmánytár VI. k. 170 l.

LXV.

1537. Buda. Néhai Zerdahelyi Emreffy Mihály özvegye, Katalin asszony, most Frangepán Farkas hitvese, a budakáptalan előtt zálogba adta Marthonosi Pesthyény Gergely országbirónak Szent-László, Bicske, Szaár és Tarján birtokokat.

Nos Capitulum Ecclesiae Budensis memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis Quod nos literas serenissimi Principis et Domini Domini Joannis Dei gratia Regis Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. Domini Nostri clementissimi Introductoriales et statutoriales nobis preceptorie sonantes et directas summo cum honore recepimus in haec verba: Joannes Dei gratia Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. fidelibus nostris Capitulo Ecclesiae Budensis salutem et gratiam Dicitur nobis in persona spectabilis et magnifici comitis Gregorii Pesthyeny de Marthonos Judici Curiae nostrae et in praesenti absentia nostra locumtenentis, quomodo ipse in Dominium totalium possessionum Zent-László, Bychke in Pesthiensi, Zaar in Albensi et Tarján vocatarum in Strigoniensi comitatibus existentium ipsum exponentem ex legitima fassione generosae Dominae Catharinae alias relictae magnifici quondam Michaelis Emreffy de Zerdahel, Nunc vero consortis Egregii Wolffgangi de Frangepanibus, vigore literarum honorabilis Capituli Ecclesiae Albensis fassionalium exinde confectarum titulo pignoris infra tempus redemptionis — — — vellet introire. Super quo fidelitati vestrae harum serie mandamus firmiter, quatenus

vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Nicolaus de Thethen aut Hyeronimus Thathay de Buda vel Valentinus Literatus similiter de predicta Buda, sive Joannes de Borswa seu Ludovicus de Pesth aliis absentibus homo noster regius de Curia nostra Regia ad id specialiter transmissus ad facies predictarum possessionum Zent-László, Bychke, Zaar et Tharján, vicinis et Commetaneis earundem universis inibi legittime convocatis et praesentibus accedendo introducat praefatum exponentem in dominium earundem statuatque easdem eidem ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis, praemisso jure ipsi incumbenti simul cum cunctis suis utilitatibus infra tempus redemptionis earundem possessionum, si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem juxta constitutionem dominorum praelatorum et Baronum ac regni nostri nobilium in conventu eorum particulari pro die dominico proximo post festum Beati Michaelis Archangeli proxime praeterito Waradini de nostro Regio edicto celebrato factam et per majestatem nostram approbatam in Curiam nostram Regiam nostram scilicet personalem in praesentiam ad quintum decium diem a die hujusmodi statutionis et huic fiendae Rationem contradictionis eorundem reddituros, et post haec hujusmodi introductionis et Statutionis seriem cum contradictorum et evocatorum si qui fuerint vicinorum et commetaneorum qui praemissae statutioni intererunt, nobis terminum ad praedictum ut fuerit expediendo, dictae nostrae personali praesentiae fideliter rescribatis. Datum Budae feria sexta proxima ante dominicam quasimodo. Anno Domini Millesimo quingentesimo tricesimo septimo. Unde nos mandati praefati Domini nostri Regis in omnibus obedire volentes ut tenemur, una cum prenominato Nicolao de Thethen homine suo Regio de curia sua Regia ad id inter alios specialiter transmisso, nostrum hominem videlicet honorabilem Magistrum Paulum de Harab socium et concanonicum nostrum ad praemissam Introductionem et Statutionem faciendam nostro pro testimonio fidedignum duximus transmittendum, qui tandem exinde ad nos reversi, nobis concorditer retulerunt quomodo ipsi in vigilia festi beati Jacobi apostoli proxime preteriti ad facies — — — praefatarum possessionum Zent-László et Bychke vocatarum

in praeallegato Comitatu pesthyensi existentiam habitarum vicinis et commetaneis earundem et signanter Nobilibus Jacobo Demetherffy de fewlchwth, Ambrosio Benedekffy de Saroly, Nicolao Verthessy de Bassthe, Andrea Andorka de Bychke et Georgio Porkoláb de eadem Bychke inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo idem homo regius praesente dicto testimonio nostro introduxisset praefatum Dominum Gregorium Pesthyeny in dominium earundem possessionum Zenthlászló ac Castelli ibidem habiti, et Bychke statuissetque easdem possessiones Zenth-László et Bychke una cum Castello ipso in dicta possessione Zenth-László adjacente, nec non praescriptis aliis possessionibus, Zaar et Tharyan vocatis ad eundem possessionem Zenth László seu Castellum ibidem habitum, spectantibus eidem Domino Comiti Gregorio Pesthyeny suisque haeredibus et posteritatibus universis simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, infra tempus redemptionis earundem praemisso pignoris titulo sibi incumbenti possidendas, nullo penitus ibidem tunc nec demum coram nobis contradictore apparente, diebus legitimis et horis congruis in faciebus earundem juxta Regni consvetudinem eisdem. Regio et nostro hominibus permanenter moram facientibus — In quorum Omnium et singulorum in fidem et testimonio praesentes literas nostras praefato Domino Comiti Gregorio Pesthyeny duximus concedendas. Datum sedecimo die diei Introductionis et statutionis praenotatarum. Anno Domini supradicto.

Körmendi levéltár. Alm. 5. lad. 5. Nr. 87.

LXVI.

1538. A fejérvári keresztesek conventjének okmánya szerint az előbbi okmányban emlitett Katalin asszony Anna nevű leányának terheit elvállalván, hogy a Pesthyény Gergelynek elzálogositott birtokokat visszaválthassa, Kewendi Székely Lukácstól nyolczszáz ötven magyar arany forintot vett kölcsön, lekötvén ezért neki és utódainak Szent Lászlót, Bicskét, Tarjánt és Szaárt

Nos Conventus Cruciferorum domus hospitalis Ecclesiae Beati Regis Stephani de Alba. Memoriae Commendamus per praesentes. Quod generosa ac magnifica Domina Catharina

Bothka, alias Relicta egregii quondam Michaelis Emreffy de Zerdahel, nunc vero consors magnifici domini Comitis Wolffgangi de Frangepanibus, onera et quaelibet gravamina Puellae Annae filiae suae a dicto condam Michale Emreffy susceptae et procreatae, aliorum etiam omnium fratrum proximorum et consangvineorum suorum et aliorum quorumlibet quos infrascriptum tangeret seu quovismodo tangere et concernere posset negotium per omnia super se assummendo Coram nobis personaliter constituta sponte et libere oraculo vive vocis est confessa in hunc modum. Quomodo ipsa pro quibusdam magnis et arduis suis necessitatibus ipsam summe urgentibus evitandis, et praesertim ad redemptionem possessionum Zent-László ac Bychke in Pesthiensi, nec non Tharyan in Strigoniensi, et Zaar vocatarum in Albensi comitatibus existentium habitarum, quas alias praefatus condam Michael Emreffy egregio Stephano de Hedervára, modo et ordine conditionibusque et obligationibus in aliis literis inpignoratitiis super possessione Patha vocata in Comitatu Simigiensi existente et habita sub sigillo quondam Ludovici Regis pia memorie domini nostri generosissimi confectis et emanatis clare specificatis et, expressatis pro certa pecuniarum summa et quantitate titulo pignoris obligasset et quos tandem ab eodem Stephano Hederváry Spectabilis et Magnificus dominus Comes Gregorius Pesthyeny de Marthonos Judex curiae ac serenissimi Principis et domini domini Joannis Dei gratia Regis Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. Domini nostri gratiosissimi Locumtenens redemisset de manibus eiusdem domini comitis Gregorii Pesthyeny fienda, a magnifico domino Luca Zekel Barone in Ormosd octingentos florenos hungaricales in auro puro, et quinquaginta florenos in pecuniis alemanicalibus, pro octvaginta cruciferos computando levasset et accomodasset, pro quibus eadem domina Catharina easdem possessiones Zent-László simul cum domo et curia nobilitari in eadem habita, ac Bychke, Tharyan et Zaar vocatas simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis agris pratis pascuis campis fenetis silvis Nemoribus Rubetis dumetis Arundinetis Montibus Vallibus Vineis Vinearumque promontoriis, tributis ac tributorum exactionibus, Aquis fluviis piscinis piscaturis aquarumque de

cursibus Molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum earundemque integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem de jure et ab antiquo spectantibus pertinereque debentibus Annotato Domino Lucae Zekel genero ac generose Dominae Catharinae filiae, suis, consorti vero et Jacobo filio eiusdem domini Luce Zekel ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis infra tempus redemptionis earundem pignori obligasset et impignorasset, imo obligavit et impignoravit Coram nobis tali modo quod dum et quandocumque terminis (?) redemptioni easdam possessiones magis competerent, easdem ad se redimere vellet, exhunc annotatus Comes Lucas Zekel, et alii praescripti vel eorum haeredes rehabitis praescriptis octingentis florenis hungaricalibus auri puri et quinquaginta (ut praemissum est) in pecuniis alemannicis, easdem possessiones remittere et resignare debeant et teneantur. Assument nihilominus memorata domina Catharina Annotatum Lucam Zékel ac Jacobum filium et Dominam Catharinam consortem eiusdem ipsorumque heredes et posteritates universos infra praemissum tempus redemptionis contra quoslibet legitimos et illegitimos impetitores causidicos et actores sed et contra generos suos si qui futuri essent, propriis suis laboribus et expensis in pacifico dominio earundem possessionum impignoratarum defensare conservare tenerique et protegere ubique, si vero ipsa domina Catharina Bothka prefatum Lucam Zekel ac Jacobum filium et dominam Catharinam Consortem eiusdem infra tempus redemptionis in quieto et pacifico dominio earundem possessionum teneri et conservare nollet, nec posset aut quovismodo negligeret seu recusaret, extunc de bonis et possessionibus juribusque et portionibus suis possessionariis ubilibet in Regno Hungariae partiumque sibi Subjectarum existentibus et habitis tot et tantum, quot videlicet et quantum utilitate fructuositate et commoditate se ad valorem et equivalentem praescriptarum totalium possessionum Zenth-László Bichke, Tharyan et Zaar extendere videbuntur eisdem domino Lucae Zekel ac Jacobo filio et domine Catharinae consorti eiusdem, ipsorumque haeredibus usque tempus redemptionis sequestrare et excidere debeat et sit astricta nec hoc pretermisso sed per expressum

declarato, quod si memorata domina Catharina praenarratos possessiones vel earum alterum simul vel divisim urgente aliqua sua necesitate jure perennali aut alio quocunque titulo inquam vendere et a se alienare vellet, extunc nullo quesito et adinvento colore easdem possessiones vendere valeat, nisi prius praefatum Lucam Zekel et alios praescriptos, ipsorumque haeredes ad emendum et ad se recipiendum ipsos possessores amovere et alienare debeat et teneatur. Et sic tandem si ipsi ad se recipere noluerint aliis vendere et inscribere posset, et non aliter, si autem ipsa Domina Catharina Bothka praemissa observare nollet, non posset aut non curaret quoquomodo, extunc extra onus terminos octavales et brevium judiciorum nulla gratia vel prorogatione causae sibi suffragari valeat coram quovis judice et justitiorum Regni Hungariae ipsi domino Luce Zekel et aliis praescriptis vel eorum haeredibus de et super praemissis solum vigore presentium juri stare et sententiam definitivam exinde expectare. Universasque expensas si quos interim infra ipsius redemptionis praescriptarum possessionum idem dominus Lucas Zékel vel alii praenominati, in facie earundem possessionum ad aliquam reformationem, seu edificationem fecerint, juxta limitationem et aestimationem proborum virorum ac continentiam veri registri superinde confecti, absque uniuslibet juris strepitu et litigionario processu dificultateque aliquali reddere persolvereque et refundere debeat et teneatur. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum feriae secunda proxima post festum exaltationis sanctae Crucis. Anno Domini Millessimo quingentesimo trigesimo octavo.

Körmendi Lt. Alm. 5. lad. 5. Nr. 88.

LXVII.

1539. János király parancsára a budai káptalan Kewendi Székely Lukácsot Szent-László, Bicske, Tarján és Szaár birtokokba bevezeti.

Nos Capitulum Ecclesiae Budensis Omnibus Christi fidelibus praesentibus pariter et futuris praesentium notitiam habituris salutem in omnium salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas serenissimi principis et Domini domini Joannis Dei gratia

Hungariae Dalmatiae Croatie etc. Regis domini nostri Clementissimi summa cum reverentia recepimus in haec verba. Joannes dei gratia Rex Hungarie etc. fidelibus nostris Capitulo Ecclesie Budensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis magnificorum Luce Zekel de Kewend, liberi domini in Ormosd, et Jacobi filii ejusdem, quomodo ipsi in dominium totalis domus et Curiae nobilitaris in possessione Zent-László vocata habite, nec non totalium possessionum eiusdem Zent-László et Bychke in pesthiensi ac Zaar in Albensi et Tharyan vocatarum in strigoniensi Comitatibus existentium habitarum, simul cum eorum pertinentiis ipsos titulo pignoris tangentibus et concernentibus, per nostrum et vestrum homines legitime vellent introire. Super quo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo committimus, et mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Nicolaus de Bozthe aut Demetrius vel Jacobus Goldan de Chwth, seu Petrus Apathy de eadem, sin Joannes Nagy de eadem sive Stephanus Chwthy de eadem neve Demetrius Apothy de eadem aut Ambrosius Bede de eadem aliis absentibus homo noster ad facies prescriptarum domus ac Curie nobilitaris, nec non possessionum in predictis Comitatibus habitarum vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo introducat prefatos Lucam Zekel et Jacobum filium ejusdem in dominium earundem statuatque easdem eisdem premisso juris titulo ipsis incumbenti possidendas si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem contra Annotatos Lucam Zekel et Jacobum filium eiusdem nostram in praesentiam ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros. Et post hec huiusmodi introductionis et statutionis vestre seriem cum Contradictorum et evocatorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum qui praemisse statutioni intererunt nominibus terminoque assignato ut fuerit expediens nobis suo modo fideliter rescribatis. Datum Bude in festo beate Lucie virginis et Martiris. Anno Domini Millessimo quingentesimo tricesimo nono. Nos itaque mandatis prefati Domini Nostri Regis Semper et in omnibus obedire volentes, ut tenemur una cum praenotato nobile Jacobo Goldan de Chwth tanquam homine suo

regio nostrum hominem videlicet honorabilem Magistrum Joannem de Papa socium et concanonicum nostrum ad praemissa fideliter peragenda nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui tandem exinde ad nos reversi, nobis consona voce retulerunt in hunc modum, qualiter ipsi feria tertia proxima post festum beate Lucie virginis et Martiris novissime transacto preteritum, ad facies prescripte totalis domus et Curie nobilitaris in possessione Zenth-László vocata habite consequenterque totalium possessionum eiusdem Zenth-László et Bychke in Pesthiensi ac Zaar in Albensi et Tharyán vocatarum in Strigoniensi Comitatibus existentiam habitarum, vicinis et commetaneis eiusdem universis et signanter nobilibus Dionisio Bodmery, Andrea Matheffy de Bodmer, Joanne Boldysaárffy de Felsewchwth, et Ladislao Bodmery de dicta Bodmer, item providio Paulo Pethend, jobbagione venerabilis Magistri Petri Plebani ecclesiae sancti Georgii Martiris in civitate Budensi fundati (igy) in possessione sua Bark commorantis nomine et in persona eiusdem domini sui aliis etiam buam pluribus probis viris inibi legitime convocatis et presentibus accessissent ibique homo regius dicto nostro testimonio presente eodem die introduxissent memoratos dominos Lucam Zekel et Jacobum filium eisdem in dominium earundem, statuissetque easdem eiusdem ipsorumque heredibus et posteritatibus universis, simul cum cunctis ipsorum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, premisso iuris titulo, ipsis incumbenti possidendos, nullo penitus contradictore inibi nec ex post hic coram nobis apparente, legitimis tamen diebus et horis congruis in facie eiusdem moram facientes et pertrahentes. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras pendenti sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum sedecimo die diei Introductionis et statutionis premissarum Anno Domini Millesimo quigentesimo tricesimo nono.

Körmendi levéltár Alm. 5. lad. 5. Nr. 89.

LXVIII.

1611. Bethlenfalvi Thurzó György nádor itélőlevele, melyben megerősiti a Zéchy és Poppel család között 1591-ben Istvánffy Miklós nádor helytartó előtt kötött egyezséget s

kimondja, hogy az ezen egyezségben felsorolt birtokoknak a Poppel családot illető része elkülönitettett.

Comes Georgius Thurzo de Bethlenfalva Regni Hungariae Palatinus et Judex Cumanorum, nec non de Arva et eiusdem Comitatus perpetuus Comes a Seremissimi Principis et domini Domini Mathiae secundi dei gratia Regis Hungariae, Designati in Regem Bohemiae Archi Ducis Austriae, Ducis Burgundiae, Consiliarius et per Hungariam Locumtenens, Egregio magistro Benedicto Pakay Personalis praescitiae praefatae Regiae Majestatis Prothonotario. Salutem cum favore. Expositum est nobis in personis Magnificum Joannis Nicolai Poppel filii et generosarum dominarum Mariae Magdalenae Joannis Rudolphi a Terschka et Zbinko, Philippi Comitis a Sulmus, Magnificorum Consortum, filiarum vero generosae ac magnificae olim dominae Magdalenae Comitissae a Salmis, ex Magnifico quondam Domino Ladislao Poppel seniore alias domino et marito suo susceptorum. Qualiter superioribus praeterlapsis diebus et temporibus in proxime praeteritis videlicet termino celebrationis generalium Judiciorum Octavi diei festi beati Lucae Evangelistae proxime evoluti, Magnificus Dominus Thomas Zeechy de Rima-Zech Dapiferorum Regalium Magister ac dictae Regiae Majestatis Consiliarius et Comitatus Geömöriensis Comes quasdam literas praefatae Regiae Majestatis adjudicatoriales sententionales, per non venientem et non comparitionem praefatorum exponentiam sub sigillo eiusdem Regiae Majestatis Judiciali memorialiter confectas et emanatas per vos exequendas pro sui parte excipere et extrahere procurasset. Quarum vigore dicti exponentes in perpetua amissione Castri Dobra, nec non Valpotatus seu Judicatus inferioris ad castrum Felső Lindva omnino in Comitatu Castriferrei existens pertinentis nec non Castelli Muraizombath ac oppidi itidem Muraizombath et portionum Mislae, Gercze Kápolna ac praedio Gettye in dicto Castroferreo, nec non possessionum Szalvok in Veszprimiensi Comitatibus praedictis habitorum, nec non in quibusdam tribus vineis in Promonthoriis, Vanycza, Szent Bibócz et Mihalócz, in eadem Comitatu Castriferrei adjacentibus habitis. Item portionis usus in Thivadarcz sylvae vetitae habitae; praeterea in Amissione etiam juris dicti domini Thomae Zeechy in Abbatia.

Sancti Gothardi in Comitatu Castriferrei praedicta existente habitae, per eundem Thomam Zeechy vigore cuiusdam transactionis in praefatam quondam Dominam Magdalenam Comitissam a Salmis et per consequens ipsos exponentes translati et derivati; Insuper juris etiam recuperandi equal'bus expens'is bona fam'liae Zeechy avulsa, ac tandem aequaliter inter easdem partes d'videnda et sequestranda, nec non portionum eorundem exponentium in Thamasy et Bycke in dicto Comitatu Vesprimiensi existentium, ac insuper in am'ssione success'onis etiam quam v'gore eiusdem transactionis partes eaedem in bonis eorundem reciprocum esse voluissent Ultimatim autem ex generaliter omnium bonorum et jurium possessionariorum et aliorum quorumqunque jurium per prefata quondam Dominam Magdalenam Comitissam a Salmis virtute et beneficio praemissae transaction's apprehensorum et in dictos exponentes devolutorum et redactorum ipsos solos proprie pacifice concernentium, ac insuper in paena Calumn'ae convicti et aggravati extit'ssent, damno et prejudicio eorundem exponentium manifesto. Vererentur autem praefati exponentes ut cum nos executionem praetactarum literarum adjudicatorialium sententionalium peragere velletis, portiones liberorum eorundem exponentium, sed et dotem quoque generosae ac Magnificae Dominae Evae consort's praefati Joannis Nicolai Poppel eidem Dominae de bonis et juribus eiusdem mariti sui jure Regni cedere et proven're debentes non excideretis, sed eas quoque simul cum eorundem exponetium portionibus parti adversae traderetis et assignaretis. Requisiti itaque sumus superinde nominibus et in personis praefatorum exponentium debita cum instantia, ut nos e'sdem circa praemissa de opportuno et cond'gno juris remedio provideremus. Cum autem justa petentibus non s't denegandus assensus, et alioquin juxta contenta generalis Decreti tempore executionis latae cuiuslibet sententiae ante omnia portiones filiorum et filiarum simul etiam et dos uxoris cuiuspiam convicti hominis sequestrendae sunt, et excludandae, filii nonque pro delictis et excessibus parentum et uxores pro delictis virorum nec in persona nec juribus possessionariis vel aliis rebus condemnari et puniri soleant, Pro eo vos harum serie hortamur, et requirimus, atque Authoritate nostra

Palatinali qua pleno jure fungimur nobis committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus et praemissis sic ut praefertur stantibus et se habentibus, Cum vos ad executionem praetactarum literarum dictae Regiae Majestatis adjudicatorialium sententionalium pro parte praefati domini Thomae Zeechy Confectarum et emanatarum perrexeritis memorari existentium legum et jurium patriae a communis justitiae iuxta praescripti generalis decreti continentiam portiones dictorum filiorum et filiarum praefatorum exponentium ac Dotem quoque praefatae domine qua consortis praelibati Joannis Nicolai Poppel, ante omnia sequestrare et excidere, sequestratasque et excisas eisdem relinquere et portiones tantumodo praefatorum exponentium vigore praescriptarum literarum Adjudicatorialium Sententionalium et Clausulae (ipsos solos proprie et precise concernentes) in eisdem insertae, tenore exequi debeatis et velitis — secus non facturi — Praesentibus perlectis exhibendo restitutis — Datum Posonii die Dominico Ramis Palmarum Anno domini Millesimo sexcetesimo undecimo. P. h.

Körmendi Lt. Alm. 2. lad. 6. Nr. 165.

LXIX.

Pozsony 1662. I. Leopold Fejérmegyében fekvő Eörs, Mánya, Csabdi, Csonka-Töbe, Ecz, Bolczateleke és Ság pusztákat, valamint a Pest megyei Eörömöt és Kosáromot, végre a tolnamegyei Bikácsot Szeghy Jánosnak és Drahosóczy Andrásnak adományozza. A beigtatást a győri káptalan teljesiti, de ellene többen tiltakoznak.

Sacratissimo Principi ac Domino Domino Leopoldo Dei gratia Electo Romanorum Imperatori semper augusto ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae Croatiae Sclavoniaeque etc. Regi etc. Domino Domino Suo Clementissimo. Capitulum Ecclesiae Jauriensis orationum suarum assidua suffragia cum humillima eaque perpetua animorum subjectione; vestra nosse dignetur Sacratissima Majestas, quod nos literas Majestatis Vestrae Sacratissimae Introductorias et statutorias pro parte Egregiorum Joannis Szeghy Vice Comitis Comitatus Comaromiensis et Andreae Drahosóczy in simplici papyro clause confectas et emanatas Sigilloque ejusdem Majestatis

vestrae Sacratissimae secreto ab extra in superiori aerundem margine impressive obsignatas, nobisque praeceptorie sonantes et directas humillima nostri cum subjectione accepimus in haec verba : Leopoldus etc. etc. fidelibus nostris Honorabilibus Capitulo Ecclesiae Jauriensis Salutem et gratiam. Cum nos cum ad nonullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae ppterrea factam Majestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium nostrorum Egregiorum Joannis Szeghy, VComitis Cottus Comaromiensis et Andreae Drahosóczy quae ipsi sacrae primum praedicti Regni Nostri Hungariae Coronae et deinde Majestati Nostrae pro locorum et temporum Varietate atque occasionum exigentia fideliter exhibuerunt et inpenderunt, ac se in posterum quoque pari fidelitatis constantia exhibituros et inpensuros pollicentur, totalia et integra Praedia Eörs, Mannya, Csabdy, Csonka-Töbe, Eöröm, Kosárom in Pest-Pilis, alia item Praedia Bikács in Tolnensi et Ecz in Albensi Comitatibus existentia habita (quae quidem praefata praedia ad praesens veris ac legitimis uti nobis exponitur possessionibus carere dignoscerentur) praeterea aliud etiam Praedium Bolcza Teleke nuncupatum itidem in praefati Albensi quod alias nobilis quondam Benedicti de Watz, et portionem possessionariam Curiamque seu sessionem nobilitarem in predio Saagh, omnino in eodem Albensi Cottibus existentia habita, quae nobilis quondam Thomae Vitéz prefuisse sed per mortem et defectum Seminis earundem ad sacram inprimis dicti Regni nostri Hung. Coronam, consequenterque Collationem Nostram Regiam juxta antiquam et aprobatam ejusdem Regni nostri Hung. Consvetudinem atque legem rite et legitime devoluta esse perhibentur et redacta, totum item et omne jus nostrum Regium si quod in antelatis totalibus et integris praediis Eörs, Mánya, Chabdi Csonka-Töbe, Eöreöm Kosárom in Pest-Pilis, aliis item praediis Bikác in Tolnensi et Ecz in Albensi, praeterea aliis prediis Bolca Teleke ac Portione possessionaria Curiaque seu sessione nobilitari in jam dicto Paedio Saagh nuncupato omnino in Albensi comitatibus existentibus habitis etiam aliter qualitercunque haberemus aut eadem nostram ex quibuscunque causis viis modis et rationibus concernerent Majestatem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet

Terris (etc. etc. stylus) ad eadem praedia ac Portionem Curiamque sive sessionem nobilitarem praetactam de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus (stylus) si et in quantum eadem Praedia ad aliqam Ecclesiam vel Arcem aut praesidium nostrum non pertinerent, in praenotataque Portione et Curia sive sessione nobilitari defectus uti praemittitur seminis esse dignosceretur, memoratis Joanni Szeghy et Andreae Drahosocy ipsorumque Haeredibus et posteritatibus universis vigore aliarum literarum Nostrarum Donationalium superinde emanatarum jure perpetuo et irrevocabiliter dederimus donaverimus et contulerimus, velimusque eosdem in dominium eorundem dictique Juris nostris Regii in iisdem habiti per nostrum et Vestrum homines legitime facere introduci. Super quo fidelitati vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus Vestrum Mittatis hominem vestro pro testimonio fidedignum, quo sente fidelis noster Egregius vel nobilis Martinus Eölbey, vice Capitaneus Tatensis, aut Emericus Zaluczky sive Franciscus Tali, nam Georgius Czapo seu Michael Kaposztas aliis absentibns Homo noster Regius per nos ad id specialiter transmissus ad facies praescriptam totalium et integrorum Prediorum Eörs, Manya, Csabdy, Csonka-Töbe, Eöreöm, Kosarom in Pest Pilis aliorum item Praediorum, Bikács in Tolnensi et Ecz in Albensi, praeterea, aliorum prediorum Bolcza-Teleke ac futuris possessioneriae Curiacque seu sessionis nobilitaris in jam dicto praedio Saagh nuncupato omnino in Albensi Comitatibus existentibus habitis, si et in quantum ubique propter metum et tyrannidem Turcicum id commode fieri poterit alioquin ad Locum aliquem tutiorem et Bonis iisdem viciniorem, vicinis et commetaneis eorundem universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat praefatos Joannem Szeghy et Andream Drahosoczy in Dominium eorundem dictique juris nostri Regii in iisdem habiti statuatque eadem it idem eisdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis praemissae nostrae donationis et juris nostri Regii titulis ipsis incumbentibus simul cum cunctis suis utilitatibus etc. (stylus) contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem idem testimonium vestrum contra annotatos Joann. Szeghy et Andr. Drahosoczy in curiam nostram Regiam videlicet personalem in praesen-

tiam ad terminum competentem rationem contradictionis suae reddituros efficacem. Et post haec huiusmodi Introductionis et statutionis seriem simul cum Contradictorum et Evocatorum si qui fuerint Vicinorumque et Commetaneorum qui praemissae Introductioni et Statutioni interernnt, hominibus terminoque assignato ut fuerit expediendo, nob's suo modo et ordine fideliter rescribatis secus non facturi. Datum in arce nostra Regia Posoniensi Die vigesima nona mensis augusti Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo secundo. (1662.)

Fidelibus Ntis Capitulo Ecc. Jaur. pro parte fidelium nostrorum Egregiorum Joannis Szeghy VCottis Cottus Comaromiensis et Andrea Drahosocy Introductos et statutoriales Lect. (sigillum.)

Unde nos praeinsertae Benignae Comissionis et mandati Taly Ferencz királyi ember és Szily Márton káptalani ember február 21-én 1663. Komáromban mint biztos helyen Tissinger János komáromi jezsuiták rectora Neppel Kristóf a rendház superiora, továbbá Makady István ülnök és helyettes szbiró, Mayer András jur. notárius Kecskés Pál ülnök, Huszár István, Szüllő György, Chetény János szomszédok, Peczey Péter, Katona György kajászó-sz-péteri nemes birtokosok, Lázár Benedek Dobozy János, Szabó János alcsuthi birtokosok mint commetaneusok jelenlétében nevezetteket a nevezett birtokokba beiktatták.

A beiktatás második napján Vörös Pál exercitus Comaromiensis Judex Bellicus ifj. Boronkay István, Boronkay István fia nevében, ex generosa Domina Juditha Nagy filia condam Thomae Nagy ex generosa Dna Juditha Etyeky progenitis, item generosae ac magnificae Dnae Judithae Bosnyak spectabli et magnifici condam Dni Emerici Balassa de Gyarmath senioris relictae viduae nominibus et in personis Kosarom végett ellent mondott. Ugyszinte ellent mondott feria quarta proxima post Dominicam Oculi 1663. Gorup Ferencz novii ppök győri prépost fejérvári Custos saját és Gallovitius István fejérvári prépost nevében az egész beiktatás ellen tiltakozott, végre Czapody István Zichy-Ujfalusi Zichy szent-miklósi tiszttartója az ő ura nevében Csabdy és Patty t. i. Bicskéhez tartozó birtokokat illetőleg ellentmondott, kiket aztán a király személye

elé idéztek, hogy ellentmondásukat igazolják. Datum 16. napján a beiktatásnak Anno Dni Millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio. 1663.

Körmendi Lt.

LXX.

Győr 1667. Király János, győri harminczados ellenőr mint Zichy-ujfalusi Zichy István megbizottja, a győri káptalan előtt ellene mond azon donatiónak, melyet több év előtt Eölbey Márton, Szeghy János és Drahosóczy András Mánya és Csabdi pusztákra nézve nyertek, sőt a beiktatásnak is ellene mond.

Nós Capitulum Ecclesiae Jauriensis damus pro memoria quod egregii Joannes Király Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Tricesimae Jauriensis contrascriba, uti spectabilis et magnifici Domini Stephani Zichy de Zich Ujfalu, perpetui in Vasonkeő Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatoris ac praefatae Sacrae Caes. Regiaeque Majestatis Camerae Hungariae Prefecti et consiliarii certorum bonorum Provisor Nostram personaliter veniens in praesentiam per modum Solemnis protestationis, Contradictionis nomine et in Persona eiusdem Domini sui significavit et detexit nobis in hunc modum. Qualiter superioribus non tam dudum praeteritis Annis et temporibus Egregii Martinus Eolbey attunc quidem superstes jam vero demortuus nec non Joannes Zeghy et Andreas Drahosoczy vigore quarundam Literarum Donalionalium, nec non superinde Introductoriarum at Statutoriarum se se in dominium totalis et integrae Possessionis Manya, et Praedii Chabdy sic nuncupatorum in Comitatu Comaromiensi existentium habitorum suo modo statui et introduci fecissent, et procurassent; damno et praejudicio dicti Domini sui veluti Bonorum eorundem veri et legitimi atque indubitati Possessoris valde gravi et manifesto. Unde volens memoratus Protestans Juribus et Indemnitati suprafati Domini sui in tempore prospectum esse, neve in praemissa per taciturnitatem suam ultro consentire videatur, obhoc idem Joannes Király nomine et in persona dicti Domini sui tam eisdem literis donationalibus, quam superinde Introductoriis et statutoriis pro parte et ad Instantiam Suprafatorum Martini Eolbey nec non Joannis Zeghy

et Andreae Drahosoczy ubicunque quandamque et sub quibuscumque verborum formis confectis et emanatis exindeque peractae Introductioni et statutioni veluti praedicto Domino suo Dammosis nimis et praejudiciosis, in omnibus suis Punctis clausulis et articulis, ac in omni sui parte penitus et in toto contradixisset protestando, et protestatus est contradicendo palam publice et manifeste coram nobis. Unde nos praesentes literas nostras super praemissis testimoniales Jurium eorundem quorum interest futuram ad cautelam necessarias sub sigillo nostro Capitulari usitato authentico extradandas duximus et concedendas. Communi Svadente Justitia. Datum Dominica Quarta Adventus Domini Anno ejusdem Millessimo sexcentesimo sexagesimo septimo. Lecta et correcta in dictione Praedii in Capitulo sigillum.

Körmendi Lt.

LXXI.

1460. jun. 23. Kelemen a fejérvári keresztes vitézek conventjének őre tiltakozik a kalocsai káptalan előtt az ellen, hogy conventjük Praeceptora Guthy János az ő bodaiki birtokuk határában levő bizonyos erdő részét a sz. Ágoston remeték csatkai kolostorának adta.

Nos capitulum ecclesiae colocensis memoriae commendamus per praesentes, quod religiosus frater Clemens Crucifer Custos conventus Cruciferorum Ecclesiae beati Regis Stephani de Alba, sua ac eiusdem Conventus in personis nostram personalem veniendo in praesentiam per modum protestationis et inhibitionis nobis significari curavit in hunc modum: quod prout ipsi revera percepissent, venerabilis et religiosus Dominus Joannes Gwth Dominus et praeceptor ipsorum absque scitu et voluntate eorundem, quandam Sylvam ipsorum et Ecclesiae eorundem, intra metas possessionis ipsorum Bodajth vocatae in Comitatu Albensi existentis, adjacentem, Religiosis fratribus Eremitis in claustro de Chatka de gentibus minus juste et indebite, nescitur quo titulo tradidisset, dedissetque, et assignasset tenendam possidendam et habendam, litteras fassionales superinde iisdem fratribus Eremitis tales quales voluissent in aliquo loco credibili emanari faciendo, in maximum praejudicium ipsorum et Ecclesiae eorundem, atque damnum valde magnum. Unde facta huiusmodi protestatione idem frater

Clemens, Custos, Crucifer, sua ut praefertur et praedicti conventus Cruciferorum fratrum suorum in personis. universa loca credibilia a quarumlibet litterarum fassionalium superinde emanatione et extradatione nihilominus etiam dictum Dominum Johannem Gwthy ab alienatione venditione, traditione et obligatione praescriptae sylvae, praefatos vero fratres Eremitas, ac alios omnes, et singulos quoslibet ab occupatione, detentione et conservatione, seque in Dominium ejusdem sylvae, quovis quaesito sub colore seu titulo intromissionis statuifactione et alia quavis sibi ipsis appropriatione usuum fructuum et quarumlibet utilitatum perceptione et percipifactione quomodolibet tam factis vel fiendis prohibuit contradicendo, et contradixit inhibendo, publice et manifeste coram nobis, vigore et testimonio praesentium mediante. Datum in vigilia festi Nativitatis beati Joannis baptistae. Anno Domini 1460.

Kaprinay II. 427. l.

LXXII.

1476. Mátyás király István a keresztesek fejérvári konventje parancsnokának panasza folytán utasitja a budai káptalant, hogy a következő kihágások ügyében tartson vizsgálatot, és tegyen jelentést. Panaszolta a királynak ugyanis nevezett István parancsnok, hogy midőn a konvent kiküldte egyik tagját Pált bodaiki birtokukra, hogy a Szent-Mihály napi bérleteket a jobbágyaktól beszedje, és az beszedve, haza tért volna, akkor Zakács Péter és Zakács Dienes, özvegy Rozgonyi Jánosné Dorottya asszonynak és Rozgonyi Oszvald fiának Oszvaldnak csurgói emberei, valamint nemes Kereki, máskép Apostoli Aczél András és Chepi Benedek csókakői várnagyok fegyveres kézzel nevezett Pál keresztes vitézt megrohanták, véresre verték és minden nála levő pénztől erőszakkal kifosztották. Továbbá, egy más alkalommal ugyanazon özvegy Rozgonyi Jánosné és Rozgonyi Oszvald megbizásából nevezett Aczél András és Csepi Benedek várnagyok magukhoz vevén szolgáikat, és csurgói jobbágyaikat, (név szerint Sárkwzy Tamást, Domján Mihályt, Zewch Kálmánt, Bogady Jakabot, Molnár Antalt, Thwkas Gergelyt, Hegy Kelement, Rynold Pétert, Thezy Bálintot, Dady Bereczket, Szabó Mátét, Szabó Tamást, Fabis Simont, Roth Istvánt, Szabó Bálintot, Dathan Balázst, Mészáros Györgyöt, Soós Pált, Folnagh Kozmát, Faber

Mátét, Tathan Albertet, Janossa Pált, Palogh Mátét, Zakács Gál, Péter és Antalt, Konth Mártont, Zaáry Albertet, Zakács Dienest és Pétert, Fodor Bálintot, Polgár Ágostont, Molnár Benczét, Veleghi Domonkost, Zalay Pétert, Király Imrét, Györgyi Ambrust, Roth Jakabot, Katona Lászlót Mankó Pétert, Veres Imrét, Zaáry Bereczket, Bothos Andrást, Balog Pált, Kozma Dénest, Kelement és Gergelyt, Roth Ivánt,) és reá rontottak a keresztesek bodaiki malmára, azt elpusztitották, miáltal 200 arany frt kárt okoztak. Végre ismét más alkalommal erőszakkal kivágták bodaiki erdejüket stb. Királyi emberekül ezek emlitettnek: tatai Byró Mihály, István, Mátyás és János, Baracskai Ambrus Thörösi Balázs, Agárdi Szakállas János.

Serenissimo Principi Domino Mathiae, Dei Gratia Regi Hungariae Bohemiae etc. Domino eorum gratiosissimo Capitulum Ecclesiae Budensis, orationum suffragia devotarum perpetua cum fidelitate. Vestra noverit Serenitas nos literas vestras inquisitorias nobis praeceptoriae loquentes et directas omni cum reverentia recepisse in haec verba: Mathias Dei gratia Rex Hungariae Bohemiae etc. Fidelibus nostris Capitulo Ecclesiae Budensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis fidelium nostrorum venerabilis et religiosi fratris Stepheni Praeceptoris et Conventus Ecclesiae Cruciferorum de Alba, Quomodo circa festum B Michaelis Archangeli, cuius nondam praeterisset revolutio annualis, dum ipsi Exponentes quendam Religiosum fratrem Paulum Cruciferum socium ipsorum Conventualem pro exigendis Taxis seu censibus sancti Michaelis ipsis exponentibus de possessione eorum Bodayth vocata in Comitatu Albensi existente provenire debentibus transmisissent et cum idem frater Paulus Crucifer cum ipsis taxis seu censibus in libera via versus — — — proficisci habuisset et redire, tunc Petrus Dyonisius Zakach dicti tributary et jobagiones Magnificae Dominae Dorotheae relictae quondam comitis Johannis de Rozgon alias Judicis Curiae nostrae ac Egregii Oswaldi, fily Osvaldi de eadem Rozgon per eos in possessione ipsorum Chorgo vocata in eodem Comitatu Albensi existente constituti nec non inductione et consilio ac voluntate Nobilium Andreae Azel de Kereky alias de Apostal et Benedicto de Chep castellanorum Castri Chokakew appellati in dicto comitatu existentis in praefatum Paulum Crucife-

rum irruendo cum omni sua sine culpa diris verborum et vulne rum plagis affecissent, et insuper dictum censum sancti Michaelis per ipsum in dicta Bodayth exactum penitus abstulissent; Caeterum circa festum sacratissimi Corporis Christi noviter Transactum ijdem domina Dorothea et Osvaldus filius dicti quondam Osvaldi missis et destinatis praedictis Andrea Azel et Benedicti de Chep una cum quam pluribus familiaribus eorum, nec non provido Thoma Sarkwzy, Michaeli Damiani, Colomanno Zewch, Jacobo Bogady, Antonio Molnár, Gregorio Thwkas, Clemente Hegyi, Petro Rynold, Valentino Thezy Briccio Dady, Mathaeo Zabo, Thoma Zabo, Simone Fabio, Stephano Roth, Valentino Zabo, Blasio Dathan, Georgio Mezaros, Paulo Soas Cosma Folnagh, Mathaeo Fabro, Alberto Tathan, Paulo Janessa, Mathaeo Palog, Gallo, Petro, Antonio Zakach, Martino Konth, Alberto Zary, Dyonisio Zakach, Petro Zakach, Valentino Fodor, Augustino Polgár, Benedicto Molnar, Dominico Weleghy, Petro Zalay, Emerico Király, Ambrosio Georgy, Jacobo Roth, Ladislao Kathona, Petro Manko, Emerico Weres, Briccio Zaary, Andrea Bothos, Paulo Cosma Dyonisio, Clemente Gregorio Balog, et Ivan Roth populis scilicet et jobagionibus dictorum Dominae Dorotheae et Oswaldi in dicta Chorgo possessionibus commorantibus armatis manibus et potentiariis ad quondam molendinum dictorum exponentium in fluvio Bodaythwyze vocato ad possessionem dictorum exponentium Bodayth praedictam decurrenti pertinentem existens habitum, dissecare fecissent, in qua ysdem exponentibus ducentorum florenorum auri damna inferri fecissent; his minime contenti, dum populi et jobbagiones antefatorum Dominae Dorotheae et Oswaldi ad molendina saepedictorum exponentium in praescripto fluvio existentia et decurrentia causa moliendi venire haberent, tunc ydem eosdem inhibentes, nihilominusque ipsos in byrsagiis unius floreni auri taxari et condemnari facerent, et per hoc ysdem exponentibus non modica damna inferri fecissent facereque in dies non cessarent; praeterea cum jobagiones et populi praelibatorum exponentium in dicta possessione eorum Bodayth commorantes tam ad facta eorundem quam etiam dictorum exponentium expedienda ad Comitem

Albertum venire et descendere haberent, tunc ipsi scilicet Domina Dorothea et Oswaldus velut consvetam et solitam tributorum exactionem duplicem exigi facerent super eosdem tributorum solutionem, cum tamen pons seu ager, unde scilicet ipsi ipsum tributum seu thelonium exigerent, in terra dictorum exponentium propria adjaceret, postremo populi et jobbagiones praetactarum Dominae Dorotheae et Oswaldi in dicta Chorgo commorantes quandam sylvam praenominatorum exponentium inter metas antedictae possessionis Bodayth existentem, adjacentem praeter omnem viam juris in magna sui parte succidissent, et per hoc ipsam sylvam penitus desolasent, desolareque et succidere non cessarent etiam de praesenti potentia eorum mediante, in praejudicium et damnum eorundem exponentium Ecclesiaeque jurium ipsorum satis grande. Superquo fidelitati vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Michael vel Stephanus aut Mathyas Byro de Thata, seu Johannes filius eiusdem Mathiae Byro de eadem, seu Ambrosius de Barachka, sive Blasius de Thewres, neve Joannes Zakalos de Agárd, alys absentibus homo noster ab omnibus quibus incumbit meram de praemissis experiatur certitudinis veritatem, quam tandem nostrae personali praesentiae fideliter rescribatis. Datum Budae feria tertia proxima ante festum B. Margarethae Virginis et Martyris. Anno Domini Millesimo quadringentesimo Septvagesimo sexto. Regnorum nostrorum anno Hungariae decimo nono, Bohemiae vero octavo. Nos itaque mandati ipsius vestrae Serenitatis, in omnibus obedire cupientes ut tenemur, una cum praefato Blasio de Thewres homine vestro Regio nostrum hominem videlicet honorabilem Magistrum Gregorium de Zemche socium et concanonicum nostrum ad praemissa fideliter peragenda nostro pro testimonio transmisimus fidedignum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quomodo ipsi secundo die festi beatae Annae matris Mariae proxime praeterita in dicto Comitatu Albensi simul procedentes ab omnibus quibus decens et opportunum fuisset palam et occulte diligenter inquirendo omnia praemissa et quavis praemissorum singula dempta damni

quantitate sic fore facta rescivissent, prout et quemadmodum tenor literarum Vestrarum per omnia contineret praescriptarum. Datum sexto die diei inquisitionis praenototae. Anno Domini supradicto.

Keresztesek Prot. III. 119—122. l.

LXXIII.

1666. szept 26. Komárom. Kovács Pál zálogba adja Booth pusztának felét 150 frtért Cseténi Jánosnak.

Én Galgóczon Nyitra Vmegyében lakozó Nemes Kovács Páll, recognoscalom ez levelem — — – (rendében) hogy Pelis vmegyében levő Bood nevü praediumban való részemet, mely aequalis dimidietas, kit egyben birtam együtt Nemes Cseténi János öcsém urammal, adtam és kötöttem zálogképpen száz és ötven magyar forintokban megirt Csetény János öcsém uramnak, az ő kegyelme maradékinak és posteritássainak sőt legatariussainak is ez aláb megirt conditiok alatt: Elsőben, hogy a dato praesentium öt egész esztendőkig birhassa ő kegyelme minden haszon vételével edgyüt az fölül megirt Bood nevü praediumbeli jussomat, eljövén pedig az öt esztendő s le tévén én vagy posteritasim az száz ötven frtokat tartozik ő kegyelme vagy maradéki abscissis universis juridicis remediis azon Bood nevü praediumbeli jussomat visszabocsátani. Holl penig az ött esztendő mulván — — — az felöl specificalt summát mindaddig birhassa ezen levelem erejével, még contentiója nem lészen. Másodszor hogy azon Bood nevü részemnek birásában magamra vévén mindenek ellen az evictiot tartozom megoltalmazni. praesentium per vigorem, melyről adom obligatoria levelemet pöcsétemmel és kezem irásával megerősitve Comar. die 26-a 7-bris 1666.

Idem qui supra
Paulus Kovács m. p.
(l. s.)

Coram me Jacobo V. Comaromi. m. p.
Coram me Emerico Brelik. m. p.

Barcza család levélt. A. B. Puszta Zámor.

LXXIV.

1588. február 22. Pannonhalma. Fejérkövy István királyi helytartó a Fejérmegyében fekvő Csalát, mely egykor Havassy Györgyé volt, Börgöndöt, melyet egykor Zedgyos Tamás birt és Dinnyés-Médet, melyet Horváth György birt egykor, de a melyek az előbbi birtokosok magvaszakadása után a koronára szállottak, Herman György győri századosnak, szerecsenyi Zeghy Ambrusnak és nováki Andreasics Mátyásnak adományozza; a győri káptalant pedig utasitja, hogy az illetőket a nevezett birtokokba vezesse be. A beiktatás alkalmával orbovai Jakusich Imre Csala, Börgönd és Dinnyés-Médre nézve ellentmond.

Stephanus Feyrkeowy dei et apostolica sedis gratia Electus Episcopus Nithriensis Locique eiusdem comes Perpetuus nec non Sacratissimi Principis et D. Dni Rudolphi 2. dei gratia Romanorum Imperatoris semper augusti ac Germanie Hung. Bohemie etc. Regis et consiliarius et per Regnum Hungariae Locumtenentis Dominus Honorabilibus Capitulo Ecclesiae Jaurinensis salutem cum favore. Quum nos cum ad nonullorum instantiam petitionem apud nos propterea factam tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Egregiorum Georgii Herman, certorum militum Praesidis Jaurinensis Capitanei, Ambrosii Zeghy de Zerechen et Mathiae Andreasic de Novaky, quae ipsi sacrae primum Regni Coronae ac deinde praefatae quoque sacrae caesareae et Regiae Majestati Domino nostro Clementissimo pro locorum et temporum varietate juxta possibilitatis eorundem exigentiam fideliter exhibuisse et inpendisse dicuntur ac inposterum quoque se se exhibere et inpendere velle pollicentur, totalia praedia Chala, Beorgeond et Dynyes, Med vocata, in Cottu Albensi existentia et habita, quorum quodlibet et numerum triginta duorum Colonorum non excedere, primumque illorum Georgii Hawassy secundum vero Thomae Zedgyos, ultimum autem Georgii Horwath quondam Nobilium praefuisse sed per mortem et defectum seminis eorundem ad sacram Regni coronam consequenterque Collationem praefatae sacratissimae Cesareae ac Regiae Majestatis Regiam juxta antiquam et approbatam ejusdem Regni consvetudinem atque Legem

rite et legitime devoluta esse dicuntur et redacta. Totum item et omne Ius praefatae Sacrae Cesareae et Regiae Majestatis Regium si quod sua Majestas in praescriptis totalibus Praediis Chala, Beorgeond et Dynnyes Med in dicto comitatu Albensi existentibus habitis etiam aliter qualitercunque haberet aut eadem suam ex quibuscunque Causis viis modis et rationibus concernerent Majestatem simul cum cunctis eorundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet memoratis Georgio Herman, Ambrosio Zeghy et Mathiae Andreassicz ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis authoritate praefata Sacratissimae Cesareae et Regiae Majestatis, qua in praesenti suae Majestatis ab hoc Regno absentia de gratiosa eiusdem annuentia pleno Jure fungimur (si et in quantum ad aliquam Ecclesiam vel ad aliquam Arcem suae majestati, non pertinent) vigore aliarum literarum nostrarum Donationalium superinde emanatarum praemissis sic ut praefertur stantibus et se habentibus jure perpetuo et irrevocabiliter dederimus donaverimus et contulerimus., velimusque eosdem ipsorumque Haeredes et Posteritates universos in Dominium eorundem praediorum dictique Juris Regii in eisdem habiti per Regium et Vestrum Homines legitime introduci facere. Super quo vos harum serie hortamur et requirimus ac nihilominus authoritate praefata Sacratissimae Caesareae et Regiae majestatis qua fungimur vobis committimus et mandamus. Quatenus vestrum mittatis Hominem vestro pro testimonio fidedignum, quo praesente Georgius Marczaltheowy, aut Wolffgangus Thwry, vel Matheus Tatay sive Stephanus Nagy aliis absentibus Homo Regius per nos ad id specialiter transmissus ad facies praedictorum Praediorum si et id quantum id propter metum et tyrannidem turcicam commode fieri poterit alioquin iuxta publicas Dominorum Regnicolarum constitutiones ad Locum aliquem vicinum et securum vi — — — eorundem universis inibi legitime con — — — et praesentibus accedendo introducat praefatos Georgium Herman, Ambrosium Zeghy et Matheum Andreasic in — — — eorundem dictique juris Regii in eisdem, habiti, statuatque eadem et idem eisdem ipsorumque Haeredibus et posteritatibus universis simul cum cunctis eorundem utilitatibus et pertinentiis quibus-

libet pramissae nostrae donationis et Juris Regii titulis ipsis incumbentibus perpetuo possidenda, si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint evocet eos contra annotatos Georgium Herman, Ambrosium Zeghy et Mathiam Andreasic in curiam Regiam nostram scilicet in praesentiam ad Decimum quintum diem diei hujusmodi locationis rationem Contradictionis eorum reddituros efficacem. Et post haec huiusmodi statutionis et introductionis seriem simul cum contradictorum et Evocatorum vicinorumque et commetaneorum qui pramissae statutioni intererunt nominibus, terminoque assignato ut fuerit expediendo nobis fideliter rescribatis, secus non facturi. Datum in Arce nostra sancti Martini sacri Montis Pannoniae vigesima secunda februarii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Octvagesimo octavo. Stephanus Episcopus Nitriensis, et Locumtenens m. p.

Honorabilibus Capitulo Ecclesiae Jauriensis pro parte egregiorum Georgii Herman certorum Militum Praesidii Jauriensis Capitanei Ambrosii Zeghy de Zerechen et Mathiae Andreassyc de Novaky Introductoriales et statutoriales (Locus sigilli) Nos autem premissis hortationibus et requisitionibus et authoritaticis commissionibus et mandatis vestrae reverendissimae Dominationis Introductoriis et statutoriis Hominem nostrum Reverendum scilicet Magistrum Paulum Mako fratrem et concanonicum nostrum una cum praefacto Georgio Marcaltheowy Homine Regio superius inter alios homines Regios nominatim conscriptos denotato, et per vestram rssimam Dominationem ad id specialiter transmisso ad subscripta peragenda ac demum nobis suo modo referenda de medio nostri nostro pro testimonio transmiseramus fidedignum, Qui tandem exinde ad nos una reversi nobis sub Juramentis ipsorum coram nobis praestitis retulerunt in hunc modum. Quomodo ipsi cum ad facies antelatorum Praediorum propter metum et Tyrannidem Turcarum commode accedere non valuissent, sabbatho proximo ante dominicam Oculi proxime praeteritam ad hanc Civitatem Nostram Jauriensem int Cottu similiter Jauriensi existentem Locum nempe securum ad generalem Congregationem Universitatis Dominorum et Nobilium eiusdem Cottus Jauriensis quae eotum illis hic

celebrabatur, vicinis et commetaneis egregiis — — — bilibus videlicet Ambrosio Poky de Merghes, — — — Blasio Wyncze, Benedicto Takácsy de Felpecz et Joanne Nagy Judlium Joanne Chezneky Emerico Soós ac Steph. Fekete Juratis assessoribus et Joanne Hadricio Notario Sedis Judiciariae ipsius Cottus Jauriensis praeterea Georgio Heodgye vajvoda certorum peditum Georgio Gerebechy Melchiore Nozlopy equitibus hujus praesidi ac Nicolao Batthyány Rationista Eppatus istius Ecclesiae nostrae Jauriensis Benedicto Selyem Michaele Poky de Merghes praefata Steph. Zapáry Alberto Literato de Aswan nevezett királyi ember beiktatta a fent nevezetteket nevezett birtokokba — ellenmondás nélkül. Azonban Judica vasárnap előtti Pénteken Jakussich Imre de Orbowa bement a káptalanba s az előbbi beiktatásnak ellent mondott, Börgönd, Dinnyés Med iránt, s Chalára nézve azért, hogy azt az ő atyja Jakusits Ferencz a királytól Pákozd faluhoz csatolva inscriptio alapján birta és birja jelenleg is. Miért is Jakusits Imrét a király elé idézték. Datum quingentesimo die diei Introductionis et statutionis praefatae Anno 1588.

Körmendi Lt.

LXXV.

1589. julius 14. Nováki Andreasics Mátyás, Herman György és szerecsenyi Zeghy Ambrus tiltakoznak a győri káptalan előtt az iránt, hogy Jakusich Imre nem engedi őket Csala, Börgönd és Dinnyés-Méd birtokokba bevezettetni azon oknál fogva, hogy ő azokat a pusztákat inscriptionális jogon birja.

Nos Capit. Eccl. Jaur. memoriae commendamus per praesentes quod Nobilis Mathias Andreasic de Novaky Notarius noster suo nec non Egregiorum Georgii Herman certorum equitum huius Praesidii Jauriensis Capitanei, et Ambrosii Zeghy de Zerechen nominibus et in personis nostram personaliter veniens in praesentiam, per modum Solemnis protestationis, Inhibitionis Contradictionis nobis significari curavit in hunc modum. Quod quanquam superioribus temporibus a Sacratissimo Principe Donno Dno Rudolpho secundo Dei gratia Electo Rom. Imperatore etc Rege etc Dno nostro clementissimo Egregii Emericus et Andreas filii egre-

gii quondam Francisci Jakossyth de Orbawa Pridem v — — — hujus Jauriensis totales possessiones Pakoz (Chala et.) Ettyek in Albensi praeterea Gywro et — — — vocatos in Pilisiensis comitatibus habitos s. — — — earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet — — — sexingentis florenis Hungaricalibus titulo Inscrip — — — quarum Dominium lices per — — — Ho·· ines sese introduci, illasque sibi ipsis — — — Inscriptionis statui facere procurassent, l — — — superinde solitas sive relatorias a nob — — — extrahere neglexissent. Et quoniam — — — primae nempe Pakozd, totale praedium Cha — — — cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet — — — Praediorum Dynicsmed et Beorgeond omnino in — — — Comitatu Albensi existentium antelatos protestantes certo — — — concernentium minusjuste et indebite annexissent, ett appro — — — idem que praedium Chala simul cum praefatis cunctis illius utilitatibus et pertinentiis quibuslibet nec non memoratorum postremorum duorum praediorum territorium suprarecensitum ad dictam possessionem Pákozd modo jam fato annexum et applicatum tenerent et possiderent potentia mediante in praejudicium damnumque dictorum protestantium valde magnum. Ob hoc idem Notarius noster Nominibus et in personis quorum supra eosdem Emericum et Andream Jakossych alios etiam quoslibet ab antefatorum totalium Praediorum Chala, Dyniesmed et Beorgeond territoriumque ipsorum universorum occupatione, ulteriorique ocupativa detentione, impetratione ac sibi ipsis appropriatione, et se se in dominium illorum Ingessione seu Immissione, usufructuumque et quorumlibet utilitatum eorum perceptione seu percipi factione: Praefatum autem Dominum Imperatorem atque Regem Nostrum, suaeque Majestatis Regni hujus Hung. Reverendissimum Dominum locumtenentem a Donatione, Collatione, Inscriptione; Nos vero et Caetera oca credibilia ac quasvis personas authenticas ab universarum literarum de praemissis expediri debentium exaratione, et extradatione jam qualitercumque factis, vel inposterum quovis exquisito sub colore fiendis contradicendo inhibuisset, et inhibendo prohibuisset publice et manifeste coram nobis testi-

monio praesentium literarum nostrarum mediante. Datum in profesto Divisionis Apostolorum Anno Domino Millesimo quingentesimo octvagesimo nono.

Körmendi Lt.

LXXVI.

1659. nov. 21. Pozsony. Lipót a fejérmegyei Börgönd, Novay, Sárosd, Szolga-Egyháza, Ságh, Palcza-Teleke birtokokat Bossányi Gábor a rév-komáromi őrség vicekapitányának, Szeghy János komárommegyei alispánnak és Eölbei Márton tatai vicekapitánynak adományozza; utasitása következtében több rokon ellenmondása mellett a győri káptalan a nevezetteket a birtokokba beiktatja.

Sacratissimo principi ac domino domino Leopoldo etc. capitulum ecclesiae Jauriensis orationum in domino assidua suffragia perpetua cum humilitate et sui subiectione. Vestra nosse dignetur sacratissima majestas, nos literas eiusdem maiestatis vestrae sacratissimae introductorias et statutorias pro parte egregiorum Gabrielis Bossany, Joannis Szeghy et Martini Eölbei in papiro clause confectas et emanatas sigilloque eiusdem Maiestatis vestrae sacratissimae ab extra in superiori earundem margine impressive obsignatas etc. recepisse in haec verba:

Leopoldus etc. fidelibus nostris honorabilibus capitulo ecclesiae Jauriensis salutem et gratiam. Quum nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelium servitiorum meritis fidelium nostrorum egregiorum Gabrielis Bossany, Joannis Szeghy et Martini Eölbey, quae ipsi sacrae primum dicti regni nostri Hungariae coronae et deinde majestati nostrae pro locorum et temporum varietate atque occasionum exigentia exhibuerunt et impenderunt, ac imposterum quoque pari fidelitatis constantia sese exhibituros et impensuros pollicentur, totalem curiam nobilitarem desertam in possessione Nemes Olcza in comitatu Comaromiensi, item totalia et integra praedia Borkon, Novay, Sarosd, Szolga-Egyhaza, Sagh et Palcza-Telek vocata in Albensi, necnon totale praedium Seghvar nuncu-

patum (in) Tolnensi comitatibus existentem et habita, quae quidem praedia pro hac temporis differentia veris et legitimis possessoribus carere, annotata vero curia nobilitaris deserta nobilis condam Joannis Benincz praefuisse. sed per mortem et defectum seminis eiusdem ad sacram praedicti regni nostri Hungariae coronam, consequenterque collationem nostram regiam iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni nostri Hungariae consuetudinem atque legem rite et legitime devoluta esse perhibentur et redacta: totum item et omne — — — eadem curiae nobilitari — — — possessione et comitatibus — — — Albensi et Tolnensi existentibus etiam aliter qualitercumque habemus, aut eadem et idem nostram et quibuscunque causis viis modis et rationibus concernerent majestatem, simul cum cunctis earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet. t rris scilicet arabilibus etc. memoratis Gabrieli, Bossany, Joanni Szeghy et Martino Eölbey ipsorumque heredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, vigore aliarum literarum nostrarum donationalium superinde confectarum jure perpetuo et irrevocabiliter salvo jure alieno dederimus donaverimus et contulerimus, volumusque eosdem in dominium eorundem, dictique juris nostri regii in eisdem habiti per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Super quo fidelitati vestre harum serie committimus et mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem vestro pro testimonio fidedignum, quo presente fideles nostri egregii et nobiles Emericus Zaluszky sive Andreas Szarka aut alter Andreas Nagy, sive Michael Arbanacz nam Paulus Keczkis aliis absentibus homo noster regius per nos ad id specialiter transmissus ad faciem prescriptae totalis curiae nobilitaris desertae in iamfata possessione Nemes Olcza Comaromiensi, item supra specificatorum totalium et integrorum prediorum Borkond, Novay, Sárosd, Szolga-Egyháza, Ságh et Pálcza Telek vocatorum Albensi, nec non totalis et integri praedii Szeghvár nuncupati Tolnensi comitatibus existentium habitorum (si et in quantum id ob metum et formidinem Turcarum christiani nominis hostium commode fieri poterit) alioquin autem ad locum quempiam tutiorem bonisque iisdem — — vicinis et commetaneis eorundem uni-

versis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat prae(fatos) Gabrielem Bossany, Joannem Szeghy et Martinum Eölbey ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universos in dominium eorundem dictique juris nostri regii in iisdem habiti statuatque eandem, eadem et idem eisdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis praemissae nostrae donationis et juris nostri regii titulis ipsis incumbentibus simul cum cunctis earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet perpetuo possidenda si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos Gabrielem Bossany, Joannem Szeghy et Martinum Eölbey in curiam nostram regiam, scilicet personalem in praesentiam ad terminum competentem rationem contradictionis suae reddituros. Et post haec ejusmodi introductionis et statutionis seriem simulcum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum qui praemissa statutioni intererint nominibus terminoque assignato, ut fuerit expediem nobis suo modo et ordine fideliter rescribatis. Secus non facturi: Datum in arce nostra regia Posoniensi, die vigesima prima mensis Novembris anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

Fidelibus nostris honorabilibus capitulo ecclesiae Jauriensis pro parte fidelium nostrorum egregiorum Gabrielis Bossany, Joannis Szeghy et Martini Eölbey introductoria et statutoria. (sigillum.)

Nos itaque huiusmodi benignis commissionibus et mandatis eiusdem Maiestatis vestrae sacratissimae domini imperatoris et regis nostri clementissimi humillime obtemperare et satisfacere volentes, unacum egregio Emerico Zaluszki homine vestrae Majestatis regio inter alios homines regios in praeinsertis literis introductoriis et statutoriis recensitos nominato ad id specialiter transmisso nostrum hominem utpote admodum reverendum dominum Martinum Zily archidiaconum comaromiensem ac fratrem et concanonicum nostrum ad premissam introductionem et statutionem suo modo fideliter peragendam et tandem nobis fideliter referendam nostro pro testimonio exmiseramus fidedignum. Qui tandem exinde ad nos una reversi consona voce conscientiose et sub iuramento

ipsorum in generali regni decreto superinde expraesso retulerunt nobis in hunc modum, quomodo ipsi die 1-a mensis Octobris anni currentis infrascripti in oppidum Comaromi — — — domum egregii Joannis Racz in comitatu similiter Comaromiensi existentem exstructam (si quidem ob metum et formidinem Turcarum ad facies infrascriptorum — — rum — — —) — — — universis, signanter autem generosis egregiis et nobilibus prudentibus item et circumspectis atque providis Stephano Huszár — — — comitatus Comaromiensis, Michaele Arbanat — — — Paulo Keczkes et Demetrio Kelemen praedicti comitatus Comaromiensis juratis assessoribus, item Blasio Czik judice primario attacti oppidi Comaromiensis, necnon Joanne Nittrai et Nicolas Tajnai ejusdem oppidi Comaromiensis juratis assessoribus, praeterea Joanne Pesti, Petro Fogas, Francisco Etheki supremo ductore equitum Comaromiensium, necnon Georgio Kertész vigiliarum praefecto excercitus Hungarici, et Michaele Demen, Stephano Toth judice possessionis Vereb ac Alberto Somogy et Stephano Goda ejusdem possessionis juratis assessoribus, aliisque quam plurimis inibi legitime convocatis ac praesentibus accedendo, praenominatus homo Majestatis Vestrae regius praesente eodem testimonio nostro ac vicinis et commetaneis, introduxisset prefatos Gabrielem Bosani praesidii Rév-Comaromiensis vicecapitaneum, Joannem Szeghy dicti Comitatus Comaromiensis vicecomitem et Martinum Eölbey praesidii Tata vicecapitaneum in dominium totalium et integrorum curiae nobilitaris desertae in dicta possessione Nemes Olcza in Comaromiensi, item praediorum Borkon, Novay, Sárosd, Szolga-Egyháza, Saagh et Palcza-Telek vocatorum Albensi, necnon praedii Seghvar nuncupati Tolnensi comitatibus existentium habitorum, statuissetque eandem eadem et idem eisdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis praemissae donationis et juris Maiestatis vestrae regii titulis ipsis incumbentibus, unacum universis eiusdem et eorundem pertinentiis ac utilitatibus quibuslibet perpetuo possidendas, nemine quidem tunc ibidem coram praesentibus regio ac nostro hominibus congruis tribus diebus ibidem perseverantibus contradictore apparente. Verum ex post, medio scilicet tempore post relationem

coram nobis factam, die 25-a antelati mensis Octobris coram nobis hic in capitulo nostro — — — nobilium domine Catharinae consortis suae, filiae vero egregii condam Pauli Némay ex nobili olim domina Elisabetha alias consorte ipsius, filia vero egregii olim Michaelis Szeghy ex nobili olim domina Catharina Bencich alias conthorali ipsius progenita, penes sufficientes literas capituli nostri plenipotentiales, necnon Joannis filii et Judithae filiae suorum ex praelibata consorte sua progenitorum, praemissae introductioni et statutioni utpote ratione curiae nobilitaris desertae per defectum familiae Benzich impetratae in praefato comitatu Comaromiensi existentis antelataque possessione Nemes olcza habitae in quantum nimirum juribus dictorum consortis filii et filiae suorum praejudicaret; item die 28. praedicti mensis Octobris nobilis domina Susanna Barta nobilis condam Matthei filii condam Martini filii alterius condam Matthaei Barkó, relicta vidua alias tutrix naturalis et legitima nobilium Georgii et Andreae filiorum, praeterea Elisabethae Susannae et Catharinae filiarum suarum ex dicto condam marito et domino suo susceptorum eorundem filiorum et filiarum suarum, similiter nobilis domina Elisabetha Nagy nobilis condam Georgii filii praefati olim Matthaei Barko relicta vidua nobilis Andreae filii sui, ex jam dicto olim domino et marito suo procreati, nominibus et in personis — — — tantum in quantum partes easdem praedium Borko concerneret, dictaque statutio iisdem eatenus praejudicaret, contradictionis velamine obviassent. Ob quam quidem contradictionem partes easdem, praenotatam quidem dominam Catharinam Nemay conthoralem ut praefertur egregii Joannis Tarczi medio eisdem domini et mariti sui, unacum attactis Joanne filio et Juditha filia suis, dictos vero Georgium et Andream necnon Elisabetham, Susannam et Catharinam filios et filias memoratae dominae Susannae Barta, egregii olim Matthei Barko relictae viduae medio eiusdem genitricis ipsorum memoratum autem Andream filium praenotatae dominae Elisabethae Nagy ex praescripto condam Georgio filio praefati olim Matthaei Barko susceptum medio iidem dictae genitricis suae idem testimonium nostrum, absente homine Majestatis vestrae regio, contra annotatos Gabrielem Bossany, Joannem Szeghy et

Martinum Eölbey evocasset in curiam regiam vestrae scilicet Majestatis personalem in praesentiam ad terminum competentem rationem contradictionis ipsorum reddituros efficacem. Seriem itaque hujusmodi introductionis et statutionis simulcum contradictorum et evocatarum vicinorumque et commetaneorum, qui praemissae statutioni interfuerunt, nominibus, terminoque assignato, ut fuit expedita, vestrae Majestati sacratissimae suo modo et ordine fideliter rescripsimus. Datum ex capitulo nostro die 16. ultimae diei evocationis praenotatae, anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo.

A győri káptalannak 1794. aug. 31. kelt átiratából 104—'09. levél. Körmendi Batthány-levéltár. Acta Majoratus lad. 36. Transsumpta N-o 53.

LXXVII.

Pozsony. 1751. april. 21. Báró Horeczky Miksa bizonyitja hogy nemes Kégl Gáspár, nemes Kégl János pozsonyi királyi vámszedő fia, ki a Gillányi-ezred önkéntese is volt, mindenféle alkalmaztatásában kiváló tehetséget tanusitott.

Praesentium Exhibitorem Nobilem Gasparum Kegel, condam Parentis sui Perill Dni Joannis Kegel, Liberae Regiaeque Civitatis Posoniensis in territorio Telonii Regii Perceptoris Filium, in omni activitate, Conatu, moribusque studio ac Ingenio nobili, eundem abunde probatum et expertum, sincerissime et humanissime recomendo qui et tanto magis etiam in Officio Volentery Regimini Ghillányany tempore sat intervallo positus, experientia itaque Militari sufficienter munitus ibidem quoque ab initio ad finem usque suae mutationis omni et parte et conformitate Regularum fidelia praestitit servitia, Unde ob suam animi integritatem superioritati suae praeprimis placuit. Cum autem Lares suas Paternas deserere et fortunae suae in alys Comitatibus se committere statueret, ea propter eundem praetitulatum Nobilem Gasparum Kegl omni servitii qualitate praeditum Omnium Cujuscunque dignitatis et Honoris Dnorum necnon Comitatuum et Civitatum Praefectorum Protectioni et favoribus gratiosis humil-

lime et mutua reciprocaque promptitudine recomendandum esse duxi. Datum Posony Die 21 Aprilis Anno 1751.

Báró Maximilianus
Horeczky

Eredetije Csalai Kégl György birtokában.

LXXVIII.

1302. febr. 18. A székesfejérvári káptalan előtt Mihály comes fiának Istvánnak birtokain Dudari Móricz, Protáz fiai és Herbon comes fiai megosztoznak.

Capituli Albensis (littera) In dominica Circumdederunt Anno domini Millesimo Trecentesimo secundo exarata manifestasset Quod Alexander et Conradus Comites filij Mauricij Comes Geruasius filius Protasij, Aladarius filius dyonisij nobiles de dudar ac Chaak filius Comitis herbon pro se pro Benedicto Johanne et Ladislao fratribus suis coram ipso capitulo personaliter constituti totam possessionem sive porcionem Stephani filij Comitis Mychaelis fratris ipsorum decedentis sine herede in possessionibus seu terris infrascriptis videlicet in Beren, Igar, Bend, Vatha, Egreh, Byhor, Gyon, Zabouch, leguonthw, Kulke, vaya, louazberen, Zamur, Ker et Chakuara, in pesthiensi et in Kaas in Simigio simulcum servis et ancillis in eisdem litteris expressis ut dixissent jure hereditario eundem Stephanum contingentem et ad ipsos racione proximitatis per modum divisionis nullo alio mediante devolutam in tres partes equales sub condicionibus in dictis litteris declaratis inter se divisam fuisse asseruissent eomodo quod una pars predictis Alexandro et Conrado comitibus in communi cessisset Secunda autem pars Comiti Geruasio et Aladario devenisset Tertia vero pars sive portio prenominatis filijs Comitis herbon similiter in communi provenisset. Quaquidem divisione facta ydem nobiles de porcionibus in tribus terris Vata Beren Kaas modo prescripto cuilibet eorum cedentibus tale concambium retulissent Ibidem in instanti se fecisse Quod prefatus Chaak suo et predictorum fratrum suorum nomine porcionem in dictis terris Beren et Vata eis in predicta divisione devolutam reliquisset prefatis Comiti Alexandro Conrado Gervasio et Aladario perpetuo possiden-

dam et e converso idem Alexander Conrardus Gervasius Comites et Aladarius porcionem in dicta terra Kaas eis cedentem reliquissent in toto prefato Comiti herbon pacifice possidendam et habendam Nomina autem servorum ancillarum ipsius Stephani quos et quas absentes inter se divisisse retulissent et nominassent in eisdem litteris essent conscripta.

Anjoukori okmánytár I. kötet 25—26 l.

LXXIX.

1419. Garai Miklós nádor előtt a Csák nemzetség több tagja pert indit Chalapi Jakab fia István ellen Igar és Berény iránt, melyek egykor a Csák családé voltak. Chalapi azonban magát Zsigmond király 1397-ki adománylevelével teljesen igazolja

Nos Nicolaus de Gara Regni Hungarie palatinus, Judex Cumanorum Memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis. Quod cum alias pretextu porcionum possessionariarum condam Blasy fily Chaak in possessionibus Chaakberen et Igar habitarum inter Stephanum filium Michaelis fily Ugrini de Dudar ac Vinchlo filium Desew fily dicti Ugrini ab una, item Joannem filium Jacobi de Chalaph a tercia partibus nostri in presencia litis et quescionis materia mota et diucius ventillata fuisset in processuque hujusmodi litis contra annotatum Stephanum filium Jacobi de Halaph legitimum terminum completi extitisset propter quod ipse Stephanus porcionibus suis quas in dictis possessionibus Beren et Igar se habere sperasset — — — fuisset et proventus easdemque porciones prefati Joannes filius Benedicti, vinchlo et aller Stephanus filius Michaelis secundum nostram latam sentenciam inter se divisissent post haec autem dominus noster Sigismundus rex ad supplicacionis instanciam praefati Stephani fily Jacobi de Halaph hujusmodi terminorum compleciones duxerat revocandas committendo ut idem Stephanus filius Jacobi — — — praescriptorum terminorum complecione universa literalia instrumenta super facto dictarum porcionum possessionariarum confecta de novo producere possit et exhibere. Quare ipse Stephanus filius Jacobi dictum alterum Stephanum filium Michaelis ad

octavas festi beati Georgy martyris in anno proxime transacto per literas (?) in quibus ipse dominus rex eidem Stephano filio Michaelis dictas literas nostras — — — producere commisisset per regium et capituli Vesprimiensis homines contra se nostram faceret evocare in presenciam. Et cum ab eisdem octavis premissorum instrumentorum exhibicio serie literarum nostrarum prorogatoriarum ad presentes octavas festi Epiphaniarum domini deducta fuisset eisdem denique octavis occurentibus dicto domino nostro rege nobiscum et alys baronibus ac proceribus dicti regni sui pro tribunali sedente prefatus Stephanus filius Jacobi de Halaph exurgens sex literas curavit exinde demonstrare. Quarum prima prefati domini nostri regis Sigismundis donacionalis sub priori majori suo sigillo permactato feria sexta proxima post dominicam letare anno dom'ni millesimo trecentesimo nonagesimo septimo patenter exorta specificabat, quod prefatus dominus rex pro fidelibus servicys prefati Jacobi fily Stephani de Halaph patris annotati Stephani actoris quasdam possessiones Beren, Igar et Sikator in Albensi et Dudar vocatas in Vesprimiensi comitatibus existentes condam Blasy fily Chaak de dicta Beren hominis ut dictum fuisset sine heredum solacio ab hac luce decessi ad suas manus deventas cum omnibus earum utilitatibus et pertinencys quibusvis eedem ab olim per ipsum Blasium extitisset possesse nove sue regie donacionis titulo et omni eo jure quo eodem sue regie intulissent collacionem memorato Jacobo filio Stephani et suis heredibus heredumque suorum successoribus in perpetuum dedisset et contulisset sine prejudicio juris aleni etc. etc. Datum Cillie sexagesimo die octavarum festi Epiphaniarum Domini praedictarum anno eiusdem Millesimo quadringentesimo decimo nono.

Orsz. Levéltár DL. 1630. sz.

LXXX.

1323 Sz. Jakab apostol napja utáni csütörtökön egyik káptalan előtt, Csák nemzetségbeli Márk fiának Istvánnak fiai Péter és István egy részről, másrészről pedig ugyanazon Csák nemzetségből eredt Protáz fiai Gerváz és István, nem külön-

ben ezen István fiai Csák és Benedek, végre Csák és János, Sándor fiai megegyeztek abban, hogy azon itéletlevelek, melyeket II. András király idejében az országbiró Berény és Dudar birtokokat illetőleg Márk fia István javára a dudari birtokosok ellen kiadott érvénytelenekké váljanak; kivéve azon adásvevési okmányt, mely szerint Márk fia István, testvéreitől Sándortól és Konrádtól, Gerváztól Protáz fiától, Sándortól Dienes fiától (valamennyien Csákok) megvette Csókakőhegyét az alatta levő faluval és várral együtt, mely a Csókahegy nyugoti oldalán áll

Quarta autem et ultima earundem feria quinta proxima post festum beati Jacobi apostoli in dicto anno Domini Millesimo trecentesimo vigesimo tertio suborta declarasset, quod magistris Petro et Stephano filiis condam magistri Stephani filii Marci de genere Chaak ab una parte et comite Gervasio filio Protasii ac Stephano, Chaak et Benedicto filiis suis, necnon magistro Matheo filio Conrardi et Ugrino filio Dionysii, item Chaak et Johanne filiis Alexandri nobilibus de Dudar de eodem genere Chaak coram ipso capitulo constitutis, idem magistri Stephanus et Petrus filii Stephani viva voce confessi fuissent universas literas et instrumenta tempore domini Andree regis Hungarie, a judice videlicet curie ejusdem prefatum magistrum Stephanum filium Marci contra eosdem nobiles de Dudar emanatas, tam videlicet judicialia seu judiciales super possessionibus Beren et Dudar confecta, excepto duntaxat, in quantum eedem litere seu instrumenta super collatione montis Chokakw vocati per eosdem nobiles, videlicet Alexandrum et Corrardum filios Marci Gervasium predictum et Alexandrum filium Dionysii ipsi magistro Stephano filio Marci facta confecta et emanata fuissent, quemquidem mentem prenominati nobiles cum loco ville sub eodem monte et castro a parte occidentali adjacente eisdem filiis Stephani venditionis titulo coram ipso capitulo assignassent et vendidissent fore sopita et penitus cassata et ubicunque ac coram quovis judice eadem si forte temporis in processu exhibita fierent, excepto facto castri seu montis predicti viribus omnino caritura reliquissent.

Az Orsz lt. Dl. 1630.

LXXXI.

1456. május 22. A székesfejérvári káptalan átirja Albert király 1439 jun. 24. Budán kelt adomány levelét, melylyel Csókakő várát tartozékaival együtt Rozgonyi Istvánnak Győr és Fejérmegye főispánjának, néhai Rozgonyi László fiának adományozza.

Nos Capitulum Ecclesiae Albensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quod veniens nostri in praesentiam nobilis Demetrius Csaplár famulus Egregii Joannis Junioris filii quondam magnifici Domini Stephani de Rozgony Comitis Themesiensis nomine et in persona Domini sui exhibuit et praesentavit nobis quasdam patentes literas inclytissimi Principis Domini Domini condam Alberti Dei gratia Hungariae etc Regis in Pergameno scriptas ac ab intra solito suo sigillo Regio consignatas ad propriam commissionem ipsius Domini Regis et Reginae emanatas, petens nos debita cum instantia ut easdem de verbo ad verbum transcribi et transumi ac praesentibus nostris literis similiter patentibus redigi faceremus. Praetitulati Domini Joannis Domini sui uberiorem ad cautelam quarum quidem literarum tenor verbalis sequitur et est talis :

Nos Albertus Dei gratia Romanorum Rex semper augustus Hungariae Bohemiae Dalmatiae ac Croatiae etc. Rex et Dux Austriae etc. tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod quamvis Zelus intemeratae fidei et servitiorum multiplicium magnitudo, quibus fidelis noster sincere dilectus magnificus Stephanus filius quondam Ladislai de Rozgony, alias Themesiensis nunc vero Jaurinensis et Albensis Comitatuum Comes inter alios suos genealogiae fratres laudabili fama praeditus apud quendam Excellentissimum felicis memoriae Principem Dominum Sigismundum Romanorum Imperatorem et Hungariae Bohemiae etc. Regem Patrem et socerum nostrum Carissimum in suae juvenilis aetatis ipse in variis tum exercitualibus, quam aliis sibi cum ipsis expeditionibus se ex sua pro honoris eiusdem pro augmento exponere non recusans, imo in diversis fortunae casibus pro eodem fluctuando prouti hoc ipsum literalis historia ipsius

condam Patris nostri etiam nostrae tandem subsequentes pro futurae laudis memoria antelati Comitis Stephani conte — — tiae manifeste profitentur, successivo incremento claruisse et fulcisse dignoscitur, licite atque digne nos provocet ad prosequendam personam antelati Comitis Stephani omni favore gratiarum nihil magis tamen et competentius ad hoc ipsum inducimur dum operte conspicimus praeteritis eius actibus magnificis nova opera fidelitatis pari laude digna succedere et priorem famulandi sollicitudinem moderna complacendi promptitudine decorari, nam ante alia ejus fidelitas, obsequia quibus ipse a tempore Coronationis nostrae in Regem Hungariae indefessa sollicitudine et alacritate se nobis gratam reddere studuit, illud potissime servitii genus eximia reputatione nostro inhaeret recordio, quod idem comes Stephanus tempore coronationis nostrae in Regem Hungariae ibidem inter alios Barones Regni praesentia sua exhibendo et tam eo tunc circa hujusmodi coronatione fideli cooperatione quam ex post aliorum negotiorum nobis utilium et placidorum directione continue Majestati nostrae cum decenti sua familia et comitativa assistendo provincialiter exhibuit, licetque idem in tempore electionis nostrae in Regem Hungariae propter ejusdem certis respectibus, habitam accelerationem praesens non fuerit, tamen omne illud quod tunc forsitan neglexisse visus fuisset, in dicta subsequenti nostra coronatione commendabiliter recuperavit. Et tunc temporis in rerum nostrarum gerendarum primordiis non pauca celsitudine nostrae subministravit, fidei suae stabilem intentum aperte induciis demonstravit, demumque in praetermissa sollicitudine usque in praesentiam cum omnibus nobis placitis suae peractioni impositis gratum se nobis exhibuit servitiorum exhibitione peroptata. Quorum omnium intuitu volentes prout ad regiam libertatem pertinet antelatum Comitem Stephanum favore aliquantisper consolari castrum Csokakeő vocatum in Comitatu Albensi situatum quod alias memoratus Dominus Sigismundus Imperator antelato Comiti Stephano usque vitae suae tempore concessisse dicitur, hujusmodi collationem paternam per omnia ratam et gratam habendo simul cum cunctis et singulis ejusdem oppidis, villis et possessionibus utilitatibus et perti-

nentiis ac eodem modo prout et in literis ipsius quondam Domini Imperatoris super praeattacta collatione eiusdem confectis continetur, eidem Comiti Stephano denuo ex novo infra vitae suae tempora, nec non Joanni filio suo simili modo infra vitae suae tempora, item etiam filio seu filiis eiusdem comitis Stephani, si eum quem vel quos ex moderna Domina consorte sua, filia olim Joannis filii condam Nicolai filii Deseő de Lossoncz ipsum in processu generare contingeret similiter usque tempora vitae eorum dedimus donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus tenendum possidendum pariter et habendum, salvo jure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quae dum nobis in specie reportatae fuerint in forma nostri privilegii redigi faciemus. Datum Budae in festo nativitatis beati Joannis Baptistae, Anno Domini 1439

Nos itaque petitionibus praefati nobilis Demetrii imo potius justitiae annuentes praescriptas Domini Regis literas non abrasas non cancellatas neque in aliqua sui parte viciatas sed omni prorsus carentes susceptionis vitio nihil addendo, nihil diminuendo de verbo ad verbum transcribi et transumi ac praesentibus literis nostris patentibus redigi facientes praefati Joannis Junioris de praefata Rozgony uberiorem ad cautelam, Datum Sabbatho proximo ante festum S. S. Trinitatis. Anno 1456.

A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

LXXXII

1440. nov. 18. Visegrád. A székesfejérvári káptalan Erzsébet királyné 1439. évi parancsára beiktatja Rozgonyi Istvánt Csókakő és tartozékai, valamint Forna-Szent-Miklós falu birtokába, melyeket Rozgonyi István, már Zsigmond és Albert adományozásánál fogva birt.

Capitulum Ecclesiae Albensis universis et singulis tam praesentibus quam futuris salutem in salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas Serenissimae Dominae Elisabethae Dei gratia Reginae Hungariae Dalmatiae Croatiae, Austriaeque et Styriae Ducissae

Dominae Nostrae gratiosae secreto suo sigillo consignatas recepimus in hae verba:

Elisabetha Dei gratia Regina Hungariae Dalmatiae Croatiae, Austriaeque et Styriae Ducissa, nec non Marchionissa Moraviae, fidelibus nostris Capituli Ecclesiae Albensis salutem et gratiam, Cum nos pro multimodis fidelitatibus et fidelium servitiorum meritis magnifici Stephani filii quondam Ladislai de Rozgony per eum primum quondam Seremissimo Principi Domino Sigismundo Romanorum Imperatori ac Hungariae Regis Patri demumque similiter Excellentissimo Principi Domino Alberto Romanorum ac Hungariae Regi marito nostris Charissimis consequenterque nobis fideliter exhibitis et impensis Castrum nostrum Csókakeő vocatum in Comitatu Albensi, in cujus quidem castri et cunctarum suarum pertinentiarum pacifico dominio tam nos quam praetitulati inclyti Principes Dominus Sigismundus Imperator et Albertus Reges ejusdemque Domini Sigismundi Imperatoris praedecessores Reges fuerunt et extiterunt, primusque et sumus simul cum omnibus oppidis et villis ad idem spectantibus usque ad ejusdem Comitis Stephani ac Joannis Filii sui vitae tempora ex collatione praefatorum condam Sigismundi Imperatoris et Alberti Regum simul cum omnibus oppidis et villis ad ipsum Castrum spectantibus, item possessionem nostram Forna szent Miklós appellatam consimiliter in dicto comitatu Albensi erga manus dicti Comitis pro honore existentem modo simili cum singulis utilitatibus et pertinentiis suis praefatis Comiti Stephano et Joanni Filio suo, Ipsorum haeredibus et posteritatibus universis vigore aliarum literarum donationalium exinde confectarum, de manibus nostris reginalibus jure et libere in perpetuum duximus conferendum, velimusque ipsos per Reginalem et vestros homines in dominium ejusdem et earundem legitime facere introduci.

Igitur fidelitati vestrae firmiter praecipientes mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Ladislaus aut Joannes, vel Stephanus, seu Nicolaus Wincze De Szent-György, seu Petrus sive Michael de Moor, an Petrus Kaniz de Reczkeő seu Joannes de Aka, Blasius de Sered aliis absentibus homo reginalis ad

facies dicti Castri consequenterque oppidorum, villarum portionumque possessionariarum nec non antedictae possessionis Forna Szent Miklós, vicinis et commetaneis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat memoratos Comitem Stephanum et Joannem filium suum in dominium eorundem Castri, oppidorum, Villarum portionumque possessionariarum, statuatque eadem et easdem ac idem eisdem tanquam de manibus nostris Reginalibus jure et libere per nos et praedecessores nostros Reges praenominatos, ipsorum praedecessores pacifice tento et confirmato praemisso novae Donationis titulo ipsis incumbenti perpetuo possidenda. Contradictione quorumlibet, non obstante, si qui vero Regnicolarum nostrorum ad idem Castrum vel oppida, seu villas ad praedictum Castrum pertinentes et pertinere debentes aliquod jus habere praetenderet de manibus praenominatorum Stephani Comitis et filii sui Joannis de dicti Regni nostri consvetudine, sicut de manibus nostris Regiis et Reginalibus quamdiu eorundem Castri, oppidorum et Villarum pacificum Dominium tenuimus et conservavimus juridice requirere et prosequi valuissent requirant et prosequantur, quos a facie juris nullatenus praetendimus praecavere et post haec super hujusmodi introductionis et statutionis seriem vicinorumque et Commetaneorum, qui praemissae statutioni intererunt, nominibus fideliter rescribatis. Datum Visegradini feria 6-ta proxima post festum B. Martini Episcopi et confessoris. Anno Dni millesimo quadringentesimo trigesimo nono.

Nos itaque Praeceptis dictae Reginalis Majestatis semper in omnibus obedire cupientes uti tenemur una cum praefato Michaele filio Jakus de Moor homine Reginali nostrum hominem videlicet discretum virum Franciscum praesbyterum Chori dictae Ecclesiae nostrae Succentorem, ac Rectorem Altaris Beati Michaelis Archangeli in dicta Ecclesia nostra fundatae ad praemissa fideliter peragenda nostro pro testimonio transmissimus fidedignum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quomodo ipsi in vigilia festi Pentecostes proxime praeteriti et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus, primi ad facies praedicti Castri Csokakeő vocati nec non possessionem Igar et tributi ibidem exigi

soliti ac quatvor molendinorum in facie dictae possessionis Igar decurrentium ac Csorgo et similiter tributi ibidem exigi soliti, piscinaeque et praedii Vinner vocati ad dictam possessionem spectantis, nec non trium molendinorum ibidem existentium, aliarumque utilitatum earundem, nec non Stenner et Vellegh, item portionum possessionariarum in possessionibus Stikator, Tymar et apostol vocatis habitarum ac possessionis Moor et tributi ibidem exigi soliti, aliorumque possessionum Waya, Várallja, et Orund, ac tributi in eadem exigi consveti nec non vinearum in dictis possessionibus habitarum. Item possessionum Chakberin ac Zamor, nec non praediorum Kerek Szent Thamás, Boldogh Aszony Capolna nominatorum ac molendini et Sylvae Apattfaia nominatae ad praedictas possessiones Chakberin et Zamor spectantium. Item Possessionum Forna Szent Miklos et Pathka magnaeque piscinae ibidem habitae et praedii O Patka vocati, nec non portionis possessionariae in possessione Chala vocata habitae omnino in Comitatu Albensi habitarum et existentium ad praedictum Castrum Csokakeő spectantium, tandem vero idem homo noster una cum praefato Joanne de Aka, homine similiter Reginali ad facies possessionum Thess, Dudar et Sarkany vocatarum in Comitatu Vesprimiensi habitarum pertinentiarumque earundem Vicinis et Commetaneis earundem universis videlicet Blasio et Stephano de Sered, Georgio Thoroz de Thoras, Petro de Chala et Ladislao filio Stephani de praedicta Apostol inibi legitime convocatis et praesentibus accedentes introduxissent memoratum Joannem filium jam dicti Stephani comitis de dicta Rozgony in dominium predicti Castri Csokakeő ac oppidorum villarum possessionum, tributorum praediorum piscinarum portionumque possessionariarum et aliarum eliam utilitatum ejusdem ac earundem statuissentque idem eosdem cum universis utilitatibus et pertinentiis, videlicet terris sylvis nemoribus, tributis molendinis, piscinis, pascuis, vineis, montibusque vinearum, aquis aquarumque decursibus aliisque cunctis usibus ad praedictum Castrum nec non Villas, possessiones portionesque possessionarias spectantibus et pertinere debentibus memorato Joanni filio praefati Comitis Stephani de dicta Rozgony suisque Haeredibus et posteri-

tatibus universis praemisso novae donationis titulo perpetuo tenenda possidenda pariter et habenda, contradictione quorumlibet non obstante. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras Privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri majoris munimine roboratas eidem duximus concedendas, Datum decimo die diei introductionis statutionisque praedictarum. Anno Domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo, honorabilibus viris Dominis Stephano de Byk Praeposito Canonico Cantore, Andrea Custode et Stephano de Alba Decano Ecclesiae nostrae existentibus.

Gr. Lamberg család moóri levélt.

LXXXIII.

1447. okt. 4. A Rozgonyi családbeliek között Csókakő és egyébb zálogos birtokok iránt kötött egyesség a székesfejérvári káptalan előtt.

Capitulum Ecclesiae Albensis. Universis Christi fidelibus praesentibus et futuris praesentium notitiam habituri salutem in omnium salutis largitore, proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod Magnifici Domini Joannes et Renoldus filii condam magnifici Joannis de Rozgony Regalis majestatis Magistri Tavernicorum, onus egregii Oswaldi fratris Carnalis ipsorum quoad omnia subscriptae super se et cuncta eorum bona mobilia et immobilia assummentes ab una, parte vero ab altera Dominus Joannes junior, filius Condam Magnifici Domini Stephani senioris de eadem Rozgony Comitis Themesiensis coram nobis personaliter constituti sponte confessum extitit et relatum in hunc modum. Quod quamvis ratione infrinctionis et violationis nonnullarum dispositionum et obligaminum temporibus praecedentibus inter se mutuo factarum et habitarum diversorumque nocumentorum generibus inter ipsos plurium litium concertationes et discordiarum materiae subortae fuissent et suscitatae, tamen ipsi ordinationi et compositioni nonnullorum proborum nobilium et honestorum virorum mutuam concordiam inter ipsos tractantium et ordinantium ad infrascriptae pacis et tranquillitatis devenissent unionem dispositionem et ordinationem videlicet:

Primo. Quod directa et aequalis medietas possessionum scilicet Orszwaszegh, Sudo, Macha, Genyeh cum pertinentiis Thura, cum pertinentiis Hewzuvölgye Poroszló et Sz.-Falva Trans Danubium in Comitatu Pesthiensi aut aliis quibusvis Comitatibus habitarum et existentium ipsum Dominum Joannem Juniorem de praefata Rozgony de jure concernentium cum omnibus utilitatibus et utilitatum integritatibus manibus praefatorum Dominorum Joannis Renoldi et Oswaldi pro quatvor millibus florenis auri justi et veri ponderis per eosdem Domino Joanni Juniori de dicta Rozgony datorum et persolutorum titulo pignoris haberi et remanere debeat et teneri, nihilominusque omnes possessiones pertinentia et quaecumque alia bona tam mobilia quam immobilia quovis nominis vocabulo vocitata quas et quae dictae aulae partes videlicet tam praefati egregii Domini Joannes Renoldus, et osvaldus quam ipse Joannes junior de praefata Rozgony a modo in posterum processu furis a quocunque et cujuscunque conditionis homine seu hominibus signanter a Magnificis Dominis Georgio et Sebastiano de eadem Rozgony recuperare poterunt, et valebunt, ea omnia expensis et laboribus ambarum partium praedictarum prosequi et accipere debeant et teneantur; et quidquid per dictas partes communiter vel divisim reoccupatum reobtentumque fuerit aut alias quocunque modo acquisitum extiterit inter ipsas praedictas partes aequaliter dividi debeant et teneantur omnibus etiam de compositionibus unionibus et vincularium obligationibus mediantibus literis Conventus Cruciferorum de Alba sub dato Anno Millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio inter ipsos factis, deductis et ordinatis per omnia in suis vigoribus inviolabiliter remanentibus, praeterea etiam omnia alia Castra oppida, possessiones, pertinentias, molendina, tributa et quaevis aliae earundem utilitates quomodocunque nominata et vocitata per eos usque in praesentiarum habita et possessa ac in posterum tam mediantibus eorum servitiis, quam alias quovis modo acquirenda et habenda juxta eorum pristinam dispositionem et obligationem similiter in duas aequales inter se partes dividi debeant et teneantur, quarum integra medietas Dominis Joanni Rainoldi et Osvaldo, alia vero integra medietas Domino Joanni Juniori cedat et

assignetur. Promiserunt etiam praefati Joannes Rainoldus et Osvaldus quod si temporum in Processu magnifica Domina Anna vocata relicta quondam magnifici Domini Stephani de Rozgony Comitis Themessiensis ratione et praetextu quorumcunque jurium possessionariarum seu haereditatum aut verum paraphernalium tam in Castris, quam oppidis nec non quibuscunque aliis bonis inpignoraticiis, emptitiis dotalitiis thesauris Clenodiis et quibuscunque aliis rebus mobilibus et immobilibus praefatum Joannem Juniorem de Rozgony judicialiter convenire aut aliqua ex promissis ab eodem expetere vellet ac intenderet, extunc ipsi Domini Joannes Renoldus et Osvaldus jam factum Dominum Joannem juniorem ab impetitione et inquietatione dictae Dominae solutioneque omni et singulorum pro promissorum propriis eorundem laboribus et expensis liberare, tueri et expedire debeant ac teneantur, ea vero quae praefati Joannes Renoldus et Oswaldus a jam fata Domina Anna relicta quondam Domini Stephani de Rozgony Comitis Themessiensis judicialiter aut quovis alio modo obtinere valuerint, illa aequaliter ut praemissum est cum praefato Joanne de Rozgony juniore dividere debebunt et tenebuntur universa etiam et qualibet bona quae de Dominis Thavernicalibus praedicti Domini Joannis Rozgony Junioris jam fati Domino Joannes Renoldus et Osvaldus excepissent et asportassent prae manibusque eorundem haberentur, aut tempore medio exquirere et reinvenire possent ipsi Domino Joanni Juniori usque ad vigesimum quintum diem festi Beati Georgii Martyris proxime affuturi conscientiose reddere et restituere deberent et tenentur voluerunt etiam partes praeattactae ut omnia literalia instrumenta quae iidem Domini Joannes Renoldus et Osvaldus de praefatus hominibus Thavernicalibus ipsius Domini Joannis Junioris excepissent aut alios quovismodo in manibus ipsorum deventae haberentur, manibus quatvor proborum nobilium et honestorum virorum de familia eorum per utrasque partes aequaliter eligendorum dicti Domini Joannes Renoldus et Osvaldus usque ad praetactum vigesimum quintum diem praescripti festi beati Georgii Martyris Jure et assignare debeant et teneantur. Qui quidem probi et nobiles viri sicuti

praemissum est per partes communiter electi cum aliis quatuor probis et nobilibus hominibus per ipsosmet ad se unanimiter receptis et electis coram nostro testimonio omnia praemissa literalia instrumenta consentiose videant, discutiant et contravertantur, et ea quae ad dictum Joannem Juniorem de saepe dicta Rozgony pertinere agnoverint ex iisdem ac eidem Domino Joanni illa vero quae ad jam fatos Dominos Joannem Renoldum et Osvaldum spectare comperierint eisdem fideliter reddere et restituere debeant et teneantur. Ubi vero literalia instrumenta unicuique partium restituta alteri partium praedictarum pro defensione sui et juris necessaria et opportuna fore viderentur, tunc talis pars alteri parti scilicet transumpta huiusmodi literarum et literalium instrumentorum sub sigillo alterius Capituli, aut Conventus in alterutram dare debeat et teneatur, adjecto etiam quod si aliqua praedictarum partium per quempiam temporis interventu pro quibuslibet causis et negotiis tam scilicet possessionariis quam potentionariis judicialiter molestaretur alterius partis se protegere et tueri necessario indigeret, semper qualibet pars in alterutrius partis defensionem et protectionem tam intra judicium quam extra hujusmodi litaralia instrumenta sua in specie producere et dare debeant ac teneatur, pretium denique Castri Dewergőcz cum pertinentiis quod ad praesens de manibus dicti Domini Joannis Rozgony Junioris alienatum exstitit, quod saepe dicto Domino Magnifico Stephano Rozgony seniori Comiti Themessiensi patri ejusdem Domini Joannis Rozgony Junioris inpignoratum exstitit partes praemissae signanter prefati Joannes Renoldus et Osvaldus Communibus expensis et laboribus recuperare et recuperatam in duas partes inter se dividere debeant et teneantur, ordinasse etiam partes praedictae inter se dixerunt, ut possessio Szil in Comitatu Tolnensi habita cum suis pertinentiis per ipsum Dominum Joannem Juniorem impignorata per eundem redimi debeat, ac eliberari ac Magnificae Dominae Elisabeth conthorali suae donari et conferri tali modo, ut si jam fatum Dominum Joannem Deo volente quod absit ab hac luce sine haerede solatio decedere contingeret, ipsa possessio Szil cum pertinentiis universis per ipsam Dominam etiamsi ipsam alteri contingeret maritari do-

nec eidem Dominae per ipsos Dominum Joannem Renoldum et Oswaldum de rebus paraphernalibus plena et omnimoda impendatur satisfactio valeat atque possit per eandem pacifice et quiete teneri atque possideri, ita tamen, quod jam fata Domina Elisabeth in omnibus praemissis per ipsum Dominum Joannem Juniorem Dominum et maritum suum factis et fiendis consensum praebere debeat ac assensum, voluerunt etiam partes praedictae quod possessio Dudar in Comitatu Vesprimiensi habita nobili Georgio de Kurina ac Joanni fratri, nec non nobili Dominae Dorotheae consorti ejusdem Georgii ex familiaribus dicti Domini Joannis Junioris ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis pro eorundem Georgii et Joannis meritoriis servitiis ipsi Domino Joanni hactenus impensis et in futurum implendis perpetuo et perennaliter debeat permanere, possessionem vero Demsed in Comitatu Albensi habitam si jam fati Domini Joannes Renoldus et Oswaldus A praefata Domina Anna vocata relicta saepe dicti condam Magnifici Domini Stephani de Rozgony senioris Comitis Themesiensis redimere et recuperare voluerint, etiam eandem cum Domino Joanne Juniore debebunt et tenebuntur aequaliter in duas partes dividere.

Item partes praemissae sunt confessi quod habita Castrorum oppidorum et pertinentiarum eorundem modis inter se praemissis divisione uti per eosdem dispositum est quodcunque pretium alteram partem in ea parte quae per divisionem tali parti in eisdem successisset molestaret, perturbaret, seu in aliquo damnificaret, extunc ad requisitionem hujusmodi partes laesae dictae ambae partes quator probos et honestos viros aequa iter cum testimonio Judicis nobilium illius Comitatus in quo dicta perturbatio molestatio damnificatio nec non quaevis injuriae illatio fieri contingeret eligere debeant et teneantur, qui partes inter eosdem judicium et administrare plenam habeant potestatem ipsaeque partes hujusmodi proborum per ipsos electorum judiciariam deliberationem acceptare et inviolabiliter observare deberent et tenerentur, si quae vero partium praenarratos probos homines ad hujusmodi judicium modo praemisso faciendum eligere recusaret, vel judicium hujusmodi proborum electorum acceptare

nollèt aut idem non obediret, talis pars contra partem alterum in tribus marcis denariorum majoris computi salva judicum portione, ante litis ingressum parti alteri persolvendis convincatur, eo facto namque si quae partium hujusmodi vinculum fraternitatis et pacis durativae jam et prius inter ipsos contractum nequitiose et fraudulenter infringere aut violare niteretur, puta autem Castrum, receptione seu Castellanorum exclusione de hujusmodi Castris possessionum seu portionum possessionariarum occupatione proventum violata receptione aut gravis iniqua et frandulenta literarum alterius Capituli seu Conventus contra hujusmodi dispositionem emanari factionem aut alio quocumque nefario processu contra partem alteram procedere vellet, et pars caesa cum testimonio alicujus Capituli id probare posset, extunc talis pars caesa ipsam partem delinquentem per testimonium eiusdem Capituli admonere debeat, ut ipsa pars delinquens in praesentia quatuor proborum et nobilium virorum modo supra dato communiter eligendorum per narratum judicium eorundem quatuor proborum hominum judicium acceptare de damnisque illatis et irrogandis satisfactionem impendere talesque excessus intra quindecim dierum spacia et delicti reformationem debeat et teneatur qui si fecerint bene quidem, alioquin contra partem laesam et offensam in poenis privationis bonorum fideique violatione bonorumque et mobilium et immobilium amissione et in facto potentiae succubitus Duelli convincatur, ex quo autem in pristina eorundem dispositione et obligatione conclusum existeret, ut directa et aequalis medietas Castri Csokakeö cum pertinentiis ejusdem dictum Dominum Joannem Juniorem, alia vero directa et aequalis medietas jam fatos Dominos Joannem Remoldum et Oswaldum concerneret, tandem ad petitionem et beneplacitum dicti Domini Joannis Junioris id per ipsos Joannem Renoldum et Oswaldum indultum exstitisset, ut ipsum Castrum integraliter cum medietate omnium pertinentiarum ejusdem e manibus Domini Joannis Junioris pure remanere debuisset, tamen communiter ex compositione et ordinatione proborum virorum taliter inter se concordassent, quod ipsum Castrum Csokakeö cum cunctis suis pertinentiis ipsi Domino Joanni Juniori quamdiu in hu-

manis ageret, dempta medietate tributi in possessione Morr exigi soliti, ac singula unius sessionis in qualibet possessione ad dictum Castrum spectante, quae dicti Domini Joannes Renoldus et Oswaldus in manibus eorum ex causa rationabili voluerunt asservare debentibus manere: Castellani vero per jam fatum Dominum Joannem Juniorem in dicto castro constituti ac constituendi eisdem Dominis Joanni Renoldo, et Oswaldo juramentum fidelitatis signanter super eo praestare teneantur, ut si jam fatum Dominum Joannem Juniorem absque haeredum solatio ab hac luce decedere contingeret extunc idem Castrum nullius alterius nisi manibus praefatorum Joannis Renoldi et Oswaldi absque omni renitentia fideliter consignare teneantur; ubi vero eidem Domino Joanni aliquis haeres succederet, ex tunc dicti castellani idem Castrum integraliter cum medietate pertinentiarum ejusdem Castri ipsi haeredi Domini Joannis Junioris conservare fideliter debeant ac teneantur. Alia vero integra medietas dictarum pertinentiarum ipsius castri manibus eorundem Joannis Renoldi et Oswaldi rediganlur. E converso autem ut Castrum Tatta pro se integraliter cum directa medietate eiusdem oppidi Tatha ac pertinentiarum eiusdem in manibus Dominorum Joannis Renoldi et Oswaldi, alia vero medietas ipsarum pertinentiarum in manibus dicti Domini Joannis Junioris et suorum haeredum remanere debeat tali modo ut ipsi Domini Joannes Renoldus et Osvaldus in ipso Castro Tatha Castellanus cum consensu praenarrati Domini Joannis Junioris constituant qui similiter ipsi Domino Joanni Juniori juramentum de fidelitate modo per omnia sicuti Castellani in Castro Csokakeő per ipsum constituti praestare debeant, ut dum videlicet et quum ipse Dominus Joannes Junior in ipsum Castrum Tatha diu ac noctu cum quibus et cunctis familiaribus intrare voluerit, ipsi Castellani sine omni recusa et renitentia et similiter Castellani Castri Csokakeő ipsos Dominos Joannem Renoldum et Oswaldum cum quot et quibus eorum familiaribus introire voluerint, intromittere debeant et teneantur, et similiter fieri voluerunt de omnibus Castris eorum, quae ex nunc prae eorum manibus habentur et in futurum haberi poterunt quoquo modo postremo partes jam dictae in majo-

rem praedictae dispositionis et unionis inter ipsos factae et ordinatae firmitatem voluerunt ut demptis superius enarratis, omnes actus potentiarii, damna, injuriae, nocumenta, debita et obligationes et quaecunqe malorum genera quae per ipsas partes intervenerunt qualitercumque et quomodocunque mutuo usque in praesentiarum illata et irrogata exstitissent, sopita, et sedata ac nulla haberentur, universas eorum literas inquisitorias, evocatorias protestatorias et quascunque alias literas causales sub quocunque verborum forma contra sese mutuo emanatas, exarratas, exortas, vanas, cassas et irritas ac viribus carituras, eorundem exhibitoribus nocituras relinquendo. Voluerunt etiam partes praenotatae, ut si aliqua pars haeredibus deficeret, tunc portio talis partis deficientis in partem Superstitem in omnibus praemissis Castris, oppidis, Villis et earum utilitatibus derivetur ac condescendat, obligamine sub praescripto. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes nostras literas privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri majoris munimine roboratas eisdem duximus concedendas. Datum per manus honorabilis viri magistri Benedicti de Borocz Lectoris Ecclesiae nostrae praeattactae ac socii et canonoci nostri in festo B. Francisci confessoris. Anno Domini Millesimo quaeringentesimo quadragesimo septimo. Venerabili et honorabilibus viris Dominis Nicolao Bodo dicto, Praeposito et Praelato nostro, Emerico de Sirmio Cantore, Marco Custode, Blasio de Rede et Benedicto de Szoklos Decano Ecclesiae nostrae existentibus.

A gróf Lamberg család moori levéltárából.

LXXXIV.

1453. febr. 2. Posony. V. László Rozgonyi János erdélyi vajdának, ugyszinte testvéreinek Rajnáld és Oszváldnak a Székelyek Ispánjának ugy neki mint elődeinek Zsigmond és Albert királyoknak tett hűséges szolgálataikért fejérmegyei Csókakő várát a hozzá tartozó birtokokkal és minden királyi joggal oda adományozza, mint a melyeket már édes anyja Erzsébet királyné nekik adott.

Ladislaus Regimen universorum principum ad hoc divinitus in his terris erecta est, ut subjectum sibi fidelis populi

coetum regat benevolentia, liberalitate adtrahat, dignaque merita dignis retributionibus prosequatur. Quod etsi ex quodam publici officii debito et quadam generali regula principium fieri soleat, illi tamen amplioribus exaltandi sunt honoribus et clarioribus magnificandi titulis, qui illustriores actus et clariora facinora pro augmento regii honoris peragerint: quatenus hoc exemplo fides et devotio accendatur in subditis, et alter alterum fide et virtutibus praecedere contendat. Hoc ergo ducti respectu, consideramus praeclaram fidem inclitas virtutes, multimodaque obsequiorum genera fidelium nostrorum magnificorum Joannis de Rozgony, vaivode Transilvaniensis, et Raynaldi ac Oswaldi de eadem, comitis siculorum, ut et quondam Laurentii fratris eorundem de eadem Rozgon, quorum quilibet tam progenitoribus nostris, quam et post etiam nobis indefessa sollicitudine fidelis obsequii se reddiderunt summe gratos, ex quibus pauca pro futura suorum omnium laude praesentibus duximus inserenda. Et in primis referenda occurrunt, quanta diligentia et sollicitudine viri praefati dum ad huc paucos annos haberent in servitiis quondam serenissimorum principum D. D. Sigismundi imperatoris Romanorum avi nostri et Alberti regum Hungariae genitoris nostri tum in regno Bohemiae, quam aliis in multis exercitationibus expeditionibus et rebus gerendis, et ad vitae eorum tempora continua et constanti fidelitate perseveraverunt: non pepercerunt etiam labori vel sumtibus, quin pro honoris regii augmento omnia sua exponerent: et quod amplius est vitam exponere casibus fortunae dum necessitas ingrueret, non formidarent; pro quibus regiis favoribus digni habiti et facti sunt. — Decedentibus tandem ut Domino placuit praefatis avo et genitore nostris serenissimaque principe ac domina Elisabeth regina, genitrice nostra vidua praedicta, dum regnum nostrum Hungariae, foris grassantibus, Turcis intus vero gravissimis paricidiis et civilibus bellis exortis fluctuaret praefatus Joannes de Rozgon, persona et cuncto patrimonio suo fortunae casibus submissis, in acerbissimis guerris quae multos etiam fideles perterritos ab ipsius genitricis nostrae latere surripuerat, constantissima longanimitate finaliter integer in ipsius genitricis nostrae obsequiis perseveravit. Nec illud prater-

eundum censuimus, quod praefatus Raynoldus similiter in ipsius matris nostrae obsequiis post multa gesta insignia, quibus honorem ejusdem D. reginae et nostrum inpugnantibus obvius fuit, captivitatem personae duraque vulnera passus est et suscepit. Porro dum partes nostrae Scepusienses et Cassovienses, et circumvicinae, multiplicatis nonnullis latrunculis, qui eas non solum vastaverant, sed quasi domicilia in eis fixerant, nonnullis ibidem erectis fortalitiis, immensis malis premerentur, praefatus quondam Laurentius de Rozgon inter ceteros tot malorum sortis ultor fuit. Aggregatus enim gentibus pariter in exercitu fidelis nostri M. D. Joannis gubernatoris, cujus tunc capitaneus factus fuerat, contra et adversus ipsos latrunculos procedens, fortalitium eorum in Zéts erectum ipsorum tunc principale domicilium, potenti manu pluribus mensibus obsedit; sub quo quotidie habitis conflictibus et exercitiis militaribus hostes oppresit, fecitque, ut licet ipse causaliter ibidem interierit paratam tamen in deditionem hostes cum fortalitio deduxit morteque sua mortem multorum innocentum fugavit et terris in illis gloriosae mortis precio pacem comparavit. Quid plura? In omnibus actibus qui honori et statui nostro ac regno nostro Hungariae conferebantur, sed et cunctis exercitualibus expeditionibus, quas praefatus Joannes gubernator regni nostri Hungariae, seu foris contra Turcos seu intus contra latrunculos et civilis belli auctores crebris vicibus confecit et paene semper continuas habuit, ipsi Joannes vaivoda ac Raynoldus et Osvaldus de Rozgon, nunc simul, nunc vero unus vel duo illorum semper cum ampla gentium suarum comitiva cum praefato gubernatore interfuerunt, adeoque eidem cooperati sunt, ut inter ceteros nostros fideles ipsorum prudentia et auxilio regnum illud non solum externis turbinibus, tranquillae paci reditum est. Ex quo secutum est ut prefati gubernatoris ac ipsorum Joannis vajvodae, Raynoldi et Oswaldi prudentia, inductione sinceritate et viribus plenissima jam ipsius regni nostri nobis obedientia reddita est: nec solum praeparati regni ipsis adiutoribus, nobis reddita est possessio sed et auctum regnum illud dilatatus undique confinibus, fractis, pulsis, dejectis et dissipatis hostibus malo-

rumque auctoribus rebellibus et tyrannis Volentes igitur eisdem viris tot inditorum operum, nec non praestantissimis, in quibus non solum multum virium sed et sanguinis sui et suorum per eos expositum est, aliquam hac vice gratitudinis vicem rependere quum in futurum ampl'us intendamus, omne ius regium, si quod in castro Chokakew a possessionibus, *) — — in comitatu Albensi existentibus, — — qualitercunque haberemus, simul cum cunctis ipsius et earum utilitatibus et pertinentiis - — quovis nominis vocabulo vocitatis, — — sic ut praefertur se habentibus praenotatis Joanni vaivode ac Reynaldo et Oswaldo, comiti siculorum ipsorumque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus. — Datum Posonii in festo purificationis Virginis gloriosae, anno dom. 1453. regni autem nostri tredecimo.

LXXXV.

1458. april. 26. Buda. Hunyadi Mátyás megerősiti Ulászló adománylevele alapján Rozgonyi Rajnáld és Osvaldot Csókakő birtokában.

Nos Mathias Dei gratia Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod fidelis noster Magnificus Joannes de Rozgony vojvoda Transylvanus nostram personalem veniens in praesentiam suo ac fidelium nostrorum Magnificorum Renoldi et Osvaldi de eadem Rozgony Comitum siculorum fratrum scilicet suorum carnalium nominibus et in personis exhibuit et praesentavit nobis quasdam literas serenissimi Principis Ladislai Regis Hungariae praedecessoris nostri suo secreto et authentico sigillo quo ut Rex Hungariae

*) A községek neveit sem Pray Ann. reg. hung. III. 130. 1. sem Katona Hist. Crit reg. hung. T. VI. 889—893. 1. nem sorclja fel. De megtaláltam azokat Seidl Ignácz a gróf Lamberg család moóri uradalmi igazgató kéziratos krónikájában, mely az uradalmi levéltárban őriztetik. Seidl a helységneveket a szinte Moóron levő Hochburg, ma gr Lamberg család levéltári okmányáról irta le A községek nevei ezek: Várallya, (ezen helynév ma egészen ismeretlen, de bizonyosan a Csókakő vár alatt levő mai Csókakő falu vo't) Vaja, Moór, Thymár, Nagy Velegh, Csurgó, Igar, Orond, Csákberény, Zámor, Pátka, mindkét Sárkány, Dinyésméd, Csalán és Apostagon bizonyos portiók, Kankutya, Sz.-Tamás egyháza praediumok.

utebatur impressive consignatas, quibus mediantibus ipse Ladislaus Rex totum et omne jus suum Regium si quod in Castro Csokakeő et possessionibus Varallya, Waja, Moor, ac tributo in eadem exigi solito, ac Timár, Nagy Velegh item Csorgó, Igar et Orond ac tributo in iisdem exigi solitis atque Chakberin, Zámor et Pátka nec non utrisque Sárkány, Dienesmed et portionibus possessionariis Challa et Apostol, item praediis Kankuttia, Sz. Tamás egyháza et Viner vocitatis omnino in Comitatu Albensi apud manus egregii filii Joannis quondam Stephani de dicta Rozgony occupative habitas et aliis quibuscunque pertinentiis eiusdem Castri qualitercunque habuisset simul cum cunctis ejusdem et earundem utilitatibus et pertinentiis quibuscunque praenotatis Joanni Vojvodae, Renoldo et Osvaldo Comitibus siculorum ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis pro eorum fidelibus servitiis modo et ordine inferius in tenore earundem literarum expressis perpetuo dedisse donasse et contulisse dignoscitur tenoris infrascripti, supplicantes idem Joannes Vojvoda suo ac dictorum Renoldo et Osvaldo fratrum suorum nominibus et in personis nostrae majestatis humiliter ut eosdem in literas praefati Domini Ladislai Regis quoad omnes continentias clausulas et articulos ratas gratas et accepta habendo literisque nostris privilegialibus verbotenus inseri faciendo, hujusmodi donationi aliisque omnibus et singulis in tenore earundem literarum expressis novum Regium consensum praebere et nihilominus totum et omne jus nostrum Regium si quod etiam nos in eisdem Castro et possessionibus portionibusque possessionariis ac praediis quomodocumque et qualitercunque haberemus eisdem Joanni Vojvode ac Renoldo et Oswaldo ipsorumque haeredibus perpetuo dare dignaremur. Quarum quidem literarum, tenor talis est.

Következkezik Ulászló adománylevele.

Nos itaque supplicationibus praefati Joannis Vojvode per eum suo ac dictorum Renoldi et Osvaldi fratrum suorum nominibus et in personis nostrae modo quo supra porrectis majestati Regiae benignitate exaudita et clementer admissa praefatas literas dicti quondam Ladislai Regis non abrasas non cancellatas neque in aliqua sui parte suspectas praesen-

tibusque literis nostris de verbo ad verbum insertas quoad omnes eorum continentias, clausulas et articulos eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae viresque earum veritate suffragentur ratas gratas et acceptas habendo praemissae donationis aliisque omnibus et in singulis superius in tenore ipsarum literarum dicti quondam Ladislai Regis contentis nostrum Regium consensum praebuimus imo praebemus pariter benebolum et assensum, et nihilominus consideratis servitiis fidelibus ejusdem Joannis Vojvodae quibus idem in hac nostri Regiminis novitate ductus fidelitatis exhibitione Nostram Majestatem honorant, cooperaturque et nobis notabili pro conservando jure nostro in hoc Regno nostro, Cupientes igitur eidem utpote qui nostris negotiis gerendis necessarius est aliquas nostrae benevolentiae exhibere primitias, Cum in futurum amplius intendamus totum et omne jus nostrum Regium si quod etiam nos in dictis Castro Csókakeő ac possessionibus Váralya, Vaya, Moor ac tributo in eadem exigi solito, ac Timár, Nagyvelegh, item Csorgó, Igar et Orond ac tributis in eisdem exigi solitis, atque Chakberin, Zamor et Patka, nec non utrisque Sárkány Dienesmed, et portionibus possessionariis in Possessionibus Chala et Apostol habitis, item, Praediis Kankuttya et Sz.-Tamás Egyháza et Vinner vocatis omnino in comitatu Albensi nunc apud manus egregii Joannis filii condam Stephani de Rozgony praedicti existentibus et aliis quibuscunque pertinentiis ejusdem Castri ubilibet habitis qualitercunque haberemus et nostrae ex quibuscunque causis modis et rationibus concerneret majestatem simul cum cunctis utilitatibus et pertinentiis ejusdem et earundem integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis praemissis sicut praefertur stantibus memorato Joanni Vojvodae et Renoldo et Osvaldo Comitibus siculorum fratribus suis praenotatis, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis ex certa nostra scientia et animo deliberato praelatorum etiam ac Baronum ad id accedente consilio dedimus donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendum possidendum pariter et habendum Salvo jure alieno, Harum nostrarum quibus secretum nostrum

prout Rex Hungariae utimur est appensum, quas dum post felicem nostram coronationem nobis in specie fuerint reportatae confirmari faciemus vigore et testimonio literarum mediante. Datum Budae feria quarta proxima post festum Beati Georgii Martyris Anno 1458.

A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

LXXXVI.

1461 jun. 17. Buda. Mátyás király parancsára a budai káptalan beiktatja Rorgonyi János Erdélyi vajdát és tárnokmestert, továbbá Rozgonyi Rajnáld és Oszvaldot, és másik Oszvaldot Csókakő birtokába

Capitulum Ecclesiae Budensis omnibus Christi fidelibus praesentibus et pariter et futuris praesentium notitiam habituris Salutem in Salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas Seremissimi Principis Domini Mathiae Dei gratia Regis Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. introductorias et Statutorias nobis directas reverentia qua decuit recepimus in haec verba.

Mathias Dei gratia Rex Hungariae etc fidelibus nostris Capituli Ecclesiae Budensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis fidelium nostrorum Magnificorum Joannis de Rozgony Vajvodae Transylvani et Magistri Tavernicorum nostrorum Regalium, ac Renoldi et Oswaldi de eadem Rozgony pridem Comitis Sicolorum nostrorum, item Oswaldi filii condam Oswaldi de praedicta Rozgony quomodo ipsi in Dominium totalis juris Regii si quod in Castro Csókakeő ac possessionibus Warallya, Vaya, Moor et tributo in eadem exigi solito, ac Timár, Nagyvelegh, item Csorgo, Igar et Orond ac tribulis in eisdem exigi solitis, atque Chakberin, Zámor et Patka, nec non utrisque Sárkány et portionibus possessionariis in possessionibus Chala et Apostol habitis, item praediis Kankuttja, Szent Tamás egyháza et Winer vocatis id Comitatu Albensi existentibus, alias apud manus quondam Joannis filii Stephani de Rozgony occupative, nunc vero erga ipsos exponentes pacifice habitarum aliisque pertinentiis dicti Castri haberentur simul cum cunctis ipsius et earundem utilitatibus et pertinentiis ipsos donationis titulo

quondam Domini Ladislai Regis praedecessoris nostri concernentium legitime vellent introire super quo fidelitati Vestrae firmiter praecipientes mandamus quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Magistri Petrus de Septe, aut Ladislaus de Sz. Dienes, vel Michael De Thőrös, seu Petrus de Zagrabia, seu Stephanus de Hassád, sive Antonius de Gerecs, neve Stephanus Pertend, seu Emericus de Zich aliis absentibus homo noster cancellariae nostrae Regiae Notarius in eisdem habiti vicinis et commetaneis eiusdem et earundem universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo ad facies praedicti castri nec non possessionum et praediorum consequenterque nostri juris Regii in eisdem habiti accedendo introducat memoratos Joannem Vojvodam, Renoldum et Osvaldum de dicta Rozgony in Dominium eiusdem ac earundem sin fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint, evocet eosdem contra notatos eosdem Joannem Vojvodam Renoldum, Osvaldum nostram personalem in praesentiam ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros, et post haec hujusmodi introductionis et statutionis seriem, cum contradictorum et evocatorum si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum qui praemissae statutioni intererunt nominibus terminoque assignato eidem nostrae personali praesentia fideliter rescribatis. Datum Budae feria 4-a proxima post festum Beatorum Viti et Modesti Martyrum. Anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo primo.

Nos itaque mandatis dicti Domini nostri Regis in omnibus obedire uti tenemur volentes, una cum praenotato Magistro Michaele de Thőrös Cancellariae suae Regiae Notario homine suo de Curia sua Regia per ipsum ad id specialiter transmisso nostrum hominem videlicet honorabilem Magistrum Mathiam de Themesvar socium et Concanonicum nostrum ad praemissam introductionem et statutionem faciendam nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, tandem iidem exinde ad nos reversi nobis confirmiter retulerunt, quomodo ipsi in festo Visitationis B. Mariae Virginis proxime praeterito ad facies praedicti Castri Csokakeő diebusque aliis ad id aptis et sufficientibus possessionum

Várallya, Vaja et Moor ac tributi in eodem exigi soliti ac Timár, Nagyvelegh, item Csorgo, Igar, et Orond, ac tributorum in eisdem exigi solitorum, atque Chakberin, Zámor, et Patka, nec non utraque Sárkány et portionem possessionariarum in possessionibus Chala et Apostol habitarum. Item Praediorum Kankuttja, Sz. Tamás Egyháza, et Winner, consequenterque juris Regii in eisdem habiti vicinis et commetaneis eiusdem et earundem ac ipsius juris Regii universis inibi legitime convocatis praesentibusque Alberto de Ihörös, Antonio de Seréd, Dominico de Orond, Stephano de dicta Seret, Georgio de eadem, Thoma et Blasio de Nemes de Nyék accedendo memoratos Joannnem Vojvodam, Renoldum et Oswaldum de dicta Rozgony in Dominium eiusdem et eorundem ac ipsius juris Regii introduxissent, idemque et eosdem eisdem praemissae donationis titulo condam Ladislai Regis ipsis incumbenti perpetuo possidendum, nullo contradictore apparente statuissent, diebus legitimis et horis in facie eiusdem ac earundem permanentiam in cujus memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras privilegiales pendenti sigillo nostro consignatas ac fassionem dictorum Domini nostri Regis et nostri hominum duximus concedendas. Datum Vigesimo die diei introductionis et statutionis praenotatae. Anno Domini supradicto praesentibus ibidem honorabilibus Domino Gallo Cantore, Magistris Paulo, Mathia, Jacobo, Benedicto, Joanne Sebastiano caeterisque canonicis fratribus nostris praedicto Regi jugiter famulántibus sempiterno.

A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

LXXXVII.

1508. febr. 25, Buda. A székesfejérvári káptalan Ulászló király parancsára Kanizsay Györgyöt és fiát Lászlót Csókakő, Vitany várak tartozékaik, emennek t. i. Bicske. Csapoly, Sz. László, Szár falvak, és Somogymegyében fekvő Patha mezőváros birtokába mely birtokok rájuk néhai Egerváry Istvánnal kötött szerződés alapján szálltak beiktatja.

Capitulum Ecclesiae Albensis, Omnibus Christi fidelibus praesentibus pariter et futuris praesentium notitiam habituris

salutem in omnium salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas seremissimi Principis Domini Uladislai Dei gratia Regis Hungariae et Bohamiae etc. Domini nostri gratiosissimi introductorias et statutorias nobis praeceptorie loquentes et directas summo cum honore recepimus in haec verba. Uladuslaus Dei gratia etc. fidelibus nostris Capitulo Ecclesiae Albensis salutem et gratiam, Dicitur nobis in personis fidelium nostrorum Magnifici Georgii de Kanisa et egregii Ladislai filii eiusdem, quomodo ipsi in Dominium Castrorum fidelis nostri Egregii Stephani filii Magnifici condam Ladislai de Egervára Csokakeő et Vitany vocatorum in Albensi, et oppidi Patha in Sümeghiensi Comitatibus habitorum, nec non oppidorum, Villarum, possessionum, praediorum. portionumque et quorumlibet jurium possessionariorum ad eadem Castra et oppidum qualitercunque pertinentium ipsos exponentes vigore certi contractus per eosdem cum praefato Stephano de Egervára super devolutione bonorum suorum mediantibus literis conventiis Ecclesiae Cruciferorum de Alba nostro Regio ad id benevolo accedente consensu inter se vicissim et alternatim facti concernentibus legitime vellent introire, super quo, fidelitati Vestrae firmiter praecipientes mandamus, quatenus Vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Petrus de Pettend, aut Gaspar de Felsőchuth, vel Benedictus Balassa de eadem, seu Petrus Sered, sive Albertus Bársony de Bia, sive Nicolaus Domlan de eadem vel alter Nicolaus Zai de Tharcsa, aut Thomas de praefata Bia seu Sebastianus de Korotna sive Ladislaus Török de Path, sive Nicolaus de Kacser de Lak, aut Nicolaus de Keresztur, vel Magnificus Balogh de Szylvágy, seu Georgius sive Franciscus Farkas dicti de Maroczhely aliis absentibus homo noster Regius ad facies praescriptorum Castrorum Csokakeő et Vitani et oppidi Patha vocatorum consequenterque universorum oppidorum villarum, possessionum, praediorum portionumque et quorumlibet jurium possessionariorum ad eadem Castra et oppida pertinentium, vicinis et commetaneis eorum universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat memoratos exponentes in Dominium eorundem

statuatque eadem eisdem. et ipsorum haeredibus simul cum praemissis cunctis earundem pertinentiis et utilitatibus praemissis praemisso jure ipsis incumbente perpetuo possidenda, si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem contra annotatos exponentes ad terminum competentem nostram personalem in praesentiam, rationem contradictionis eorundem reddituram, et post haec hujusmodi introductionis et statutionis seriem cum contradictorum et evocatorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum qui praemissae statutioni intererunt, nominibus terminoque assignato ut fuerit expedientes dictae nostrae personali praesentiae fideliter rescribatis. Datum Budae in festo beathi Mathiae apostoli, Anno Domini Millesimo quingentesimo octavo.

Unde nos mandatis eiusdem Domini nostri Regis semper et in omnibus obedire volentes, ut tenemur, una cum praenominatis Petro de Sered, et altero Petro de Pettend hominibus eiusdem Domini Regis nostri nostrum hominem videlicet honorabilem magistrum Stephanum de Kalanda socium et concanonicum nostrum ad praemissa fideliter exequenda nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui tamen exinde ad nos reversi nobis uniformiter retulerunt eo modo, quomodo ipsi videlicet Petrus de Sered et ipsum nostrum testimonium feria quarta proxima ante Dominicam Ramis Palmarum proxime praeteritum, et aliis diebus immediate sequentibus ad id aptis ex sufficientibus primo ad facies Castri Csokakeő vocati ac possessionum Igar, Csorgo, ac tributorum in eisdem exigi solitorum, Timár, Wellegh, Moor ac tributi in eadem debiti, Vaja, Warallya, Csákberin, Zámor, et praediorum Orond, et tributi in eodem habiti, Szent-György, Szent-Tamás, Winner et Kerekvölgye in Albensi, Egyházos Sárkány, praediorum similiter Sárkány in Vesprimiensi, et tandem feria quarta proxima post Dominicam Ramis Palmarum aliisque diebus immediate subsequentibus alter Petrus de Pettend praenominato nostro testimonio semper praesente consimiliter ad facies praedicti Castri Vitani ac possessionum Forna, Zár, in Albensi, Bikeke ac tributi in eadem habiti, Sz-László, Chapoly in Pestiensi. Tarján in Strigoniensi Nagy Galla in Comaromiensi comitatibus existentium habi-

torum aliorumque jurium ac portionum possessonariarum ad eadem castra pertinentium, vicinis et commetaneis eorundem universis, et signanter nobilibus Nicolao Vass, et Andrae de Seréd, Michaele et Alberto Torossy de Bodnacz, Philippo de Soos. Andrea Martraffy Georgio Konya de Sáros et Joanne Berthalan de Felkuth, aliisque nonnullis probis viris inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo iisdem homines dicti Domini nostri Regis ipso testimonio nostro introduxisset memoratos Georgium de Kanisa et Ladislaum filium eisdem in Dominium eiusdem et earundem statuissentque eosdem et eadem eisdem ac ipsorum haeredibus simul cum cunctis earundem appertinentiis et utilitatibus praemisso jure ipsis incumbente perpetuo possidenda salvo tamen jure Ecclesiae nostrae nullo contradictore penitus inibi ac demum coram nobis apparente legitimis diebus ac horis in faciebus dictorum Castrorum et possessionum juxta Regni consvetudinem moram Trahendo. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendenti et authentici sigilli nostri majoris munimine roboratas eisdem dandas et concedendas duximus. Datum vigesimo septimo die diei hujusmodi introductionis et statutionis praedictarum. Anno Domini supradicto. Venerabilibus et honorabilibus Dominis Petro Beriszlo Praeposito, Domino et Praelato nostro, Gregorio de Ujlak Lectore, Georgio Sicz, Cantore, Francisco de Vajda Custode et Joanne de Csanád ac Ladislao de Vajda decanis Ecclesiae nostrae praetactae existentibus.

A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

LXXXVIII.

1511. jun. 29. Buda. Ulászló király Csókakő várát tartozékaival együtt Gergellaki Buzlai Mózesnek adományozza.

Nos Uladislaus Dei gratia Rex Hungariae et Bohemiae memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos Castrum Csokakeö vocatum in Comitatu albensi adjacens simul cum oppidis possessionibus Villis praediis portionibusque possessionariis et juribus universis ad idem Castrum de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus Magnifico condam Ladislao de

Egervára Regnorum nostrorum Dalmatiae Croatiae et Sclavoniae Bano titulo duntaxat pignoris infra tempus redemptionis ejusdem obligaverimus, ipsoque Ladislao decedente idem Castrum cum praescriptis pertinentiis nunc apud manus egregiorum Stephani filii ipsius condam Ladislai ac Ladislai filii et generosae Dominae Clarae relictae Magnifici quondam Georgii de Kanysa eodem titulo pignoris habentium, tum nos attentis et consideratis fidelitate et fidelium servitiorum gratuitis meritis fidelis nostri Magnifici Moysis Buzlay de Gergellaka janitorum nostrorum. Regalium Magistri, quae ipse sacrae inprimis Regni huius Coronae, tandem denique Majestati nostrae sub locorum et temporum varietate in variarum ac arduarum rerum nostrarum et ipsius Regni nostri expeditionibus et potissimum in hoc moderno Curiae nostrae officio a pluribus jam cuius non modo ad Laudem et gloriam ac decus majestatis nostrae, verum etiam ad totius Regni nostri et utilitatem et commodum cum summa et firma semper fide et fidelitatis constantia non parcendo rebus et corporis sui laboribus et fatigiis indefesso semper animo exhibuit et impendit, praescriptum Castrum nostrum Csokakeő in dicto Comitatu Albensi existens, nec non oppida, villas, possessiones, predia portiones, et qualibet jura possessionaria tam in dicto Albensi quam alias ubivis et quibuslibet Comitatibus huius Regni nostri Hungariae habita, et existentia ad dictum Castrum nostrum spectantia simul cum omni et totali jure nostro Regio si quod in eodem Castro Csokakeő et pertinentiis alias qualitercunque haberemus aut nostram ex quibuscunque causis modis et rationibus concernerent Majestetem, ac pariter Cunctis eiusdem ac earundem utilitatum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus memorato Moysi Buzlay ac Magnifico Ladislao filio suo ejusdemque haeredibus et posteritatibus universis dedimus donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter redimendum, tenendum et possidendum pariter ac habendum salvo jure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint praesentatae.

Datum Budae in festo Beatorum Petri et Pauli apostolorum Ao Domini Millesimo quingentesimo undecimo. Regnorum nostrorum Hungariae Anno duodecimo Bohemiae vero quadragesimo

A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

LXXXIX

1522. aug. 20. Prága. A székesfejérvári keresztesek konventje II. Lajos királynak Prágában 1522. aug. 20-án kelt parancsa alapján, melynél fogva Kanizsay Lászlónak Csókakő várát nyolczezer forintért zálogba adja, nevezett Kanizsay Lászlót beiktatja.

Conventus Cruciferorum ordinis Sancti Joannis Hierosolimitáni domus hospitalis Ecclesiae Beati Regis Stephani de Alba, omnibus Christi fidelibus praesentibus pariter et futuris praesentium notitiam habituris Salutem in omnium Salutis Largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod Nos literas Serenissimi Domini Ludovici Dei gratia Regis Hungariae et Bohemiae etc. Domini nostri gratiosissimi introductorias et statutorias nobis praeceptorie sonantes et directas honore et reverentia quibus decuit percepimus in haec verba:

Ludovicus Dei gratia Hungariae et Bohemiae Rex etc. fidelibus nostris conventui Ecclesiae Cruciferorum de Alba salutem et gratiam. Cum nos ad supplicationem fidelis nostri magnifici Ladislai filii de Kanisa computum patris sui Georgii de Kanisa super officio Banatus Regnorum nostrorum Dalmatiae Croatiae et Sclavoniae, nec non Capitaneatus Segniae revideri fecissemus, et quod eidem ratione salarii sui emeriti deberemus, persolvi facere voluissemus, inventi sumus debitores praefato quondam Georgio Kanisai ratione salarii sui in pecuniis et salibus florenis undecim millibus sexingentis et septem, ex quibus idem Ladislaus de Kanisa defalcavit et condonavit nobis florenos tria millia sexcentos et septem sic remanserunt eidem solvendi octo millia florenorum, volentes autem eundem Ladislaum de Kanisa de huiusmodi debito quod legitime ad eum spectare videbatur de praescriptis scilicet octo millibus florenis satisfacere vel aliter cum eo concordare, Castrum Nostrum Csokakeő vocatum in Comitatu Albensi

existens quod nunc in manibus eiusdem Ladislai de Kanisa titulo pignoris habetur, cum omnibus villis et pertinentiis ad idem pertinentibus eidem Ladislao et generosae Dominae Annae consorti eorundemque haeredibus in et praenotatis octo millibus florenis similiter titulo pignoris vigore aliarum literarum nostrarum superinde confectarum duximus inscribendum atque obligandum, ea conditione ut dum praedicta octo millia florenorum eidem Ladislao Kanisai Uxorique et haeredibus suis ultra summam illam in qua eidem eiusdem Ladislai castrum ipsum inscriptum antea fuerat reddiderimus vel haeredes ac successores nostri Reges Hungariae reddiderint, nosve eisdem haeredibus successoribusque nostris praefatus Ladislaus Kanisai, Uxor, haeredesque sui idem Castrum reddere et remittere teneantur. Propterea volentes eundem. Ladislaum Kanisai et uxorem suam Dominam Annam in Dominium eiusdem Castri modo praemisso introduci facere per nostrum et vestrum homines fidelitati vestrae harum serie mandamus firmiter quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Nicolaus Chori de Chor, aut Petrus Literatus de Eberliczko, vel Lucas Csudy de Keresztur, sive Paulus Waldi de Sags, vel Emericus de Berén aliis absentibus homo noster Regius ad facies praedicti Castri Csokakeő vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat praefatum Ladislaum Kanisai et Dominam Annam uxorem suam in Dominium eiusdem, statuatque eidem idem simul cum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet intra tempus redemptionis possidendum. Si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem contra annotatum Ladislaum Kanisai et eius uxorem ad terminum competentem in Curiam nostram Regiam nostram scilicet personalem in praesentiam ratione contradictionis eorum reddituros, et post haec hujusmodi introductionis et statutionis seriem cum contradictorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum qui praemissae statutioni intererunt nominibus terminoque assignato, ut fuerit expediendum eodem nostrae personali praesentiae pariter fideliter rescribere debeatis. secus non facturi Datum Pragae in festo beati Stephani Regis Anno Domini

Millesimo quingentesimo vigesimo secundo, Et juxta earundem continentias nos mandatis ipsius Domini nostri Regis in omnibus obedire volentes, uti tenemur una cum praementionato Petro Literato de Eberliczko tamquam homine Regio nostrum hominem videlicet honorabilem et religiosum fratrem Stephanum de Zabos Praesbiterum Cruciferum nostrum socium et conventualem ad praemissam statutionem fideliter exequendam nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis uniformiter retulerunt eodem modo, quomodo ipsi in festo beati Egidii Abbatis, proxime praeterito ad facies praedicti Castri Csokakeő vicinis et commetaneis eiusdem universis signanter vero nobilibus Petro et Benedicto de Sered, Nicolao Vas de eadem, Gasparo de Velegh et Alberto de Theres caeterisque probis viris inibi legitime convocatis et praesentibus accessissent, idem homo Regius dicto nostro testimonio praesente eodem die introduxisset praefatum Ladislaum de Kanisa et Dominam Annam consortem eiusdem in Dominium eiusdem Castri Csokakeő statuissetque idem eidem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet intra tempus redemptionis eiusdem possidendum, nullo penitus pro tunc inibi vere et post coram nobis contradictorie apparente legitimis tamen diebus et horis congruis in facie eiusdem perseverantes. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes nostras literas privilegiales pendenti et authentico sigillo nostro majori roboratas, Salvo jure nostro duximus concedendas. Datum sexto decimo die introductionis et statutionis praemissarum. Anno Domini supradicto, Venerabilibus ac honorabilibus et Religiosis viris Nicola Huttya Praeceptore, Petro de Alba, Stephano de Szobas Cantore, Gallo de Bikod Custode, caeterisque fratribus nostris ibidem existentibus Regi jugiter et devote famulantibus sempiterne.

A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

XC.

1532. jun. 9. Lippa. Zápolyai János király Kanizsay László leányát Orsolyát, Nádasdy Tamás jegyesét fiusitja, minden apai birtokkal megadományozván.

Nos Joannes Dei gratia etc. Memoriae commendamus etc. Quod cum ad supplicationem nonnullorum fidelium nostrorum per eos pro parte generosae ac Magnificae puellae Ursulae filiae magnifici quondam Ladislai de Kanysa nostrae propterea factam Majestati; tum etiam quia intentione ad id inducti ne scilicet ipsam puellam Ursulam, ex tam insigni et vetusta familia ortam exhaereditari et ultimam ipsam exstingvi contingat, maxime vero ob id quoque, ne bona quondam Ladislai de Kanysa in propingvitate et vicinitate et serie posita in manus aut deditionem hostis nostri Ferdinandi Bohemiae Regis aut aliorum quorumcunque aemulorum nostrorum partes ejus foventium, quovis modo devenire possint, ex quo nobis et huic regno nostro hoc potissimum disturbiorum tempore maximum incommodum sequi posset; eandum puellam Ursulam et per eam illum, cui ipsa nupserit, dummodo is reipsa et cum effectu noster fidelis sit, non obstantibus quibuscunque contractibus, inter quocunque tempore praedecessorum nostrorum divorum Hungariae Regum habitis et factis, postmodum per Majestatem nostram qualitercunque confirmatis in universis bonis, castris, castellis oppidis, villis possessionibus praefati condem Ladislai de Kanysa filii eiusdem his diebus defuncti, ubivis et in quibuscunque Comitatibus regni nostri Hungariae et etiam Slavoniae existentibus et habitis in veros haeredes et successores masculinos duximus instituendam praeficiendamque et creandam, instituimusque praeficimus et creamus dicta universa bona castra, etc. ac quaelibet jura, portionesque possessionarias praefatorum quondam Ladislai de Kanysa et Francisci filii sui eisdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus masculini et feminei universis, in perpetuam haereditatem adscribendam ea tamen cum conditione praefatae puellae Ursulae et nemini alteri, nisi illi qui actu reipsa, uti praefertur fidelis noster sit, nubat, et nihilominus totum et omne jus nostrum regium, si quid in dictis universis bonis etc. ac juribus portionibusque possessionariis qualitercunque haberemus, aut nostram in quibuscunque causis, variis, modis et rationibus concernerent Majestatem, ac pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris pratis pascuis etc. genera-

liter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis existentibus, praemissi sic, ut praefertur, stantibus et se habentibus animo deliberato et ex certa nostra scientia ac plenariae potestatis nostrae plenitudine, praefatis puellae Ursulae ac per eam alteri fideli, cui scilicet nupserit, ipsorum haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenenda possidenda pariter et habenda, salvo jure alieno, harum nostrarum quibus secretum et authenticum sigillum nostrum est appensum, vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Lippa, die Dominico proximo ante festum B. Barnabae Apostoli Anno Domini 1532. regnorum nostrorum Anno sexto.

Horváth Mihály: Gróf Nádasdy Tamás élete, némi tekintettel korára czimü munkából 59–61. lap.

Ezen oklevél tehát azon időben kelt, midőn Nádasdy Tamás még Zápolya pártján volt. De miután látta, hogy a törökkeli szövetség nem hoz áldást az országra, mindinkább kezdett benne érlelődni az az elhatározás, hogy lelkének egész nyiltságával felmentést kérjen Zápolyától hüsége iránt, és Ferninandhoz szegődjék. Ferdinand erről értesült és Szalaházy Tamás egri püspök és kanczellárt, ugyszinte Thurzó Elek országbirót bizta meg, hogy Nádasdyval egyezkedjenek; az egyesség 1534. aug 6-dn létre is jött, s az arról szóló jelentés igy szól: Ezek miket fölséged parancsának erejénél fogva nagyságos Nádasdy Tamásnak igértünk: Királyi felséged gróf Kanizsay László és ennek fia Ferencz valamennyi örökös jószágát ajándékozandja Nádasdy Tamás urnak, és Kanizsay Orsolya asszonynak, s minden örököseinek ugyanazon joggal mellyel azokat Kanizsay László birta. Továbbá mind azon jogokat melyek azon házhoz és családhoz tartozók, akármely javadalmakra melyek most idegen kézen vannak — — Várat ő felsége Tamás urnak és jegyesének visszaadandja — — — apátságot Ő felsége most ezuttal arra ruházandja, kit Nádasdy Tamás ur alkalmasnak ajánland. A horvátországi grófok vissza adják a — várhoz tartozó javakat, azoknak jövedelmeikkel

együtt stb. stb. A királyi fölség Tamás urat nem kényszeritendi, hogy Zápolya személye ellen harczoljon kivévén ha maga a király is jelen volna a hadban. De valahányszor Zápolya török sereggel hadakozandik, a fönnebbi kivétel meg nem álland, hanem azon esetre személyesen nem jelenhetnék is meg, zsoldosait a hadhoz küldendi. Biztositja őt a király, hogy azon esetre sem hagyandja János részére esni ha az ország két felé osztatnék, sőt ha az egész ország János birtokába kerülne is, eszközlendi, hogy a fönebb emlitett föltételek előtte is teljes erejüek legyenek stb.

Kelt Vásárhelyen (Csongrád megye) urszine változása aug. 6. 1534.

U. ott.

XCI.

1575. jan. 9. Gróf Nádasdy Ferencz Vasvármegye főispánja tiltakozik a győri káptalan előtt az ellen, hogy Kapornoki Literatus Ferencz a csókakői várhoz tartozó Csurgó falut a királytól impetrálja.

Nos Capitulum Ecclesiae Jaurinensis memoriae commendamus per praesentes quod egregius et Nobilis Matheus literatus de Rakony nomine et in persona spectabilis et Magnifici Comitis Francisci de Nádasd Comitis Comitatus Castriferrei nostram personaliter veniens in praesentiam per modum solemnis protestationis et inhibitionis nobis significari et detegi curaverit in hunc modum. Quomodo superioribus diebus his proxime transactis idem praefatus Dominus Magnificus Franciscus de Nádasd ex certorum hominum verbis intellexisset et revera intellexisset quod egregius Franciscus literatus de Kapornok totalem possessionem Csorgo vocatam in Comitatu Albensi existentem habitam simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ad arcem alias Csokakeő pertinentem pro se a sua Regia et Imperatoria Majestate impetrare niteretur, vel jam de facto impetrasset in praejuditium et damnum, juriumque derogamen ejusdem Magnifici Domini Francisci Nádasdy valde Magnum, unde facta hujusmodi protestatione et inhibitione praefatum Franciscum literatum alias Kapornoky et alios cujuscumque sta-

tus, gradus et praeeminentiae homines, idem antedictus egregius Matheus Rakony nomine et in persona praefati Domini Francisci de Nádasd ab impetratione, Venditione, emptione occupatione concambiatione permutatione sine via juris, intromissione est sese in Dominium statuifactione totalis praefatae arcis Csokakeő nec non possessionum Csorgo, Moor et Igar, aliarumque possessionum seu portionum possessionariarum et pertinentiarum earundem ac eorundem ad arcem Csokakeő pertinentium usufructuum et quarumlibet utilitatum perceptione et percipi factione, aut alio quovis quaesito sub colore sibi ipsis appropriatione serenissimum quoque Principem Dominum Maximilianum electum Romanorum Imperatorem semper Augustum ac Germaniae Hungariae Bohemiae Regem Dominum et Principem nostrum Clementissimum a donatione Collatione Consensusque Regis prohibitione et dominos judices ordinarios Regni Hungariae Magistros protonotarios et quaevis loca credibilia, nosque ab executione et literarum quarumcunque exinde emanatione et emanari factione quomodolibet jam factis vel fiendis inhibuit contradicendo, et contradixit inhibendo publice et manifeste coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum sabbatho proximo post festum Epiphaniarum Domini Anno Millesimo quingentesimo septvagesimo quinto.

A gróf Lamberg család moóri levéltárából.

XCII.

1691. nov. 1. Bécs. I. Lipót a kincstárra szállt Csókakői uradalmat minden hozzátartozóival Báró Hochburg János főhadi szállitónak s mindkét nemü örököseinek adományozza.

Nos Leopoldus etc. memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod Nos attentis et consideratis fidelitate et fidelium servitiorum meritis fidelis nostri magnifici Baronis Joannis ab Hochburg consiliarii nostri et supremi annonae Praefecti, quae ipse sacri primum memorati regni nostri Hungariae Coronae, ac deinde Majestati nostrae augustissimaeque Domui nostrae Austriacae pro locorum et temporum varietate atque occasionum exigentia, notanter etiam his tumultuosis ingerendo, laudabiliter et

— — commodo nostro maximaque totius generalis armadiae nostrae utilitatem aut fato annonae nostrae praefectoratus suppremi officio labore, aere et consilio indefesse constanterque exhibuit ac impendit ac in posterum etiam eo alacriori studio et fervore se se exhibiturum et impensurum pollicetur, tum igitur ob id, tum etiam in et pro certa 60000 florenorum rhenensium summa in moderna maxima urgentissimaque necessitate publica Camerae nostrae aulicae simul et semel plenarie deposita et numerata totale dominium nostrum fiscale, arcem nimirum Csókakő neo acquisitam una cum universis et singulis ejusdem dominii et arcis oppidis, pagis, villis, praediis, signanter vero: Pátka cum Szüzvár, Ság, Nyék, Kisfalu, Nováki, Zámoly, Gánt, Csák-Berény. Puszta Nána, Keresztes, Szent Borbála, Orond, Igar, Csurgó, Bodaik, Söréd, Kajmáti, Nagy Veleg, Kis Veleg, Sárkány, Puszta Vám, Ondód, Melia — (talán Mellár) Dobos, Törös, Vajal, Bokod, Szent Erzsébet, Árki, Timár, Tárnok, Szent Kereszt, Kereki, Gerencsér, Szent György vár, Kápolna, Kerek Szent Tamás et Ikrény, oppidis, pagis villis et praediis sic vocatis, inque Comitatibus Albensi Komaromiensi et Jaurinensi existentibus et habitis, totum item et omne ius nostrum regium quod in jam fata arce et dominio bonisque praedeclaratis fiscalibus neo acquisitis ac eorundem praetactis universis et singulis appertinentiis etiam aliter qualitercunque haberemus. aut eadem idem et eaedem nostram ex quibuscunque causis Majestatem concernerent, etc. etc. — — — memorato Baroni Joanni ab Hochburg, haeredibusque et posteritatibus primum masculini, iis vero deficientibus vel non existentibus etiam feminei sexus universis vigore benignae resolutionis nostrae Caes. Regiae die 8-a nov. anno modo labentis 1691. infrascriptis per cameram nostram aulicam Cancellariae nostrae hungaricae itidem aulice super contractu eatenus cum eadem Camera aulica die 10-a Julii in anno praescripto 1691. hic Viennae inito decretaliter intimatae jure perpetuo et irrevocabiliter una cum jure gladii et patronatus dedimus, donavimus et contulimus, benigneque insuper annuimus et concessimus, ut idem Baro ac Hochburg suique praespecificati universa et quaelibet bona ac jura propria appertinentias

siquae a corpore sive capite dictae arcis vel bonorum ac dominii per impignorationem vel inscriptionem quamcunque aliis quibuscunque essent avulsa et abstracta deposita huiusmodi hypothecariis possessoribus summa impignoratitia, plenariam ac omnimodam pro se rehabendi et ad praenotatam arcem seu dominium reapplicandi habeat potestatis facultatem. Assummentes praeterea — — — (t. i. a felelősséget arra nézve, hogy ha valamiben kára volna, a család az aerariumból kárpótolhassa magát — — —) salvo jure alieno et praesertim vero Ecclesiarum Dei. Harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur in pendenti communitarum vigore et testimonio litterarum quas in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis eadem in specie fuerint reportatae. Datum in Civitate nostra Viennae Austriae die 8-a mensis novembris anno Domini 1691. regnorum nostrorum etc.

Gr. Lamberg csákberényi kastélyában levő másolatról.

1749-ben a Kőszegi Táblán tárgyalt osztályos per szerint, mely per egy Protocollumban leirva a csákberényi kastélyban őriztetik — Gr. Lamberg Ferencz Antal mint felperes szerepel a következő osztályos atyafiak ellen a Fejér-, Győr- Komárom megyékben fekvő csókakői urodalom felosztása tárgyában u. m. Tripszi báró Bergenné született Auersperg Mária Antonia, Hochburg Domonkosné szül. Ferschenberg Katalin, Karancsi Berényi Györgyné szül Hochburg Anna Mária, gr. Waffenberg Lajosné szül. Hochburg Mária Johanna özvegyek, Lamberg Ferencz, Lamberg Mária Izabella, Lamberg Mária Anna amaz gróf Sonnan Ferencz Antalné, emez Wunschwitz Antal Kajetánné, mind hárman néhai gr. Lamberg Ádám Ferencz Antalnak Hochburg Mária Annával Hochburg János leányával nemzett gyermekei, végre Biró István táblai biró és Fiáth Zsófia Daróczy Istvánné ellen.

Az aquisitor Hochburg János fia volt János Miklós ezé János Károly, ennek hagyta csókakői uradalmát végrendeletileg. Hochburg Józsefben a fiág kihalt.

XCIII.

1492. Sz.-Lukács napján a veszprémi káptalan előtt Fajszi Anyos János fia Anyos Ferencz és ennek fia Péter és leánya

Ágota egy részről, más részről pedig ennek fivére Fajszi Ányos János kölcsönösen megegyeznek az iránt, hogy családi birtokaikon megosztozkodnak, mely osztály szerint Fajsz az ott levő kőlakházzal, kert és halastóval, továbbá Vámos, Hidegkut, az arácsi szőlők Jánosnak jutottak, Esztergári és Lepsényi részek pedig Mecsér, Balinka, Sz.-György, Zernyebakonya, Csoór Ányos Ferencz és gyermekeié Péter és Ágotáé lettek.

Nos Capitulum Ecclesie Vesprimiensis Memorie commendamus, quod Franciscus filius condam Johannis Anyos de Faisz ab una, onera petri filii et puelle Agathee filie suorum in se assumendo ab una, item Johannes filiis eiusdem condam Johanis Anyos partibus ab altera coram nobis personaliter constituti organo vive vocis confessi extiterunt in hunc modum, quomodo ipsi propter meliorem statum ipsorum, et ut ipsi ac ipsorum succesores pacis pulchritudine valeant gratulari, infrascriptas portiones eorum possessionarias inter se in duas divisissent partes, Ita videlicet, quod portionem possessionariam in Faisz cum domo lapidea, orto piscinis et alys omnibus edificys in eadem habitis, ac Vámos et Hideghwth in comitatu Wesprimiensi existente habitas cum cunctis earundem utilitatibus utpote Silvis nemoribus campis pascuis terris arabilibus aquis piscinis generaliter vero quarumlibet utilitatum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem portionem possessionariam jure et ab Antiquo spectantibus ac vinea in promonthorio possessionis Arach iuxta Balatinum habita, prefato Johanni eiusdemque successoribus. Item portiones possessionarias in possessionibus Wepsen et Eztergar in Vesprimiensi predicto, ac Mecher, Baynka. Zentgewrgy, Choor et Zernebakonya, Albensi comitatibus existentibus habite similiter cum cunctis earundem utilitatibus et pertinentiis quovis nominis vocabulo vocitatis, cum quadam vinea in promonthorio possessionis Zaarbereny iuxta Balatinum habita eidem Francisco ac Petro et puelle Agathe filie eiusdem francisci eorundemque successoribus cessissent et devenissent, portiones vero possessionariae in Felse-Ewrs in Comitatu Zaladiensi habitas cum omnibus eiusdem pertinentiis communi voluntate usui nobilis domine

Sophie Relicta prefati condam Johannis Anyos infra vitam eiusdem reliquissent, post mortem vero eiusdem domine Sophie eadem portione possessionarie cum omnibus utilitatibus et pertinentiis in dictum Johannem ac eiusdem heredes devolvent De rebus vero mobilibus hoc modo conclusissent: quod due partes dictis Johanni et domine Sophie cedent, tertia vero pars jam fato francisco et eiusdem heredibus remaneat hoc tamen declarato, quod pro portione domus lapidea dicti Francisci in dicta Faiez habite, idem Johannes aliam domum portioni sue equivalentem in possessione Zenthgewrgy predicta eidem francisco edificare et construifacere debeat. Hoc etiam non pretermisso, quod si temporis in processu aliqui de prefatis portionibus possessionariis antelatarum partium juris ordine quippiam reoptinerent, tunc eedem partes in reconpensarum earundem portionum possessionariarum reoptentarum equaliter de alys portionibus possessionariis earundem sese mutuo contentos efficient, tali vinculo obligamus adiecto, quod si alique partim earundem partium divisionem et dispositionem inter se modo premisso factam in toto, vel in parte infringet vel non observaret, extunc talis pars contra partem alteram premissa observatione in ducentis florenis auri puri convincetur et convicta habeatur eo facto. Ad quod se partes prenotate sponte coram nobis obligarunt, harum literarum nostrarum testimonio et vigore mediante — Datum in profesto sancti Luce Evangeliste. Anno Millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.

Körmendi Lt. Alm. 3. lad. 3. Nr. 124.

XCIV.

1499. Sz. Háromság vasárnapján. A keresztesek székesfejérvári konventje hüséges szolgálatai fejében bérbe adja nyéki Gyak Balázs és neje Anastásiának, valamint fiainak János, Máté és Péternek a Csóron keresztül folyó Csabafő nevü vizén levő malmot és kuriáját, valamint az Iszkán levő birtoka gondozását, évi három „Fejérváry véka" buzáért, tartozván ezenkivül a tizedszedés alkalmával a konvent emberét viz, asztal, tüzifa, tálak és fazekakkal valamint törölközökkel ellátni.

Nos Conventus Cruciferorum Domus Hospitalis B. Regis Stephani de Alba, memoriae commendamus per praesentes, quod nos attentis et consideratis fidelum servitiorum debita obsequia providi Blasii Gyak de Nyek, quibus ipse nobis a certis retroactis temporibus non parcendo laboribus et expensis multi formiter studuit complacere, praesertim ex eo quod ipse Blasius Gyak fundum curiae nostrae ibidem in fluvio Chabafoe de subtus currente penitus collapsum reaedificasset, eundem fundum curiae pariter cum molendino in dicto fluvio currenti nec non magistratu promonthorii nostri praedii Izka vocati simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris ut puta arabilibus, cultis et incultis, agris pratis, pascuis stagnis, laculis piscaturis sylvis nemoribus, generaliter vero quarumlibet integritatum utilitatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad dictum fundum curiae, sed et ad praescriptum praedium spectantibus et pertinere debentibus memorato Blasio Giach, et per eum honestae Dominae Anastasiae consorti ac Johanni, Matheao et Petro filiis ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis solum modo et praecise ob praemissorum servitiorum dignis meritis eiusdem Blasii Gyack ut praefertur in antea nobis exhibitis dedimus donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus per praesentes jure perpetuo et irrevocabiliter pacifice tenendam possidendam pariter et habendam, tali tamen conditione mediante, quod idem Blasius Gyak ac filii sui praedicti et ipsorum haeredes primum nobis et Ecclesiae nostrae tres mensuras seu metretas tritici Wlgarad (talán vulgariter) „Feyer Waryweka“ vocatas singulis affuturis annis dare et solvere atque decimatoribus nostris ibidem in dicto promontorio pro tempore constitutis aquam, mensam, ligna, scutellas, discos, manutergia ollas, strata, cum adtinentiis condecentibus et alia eorum necessaria providere, sed et vina decimarum nostrarum cum muneralibus ad dictum nostrum Conventum in sua vectura importare et jura promonthorii firmiter defendere debeat, et teneatur. Hoc denique declarato, quod idem Blasium et sui haeredes de terris arabilibus ad dictum praedium spectantibus ab omnibus ipsas colentibus decimas pro se ipsis recipere valeat, atque possit, et de suis

vineis propriis in dicto promontorio habitis decimas dare non debeat, neque teneatur. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in festo sanctae Trinitatis. Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo nono.

Keresztesek Prot. II. 360. l.

XCV.

1511. a székesfejérvári keresztesek konventje Perényi Imre nádor parancsára bizonyitja, hogy ugyanezen évben Dobokai Sárközy Pált a budai alvárnagyot és nejét Ágotát ipja Faiszi Ányos Ferencz összes birtokaiba, köztük Mecsér, Csoór, Balinka, Sz. György és Zernye Bakonya fejérmegyelek felébe beiktatta.

Nos Conventus Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesie Beati Regis Stephani De Alba. Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis. Quod nos literas spectabilis et magnifici domini Emerici de Peren Comitis perpetui Abaujváriensis Regni Hungarie Palatini et Judicis Cumanorum requisitoriales nobis directas honore quo decuit recepimus in haec verba. Amicis suis Reverendis Conventui Ecclesie cruciferorum de Alba, Emericus de Peren etc. Amiciciam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona Egregy Pauli Sarkewzy de Doboka, vice Castellani Castri Budensis quod ipse exponens in anno cuius jam tercia vel citra instaret revolucio vigore quarundam literarum statutorialium que mediante homine regio et Vestro testimonio in dominium bonorum et quarumlibet jurium possessionariarum Egregy quondam Francisci Anyos de Faysz soceri eiusdem exponentis ubilibet et in quibuscunque Comitatibus Regni existentibus habitorum nemine contradicente introduci ac eodem sibi ipsi statui fecerit, literasque vestras superinde relatorias ante hac a vobis excipere et extrahere debuerit. Tamen quia idem exponens certis aliis et admodum arduis negociis suis prepeditus ipsas literas vestras relatorias hac tenus a vobis extrahere minime potuisset, quibus ipse exponens nunc pro defensione jurium suorum summopere indigeret, Vestram igitur Amiciciam petimus diligenter, quatenus acceptis presentibus prescriptas literas statutorias in vestra Sacristia sive conser-

valorio ecclesie vestre more solito repositas diligenter requiri et r·inveniri requisitarumque et reinventarum tenorem si prescripte statutioni ut nobis preexpositum est neminem contradixisse agnoveritis in solitam formam literarum vestrarum relatorialium privilegialium redigi facere ac sub sigillo vestro prout moris est memorato exponenti jurium suorum ad cautelam modis omnibus extrahere velitis communi justicia svadente. Caventes Tamen ne fraus aut dolus exinde oriatur aliqualis. Datum Bude feria sexta proxima post festum Beate sophie vidue et filiarum eius Anno domini Millissimo quingentesimo Undecimo. Tenor autem literarum nostrarum relatorialium in solitam formam privilegialium redactarum talis est. Conventus Cruciferorum Ordinis Sancti Johannis Hierosolimitani domus hospitalis Ecclesie Beati Regis Stephani de Alba, Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris salutem in omnium salutis largitore. Ad universorum noticiam harum volumus pervenire, quod nos literas serenissimi principis et domini domini Wladislai dei gracia Regis Hungarie et Bohemie etc. Domini nostri graciosissimi introductorias et statutorias nobis directas summa cum reverencia recepimus in haec verba. Wladislaus dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris Conventui Ecclesie Cruciferorum de Alba Salutem et graciam. Cum nos illi fassioni dacioni donacioni vendicionique et perpetuali inscriptioni quam Egregius condam Franciscus Anyos de Faysz de et super directis et equalibus medietatibus totalium porcionum suarum possessionariarum in possessionibus Fayz predicta, nec non Vamos, Hydeghkwth, Lepsen, Estergar In Wesprimiensi, Mecher, Baynka, Choor Zenthgyewrgh, Zeryebakonya in albensi Felsew ewrs, Fyred, Beer, Puzthapakod, Pakod, Baygk, Bozod, Wadkert, Orozthon, Medwanak Pwzthamyzer, Kyswasarhel in Zaladiensi, Kechked, Zenthmarton in Castriferrei Kerezthwr et Kisfalud vocatis in Borsodiensi Comitatibus existentibus habitarum vigorequarundam literarum Capituli Ecclesie Albensis fassionalium et obligatorialium superinde confectarum in et pro tribus millibus florenorum Auri egregio Paulo Sarkewzy de Doboka ac Domine Agathe filie dicti Francisci Anyos consorti scilicet eiusdem Pauli fecisse

dignoscitur, preterea illi consensus prebicioni et adhibicioni quam nobilis Petrus filius dicti quondam francisci Anyos vigore quarundam aliarum literarum prefati Capituli Albensis premisse perpetuali inscriptioni Antefati condam francisci Anyos similiter fecisse cognoscitur nostrum Regium prebuerimus benevolum consensum pariter et assensum, et in super totum et omne jus nostrum Regium si quod in eisdem porcionibus possessionariis Antefati condam Francisci Anyos qualitercunque haberemus aut nostram ex quibuscunque causis viis modis et rationibus concerneret majestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, memorato Paulo Sárkęzy ac Domine Agathe ipsorumque heredibus et posteritatibus universis vigore quarundam aliarum literarum nostrarum superinde confectarum dederimus, donaverimus et contulerimus, velimusque eosdem in dominium earundem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Super quo fidelitati vestre harum serie firmiter precipientes mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Petrus Lazló, aut Gregorius vel Albertus, sew Stephanus Egyed, sin Johannes Pan de Alsoewrs seu Paulus sive Georgius, neve Matheus de Wrewgd, nam Anthonius Kysfarkas de Hydegkwth namque Dominicus ceu Petrus Sary nempe Anthonius Farkas aut Petrus Zenthgály de Wamos vel Barnabas Furko de Kayár, sin Benedictus Farkas de Faysz sew Ladislaus de Ság, sive Nicolaus de Ladan, neve Paulus, nam Emericus namque Gregorius Kezy, ceu Stephanus de Sykátor aliis absentibus homo noster ad facies prescriptarum possessionum Fayz, Vamos, Hydegkwth et Kysfalwd nuncupatarum, consequenterque dictarum et equalium medietatum totalium porcionum possessionariarum antefati condam francisci Anyos in eisdem habitarum vicinis et commetaneis earum universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo introducat prefatos Paulum Sarkezy, ac Dominam Agatham in dominium earundem, statuatque easdem eisdem simul cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet premisso juris titulo ipsis incumbenti perpetuo possidendum, si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem contra annotatos

Paulum Sarkezy ac Dominam Agatham ad terminum competentem nostram personalem in presentiam rationem contradictionis eorum reddituros. Et post hec hujusmodi Introductionis et statutionis seriem cum contradictorum et evocatorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum qui premisse statutioni interernnt nominibus terminoque assignato ut fuerit expedientes dicte nostre personali presentie fideliter rescribatis. Datum Bude feria secunda proxima ante festum beati Michaelis Archangeli Anno Domini Millesimo quingentesimo octavo, regnorum nostrorum Hungariae etc. anno decimo octavo. Bohemie vero tricesimo octavo. Nos itaque mandatis prefati Domini nostri Regis in omnibus obedientes ut, tenemur, Una cum prenominatis Petro Lázló de Also ewrs. Barnaba Furko de Kayar et gregorio de Kezy hominibus suis regiis, nec non hominem videlicet honorabilem et religiosum fratrem Paulum de Chwrgo presbyterum Cruciferum socium nostrum conventualem ad premissam Introductionem et statutionem fideliter faciendum nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui exinde ad nos reversi nobis conformiter retulerunt, quomodo primo prefatus Petrus Lazló in festo beati primi heremite ad facies prescriptarum possessionum Felsewewrs et Fyred in Zaladiensi, ex post ante dictus Barnabas Fwrko die Dominica immediate sequenti aliisque diebus sequentibus ad idem sufficientibus Hydeghkwth, Wamos, Fayz, Lepsen et Eztergar in Wesprimiensi tandem memoratus Gregorius de Kezy dicto nostro testimonio ubique cum eisdem presente in festo conversionis beati Pauli Apostoli et similiter aliis diebus sequentibus ad id sufficientibus Predii Zeryebakonya ac similiter possessioni Choor, Zenthgyewrg, Mecher, et Bayinka vocatarum in Albensi comitatibus predictis existentibus, consequenterque prescriptarum directarum et equalium medietatum totalium porcionum possessionariarum Annotati quondam Francisci Anyos in eisdem habitarum vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et signanter Reverendo Domino Thoma Episcopo Nandoralbensi et Commendatore Abbacie Thykoniensis, nec non Nobilibus Antonio Orozy de Byske officiali eiusdem domini Episcopi, Ladislao Pan, Gregorio Alberto

Egyed dictis de Also Ewrs, Paulo Ferenche, Johanne Zabó de Fyred et provi lo Aniano Byro judice in porcione possessionaria Episcopatus Ecclesi› Wesprimiensis in eadem Fyred habita constituto in persona Reverendissimi domini Episcopi eiusdem Ecclesiae Wesprimiensis prescriptarum possessionum felsewewrs et Fyred, item Anthonio Farkas Ladislao similiter Farkas de Hydeghkwth, Gregorio Sary, Benedicto. Chewrgffiy, Francisco Moricza, Dominico Wnoka de Wámos. Blasio de Chatár in personis religiosarum dominarum sanctimonialium de Valle Wesprimiensi, Antonio Káldy de Juthas, Luca Posa, Matheo Bartha, Dyonisio Forro, Paulo Pysthyoka de Zenth-Kyrolzabadya, Alberto Dorongos, Ambrosio Degy, Georgio Pan de Kayár, Johanne Thengerwrdy, Alberto Johanne Wyntcze Thengewrd, Clemente Chok de Wepsen Fabiano literato de Bosok, Paulo de Eadem, Johanne et Paulo de Ynotha antedictarum possessionum Hydeghkwth Wamos, Faysz, Lepsén et Ezthergar, nec non Nicolao georgio de Ladan, Paulo Pongorath de Tabayd, Emerico Paulo de Kezy Ladislao Sagy de Eadem Kezy, Ambrosio Demetrio Ezeny Gaspar Welegh, Stephano de Sykator, item providis Simone Thereky honorabilis Capituli Albensis in Choor, Paulo Madaracz, Egregii Nicolai de Marczalthew in Wepsen predicta, Alberto Dyenes eiusdem Nicolai Marczaclthew et Johanne Zenth-Gywrgy egregy Stephani Amade Jobbagyonibus in Chwth possessionibus vocate commorantibus in eorundem Capituli Albensi, Nicolai Marczalthewy et Stephani Amade personis presentibus accedendo diebus in prescriptis introduxissent prefatos Paulum Sarkezy et Dominam Agatham in dominium eorundem, statuissentque eas lem eisdem simul cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, premisso juris titulo ipsis incumbenti perpetuo possidenda, nullo penitus contradictore apparente, legitimis di›bus et horis congruis in facie earundem permanentes. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras privilegiales ad fassionem prefatorum regiorum et nostri hominum duximus concedendum. Datum vigesimo sexto die diey ultimarum introductorialium et statutorialium predictarium Anno Domini Millesimo quingentesimo nono. Unde nos petitionibus prefati

Domini Palatini in omnibus obtemperantes prout tenemur, prescriptas literas statutorales diligenter requiri et reinveniri, requisitarumque et reinventarum tenorem eo quoque pretactis introductioni et statutioni neminem vel in Registro vel ad recordationem memorie nostre contradixisse agnovimus in solitam formam literarum nostrarum relatorialium privilegialium redigi presentibusque literis nostris pendenti et authentici sigilli nostri majoris munimine roboratis sine dolo et fraude aliquali inseri et inscribi fecimus, atque memorato Paulo Sarkewzy exponenti jurium suorum uberiorem ad cautelam duximus concedendas, communi justicia svadente Datum die dominica, vocem jucunditatis. Anno Domini Millesimo quingentesimo undecimo venerabili et Religiosis fratribus Domino Stephano de Hetkes preceptoratus officium tenente et eodem Custode Paulo Chwrgo lectore Martino de Bohnya, cantore Ceterisque fratribus Ecclesiae nostre predicte feliciter existentibus.

Körmendi levéltár. Alm. 3. lad. 3. Nr. 128.

XCVI.

1395 nov. 4. Zsigmon I király meghagyja a fejérvári káptalannak, hogy Czeczei János Syke fiát és fiait fejérmegyei Czecze helységbeni birtokrészbe iktassa be Visegrád.

Sigismundus dei gracia Rex Hnngarie etc. fidelibus suis Capitulo Ecclesie Albensis salutem et graciam. Dicitur nobis in persona Johannis filii Syke de Cheche, et petri ac Ladislai filiorum eiusdem, quod ipsi in dominium porcionis possessionarie Stephani filii Petri dicti Folkus de eadem Cheche in eadem Cheche in Comitatu Albensi habite ipsos iure empticio concernentis legitime vellent introire. Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Johannes filius Demetrii de Zenthagata, vel Dominicus aut Petrus filii Nicolai de Alap, aliis absentibus homo noster ad faciem predicte porcionis possessionarie vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo introducat ipsos Johannem et filios suos in dominium prenotate porcionis possessionarie statuat-

que eandem ipsis sub premisso titulo empticio, perpetuo possidendam si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint citet ipsos contra annotatum Johannem nostram in presenc'am ad terminum competentem, racionem contradictionis sue reddituros. Et post hec seriem omnium premissorum ut fuerit exped'ens nobis fideliter rescribatis. Datum in Visegrad quarto die festi omnium sanctorum Anno domini. 1395.

Hazai okmánytár II. 159. 1.

XCVII.

1395. decz. 23: A fejérvári káptalan jelenti Zsigmond királynak, hogy Czeczei Jánost Syke fiát és fiait fejérvármegyei Cheche (Czecze) helységbeni birtokrészbe beiktatta.

Seremissimo principi domino Sigismundo dei gracia Inclito Regi Hungarie, Dalmacie Croacie etc. ac Marchioni Brandenburgensi etc. domini eorum metuendo Capitulum Ecclesie Albensis oraciones in domino cum perpetua fidelitate. Litteras vestre serenitatis mediocri vestro sigillo cons'gnatas, honore condecenti noveritis nos recepisse in hec verba. Sigismundus etc. (l. megelőző okmányt.) Nos itaque preceptis vestre serenitatis semper obedire cupientes ut tenemur una cum prefato Dominico de Alap homine Vestro nostrum hominem videlicet discretum virum magistrum Petrum socium et concanonicum nostrum ad prem'ssa peragenda pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui demum ex inde ad nos reversi nobis concorditer retulerunt. Quod prefatus vestre Serenitatis homo eodem nostro testimonio presente feria terc'a proxima ante festum beati Thome apostoli proxime preteritum ad faciem prefate possessionaria porcion's, vicinis et commetaneis e'usdem universis legitime inibi convocatis et presentibus accedendo prefatum Johannem filium Syke et filios suos in dominium eiusdem introduxisset, eandemque porcionem possessionariam eidem Johanni et filiis suis predictis sub premisso emptionis titulo perpetuo possidendam nemini penitus inibi contradictore apparente statuisset. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam concessimus litteras nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri majoris munimine roboratas. Datun quinto die diei statutio-

nis antedicte (decz. 23.) Anno domini supradicto Honorabilibus et circumspectis viris dominis Johanne Zudor decretorum doctore preposito domino et prelato nostro. Rogerio lectore, petro custode. Nicolao de Pook cantore et Elya decano ecclesie nostre existentibus.

Hazai okmánytár II. 253—254. l.

Sajtóhibák.

53.	lapon	17.	sorban	Martorvására helyett olvasd Martonvására.
53.	„	21.	„	Zzigmond helyett olvasd Zsigmond.
53.	„	29.	„	1754 helyett olvasd 1457.
55.	„	[1])	jegyzet	Jánay helyett olvasd Jászay.
100.	„	33.	sorban	végreés hely tt olvasd végre és.
105.	„	17.	„	ált helyett olvasd állt.
118.	„	2.	„	minl helyett olvasd mint.
142.	„	[4])	jegyzet	levéltér helyett olvasd levéltár
150.	„	20.	sorban	az tis helyett olvasd azt is.
169.	„	15.	„	Zed helyett olvasd Zed-
169.	„	25.	„	Chartar helyett olvasd Chantar.
172.	„	18.	„	és helyett olvasd év.
178.	„	6.	„	kimaradt megerősiti.
186.	„	16.	„	káplalan helyett olvasd káptalan.
214.	„	15.	„	Popper helyett olvasd Poppel.
214.	„	19.	„	Popper helyett olvasd Poppel.
256.	„	10.	„	brtokán helyett olvasd birtokán.
355.	„	26.	„	terjesszem helyett olvasd terjeszszem.
360.	„	második bekezdésben említett oklevél I. Ferdinánd korában 1541-ben kelt I. Lipót pedig 1693-ban csak átirta azt; tehát Lipót király helyett I. Ferdinánd olvasandó.		
415.	lapon	VIII. oklevél	2. sorban	Mihályt helyett olvasd Mihály.
462.	„	XXXIV. „	6. „	volomus helyett olvasd volumus.
462.	„	„ „	8. „	celsitudimis helyett olv celsitudinis.
462.	„	„ „	23. „	seremitatis helyett olv. serenitatis.
463.	„	„ „	17. „	tumc helyett olvasd tunc.
463.	„	„ „	24. „	scrvicys helyett olvasd servicys.
464.	„	„ „	2. „	netas helyett olvasd metas.
464.	„	„ „	3. „	evigendo helyett olvasd erigendo.
464.	„	„ „	8. „	dien helyett olvasd diem.
501.	„	LIV. „	2. „	flát helyett olvasd fiát.
566.	„	LXXXVI. „	2. „	Rorgonyi helyett olvasd Rozgonyi.

I-ső tábla.

János

Ferencz 1(
1634.
Briny vagy P

Sándor 1666 — Erzsébet
1. Győry Imre
2. Csaby György

Zsigmond de Salamonfalva
1662—1683
mezei hadbeli hadnagy, főhadnagy
hidvégi Polányi Judit

Sándor 1694
bobsári Svastics Julia

Zsigmond
l. a 2-ik táblán

Ferencz 1731
Győry Rozália

Farkas 1731
1743. évben insurgens hadnagy
majd kapitány, táblabiró
niczki Niczky Krisztina

Julia
1. Borsitzky György
2. Zlinszky Antal

Sándor
Ferencz őrnagy

Julia
köttsei
Antal János

Sámuel 1731
táblabiró Vasvármegyéb
Magyarossy Zsuzsanna

János 1753
sárkuti Dugovich Judit

Antal szül. 1751

János sz

György 1743
Zarka Anna Mária

Sándor † 1743
Bajorországban

Te

Pál
Lechner Teréz

Boldizsár

Imre

László

Teréz
Vasanich László

Pál szül. 1807 † 1868 szolgabíró
Kegl Fanny sz. 1811 † 1881 I/29 Paks

s 1628

632 Katalin
. 1652
rinyi Magdolna

Orsola István László de Salamonfalva † 1712 Sámuel 1670
1. Jordanich Katalin
2. Galambos Dorottya szül. 1669
1 a 2-ik táblán

János † 1756 Gájjer N. Rebeka Horváth Miklós Anna lidértejedi Nagy István

en N. Szentgyörgyi György László Zarka Krisztina

t

ül. 1756

réz Mária József 1745

Sándor szül. 1754 László szül. 1773

Ferencz 1789

Zsigmond 1835 Elek

2-ik tábla.

Zsigmond, ki a

Boldizsár Ferencz

Imre
Letenyey N.

Móz
cséfalvai Csé

Imre Ambrózy János | Kati | Ignácz | István
István

Anna Tóth N. | János Pinczés | Bora | Borbála Mikulich Imre | Eszter

Sándor 1788 † 1859 Alapon
szolgabiró Tolnavárm.
szentkirályi Lestyán Anna Alapon

Sándor 1715 † 1892 VII/26
esküdt, 1848-49 pénzügymin. tisztv.
szentkirályi Lestyán Etel

Alajos 1818 † 1891 I/9
1848-49 honvéd hadnagy 1861 m.
járási pénztárnok
Bauer Mária

Erzsébet, | Rózsa † 1885 IX/3 | ván K. aljbiró

Julia Boncz István | Zsigmond | Pál | Ignácz Horváth Anna | György 1788

Károly
sz. 1807 † 1894 III/13 Alapon
Modrovich Eleonora
sz. 1812 † 1894 VII/5 Alapon

Judit
kozmadombai Bertalan József

Ferencz sz. 1756 † 1820
szolgabiró
farádi Vörös Judit
l. a 3-ik táblán

Rozáli
1. bes
2. Bá

az 1-ső táblán

; 1703 Zsigmond

zes
falvay Klára

Dániel
Bodor Julia

Miklós Zsófia Kata Teréz László 1774 Borbála
bodobári Mészáros János Börcsy Teréz

János
insurgens hadnagy
1797

Antal szolgabiró
Tolnavármegyében
Puskás N.

Kálmán † Jenő

László de Salamonfalva 1666. ki az 1-ső táblán
† 1712
1. Jordanich Katalin
2. Galambos Dorottya szül. 1669.

1-től Ferencz szül. 1673
esküdt táblabiró Sopronvm.
Luka Mária

2-tól Antal Magdolna
1. vizkeleti Vizkelethy Ferencz
kapitány
2. Szentgyörgyi István

László de Alap et Salamonfalva
† 1758 huszárkapitány
salamonfalvai Rátky Rozalia
szül. 1699 † 1761

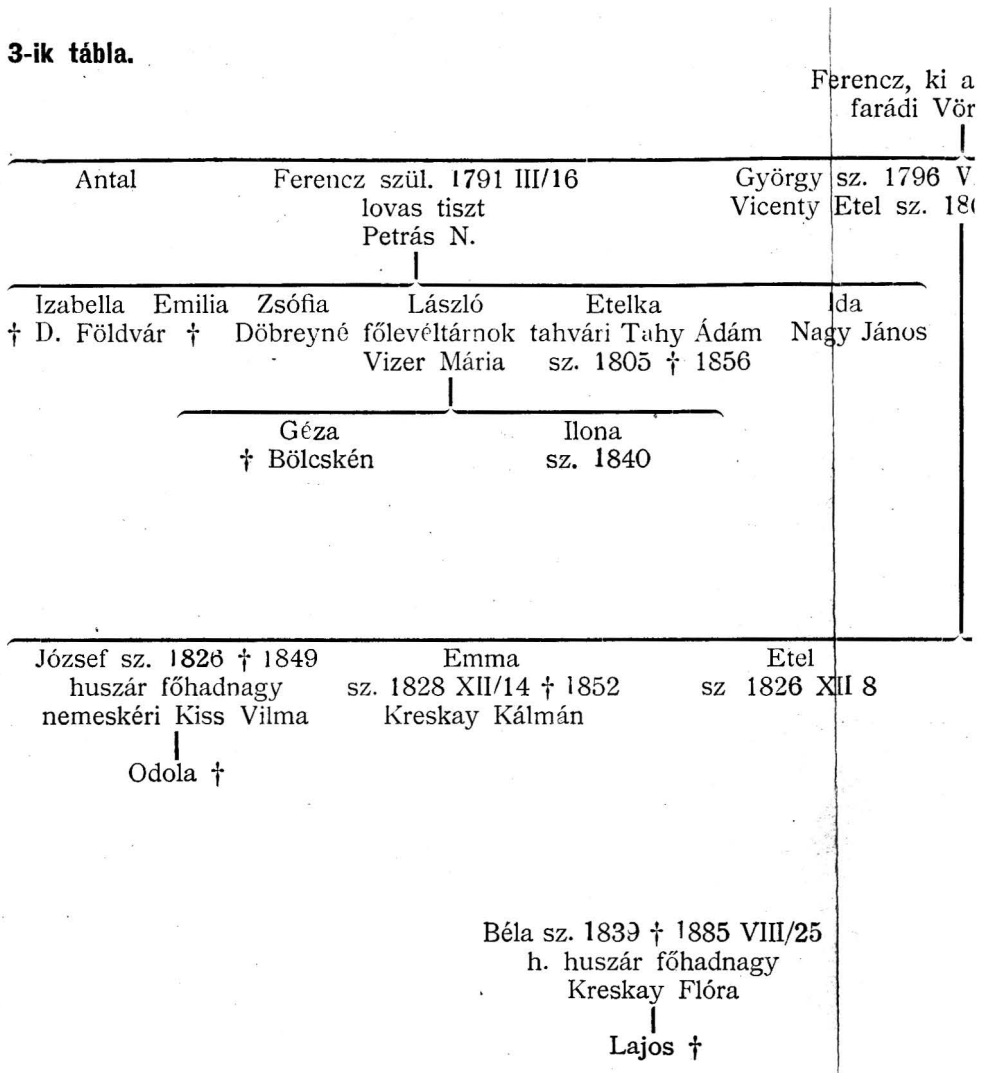
Zsigmond † 1800 Sándor József † 1754
Trummer Teréz mezőszegedi Szegedy Borbála tanuló Veszprémben
l. a 4-ik táblán

ia szül. 1759 † 1833 III/27
ssenyői Skublics Zsigmond
ró Ghillány János táb.

Zsigmond sz. 1762 † 833 XI/30
szolgabiró
Modrovich Anna sz. 1784 † 1862 XII/15

Zsigmond
sz. 1810 † 1878 VI/9

3-ik tábla.

*) Ferencz és f. Vörös Judit leányai: 1.) Magdolna sz. 1783 † 1875 I/29 Györköny Velenczén, férje Petrás Márton; 3.) Anna szül Velenczén 1790 IV/20 † 184[illegible] 1834. férje dömötöri Németh József huszárezredes; 5.) Judit sz. Velenczén 1 férje For

2-ik táblán
ös Judit

III 4 † 1850 VI 4
)6 † 1865 VIII/26

Imre sz. 1799 XI/19 † 1866 *)
lovas tiszt
Barcza Mária

Alojzia
tótváradjai Kornis Gábor

Gyula

Aranka
sz. 1852 † 1889 IX/23 D.-Földváron
Stolmár Károly

Sándor
sz. 1827 XII/10

Alojzia
sz. 1831 III/12

Ádám sz. 1833 V/5
h. huszár kapitány
tengeliczi Gindly Ida
† Alapon 1868 XI/3

Zsófia sz. 1878

Vincze sz. 1842 XII/25 † 1896
Salamon Mária

Olga †

rben, férje Forster Benedek Tolnavármegye alispánja ; 2.) Alojzia szül. 1792 V/9
; férje Hainrikffy Ferencz ; 4.) Mária szül. Velenczén 1794 X 22 † Bécsben
798 XI/5 férje Mindszenti Kapuváry János ; 6.) Julianna † D.-Földváron
ster Pál

4-ik tábla.

Sándor, ki a
mezőszegedi S

Ignácz 1756 † 1827
főszolgabiró
farádi Vörös Anna

Katalin,

Anna
gyulai Gaál Sándor

Mihály 1762
lovas
fejérm. insurge
bá
bonyhádi K
sz. 1783 †

1. Erzsébet sz. 1795 † 1862 II/6
eörményesi Fiáth Jánosné
2. Mária Terézia sz. 1796 VIII/16
3. Ignácz Norbert sz. 1797 VII/29
4. Pál sz. 1798 XI/29 † 1881 XII/22
5. Karolin sz 1800.
6. Róza sz. 1801 † 1865
1) Aichmayer József
2) Drigvet Péter h. alezeredes
7. János sz. 1803 † 1875 I/6
vértes kapitány
8. Ámália sz. 1808, cséfalvai
Cséfalvay József
9. Fanny sz. 1811 † 1839, párniczai
Párniczky Eduárd, kir. tanácsos
sz. 1806 † 1871 II/28.

10. Lajos sz. 1812 † 1888 X/11
1848. kormánybiztos
alispán
orsz. képviselő
Horváth Flóra

Ákos
sz. 1846 † 1849

Zoltán
sz. 1847
† 1881 IX/4
megyei főjegyző

Vilma szül. 1806 † 1861
Forster Károly főügyész
megyefőnök

Lidia sz. 1806 † 1869
1. pacséni Szutsits
Ödön
2 Dorner kapitány

Oszkár sz. 1809
† 1861 II/28
lovas tiszt
Senkey Amália sz. 1817
† 1893 I/20

Amália sz. 1840
† 1874
Forster (Később Alapi)
Alfréd
szolgabiró

Elvira sz. 1842
szentandrási
Szévald Móricz
főszolgabiró

Gyula
sz. 1847 † 1859

Mihály sz. 1856 V/15
árvaszéki ülnök

ı 2-ik táblán
zegedy Borbála

† 1840V/10
tiszt
ns vezér 1809
áró
liegl Fanny
1854 Budán

Sándor sz. 1766
insurgens lovas főhadnagy 1797
berkóczi Rosty Teréz

András † 1832
insurgens
lovaskapitány 1809
rajkai Friebeisz Anna

Elek sz. 1806 † 1862 V/13
lovastiszt,
1848—49 h. husz alezredes
báró Palochay, Cornélia
sz. 1810 † 1873

Gyula sz. 1835 † 1852

Aladár
sz. 1840 IX/15
lovas tiszt
gróf Vass Józefin

Hedvig, Olga,
Klára

Géza sz. 1842 I.9
huszár főhadnagy

Tódor sz. 1848 IX/9
orsz. képviselő
† 1898
1. Gróf Csáky Gizella
2. Gróf Forgách Margit
ifj. gr. Lónyay
Menyhért özvegye

Attila sz. 1848 VI/15
† 1893 VI/10

1-től Eleonora
sz. 1869 IV/14
Báró Geduldt
Jungenfeld Károlyné

Andor
sz 1870 II/20
tüzér fhgy.

Ella
sz. 1871 V/2
† 1894

Géza
sz.
1872 V/1

Erzsébet
sz.
1882 II/10

Borbála
Németh József

Alajos sz. 1812 IV/12
† 1879 XII 23
1. Haáder Anna
2. Haáder Mária sz. 1819
† 1869 I/24

Katalin

1-től Gyula †
Béla †

2-től Alajos szül.
1840 V 24
kir. járásbiró
Schneller Borbála

Mária
sz. 1843 III 20
Salamon
Vinczéné

Konstanz
sz.
1844 XII/5

Flóra
sz.
1846 III/20

Vilma sz. 1874
Orbán Márton

Géza
sz. 1875

Zigmond
sz. 1876

Valéria
sz. 1881

Gyula
sz. 1883